

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1922

ÖTVENHETEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

Ca 50.

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1922.

Ln. 116/1922/23.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1922. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.

1921. — Dr. Meszlény Artur	1
Leszerelés a joggyakorlatban. — Dr. Auer György	17
Középosztály és jogfolytonosság. — Dr. Szüts Miklós	41
A jog eldurvulása. — Dr. Meszlény Artur	49
Jog, igazságszolgáltatás és forradalom. — Dr. Auer György	73, 83, 91
Jog és szabadság	89
Az új Werbőczyről. — Dr. Sebess Dénes	97
Nyári tépelődések. — Dr. Meszlény Artur	105
Jog, igazságszolgáltatás, forradalom. — Dr. Móra Zoltán	122, 131, 138
Jogállandóság. — Dr. Szüts Miklós	169

Szemle.

Egy levél	14
A törvénymagyarázat	54

II. Magánjog.

Cikkek.

Néhány megjegyzés a Kúria jogegység tanácsának 24. számú polgári döntvényéhez. — Dr. Györki Imre	5
Az osztrák ügyvezetett «Dispense» magyar vonatkozásban. — Dr. Scholtz Géza	10
Clausula cassatorias végrendeletnek megtámadása gondnok stb. által. — Dr. Blau György	20
Újabb törvényhozásunk és a magánjog. — Dr. Meszlény Artur	33, 45
Az özvegy érdemtelensége. — Ötömösy Zoltán	68
Az osztályrabocsátás (collatio) alapkérdése. — Dr. Teller Miksa	74
Még egyszer a «Dispense»-re. — Dr. Scholtz Géza	147, 155
Földbirtokreform és magánjog. — Dr. Meszlény Artur	161, 170, 190
Huzamos baleset. — Dr. Vági József	163
Viszonzás a «Dispense»-re» dolgában. — Dr. Blau György	173

Szemle.

Semmis házasság. — Dr. Wolf Mátyás	8
Liftbaleset	14
Kiházasítás és hozomány adásának kötelezettsége	14
A nő felelőssége a háztartási költségeikért	15
Holtak nyilvántartó ítélet hatálya	15
Érvénytelen végrendelet	15
A viszonylagos bontóok mérlegelése	15
Kelengyeszerződés	16
Tévedésen alapuló örökösödési nyilatkozat	24
Örökbefogadás és kötelesrész	24
Központi fűtés	31
Szerkesztőségnek próbaidőre alkalmazott tagja	32
Közszerzemény értékelése	39
I. Oidalmi öröklés. — II. Hitbére érdemtelensége	39
Férjartás	39
Visszavásárlási jog	39
Szöbéli végrendelet	40
Hozományba beszámítható kiadások	40
Jogegységi döntés	47
Baleseti kártérítésbe beszámítandó jövedelem	47
Törvényes gyermek tartása	48
A kiházasítás. — Dr. Cs. Sebestyén György	55
Mozgófényképszínház haszonbérletének hatálytalansága	56
Kártérítés mérvére irányadó időpont	56

A H. T. 83. §-a szerinti erőhatalom	56
Kártérítés a szüzességtől való megfosztásért	64
Közszerzemény ingatlan	71
Károsszegre irányadó időpont	71
Optio vagy közvetítési megbízás	72
A H. T. 3. §-ához	80
Közösség megszüntetése	80
Az özvegyi jog tartalma	87
Kincstár felelőssége a tisztiszolga bántalmaztatásáért	87
Részteljesítés	87
Egyedi dolog átadásában marasztalt alperes kártérítési felelőssége	88
Objektív felelősség	95
Letéti tárgy elvesztéséért járó kártérítés	95
Nem gyakorlás folytán megszűnt jog	95
Az eszmei javak egy új válfaja. — Dr. Perl-mutter Alfréd	102
Egészségre ártalmas ipari munka	103
Ideiglenes nőtartás biztosítása	104
Jáskun özvegy	104
Az 1876. XVI. t. c. 3. §-ához	104
Ajándékozás hatálytalansága és turpis causa	135
Anyós befogadása mint elhagyási ok	135
Özvegyi jogra érdemtelenség	135
Turpis causa	135
Hozomány, külön vagyon, közszerzemény	135
Özvegyi jog	135
A lakás megválasztásának joga	135
Halálesetre szóló ajándékozás fogalma	136
A szállodás objektív felelőssége	136
Építkezés idegen telken	144
Vételárfelemelés a gazdasági viszonyok megváltozása alapján	144
I. Jelenlevők között írásban létrejött ügylet. — II. Magánjogi teljesítési határidő számítása	144
Kártérítésre kötelezettek egymás elleni visszeresete	144
Feles bérlet átszállása az örökösökre	144
A szerződésileg megállapított tartásdíjak fel-emelése. — Dr. Virágh Gyula	159
A pénz elértéktelenedése és a kötelesrész	159
A szerződésileg megállapított tartásdíjak fel-emelése	166
Magánjogi társaság megszűnése	167
A nyugdíj felemelése iránti igény	167
Hosszulejáratú kelengyeszállítási szerződés és gazdasági lehetetlenülés	167
Kiskorú ügyletének megtámadhatatlansága	168
Szolgálati járandóság és birtokvédelem	168
Közösség megszüntetése	183
Közszerzeményről való lemondás vétele	184
Szöbéli végrendelet	192

III. Kereskedelmi, váltó- és csődjog.

Cikkek.

Jus variandi. — Dr. Teller Miksa	2
A részvényesek joga az új kibocsátású részvényekhez. — König Endre	4
A védjegyperekben követendő eljárás. — Dr. Schuster Rudolf	18
A tőzsdei valuta- és devizakereskedés szokásai. — Dr. Löw Tibor	28
Közvetítési díj külföldre szállított közszükségleti cikk után. — Dr. Faludi Ferenc	29
Váltóelévülés, bemutatás és óvás. — Dr. Sebestyén Samu	35
Turpis causa esetén — követelési jog? — Dr. Schuster Rudolf	42
A váltóelévülésről. — Dr. Sichermann Bernát	43
Jogrontás. — Dr. Reitzer Béla	50
Turpis causa követelési jog? — Dr. Beck Salamon	52
A külföldi kifizetésekről. — Dr. Sichermann Bernát	58
Valutaperek a gyakorlatban. — Dr. Kovács Marcell	59

Értékpapírok «legjobban» leendő megvételeire adott megbízások teljesítési ideje és lebonyolítási módja. — Dr. Rusz Andor	60
A turpis causa-kérdés. — Dr. Liebmann Ernő	67
Részvényjogi vitás kérdések. — Dr. Alföldy Ede	77, 82
Részvények plurális szavazati joggal. — Dr. König Vilmos	81, 107
Próbaidő jelentősége az alkalmazottak szolgálati viszonyánál. — Dr. Rübary Géza	85
Részvények plurális szavazati joggal. — Dr. Doroghi Ervin	93
Az akkreditiva körüli vitához. — Dr. Blau György	98
A késedelmi kamatot meghaladó kár. — Dr. Ruthi Sándor	101
Hitelszövetkezeti reform. — Dr. Tihanyi Lajos	106
A gazdasági lehetetlenülés térhódítása. — Dr. Almási Antal	113
Aranyban fizetendő tartozások. — Dr. Kovács Marcell	121
A kollektív cégjegyzési köteletség megszegése. — Ifj. Dr. Nagy Dezső	124
A pénztartozások devalvációja. — Dr. Cs. Sebestyén György	137
A meghitelezés jogi konstrukciója. — Dr. Lederer Miksa	140, 149, 157
Aranyban fizetendő tartozások. — Dr. Löw Lóránt	154
Fizetési nap-lejárat nap. — Dr. Sömjén Géza	179
A külföldi pénzürték (valuta-) követelések behajtása. — Ifj. Dr. Nagy Dezső	18

Szemle.

Szocializált vállalat ügyletének hatálytalansága	8
Biztosító-társaság felelősségének kizárása a lázadó csoport betörése esetén	8
Engedményező szavatossága	8
Lombard alapján jegyzett hadikölcsön	14
Jus variandi	14
A postai üzletszabályzat jogi jelentősége	15
Fizetési eszközre vonatkozó akarat vételezése	15
Távbeszélő használatának átengedése	15
Kereskedő által emelt uzsorakifogás	16
Gazdasági lehetetlenülés	16
Ellenséges megszállás és Ü. Sz. 84. §-a	23
Szövetkezeti alapszabályok	23
Borrendelet, veszélyviselés és Pp. 506. §.	24
Eltérés az alkalmi egyesülés többségének határozatától	24
A csődönkívüli kényszerregezésről	31
A kezes kártérítési igénye a hitelező ellen	32
Eladás a késedelmes vevő rovására	32
Csődmegtámadás	32
Pactum reservati dominii	39
Hamisított cseh-szlovák felülbélyegzési osztrák-magyar bankjegyek eladása	39
Fehérpénz	40
Egyetemleges adóstarsak közötti jogviszony	47
Szavazatra nem jogosult részvényesek	48
Utólagos telepítés és valutajog. — B.	55
Borrendelet	56
Többszörös hitelező kezéhez történt fizetés elszámolása	56
A KT. 326. §-ához	64
Felszámoló felelőssége	71
A KT. 344. §-ához	71
A KT. 326. §-ához	71
Késedelmes pénzáadás kártérítési kötelezettsége	72
Hadikölcsönkötvényekkel biztosított folyószámlatartozás	72
«Haladéknélküli» vételárfizetés	72
«Turpis causa esetén — követelési jog?» — Dr. Schuster Rudolf	79
Ponyvabérlet	80

	Lap
Részvénytársaság alapítóinak felmentése	80
A KT. 356. §. 2. pontjához	86
A váltótörvény 37. §-ához. — <i>Dr. König Vilmos</i>	87
A K. T. 326. §-ához	87
Szállítványozó biztosítási kötelezettsége	95
Csődnyitás	95
KT. 346. §.	95
Elveszett podgyásért fizetendő kártérítés korlátozása	95
A Vasúti Ü. Sz. 84. §-ához	96
A buffet-vállalat alkalmazottja kereskedő-ségének tekintendő. — <i>Dr. Korányi Dezső</i>	103
A KT. 352. §-ához	103
Két évtizedre követelt késedelmi kamat	104
Borrendelet	104
A késedelmi kamaton felüli kártérítés kérdéséhez. — <i>B.</i>	151
A veszélyviselés jelentősége	159
Aranyklauzula	160
Kölcsönzések és ponyvák veszélye	166
Háború alatt kötött és részben a háború befejezése után teljesítendő írógép-csereszerződés	167
A kölcsönzésekéről. — <i>Dr. Sebeők Dezső</i>	175
A vételár előfizetése iránti igény utólagos keletkezése	175
A vevő jogainak átruházása	176
Különbég a fuvarozó és a biztosító felelőssége között	176
Részvény-opció és új kibocsátás	183
Budapesti r.-t. pozsonyi fióküzletével kötött ügyletből származó tartozás	183
A vagyonváltság-zárolás veszélye	183
Biztosítási szerződésben előírt óvintézkedés elmulasztása	183
A KT. 347. §-ához	184
Egységes ügylet fogalma. Elállás egy másik ügylet nem teljesítése miatt	184
Szavatosság a külföldi pénz valódiságáért	184
Előnyösebb szavazati joggal bíró részvények Franciaországban fizetendő csekk be nem váltásából származó pénzkövetelés	192

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

A felek és a bíróság akaraturalma a polgári peres eljárásban. — <i>Dr. Kende Ernő</i>	11
Fellebbezés a perköltség kérdésében. — <i>Dr. Fürst Mátyás</i>	99
Perjogunk juriszdkcionális szabályai. — <i>Dr. Vági József</i>	107, 118, 126
A polgári perrendtartás novellájának tervezetéről. — <i>Sorai</i>	178
A polgári perrendtartás módosítása. — <i>Dr. Fodor Ármán</i>	187

Szemle.

Kizárt felülvizsgálat	15
Trianoni béke és perelfüggesztés	87
Egyedi dolog átadásában marasztalt alperes kártérítési felelőssége	88
A létminimum a végrehajtási törvényben. — <i>Dr. Korányi Dezső</i>	135
Magyarország és Románia	143
A Pp. 29. §-ához	180
A Pp. 27. §-ához	160
Visszvégrehajtás előfeltétele	168
Hatáskör a haszonbérlet megszüntetési perben	168
Beszámítás a megítélt perköltséggel szemben	176
Viszonosság. — <i>V. M.</i>	183
A fellebbezési bíróság illetékességének a fellebbezés utáni megváltozása	183
Perköltségbiztosíték	192

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

A newyorki gyermekbírósról. — <i>Dr. Karmán Elemér</i>	19
A csábítás és a Bn. 45. §-ának 2. pontja. — <i>Dr. Katona Gábor</i>	21
A Csemegi kódex. — <i>Dr. Lengyel Aurél</i>	25
A vizsgálati fogolynak védőjével folytatott beszélgetése során elkövetett becsületesítés. — <i>Dr. Istvánffy László</i>	53
Az orvos mint árdrágító. — <i>Dr. Vámbéry Ruzsem</i>	57
Az orvos mint árdrágító. — <i>Pollák Illés</i>	65

Szemle.

Hogyan alkalmazzák a legújabb amnesztia-rendeletet. — <i>Dr. Korányi Dezső</i>	23
A kir. Kúriának büntető jogegységi tanácsa	55
A kir. Kúria büntető jogegységi tanácsa	56
A kir. Kúria 11. számú büntető jogegységi döntvényének megváltoztatása	70

Árdrágítás	95
Justitia mérlege. — <i>Dr. Kadosa Marcel</i>	103
Az izsáki ügyben	111
Orvos mint árdrágító	112
Az öngyilkosság	134

VI. Bünvádi eljárás.

Cikkek.

A bünygyi zárlat feloldhatósága. — <i>Dr. Messinger Hugó</i>	69
Az uzsorabírósi eljárás reformja. — <i>Vargha Ferenc</i>	129
Vétség, mint rögtönítélő eljárás tárgya. — <i>Dr. Gábor Gyula</i>	132
Az uzsorabírósi eljárás novellája. — <i>Dr. Szabó Elemér</i>	180

Szemle.

A gyorsított eljárás	7
Kirendelt védő díjazása	63
Védő díjazása. — <i>Igaz Gusztáv</i>	70
Az udvarias ügyész	79
Új szórakozóhely	127
Megjegyzés a Bp. 5. §-ához. — <i>Dr. Horkay Gyula</i>	152

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

Angol-magyar nemzetközi Egyezmény a háborús pénztartozások kiegyenlítésére. — <i>Dr. Makra Zoltán</i>	26, 37
Az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni Unió. — <i>Dr. Szalai Emil</i>	36, 44, 51, 61
Egy nemzetközi jogi esethez. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	115
Nemzetek Szövetsége. — <i>Dr. Berinkei Dénes</i>	153
Az alkalmi egyesülések társulati adója. — <i>Dr. Nádas László</i>	172

Szemle.

Beszállásolás	15
Periratokhoz csatolt másolat leletezése	15
A rendelet kihirdetésének módja	23
Felelősség a folyamrendezési munkálatok költségeiért	23
Vasutas elvált nevének nyugdíjigénye	23
Az alkotmányjogi értekezletéről	39
A budapesti ügyvédek forgalmi adója	39
Nemzetközi magánjog és vevőkésedelem	71
A békeszerződés visszaható ereje. — <i>B.</i>	79
Ideiglenes jogsegélyszerződés Romániával	86
Adócsalással járó ügylet érvényessége	87
A nemzetgyűlési választások. — <i>L.</i>	94
Közjogi pályázat	112
Zsákmányjogi bíráskodás. — <i>Zsoldos Benő</i>	127
A hivatalos lapban közzétett, de nem kézbesített kinevezés	135
A pongyola földadótörvény	151
A pongyola földadótörvény	159
A vagyonváltság-zárolás veszélye	183

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

A bírói függetlenségről. — <i>Dr. Alföldi Dávid</i>	9
Az ügyvédség jövője. — <i>Dr. Pap József</i>	185

Szemle.

A Budapesti Ügyvédi Kamara évváró teljesülése	7
A Budapesti Ügyvédi Kör közgyűlése	7
Bírák és ügyvédek. — <i>Dr. K. V.</i>	29
A budapesti kir. Ítéltábla alapítványi bizottsága	31
A budapesti ügyvédek forgalmi adója	39
A bírák	46
Az ügyvédi kamarák hatásköre	47
Kirendelt védő díjazása	63
A német bírák fizetéséről	64
Védő díjazása. — <i>Igaz Gusztáv</i>	70
Az Ügyvédi Kamara közgyűlése	79
A bírói és ügyészi státusz-törvény reformja. — <i>Zsoldos Benő</i>	94
Az ügyvédhelyettesi intézmény	143
A komáromi törvényszék megszüntetéséről	143
A vörös talár	151
Az igazságügyminiszter levele a Budapesti Ügyvédi Körhöz	151
Ügyvéd mint árdrágító	159
Az Ügyvédi Kamara	175
A Budapesti Ügyvédi Kör évi közgyűlése	191

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Cikkek.

A védjegyperekben követendő eljárás. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	18
A munkásbiztosítási bíróság hatásköréről. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	66
Szerzői jog kiadói jog. — <i>Dr. György Ernő</i>	77
A munkásbiztosítási bíróság hatásköréről. — <i>Dr. Antalffy Mihály</i>	90
A közüzemi pótlék jogi természete. — <i>Dr. Faludi Ferenc</i>	110
Széljegyzetek az új lakásrendeletre. — <i>Dr. Petrik Aladár</i>	117
A «megfelelő törpebirtok» és a «helyi viszonyokhoz alkalmazkodó kisbirtok» terület-nagyságának megállapításáról. — <i>Dr. Rajner Bela</i>	123
A kóserhús és húsneműek árusításának szabályozása. — <i>Dr. Sebeők Dezső</i>	134
Paradicsom. — <i>Dr. Mészleány Artur</i>	137
Az O. F. B. gyakorlatából. — <i>Dr. Hajnal Hugó</i>	156
Földbirtokreform és magánjog. — <i>Dr. Mészleány Artur</i>	161, 170, 190
A lakásrendelet 68. §-ának magyarázatához. — <i>Dr. Vészi Mátyás</i>	165
A bérmegeállítási ügyekről. — <i>Dr. Ribáry Géza</i>	174

Szemle.

Beszállásolás	15
Bútorokkal igénybevett lakás	15
Filmesítés joga	16
A lakáshivatal	22
Ráth-Végh István regénye	31
Az Ügyvédi Kamara és a lakáshivatal	47
Az igazságügyminiszter nyilatkozik	47
Levél a kivételes hatalomról. — <i>B.</i>	86
Kormányváltás	102
1930	119
Film-művészet és gyermekvédelem. — <i>Zsoldos Benő</i>	128
Az aranybulla	142
A bérmegeállítás jelentősége a felmondás szempontjából. — <i>V. M.</i>	166
Rendtörvény	182
Az aggályosság	191

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Dr. Kende Ernő: «A felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben». — <i>Dr. Siechermann Frigyes</i>	6
Dr. Magyary Géza: Nemzetközi bíráskodás. — <i>Dr. Auer Pál</i>	101
Szemelvények az O. F. B. gyakorlatából (részlet dr. Mándy és dr. Ridly kommentárjából)	111
Almásy Antal: Ungarisches Privatrecht. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	145
Moór Gyula: Hatalom, jog és erkölcs. — <i>Dr. Auer György</i>	146

Szemle.

Szemelvények az O. F. B. gyakorlatából	120
--	-----

Könyvek.

Irodalomtörténet	14
Valuta- és deviza-usanceok (dr. Frigyes Béla és dr. Zerkovitz Zsigmond)	23
A kommunizmus gazdasági leszerelése (Csák E. Viktor)	31
Vagyonváltság második törvénye (dr. Károly Rezső)	31
A holtaknyilvánítás szabályozása (dr. Gál dr. Scholtz)	40
Ujlaki Géza dr.: Ágoston Péter védelme. — <i>V-r M.</i>	48
A közigazgatási beadványok illetékei (dr. Csekő—dr. Tandori—dr. Nagy)	56
Cobden-könyvtár	63
«Ungarisches Privatrecht» (dr. Almási Antal)	88
A munkásbiztosítás érvényben levő jogszabályai (dr. Alapy Viktor)	88
Valutatartozások fizetése (dr. Sente Lajos)	96
A francia-német vegyes döntőbírósi eljárás (Dr. Kráhl Vilmos)	96
A földbirtokreformra vonatkozó törvények és rendeletek kommentárja és az O. F. B. judikaturája (dr. Bándy—dr. Ridly)	103
A Csemegi-kódex (dr. Lengyel Aurél)	111
A földbirtokreformtörvény a kapcsolatos törvényekkel és rendeletekkel (dr. Bándy Ferenc—dr. Ridly István)	120

	Lap
<i>Előadások, felolvasások, vitaesték.</i>	
A Magyar Jogászegylet közjogi és közigazgatási jogi szakosztályának 1922. évi első ülése	22
A Magyar Jogászegylet előadássorozata	22
A Magyar Jogászegylet február 11-iki szakosztályülése (dr. Sichermann Frigyes előadása)	30
A Magyar Jogászegylet előadásai	55
<i>Jogi folyóiratok.</i>	
A Jogállam jubileuma	8
A Jogállam január—februári füzet	8
Az Ordo törvény és rendeletár	31
A Jogállam március—áprilisi füzet	40
A Jogállam májusi füzet	72

	Lap
A Jogállam júniusi füzet	88
A kir. Közjegyzők Közlönye	96
A Jogállam októberi füzet	160
A Jogállam november—decemberi füzet	184

XI. Külföldi jogélet.

Szemle.

A csődönkívüli kényszeregyezés Jugoszláviában	31
Az eszmei javak egy új válfaja. — Dr. Perlmutter Alfréd	102
Filmművészet és gyermekvédelem. — Zsoldos Benő	128
Az International Law Association	165

XII. Személyi közlemények

Cikkek.

Pollák Illés. — Dr. Beck Salamon	177
----------------------------------	-----

Szemle.

Harminc éve (Bubla Ferenc, Pap József)	30
A budapesti német követség (dr. Káldor Gyula)	55
Nagy Ferenc	63
Nitsche Győző	70
Dr. Magyary Géza	71
Id. Erdély Sándor	86
Dárday-Abriani Dezső dr.	94
Dr. Löw Loránt	159
Brüll Ignác	165

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1922. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található.

Dr. Alföldi Dávid egri ügyvéd 9.
 Alföldy Ede ny. kir. táblai tanácselnök 77, 82.
 Dr. Almási Antal kir. ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár 113.
 Dr. Antalfy Mihály a m. kir. munkásbiztosító felsőbíróság bírása 90.
 Dr. Auer György kir. ügyész 17, 73, 83, 91, 146.
 Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd 101.
 Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd 52, 115, 145, 177.
 Dr. Berinkei Dénes budapesti ügyvéd 153.
 Dr. Blau György budapesti ügyvéd 20, 98, 173.
 Dr. Doroghi Ervin budapesti ügyvéd 93.
 Dr. Faludi Feven budapesti ügyvéd 29, 110.
 Dr. Fodor Armin kir. kúriai bíró 187.
 Dr. Fürst Mátyás budapesti ügyvéd 99.
 Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd 132.
 Dr. György Ernő budapesti ügyvéd 77.
 Dr. Györke Imre budapesti ügyvéd 5.
 Dr. Hajnal Hugó budapesti ügyvéd 156.
 Dr. Horkay Gyula 152.
 Igaz Gusztáv 70.
 Dr. Istvánffy László budapesti ügyvéd 53.
 Dr. Kadosa Marcel 103.
 Dr. Katona Gábor budapesti ügyvéd 21.
 Dr. Kármán Elemér a fiatalokorúak volt bírása 19.
 Dr. Kende Ernő ügyvéd, tőzsdebírói jogügyi titkár 11.

Dr. Korányi Dezső budapesti ügyvéd 23, 103, 135.
 Dr. Kovács Marcel kir. kúriai bíró 59, 121.
 Könyg Endre 4.
 Dr. Könyg Vilmos budapesti ügyvéd 81, 87, 107.
 Dr. Kuthi Sándor debreczeni ügyvéd 101.
 Dr. Lengyel Aurél min. tanácsos 25.
 Dr. Lederer Miksa budapesti ügyvéd 140, 149, 157.
 Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd 67.
 Dr. Löw Lóránt budapesti ügyvéd 154.
 Dr. Löw Tibor budapesti kir. törvényszéki tanácselnök 28, 66.
 Dr. Makra Zoltán kir. jogügyi tanácsos 26, 37.
 Dr. Messinger Hugó budapesti ügyvéd 69.
 Dr. Meszlény Artúr budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanár 1, 33, 45, 49, 105, 137, 161, 170, 190.
 Dr. Móra Zoltán budapesti ügyvéd 122, 131, 138.
 Ifj. dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd 124, 181.
 Dr. Nádas László budapesti ügyvéd 172.
 Dr. Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíró 68.
 Dr. Pap József egy. ny. rk. tanár, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke 185.
 Perlmutter Alfréd 102.
 Dr. Petrik Aladár budapesti ügyvéd 117.
 Pollák Illés budapesti ügyvéd 65.
 Dr. Rajner Béla budapesti ügyvéd 123.
 Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd 50.
 Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd 85, 174.

Dr. Rusz Andor budapesti ügyvéd 60.
 Dr. Scholtz Géza igazságügyminisztériumi osztálytanácsos 10, 147, 155.
 Dr. Schuster Rudolf a m. kir. szabadalmi felsőbíróság elnöke 18, 42, 79.
 Dr. Sebeők Dezső budapesti ügyvéd, 134, 175.
 Dr. Sebeš Dénes ny. igazságügyminisztériumi államtitkár 97.
 Dr. Cs. Sebestyén György debreczeni kir. törvényszéki bíró 55, 137.
 Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd 35.
 Dr. Sichermann Bernát budapesti ügyvéd 43, 58.
 Dr. Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd 6.
 Dr. Sömjen Géza budapesti ügyvéd 179.
 Dr. Szabó Elemér budapesti ügyvéd 180.
 Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd 36, 44, 51, 61.
 Dr. Szűts Miklós ny. kúriai bíró 41, 169.
 Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd 2, 74.
 Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 106.
 Vargha Ferenc kir. kúriai tanácselnök 129.
 Dr. Vági József budapesti ügyvéd 107, 118, 126, 163.
 Dr. Vámbéry Rusztem 57.
 Dr. Vészi Mátyás budapesti ügyvéd 165.
 Dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd 159.
 Dr. Wolf Mátyás budapesti ügyvéd 8.
 Zsoldos Benő 94, 127, 128.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 100 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 75 korona

Egyes szám ára 20 korona
Döntvénytár nélkül 15 korona

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur egyetemi m.-tanár, budapesti ügyvéd: 1921. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Ius variandi. — Dr. König Endre budapesti ügyvéd: A részvényesek joga az új kiadású részvényekhez. — Dr. Györki Imre budapesti ügyvéd: Néhány megjegyzés a Kúria jogegységi tanácsának 24. számú polgári döntvényéhez. — Dr. Siehmann Frigyes budapesti ügyvéd: Jogirodalom. «A felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltatási tevékenységére (tárgyalási elv.)» Irta dr. Kende Ernő. (A Magyar Jogászegylet Emmer Kornél pályázatán dícséretben részesült pályamű. 440 lap.) — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár XV. k. 1. iv. — Perjogi Döntvénytár VII. k. iv.

Lapunk mai számával 57. évfolyamába lép. Fél százados jubileumunk óta a háború és a forradalom megnehezítette az idők járását felettünk. A bolsevizmus kiűtötte kezünkől a tollat, de mikor újra felvehettük, folytattuk, ahol abba hagytuk: továbbra is küzdöttünk és küzdünk a jognak szociális irányú fejlődéséért. Ennek az eszménynek a szolgálatába kell állítani a jogot. Aki a fejlődésnek ez az iránya és a jognak nemzeti művelése közt ellentétet lát, az vajmi kevésre becsüli a magyar nemzetnek életképességét és megértő tehetőségét. Mert a nemzeti eszmény csupán sajátos formája, de nem ellentéte az emberi eszménynek. Nincs tehát okunk, hogy lapunk irányán bármit is változtassunk. Nunquam retrorsum.

1921.

Felárbocra bocsátottuk lobogóinkat, amióta a szerencsétlen végű háború és a nyomában járt katasztrófák a trianoni békeszerződésnek az 1921:XXXIII. tc.-be való becikkelyezésére kényszerítettek. A lezajlott esztendő ennek a gyászos eseménynek a jegyében záródik és a jogi krónikás, aki a történelem folyását is a jog reagensén keresztül vizsgálja, nem haladhat el fejlődésünk e szomorú mérföldköve mellett anélkül, hogy felvesse a kérdést, mit szól ahhoz a párját ritkító erőszakhoz, amelyet rajtunk elkövettek, a nemzetközi jog? Békeszerződések a győztes és a legyőzött között ösidóktól fogva a *vae victis* alapján keltek és érvényüket a kényszerre való hivatkozással nem lehet kétségbe vonni, mert különben a világtörténelem összes békéit érvényteleneknek kellene tekinteni. Miként a római jogász mondta: «*tamen coactus volui*». Az ellensúly, amelyet az államközi érintkezés ezzel szemben felállít, a hallgatóságos *clausula rebus sic stantibus*, amely a körülmények lényeges megváltozásában a szerződés felbontására jogosító okot statuál. A jogász tehát ép úgy, mint a politikus, Trianonnal mint ezidőszert létező és jogérvényes helyzettel számol és csak annyi a szerény kívánsága, hogy az a maga egészében és tehát Magyarország javára szóló rendelkezéseiben is érvényesüljön. Érvényesülnie kell tehát jelesül annak a rendelkezésnek is, amely Magyarország függetlenségét nem csupán biztosítja, hanem kötelezi is arra, hogy tartózkodjék minden oly természetű cselekedettől, amely közvetlenül vagy közvetve függetlenségét veszélyeztetné (Békeszerződés 73. cikk). Sajnos, e kötelezettségünket már a lefolyt esztendőben kénytelen-kelletlen megszegtuk, amikor megalkottuk az 1921:XLVII. törvénycíkket

«IV. Károly öfelsége uralkodói jogainak és a Habsburg-ház trónörökösödésének megszűnéséről». Megszegtük azzal, hogy eltűrtük a bennünket környező államok oly beavatkozását belügyeinkbe, amely a szuverénitást elvével a legélesebb ellentétben áll. Eltűrtük, mert el kellett tűrnünk, tekintettel arra a velünk szemben minden leplezés nélkül alkalmazott fenyegetésre, amely állami létünket a legközvetlenebb és végső veszedelemnek tette ki.

Jogi szempontból — és ehelyütt e szempont határait a legfőbb gondossággal óhajtjuk betartani — az ügynevezett kis ententenak ez a fellépése és a mód, amellyel mi arra reagáltunk, több irányban ad gondolkodni valót.

A magánjognak a kényszerre vonatkozó szabályai azok közé tartoznak, amelyek minden szerződéses akaratnyilvánításra alkalmazást kell, hogy nyerjenek. Nagyon helyesen mondja Jellinek,¹ hogy nincsenek külön magán- és közjogi formák és hogy jelesül a szerződés egész általános természetű jogi jelenség, amely a magán- és közjogban, sőt a nemzetközi jogban is azonos szabályok alatt áll. Ezt különben már Savigny is tanította,² hozzátéve kifejezetten, hogy a nemzetközi jogi szerződésekre ezeket az általános szabályokat alkalmazni kell, noha ez kötelezőleg sehol sincs megírva. Minő irányadást tartalmaz már most a magánjog az 1921:XLVII. teikkre vonatkozólag, ha azt mint egy nemzetnek kötelező akaratnyilvánítását vesszük vizsgálat alá? A fenyegetés úgy hat, mint a szerződés indító okában való meg tévesztés, csak hogy nem tévedés, hanem félelem előidézése útján. Az akaratkijelentés ily előidézése erkölcstelen, ha a fenyegetés jogellenes és ebben az esetben az akaratkijelentés a német és a mi jogunk szerint megtámadható, a francia jogrendszer szerint meg éppenséggel semmis. Miként a Code Civil mondja (1111. c.): «*La violence exercée contre celui qui a contracté l'obligation, est une cause de nullité*». . . . S továbbá (1112. c.): «*Il y a violence lorsqu'elle est de nature à faire impression sur une personne raisonnable, et qu'elle peut lui inspirer la crainte d'exposer sa personne ou sa fortune à un mal considérable et présent*». Mindez kétségtől talál az említett törvénycikkünk esetében. A vezető Entente-állam területén és jogfelfogása szerint uralkodó általános jogelvek értelmében tehát az akaratnyilvánítás, amely benne foglaltatik, semmis. Itt is áll ugyan, ami a békeszerződés esetében áll, hogy «*tamen coactus volui*»; a két eset között a jogi különbség mindazáltal ég és föld.

Ila a békeszerződés megkötésére a legyőzött államot rendszerint elszenvedett veresége és a további küzdelem hiábavalóságának tudata indítja is, ezt az akaratnyilvánítást mégis önként teszi, hogy nagyobb bajtól meneküljön,³ tehát a kényszer és az akaratnyilvánítás közt a közvetlen *causalis nexus* hiányzik; a detronizálás esetében azonban a meztelen kényszer hatása alatt tettük azt a nyilatkozatot, amelyet tőlünk kicsikartak. Az első esetben a szerződés a Code Civil szerint is érvényes, a második esetben semmis.

És még egy jogi nézőpont is előtérbe tolul, amelyet nem hallgathat el a jurista, legyen pártállása és abból folyó előszere-tete vagy antipathiája bárminő. Ez pedig vonatkozik az 1921. évi XLVII. teikknek a pragmatika szankcióhoz való viszonyára. Két-

¹ «System der subjektiven öffentlichen Rechte», 204. és köv. l.

² System III. 209. és köv. l.

³ V. ö. I. 9. pr., §. 1. Dig. quod metus causa 4., 2. l. még Kohler, Jhering's Jahrbücher, 25. kötet, 9. s k. l.

ségtelennek véve, hogy a pragmatika szankciónak az osztrák örökös tartományok és Szent-István birodalma közös birtoklására vonatkozó rendelkezése az események hatása alatt, mint oka fogott, megszűnt: marad még mindig a pragmatika szankciónak az a része, amely, mint a nemzet és az uralkodóház közt a trónöröklés rendje tárgyában kötött szerződés, elvileg fennállhat az Ausztriával való kapcsolat hiányában is. Ezzel a szerződéssel szemben az 1921: XLVII. tc. jogilag mint egyoldalú felbontó nyilatkozat tesz számot, amelyhez a másik szerződő fél hozzá nem járult. Az ilyen visszalépés a fent érintett általános jogelvek értelmében csak «jogos okból» foghat helyt, mely fogalom alá azonban harmadik oldalról jött kényszer vagy fenyegetés nem vonható, mert hiszen ez a kényszer épen ellenkezőleg magát a nyilatkozatot teszi érvénytelenné (Code Civil 1111. cikk: «... encore qu'elle ait été exercée par un tiers autre que celui au profit duquel la convention a été faite»). Noha tehát az 1921: XLVII. tc. mint törvény *pro foro interno* feltétlenül érvényes és kötelező: mint akaratnyilvánítás keltős defektusban szenved: a másik szerződő fél hozzájárulásának hiányában és az akaratkijelentés szabadságának hiányában.

* * *

Az állam létért való küzdelmében nem csoda, ha a jog belső kiépítése számára ismét aránytalanul kevés figyelem és erő maradt. A lefolyt esztendő teremtette meg «az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről» rendelkező III. tcikket, mint védőbástyát felforgató törekvések és szervezkedések ellen. Együttal szükségesnek látta a törvényhozás az állam és a nemzet hírnevét és becsületét is az oltalom körébe bevonni, amivel bizonyára minden jóérzésű jogász a legmelegebben egyetért, s csak azt a szerény óhajt teszi hozzá, hogy ne is történjék olyasmi, amire aztán az új törvény uralma alatt azt kellene mondani (és erre már nem találtam paragrafust a Code Civil-ben): «on le fait, mais on ne le dit pas». ... A felforgató törekvésekkel szemben kiváltott állami visszahatás lököerejét egyébként bizonyos mértékben tompítja az 1921: XL. tc., amely a kommunista üzemek miatt elítéltek büntetésének kivételes elhalasztására és félbeszakítására adta meg a jogot a kormánynak avégből, hogy ezeket az elítélteket Oroszországban visszamaradt hadifoglyainkkal való kicserélés végett kiadhassuk.

* * *

Folytatódott az elmúlt esztendőben a lényegesen szerényebb *standard of life*-re való berendezkedésünk processusa a jog terén is: a XXIX. tc. az igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szól, a XXVIII. tc. pedig az értékhatárokat emeli fel jelentékenyen, ami egyértelmű az eljárási garanciák fokozatos csökkentésével. Ebbe a körbe kell belevonni a munkásbiztosítási bíráskodásról szóló XXXI. tcikket is, amely a változott viszonyok követelményeit ebben a tárgykörben is levonja. A bírálat messze vezetne. Az autonomia nincs meg.

* * *

Anyagi javaink fokozatos pusztulásával mireánk is előbb-utóbb illeni fog a megjelölés, amelyet a Goethe-korabeli Németországra alkalmaztak: «Das Land der Dichter und Denker». Ehhez képest az ideai törvényhozás érdemleges munkája nagyrészt a szellemi javak oltalma körül forog. Az I. törvénycikk a világháborútól érintett ipari tulajdonjogok fenntartására és visszaállítására vonatkozó nemzetközi megállapodást cikkelyezi be, a XXII. tc. a védjegyek oltalmáról rendelkező törvényeinket módosítja és egészíti ki különösen a kollektív védjegyekre vonatkozó szabályokkal, az LIV. tc. a szerzői jogot kodifikálja újból, s a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat előkészítése is igen előrehaladott stádiumba jutott.

* * *

A törvénykezés körében a megváltozott helyzet egy újabb symptomája az 1921. évi XXVII. tc., amely a bírói oklevél képesítő hatását az ügyvédség gyakorlatára is kiterjeszti. Közismert és érthető a reszenzus, amelyet ez a törvény az ügyvédi kar körében keltett, és közismert a javaslat is, amellyel a budapesti ügyvédi kamara az elégedetlenség hatása alatt az igazságügyminiszterhez fordult. Anélkül, hogy e javaslat érdemében állást foglalnék, csak azt a lehangoló megfigyelést jelzem, mennyire eltom-

pult már ennek a magas nivójú karnak is az érzéke a törvény vissza nem hatásának alapelve iránt és ama fontos garancia iránt, amely a *nulla poena sine lege* elvében testesül meg. Aggály nélkül jelenti be a fegyelmi eljárás megindítását azok ellen az ügyvédek ellen, akik volt tisztviselői címüket használták, mikor e használatot tiltó szabály fenn nem állt; és skrupulus nélkül teszi azt a javaslatot, hogy a törvény korlátozza azoknak az ügyvédeknek hatóságok előtt való eljárásra irányuló jogát, akik oly időben lettek ügyvédek, amikor ilyen korlát *de jure* fenn nem állott. Mit szólnának ugyanezek a kartársak egy oly törvényhez, amely pl. anélkül, hogy a multa visszamenőleg e rendelkezés alkalmazhatóságát kizárná, kimondaná, hogy aki, mondjuk, az 1900. év után lett ügyvéd, az a felsőbb bíróságoknál nem járhat el? Az új törvény alapján egyébként több mint 3000 budapesti ügyvéd 1921-ben 45-tel szaporodott. *Tant de bruit pour une omelette!*

* * *

De fejezzük be e futó szemlélet s állapítsuk meg, hogy az 1921. évi jogalkotásnak kétségkívül legnagyobb érdeme az az egy törvény, amelyet — nem hozott meg. A nemzetgyűlésen legutóbb felemlítették, hogy a botbüntetést 21 esetben alkalmazták. E 21 eset kedvéért jutott bele a magyar Corpus Jurisba ez a büntetési nem — *ad maiorem gloriam*. A 21. év jogalkotásáé az érdem, hogy ezt az egyévi érvényességgel megalkotott törvényt nem hosszabbította meg. Lehetetlen nem hinni a számok kabalájában.

Dr. Meszlény Artur.

Ius variandi.

Úgy tanultuk és sokáig úgy tudtuk, hogy ha az eladó (vagy vevő) az őt illető jogok közül már választott, akkor ettől a választástól többé el nem térhet. A választás a többi jogot *megszüntette*.

Mégis «ius» variandiról beszéltünk a *non variando*. Mint-hogy azonban nincs szabály kivétel nélkül már a háború előtti judikaturában találkoztunk igen szórványosan oly esetekkel, hogy a szerződéshez hű fél kivételesen eltérhetett a választott jogtól.

Ezek a háború előtt felette ritka esetek a háború alatt és a háború óta erősen megszorodtak. Általában az árhullámzás fantasztikus méretei és az árubeszerzésnek nehézségei a ius variandi kérdésének judikaturáját megduzzasztották és sok érdekes kérdést vetettek fel. A választott jogtól való eltérés ma inkább lehetséges, mint a háború előtt. Ma inkább lehet szó ius variandiról, mint régebben. A választott jogtól való eltérés abszolút tilalma ma már csak annyiban áll fenn, hogy teljesítést nem követelhet az, aki már kijelentette, hogy kártérítést követel (vagy eláll) és kártérítést nem követelhet, aki az ügylettől feltétlenül elállt. Ellenben a teljesítésről a kártérítésre való áttérést a bírói gyakorlat nagy mértékben lehetővé teszi.

A bírói gyakorlatnak fejlődését mutatom be ezen a téren cikkem keretében.

I. Teljesítés helyett kártérítés.

A leggyakoribb kérdés, hogy a szerződő fél, ki eredetileg csak teljesítést, követelt áttérhet-e a kártérítés követelésére?

Már a háború előtti bírói gyakorlat is arra az álláspontra helyezkedett, hogy, ha vevő az eladót a teljesítésre felhívja ez nem zárja ki, hogy a felhívás sikertelensége esetén a teljesítés helyett a nem teljesítés miatt kártérítési igénnyel lépjen fel (Dtár IV. f. IV. 207. és Budapesti tábla 1905. II. G. 128. Közölve Polg. Tvkezés LI. 84. lap.). A teljesítés követelésének joga nem az eladó késedelmén, hanem a szerződésen alapszik. Midőn tehát a vevő az eladót teljesítésre hívja fel, ezzel nem mond le arról, hogy a felhívás ellenére nem teljesítő eladótól kártérítést követeljen. Ha azonban vevő a pert már megindította és keresetében eladót kizárólag a teljesítésre kéri kötelezni. alapos ok nélkül nem térhet át kártérítés követelésére. A háború előtti judikaturában ritkán találkoztunk ily esettel. Egy esetben (Kúria 909/1904. közölve Polg. Tvkezés LI. k. 108. lap.) az eladó, ki a vételár iránt indított pert, a per folyamán kénytelen volt eladni a romlandó árut és ez okból kártérítésre tért át. A bíróság ebben az esetben a ius variandi-t megállapította.

Ami a háború előtt ritkán előforduló kivétel volt, az a háború alatt gyakran megismétlődő jelenség lett. A Kúria ismételtén ki-mondotta, hogy «a kir. Kúria állandó gyakorlata szerint a telje-

sítés tárgyi vagy gazdasági lehetetlensége esetén nincs jogi akadálya annak, hogy a vevő a kártérítési kérelemre áttérhessen». (P. IV. 2968/1920. Keresk. Jog. 1921. 3—4. szám 16. eset. Ugyanígy Hitelj. Dár XIII. kötet 47. sz. eset.) Sőt elképzelhető, hogy lehetetlenülés nélkül is kártérítésre térhet át a vevő. Példaképpen hivatkozom a következő esetre. Vevő a szerződés teljesítését követelte. Eladó a kereset beadása után megkezdte a teljesítést, de utóbb abbahagyva ezt, újból megtagadta. A Kúria kimondotta, hogy ezen újabb szerződésszegés folytán a vevő választási joga feléledt és teljesítés helyett kártérítést követelhet. (P. IV. 236/1919. közölve Jogt. Közl. Szemle rovat 1920. 32. lap.)

Még ennél is tovább ment a tőzsdebíróság és pedig mindjárt a háború elején. Felperes keresetében háború előtt létrejött ügylet alapján liszt szállítását követelte, alperes a teljesítésre irányuló kereset elutasítását kérte, azzal, hogy a tőzsdebíróság méltányos összegű kártérítést ítéljen meg felperesnek.

A tőzsdebíróság alperes álláspontját elfogadva, kártérítés fizetésére kötelezte alperest anélkül, hogy ezt felperes akár a keresetében, akár a per folyamán kérte volna. (Hitelj. Dár VIII. köt. 185. sz. eset.)

A tőzsdebíróság gyakorlatához hasonló döntést találunk legfelsőbb bíróságunk újabb gyakorlatában is. Felperes 30,000 drb téglá kiadására kérte kötelezni alperest, bár tudta, hogy alperes a téglákat már eladta. Felperes azért kívánta a természetben marasztalást, hogy a téglá állandó drágulása mellett a végreh. törvény 217. §. által nyújtott lehetőséget alperes ellen kihasználva tőle a valódi kár többszörös összegét megkaphassa. A Kúria, bár a kereset kizárólag teljesítésre irányult vagyilagosan a kártérítés összegét is megállapította. Legfelsőbb bíróságunk döntését azzal indokolta, hogy a kereseti kérelem valójában kárpótlás szolgáltatására irányult és így a bíróság nem terjeszkedett a kereseti kérelmen túl, mikor alperest nemcsak a téglá kiadásában, hanem véglegesen oly kártérítés fizetésében marasztalta, amelynél nagyobb felperes nem bizonyított. (Kúria 129/1921. Jogt. Közl. Szemle rovat 1921. évf. 56. lap.)¹

Míg tehát a háború előtt a «ius variandi» szinte «lucus a non lucendo» volt a háborús joggyakorlat, amint az eddigi példákból látjuk, nemcsak hogy messzemenőleg megengedi minden indokolt esetben a kártérítésre való áttérést, hanem hivatalból is ítélt meg kárt teljesítés helyett.

II. Kártérítés helyett elállás.

Eladó a késedelmes vevőt arról értesítette, hogy a szerződés szerinti átvétel elmulasztása esetén az árut elfogja adatni a vevő rovására.

Utóbb arról értesítette, hogy az ügylettől eláll.

A Kúria 1917 október 11-én kelt P. IV. 907/1917. sz. ítéletében arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eladónak ehhez joga volt. Az ítéletből, mely tudtommal eddig közölve nem lett idézem a ius variandi kérdésére vonatkozó részt: «nem érdemel figyelmet felperesnek a KT. 352. §-án alapuló választási gyakorlására vonatkozó jogszabály megsértésére alapított panasza sem, mert az alperes azzal a tényével, hogy a felperest a megállapított tényállás szerint előbb arról értesítette, hogy a szerződés szerinti átvétel elmulasztása esetén az árut el fogja adatni, ebben az esetben a részére biztosított vagyilag jogok közül még nem választott, amennyiben az áru eladására irányuló szándékával kapcsolatban a felperes irányában semmiféle igényt nem támasztott, tehát az utóbb kijelentett elállási nyilatkozattal a felperest hátrányosabb helyzetbe nem hozta, már pedig e nélkül a választási jog sérelméről szó sem lehet.»

Legfelsőbb bíróságunk döntésének helyességéhez szó sem fér, mert a szerződésszegő vevő szerződésszegéséből jogokat nem származtathat. Az egyszer megejtett választástól való eltérést a joggyakorlat csak azért nem engedi meg, hogy a szerződéshez hű fél önkényesen ne hozhassa a szerződésszegőt hátrányosabb helyzetbe. De ennél többet követelhet. Ezt fejezi ki, pregnánsan a fent idézett ítélet.

¹ A Kúria rendszerint, bár különböző indokolással (kármegosztás elve, tisztességes kereskedői haszon, mint a kártérítés maximuma stb.) megtagadja a jogsegélyt, ahhoz, hogy a vevő az árak folytonos emelkedése mellett az eladó hátán spekuláljon.

III. Fedezeti vétel helyett absztrakt kár.

A ius variandi kérdés körébe tartozik az a kérdés is, hogy, ha a szerződéshez hű fél választási jogával élve értesítette a szerződésszegő felet, hogy fedezeti vételt fog eszközölni, követelhet-e kártérítést fedezeti vétel nélkül.

A Kúria a kérdést igenlenesen oldotta meg: jogában áll fedezeti vétel nélkül absztrakt árkülönbözetet követelni, mert az érvényesített jog (nem teljesítés miatti kártérítés) nem változott (Kúria 1919. P. VII. 1133. közölve Jogt. Közl. Szemle rovat 1920. évf. 72. l.)

IV. Ius variandi és alternatív kereseti kérelem.

Állandó bírói gyakorlat szerint a szerződéshez hű fél keresetét vagyilagosan a szerződés teljesítésére vagy kártérítésre irányíthatja. Csakhogy ez esetben a teljesítésre kitűzött határidő eltelté előtt alperest illeti a választás joga. (Dár III. folyam XVI. kötet 58.)

Már a háború előtt felmerült az a kérdés, hogy ilyen alternatív kérelem előterjesztése esetén felperes elejtheti-e az egyik kérelmet? Állandó bírói gyakorlat szerint felperesnek nincs joga a per további folyamán kizárólag kártérítést követelni és ezáltal az eladót elűzni attól, hogy a teljesítésre kitűzött határidő eltelté előtt az áru szállítása vagy az árkülönbözetnek, mint kárnak megtérítése között választhasson (Kúria 1912 ápr. 17-én 666/1911. IV. p. t. közölve Hiteljogi Dár VI. k. 82. sz. eset, Kúria 1916 február 25. P. IV. 9425/1915. sz. közölve u. o. X. kötet. 109. sz. eset XI. kötet 63. sz. és 137. sz. esetek.)

Természetes, hogy olyan esetekben midőn felperesnek különben is joga volna eredeti választásától eltérve teljesítés helyett kártérítést követelni az alternatív kereseti kérelem is megváltoztatható akként, hogy felperes a teljesítés iránti kérelmétől eláll és csak kártérítést követel. (Kúria 1920 dec. 16. P. IV. 2968/1920. közölve Hitelj. Tára 1921. 146. sz. eset.)

Az alternatív kereseti kérelem módosításának egy érdekes esetét döntötte el a Kúria P. VIII. 1696/1918. számú ítéletében (Hitelj. Dár XIII. 48. sz. eset.)

Felperes kereseti kérelme az volt, hogy alperes köteles 15 nap alatt fát szállítani ellenkező esetben köteles árkülönbözetet fizetni. Az első bíróság előtti lefolytatott eljárásban az utolsó tárgyaláson felperes vagyilag kereseti kérelmét módosítva csupán a szerződés teljesítésére irányuló keresetét tartotta fenn. A fellebbezési bíróság ennek folytán elutasította a keresetet, mert felperes keresetében már gyakorolta választási jogát, illetve az alternatív kérelem előterjesztésével a választási jogot eladóra ruházta át és így a kereseti kérelmét meg nem változtathatja, mert ezzel alperest kedvezőtlenebb helyzetbe hozná.

A Kúria a felülvizsgálati kérelemnek helyt adva a kereset elutasítására nem látott okot. A Kúria szerint ugyanis abban az esetben a kereseti kérelem nem volt vagyilag, mert elsősorban kifejezetten a teljesítésre és csak a szállítás nem teljesítésétől feltételezetten irányult azon érték helyett, melyet felperes a végreh. törvény 217. §. szerint a szállítandó fa nem léte esetében követelhetne, eleve meghatározott árkülönbözet megtérítésére. A Kúria álláspontja szerint a bíróság ily esetben csupán a módosított kérelem értelmében való marasztalást (tehát csak teljesítést) tagadhatja meg, nincs azonban akadályozva abban, hogy alperest az eredeti kereseti kérelem szerint marasztalja.

A Kúriának ezt a döntését helyesnek el nem fogadhatom.

A tisztán teljesítésre irányuló kereseti kérelem és a fentebbi esetben ismertetett kérelem között lényeges a különbség. A teljesítés iránti perben felperes csak az ítéletben kitűzött teljesítési határidő lejártakor mutakozó esetleges árkülönbözetet igényelheti.

Ily esetben tehát alperes helyzete igen kellemetlen míg az árú értéke felfelé megy, nagyon kellemes, ha az árak olcsóbbodnak és bizonytalan, ha az árak ingadoznak.

Ha azonban felperes keresetében az árkülönbözetet fixirozza, mint a fentebb ismertetett esetben, akkor — amint ezt az ítélet meg is állapítja — alperest illeti meg a választás joga, hogy teljesíteni akar-e vagy az árkülönbözetet megfizetni. Ezt másnak, mint alternatív kereseti kérelemnek minősíteni nem lehet, mert már a kereset biztosítja alperesnek azt a jogát, hogy az esetre, ha nem akar, vagy nem tud teljesíteni, nem kell nagyobb árkülönbözetet fizetnie, mint amilyen nagy volt a különbség akkor, midőn a szerződést teljesítenie kellett volna. A Kúriát ezen eset eldöntésénél is ugyanaz a szempont vezette, mint a fentebb ismer-

tetett (129/1921.) esetben. Amott a teljesítési kérelmet hivatalból átminősítette alternatív kérelemmé, itt az alternatív kérelmet egyszerű teljesítési kérelemé.

V. Visszatérés az először választott joghoz.

A háborús évek judikaturája a már külföldben is elég szövevényes kérdéskomplexum terén új kérdést vetett fel. Mi történjék, ha a szerződéshez hű fél már választott jogai közül, utóbb eltér eredeti választásától és végül megint visszatér az eredetileg választott joghoz?

Érdekes választ ad erre a kérdésre a budapesti tábla P. I. 8412/1916. sz. (Hitelj. Dtar XI. kötet 43. sz. eset) ítéletében.

Vevő a teljesítés helyett kártérítést kért. Utóbb ettől eltérve ismét teljesítést követelt majd a kártérítéshez újra visszatért. A budapesti tábla az ismételt variálás dacára kötelezte eladót kártérítés fizetésére a következő indokolással: «Igaz ugyan, hogy a vevő nem tarthatja sokáig kétségben a késedelmes eladót, hogy vele szemben melyik jogát kívánja érvényesíteni, ennek a szabálynak azonban csak akkor van jelentősége, ha az eladó a fizetéssel csak késik, de arra kész. Ha azonban az eladó már eleve megtagadja a teljesítést, nem lehet szó arról, hogy a vevő álláspontjának megváltoztatása által megfosztotta őt a teljesítésre való elkészülés lehetőségétől».

A tábla döntése helyes, de indokolása nem kielégítő. Vevőt azért illeti meg a kártérítéshez való joga, mert kezdettől fogva ezt a jogot választotta. Kártérítésről nem térhetett át a teljesítés kérésére. Ha ezt mégis megtette, úgy a teljesítés iránti kérelme volt jogosulatlan, de ez nem zárja ki, hogy tévedését belátva vissza ne térhessen az eredeti és egyedül jogosult álláspontjához.

A táblának az az indokolása, hogy eladó eleve megtagadta a teljesítést és így a vevő variálása nem fosztotta meg a teljesítésre való elkészülés lehetőségétől, nem helytálló. Nem helytálló azért, mert ezzel az indokolással vevő, aki a kártérítés jogát választotta a teljesítést megtagadó féllel szemben, mindig visszaférhetne a szállítás követelésére. Ámde a bírói gyakorlat azért zárja ki a kártérítésről a teljesítésre való áttérést, hogy az egyik fél ne spekulálhasson a másik hátán, még ha az utóbbi szerződésszegő is.

A fent ismertetett esetben a variálás (kártérítésről teljesítésre és a teljesítésről vissza a kártérítésre) a per megindítása előtt a felek közötti levelezésben történt.

A per folyamán már nem lett volna helye annak, hogy felperes kártérítésről teljesítésre áttérjen és azután a kártérítési kérelemhez visszatérjen. Útját állja ennek a Pp. 188. §-a, mely szerint a kereset alperes beleegyezése nélkül meg nem változtatható.

Amint látjuk az utolsó évek judikaturája a kérdések egész sorát vetette fel a ius variandi terén. Természetes következménye ez annak, hogy az árak emelkedése óta a vevő perli a szállítást megtagadó eladót, míg régebben az eladó perelte az átvételt megtagadó (vagy a vételárát nem fizető) vevőt. A K.T. 353. §. hálásabb talaja a ius variandi judikaturájának, mint a 352. §.

Dr. Teller Miksa.

A részvényesek joga az új kibocsátású részvényekhez.

Utóbbi időben egy sokszor vitatott kérdés vált felette aktuálissá: az, hogy vajjon joga van-e a részvénytársaság közgyűlése majoritásának oly értelemben határozni, hogy az alapítóke felemelése következtében kibocsátásra kerülő új részvényeket az igazgatóság, egy szindikátus, szóval egy harmadik személy vegye át, vagy követelhetik-e a régi részvényesek, hogy nekik az összes új részvények átvétel céljából felkináltassék. A kereskedelmi törvény és részvénytársaságaink alapszabályai nem tartalmazznak ez irányban intézkedéseket és így konzekvensnek minősíthető a gyakorlatnak azon álláspontja, hogy a közgyűlésen megjelent többségnek szabad keze van a kibocsátásra kerülő új részvények placirozásának, illetőleg értékesítésének kérdésében. Habár ez a körülmény már a múltban is visszaéléseknek vált szülő okává, törvényhozási intézkedésnek szükségessége még sem forgott fenn. Egyrészt a régi időkben aránylag ritkák voltak az alaptőkeemelések, másrészt ezek sok esetben nem is annyira új tőkék szerzé-

sét célozták, ami prioritások emittálása útján is elérhető volt, hanem főleg arra irányultak, hogy bizonyos érdekeltség létesíttessék a vállalat és oly csoportok között, melyek ez által előbbinek hasznára lehetnek. Felette minimális volt továbbá a múltban azon részvénytársaságoknak a száma, melyeknek részvényei jóval pari felett állottak volna. Már pedig nagymérvű visszaélésektől csakis ily esetekben kell tartani, mivel a kereskedelmi törvény értelmében tilos részvényeket névérték alatt kibocsátani és így az a különbözet, mely ezen részvények szindikátus általi átvételi árfolyama és tényleges értéke között fennállott ritkán volt nagy. Ha már most végül azt is számításba vesszük, hogy mily nehéz dolog volt egyáltalában vállalatok számára újabb tőkét szerezni és hogy mily nagy feladat előtt állott a vezetőség, ha részvények elhelyezéséről volt szó, teljesen érthetőnek és indokoltak fogjuk találni, az akkori jogállapotot, mely a vezetőségnek szabad kezet engedett.

Hasonló volt ez irányban a külföldi törvényhozások álláspontja is. Nézzük elsősorban a német kereskedelmi jogot. A H. G. 282. §-a értelmében megilleti ugyan a részvényeseket az elővételi jog az összes kibocsátásra kerülő új részvényeket illetőleg, de csakis abban az esetben, ha a közgyűlés, illetőleg a közgyűlés többsége nem határoz másképen. Elvi jelentőségének tekinthető ez irányban a Reichsgericht ítélete a Hibernia-perben (I. Entscheidung LXVIII. kötet 243. l.), mely alkalommal a német legfőbb törvényszék kimondotta, hogy a kisebbség köteles magát a többség határozatának alávetni és mit sem tehet az ellen, ha a majoritás nem kínálja fel neki átvétel céljából a kibocsátásra kerülő új részvényeket. Sőt ezen ítélet szerint, a minoritás abban az esetben sem támadhatná meg a közgyűlés szóbanforgó határozatát, ha nyilvánvaló és bizonyítani is tudja, hogy a többség a részvények átvételéből kifolyólag nyereségre tesz szert.

Az angol kereskedelmi jog értelmében a minoritás ugyancsak kénytelen magát a többségnek, azaz a közgyűlés határozatának alávetni, a francia jog pedig — hasonlóan mint hazai jogunk — teljesen érintetlenül hagyja a részvényesek elővételi jogának problémáját. (L. Belke: Die rechtliche Stellung des Aktionärs nach deutschen-, englischen- und französischen Recht 85. l.)

A legutóbbi években bekövetkezett gazdasági összeomlás e téren is új helyzetet teremtett. Pénzünk elértéktelenedése következtében részvénytársaságaink állandóan új tőkéket szűkségreznek. Ez természetes elsősorban az iparvállalatoknál észlelhető, mert — túlzás nélkül állíthatjuk — hogy ha ma egy gép felmondja a szolgálatot és pótolni kell, úgy ez nagyobb tőkét igényel, mint eredetileg egy egész gyár berendezése. Hasonló a helyzet a legtöbb vállalatnál a forgótőkét illetőleg is. Nyersanyagokra állandóan szükség van és a horribilis munkabéreket is fizetni kell. Így, ha rosszabbodik a pénz, azaz csökken vásárlóereje, a vállalatok kénytelenek mind nagyobb tőkével dolgozni. Hozzájárul nálunk az, hogy a vörös uralom és a román megszállás következtében iparvállalataink elvesztették forgótőkéjük nagy részét. Sőt épen azt a részét, mely nyersanyagokban, kész árukban, tehát immanens értékekben volt elhelyezve. Mindezek következtében a legtöbb vállalat nem térhet ki alaptőkéjének újabb és újabb felemelése elől, mert említeni is felesleges, hogy a mai valutáris helyzetben fix kamatozású prioritások emittálása számba sem jöhet.

Ha már most ehhez hozzá vesszük azon körülményt, hogy a részvények pénzünk elértéktelenedése következtében 50, sőt 100-szoros értéket reprezentálnak, nem kétséges, hogy a vezetőségnek, a többség segítségével bőven nyílik alkalma, hogy a kisrészvényeseket kijátssza, arra hivatkozva, hogy jogában áll a kereskedelmi törvény és az alapszabályok értelmében az emittálandó részvények árfolyamát legjobb belátása szerint meghatározni és ezek értékesítése dolgában ugyancsak tetszése szerint intézkedni. Ha tehát a látszat amellet is szól, hogy a vezetőségnek eljárása nem ütközik törvénybe, mégis, ha ezt jobban szemügyre vesszük, csakhamar be kell, hogy lássuk, hogy mindez ellenkezik a részvényjog szellemével.

A kereskedelmi törvény 163. §-a világosan kimondja, hogy minden részvényest megilleti a társasági vagyoni aránylagos része. Ha tehát egy részvénytársaság vagyona 100,000 részvényre oszlik, minden egyes részvény tulajdonosa ennek egyszázazred részét bírja. Ez az arány azonban csak addig áll fenn, míg 100,000 részvény van forgalomban és ha a közgyűlés azt határozza el,

hogy emittál még ugyanannyit és a régi részvényeseknek a kibocsátott daraboknak csak felét kínálja fel átvétel céljából, úgy az egyes részvényekre jutó társasági vagyon egyszázvezred részről egyszázötvenvezredre fog csökkenni. Ellenvethetné ugyan valaki, hogy az a szindikátus nem ingyen kapja azokat a részvényeket, mégis ha tekintetbe vesszük a mai siralmas valutáris helyzetet, nem kétséges, hogy az átvett darabok vételára soha sincs és nem is igen lehet arányban azok értékével. Nyílt titok, hogy alaptőkefelemelések alkalmával, ilyen módon, sok-sok millióra tesznek szert és nem egy esetben a vezetőség az alaptőkefelemelésével nem is igen céloz mást, minthogy egyesek, mások rovására, anyagi előnyhöz jussanak. Ez különben nem új jelenség és már a *Denkschrift zum Entwurfe eines Handelsgesetzbuches* is arról panaszkodik, hogy *«die Erhöhung des Grundkapitals wird vielfach zum Zwecke der Agiotage und im Interesse einer verhältnismässig kleinen Zahl von Beteiligten bewerkstelligt, und es erscheint billig, dass wenn nach der geschäftlichen Lage des Unternehmens ein Gewinn zu erzielen ist, dieser Gewinn zunächst allen Aktionären zu gute kommt.»* (Amtliche Ausgabe 155. l.)

Ha már most mindehhez hozzávesszük azt, hogy az igazgatóság a részvénytársaság és így végeredményben a részvényesek érdekét tartozik megvédeni, nem kétséges, hogy ellenkezik a részvényjog szellemével a vezetőségnek azon eljárása, mely oda vezet, hogy a kibocsátásra kerülő új részvények értékesítéséből befolyt összegek nem jutnak a társaság tulajdonába. Előfordulhat ugyan, hogy a vezetőség adózási szempontból, vagy más okból célszerűbbnek tartja, hogy a részvények forgalmi értékük alatt bocsátassanak ki, illetőleg értékesítsenek, ámde ebben az esetben nem lehet vitás, hogy az így előálló többlet-érték a részvényeseket illeti meg. A kisebbség említett módon való kijátszása nemcsak a részvényjog szellemével ellenkezik, hanem jogellenesnek, azaz az általános jogelvekkel ellenkezőnek kell ezt már azért is minősítenünk, mert az a szerződés, melynek értelmében a kibocsátott új részvények egy szindikátus tulajdonába mennek át, a jó erkölcsökbe ütközik, mint olyan, melyből kifolyólag az egyik fél — a konzorcium — aránytalanul nagy vagyoni hasznot húz, míg ez által a másik fél — azaz a részvényesek — nagy mérvben károsodnak.

Kizártunk tartjuk, hogy a jog és igazság szerint a nagytőkének ezen eljárása igazolva volna és nem szabad megengedni, hogy egyes részvénytársaságok vezetősége valósággal eltulajdonítsa, azaz konfiskálja a kisébbség részvényesek vagyonát. Hisz, ha ez nem minősíthető jogellenesnek, hol vannak garanciáink arra nézve, hogy a majoritás nem ismétli meg a tetszése szerinti időszakokban e tagadhatatlanul nem faire eljárást, kibocsátva minden egyes esetben több és több részvényt és cselekszik így módon mindaddig, míg a minoritás teljesen kinullázva nincs. Követnünk kell a svájci részvényjognak azon generális intézkedését, hogy *«wohl-erworbene Rechte können den Aktionären nicht durch Mehrheitsbeschluss der Generalversammlung entzogen werden.»* (§. 627.) Miután pedig ahhoz nem fér kétség, hogy a társasági vagyon a részvényesek tulajdonát képezi, természetesen elesnek a majoritásnak azon joga, hogy e vagyon felett kénye-kedve szerint rendelkezze.

Kivárhatjuk, hogy a törvényhozás e visszaélésnek véget fog vetni. Az első lépés ez irányban már megtörtént. Mint a Budapesti Közlöny 1921 november hó 15-iki száma közli, a pénzügyminiszter javaslatot fog a ház elé terjeszteni, melynek értelmében az egyes részvénytársaságok, melyek természetben róllák le a vagyonváltást, kötelesek lesznek, alaptőkéjük minden egyes felemelése alkalmával 15%-ot átengedni az államnak mindazon új kibocsátású részvényekből is, melyeket egy konzorcium vett át és melyeket nem a régi részvények tulajdonosainak szántak. Igen természetes, hogy az átengedési feltételeknek ugyanolyanoknak kell lenniök, mint ahogyan a részvénytársaság az említett személyeknek, csoportoknak (szindikátusnak stb.) átengedett részvényeket tényleg értékesíti. E törvény, mint az első bekezdés mondja is, megakadályozni akarja, hogy az államkincstár, mely a részvények 15%-át bírja, megkárosíttassék. Eszerint tehát a törvényhozás is elismerné, hogy a részvényesek kárt szenvednek az által, hogy a vezetőség a mai valutáris helyzetben, nem kínálja fel nekik részvénybirtokuk arányában, a kibocsátásra kerülő összes új részvényeket. Reméljük, hogy jelzett törvényjavaslatot csakhamar követni fogja egy második, mely nemcsak az

államnak, hanem az összes részvényeseknek érdekét megvédeni lesz hivatva. A legradikálisabb megoldás persze az volna, ha konzekvensen az összes részvényesekre kiterjesztenők azon privilégiumot, melyet az állam biztosít önmagának; ez esetben tehát jogosítva lenne minden részvényes, részvénybirtoka arányában új részvényeket követelni és így az összes emittált darabok a régi részvényeseket illetnék meg. Kérdés, hogy ily szabályozás mellett, nem-e állanának elő bizonyos visszasságok? Attól tartunk, hogy igenis előállanának bizonyos nehézségek, sőt gyakran valósággal ellenkeznék ilyen szabályozás a részvénytársaság és így végeredményben a részvényesek érdekével. Mert ez esetben nem volna lehetséges új érdekközösségek létesítése, holott nem egyszer a társaság existenciája függ attól, hogy egy bizonyos csoport konszernjéhez kerüljön. Nem szabad ennyire megszorítani a majoritás kezét. *A legcélszerűbb talán az volna, ha kvalifikált többség köveletelnék meg, ha az új részvények értékesítéséről van szó.* Mert, ha tényleg a társaság érdeke azt kívánja, hogy a kibocsátásra kerülő részvények ne a régi részvényeseknek, hanem harmadik személyeknek ajánltassanak fel átvétel céljából, úgy nem kétséges, hogy a közgyűlés kvalifikált többsége is elfogadná a vezetőségnek erre irányuló indítványát, ha azonban pusztán egyes személyek érdekéről van szó, úgy ez által sokkal jobban lenne megnehezítve egy, csakis a minoritás kijátszását célzó alaptőkefelemelésnek a keresztülvitele. Kötelezni lehetne ezenfelül a vezetőséget, hogy közölje a közgyűléssel, hogy kiknek és mily árfolyamon lettek eladva ezen részvények és intézkednie kellene ezenfelül a törvénynek arra nézve is, hogy mindaz, ami részvények értékesítése által befolyik, a részvénytársaságot illesse. Így véget lehetne vetni, a minoritás további kijátszásának alaptőkefelemelések alkalmával, anélkül, hogy attól kellene tartanunk, hogy a vezetőség keze olyannyira kötve lesz, hogy nem lesz képes a részvénytársaság érdekét kellően megvédeni. *Dr. Könyg Endre.*

Néhány megjegyzés a Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. polgári döntvényéhez.

Alig volt még jogegységi döntés, mely oly élénk visszhangot keltett volna, mint a Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. döntvénye. A jogászközönség jogi érzékét és szociális igazság-érzékét erősen sértő döntvénynek alig akadt védője, s a bírálók csaknem kivétel nélkül a jogegységi döntéssel szemben ellenkező álláspontra helyezkedtek, s csaknem mindegyik felszólaló azt igyekezett igazolni, hogy a Kúria döntése nem állhat fenn, s azt mihamarabb követni fogja a jogegységi határozatban elfoglalt álláspontnak teljes-ülési határozattal való lerontása.

A bírálók a kérdés fejtegetésénél természetesen az 1874. évi XVIII. tcikken kívül bevonták az 1907. évi XIX. tc. intézkedéseit is, anélkül azonban, hogy ez utóbbi törvény részletesebb magyarázatába bocsátkoztak volna, vagy figyelemmel lettek volna a szociális biztosítási törvény újabb hajtásaira.

Ez újabb hajtásokat a Kúria is figyelmen kívül hagyta döntvénye meghozatalakor, holott, ha azokat ismerte volna, minden valószínűség szerint az ítélkezés is más eredményt mutatott volna fel.

A Kúria szerint a baleset folytán megítélt járadék felemelése jogilag azért nem indokolható, mert nem *tartás*, hanem *kártérítési kötelezettség* teljesítéséről van szó.

A baleseti kártalanítás kérdését, jóformán az összes ipari és kereskedelmi vállalatok alkalmazottaira, de a vasutak és egyéb közlekedési vállalatok alkalmazottaira is, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak kötelező balesetbiztosítását szabályozó 1907. évi XIX. tc. rendezi. E törvény ugyan kártalanításról tesz említést a baleset folytán előállott munkaképességsökkenés esetén s járadékról beszél, amidőn a halálos balesetet szenvedett biztosított hozzátartozóinak járandóságait állapítja meg, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a törvény egész szelleme azt igazolja, hogy a kártalanítás itt tulajdonképpen nem más, mint tartási kötelezettség és a két fogalom nemhogy ellentétben állna egymással, hanem egymást helyettesíti.

Mi más lehet az indoka annak, hogy az 1907. XIX. tc. 72. §-ában arról intézkedik, hogy az a nő, aki férjétől törvényesen elvált, vagy férjétől annak halálát közvetlenül megelőzőleg legalább egy évig külön élt, kártalanításra csak akkor tarthat igényt,

ha bíróság megtöltött tartási díjra igénye van. Ez esetben járadék legfeljebb a tartási díj erejéig fizetetik.

Ugyancsak ez álláspontunk támogatására szolgál a törvény 73. §-a, amidőn a szülők és nagyszülők, valamint a teljesen árván maradt unokák kártalanításáról rendelkezik azon esetre, ha el-tartásukról túlnyomólag a baleset következtében elhalt gondoskodott.

A munkásbiztosítás újabb rendelkezéseit magában foglaló 5400/1919. M. E. sz. rendelet, valamint a balesetbiztosításnál számításba veendő javadalmazás határának felemelése és baleseti járadékpótlékoknak megállapítása tárgyában kibocsátott 10,624/1920. M. E. sz. rendelet a jogegységi tanács döntésével szemben azokra a sérültekre és hozzátartozókra vonatkozólag, akik a törvény hatálya alá esnek, eldöntötte azt a kérdést is, hogy a gazdasági körülmények időközben beállott változása alapján lehet-e a baleset folytán megtöltött járadékot felemelni. A döntés természetesen az volt, hogy lehetséges, s ma az a helyzet, hogy azoknál a baleseti sérülteknél, akiknek a balesete 1914. év végéig történt 400%-os, akiknek a balesete 1915-ben történt 325%-os, az 1916. évben balesetet szenvedettek pedig 275%-os járadék pótlékban részesülnek.

A kérdés tehát a munkásbiztosításban biztosítottakra megoldást nyert némileg, ha nem is oly mértékben, mint amily mértékben a gazdasági viszonyok időközben változtak, s amily mértékben pénzünk vásárló ereje csökkent.

De tovább is mehetünk, s hivatkozhatunk a népjóléti miniszternek a közeli hetekben kibocsátott arra a rendelet tervezetére, amely a bányatársulásokban biztosított bányász- és kohómunkások kártalanítását rendezi. E rendelettervezet az eddig fizetett járadékoknak 1000%-ig terjedő pótlékolását helyezi kilátásba.

Kétségtelen, hogy ez esetben is a munkaadók, mint akik a törvény értelmében a biztosítást eszközlik, békekoronákban fizetnek be annak idején a balesetbiztosítási díjakat, s most mégis a fönthivatkozott 10,624/1920. M. E. számú rendelet értelmében a munkaadóknak utánfizetést kell teljesíteni, mert a rendelet 14. §-a olyképp intézkedik, hogy „az Országos Munkásbiztosító Pénztár járadékpótlékok nyújtásával kapcsolatos költségeket a balesetbiztosítás egyéb költségeivel együtt fedezi».

E rendelkezések is igazolják, hogy a Kúria döntése tarthatatlan, s a bírói igazságszolgáltatásnak mielőbb ki kell küszöbölni azt az ellentétet, amely megvan annak a sérültnek a járadéka között, aki a munkásbiztosító pénztártól kapja a járadékot, s aközött, aki járadékát a munkaadótól közvetlenül kapja. Az igazságtalanság ugyanis eddig ez utóbbiakkal szemben az előbbiekre terhére állott fenn, míg ugyanis azok, akik a munkásbiztosító pénztárakban voltak vagy vannak biztosítva, teljes munkaképtelenségük esetén is csupán keresetüknek maximálisan 9600 K-ban megállapított összege 66⅔%-át kapják, addig az egyéb sérültek, teljes munkabérük után 100%-os járadékban részesülnek. A mérleget teljesen átbillenteni ez utóbbiak rovására nem nagy szociális jogérzékre vall.

Dr. Györki Imre.

Jogirodalom.

«A felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltató tevékenységére (tárgyalási elv)» írta dr. Kende Ernő. (A Magyar Jogászegylet Emmer Kornél pályázatán dícséretben részesült pályamű. 440 lap.)

A mélyebb szántású és szélesebb látókörű jogtudományi búvárkodás egyik legfontosabb előfeltétele: a jogi élet jelenségeit helyesen beleilleszteni abba a tágabb jelenségkörbe, amelybe beletartoznak s a jogszabályokat és a jogi érveléseket nemcsak belülről, a merő exegézis és rendszerezés szempontjaiból, hanem kívülről, egyetemesebb nézőpontból is szemügyre venni.

A jogszabályok keletkezése és alkalmazása, a bírói ítélet meghozatala s a kedvező jogi döntést kieszközölni kívánó felek valamennyi ú. n. percselekménye: pszichológiai, szorosabban szociálpszichológiai folyamat. Másfelől mindezen folyamatoknak a konkrét lefolyásától absztrahálható eszmei tartalma: gondolatoknak, ítéleteknek a sorozatát képezi, vagyis logikai jelenség. Egyfelől a szociálpszichológiai, másfelől a logikai szempont tehát az, amelyből kiindulva különösen a perjogi jelenségek beható elemzése eszközölhető.

Dr. Kende művét elsősorban a tág látókör, a filozófiai magasságból való beállítottság s a mélyreható pszichológiai és logikai elemzés jellemzi. A perjog szabályai és a perbeli jelenségek nála az életnek és gondolkodásnak nem egy elszakított s elszigetelt csücskét képezik, hanem a lélektani törvényszerűségnek és a logikai szabályszerűségnek magasabb egységébe beolvadó részterületét.

Egy második, ugyancsak a logikai elemzéssel összefüggő nagy érdeme a műnek: az alkalmazott kifejezések szabatos meghatározása és élesen körülhatárolt, kristálytiszt fogalmakkal való operálás.

Mindez talán egészen magától értetődőnek látszik — nem pedig különös érdemnek; — aki azonban a fogalmak logikai precizitásának vagy a nézőpontok egyetemességének és egy tágabb gondolatrendszerbe való beleillesztés lehetőségének a szempontjából elemezte már a legkiválóbbnak tartott jogdogmatikai műveket, az tudni fogja, hogy dr. Kende művének fentjelzett tulajdonságai mennyire ritkák a perjogi irodalomban. Különösen azokat a ragyogó logikai finomságú fejtegetéseket kell kiemelni, melyekkel dr. Kende egyfelől a tárgyalási és nyomozási, másfelől a rendelkezési és officialitási elveket egymástól megkülönböztetve elhatárolja.

A jogi irodalom ugyancsak nem mindennapi érdemül kell betudnunk dr. Kendének azt is, hogy módszertanilag egészséges eljárást követ levezetéseiben. Jogpolitikai és kritikai vizsgálódásaiban a perjogi szabályok megalkotására vezető szükségletekből és célokból indul ki, jogdogmatikai általánosításainál pedig az egyes tételes jogszabályokból. Gondosan elkerüli azt az alapvető módszertani hibát (amelyet jogpolitikai és jogdogmatikai vizsgálódásoknál sok író követ el), hogy a felépítendő vagy megkonstruálandó jogintézményre vonatkozó valamely dogmaszerű fogalomból induljon ki. Különösen perjogi vizsgálódásoknál gyakori módszertani kisiklás: kiindulni, pl. a per ú. n. «közjogi viszonyként» való felfogásából; amely kiindulás egy tankönyvnel didaktikai szempontból helyes lehet, önálló tudományos vizsgálódásnál azonban megengedhetetlen. Hiszen az a kérdés, hogy a per minő jellegű jogviszony és hogy a jogviszonynak hány «oldala» és «tagja» van — nem alapja, hanem csak záróköve lehet a perjogtan architektónikájának. Jogpolitikai vizsgálódásnál csak a társadalmi szükségleteknek megfelelő perjogi a pozitív jogszabályok összefoglaló vizsgálata után lehet az e fajta kérdésekre felelni, illetve a helyes konstrukciót megválasztani.

Dr. Kende terjedelmes műve a perjog nagyon sok kérdésről felöleli, mindegyiket úgy jogpolitikai, mint jogdogmatikai, jogtörténeti és irodalmi szempontból is behatóan tárgyalva. A munka első része az általános módszertani megállapításokkal foglalkozik; a II. rész «a perbeli cselekmények dogmatikája» címmel a perbeli cselekményekre vonatkozó általánosabb jellegű jogpolitikai és jogdogmatikai megállapításokat eszközli, különösen a peres felek tényállításaira, jogszabályállításaira, kérelmeire, az igazmondási kötelezettségre, a bíróság cselekvési körére, a bíróság tudomására, a bizonyításra, a perbeli rendészetre, az anyagi igazság kérdésére, a rendelkezési, officialitási, immutabilitási, tárgyalási, nyomozási és eshetőségi elvekre nézve. A III. rész «gyakorlati tanok» címen a rendelkezési és tárgyalási, valamint az officialitási és nyomozási elvek szempontjából igen részletes elemzés alá veszi (természetesen különös tekintettel a jelenleg érvényes magyar jogra, de nagy alaposággal kiterjeszkedve a külföldi jogszabályokra is), a felek egyes perbeli rendelkezéseit, a hivatalból kutatandó tényeket az egyes bizonyítási eszközöket, a fellebbviteli eljárást, a különböző speciális eljárásokat, különösen pedig a házassági perrendet. A IV. rész igen beható és nagy tudással megírt jogtörténeti és irodalmi áttekintést ad a felvetett főbb kérdésekről.

Nincs terünk arra, hogy a szerző által tárgyalt számos egyes kérdésre s a lépten-nyomon található értékes (részben újszerű, részben pedig mesteri összefoglalást képező) megállapításaira kitérjünk, amint hogy egyes kérdésekben a szerződéstől eltérő véleményemet sem vázolhatom. A perjog mélyreható felfogására törekvő olvasó valószínűleg kincsesbányát talál ebben a munkában, amelynek részleteiből mégis kiemelem a jogállítasok és a tényállítasok közötti disztinkcióval, valamint az ú. n. tapasztalati tételekkel, a pervezetéssel, az oksági és összehasonlító bizonyítás közti megkülönböztetéssel, az egyes bizonyító eszközökkel, a fentemlített perjogi elvek éles elhatárolásával, a tárgyalási és nyomo-

zási elv egyensúlyának logikai, pszichológiai és gondolat-ökonomiai szempontból való mély elemzéseivel kapcsolatos fejtegetéseket.

Jogi monografiákban meglehetősen szegény irodalmunknak nagy nyereségét képezi ez a munka, amelyről reméljük, hogy — a beható tartalomnak megfelelő nagy terjedelme mellett is — mielőbb nyomtatásban meg fog jelenhetni. Úgy tudjuk, hogy a munka még 1918-ban keletkezett s ha, amit remélünk kell, a Jogászegylet a művet kiadja, úgy feltehető, hogy a szerző is még egy végső simítást fog adni művének, egyfelől a mindenütt világos, de néhol nem tökéletesen csiszolt stílus emelése, másfelől pedig azon kapcsolatos újabb perjogi vizsgálódásainak a beolvasztása érdekében, amelyeket időközben megjelent cikkeiből ismerhettünk meg.

Dr. Sichermann Frigyes.

Szemle.

— **A gyorsított eljárás**, a büntető perjognak a hatalommal folytatott viszonyából származó illegitim torzszülött, állítólag eltávozott az élők sorából. Nem mondhatjuk: debuisset pridem, mert a jog nézőpontjából tekintve sohasem lett volna szabad megszületnie. Ha pedig végre mégis meghalt, akkor temessük is el és a feloszló hulla ne fertőzze továbbra az igazságszolgáltatás tiszta levegőjét. Sajnos, a «gyorsított» elhunytáról szóló kormányrendelet olyan, mint a boulevard-lapok rendkívüli kiadásai: a hangzatos cím alatt hiába keressük a címnek megfelelő tartalmát. Helyes címe az volna: a gyorsított eljárás fenntartásáról, mert tudvalevőleg akkép rendelkezik, hogy a már megindult ügyekben továbbra is a gyorsított eljárás szabályait kell alkalmazni. Ami körülbelül azt jelenti, mintha a tűzoltóság a tűzvész lokalizációja után a már felgyújtott házakat nyugodtan engedné tovább égni.

Azoknak, akik a jogfolytonosság és a hagyomány szent-ségének jelszavait folyton szájukon hordják, illenék az 1897. évi XXXIV. tc. 4. §-ára emlékezni, amely a Bp. szabályait a már megindított eljárásban is alkalmazni rendeli. Törvényhozásunk ennek az általán elfogadott közjogi elvnek érvényesítéséhez még oly esetben is ragaszkodott (péld. 1913. évi XXXIV. tc. 4. §.), amikor az eljárást a garanciák csökkentésével in peius reformálta. Ha a kormány netalán komolyan óhajtaná azoknak a sebeknek orvoslását, amelyeket a gyorsított eljárás az igazságszolgáltatás testén ejtett, erre meg van a mód. Először: a még folyamatban lévő ügyeket a rendes eljárás szerint kell folytatni; másodsor: a gyorsított eljárás szerint befejezett ügyeket akár a koronaügyészség által használandó jogegységi perorvoslat, akár az újrafelvételre adandó általános törvényes felhatalmazás útján revideálni kell.

Hogy a jogegységen ép úgy, mint az anyagi igazság elvén a gyorsított eljárásban súlyos sérelem esett, azt szak-közönség előtt felesleges bizonyítani. Egyszerű logikai művelettel megállapítható, hogy az igazság felderítésének a törvényhozás mindenkori fejlettségi fokán csak egy legfölkélete-sebb módja lehet. Aki ezt kétségbevonja, az vagy a logika terén fogyatékos vagy nem helyez súlyt az igazság felderítésére. Minthogy pedig az utóbbi az igazság miniszteréről még sem tételezhető fel, kénytelenek vagyunk arra következtetni, hogy logikai tanácsadóiban volt a hiba.

— **A budapesti ügyvédi kamara** választmánya múlt hó 29-én tartotta évről teljes-ülését dr. Pap József elnöklete alatt. Ezen ülés tárgyalta a közhivatali állásokból az ügyvédi karba álléptt kamarai tagok kérdését és dr. Graber Károly főtitkár előterjesztése alapján a következő határozatokat hozta: 1. A választmány indokolt fölterjesztést tesz az igazságügyminisztériumhoz és párhuzamosan a karnak nemzetgyűlési képviselői útján a nemzetgyűléshez a bírói oklevél képesítő hatályának kiterjesztéséről szóló 1921. évi XXVII. tc. hatályon kívül helyezése iránt. 2. Indokolt felterjesztést intéz az igazságügyi kormányhoz az iránt, hogy törvényhozási úton szabályozza azt a kérdést, hogy az az ügyvéd, aki az ügyvédi kamarába való bejegyzését megelőzőleg közhivatali állást töltött be, bejegyezésétől számított két éven

belül ne képviselhesen feleket azoknál a bíróságoknál vagy hatóságoknál, melyeknél a felmentését megelőző utolsó két év alatt hivatali beosztásánál fogva működött. 3. Minthogy a választmány meggyőződése szerint az ügyvédi kar becsületét és tekintélyét sérti azon ügyvéd, aki feleket abban az ügyben, vagy vele összefüggő ügyben képvisel, amelyben bejegyzése előtt mint közhivatalnok bárminő közhivatali teendőt végzett, megkeresi a kamara területén működő összes polgári- és büntetőbíróságok és hatóságok vezetőit, hogy a fegyelmi megtorlás érdekében a már előfordult eseteket, valamint a jövőben felmerülő eseteket az ügyvédi kamarával közöljék. 4. A választmány utasítja a kamarai ügyészeket, hogy azon kamarai tagok ellen, kik a választmány részéről történt figyelmeztetés és kioktatás ellenére címtáblaikon, levélpapírjaikon vagy egyébként ügyvédi tevékenységük keretében korábbi közjogi jellegüket vagy címüket használják, vagy ezen cím használatával kapcsolatosan meg nem engedett módon hirdetés útján, vagy egyébként reklámot üznek, fegyelmi panaszt tegyenek. 5. A választmány elhatározta, hogy ezen határozatokat csatlakozás céljából az ország összes társ kamaráival közli.

Dr. Grünhut Ármán kamarai ügyész előterjesztésére a választmány indokolt felterjesztést intéz az igazságügyi kormányhoz, hogy a gyorsított büntető eljárást a folyamatban levő összes ügyekben is helyezze hatályon kívül, ha pedig ezt a kérelmet nem tartaná teljesíthetőnek, tegye lehetővé megfelelő rendelet kibocsátása által, hogy a kir. ügyészeknek az előzetes letartóztatás kérdésében hozott határozatai ellen előterjesztés útján a vádtanács-hoz, a vádtanács határozatai ellen pedig a kir. ítélőtáblához lehessen jogorvoslattal élni.

A gyorsított eljárás alatt lefolytatandó büntető-ügyekben a főtárgyalás a büntető perrendtartás rendes szabályai szerint tartassék még az ezen törvényben körülírt összes perorvoslatok igénybevétele mellett.

Ugyanezzel kapcsolatban a választmány indokolt felterjesztést intéz az igazságügyi kormányhoz az esküdtszéki intézmény visszaállítása iránt az összes e bíróság hatáskörébe tartozó bűncselekményekre, de legalább is a sajtó útján elkövetett, valamint a politikai vétségekre és büntetésekre.

Elnök bejelenti, hogy a forgalmi adónak általánösszegben való fizetése kérdésében ismételt tartott szakértekezleteket és ezen tanácskozásokból kifolyólag az elnökség indokolt felterjesztés átnyújtása kapcsán küldöttségileg érintkezésbe lép a pénzügyi államtitkárral, hogy a forgalmi adóáttalány alapjául az ügyvédi jövedelmi adó alap többszörösét fogadja el, vagy pedig a kar összességével szemben előírandó forgalmi adóáttalányösszeg kivetését a kamara egyes tagjaira az ügyvédi kamara autonómiájára bízta.

Elnök bejelenti, hogy a főrendiház újjászervezése kérdésében a törvényjavaslat feletti vélemény előkészítését dr. Lakatos Gyula és dr. Gábor Gyula választmányi tagokra bízta, kiknek jelentését a választmány január havában fogja tárgyalni.

Az ülés befejezése előtt dr. Baracs Marcell elnökhelyettes visszapiantást tett a lefolyt kamarai évre, megállapítja, hogy kitarító munkával sikerült a belső adminisztrációt rendbehozni, a fegyelmi eljárást a rendes mederbe terelni és a kamara minden ténykedésében arra törekedett, hogy a jogi konszolidáció ügyét előbbre vigye és a közszabadságok visszaállítását előmozdítsa.

Elnök meleg szavakban köszönte meg a választmány működését és megállapítja, hogy mióta az ügyvédi kamara intézménye fennáll, még sohasem mutatkozott oly nagyfokú ügyvédellenes áramlat, mint a lefolyt időben.

Ha ennek oka az ügyvédi karban volna feltalálható, emiatt kétségbe kellene esni, azonban kétségtelen, hogy ennek oka a létező közviszonyokba rejlik, melyek az ügyvédi karban, mint a szabadságjogok bátor védőiben kényelmetlen tényezőt látnak, a magyar ügyvédi kar azonban továbbra is azon az úton fogja folytatni működését, amelyen eddig haladt, mindig nyíltan, bátran, szókimondóan és becsületesen fog sikraszállni az igazság érdekében. A legszebb jutalmat pedig a teljesített kötelesség öntudatában látja.

— **A budapesti ügyvédi kör** december hó 22-iki közgyűlésén negyedszer választotta meg elnökévé Dési Géza-t. A kör elnöksége és tisztikara: Szilágyi Artúr Károly másodelnök; Balog Sándor, Kövess Béla alelnökök; Gerlóczy Endre gazda; Deutsch Viktor, Wehner József helyettes gazdák; Zakariás János titkár;

Barcs Ernő, Fehér Dezső másodtitkárok; Földi Dezső pénztáros; Bárdos György ügyész.

— **A Jogállam** január hó 1-én zárta le a huszadik évfolyamát. Mint a Magyar Igazságügy utóda, mint a magyar jogászság hagyományainak méltó letéteményese a folyóirat kitűnő szolgálatakat tett a tudományos kutatáson alapuló jogfejlődésnek. Nem szegődött sohasem a szélsőséges irányok képviselői közé, de éppen ezért találkozhelye volt a jog konzervatív és progresszív művelőinek. Az eszmény, amelyet zászlójára írt, a Gneist-féle Rechtsstaat, a folyóirat alapításának idejében túlhaladott célnak látszott, ma, sajnos, újra aktualitásra tett szert. Az ország érdekében állana, hogy illusztris lapársunk nomen-e mielőbb omen-né váljon. De e két évtizedeken át becsületesen végzett munka, amelyben felelős szerkesztőjének: dr. Gyomai Zsigmondnak nagy része van, megérdemli, hogy kollegiális melegséggel kívánjunk továbbra is sikert életének további pályáján — ad multos annos.

— **Semmis házasság.** Felperes a (férj) 1918. év őszén házassági bontó pert indított felesége ellen, melyben alperes viszontkeresetet nem támasztott, szintén válni akart; a bíróság 1919 január végén a feleket ágy- és asztaltól hat hónapra különválasztotta.

A hat hónap alatt kitört proletárdiktatura idején felek megjelentek a proletárbíróság előtt, amely a házasságot kölcsönös beleegyezés alapján felbontotta, erről nekik írást adott.

Ezzel az írással jelentkezett a felperes férj 1919. év őszén a községi jegyzőnél, aki — miután a Budapesti Közlöny 1919. évi augusztus 20-diki számát a román megszállás miatt nem kapta meg s így a 4038/1919. M. E. sz. rendeletről tudomással nem bírt — őt szíve választottjával a szabályszerű formák mellett összeadta. Ezen idő óta a felperes boldogan él második «feleségével», akitől már gyermeke is született.

Idők multával az első asszony (a válóperbeli alperes) újból férjhezmenni óhajtván, megjelenik a jegyzőnél a házasság bejelentése és kihirdetése céljából. A jegyző a kérelmet nem találja teljesíthetőnek, mert az asszony első házassága még mindig nincs jogerősen felbontva. Az asszony ügyvédhez fordul, aki a régi válóper lefolytatása végett befolyamodik a törvényszékhez, viszontkeresetet támaszt férje ellen és kéri a házasság felbontását.

A kitűzött tárgyaláson felperes ügyvédje elmondja a fenti tényállást, keresetétől kifejezetten eláll, mert nem akarja a kereset fenntartásával elismerni a második házasság érvénytelen voltát, mire a bíróság ezt tudomásul véve, a viszontkeresetet visszautasítja és az iratokat a kir. ügyészséghez áttenni rendeli.

Nem akarom ehelyütt ennek a furcsa, de bizonyára nem egyedülálló esetnek a feleket nagyon is közlelő érintő szomorú jogi következményeit felsorolni, hanem pusztán azt kívánom vizsgálat tárgyává tenni, miképpen lehetne a feleken segíteni?

Mert arra nem lehetne vállalkozni, hogy valaki a feleknek megmagyarázza, hogy ők még ma is házasságban és a bíróság egyelőre nem tudja őket végleg elválasztani, mert az egyszerű falusi emberek könnyen azt hihetnék, hogy az ember tréfát akar velük űzni.

Am valamilyen tenni kell. Alperesen azzal még nincs segítve, ha a férj második házassága érvénytelenítetik, mert ezzel a ő első házassága még mindig nincs felbontva! Előbb tehát meg kellene várnia az érvénytelenítési per befejezését, aztán új bontó-pert indítania, szóval, ha jól megy, 4—5 év múlva férjhez is mehet talán!

Az egész zűr-zavar oka az, hogy a 4038/1919. M. E. számú rendelet a román megszállás alatti közismert postai zavarok miatt nem érkezett el mindenhová, s így az anyakönyvvezetők mindaddig, míg ezt a rendeletet kézhez nem kapták, a proletárbíróság ítélete alapján elválasztott feleket teljes jóhiszeműséggel összeadták. Így Isten tudja, hány semmis házasság jött létre, a felek a legtöbb esetben nem is sejtik, hogy házasságuk semmis, gyermekeik törvénytelenek; ezen pedig úgy lehetne segíteni, ha a kormány pótrendeletet bocsátana ki, melyben kimondaná, hogy a felek házassága megszűnt, ha valamelyikük 1920 január 1-ig új házasságot kötött. Ezzel sok — saját hibáján kívül bajba került — emberen volna segítve, és sok semmisségi pert lehetne elkerülni.

Dr. Wolf Mátyás.

— **Szocializált vállalat ügyletének hatálytalansága.** Az 1360/1921. M. E. sz. rendelet 2. §-a a szocializált vállalat részére a tanácsköztársaság idejében kötött ügyletet hatálytalan-nak mondja ki, ha a teljesítés a rendelet életbe lépéséig (1921 febr. 27-ig) még nem kezdetett meg. E rendelkezés helyes értelme szerint az ügylet csak (?) abban az esetben lehet hatályos, ha a teljesítést a kommün bukása után valamelyik fél megkezdte és ezáltal az ügylet hatályos voltát elismerte. Nem hatályos tehát az ügylet, ha az árúrendelés és a vételár beküldése a szocializálás ideje alatt történt és a diktatura által az alperes üzemeiben alkalmazott közegek a rendelés vételét elismerték ugyan de a kommün bukása után az üzemet ismét átvevő alperes a rendelés elismerését megtagadta, a teljesítést meg nem kezdte s a beküldött összeget a felperesnek rendelkezésére bocsátotta. (Kúria IV. 1689/1921.)

— **Biztosító-társaság felelősségének kizárása a lázadó csoport betörése esetében.** A tanácsköztársaság népbiztossága által megbízott helyi munkástanács által leltározás végett kiküldött egyének a felperes nyaralóját a község által kirendelt lakatossal kinyitatták és a nyaralót kifosztották. Felperes, aki betörés ellen biztosítva volt, a biztosító elleni keresetével elutasított: mert a normális közbiztonság feltételezésével kötött biztosítás nem terjedhet ki arra a kockázatra, hogy a lázadó csoport megbízottjai, hivatalos eljárás színében jelentkező módon, a zárt lakásokba behatolhatnak; és mert a felelősség a lázadó csoport által okozott károk tekintetében a kötvényfeltételek szerint kizárattott, már pedig a fenti tényállás szerint az összefüggés a lázadó csoport által előidézett törvénytelen állapot és a bekövetkezett károsodás között kétségtelenül fennforog. (Kúria IV. 1684/1921.)

— **Engedményező szavatossága.** Visszterhes engedmény esetében az engedményező a követelés valódiságáért és fennállásáért már a törvénytől fogva szavatolván, ha az okirat szerint az engedményező «szavatosság mellett» (ennek közelebbi megjelölése nélkül) ruhazza át a követelést, ennek más érteleme nem tulajdonítható, mint az, hogy az engedményező a követelés behajthatóságáért vállal szavatosságot. (Kúria V. 1831/1921.)

— **A Jogállam**, mely most töltötte be huszadik évfolyamát, 1922. évi január-februári kettős füzeté a következő tartalommal jelenik meg: Meszlény Artur: Húsz esztendő. — Tihanyi Lajos: Államformánk. — Degré Miklós: Büntető igazságszolgáltatásunk az 1921. évben. — Schuster Rudolf: A központi gazdasági bíróságok 1920. és 1921. évi gyakorlata. — Vécsey Tamás emlékezele. — Előadások az ügyvédi körben. — Beküldött könyvek.

Lapunkra 1922. évi január 1-vel új előfizetést hirdetünk. Tekintettel egyrészt arra, hogy ezentúl lapunk minden számához két Döntvénytár-i ívet mellékelünk, másrészt a — többi lapársunkat is az előfizetési díjak felemelésére kényszerítő — hihetetlen mértékben növekvő papírárakra és munkabérekre, lapunk árát fel kellett emelnünk.

Előfizetési díj a Döntvénytárral együtt negyedévi 100 K, Döntvénytár nélkül negyedévi 75 K.

Ügyvédi irodát átvennék: Szombathely, Sopron, Győr, esetleg Székesfehérváron. Cím a kiadóban e hó 30-ig.

Ügyletei ingatlan adás-vételi, bérleti ügyleteiben		
lépjen össze- kötetésbe MATTYÓK Aladár okl. mérnök		
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9 —
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 100 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 75 korona

Egyes szám ára 20 korona
Döntvénytár nélkül 15 korona

TARTALOM. Dr. Alföldi Dávid egri ügyvéd: A bírói függetlenségről. — Dr. Scholtz Géza igazságügyminiszteri osztálytanácsos: Az osztrák ügynevezett «Dispensehe» magyar vonatkozásban. — Dr. Kende Ernő ügyvéd, tőzsdebírói jogügyi titkár: A felek és a bíróság akaraturalma a polgári peres eljárásban. — Szemle. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár XV. k. I. iv. — Hiteljogi Döntvénytár XV. k. I. iv.

A bírói függetlenségről.

Egyik régi latin mondás szerint: *justitia est regnorum fundamentum*, vagyis az igazság az állam alapja. De, mert az igazságot a bírák szolgáltatják, az ország egész közönségét érintő fontos közérdek a bírák függetlenségének biztosítása, mert az igazságszolgáltatás pártatlanságát, részrehajlatlanságát ez teszi lehetővé.

A régi időkben a bírói függetlenséget leginkább a kormányhatalom veszélyeztette, mert ha sokkal később mondta is Bismark, hogy: «Macht geht vor Recht», már évszázadokkal ázelőtt ismerték és alkalmazták azt az elvet, hogy a politikára sem a jog, sem az erkölcs nem lehet befolyással és hogy ennek folytán az uralkodó céljai érdekében törvénytelen s erkölcstelen eszközöket is vehet igénybe.

Ezért rendelte már az 1492. évi dekrétum 10. cikkelye, hogy a bírának «teljes és egészen szabad hatalmukban álljon minden ügy előkelőbb, mint alábbvaló perlekedő részére, bármilyen rendűek, állásúak és méltóságúak legyenek is ezek, az ország régi és jóváhagyott szokása szerint, minden félelem nélkül törvényes és helyes igazságot szolgáltatni», «és hogy a királyi Felség vagy a főpap urak és bárók egy bírót se szorítsanak és kényszerítsenek arra, hogy valakinek kedvére a szokásokat és a közönséges bírói gyakorlatot meg a törvény rendjét megmássa vagy megzavarja».

Az 1790. évi dekrétum XII. cikkelye is biztosítani kívánta az országot, «hogy a bíróságoknak törvénnyel megállapított vagy megállapítandó szervezete királyi hatalommal nem fog megváltoztatni: sem a törvényes ítéletek végrehajtása parancsokkal gátoltatni, sem hogy azt mások gátolják, megengedtetni nem fog; sem pedig a bíróságok törvényes ítéletei megmássítatni, vagy akár a királynak, avagy valamely politikai kormányszéknek felülvizsgálata alá vonatni nem fognak; hanem a valláskülönbőség nélkül választandó bírák az országnak érvényben álló, vagy ezután hozandó törvényei és bevett szokása szerint tartanak törvényszékeket...»

Az 1790: XVIII. tc. és az 1848: XXIX. tc. aztán a bíró elmozdíthatatlanságát iktatta törvénybe, több régi törvényünk pedig a bírói esküt szövegezte úgy, hogy a bírónak az 1435. évi II. dekrétum 1. cikkelye szerint meg kellett esküdnie arra, «hogy minden előttem perlekedőnek, együtt és egyenként, a személynek, tudniillik gazdagnak és szegénynek megválogatása nélkül, és minden kérést, jutalmat, kedvezést, szeretetet meg gyűlölséget hátrátve és távollartva, tehetségemhez képest igaz és való törvényt és igazságot fogok tenni». És az 1492. évi dekrétum XXXIII. cikkelye az eskü szövegébe még azt is belefoglalta, hogy a bírónak félelmet és barátságot is félre kell tennie, amikor igazságot szolgáltat.

Igy jutottunk el mostani alaptörvényünkhöz, az 1869. évi IV. teikkhez, amely nemesak a közigazgatástól különítette el s

függetlenítette az igazságszolgáltatást, hanem a bíró elmozdíthatatlanságát is kimondotta, illetve megerősítette, sőt az összeférhetetlenség eseteit is megállapította a bíróra nézve.

A bírói függetlenség tehát a törvényben ki van mondva.

Más kérdés azonban, hogy érvényesül-e ez teljesen a gyakorlati életben és hogy a fejlődés, a haladás szükségessége folytán nem szorul-e már az 1869: IV. tc. is javításra?

Mielőtt e kérdésre nézve nézetemet kifejezésre juttatnám, meg kell jegyezmem, hogy nagyon sok bíró van, akinek jelleme, gerincessége, rendíthetetlen igazságszeretete a legnagyobb tiszteletreméltó és akiktől most sem félttem a bírói függetlenséget, mert inkább koplalnak, mellőzést is tűrnek, semhogy a mindenkori konjunktúrának legyenek törtető szolgálai. Az általánosítás tehát nagyon távol áll tőlem.

A bírói függetlenséget két körülmény veszélyezteti: a megélhetés nehézsége és a kormányrendszer. Az előbbi újabb keletű, az utóbbi már néhány évtizedre nyúlik vissza.

Nem szabad minden bírótól követelni, hogy hős legyen, aki nemesak akar, hanem saját és családja nagy nyomora mellett, mindvégig képes is ellentálni a mai erkölcstelen, panamás korszak százféle csapú kísértéseinek a csábításainak. Meg kell tehát előzni a végelgyengülés bekövetkezését és a lehető legsürgősebben kell biztosítani a bírónak tisztességes megélhetését.

A bírói függetlenségnek másik veszedelem, amint mondtam, a kormányrendszer.

Az 1869: IV. tc. életbelépése óta a kormányhatalom erőszakos beavatkozással nem támadta meg a bírói hatalom gyakorlását, mert a kormányok az alkotmányosság látszatát fenn akarták tartani. Azonban szű módjára, más módon kezdték lassan-lassan megörölni a bírói függetlenség erősödő, vastagodó tölgyfáját: pártpolitika útján.

A 90-es években pl. oly erősen dühöngött a pártpolitika szenvedélye, hogy a bírói kinevezésekre is sokkal nagyobb befolyása volt, a törvény ellenére is, a főispánoknak, mint az igazságügyi hatóságoknak és így gyakran többre becsülték a pártpolitikai kortesszolgálatot a bírói képességnél s rátermettségnél.

Sohasem felejtsem el, hogy az egri kir. törvényszéknek egyik igen képzett, szelídlelkű, jellemes bíráját többször mellőzték az ítélőtáblai bírói kinevezéseknél, mert nem politizált. Később aztán panaszkodva beszélt el nekem, hogy már ő is kénytelen a kortestanyákra járni, mert csak így szerezhet «érdemeket» a táblabírói kinevezésre. És csakugyan csak hirtelen bekövetkezett halála akadályozta meg ezt a derék embert a már kinevezés alatt állott újabb állás elnyerésében.

Persze az ilyen esetek sok bírót s jegyzőt tettek konjunkturássá, mert ha előfordult is, hogy olyanok is ki lettek nevezve, akik nem állottak a pártpolitika szolgálatában, mégis sokan azt hitték, hogy ezen az úton könnyebben érhetik el céljukat.

Az 1891: XVII. tc. 33. §-ának is ez volt a háttér, mert kormányaink minden téren az egyéni kedvezés rendszerére alapították kormányzásukat. Mi mással indokolható pl., hogy a kir. törvényszékek vizsgálóbíráját és állandó helyettesét, az 1871: XXXI. tc. 6. §-ának megváltoztatásával, az igazságügyminiszter rendeli ki és hogy ezen kinevezés folytán a vizsgálóbírónak 600 K pótlékot rendelt a törvény?

Hogy mennyiben érintheti e rendelkezés a bírói függetlenséget, arra nézve is mondhatok egy esetet. 1896. évben a hírhedt Lukács-féle egri országgyűlési képviselőválasztás alkalmával azt

kívánták az egri kir. törvényszék vizsgálóbírájától, hogy a választás napjának reggelén tartóztasson le két testi sértés miatt feljelentett Szederkényi-párti választót. A törvényszék derék vizsgálóbírája ezt a politikai kérelmet megtagadta, mert nem tudta törvényre alapítani. A következmények is neki adtak igazat, mert az ügy később, mint vétség, a járásbíróshoz került. És néhány nap múlva mégis felmentette az igazságügyminiszter a bírót vizsgálóbírói tiszte alól. Persze nem mondta, hogy ezen eset miatt történt az intézkedés, de azért itt mindenki tudta.

Az 1869. IV. tcikknek a bírák kinevezésére vonatkozó intézkedését tehát nemcsak a bírák érdekében, hanem a bírói függetlenség biztosítása végett is korlátozni kell; mert a bírói függetlenség nem csupán a bíró joga, hanem az igazságszolgáltatás pártatlanságának, az igazságnak és így a közönség érdekei védelmének is legfőbb biztosítója, amelyet mindenki szemben, még magával a bíróval és a mindenkor kormányhatalommal s pártpolitikával szemben is meg kell védelmezni.

Ha tehát a törvényhatósági és községi választásoknál is kötvé vannak a törvényhatósági bizottságok, illetve képviselőtestületek a kijelölő választmány jelöléséhez; ha a koronaörök vagy Budapest főpolgármesterének választásánál is csak kijelölési jog illeti a királyt: akkor nem tartom lehetetlennek annak törvénybe iktatását sem, hogy a bírónak a politikai pártkormányoktól lehető függetlenítése érdekében a király, illetve a kormányzó csak a Kúria elnökének elnöklete alatt a kúriai tanácselnökökből, vagy táblai, esetleg törvényszéki elnökökből megalakítandó kijelölő választmány jelöltjei közül nevezhessen ki bírót az igazságügyminiszter ellenjegyzésével.

Én ugyan még a kir. ügyészeket, illetve főügyészeket is felszabadítanám a politikai pártkormányok közvetlen rendelkezése alól, mert az igazi jogrend azok függetlenítését is megköveteli; de azon körülmény, hogy egyes esetekben a kir. ügyészek a törvény ellenére is a pártkormányok politikai utasításait kénytelenek követni, egy okkal több arra, hogy a bírói függetlenséget a legszigorúbban biztosítsuk.

Dr. Alföldi Dávid.

Az osztrák ügynevezett «Dispense» magyar vonatkozásban.

Az osztrák ált. polgári törvénykönyv 111. §-a értelmében a házasság *felbonthatatlan* és csak az egyik házastárs halálával szűnik meg, ha a házasság *megkötésekor* legalább a felek egyike róm. katolikus vallású volt. Vagyis az osztrák polgári törvénykönyv, bár *polgári* törvény, a házassági jogban vallásdogmatikai elvnek enged érvényesülést. A 111. §-a folytán a házasfelek a házassági kötelék bírói felbontását nem kérhetik, egyikük haláláig új, boldogabb házasságot nem köthetnek. Ha a házastársi együttélés elviselhetetlen, a *polgári* bíróságnál az ágytól és asztaltól elválasztást kérhetik. Ha a bíróság ezt akár egyetértőleg (einverstandlich) előterjesztett kérelemre, akár kontradiktórius eljárás után kimondja: a házassági kötelék fennáll, csupán arra nem kötelesek a házasfelek, hogy a házastársi együttélést folytassák. Ha bármikor újból felveszik az együttélést, ezt a bíróságnak be kell jelenteni.

A 111. §. szigorú szabálya Ausztriában sok támadásnak volt kitéve. Sok kezdeményezés történt annak megváltoztatására, azonban eredmény nélkül. A 111. §. az indító oka annak, hogy osztrák állampolgárok más és pedig olyan államban honosítatják magukat, ahol a házassági kötelék felbontásának vallásdogmatikai akadályja nincs. Az új szerzett honosság alapján az illető államban a házassági kötelék felbontását keresztyénülviszik és így új házasságkötésük lehetővé válik. Különösen sűrűn vették igénybe a magyar állam segítő kezét. Céljukat így elérhették, azonban a magyar eljárást Ausztria természetesen rossz szemmel nézte és az ilyen, az osztrák állampolgárok részéről in fraudem legis követett, eljárás legkevésbé sem járult hozzá a két állam közötti harmonikus viszony megerősítéséhez.

A világháborúnak a központi hatalmakra kedvezőtlen befejezése és az összeomlás eredményeképp megalakult az osztrák népköztársaság. A közvélemény nyomása alatt a 111. §. jogszabályának újból való rendezésére is sor került. Miért, miért nem, azt innen pontosan feltárni nem tudjuk, de tény az, hogy az osztrák népköztársaság jogilag helytálló gyökeres orvoslás helyett egy

egészen sajátos utat választott. *Felmentést* engedett a fennálló kötelék akadályai alól, a házassági kötelék érintetlenül hagyása mellett. Ámbár ez a felmentés szűk körre van szorítva, mert csak akkor van helye, ha a házasfelek ágytól és asztaltól egyetértőleg előterjesztett kérelemre már el vannak választva, továbbá bár a vagyoni és a gyermekek elhelyezése, tartása stb. kérdésekben teljes megegyezést feltételez, végül feltételezi azt is, hogy a régi-ben álló és az új kötelékbe kerülő házastársak között a szükséges vagyoni jogi elrendeződés egyetértőleg szabályozást nyerjen. A felmentéssel megengedett új házasság nem más, mint államilag engedélyezett polygamia. Nem tartozik ráuk, hogy Ausztria helyesnek, jónak és jogilag helytállónak tartja-e ezt a rendezést. Miniket a kérdés csak nemzetközi, jelesül magyar viszonylatokban érdekel. Nemzetközi szempontból alighanem a többi összes államokban kollíziókat idéz elő, mert nincs európai állam, amely nem a monogamia elvén építi fel házassági jogát. Törökország — amely az izlomitákra a polygamia elvén áll — már nem tekintethető európai állammal. Kézenfekvő tehát, hogy a két, össze nem egyeztetendő elv, a monogam és polygam jellegű házasság, nemzetközi viszonylatban feltétlenül arra vezet, hogy az osztrák felmentés, nemzetközi elismerésre nem számíthat. Mihelyt tehát egy osztrák állampolgár az osztrák jog szerint megszerzett felmentéssel, külföldi (nem osztrák) féllel akar házasságot kötni, nemzetközi összeköttetésnek kell szükségképp előállni.

Osztrák belföldön, a helytartóság a házassági kötelékben álló félnek, kérelemre és a fentebb nem érintett feltételek mellett az osztrák általános polgári törvénykönyv 83. §-a alapján *felmentést* adhat, hogy bár fennálló kötelék van, új házasságot köthet. Ha az új házasságot a felmentett fél megköti, egyidejűleg *két házastársa* van; az új házastárs, de az *előbbi is*, mert a felmentés az előbbi köteléket nem szünteti meg. Az ilyen felmentés mellett kötött új házasság az ügynevezett «Dispense». Osztrák állampolgárok között kötött ilyen házasság Ausztriában joghatályos.

Feladatunk vizsgálni, miképpen alakul az új házasság kötésének jogkérdése, ha az osztrák fél, az osztrák «felmentés» alapján akár Ausztriában, akár Magyarországon *magyar állampolgárral* kívánja a házasságot megkötni? Annál inkább kell ezt a kérdést fejtegetni, mert egyfelől ez a jogkérdés ismételt felmerült és a jövőben is felmerülhet, másfelől az érdeklődő szakjogász sincs talán egészen tisztában, hogy a kérdést milyen jogszabályok alapján kell elbírálni? Fejtegetésünk célja, a kérdést teljes jogi megvilágításba helyezni.

A vezető szabályok a H. T. 108., 109. és 111. §-aiban találhatók.

H. T. 108. §-a: «Külföldön kötött házasságok érvényességét a kor és cselekvőképesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag hazájának, egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint kell megítélni, hacsak ezek más törvény alkalmazását nem rendelik, vagy a jelen törvény (házassági törvény) másként nem intézkedik».

H. T. 109. §-a: «Ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel akár külföldön, akár Magyarországon köt házasságot, a házasság érvényessége, a nő kora és cselekvőképessége kivételével, a magyar törvény szerint ítéendő meg».

H. T. 111. §-a: «Magyarországon kötött házasságok esetében a jelen törvény 11., 12. és 13. §-ai a külföldiekre is alkalmazandók».

Egyebekben a 108. és 109. §-ok rendelkezései a külföldi házassulóknak Magyarországon kötött házasságára is irányadók.

Felreértések elkerülése végett meg kell jegyezni, hogy a törvény ama rendelkezése, amely a már «megkötött» házasságokra vonatkozik, a házasság *leendő megkötésére* is irányadó, továbbá, hogy a 108. §. rendelkezése akkor is irányadó, ha a házasságot Magyarországon kötik. (H. T. 111. § második bekezdés.) Továbbá ki kell emelni, hogy a 108. §-nak az «egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint» kitétele azt jelenti, hogy ha csak az egyik házassuló hazájának törvényei szerint akadály van: a házasság meg nem köthető. Világos ugyanis, hogy ha a házassulók hazájának joga szerint eltérés van, az egyik szerint a kötés lehetséges, a másik szerint pedig nem lehetséges, egyidejűleg két megállapítás vonható le, t. i. hogy a házasságot akadálytalanul meg lehet, illetőleg azt akadály okából nem lehet megkötni. A nem egészen sikerült törvényszövegezés azt fejezi ki, hogy ilyen esetben a házasság érvényesen *meg nem köthető*.

A jogi kérdés, hogy t. i. «Dispense» köthető-e, ha az *egyik*

házasuló magyar, a következő variációkban állhat elő. Az *osztrák férfi* kíván magyar nővel, vagy egy *osztrák nő* kíván magyar férfivel házasságot kötni. Továbbá a házasságot az előbbiek *Magyarországon*, avagy *külföldön* kívánják-e megkötöni?

1. Vegyük először azt az esetet tárgyalás alá, mikor az *osztrák férfi* magyar nővel Magyarországon kívánja a házasságot megkötöni.

Vezető szabály a H. T. 108. §-a, kapcsolatosan a H. T. 111. §-ával. Az 108. §. értelmében a kor és cselekvőképességet az osztrák férfire *kizárólag* az osztrák, a magyar nőre *kizárólag* a magyar, a többi kellekeket *mindkét* törvény szerint kell megítélni, hacsak a két törvény más törvény alkalmazását nem rendel, illetőleg a magyar törvény másként nem intézkedik. Feltelessük, hogy a kor és cselekvőképesség rendben van. A többi kellek szempontjából az osztrák félre nézve az osztrák jog nem támaszt akadályt, a magyar nőre sincs, *az ő személyére vonatkoztatva*, magyar jogi akadály. Ámde a nőre, a férfivel való *kapcsolatában* van akadály, mert a magyar nőt a H. T. összes bontó és tiltó akadályai kötik. A H. T. 12. §-ának első bekezdése szerint pedig nem köthet házasságot olyan férfivel, akinek korábbi házassága *fennáll*. Az osztrák törvény nem tartalmaz utalást más törvény alkalmazására. Ellenben a magyar törvény (H. T. 111. §. első bekezdés) azt rendel, hogy a H. T. 11., 12. és 13. §-ai a *külföldi férfire is alkalmazandók*.

A H. T. 12. §-ai: «Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt, vagy érvénytelenül nyilvánítva nincs...»

Ehhez képest a jogkérdés az: megszűnt-e az osztrák honos férfi, korábbi házassága vagy sem? Nyilvánvalólag *nem* szűnt meg, hiszen a részéről felmutatott osztrák felmentés kifejezetten azt tartalmazza, hogy a fennálló házasság akadály (impedimentum ligaminis) ellenére köthet új házasságot; hiszen a felmentés egyenesen azt célozza, hogy a kötelék ellenére új házasság köthető legyen.

A magyar törvény szerint a polygam házasság magyar területen a magyar polgári tisztviselő előtt érvényesen meg nem köthető. A H. T. 12. §-a *közrendi akadály*, amely még *külföldit is köt*. Így tehát a jogi kérdést a törvény eldönti akként, hogy adott esetben Magyarországon a házasság meg nem köthető. *Kettős indokból*. Először, mert a magyar nőt a H. T. 12. §-a köti, másodsor, mert a külföldi férfire a H. T. 12. §-a *alkalmazandó*. Még ha hoz is a férfi Ausztriából úgynevezett képesítő bizonyítványt (Ehezertifikat), a polgári tisztviselő a közreműködést köteles *megtagadni*. Ha pedig a felek a külföldi férfire a H. T. 113. §-a értelmében igazságügyminiszteri felmentést kérnek: ezt a kérelmet el kell utasítani, mert mindkettőjükre akadály áll fenn.

2. Hátha az első esetben a felek a házasságot külföldön pl. Bécsben akarják megkötöni?

A helyzet jogilag annyiban változik, hogy a 12. §., mint «közrendi akadály» nem alkalmazható, ellenben az alkalmazandó 108. §-ból eredőleg az akadály fennáll. A H. T. 108. §-a szerint «egyéb tekintetben» mindkét fél házájának törvényeit kell figyelembe venni és pedig nemcsak úgy, hogy az osztrák férfire az osztrák, a magyar nőre a magyar jogot, hanem egymáshoz viszonyukból kifolyólag is mindkét jogot. Az egymáshoz viszonyból eredőleg a magyar nő olyan külföldi férfivel szándékozza a házasságot, akinek *van felesége*. A magyar törvény szerint a magyar nő csak oly férfivel köthet házasságot, aki vagy nőtlen, vagy korábbi házassága megszűnt, vagy érvénytelenül van nyilvánítva. A *viszonylagos* helyzetből eredőleg a magyar jog szerint a házasság meg nem köthető. Ehhez képest, ha a felek az 1894. évi XXXIII. tc. 59. §-a alapján a külföldi kötéshez a m. kir. igazságügyminisztertől *tanúsítványt* kérnek, kérelmükkel el fognak utasítani. Az indokolás arra fog utalni, hogy a 108. §. értelmében a magyar nőre a H. T. összes *bontó és tiltó akadályát* (utóbbi a H. T. 110. §-a külön hangsúlyoz) érvényesülnek, tehát a H. T. 12. §-a is irányadó, amely a kötésnek *bontó akadály*.

3. A *nő osztrák, felmentést* kapott és magyar férfivel Magyarországon akar házasságot kötni. A H. T. 109. §-át kell alkalmazni. Vagyis, kivéve a nő korát és cselekvőképességét, a *magyar jog szabályai az irányadók*. A H. T. 111. §-ának «közrendi akadály»-ra már nem is kell áttérni, mert a 109. §-án át már *közvetlenül* érvényesül a H. T. 12. §-a, *mindkét házasulóra hatályosan*. Így a házasságot Magyarországon megkötöni nem szabad. Még akkor sem működhetik közre a magyar polgári tisztviselő, ha a házasulók az osztrák illetékes hatóságtól az úgynevezett képesítő bizonyítványt (Ehezertifikat) megkapták és felmutat-

ják. Ha pedig ennek a felmutatása alól a magyar kir. igazságügyminisztertől a H. T. 113. §-a alapján felmentést kérnek, a jogkérdés így alakul. A felmentés csupán azt dokumentálná, hogy a H. T. 109. §-a értelmében a külföldi nő *kora és cselekvőképessége tekintetében akadály nincs*. Ebben a körben valóban akadály nem lenne. Ámde adott esetben a 109. §. alapján a teljes egészében ható magyar törvény alapján bírálendő el, hogy a házasság megköthető-e? Nem köthető a H. T. 12. §-a miatt. Ezért az itt kért felmentést nem lehet megadni, hanem a feleket a fennálló házasságból eredő *bontó akadályra* kell figyelmeztetni. Ellenkező esetben a magyar polgári tisztviselő nyilvánvalólag közreműködne. Ha a házasságot mégis megkötik, a kötés a H. T. 12. és 45. §-a értelmében semmis.

4. Az *osztrák nő*, az osztrák köteléki felmentés alapján magyar férfivel *külföldön*, pl. Bécsben akarja a házasságot megkötöni. Ehhez tudvalevőleg az 1894. XXXIII. tc. 59. §-a értelmében a m. kir. igazságügyminiszter *tanúsítványa* szükséges. Ezt a felek nem fogják megkapni, a H. T. 109. §-a értelmében alkalmazandó 12. §. bontó akadály okából. Ha a házasságot külföldön mégis megkötik, az ilyenképp megkötött házasság a H. T. 12. és 45. §-a értelmében semmis.

Végül ésetenként arról is szó lehet, hogy az osztrák felmentéssel bíró osztrák állampolgár akár osztrák, akár más külföldi (nem magyar) féllal Magyarországon kívánja a házasságot megkötöni. Ha a Dispense-hez kötni szándékozik mindketten osztrák állampolgárok, bár saját hazai joguk szerint ebből a szempontból akadály nincs, a házasságot Magyarországon nem köthetik meg jogérvényesen, mert a H. T. 111. §-ának első bekezdése értelmében a H. T. 12. §-a a *külföldiekre* is alkalmazandó. Ha pedig a házasulók egyike osztrák, a másik más külföldi állam honosa, ugyanaz a rendelkezés irányadó, hozzátéve még, hogy a nem osztrák fél házájának törvénye, amelyet a 108. §. és 111. §. második bekezdése szerint alkalmazni kell, az impedimentum ligaminis bontó akadály okából az érvényes házasságkötést ugyancsak nem engedi meg.

Látjuk tehát, hogy a «Dispense»-ben rejlő polygam jelleg, ami monogam elven felépült házassági törvényünkben *mindig* akadályt fog találni. Az 1. alattiban kettős, a 2—4. alattiban egy indokból, épen a monogamházasság elvét kifejezésre hozó bontó akadályban. Ha a férfi osztrák, a nő pedig magyar, a külföldön — a magyar törvény ellenére és sérelmére — megkötött házasság érvényes lehet, mert a további kérdések ott kerülnek elbírálás alá. A nő, a házasságkötéssel osztrák állampolgárrá válik, a magyar bírói eljárás tehát a házasság érvényessége kérdésében eleve kizárt. Ellenben, ha a nő osztrák, a férfi pedig magyar, a magyar törvény ellenére és sérelmére külföldön megkötött házassági *semmis*, mert magyar állampolgárok házassági perében egyedül a magyar bíróság döntése hatályos (H. T. 114. §.) a magyar bíróság pedig a H. T. rendelkezéseit *köteles* alkalmazni, vagyis a 12. és 45. §-ok irányadók.

Alig hihető, hogy a Dispense Ausztriában hosszú életű legyen. Valószínűleg meg fogják szüntetni és az osztrák általános polgári törvénykönyv 111. §-át fogják megváltoztatni, hihetőleg akként, hogy a vallásváltoztatással a köteléket felbonthatóvá teszi. A helyes jogfejlődés mindenestre csak az lehet, hogy az életviszonyokat nem fedő jogszabály helyébe a *felbontást megengedő jogszabály lép*, de semmiképp sem megfelelő a «Dispense» felszabálya, amely a felbonthatatlanság elvének *fenntartása mellett*, fennálló kötelék ellenére a polygam-kötést megengedi. Ezzel a jogszabállyal Ausztria ellentétbe jut minden más állam házassági jogával, amely a monogamia elvén épül fel. Dr. Scholtz Géza.

A felek és a bíróság akaraturalma a polgári peres eljárásban.¹

1. A perbeli cselekvésnek, amint általában minden cselekvésnek célja a cselekvő akaraturalmának biztosítása a címzett irányában. A cselekvés céljától független az a tényleges következ-

¹ Szerzőnek a Magyar Jogászegylet Emmer Kornél pályázatán legutóbb egyhangú dicséretet nyert: «A felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltató tevékenységére (tárgyalási elv). Egyben a perbeli cselekmények módszertani megalapozásának kísérlete» című munkájából.

mény, hogy ez a cél megvalósul-e avagy sem. Ha a cselekvő személy akaraturalma biztosítást nyer, úgy a cselekvésnek szuverénitási jellege van. A polgári perben a perbeli cselekvések egy része ily akaraturalmi szuverénitást biztosít a cselekvés alanyának.

A perjogi elvekből következik, hogy a *rendelkezési elv* keretében jelentkező cselekvései a peres feleknek korlátozott akaraturalmi szuverénitást jelentenek. Az *officialitási elv* által szabályozott bírósági cselekvések már teljes mértékben szuverén cselekmények.

Az adatszolgáltatásra vonatkozó *tiszta tárgyalási elv* által körülírt cselekményei a peres feleknek ugyancsak szuverén cselekmények, aminthogy a *tiszta nyomozási elv* alapján álló perben ily jellege van a bíróság nyomozó cselekményeinek is. Ha azonban a két utóbbi elv együtt érvényesül a perben és egymást kiegészíti, úgy mindakettőben jelentkező szuverénitás kölcsönös esorbat szenved.²

2. A peres eljárásban szereplő személyeknek azonban a most említett elveken kívül álló más akaraturalmi szuverénitása is van a polgári perben.

a) Van a perben a feleknek oly szuverénitása, melynek tartalma az, hogy a bekövetkező törvényes másodtétel a felek akaratától függ és pedig úgy, hogy csak, ha ők nem cselekszenek vagy másként nem rendelkeznek, kerül alkalmazásra a szubszidiárius törvényes másodtétel. Lehetséges viszont az, hogy a törvény a feleknek cselekvését kötelezően állapítja meg és a kogens szabálytól eltérést nem enged. Ez utóbbi esetben akaraturalmi szuverénitásról nem lehet szó.

b) Van a perben oly *bírói* szuverénitás, amely *szorosan alkalmazkodva a törvényes szabályhoz* juttatja érvényre az állami, a közakaratot.

c) Van azonban a perben oly *bírói* szuverénitás is, melynél törvényes másodtétel itt is csak szubszidiáliter nyer alkalmazást, ha tudniillik a bíróság másképp nem cselekedett.

A következőkben a feleknek és a bíróságnak ezt az akaraturalmi területét teszem vizsgálat tárgyává. Az eredmények nagyban elősegítik a rendelkezési, tárgyalási és az officialitási, nyomozási elv tartalmának mélyebb megértését és kellő elhatárolását.

3. *Diszpozitív és kogens jogtétel által szabályozott perbeli cselekményei a feleknek.*

A peres eljárásban is találkozunk a felek cselekményeit szabályozó oly jogszabállyal, mely csak akkor nyer alkalmazást, ha a felek másként nem rendelkeznek. A jogszabály alkalmazása tehát szubszidiárius. Közelebbről: a jogforrás, a törvény megmondja ugyan, hogy A. tényállás fennforgása esetére B. a következmény, de csak akkor, ha a fél esetleg a felek nem kívánták a A. tényálláshoz a C. vagy D. vagy más következmény beállítását. Ez a sémája a diszpozitív jogtételnek. Ezzel szemben a kogens jogszabály (jus praeceptivum), amelynél a B. következményt a felek ki nem zárhatják és nem helyezhetnek annak helyébe más következményt.

A polgári perjog diszpozitív részének felismerése Bülow

² A magánjogi igényből folyó perjogi igénynek feltéve, hogy ahhoz jogvédelmi igény is járul következménye az, hogy az állam-polgárok a perben magánjogaik felett korlátozva egyedül az ellenfél ellenérdekei jogai és az alkalmazandó anyagi jogszabály által — ép úgy diszponáljanak, mint teheték azt peren kívül. Vagyis aminő az anyagi jogból folyó igény perenkívül, olyan az magában a perben is. Ha ezt a szabályt az uralkodó felfogással egyetértve *rendelkezési elvnek* nevezem, akkor azzal azt akarom kifejezésre juttatni, hogy a felek akaraturalmát illetőleg nem lehet különbséget tenni magánjogi békés igényük és a magánjogok összeütközése esetén egymással harcra kényszerített perjogi igényük között. A fél rendelkezési joga gyakorlatilag egy negatívumban, az állam közömbösségében jut kifejezésre. Az állam közömbös az iránt, hogy a fél él-e és miként él magánjogi igényével. Ahol azonban ez a desinteressel megcsúszik, ott megszűnt a felek perbeli rendelkezési joga is és ennek helyébe az *officialitási elv* lép. Ez lényegében állami jogvédelmet jelent, azt, hogy az állam valamely közege által gondoskodik a per megindításáról s meggátolja azt is, hogy a perben a jogalany jogairól szabadon rendelkezzenek (pl. status perekben). A rendelkezési és officialitási elv végeredményben nem is perjogi elv, hanem magánjogi elvnek a perre átvitt következménye. — Ezzel szemben a *tárgyalási és nyomozási elv* tisztán perjogi fogalmak és arról szólnak, hogy a felek vagy a bíróság szolgáltatja-e a perben azokat a tényeket, melyek a döntésnél tényleg tekintetbe vehetők.

érdeme,³ aki behatóan foglalkozott a diszpozitív jogszabályok perbeli jelentkezésével és a szabályok alkalmazásának okaival. Nézetem szerint Bülow tanai a polgári perjog jogszabályainak magyarázatát s terjedelmét nem adják meg kellő módon. Ezért megkísérlem a kérdésnek ő tőle független tárgyalását.

A polgári perben a felek diszpozitív joga különböző fokokban jelentkezik:

a) Lehetséges, hogy csak mindkét peres fél akarata zárhatja ki a szubszidiárius jogtétel bekövetkeztét (például: prorogáció, választott bírósági szerződés).

b) Lehetséges, hogy egyik fél akaraturalma is elégséges ahhoz, hogy ne kerüljön alkalmazásra a szubszidiárius jogtétel (például: biztosítékadás követelése, eljárás szabálytalanságáról való lemondás).⁴

c) Lehetséges, hogy a szubszidiárius jogtétel következményi részét a felek többféle módon zárhatják ki. (Például: az általános illetékességet választott bírósági szerződéssel, prorogációval; hatáskört választott bírósági szerződéssel, kivételes bíróság hatáskörének kikötésével, prorogációval).

d) Lehetséges, hogy a szubszidiárius jogtétel csak egy módon zárható ki (például biztosítékadás nem követelése).

e) Lehetséges, hogy szubszidiárius jogtétel kizárása hallgatólagosan is történhetik (például: biztosítékadás nem követelése, eljárás szabálytalanságáról való lemondás) és lehetséges, hogy az csak kifejezett cselekvéssel érvényes (pl.: prorogáció).

A rendelkezési és a tárgyalási elv tartalmát tekintve más, mint a feleknek a diszpozitív jogtétel által biztosított akaraturalma a polgári perben.

A. Mindenekelőtt azt kell kiemelnem, hogy a perbeli *rendelkezési jog*, nem fedi a diszpozitív jogok területét. Vagyis perbeli, de peren kívüli igényem, magánjogom feletti rendelkezési jogom nemesak a diszpozitív anyagi jogszabályok adta igény felett, hanem az anyagi kogens jogszabályok által biztosított igények felett is van. A kötelmi, a házassági vagyoni jogot szabályozó jogszabályok túlnyomórészt diszpozitívek, a dologi jogot szabályozók viszont nagyrészt kogensnek, rendelkezési jogom a jogszabályok e tulajdonsága ellenére ezen a téren mégis teljes.

Ettől eltekintve azonban a főkülönbséget ott látom, hogy a diszpozitív, a kogens jogszabály a norma másodtételének mikéntjét alakítja, a perbeli rendelkezési jog a jogszabállyal való élést, az abból folyó igény érvényesítését jelenti. A kettő tehát nem azonos gyökere. Minthogy továbbá az officialitási elv a rendelkezésnek ellentétele, a kogens jogszabály pedig a diszpozitív, logikailag az következik, hogy az officialitási elv és a kogens jogszabály sem kongruens fogalmak.

Igaz azonban annyi, hogy az a jogtétel, mely a félnek perbeli rendelkezési jogát kifejezésre juttatja, alakjára nézve rokon a diszpozitív jogszabállyal; azonban csak rokon és nem azonos. A rendelkezési elvben jelentkező norma ugyanis annyiban veszi fel a diszpozitív jogszabály alakját, hogy annak jogosítottja választhatja, vagy nem választhatja a jog érvényesítését. Azt azonban már nem teheti, hogy az érvényesítést választván, variálja az érvényesítési módot, hanem csak azt érvényesítheti, amit a tárgyi jog neki megenged. Nem tévesztendő össze a perbeli választási jog tilalmával az anyagi választási jogra vonatkozó érvényes szabályok sem. Az anyagi jogban, ahol jus variandi illeti meg a felet, ott csak a választás megtörténte után lesz aktív a fél joga, tehát perbeli igénye, rendelkezési joga is.

Eltér azonban a perbeli rendelkezési jog még formailag is a diszpozitív jogtól azáltal, hogy a rendelkezés elmaradása esetén, nem lép akcióba a diszpozitív jogtétel. Ha oly a magánjogból fakadó igényt nem érvényesít annak alanya, amelynek érvénye-

³ Bülow, Dispositives Civilprocessrecht, Arch. f. c. Praxis LX. kötet 6 és következő oldalak. Az irodalomban foglalkozott e kérdéssel még Wach (Handbuch I. 188. oldal), Schmidt (Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts 19. §.), Hellwig (Lehrbuch I. köt. 7. old.), Seuffert stb.

⁴ Hellwig (Lehrbuch I. 7. oldal 35. jegyz.) is megteszi a megkülönböztetést a diszpozitív jogtétel tekintetében a felek egyoldali és kétoldali akaraturalma között. Szerinte a felek kétoldali akaraturalma által irányított diszpozitív jogtétel az is, ha a kereset változtatáshoz a perbeocsátkozás után az ellenfél hozzájárul. Ez azonban, noha *formailag* tényleg diszpozitív jogtétellel állunk szemben, lényegileg a rendelkezési elv körébe tartozik.

sítése kizárólag a felek joga, úgy a fél passzivitása helyébe nem lép semmi. Emellett kiemelendő, hogy az officialitási elvet szabályozó jogtétel teljesen a praepctiv jog formáját ölti fel, mert annak szabályaitól eltérésnek nincs helye.

B. A felek adatszolgáltatását jelentő *lisztá tárgyalási elv* uralma alatt álló perben a fél tetszése szerint állítja vagy nem állítja a tényeket. Ha nem szolgáltat adatot, passzív magatartása helyébe a bíróság részéről nem lép valamely azt pótló cselekmény. Rokonság a diszpozitív jogszabállyal tehát itt sem található. A diszpozitív szabály jellemvonásai közül csak annyi jelentkezik ez esetben, hogy ha a fél akar: cselekszik, hogy ha nem akar: tétlenül marad. Ez azonban nem lényeges alkateleme a diszpozitív normának. A fél mulasztását az adatszolgáltatás terén formailag, úgynevezett kvázi diszpozitív jogszabály csak akkor helyettesíti, ha a tárgyalási elv mellett a nyomozási is helyt foglal és a fél cselekvését az adatszolgáltatás terén a bíróság cselekvése pótolja, korrigálja és ez utóbbi egyszersmind a bíróságnak kötelessége is. A nyomozást elrendelő jogtétel tehát ez esetben a szubszidiárius szabálynak felel meg. Ha azonban a törvény a nyomozást kötelezővé teszi, kizárván egyszersmind a tárgyalási elvet, tehát a felek adatszolgáltatását, kogens jogszabállyal állunk szemben, amely esetben a perben döntő tény csak az lesz, amelynek valóságáról a bíróság meggyőződött és pedig függetlenül attól, hogy azt a fél vagy akár közösen a felek felhozták-e, avagy sem.

Mindez azonban csak formai rokonság. Feltéve, hogy meg lehetne konstruálni a rendelkezési és a tárgyalási elvet tartalmazó jogtétel azonosságát a diszpozitív szabályokkal és az officialitási, valamint a nyomozási elvét a jus praepctivummal, a négy előbbi csak bizonyos alfaja maradna a két utóbbinak, melyek mindegyikének különleges tartalma különleges elbírálást igényel.

Valóságos jus dispositivum által szabályozott cselekvés azonban a perben az, melyet öt fokozatban fent felsoroltam.

Rá kell mutatnom arra is, hogy a felek akaraturalma általában a perben még nem jelent egyben diszpozitív szabályt. Még kevésbé lehet ilyenről szó, ha a fél akaraturalma oly kérelem előterjesztésében nyilvánul meg, melynek teljesítése tisztán a bíróságtól függ és pedig oly értelemben, hogy a per célszerű vezetése, diktálja a bíróságnak azt, hogy a kérelemnek helyt adjon-e, avagy sem. Úgy ez a fél cselekmény, mint az annak korrespondáló bírói cselekmény távol áll a jus dispositivumtól, vagy a jus praepctivumtól. E cselekmények a pert mozgó, azt előrevivő aktusok, melyeknek motívumjai sok esetben nem is legális szabályok, hanem logikai, lélektani törvények, vezetelve az elérendő cél által. Ez a cél a feleknél a lehető pernyeresség, vagy egyéb egyéni cél, a bíróságnál a pernek legjobb, leggyorsabb befejezése.

Bülow úgy látja, hogy a felek részéről itt is diszpozitív szabály engedi meg a szabad cselekvést, amint hogy szerinte — az uralkodó felfogástól eltérően — diszpozitív jogszabály mindaz, amely szerint a felek egyáltalában rendelkezhetnek. Bülow arra hivatkozik, hogy a törvény nem lehet kimerítő és a perrendi szabályokat ezért szükségképpen kiegészítik a felek cselekményei. Ezért a peres eljárásban látható a feleknek egy bizonyos szabad mozgása, amely szabad mozgást diszpozitív jogszabály engedélyez. Ez a szabad mozgás azonban még a Bülow által vett értelemben sem lehet jus dispositivum, mert a feleknek e téren megnyilvánuló rendelkezése nem akaraturalmi szuverénitás, mivel a bíróság belátásától függ az, hogy a felek cselekményeinek, illetve kérelmeinek megfelelően járjon el.

4. *Diszpozitív és kogens jogtétel által szabályozott perbeli cselekményei a bíróságnak.*

Vannak a perben oly diszpozitív jogtételek is, vagy szerkezetileg és tartalmilag ezekhez a tételekhez nagyon hasonló olyanok, melyek nem a felek, hanem a bíróság cselekvéseit rendezik.⁵

Természetes, hogy a perben csak az a diszpozitív norma — és ez áll úgy a felek, mint a bíróság cselekményeit irányító normákra — amelyeknél azt a törvény kifejezésre juttatja, habár a törvényhozó idevonatkozó akaratát külön szabályba nem is foglalta, hanem az a törvény egyes intézkedéseiből állapítható meg.⁶

A diszpozitív jogszabály a fent kifejtettek szerint különben

oly szabály, mely lényegében kettőt jelent. Jelenti azt, hogy a jog alanyának a törvény másodtételében foglalt következmény helyett szabad más következményt is választania és cselekvését annak megfelelően irányítani és jelenti azt, hogy csak az esetben, ha nem történt szabad választás, fog helyet a törvényes másodtétel. A bírósági cselekményeket vizsgálva azt látjuk, hogy vannak olyanok, melyeket nem kényszerítő erővel irányítanak a jogszabályok, hanem a bíróságnak gyakran bizonyos szabad mozgása van a perben és csak akkor következik be a törvényben körülírt cselekvés szükségessége, ha a bíróság ettől függetlenül nem cselekedett legjobb belátása szerint.

A bírói cselekvést szabályozó diszpozitív norma kifejezése tekintetében különbözik attól, amely a fél cselekvéséről szól. Az előbbi ugyanis rendszerint felsorolja a szabadon választható cselekvési eshetőségeket. Az utóbbi szabály szerint viszont nem teszi azt. Ezenfelül az előbbi a szubszidiáliter bekövetkező eshetőséget kifejezetten nem mondja meg, ellentétben megint az utóbbival. Minthogy azonban a bírósági cselekményt szabályozó diszpozitív normánál a szabadon választható eshetőségeket a törvény rendszerint kimerítően sorolja fel, logikailag más eset nem képzelhető és a szubszidiárius jogszabály egészen kézen fekszik: a jogszabály diszpozitív jellegét kétségtelenül meg kell állapítani. Például: habár a törvény kifejezetten nem mondja meg, mégis önként értetődik a perek egysége, vagyis az, hogy minden per más pertől függetlenül s önmagábanvéve és egészben osztatlanul tárgyalassék. A törvény mégis megengedi a bíróságnak, hogy egymással összefüggő pereket egyesítsen, együtt tárgyaljon és hogy egy pernek egyes részeit elkülönítve tárgyalja. Az előbbi a szubszidiárius jogtétel. Az utóbbi, az amit a bíró szabadon választhat. Ez továbbá minden eshetőséget magában foglal, mert ilyen csak kettő van, t. i. az, hogy a bíró a szubszidiárius tételtől eltérően egyesítheti vagy elkülönítheti a perek tárgyalását; ha ezt nem teszi, bekövetkezik a per egységessége. A bíró azonban az egyesítésben, elkülönítésben szabadon, belátása szerint jár el, épúgy, mint amikor a felek térnek el a szubszidiárius jogtétel alkalmazásától. Hasonlóképpen boncolható az az eset is, midőn a törvény a bíróság szabad belátásra bizza, vajjon a pert felfüggeszse-e, avagy sem. A diszpozitív szabály az, hogy a bíróság összefüggő cselekménysorozattal, megszakítás nélkül tárgyalja le a pert. Teheti azonban a bíróság azt is, hogy bizonyos esetekben az eljárást felfüggeszti.

A bíróságnak az adatszolgáltatásra vonatkozó *nyomozó* cselekménye is lehet *alakilag* diszpozitív szabály által irányított cselekvés, feltéve, hogy a fél hiányos cselekményét ezen a téren a bírónak a törvény rendelkezése szükségképpen pótolnia kell. A bíróság mindenekelőtt a felektől várja az adatszolgáltatást — ez a szubszidiárius jogtétel — teheti azonban azt is, hogy nem várja be a felek tényállításait, hanem az adatokat maga szerzi be; természetesen a törvény által megszabott korlátok között. A tárgyalási és a nyomozási elv együtthatása a felek szempontjából ugyancsak diszpozitív szabály alakjában jelentkezik; ez is azonban csak alakí rokonság. Ha ugyanis ily esetben a fél nem cselekszik, az ő cselekvése helyébe szubszidiárius jogtételként a bírói adatszolgáltatás lép.

A szubszidiárius jogtételtől eltérő bírói cselekményt mindig a konkrét célszerűség diktálja; de a félnek diszpozitív normával szabályozott cselekményénél sincs ez másképp, csak hogy a két célszerűség között van különbség: míg ugyanis az első közérdekű, az utóbbi magánérdekű.

5. A diszpozitív norma perbeli felismerésénél még a következőket kell szem előtt tartani:

A diszpozitív normával szabályozott perbeli cselekvésnél a törvényhozó megengedi ugyan, hogy a cselekvő a törvényben előírt szabályszerűt következményt kizárja, attól eltérjen, de a cselekvés véghezvitelét okvetlenül megkivánja, mert az esetre, ha másként nem cselekszik, bekövetkezik a szubszidiárius másodtétel.

Előfordul azonban a perben az is, hogy a törvényhozó nem készíteti cselekvésre a személyeket, sőt ha nem cselekszenek, szubszidiárius cselekményt sem követel. Vagyis, ha a cselekvést nem végzik el, a törvényhozó intézkedése híján *nem történik semmi*. Ily cselekvést meghagyó szabály, mely elmaradása esetére joghátrányt nem okoz és amelynek helyébe nem lép a cselekményt pótló más cselekmény: nem diszpozitív szabály és ha elméletileg mégis jogszabály, mint szankció nélküli norma a perbeli cse-

⁵ Hasonló következik Hellwig tanaiból is.

⁶ Lényegében ezt a felfogást osztja Hellwig is.

lekvések tanában legfeljebb útmutatást jelent a felek vagy a bíróság részére.

Fogalmilag a cselekvéseknek ebbe az osztályba sorozható a perindításban jelentkező rendelkezés is. A törvény nem teszi a jogérvényesítést a szubjektív jog igényjogosultjának kötelességévé és nem alkalmaz szubszidiárius jogtételt, ha a perindítást a fél elmulasztja. Természetesen ez csak addig a fokig áll, amíg a rendelkezési elvet nem szorítja ki az officialitási elv. Ismét nem szabad azonban elfelejteni, hogy itt is csak alaki rokonságról lehet szó, mert a rendelkezési elv által szabályozott cselekményeknek a perben egészen külön jelentősége van.

Nem diszpozitív norma által szabályozott cselekvés az a bírói unció sem, melyet a törvény a bíróságra bíz, hogy teljesítse azt, avagy sem; de ha nem teljesíti a bíróság a törvényben foglalt meghagyást, úgy nem következik be semmi. Idetartoznak például a magyar polgári perrendtartás 204. §-ában, a 226. és következő §-aiban, a 333. §-ában és a 339. §-ának harmadik bekezdésében körülírt cselekvések. Hellwig — az előzőek szerint nyilván tévesen, — itt is diszpozitív jogszabály hatását látja érvényesülni.

Dr. Kende Ernő.

Lapunkra 1922. évi január 1-vel új előfizetést hirdetünk. Tekintettel egyrészt arra, hogy ezentúl lapunk minden számához két Döntvénytár-i ívet mellékelünk, másrészt a — többi laptársunkat is az előfizetési díjak felemelésére kényszerítő — hihetetlen mértékben növekvő papírárakra és munkabérekre, lapunk árát fel kellett emelnünk.

Előfizetési díj a Döntvénytárral együtt negyedévi 100 K, Döntvénytár nélkül negyedévi 75 K.

Szemle.

— **Egy levél** érkezett hozzánk dr. Dobri *Minkoff* a bolgár kodifikációs-bizottság elnökének, volt igazságügyminiszternek aláírásával. A levél szövege szószerinti fordításban így szól: «Gyakran hallottam említeni, hogy az Önök érvényben lévő polgári perrendtartása, amelyet a perjognak egész Európában egyik legnagyobb mestere, dr. Plósz Sándor egyetemi tanár és volt igazságügyminiszter alkotott, az e tárgyra vonatkozó legkiválóbb kódex, minthogy az anyagi igazság elvén épült fel s feladta az elavult gondolatot: ne procedat judex ex officio. Nagyon szeretném az Önök kódexét tanulmányozni s kérem értesítsen, vajjon francia vagy német fordításban megszerezhető-e. Érdekelne az is, mi lett a magyar polgári törvénykönyv javaslatának sorsa, megszavazta-e az országgyűlés? Higgye meg, meleg érdeklődéssel viseltem az Önök kultúrájának alkotásai iránt. Fogadja stb.» Nyomban kielégítettük a bolgár jogtudós kíváncsiságát s elküldtük neki a Pp. német fordítását. Szerettük volna neki azt is megírni, hogy azt a bizonyos Plósz Sándort a Pázmány Egyetem mint felesleges ballasztot nyugalomba engedi vonulni, miután többet magával forradalmárnak bélyegezték és kommunizmusmal gyanúsították. Szerettük volna azt is megírni, hogy Plósz Sándornak utódja az igazságügyminiszteri székben most annyira el van foglalva a magyar alkotmány újra tatarozásával és egyéb párbajgyűekkel, hogy a polgári törvénykönyvvel igazán nem ér rá foglalkozni, szerettük volna megkérdezni, vajjon nem érdeklődik-e a magyar igazságügyi kultúra újabb alkotásai: a «gyorsított», a «hatályosabb», a derestörvény stb. iránt? De eszünkbe jutott, hogy ezzel esetleg vétenénk az 1921. évi III. tc. 7. §-a ellen, mert bár az állított tények nem valótlanak, mégis célzatosan kedvezőtlen színben tüntetnék fel a Pázmány Egyetemet és az igazságügyminisztert. Már pedig akadhat olyan törvénymagyarázó is, aki az Egyetemet a magyar nemzettel, a minisztert az állammal téveszti össze. Hadd higgye bolgár barátunk, hogy Magyarországon csak a jogfolytonosság s nem egyszersmind a kultúrfolytonosság szakadt meg.

— **Irodalomtörténet.** Most jelent meg dr. *Pintér Jenő* nagy magyar irodalomtörténete két hatalmas, ezer lapra terjedő kötetben. A monumentális mű kiadásával a Franklin-Társulat nagy szolgálatot tett a magyar kultúrának. A mű tudományos jelentősége, mint forrásmunkának, évszázadokra szóló: csak korlátozott példányszámban nyomtatott, s előre láthatólag rövid idő alatt elfogy. Megrendelhető a Lampel-féle könyvkereskedésben, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és az ország minden könyvkereskedésében. Ára 2800 K és 10% felár.

— **Lombard alapján jegyzett hadikölcsön.** Felperes a VIII. hadikölcsönt alperes pénzintézet útján oly megállapodással jegyezte, hogy a kifizetett I. hadikölcsönkötvényeket alperesnek zálogba adta, ezt 1919-ben a kincstárral szemben fel fogja mondani s az ily módon befolyó összeggel a VII. hadikölcsön jegyzésére fordított kölcsönt ki fogja fizetni. A fellebbezési bíróság alperest az I. hadikölcsönkötvények visszaadására kötelezte; mert az I. hadikölcsön felmondása lehetetlenné válván, meghiusult az a feltétel, amelyhez a VII. hadikölcsön jegyzése kötött, ez a jegyzés tehát hatálytalan, minélfogva az előbbi állapot oly módon állítandó vissza, hogy felperes a zálogot visszakapja, a VII. hadikölcsönkötvények tulajdona pedig a jegyzéshez igénybe vett kölcsön terhével együtt az alperesre száll át. A Kúria a keresetet elutasította: mert az I. hadikölcsön felmondása rendeletileg felfüggesztett ugyan, de végleg meg nem hiusult, amiből következik, hogy a záloggal biztosított követelés netaláni érvényesítésével szemben az adós időelőtti kifogást emelhetne, de a zálog kiadását, az ázzal biztosított tartozás kifizetése nélkül, a fenti tényállás alapján, az anyagi jogszabályok értelmében nem igényelheti. (IV. 1678/1921.)

— **Jus variandi.** A késedelmes eladó ellen a teljesítés iránt indított keresettel a vevő — tekintet nélkül arra, hogy emellett a késedelemről eredő kár megtérítését is követeli-e vagy sem — a KT. 353. §-ában részére biztosított háromrendbeli vagylagos jogok egyikét érvényesíti; és ezen kereset kézbesítése után a teljesítést helyettesítő kártérítés iránti követelésre, az eladó beleegyezése nélkül, rendszerint át nem térhet: mert az eladóra nézve, aki a teljesítés iránti kereseti kérelem értelmében leendő netaláni elmarasztaltatással számolva, esetleg az árú beszerzése vagy készen tartása iránt intézkedik, a jogérvényesítés ily változtatása káros lehet, de már az ilyen változtatás megengedtségével járó bizonytalanság önmagában is hátrányos; és mert különösen a háború alatti és utáni időben tapasztalt rendkívüli árhullámzások mellett nem lehet azt megengedni, hogy a vevő a perindítással megrögzített jogválasztástól, az árhullámzásoknak saját előnyére és az eladó kárára való kihasználásával, eltérhessen, illetve az utóbbit a reá háruló jogkövetkezmények tekintetében, még a per során is, bizonytalanságban tartsa. Vannak ugyan, a bírói gyakorlat szerint, a «jus variandi» tilalma alól kivételek; így meg van engedve a teljesítés iránti kereset után a teljesítést helyettesítő kártérítés iránti kérelemre áttérés oly esetben, amikor a teljesítés az alperesre nézve a per folyamán gazdaságilag vagy jogilag lehetetlenné vált; ez az eset azonban nem forog fenn akkor, amikor felperes, csak azért nem ragaszkodik a teljesítéshez, mivel az árúra már nincs szüksége; és ily pusztán érdekváltozás a kártérítési követelésre áttérést nem teszi megengedetté. (Kúria IV. 2448/1921.) Ezzel ellentétben a VII. 5599. 1918. sz. határozat (közölve lapunk 1920. évi 183. oldalán).

— **Liftbaleset.** Az elemi erővel hajtott felvonógép üzeme, ha az a háztulajdonosnak hasznát nem is hajt, mások életére és testi épségére nyilvánvalóan veszélyes. Az objektív felelősség az üzem veszélyességén, nem pedig annak hasznathajtóságán alapul. Ha alperes liftkezelője elnézte, sőt megengedte a liftnek a lakók részéről kíséret nélkül való használatát s a liftajtó kulcsát a célra gyakran az ajtóban is hagyta: menthető a lakó ama ténye, hogy a liftajtót kinyitotta s beképett a liftaknába, holott a liftszekrény nincs a liftaknában. A baleseti kárért a háztulajdonos ily körülmények között teljes mérvben felelős. (Kúria VI. 2172/1921.)

— **Kiházasítás és hozományadásának kötelezettisége.** Azon az alapon, hogy a vagyonos szülők egy másik gyermeküket kiházasították, sőt ingatlant ruháztak rája, a fellebbezési bíróság a szülőket arra kötelezte, hogy leányuknak házi bútorkból, háztartási felszerelésekből, ág- és ruhaneműkből álló, megfelelő kiházasítási tárgyakat adjanak és neki havonkénti pénzbeli segílyt nyújtsanak. Ez a döntés anyagi jogszabályt sért,

mert nincs hazai törvény vagy más jogszabály, mely a szülöket arra kötelezné, hogy férjhezmenő vagy férjhezment leányuknak kiházasítást vagy járadékhozományt adjanak. (Kúria III. 2917/1921.)

— **Beszállásolás.** A honvédelmi miniszter által jóváhagyott, a lakásügyi hatóságok vezetői és a budapesti városparancsnokság között létrejött megállapodás szerint azok a tisztek, akik 1921 április 2-ikéig oly lakásokat foglaltak el, amelyeket részükre a beszállásolási törvény (1879: XXXVI. tc.) alapján a katonai állomásparancsnokság kiutalt, lakásaikból csupán abból az okból, hogy lakásigazolványuk a beköltözéskor nem volt, ki nem lakoltathatók. Ellenük tehát a háztulajdonos sommás visszahelyezési keresetet sikerrel nem indíthat. (Kúria III. 2733/1921.)

— **Periratokhoz csatolt másolat leletezése** kérdésében következőképen döntött a magy. kir. közigazgatási bíróság 1090 1921. sz. ítélete: «Panaszos egy egyezségi okiratmásolatot csatolt be, amelyre elmulasztotta rávezetni azt a záradékot, hogy az eredeti okirat kellőleg felbélyegeztetett. Emiatt a másolatot megletezték s a mulasztásért egyszeres és felemelt illetéket szabtak ki. Panaszos a fellebbezési eljárás során igazolta azt, hogy az eredeti okiraton az arra járó 65 K bélyegilleték szabályszerűen lerovatott s ezért az egyszeres illeték töröltetett, a felemelt illeték pedig a mulasztás megtorlásaként részben fenntartatott. Panaszos a fenntartott felemelt illeték jogtalanságát vitatja. A panaszt helytállónak kellett elfogadni, mert nincs oly törvényes intézkedés, mely ilyen esetre a felemelt illetéknek, vagy egy részének is fenntartását elrendelné. Kétségtelen, hogy panaszos mulasztást követett, ez a mulasztása azonban a fent kifejtett tényállás mellett legfeljebb bírsággal lett volna sújtható, az illetékszabályok 103. §-a alapján kirótt felemelt illeték azonban ilyenek nem tekinthető.» (1921 aug. 17.)

— **A nő felelőssége a háztartási költségeikért.** A közös háztartás vezetéséből folyó szükséges kiadást és költséget elsősorban a férj, mint a család feje köteles ugyan viselni; amennyiben azonban ez tőle be nem hajtható, másodsorban a nő saját vagyona erejéig is felel érte. (Kúria III. 2371 1921.)

— **A postai üzletszabályzat jogi jelentősége.** Ennek IV. rész. 18. §. 10. p. szerint: ha a pénzeslevél a címzettnek már kézbesítetett vagy a címzett a pénzeslevél beérkezéséről kézbesítő okmány útján már értesítetett, a feladónak a címváltoztatásra vagy visszavételre vonatkozó kérélmé többé figyelembe nem vétetik. Ez csak a szállítmányozó postaintézettel szemben szabályozza a feladónak és címzettnek a pénzeslevél-küldemény feletti rendelkezési jogát, de nem a feladó és a címzett közötti jogviszonyt. Ha tehát az Amerikába távozott férj, aki három ellátatlan gyermekkel hagyta itt feleségét, utóbbinak pénzt küld, de az árvaszék a pénzeslevélnek kiadását — bár a nő a megérkezésről már értesítetett — betiltja, a távollevő férjet gondnokság alá helyezi, atyai hatalmát felfüggeszti, s a kiskorúak gyámjává, a nő mellözésével mást nevez ki — tekintve, hogy a férj a pénzt nyilván a maga és családja részére megőrzés, befektetés, esetleg a megélhetés céljára is küldte, tulajdonjogát és rendelkezési jogát tehát fenntartotta — a nő, aki a pénznek nem tulajdonosa, s akinek gondnoki és gyámi joga nincs, az árvaszék azon intézkedését, hogy a pénzt a távollevő gondnokolt és a kiskorúak érdekében gyámpénztári kezelésbe vette, meg nem támadhatja és kiadását nem követelheti. (Kúria I. 2235/1921.) A nő és a gyermekek tartási igényeiről a perben nem volt szó. V. ö. 1885: VI. tc. 12. §-ával.

— **Holtak nyilvánító ítélet hatálya.** Az alya hagyatékát a bíróság a hadbavonult fiúnak az anya özvegyi jogával terhelten átadta. A távollevő fiú felesége, mint a távollevő részére kirendelt gondnok az özvegyi jog megszorítása iránt keresetet indított. Időközben a fiú holtak nyilvánított és az elhalálozás időpontjául oly nap állapítottatott meg, mely az alya elhalálozását megelőzte. Az öröklési jogosultság előfeltétele, hogy az öröklésre hivatott az örökség megnyíltán időpontjában életben legyen, a holtánilylvánítás pedig a meghalással egyenlő joghatályú; a fiú tehát atyja után mitsem örökölhetett; és így az ő házastársa, sem mint az ő gondnoka, sem saját nevében, saját özvegyi jogcímén nem kérheti az anyós özvegyi jogának megszorítását. (Kúria I. 1898 1921.)

— **Érvénytelen végrendelet.** Ha magán az okiraton nincs bizonyítva, hogy a végrendelező helyett, aki gyöngesége miatt a végrendeletet önkezüleg alá nem írhatta, hanem csak

kézzeljeggyel látta el, az ő nevét az okiratra, mint néviró a tanuk egyike írta alá: ez az 1876: XVI. tc. 6. §-k értelmében oly lényeges kellékhány, mely más módon nem pótolható. (Kúria I. 1631 1921.)

— **Kizárt felülvizsgálat.** Alperes a budapesti kir. törvényszék hatásköre és illetősége ellen pergátló kifogást emelt azon az alapon, hogy az ügy, kikötés, illetve alávetés folytán a Pp. 1. §. 2. a) pontja és 45. §-a értelmében a nyiregyházi kir. járásbíró hatáskörébe és illetékességéhez tartozik. A pergátló kifogást elvető ítélet ellen beadott felülvizsgálati kérelmet vissza kellett utasítani; mert azon az alapon, hogy a per bármily okból — a járásbíró hatáskörébe tartozik, a fellebbezési bíróság ítélete ellen a Pp. 522. §. 2. bek. értelmében felülvizsgálatnak helye nincs; és a fellebbezési bíróságnak az illetékességet megállapító ítélete ellen is csak abban az esetben van felülvizsgálatnak helye, ha a törvény kizárólagos illetékességet állapít meg; már pedig a Pp. 45. §-ában szabályozott illetékesség nem tartozik a kizárólagos illetékességi esetek közé, mert a felek közös egyetértéssel, ettől mindig eltérhetnek; az alperes tehát az illetékesség kérdésében sem élhet felülvizsgálattal. (Kúria P. IV. 3259 1921. sz.)

— **Bútorokkal igénybe vett lakás.** Ha a lakás a lakáshivatal útján 1919 március havában, a bútorokkal együtt igénybe vétetett, s a lakó az ezen az alapon a bútorhasználatra is figyelemmel megállapított lakbért fizeti, a háztulajdonos mindaddig, míg a lakásügyi hatóság határozata és az ennek alapján létesített bérleti jogviszony hatályában fennáll, a bútorok használatát a lakótól jogszerűen el nem vonhatja s azok kiadását nem követelheti: mert a bíróság a lakásügyi hatóság határozatainak felülvizsgálására és megváltoztatására, avagy módosítására hatáskörrel nem bír. (Kúria III. 2003/1921.)

— **Fizetési eszközre vonatkozó akarat vételezése.** Belföldön kötött és az árú átadásával belföldön teljesített ügyletnél a vélelem az, hogy a felek szándéka a magyar korona értékének megfelelő vételárösszeg fizetésére irányult. Ezen nem változtat az a körülmény, hogy az eladó utóbb a vételárnak Wienben való kiegyenlítését kérte. Nem lévén tehát kétség afelől, mily pénznemben teljesítendő a fizetés, a KT. 326. §. 1. bek. itt nem alkalmazható. Amikor a vevő késedelmesen és osztrák felülbélyegzett koronában teljesített, e pénznem és magyar korona között utóbbinak javára árfolyamkülönbséget mutatkozván, ezt a vevő az eladónak megtéríteni köteles, mert utóbbi csak magyar koronában való fizetéssel tartozott megelégedni. (Kúria IV. 1820 1921.)

— **Távbeszélő használatának átengedése.** A «Távbeszélő tarifák és távbeszélő üzletszabályzat» értelmében a távbeszélőt csak az előfizető és családtagjai használhatják. Az előfizető másoknak a használatot csakis kivételesen és esetenként (tehát nem állandóan), de ezt is csak ellenszolgálat nélkül engedheti meg. Harmadik személy állandó jogosultságot csak úgy szerezhethet, ha társelőfizetői minősége, az egész belépési díj fizetése mellett, az illetékes hivatalnál bejelentetik. Amennyiben az előfizető alperes a felperesnek a távbeszélő állandó használatát ily bejelentés nélkül és ellenérték mellett engedte meg, ez oly tiltott cselekmény, mely a szabályzat értelmében a távbeszélő leszerelését maga után vonhatja. Ily tilos cselekményből jogok nem származtathatók; azon az alapon tehát, hogy alperes a távbeszélő további használatát tőle pontos fizetés dacára megvonta, felperes a használatba való visszahelyezést a bíróság előtt nem szorgalmazhatja. (Kúria III. 4929 1921.)

— **A viszonylagos bontó ok mérlegelése.** A nő tanuk előtt dicsékedett az ő szerelmi viszonyaival és tanuk előtt azzal vádolta férjét, hogy kiskorú leányokat megbecstelenített. Ezek a kijelentések a H. T. 80. §. a) pontjában meghatározott bontó ok megállapítására alkalmasak. Amde ezt megelőzőleg több évvel, a nő házasságtörést követett el, a férj pedig, miután erről tudomást szerzett, a nővel az életközösséget tovább folytatta, sőt, amikor a nő őt elhagyta, a férj a nőt többször visszahívta. Miután pedig a legújabb szóbeli kijelentések sokkal kisebb jelentőségűek a régebbi házasságtörésnél, amelybe pedig a férj belenyugodott: nem lehet annak semmi erkölcsi akadálya, hogy a nővel továbbra is házasságban éljen és nem lehet a házassági viszonyt annyira feldúltnak tekinteni, hogy a további életközösség a férjre nézve elviselhetetlen legyen. Ezért őt bontó keresetével el kell utasítani. (Kúria III. 4892/1921.) Ki van tehát zárva, hogy a férj, aki

eleinte túlságosan elnéző volt, a nő későbbi sérelmes magaviseletét bontó okként érvényesítse és a nem javuló nőtől valaha is szabadulhasson. Ez a megbocsátás hatályának kissé túlságos kiterjesztése.

— **Kelengyeszerződés.** Az 1910-ben 600 koronáért részletfizetésre rendelt kelengye most már 60.000 korona értékű lévén, ennek szállítása esetén a vevő nem remélt és előre nem látott vagyoni előnyhöz jutna, eladó pedig tetemesen károsodnék. Ily esetben a vevő teljesítést nem követelhet s az eladó, ha nem szerződösszegő, kártérítésre nem kötelezhető. A nem szerződösszegő eladó elleni vagylagos kereset tehát elutasítandó. (Kúria IV. 2345 1921.). Kiemeli az ítélet, hogy az utolsó részlet 1913 december 1-sején volt lefizetendő és a szállítás elhalasztása két évnél hosszabb időre nem terjedhetett, de a vevő csak 1919 febr. 4-ikén szólította fel az eladót szállításra és csak 1920 május 19-ikén indította meg keresetét.

— **Filmesítés joga.** Írói műnek mozgóképnyelvű célokra felhasználásához kizárólagos joga van az írói mű szerzőjének. A szerzői jog átruházása a filmesítés jogának átruházását is magában foglalja. A szerzői jog megszerzője a filmesítés jogát harmadik személyre átruházhatja. Aki a filmesítés jogát ily átruházás alapján megszerzi, e jogot sértő minden személlyel szemben, az átruházó által nyújtott jogvédelem nélkül is, önállóan felléphet. Ennélfogva, habár az átruházó a filmesítés átruházása tárgyában kötött szerződést kizárólagos hatályúnak el nem ismerte és habár ő a vevő érdekében, a jogsértő filmgéppel szemben fel nem lépett, ez nem szolgálhat annak alapjául, hogy ő a szerződösszegés esetére kikötött kötbérben a vevő javára marasztaltassék. (Kúria I. 1514 1921.)

— **Kereskedő által emelt uzsorakifogás.** Kereskedőről, aki üzleti céljaira vesz igénybe hitelt, fel kell tételezni, hogy a hitelnyújtás feltételeit fontolóra veszi és nem köt oly kölcsönügyletet, amely üzleti létérdekeit veszélyezteti vagy éppen vagyoni összeomlását idézheti elő. És egymagában a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között mutatkozó nagybőlmérvű aránytalanság az uzsoraszerűség megállapítására alapul azért nem szolgálhat, mert a kereskedő a forgalmi viszonyok esélyeinek sikeres kihasználásával esetleg az aránytalanul súlyos ellenszolgáltatás mellett szerzett hitelösszeget is gazdaságilag előnyösen értékesítheti. Alperesnek tehát ki kell mutatnia, hogy a kölcsön igénybe vételére őt helyzetének szorultsága, az üzletvitel körüli könnyelműsége vagy tapasztalatlansága késztette és hogy az általa vállalt ellenszolgáltatás reá nézve tényleg aránytalan megterheléssel járt. (Kúria IV. 2131 1921.)

— **Gazdasági lehetetlenülés.** Alperes építőmester vállalt 1919 márciusban adta el ideiglenes szerződéssel, úgy hogy a végleges szerződés írásbafoglalásának és a vételár kifizetésének 1919 április közepén kellett volna történnie. Közbejött a proletárdiktatura. 1919 augusztusban a vevő teljesíteni akart, majd a vételárt 1919 októberben bírói letétbe helyezte. A telekkönyvi szolgáltatás iránti perben az alperes gazdasági lehetetlenülésre hivatkozik. Mert ő a vételárt anyagbeszerzésre kívánta fordítani. Ezt áprilisban könnyebben és olcsóbban szerezhetné volna be, mint augusztusban vagy októberben. Hivatkozik az időközben beállott pénzértéktelenedésre, az anyagok és ingatlanok megráguulására. Feloldó végzésében a Kúria ezt mondja ki: Gazdasági lehetetlenülés nemcsak akkor forog fenn, amidőn a szolgáltatás az adós nagyobb vagyoni romlását vonná maga után, hanem már akkor is, ha a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között feltűnő aránytalanság volna és az egyik fél a másik rovására aránytalanul kedvezőbb vagyoni helyzetbe kerülne, s így a szolgáltatás követelése vagy éppen elfogadása a szolgáltató hibáján kívül beállott helyzet kiméltlen kizsákmányolásának s így a joggal való visszaélésnek a tekintete alá esnék. (V. 2226 1921.) Kár, hogy a határozat nem mérlegeli az érem másik oldalát, a forgalom biztonságának a követelményét, nem különböztet az adós késedelmet megelőző és az azt követő gazdasági változások között és nem ad útmutatást abban az irányban, hogy a szerződés felborítása esetében a vevő jogos érdekeinek sérelme hogyan orvosolassék.

A Wiener Bankverein f. hó 10-én Bécsben tartott rendkívüli közgyűlése elhatározta az alaptőkének **500 millió koronáról egy milliárd koronára** való felemelését. Egyelőre 250 millió korona n. é. részvény 1922. üzletévi osztalékjogosultsággal kerül kibocsátásra, melyek az eddigi részvényeseknek részvényenként 5500 osztrák korona árfolyamon, telquel. ajánlatnak fel. Két régi részvényre egy új részvényt adnak. Az **elővételi jog** f. hó 12-től 24-ig bezárólag gyakorolható.

Titkári állásra perfekt román és német nyelvtudással bíró jogvégzett egyént keres előkelő részvénytársaság budapesti irodája részére. Ajánlatok «Bányavállalat» jellegre a kiadóhivatalba küldendők.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények. Jövedelemadó. Vagyonadó. Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adója. Hadi nyereségadó. III. oszt. kereseti adó. Törvények és rendeletek teljes szövege kimerítő magyarázatokkal, példákkal és utalásokkal. Készítették **Roth Pál dr.** és **Térffy Gyula dr.** Ára **60 K.**

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. törvények. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta **Térffy Gyula dr.** Ára **16 K.**

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta **Mendelényi László dr.** Ára **14 K.**

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. törvények. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára **14 K.**

Megrendelhetők:

a **Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.**

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közölletik. A feltüntetett árakhoz 10% könyvkereskedői felár számíttatik. (A sorozat folytatása a következő számban.)

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötötésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 100 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 75 korona

Egyes szám ára 20 korona
Döntvénytár nélkül 15 korona

TARTALOM. Dr. Auer György kir. ügyész: Leszerelés a joggyakorlatban. — Dr. Schuster Rudolf, a m. kir. szabadalmi felsőbbíróság elnöke: A védjegyperekben követendő eljárás. — Dr. Kármán Elemér, a fiatalkorúak volt bírása: A newyorki gyermekbírósról. — Dr. Blau György budapesti ügyvéd: Clausula cassatoriás végrendeletnek megtámadása gondnok stb. által. — Dr. Katona Gábor budapesti ügyvéd: A csábítás és a Bn. 45. §-ának 2. pontja. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 2. ív. — Büntetőjogi Döntvénytár. XV. k. 2. ív. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XIV. kötetéhez.

Leszerelés a joggyakorlatban.

A torzszülött, amelyet — lucus a non lucendo — háborús jognak, vagy épen háborús jogalkotásoknak neveztek, keserves vergődésével félreismerhetlenül bizonyította, mily nélkülözhetlen éltető elementuma a békés állapot a jognak. Az egyéni és közös boldogulás, az egymás mellett és együttműködés rendjét biztosítani hivatott jog a békés fejlődés édes gyermeke. Midőn a háborús esztendők lázvilágában sokan csodálkozó meglepődéssel észlelték, hogy ágyúdörgés közepette is születnek jogalkotások, önámításukban nem vették észre, hogy teremtő lélek nélkül való csontvázakat tévesztettek össze élő lényekkel. Igen természetes, hogy midőn valamely államban egyetlen cél, az önfenntartás érdekében minden egyéb háttérbe szorul, felhasználják minden eszközt arra, hogy e célnak szolgáljon. Amikor a bronz-szobrokat ágyúgolyókká öntötték, a jogot is lekényszerítették magas piedesztáljáról «und mit dem Purpur fiel auch der König». A háború hatása azonban nem merült ki az új, kétes értékű törvényalkotások tömegében (gesetzgeberische Massenproduktion), hanem, és ez volt a legveszedelmesebb, a joggyakorlatra is áttért és a békés állapotokra szánt jogszabályok alkalmazásánál erőteljesen billentett a serpenyőn. Szükségtelen bővebben kitérnünk arra, hogy mily veszedelem rejlik abban, ha a bíróság feladatát nem korlátozza az igazság felkutatására, hanem honmentő működésre törekszik és nem mi lennénk az első, akik az ily működés hatását, mint «eine Erschütterung der Rechtspflege und des Rechtsbewusstseins ohne gleichen» jellemeznék.¹

E sorok célja egyedül az, hogy a háború negatív tapasztalatain okulva, rámutassunk arra, hogy végre közeledünk ismét oda, ahonnan a harci riadó elszólt, hogy a forradalmak emésztő tüze kialvóban van, a felkorbácsolt szenvedélyek lángját sikerült lelohasztani (Demobilisierung des Instinktes), közeleg tehát az ideje annak is, hogy az «état de guerre» a jogban, a joggyakorlatban is megszűnjék és elsősorban is felsőbbíróságaink küszöböljék ki gyakorlatukból mindazokat az elveket, amelyeknek szülőanyjuk a háborús felbuzdulás volt. A Népköztársaság kapkodó propaganda-rendelkezései, a kommunista-szervek esztelen hóbortjai, a mindezeket érvénytelenítő újabb intézkedések nyugtalanító hatása által pályájából kilendített joggyakorlat térjen vissza régi medrébe.

Nincs oly ágazata a joggyakorlatnak, amelyben nem volna szükség ily háború utáni gyomlálásra. A magánjogi gyakorlatban, amelynek szerepe talán legkevésbé változott a háború alatt, ugyan-

csak césurát kell tennünk, ha a békés állapotokhoz visszavérteni kívánunk. Az elháríthatlan akadály fogalmának a rendezett viszonyok lehetőségeinek megfelelő korlátozása el nem halasztható. A közszükségleti cikkeknek a békés idők fogyasztásához viszonyított átcsoportosítása nélkül az árdrágítás fogalma is korát mult jelenség marad. Meg kell szűnnie a joggyakorlatban annak a felek felett való gyámkodásnak, amely elő kívánja szabni, hogy mennyit lehessen veszíteni és mennyit nyereszkeskedni valamely vállalkozáson. A gazdasági lehetetlenülés, a kibúvó után leselkedő adós mentsvára, a «nem remélt és előre nem látott előny»-nek a «számításba vehető kereskedői nyereség»-gel való felcserélése (Kúria P. IV. 1348 1920.) oly eszközök, amelyek a háború beteg közgazdasági életét a végletek érvényesülésétől megóvták, amelyek azonban békés állapotok között a forgalom idegesítő megkötöttségét eredményezik. Folytatásképpen annak a különösen a háború vége felé érvényre juttatott elvnek, hogy az eladó lehetőleg teljesíteni köteles, ha az ügylet reá nézve hátránnyal is jár (P. IV. 1579/1917.), mert a gondos előrelátással és józan életfelfogással a veszély kiküszöbölhető (P. IV. 45 1918.), fel kell szabadítani a szerződő feleket attól a feszélyező érzéstől, vajjon nem akad-e bíróság, amely az elért hasznót túlzottnak találja, s a vállalkozása kockázatát viselő ügyfelet hasznától elűti. Minden emberi vállalkozás a jó- és balszerencse hatása alatt áll, nincsen ok tehát arra, hogy ennek, rendezett állapotok közt véges határokon kívül nem kalandozó esélyeivel szemben épen bizonyos ügyletkötő feleket védelmezzünk. Azonban a magánjognál sokkal fontosabb és céltudatosabb szereplést biztosítottak a háború alatt a büntetőjognak. Ismétlem, nem kívánok kitérni az úgynevezett háborús törvényalkotásokra az új büntető rendelkezések pergőtűzére, sem pedig a közismert Amnestie-Hochflut-ra, amelynek hatása alatt minden büntetett joggal számított a «legközelebbi» közkegyelemre. Oly intézkedések ezek, amelyek minden beavatkozás nélkül vesztik el létjogosultságukat és átkerülnek a háborús emlékek raktárába. Ami maradandóbb hatással van, az a joggyakorlatban bekövetkezett háborús eltolódás. Egyes adott esetekben ugyanis a bíróságok jónak látták büntetőtörvénykönyvünk rendelkezéseit a háborús érdekek szolgálatába állítani és így eltérés állott be a békebeli és a háborús igazság között. Nem volt ez kifogásolható abban az időben, amidőn hasonlóan ítélkeztek az összes hadviselő államokban és meg kellett ragadni minden eszközt, amely az élet-halálharcban segítségünkre lehetett, azonban nem lenne megbocsájtható, ha ez a gyakorlat a békés időbe is átlopóznék. Egyik legszembeötlőbb példája ennek a gyakorlatnak a Btk. 467. §-nak (passzív megvesztegetés) oly értelmezése, hogy a nem közhivatalnok vesztegető, nem a 470. §-ban meghatározott vétségben, hanem az előbbi §. szerinti büntettségben bűnös, mint felbujtó. Nyilvánvaló volt, hogy a háború idején, az óriási állami szállítások közepette legfontosabb államérdek volt az, hogy a szállítások megfelelően teljesíttessenek, s aki kötelezettsége alól az ügyre befolyással bíró közhivatalnok megvesztegetése árán igyekezett kibujni, az bűnhődjék, amilyen súlyosan csak lehet. Toleráltuk, sőt helyeseltük akkor ezt a célzatot, noha sohasem lehetett kétséges, hogy a 467. §-nak a nem közhivatalnokra való alkalmazása ellenkezik azzal, hogy a törvényhozó vele szemben külön, enyhébb intézkedést statuált, ellenkezik azzal, hogy az esküt tett tisztviselőnek hűtlenségét természetszerűen súlyosabb elbánásban kell részesíteni, ellenkezik ez a törvény rendszerével, amely következetesen szigorúbb elbánásban része-

¹ K. Meyer: Deutsches Strafrecht im Krieg und Frieden. Festgabe für O. Liebmann (202 old.).

síti a közhivatalnokot, ha bűncselekményt követ el e minőségében és súlyosabban bünteti, mint az állami szolgálatban nem levő extraneusokat. (336. §. 9. pont, 462. §. stb.) Az ellen azonban, hogy az ily ítélkezés minden különös ok nélkül csupán megszokottság elve alapján állandó gyakorlattá sűrűsödjék, tiltakozni kell. Ezzel kapcsolatban el kell térni mindazoktól a döntésektől, amelyeknél az állam hadi érdekeinek fokozott védelme bizonyos kiterjesztő, fikciókkal operáló jogi érvelésre készített. Nincs helye most már oly döntésnek, amely annak, aki a következő nap kerül, mint népfelkelő lajstromozásra, előlegezi a fegyveres erőhöz tartozás minőségét csak azért, hogy a Btk. 144. §-ában meghatározott lázadás büntetében mondhasa ki bűnösnek azt, aki az ily in spe katonát hűségében megingatni törekedett. (BDtár XI. 71.) Örízkedni kell a jövőben a vádlott sérelmére történt oly kiterjesztő magyarázatoktól, mint amelyek az 1915: XIX. tcikk 11. §-ának kaucuk-rendelkezésével történtek. Csak a végveszély vihet reá bíróságot arra, hogy két szökött hadifogoly élelmezésében a fegyveres erő közvetlen veszélyeztetését lássa (l. BDtár XI. 62. és X. 312.), mert ezek visszatérhetnek hazájukba és fegyverrel támogatják az ellenséges hadsereget. Csak ilyen messzemenő következtetések árán lehetett kimondani azt is, hogy egy, katonai közegek által kiszemelt lónak más lóval való helyettesítése, a fegyveres erő közvetlen veszélyeztetése. (BDtár XII. 88. és IX. 340.) Ugyanily túlfeszítése volt a veszélyeztetés fogalmának, ha belevonták azt az esetet, mikor a katonaköteles öncsonkítással kivonta magát állampolgári kötelességének teljesítése alól. (BDtár I. XI. 29.) Kétségtelen ugyanis, hogy minden csekély mozzanat veszélyeztethette a körülmények speciális alakulása esetére a fegyveres erő érdekeit. Nevezetesen, ha azt a bizonyos paripát löszerszállításra használják, ahelyett, hogy az élelmezési vonalban könnyű kordékat húz, úgy esetleg összeroskad és a szállítás megakadhat, avagy ha a hadifogoly hazakerül és terepismereteit hasznosítva kalauzolja az ellenséges haderőt — azonban mindezek oly esetlegességek, amelyeket a bíró még csak valószínűsítve sem láthat, nem is szólva arról, hogy azok közvetlen beálltára a legkisebb adata sincsen.

Ezek és ezekhez hasonlóak azok a döntések, amelyek a háború mindent megroppantó hatását viselik magukon, ezek azok az elvek és szempontok, amelyeknek létjogosultsága nyomban megszűnik, mihelyst az államélet súlypontja a harc térről a békés fejlődés mezejére tér vissza. Reméljük, hogy elérkezett ennek az ideje, mert bőven volt módjában már kiforrni minden indulatnak a hatás és ellenhatás keserves küzdelmeiben. Ha sorsunkkal még nem is tudunk megbékülni, béküljünk meg egymással, vegyük fel ez elejtett fonalat, a béke, a kultúrértékek törhetlen tiszteletének fonálát. Segítsük elő a visszatérést, adjunk vissza minden intézményt eredeti rendeltetésének, legyen a jog és igazság ismét azonos fogalom, kövessük a Mindenható ígét: «Pax Vobiscum».

Dr. Auer György.

A védjegyperekben követendő eljárás.

Azt hiszem, hogy anélkül, hogy a könnyelműség vádjának tennem ki magamat, állíthatom azt, hogy a védjegyperekben követendő eljárás szabályait jogászainknak túlnyomó része nem ismeri, mert ha ismerné, lehetetlennek tartom, miszerint nyugodtan néznék azt, hogy milliókat érő védjegyek létezése vagy nem létezése iránti perekben még ma is minden modern eljárási szabályok mellőzésével közigazgatási hatóság, t. i. a kereskedelmi miniszter első és utolsó fokon, minden per és jogorvoslat kizárásával, végleg dönt.

Megfoghatatlan ez a tény, midőn ezzel szemben látjuk, hogy néhány száz koronás pernek a Pp. szabályai szerint való letárgyalását megkövetelik és az ilyen pernek eldöntését független bíróságainkra bízák; azzal azonban, hogy milliókat érő védjegy törlesztésre irányuló pert minő eljárási szabályok szerint ki dönti el, nálunk alig törődik valaki.

Honnét van ez? Nem tudom, de érzem, hogy valaminek történnie kellene, mert gyakran kerülök abba a helyzetbe, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzam és elmélkedjem fölötte, különösen midőn nagyértékű külföldi védjegyekről van szó, mint a közelmúltban volt egy világhírű amerikai védjegyről (valvolin) azután egy nem kevésbé híres német védjegyről (aspirin) szó.

Dacára annak, hogy a törvényhozás elég sűrűn foglalkozott

a védjegyek oltalmának kérdésével, a védjegyperekben követendő eljáráshoz nem nyúlt hozzá.

Védjegyoltalmi kérdéssel az 1890: II. törvényekken kívül foglalkozik az 1895: XLI. tc., továbbá a nemzetközi Unio kötelékébe való belépésről szóló 1908: LII. tc., az 1911-ik évi wasingtoni egyezményt becikkelyező 1913: VIII. tc. és az ennél fogva szükségessé vált módosításokat magában foglaló 1913: XII. tc., legújabbban a lajstromozási díjakra és a kollektív védjegyre vonatkozó 1921: XXII. tc. stb.

Ebben a sok törvényben hiába keresünk modern eljárási jogszabályokat, ezek bizony még ma is azok, amelyeket harminc évvel ezelőtt készítettek és azok akkor már is rosszak voltak. Ami némi csekély módosítás vagy modernizálás volt, az a javaslatomra történt néhány rendeleti intézkedés útján; lényegben azonban megmaradt a régi eljárás.

Miután feltételezhetem, hogy kevesen ismerik azokat az eljárási szabályokat, amelyeket ma a védjegyperekben alkalmaznak, talán nem lesz felesleges, azokat röviden ismertetni már csak azért is, hogy mindenki meggyőződhesse a helyzet tarthatatlanságáról és a minél előbbi reform szükségességéről.

Megjegyezve, hogy a védjegyügyekben követett perenkívüli eljárás is rossz és nélkülöz minden garanciát, azt itt térszűke miatt mellőzöm és a peres ügyekre szorítkozom. A védjegypereknek tárgya vagy bizonyos megállapítás (kizárólagos használati jog és ennek elsőbbsége) vagy a védjegynek a törvényben közelebbről körülírt okokra alapított törlése.

A kereset a kereskedelmi miniszterhez nyújtandó be. A gyakorlatban ez oda módosult — ami különben lényegtelen — hogy a miniszter erre vonatkozó hatáskörét a szabadalmi bíróság elnökére ruházta, ki ebbeli kiadványait a szokásos «a miniszter rendeletéből»-féle záradékkal írja alá.

A szabadalmi bíróság elnöke a kereset egyik példányát az alperesnek, másik példányát a kereskedelmi és iparkamarának adja ki, ahol aztán kezdődik a régi pátriarchális perirat váltása (ellenirat, válasz stb.), vagyis védjegyperekben a régi 1868-iki perrendtartás még él, holott bizonyára sokan azt hiszik, hogy az teljesen meghalt. Midőn azután többszörös húzás és halasztás után — úgymint régebben a pertárból — a kamarától ennek véleményes jelentésével a percsomó a szabadalmi bíróság elnökéhez beérkezik, dönteni kellene a miniszternek. E döntést megelőzőleg azonban még egy véleményező tanács az, ú. n. védjegy-tanács foglalkozik a perrel.

Ez a védjegytanács, melynek elnöke a szabadalmi felsőbíróság elnöke és tagja a szabadalmi bíróság elnöke is, áll összesen tíz rendes és két póttagból, ezeket a kereskedelmi miniszter nevezi ki, még pedig ötöt és egy póttagot a keresk. minisztérium tisztviselői és a szabadalmi bíróság bírái közül, öt rendes és egy póttagot pedig az ipar- és kereskedelem terén működő férfiak közül. Az előadók vagy a minisztériumi tisztviselők vagy a szabadalmi bírák közül rendelendők ki.

A védjegytanács ülései zártak, de a feleket vagy képviselőiket értesítik az ülés napjáról, ahol egy-egy ízben az előadás befejezése után felszólalhatnak. Ez az egyedüli szóbeli érintkezés a felekkel, amit — javaslatomra — egy pótrrendelet honosított meg. A szóbeliség érdekében — törvény nélkül — többet tenni nem lehet.

Az előadás befejezése és a felek felszólalása után a védjegy-tanács — a felek távoztása után — megalkotja véleményét még pedig, ha egyhangúság nincs, szavazás útján.

A védjegytanács véleményét jegyzőkönyvbe foglalva az iratokhoz csatolják, mire az előadók kidolgozzák a hozandó határozat tervezetét; ezt revideálja a szabadalmi bíróság elnöke és azután elreferálja a miniszternek, ki végleg dönt. Legújabbban a miniszter az én javaslatomra ezt a döntési jogot ideiglenesen a szabadalmi felsőbíróság elnökére bízta, ami által a perek gyorsabb elintézése lesz elérhető, mert a minisztertől túlságosan nagy politikai és egyébkénti elfoglaltságára való tekintettel nem lehet megkívánni, hogy ily pereket gyorsan intézze el. A gyorsabb elintézésnél egyéb előny azonban ebben az átruházásban nem rejlik, mert habár a szabadalmi felsőbíróság elnöke az ő bírósága hatáskörébe tartozó megfellebbezett szabadalmi perekben független bíró, a védjegyperekben nem ebben a minőségében jár el.

Így néz ki tehát nálunk ma az az eljárás, mely szerint a védjegypereket kezelik és eldöntik! Ez az eljárás nélkülöz — amint

látjuk — minden pernél szükséges legprimitívebb minden garanciát, ami igazán hallatlannak mondandó. Ausztriában, ahol ugyanaz a rossz eljárás van, mint nálunk, megvan legalább az az egy remedium, hogy a miniszter döntése ellen panasznak van helye a közigazgatási bírósághoz. Nálunk még az sincs.

Bátran kimondhatjuk tehát, hogy a védjegyperekben nálunk követett eljárási szabályok oly elégtelennek, meg nem felelők és rosszak, hogy teljesen érthetetlen, miszerint azok évtizedeken keresztül, midőn időközben több ízben új perrendtartási szabályokat és most már új perrendtartást is megalkottunk, fenn tudták magukat tartani és ma is még fennállanak!

Minthogy nézetem szerint senki sincs, aki velem nem értene egyet abban, hogy a védjegyperekre nézve fennálló eljárási szabályok tarthatlanok, abban is egyet fog érteni velem mindenki, hogy ezen az állapoton végre valahára segíteni kell.

Erre vonatkozólag a javaslatom a következő:

A kormány megbízásából 1916-ik évben készült egy védjegyjogi törvénytervezet, mely szerint a védjegyügyek és így a védjegyperek is a szabadalmi bíróság hatáskörébe utalandók volnának; a perekben egyfokú fellebbevitelnek lenne helye a szabadalmi felsőbírósághoz. Ezt a tervezetet elő kell venni, tárgyalatni, az időközi változásokra és beérkezett szakvéleményekre való tekintettel esetleg módosítani és minél előbb a törvényhozás elé vinni.

Ha pedig bármely oknál fogva nem akarják az egész tervezetet a törvényhozás elé vinni, akkor léptessék életbe a tervezetből legalább az eljárásra vonatkozó szabályokat.

Ha pedig ez nem találna helyeslésre, a dolgon úgy is lehet segíteni, hogy a védjegypereket utalják a rendes bíróságok hatáskörébe, ami a rendes bíróságok munkaterhét nagyon csekély mértékben növelné.

Bármely megoldási módra is határozzák el magukat a mérvadó körök, az én javaslatom az, hogy az elhatározó lépést tegyék meg minél előbb, hogy a mai tarthatlan állapot is minél előbb megszűnjék.

Dr. Schuster Rudolf.

A newyorki gyermekbíróságról.

A newyorki «Children's Court» elnöklő bírájának Franklin Chase Hoyt-nak különös szíveségéből Kriminálpedagógiai Intézetünk megkapta az ottani gyermekbíróság 1916. évi jelentését,¹ amely a részletes statisztikán kívül tartalmazza a gyermekbíróságra vonatkozó összes szabályok és rendeletek kivonatát, a newyorki gyermekbíróság fejlődésének történetét, valamint szervezetének és működésének részletes leírását. Nagyértékű tanulmány számunkra a könyv olvasása: felemelő tudat, hogy azok a gondolatok, eszmék és tervek, amelyek Amerikában komoly és gyors megvalósítást nyertek, nálunk is, az úvilágtól teljesen függetlenül — 1916-ban a háború miatt nyilvánvalóan nem volt alkalom az ottani intézményekről tudomást venni — felmerültek és megvalósításuk felé törekedtek, de mélyen megszorító és le-sújtó, hogy tudatlanság, rosszindulat, tévovás és a ma annyira elterjedt szertelen gyűlölködés nálunk megakadályozta az alapelvek gyakorlati kivitelét. Mintha azoknak a szellemi maradványoknak, akik valamikor a Dunán-túl Koppány vezér vezetése alatt az ősmagyarság nevében szervezkedve, ide jöttek a Duna melletti sziklás hegyhez, hogy arról Gellértet, a szent öreget a nyugat-európai kereszténység előharcosát, kegyetlen módon letaszítsák, még ma is élne, mint minden nyugati haladás ellenségei...

1902-ig New-Yorkban nem volt külön bírói eljárás a bűnös gyermekek és fiatalkorúak ellen, hanem az a rendes büntetőbíróság elé tartozott. 1902-ben a «Court of Special Sessions» külön részeként szervezték meg a gyermekbíróságot, azonban még akként, hogy ennek a bíróságnak egyes bíráit sorsolás (rotation) útján osztották be ehhez a külön részhez. Nemsokára azonban reá jutottak arra, hogy ez a módszer nem éri el azt a célt, hogy a gyermekek külön elbírálásához szükséges erőket kiképezhessék; maguk a gyermekbírák, de a rendes büntetőbírák is élénken sürgették a gyermekbíróság elkülönítését. 1912-ben történt azután azaz intézkedés, hogy egész külön bírákat jelöltek ki a gyermekbíróság ügyeinek intézésére. Az a négy bíró azonban, aki a gyer-

mekbíróság ügyeit ellátta hamarosan reá jutott arra, hogy a bíróság adminisztrációja, de különösen a beosztott tisztviselők és pártfogó tisztviselők vezetése és adminisztrációja súlyosan akadályozva van az által, hogy ez a bíróság még mindig része a rendes bíróságnak. Így 1915-ben teljesen elkülönítették a gyermekbíróságot, mint külön önálló szervezetet, külön elnök alatt saját bírói karral és személyzettel. A gyermekbíróság élén egy bíró áll, az elnöklő bíró és négy bíró teljesíti az ítélkezést. Az egész nagy New-York gyermekbírósága hat részből áll, amelyek más-más kerületben vannak elhelyezve. Minden kerületben más-más bíró bíraskodik, de a kerületeket nyolc hónapi időközökben egymásközt felcserélik. Miután az amerikai bíró semmiféle adminisztratív vagy írásbeli munkát nem végez, a bíróság mellett van az ügynevezett jegyzői hivatal, amelynek élén a Chief Clerk áll és akinek megfelelő jegyzői, kezelő- és gépirószemélyzet van alárendelve. Pártfogó tisztviselők szervezete képezi a bíróság további részét, a fő pártfogó tisztviselők vezetése mellett, 44 pártfogó tisztviselővel és gyorsírókkal. Végül 1916. óta a manhattani kerületi gyermekbíróság III. emeletén egy Pedagógiai Klinikát állítottak fel a szellemileg fogyatékos gyermekek speciális vizsgálatára, amelyet «psychopathie clinic» névvel illetnek.

A newyorki gyermekbíróság hatáskörébe tartoznak 16 éves korukig mindazok a gyermekek, amelyek környezetükben elhanyagolásnak vannak kitéve, valamenhyi elzúllott és bűntettes gyermekek, kivéve a gyilkosságot elkövetett gyermekeket. Az eljárás nagy léptekkel halad a felé, hogy a gyermek *külön elbírálása* szakszerű módon történjék meg. A formális eljárás a lehető legkevesebb esetre szorul és a bíróság épületeiben külön meghallgatási szobákat rendeztek be, ahol a bíró és jegyzője bizalmas együttléthez van a gyermekkel és szüleivel. Az eljárás súlypontja a gyermek előéletének társadalmi állapotának, környezetének pontos kinyomozása, amelyben a pártfogó tisztviselők nagy alapos-sággal teljesítenek és a főpártfogó tisztviselő vezetése melletti értekezleteken állandóan megtárgyalnak. A gyermekek sürgős elhelyezésére 67 intézmény áll rendelkezésre, amelyek részben magán-, részben közintézmények, de amelyek nem tartoznak a bíróság adminisztrációja alá. 1916-ban 1915 fiú és 978 leány vétetett fel ezekbe az intézetekbe, amelyekben mindig van üres hely és amelyek között vannak olyanok, ahol sajátos elbánásban részesülhetnek a gyermekek testi- vagy lelki fogyatkozásaik szerint. A bíróság fénypontja természetesen a próbára bocsátás intézménye. A próbára bocsátást eleinte inkább önkéntes egyesületek, így különösen a «Big Brother and Big Sister» társasága vállalta, azonban rövid néhány év alatt a bíróság tudatára jutott annak, hogy ezt magának a bíróságnak szerves részét képező Probatio Office-nak kell teljes felelősséggel végeznie; természetesen nem zárják ki a magán-tevékenységet, hanem azt a hivatásos pártfogó tisztviselők igyekeznek a maguk számára értékesíteni. A gyermekek pszichológiai-pedagógiai megfigyelését eleinte idegen klinikákon teljesítették, majd New-York városa három orvost bocsátott a gyermekbíróság rendelkezésére, míg végre a bíróság rájutott arra, hogy ezeknek a klinikai vizsgálatoknak szervezett módon kell a bíróság részévé válni azért, hogy az ott egybegyűjtött anyag a bíráknak és pártfogó tisztviselőknek rendelkezésére álljon és újabb eljárások és szükségletek helyes megoldását elősegítse. A newyorki gyermekbíróság jelentésében legfontosabb mozzanatnak mutatkozik az, hogy maga a bíróság át van attól hatva, hogy tulajdonképpen a gyermekek és fiatalkorúak kriminálpedagógiai nevelésének *módszerét* kell kidolgozni és megtalálni. Ez az uralkodó eszme az egész mozgalomban; a bírói módszer, amely még nagyon kevésbé alapul lélektani és szociológiai alapokon, nem alkalmas a gyermekkriminálitás kérdésének megoldására, hanem az Amerikában annyira fellendült pedagógiai- és szociálpszichológiai kutatás összes eredményeit be akarják állítani a gyermekbíróság szolgálatába.

Lehetetlen az amerikai bíróság gyönyörűen megírt, szép képekkel kiállított jelentésének átlapozása után arra a sivár képre nem gondolni, amelyet a mi gyermekbíróságunk egész léte és szervezete elébünk tár. Meg kell állapítanom azt — mert folytonos egyéni invectivák ellen kell küzdenem — hogy az amerikai gondolatok és alapelvek teljesen azonosak azzal, amelyeket én ugyancsak 1916-ban Németországban «Ein kriminalpädagogisches Institut» című füzetemben kifejtettem, igen természetesen az amerikai tudománytól függetlenül, amelyhez módomban nem volt

¹ Annual Report of the Children's Court of the City of New-York, 1916.

akkor hozzájutni. Ez a koncepció Németország minden egyes gyermekbíróóságánál tudományos intézeténél és folyóiratánál elismerésre talált és követendő például állítottatott oda.² Nálunk azonban alig követtek valamit ezekből az alapelvekből, sőt jóindulat hiánya folytán majdnem minden, ami ebből kiépült, utóbb megsemmisült. Régi küzdelmünk a fiatalkorúak bíróságának teljes különválasztása, úgy amint az ma Amerikában van; megakadályozta ezt a felsőbb fórumok teljesen érthetetlen, makacs ellenállása és selejtes elemek ellenmunkája azért, mert egy európai műveltségű táblabírókat akartunk a bíróság élére állíttatni. Sürgettük a kath. patronage fiúotthonának átmeneti megfigyelő otthonná való berendezését; az intézmény ma idegen missziók nélkül megszűnt volna. A pártfogó tisztviselők külön státusát, kiképzését a bíróság szerves részévé való tételét évekig követeltük; nem tudtuk megtörni azt az állapotot, hogy a pártfogó tisztviselők felett a fiatalkorúak felügyelő hatóságának titkára egy magángyakorlatot folytató ügyvéd ne rendelkezék; ez az állapot csak akkor szűnt meg, mikor az ügyvéd magánérdeke jobb konjunktúrában talált kielégítést. A pártfogó tisztviselők állandó szemináriumi kiképzését, amely úgy mint Amerikában az egyes esetek gyakorlati meghesztelésére terjed, állandóan sürgettük, ma szakemberek kizárásával vérszegény előadások vannak a pártfogó tisztviselők részére rendszeresítve. Nagy küzdelembe került keresztülvinni, hogy a formális tárgyalások helyett meghallgatások tétessenek állandóvá; egyes törvényszéki elnökök emiatt fegyelmivel fenyegettek, ma pedig a fiatalkorúak ügyeinek tömegét hármastanács intézi felnőttek ügyével együtt. Végül a Kriminálpedagógiai Klinika, amelybe én egyénileg egy élet örömét és egészségét fektettem be, sohasem talált a kormányhatóságoknál sem megértésre, sem támogatásra, hanem ellenkezőleg, értelmetlen kritika és idélen gúny tárgya lett. A newyorki elnök a Kriminálpedagógiai Klinikát mértőföldkönek nevezi a gyermekbíróági eszmék haladásában, nálunk egy egyetemi tanár pedagógiai torzszülöttnak keresztelte el; az intézmény külföldi támogatásból él, legújabbban pedig a legmodernebb módszer szerint egy felelőtlen különítmény minden szabályszerű szervezés, hatósági engedély, orvos, műszerek és ami a fő, tudás nélkül lefoglalt magának egy szobát a bíróság épületében és «állami kriminálpedagógiai intézet» név alatt akarja kiüldözni külföldön is elismert munkánkat a bíróság gyakorlatából. Mindezek a súlyos állapotok mellett az amerikai alapelvek és eredmények tanulmányozása bizalmat ad arra, hogy a gyermekbíróóság életében is a «survival of the fittest» kényszerű törvénye érvényesül; a tehetségtelenség, a köpenyforgatás és az okatlan gyűlölködés silány eszközei el fognak tűnni és akkor a mi gyermekbíróóságaink vetekezni fognak az amerikai intézményekkel.

Dr. Kármán Elemér.

Clausula cassatorias végrendeletnek megtámadása gondnok stb. által.

1. A Jogtudományi Közlöny múlt évi 20. száma ezt a kúriai határozatot közli («a gyámi törvény 113. §-ához» címmel):

A végrendeletre abban az esetben, ha leányai, akiknek hagyományokat rendelt, rendelkezéseivel megelégedve nem volnának, őket a köteles részre szorította. A végrendeletnek megtámadása tehát a megtámadóra azzal a jogkövetkezménnyel jár, hogy elveszti azt a hagyományt, amely őt a végrendelet alapján egyébként megillette volna. Így az elmebeteg leány gondnokának az a ténye, hogy a végrendeletet kifogásolta, sőt perrel is megtámadta, a gondnokolt javára rendelt hagyományról való ingyenes lemondással egy tekintet alá esik. Ily lemondás a gondnokoltra még gyámhatósági jóváhagyás mellett sem kötelező s így nem eredményezheti a hagyomány elvesztését.²

Első olvasásra a határozat döntését, de főleg levezetését olyan-
nak éreztem, mint egy huszárvágás: bravurosnak és meglepőnek, de nem teljesen meggyőzőnek. Talán másokban is kelthetett ilyen érzést. Megpróbálom tehát a kérdést analizálni.

2. A határozat első mondatából kitűnik a tényállás, melyet úgy is stilizálhatunk, hogy az örökhagyó leányainak csak azon feltétellel rendelte a (köteles részen felüli) hagyományokat, ha nem

támadják meg végrendeletét. Ehhez joga volt; a Kúria szerint is joghatályos az ilyen rendelkezés, mint a PHT. 271. szám alatt olvashatni: «az örökhagyó örökösének (hagyományosának) a részesítés elvesztésének terhe alatt azt is meghagyhatja, hogy végrendeletét, vagy annak egyes rendelkezéseit meg ne támadja (clausula cassatoria, privatoria) ...»

Következőleg valóban az volt a joghelyzet, amit a határozat második mondata tartalmaz: a végrendelet megtámadója elveszti a neki egyébként rendelt hagyományt.

Am kérdés: lemondás folytán-e?

A lemondás: annak (ügyleti) kijelentése, hogy az illető nem akarja megkapni a hagyományt.

A végrendelet megtámadása ellenben nyilván annak a kijelentése, hogy nemcsak azt a hagyományt akarja megkapni, hanem azonfelül még olyasvalamit is, amit a végrendelet másnak juttat. Nehéz tehát elhinni azt, amit a Kúria a harmadik mondatban mond: hogy a végrendeletnek a gondnok általi megtámadása egyszerűen «a hagyományról való ingyenes lemondással egy tekintet alá esik».

A megtámadás célzata ép az ellentéte a lemondásának még ha a következménye esetleg ugyanaz is. A megtámadás folytán elvesz a hagyomány, de nem mert a hagyományos akaratkijelentése erre irányul, hanem mert az örökhagyó akaratkijelentése bizonyos feltétel esetére ezt rendelte, a megtámadás pedig (e tekintetben akaratlanul!) teljesíti ezt a feltételt. Már pedig a gyámi törvény 113. §-ának utolsó bekezdése, amelyre a Kúria utolsó mondatában alludál: «... azon jogügyletek, melyek által a kiskorú visszteher nélkül köteleztetnek, vagy jogokról visszteher nélkül lemondana ... a gyámság, vagy gondnokság alatt állóra nézve gyámhatósági jóváhagyás esetében sem kötelezők ...» kifejezetten a gyám- és gondnok ³ ügyleteiről beszél, amin a jogdogmatika abc-je szerint nem tudok mást érteni, mint bizonyos célra irányuló kijelentéseket: úgy hogy a megtámadás nem ügylet a lemondás szempontjából, mert nem arra irányul. Inkább mondhatnám, hogy ez a megtámadás magánjogi delictum-féle a végrendeletre akarata ellenében, s a hagyomány elvesztése nem ügyleti joghatás,⁴ hanem (magánjogi) büntetés-féle. Hatályos lemondás a gondnok megtámadó nyilatkozata nem lehetne, de lehet a hagyományvesztés feltételének hatályos teljesedése. A gondnok csak ügyletileg nem ronthatja ingyenesen a gondnokoltnak helyzetét a gyámi törvény szerint, de másképpen igen.

No de mindez csak teória, semmi jelentősége, mondhatná valaki. Lássunk hát egy-két praktikus részletet. Ha igaz az, hogy a végrendelet megtámadó akaratkijelentés érvénytelen: akkor a bíróság a végrendelet megdöntésére irányuló keresetnek semmikép sem adhatna helyt, sőt nem is tárgyalhatná azt: hisz igazából nincs kereset. Ha pedig tárgyalná és (mint a jelen esetben) elutasítaná: perkoltségben sem marasztalhatná a gondnokoltat: mert hiszen a gondnok cselekményéből a hagyományvesztés hátránya nyilván csak azért nem hárulhat a gondnokoltra, mert semmilyen más ilyesféle hátrány sem! Kézenfekvő dolog, milyen messzemenő abszurditásokra vezetne ez az elv.

Jogérzetemnek sem igen felel meg az, amit a Kúria nyilván gondol: hogy abban az esetben, ha a gondnok támadása sikerrel jár, a gondnokolt megkapja ennek gyümölcsét (a maga intesztát örökrészét?), ha ellenben sikertelen, úgy nem viseli a hátrányokat. Helytelennek érzem, hogy az elmebeteg örökös pusztán azért, mert gondnokság alatt áll, rizikó nélkül támadhassa meg azt a végrendelet, amelyet a többi örökös csak a hagyományvesztés rizikójával; hogy ő vele szemben egyszerűen hatálytalan legyen a clausula cassatoria. Elvégre a végrendeletek körül a főelv az, hogy «az örökhagyó akarata a lehetőség határai közt érvényre juttatandó ...» (PHT. 277.)

Helyesebb, hogy a gondnokolttal szemben ebben az esetben igenis megállapíttassék a hagyomány elvesztése; megfontolandó volna azután az, hogy ő neki viszont a gondnokkal szemben van-e

³ Képzeltető az is, hogy apa támadja meg kiskorú gyermeke képviselőjében egy végrendeletnek, amelyben más valaki ezt a gyermeket nevezte örökösévé, bizonyos intézkedéseit (pl. egy hagyományrendelést), úgy hogy itt is előállhat a tárgyalunk kérdés: vagyis nem ép csak gondnokságra és gyámságra, hanem a más személyek feletti ex lege képviselő minden esetére kitéjed a téma aktualitása.

⁴ Már t. i. nem a megtámadás ügyletéé, bár persze igenis a végrendelet ügyletéé.

¹ L. a «Jugendfürsorge» 1920. évi 4. füzetét.

² Elhagytam a határozatnak egy a tárgyalunk kérdésre közömbös passzusát.

regresszusa, ha az esetleg gondatlanul támadta meg a végrendeletet. Vagyis: a gondnok cselekedjék kifelé a gondnokoltnak, azzal szemben pedig önmagának a rizikójára, minth minden más ügyben is: de ne kizárólag harmadik személyek rizikójára.⁵

3. Más kérdés, hogy a konkrét esetben nem lehetett volna-e ugyanazt a gondnokoltra kedvező eredményt aggálytalanabb úton is elérni. Teszem azon a címen, hogy csak a végrendelet valódisága vagy értelme volt megtámadva, ami a PHT. fentidézett 271. számának további szövegéből kitűnőleg nem lehet ok a clausula cassatoria alkalmazására; vagy esetleg a végrendelet olyatén értelmezésével, hogy a végrendelkező apa csupán gyermekeitől *személyesen* (nem azok gondnokától is)⁶ várta el az engedelmességet és csak etikai okokból akarta büntetni annak a végrendelet megtámadásában nyilvánuló hiányát, tehát nem szánta a clausula cassatoriát a gondnok támadásának is retorziójául. Ilyesmit csak az eset konkrét ismeretében lehet eldönteni.

Általánosságban azonban nem tartom a Kúria állásfoglalását helytállónak. Kétségtelen ugyan, hogy a gyenge és sajnálatra méltó gondnokolt érdekét akarta előmozdítani, ami tiszteletre méltó motivum, de ha eszembe jut, hogy ugyanaz a bíróság ugyanaz időben hozta meg a 24. jogegységi döntvényt, közelfekszik az a gondolat, hogy ezúttal a Kúria nem abban a kérdésben szólaltatta meg szociális érzékét, amelyikben kellett volna.

Dr. Blau György.

A csábítás és a Bn. 45. §-ának 2. pontja.

A Btk. 247-ik §. szerint a szülő, gyám, gondnok, nevelő és tanító, aki törvényes vagy természetes nő gyermekét mással nemi közösülésre, úgyszintén az, aki törvényes vagy természetes gyermekét mással nemi vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére csábítja, csábítás büntetést követi el és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

A Bn. 45-ik §-ának 2-ik pontja szerint azon szülő (tanító, nevelő, felügyelő), aki valamely nőszenyélt házasságon kívüli nemi közösülés vagy fajtalanság céljára önérdékből más részére megszerez vagy megszerezni törekszik 3 évi börtönnel, illetőleg fegyházzal büntetendő. (Bn. 46. §. 2-ik bekezdés.)

A két törvényes fogalom egybevetésénél az elmélet csak a következő különbségekre terjeszkedik ki: Edvi Illés:

a) csábítás alanya csak szülő vagy gyám, gondnok stb. lehet, addig a kerítés minden hozzátartozó;

b) a csábítás passzív alanya fi- és nőgyermek egyaránt, a minősített kerítés csak leánygyermek;

c) a csábítás csak nemi közösülésre vagy fajtalanságra irányul, a minősített kerítés bordélyüzletbe való belépésre irányuló rábírás vagy bordélyüzletbe erőszakkal való visszatartásra is irányulhat. (Lásd Edvi Illés a Magyar Btk. magyarázata II. rész, XIV. fejezet, 320. oldal és Edvi Illés: Büntető novella 318 oldal.)

Angyal Pál szerint (Magyar büntetőjog tankönyve 230 oldal: «A csábítás a kerítéstől abban különbözik, hogy míg a kerítés-

nél a tettes nem gyakorol okvetlenül a nő akarati elhatározására közvetlen hatást, amennyiben akkor is, mint kerítő felelős, ha a nővel nem is érintkezik addig a csábítás akkor forog fenn, midőn a tettes többnyire bensőbb viszony (szülő, gyám, tanító) felhasználásával, közvetlenül befolyásolja a kiszemelt áldozat akarati elhatározását.»

Amint a felsoroltakból látjuk az elmélet azt az esetet nem érinti, hogy mi a lényeges különbség a között, ha a szülő törvényes vagy természetes gyermekét mindkét deliktumnál teljesen azonos célra csábítja, vagy ha önérdékből más számára megszerzi. Az első pillanatra mindjárt szemünkbe ötlék az összehasonlításnál az önérdék kidomborítása, amely mindenestre súlyosabb cselekménnyé teszi a tettet, mint a nem önérdékből való cselekvés. Vagy talán az önérdékből való megszerzés enyhébb valami lenne, mint a nem önérdékből való csábítás? A büntetési tételek különbözőségéből feltétlen ez következik. A praktikus életben ez a szavakon való nyargalás nem sokat jelent, mert akár csábításnak nevezem, akár más számára való megszerzésnek nevezem, a szülő általi rábírás a házasságon kívüli nemi közösülés vagy fajtalanság céljára, az végeredményében egyet jelent. De lehetséges-e az, hogy ugyanazt a cselekményt a törvény két helyen szabályozza, két helyen különböző tétellel sujtja, sőt ott legyen enyhébb, ahol a törvényes forgalomhoz az önérdék is megkívántatik?

A tudomány ezt a kérdést egyszerűen intézi el és megállapítja, «hogy ha az elbírálandó tényálladék a büntető novella 45. §-ának 2. pontján kívül a Btk. 247. §-ának fogalmi keretei közé is belefér, úgy ez az utóbbi szakasz alkalmazandó, mert itt 5 évig terjedhető fegyház a büntetés» (lásd Angyal: «Magyar büntetőjog tankönyve» 237. oldal, ugyanígy Edvi Illés).

Pœna maior absorbet minorem elvének egyszerű vonatkoztatásával ezt az anomáliát elintézni nem lehet. Mert az, hogy valamely cselekmény a Btk. 95. §-a szerint a büntetőtörvénykönyv több rendelkezését sérthesse és hogy ennek folyományaként csupán a súlyosabb cselekményekre megállapított büntetési tételt alkalmazhassuk, előfeltétele, hogy ugyanaz a cselekmény több különböző a Btk. által védett jogi érdeket sértsen. Itt azonban ugyanazon jogi érdeknek két különböző törvényhelyen szabályozott különböző büntetési tételekkel szankcionált védelméről van szó.

Edvi Illés maga mondja: «E pont határos, sőt részben azonos a Btk. 247. §-ával.» De ha lehetséges az, hogy a kerítésnek van egy olyan esete, amely teljesen azonos a csábítással, akkor hogy állhat fenn a két különböző büntetési tétel?

Ezt az anomáliát a Kúria is észreveszi és C. 1913 június 10, 4319/1913. sz. I. Bt. sz. a. abból a premisszából kiindulva, hogy a törvényhozó nem tévedhet, ítéletében a következőket mondja: «Ha az elsőfokú bíróságoknak ez az álláspontja helyes volna, akkor a Btk. 247. §-ában meghatározott csábítás büntetettének tényálladéka, amennyiben a cselekményt szülő a leánya ellen s önérdékből követi el, a büntető novella 45. §. 2-ik pontja szerint minősülő kerítés büntetettének tényálladékaival teljesen egybeesnek; amiből nemcsak az a visszásság következne, hogy a törvény ugyanazt a tettet ismételtén nyilvánítja bűncselekménnyek, hanem az is, hogy a törvény egyes rendelkezése (Btk. 247. §-a) szerint a cselekmény öt évig, a másik rendelkezése (Bn. 46. §-a szerint) pedig 3 évig terjedhető fegyházzal lenne büntetendő, ha pedig a törvény két rendelkezése közötti különbség lényege abban ismertetné fel, hogy a csábítás büntette önérdék nélkül is elkövethető, a kerítés büntetétéhez pedig az önérdék szükséges, ebből az a még nagyobb visszásság következne, hogy ugyanaz a tett önérdék nélkül elkövetve a súlyosabb, önérdékből vagy épen nyereségvágyból elkövetve pedig az enyhébb büntetési tétel alá esne. A lényeges különbség azonban nem ebben, hanem az elkövetés módjában van. Míg ugyanis a Bn. 45. §-a 2. pontja alá eső kerítés büntetettének tényálladékaához elegendő a Bn. 43. §-a szerint a megszerzésnek vagy a megszerzésre törekvésnek bármely módja, addig a Btk. 247. §-ban meghatározott büntett tényálladékaához a megszerzésnek egy különös módja a csábítás szükséges.» Azt azonban, hogy miben áll ez a különbség, a Kúria nem mondja meg. A Kúria ezt az anomáliát tehát úgy igyekszik eltüntetni, hogy kinevezi a csábítást a megszerzéstől különböző tevékenységnek és mert — amint az indokolás elején elmondja — hogy ha a csábítás nem lenne más tevékenység, mint a megszerzés, akkor itt nagy visszássággal állnánk szemben. Kell tehát, hogy a csábí-

⁵ Analog esetben Dig. XXXIV. 9. 1. 22. úgy dönt, hogy a gondnokolt elveszti a neki különben juttatott részesítést («... pupillo relicta in eo testamento ... percunt ...») és (úgy látszik) a gondnokot nem tenné felelőssé. Dig. XXXIV. 9. 1. 5. §. 9. ellenben azt tartja, hogy a gondnokolt nem szenvedhet hátrányt, legkevésbé a gondnok miatt. Codex VI. 35. 1. 2. szerint a gondnokolt elveszti részesedését, de a gondnok tartozik kárát megtéríteni («... si in causa non obtinueris, ... portionem, quam ex eo testamento pupillus habet, te ei salvam facturum, quam adimi pupillo necesse erit secundum juris formam ...»). Windscheid—Kipp (1906. III. kötet, 671. §. 1. pont végén) ezen forráshelyek alapján ezt az eredményt szűri le: «Minderjährigkeit entschuldigt.» Csakhogy az analogia nem teljes, mert a római jogban nem a végrendelkező kifejezett clausula cassatoriájának alkalmazásáról van szó, hanem ott minden ilyes rendelkezés nélkül maga a jog állítja fel bizonyos esetekre a juttatás elvesztésének szabályát (úgy hogy a római jogban egészen nyilvánvalóan *delictum* a végrendelet alaptalan megtámadása). Már pedig nagyobb méltánytalanság a végrendelkezővel szemben, ha az ő kimondott rendelkezését tesszük félre, mintha egy törvényi szabályt, amelyről ő esetleg nem is tudott: ép ezért nem applikálnám a mi kérdésünkben Windscheid felfogását.

⁶ Lehet, hogy amikor végrendelkezett, még fenn sem forgott a gondnokság alá helyezés oka, úgy hogy nem is gondolhatott gondnok általi megtámadásra.

tás valami egész más legyen, mint a kerítés. Ezt az okoskodást könnyen megcáfolhatjuk:

a) A csábítás szakaszának miniszteri indokolása maga mondja, hogy a törvény a kerítésnek csupán egy esetét kívánja szabályozni. «A kerítés egyéb esetei mellőzendőknek tartattak.» Tehát a törvényhozó nem akart itt valami speciális deliktumot konstruálni, hanem a kerítésnek egyetlen esetét vette szabályozás alá.

b) Megcáfolja ezt az álláspontot maga a Kúria is, amidőn C.1912 május 21, 3791/B. sz. alatt kimondja, hogy «a Btk. 247. §-ában meghatározott csábítás fogalma kimerül a vádlottnak abban a viselkedésében, amidőn ő mint anya, aki a természet kötelékénél és a törvénynél fogva is reá bízott kiskorú gyermek erkölcsiségének őre, e törvényes kötelessége ellenére épen annak erkölcsitelenségét, házasságonkívüli nemi közösülésére segíti elő közbenjárással, biztatással vagy más módon».

Mindezekből tehát megállapíthatjuk, hogy a csábítás semmi esetre sem jelent az önérdékből más részére való megszerzésnél súlyosabb cselekményt, mert a két kifejezés fogalmilag egyet jelent, sőt az önérdékből való megszerzéshez egy adaggal több elvetemültség szükséges, aminek konzekvenciája semmi esetre sem lehet enyhébb büntetési tétel.

Ezek szerint tehát mindaddig, amíg a Btk. 247. §-a hatályban van a Bn. 45. §-a 2. pontja szülőkre, gyámokra stb. vonatkozó részének semmi értelme nincs, mert:

1. az önérdék, mint plusz csak súlyosító körülmény lehet, amely a 247. §. alkalmazásánál figyelembe veendő;

2. a megszerzési törekvés, mint a csábítás kísérlete büntethető a 247. §. és 66. §-a együttes alkalmazásával enyhébben, ha tetszik 3 évi fegyházzal illetve, ha a nő 20 életévét betöltötte 3 évi börtönnel.

Dr. Katona Gábor.

Szemle.

— **A lakáshivatal** bírának testületi lemondása látszólag közel jár a Btk. 481. §-ához, mégis, ha bűnösségről szó lehetne az nem őket terheli, hanem a rendszert, amely bírakat közigazgatási tisztviselőkké fokozott le. Lemondásuk élő tiltakozás a Janus arcú bíróság intézménye ellen, amely a független bíró arcát fordítja a közönség, az engedelmes hivatalnokát a fölöttes hatóság felé. Ezt a frivol játékot már hosszabb idő óta üzte a kormány, semhogy ne kellett volna elvesztenie úgy a közönség bizalmát, mint a bírói függetlenségnek azt a kincsét, amelyet a játékban kockára tett. Hogy a bírakat nem érheti a szemrehányás, az önként értődik. Munkaerejük javát vitték a lakáshiány elleni áldatlan és reménytelen küzdelemben, de az igazságot megmenteni ott, ahol minden seb gyógyításával úgyszólván új sebet üt a háttározat, vajmi nehéz feladat. Bírói kitűnőségeink egész sora, akik közt elsősorban *Andorffy Károlyt* és *Matzke Károlyt*, a lakáshivatalnak tudásban, tehetségben jeles elnökeit kell említenünk, töltögeti évek óta a Danaidák hordaját, aminek eredményeképp csupán a bírói palástot szennyezte be a gyanúsítás. Ellenben a kormányzatot nem csupán a cédularendszer terheli. Eötvös Károlyról emlegeti a krónikás adoma, hogy amikor egy törvényhelyet idézett, arra az ellenvetésre, hogy az nincs is a törvényben, azt válaszolta: elég hiba, hogy nincs benne. Kevésbé jogosult volt az a kifogás, amelyet a népjólét (Istenem, hol a nép és hol a jólét?) minisztere a nemzetgyűlésen egy bíró ellen emelt, aki ugyanarra a lakásra vonatkozólag ismételtén tárgyalta az igénybevételi kérelmet. Mert a bírónak e joga, illetve kötelessége valóban benne van a törvényben, t. i. a lakásrendeletben. Eötvöst legfeljebb azért érhetne szemrehányás, mert nem tudta mi van a törvényben, a miniszter urat ezenfelül azért is, mert nincs a törvényben, aminek szerinte benne kellene lennie. De a legnagyobb hiba talán mégis az, hogy még mindig van lakásrendelet és lakáshivatal.

— **A Magyar Jogászegylet közjogi és közigazgatási jogi szakosztályának 1922. évi első ülése.** Dr. Némethy Károly elnök megnyitó beszédében megható szavakkal emlékezett

meg a szakosztály elhunyt alelnökéről, *dr. Nagy Ernőről*, a magyar Közjog új rendszerének megalapítójáról, akinek — a régi Magyarország összeomlásakor — egyúttal saját tudományának az élő magyar Közjog legkiemelkedőbb aktuális részleteinek összeomlását, legalább is egyelőre történelmi emlékké válását kellett megérnie. Elnök egyúttal bejelenti, hogy Nagy Ernő nagy és nemes emlékének a szakosztály március 4-én külön ülést fog szentelni, melyen Eöttevényi Olivér az elhunyt volt tanártársa fogja mondani az emlékbeszédet. Az elhunyt helyére alelnökkül dr. Ereky István egyetemi tanárt, a megüresedett titkári állásra pedig dr. Tersztyánszky Jenő miniszteri titkárt választották meg.

Miután *dr. Weisz István* összefoglalta a szakosztályba lefolyt reformvita eddigi anyagát, *Buday Béla* h. államtitkár, a Magyar Mérnök és Építész Egylet megbízásából a mérnöki kar szempontjából szólt hozzá a reformvitához. A mérnöki kar két legfontosabb kívánságát a következőkben foglalta össze:

1. Azokban a szolgálati ágakban, ahol az ügykör túlnyomóan műszaki természetű, a vezetés mérnökök kezében legyen.

2. A mérnöki oklevél a gyakorlati közigazgatási vizsga letétele után a közigazgatási pályára épenúgy képesítsen, mint az 1883. I. tc.-ben megjelölt más előképzettség.

Az első kívánságot előadó arra alapítja, hogy ezekben az ágakban a célszerűségi momentum egyenrangú a jogi momentummal, a másodikat pedig arra, hogy szerinte a jogászok is gyakorlat útján szerzik meg a közigazgatási ismereteket, melyet a gyakorlatban a mérnökök is megszerezhetnek.

E két főkvánsalom szolgálatában állának, illetve ezekből következnek a mérnökök által a közigazgatási reformmal kapcsolatban kívánt egyes intézkedések, melyek közül, mint legfontosabbat említhető: annak biztosítása, hogy az önkormányzati testületekben a mérnökök az eddiginél számottevőbb szerephez jussanak — a városok vezető mérnökei a városi tanácsnak rendes tagjai, a th. j. városokban a közigazgatási bizottságnak tagjai és előadói legyenek — a polgármesteri állás a mérnökök számára is elérhető legyen; minden 10,000 lakosnál népesebb város és község köteleztessék városi (községi) mérnök alkalmazására stb.

Mindenekelőtt *dr. Némethy Károly* elnök részletesen reflektál az előadó által felvetett fontosabb kérdésekre és kiemelte, hogy a technika újabbnak rohamos fejlődése következtében természetesen az utolsó évtizedekben máris nagy mértékben előrehaladt a műszaki elem térfoglalása a közigazgatásban. Nemcsak a mérnökök kari érdekeiből, de közérdekből is kívánatos, elvileg és gyakorlatilag egyaránt szükséges, hogy a műszaki emberek a közigazgatásban egyénileg is, hatáskör tekintetében is megfelelően érvényesüljenek. Túlságba azonban nem szabad menni, mert a közigazgatásban nemcsak célszerűségi szempontokról van szó és mégis csak a jogi momentum a domináló elem. Bárminő kiváló speciális szakképzettség sem pótolhatja tehát egészen a közigazgatást vezető állásoknál nélkülözhetetlen jogász kvalifikációt. Egyebekben pedig elnök szabad teret nyitott a vitának jelezve azt, hogy kívánatos, hogy e fontos tárgyhöz minél többen hozzájáruljanak.

— **A Magyar Jogászegylet** előadásorozata (mindenkor délután hat órákor a Budapesti Ügyvédi Kamara helyiségeiben, V., Szemere-u. 10.): Február 4-én (szombaton). A közjogi és közigazgatási jogi szakosztály ülése: Dr. Némethy Károly szakosztályi elnök megemlékezése Concha Győzről 50 éves tanári működése alkalmából. — A közigazgatási reform megvitatása. Részt vesznek: Buday László, Mutschbacher Emil, Neumann Károly. — Február 8-án (szerdán). A pénzügyi jogi szakosztály ülése: Dr. Szabó Sándor: A pénzügyi közigazgatás reformja. — Február 11-én (szombaton). A magánjogi szakosztály ülése: Dr. Siegmann Frigyes: A trianoni szerződés magánjogi rendelkezései az elszakított országrészekkel való viszonylatokban. — Február 15-én (szerdán). A berni nemzetközi szerzői unióba való belépésünk és szerzői jogunk. — Február 18-án (szombaton). A közjogi és közigazgatási jogi szakosztály ülése: A közigazgatási reformról szóló vita befejezése. — Dr. Weisz István előadása a hadigondozásról. — Február hó 22-én (szerdán). A hiteljogi szakosztály ülése: Nietzsche Győző előadása: A védjegyjogtalom és a tisztességtelen verseny újabb szabályozása. — Február hó 15-én (szombaton). A büntetőjogi szakosztály ülése: Izsák Gyula előadása: Idegen államok büntetőjogi védelme. — Március 4-én (szombaton). A közjogi és közigazgatási jogi szakosztály ülése: Eöttevényi Olivér:

Emlébeszéd Nagy Ernő felett. — Március 11-én (szombaton). A pénzügyi jogi szakosztály ülése: Dr. Hirschler Nándor: A szeszadó története Magyarországon. — Március hó 18-án (szombaton). A hiteljogi szakosztály ülése: Kunz Ödön előadása: Az elővételi jog.

— **Valuta és deviza usanceok.** A február 1-én életbe lépett tőzsdei szokásokat tartalmazza és kommentálja dr. Frigyes Béla tőzsdei jogügyi titkárnak és dr. Zerkovitz Zsigmond ügyvédnek könyve, mely az O.M.K.E. könyvtárában «A budapesti árú- és értéktőzsdének pénznemekre és külföldi kifizetésekre vonatkozó szokásai» címen megjelent. Az usance-okkal egyik legközelebbi számunkban fogunk foglalkozni és annak keretében visszatérünk Frigyes és Zerkovitz kitűnő kommentárjára.

— **Hogyan alkalmazzák a legújabb amnesztia-rendeletet.** S. J. díszítőmunkás az ügyészség vádirata szerint Budapesten 1919. év december hó 2-án Az Est kiadóhivatala előtt összegyűlt nagyszámú tömeg előtt szidta a keresztény irányzatot, a keresztény lapokat és többek között azt mondta, hogy «Gazemberek ezek a keresztények, hogy összetörték Az Est és a Népszava kiadóhivatalát. Emberek ne hagyjátok, toroljátok ezt meg. Vegyétek el a rikkancsoktól az összes keresztény lapokat s gyűjtésük fel». Az ügyészség ezen tényállás alapján a Btk. 171. §-ába ütköző s annak 2. bekezdése szerint büntetendő *izgalás vétsége* címén vádolta meg terheltet, aki nem ismerte be a bűnösségét. Azzal védekezett, hogy csupán annyit mondott: «Gazemberek, akik vagyont rongálnak.» Bűnösségét azonban az ügyészség beigazolta találta három karhatalmi egyetemi hallgató vallomásaival, akik előtt a terhelt beismerte, hogy ő követte el a panaszt cselekményt. A legújabban kibocsátott amnesztia-rendelet alapján a vádlott azt a kérelmet intézte az ügyészséghez, hogy cselekményét vonják amnesztia alá s szüntessék meg ellene az eljárást. A vádtanácsi tárgyaláson azonban a bíróság elutasította a kérelmet azon az alapon, hogy a fenti eset nem tartozik a «tömegmozgalom» keretébe.

Dr. Korányi Dezső.

— **Ellenséges megszállás és Ü. Sz. 84. §-a.** Ha az ellenséges megszállás alatt lévő területen, a vasúti fuvarozás idejében, fosztogatások történtek, a 3047 1921. M. E. sz. rendelet szerint a vélelem amellet szól, hogy a megszállott területen át fuvarozott árú elveszése erőhatalom folytán történt. Ez a vélelem tehát fennáll, ha az árú a cseh megszállás idejében (de a békeszerződés ratifikációja előtt) Pozsonyban Szombathelyre adott fel, és ha bebizonyul, hogy a fuvarozás idejében a csehek által megszállott területen fosztogatások általában előfordultak. Ezzel szemben a feladónak kell bizonyítania, hogy az árú nem megszállott területen, hanem már a meg nem szállott útvonalra érkezés után veszett el. (Kúria IV. 1788 1921.) — Ellenben: Ha akkor, amidőn Budapest román megszállás alatt állott, az árú a budapesti teherpályaudvarra érkezett, és az állomásfőnök figyelmeztetve lett, hogy a vagon biztonságos helyre vitesse, ő pedig azt mégis az állomási épülettől félreeső és így kellően szem előtt nem tartható sínpárra tolatta, ahol azt néhány román katona kifosztotta, akkor — minthogy ugyanakkor az állomáson általános fosztogatások nem történtek — a fenti rendelet szerinti vélelem megdőntöttnek nem tekinthető, s a vasút a vis majorra, mint az Ü. Sz. 84. §-a szerint őt a kártérítés alól mentesítő okra nem hivatkozhat. (Kúria IV. 1770 1921.)

— **A rendelet kihirdetésének módja.** Az 1912. LXIII. tcikk 2. §-a szerint a kivételes hatalomból folyt miniszteri rendeleteket nemcsak a hivatalos lapban közzé kell tenni, hanem ezenfelül minden községben, amelyre a tett intézkedések hatálya kiterjed, az ott szokásos módon ki kell hirdetni. Az ingatlanok átruházásának kellékeiről szóló 4420/1918. M. E. számú rendelet a peres felek lakóhelyén, az ott szokásos módon, vagyis dobszóval ki nem hirdettetett. Mégsem hozható fel sikerrel, hogy a rendelet a peres felek közt létrejött ügyletre nem alkalmazható. Mert a fentidézett §. csak úgy értelmezhető helyesen, hogy az 1912. évi LXIII. tcikk alapján kibocsátott minisztériumi rendeletek közül csakis azokat kell az állam hivatalos lapjában való közzétételen kívül még minden községben, amelyre a tett intézkedések hatálya kiterjed, az ott szokásos módon is közzétenni, amely rendeletek nem általános érvényű, hanem csakis helyi vonatkozású rendelkezéseket tartalmaznak. Mert nem lehet feltételezni, hogy a törvényhozás valamely általános érvényű rendeletnek hatályba lépését s ezzel kötelező erejűvé váltát az egyes helyi hatóságok önké-

nyétől, vagyis az illető községben szokásos módon ki- vagy ki nem hirdetésétől kívánta volna függővé tenni. (Kúria V. 959 1921.)

— **Felelősség a folyamrendezési munkálatok költségeiért.** A K. folyó és mellékvízfolyásainak medertisztogatási és rendezési munkálatait az arra illetékes vízjogi hatóságok az illető érdekelttség terhére rendelték el, mert az 1885. XXIII. tc. 40. §-a szerint a meder és partok jókarban tartása a meder-, illetve parti birtokosok kötelessége és e jókarbantartás költségeihez mindazok, akik abból hasznat húznak, haszonarányúlag hozzájárulni tartoznak. Ilyen körülmények között tehát a járási főszolgabírák a vállalkozókkal a szerződést mint hatóságok, illetve mint a megyei alispán (vízjogi hatóság) közegei nyilván nem az államkincstár, hanem a — társulattá nem szervezkedett — illető érdekelttség, mint munkaadó nevében és terhére kötötték meg, úgy hogy abból magánjogok és kötelezettségek, tehát magánjogi szerződéses viszony egyrészt a vállalkozók és másrészt az érdekelttség, nem pedig az államkincstár között jött létre, amely utóbbi ennél fogva ebben az ügyletben magánjogi szempontból szerződő félként nem szerepel. Egymagában véve abból, hogy a vízügy mint általános közgazdasági érdekű ügy az állami igazgatás körébe van vonva, hogy az állami közigazgatásnak ezt az ágát alsófokon a törvényhatósági közegek közvetítik és így átruházott hatáskörben intézik, és hogy ennél fogva a főszolgabírák az ügy intézésében mint vízjogi hatóságok jártak el, a vízjogra vonatkozó törvényes rendelkezések értelmében, épen annál fogva, mert a kérdésben forgó munkálatok költségét az érdekelttség köteles viselni, még egyáltalán nem következik, hogy a főszolgabírák a szerződést, amely egyébként kormányhatósági jóváhagyásnak sem volt a tárgya, az abban megjelölt munkálatok költségeinek viselését illetően az államkincstár nevében köthették és kötötték volna meg. E jogi felfogás helyességén az a körülmény, hogy a munkálatok teljesítését a vízjogi hatóság esetleg az érdekelttek kérelme nélkül vagy épen ellenkezése dacára rendelte el és hogy abban az esetben, ha az érdekelttek a hatóság rendelkezésének eleget nem tesznek, a szükséges munkákat a hatóság a költségre foganatosítja (1885. XXIII. tc. 179. §-a), épen azért nem változtat, mert a költségviselés a vízjogi törvényes szabályok értelmében ebben az esetben is az érdekelttséget és nem a kincstárt terheli. Mindezekből következik, hogy a vállalkozóknak az államkincstárral szemben keresetösségi joguk nincs. (Kúria II. 1744 1921. sz.)

— **Szövetkezeti alapszabályok.** «A F. és vidéke Hangya fogyasztási és értékesítő szövetkezet» bejegyzését — az elsőbíróság megtagado végzésével szemben — a kir. ítélőtábla elrendelte s ezt a végzést a Kúria helybenhagyta: mert nincs jogi akadálya az alapszabályok ama rendelkezésének, hogy a szövetkezet a tagja ellen fennálló követelést a tagnak a szövetkezet elleni üzlet rész és egyéb követeléséből levonhassa: mert a mérleg hírlapi közzététele nem kötelező és így elegendő, ha a közgyűlési meghívó arra utal, hogy a mérleg a szövetkezet üzlethelyiségében megtekinthető; végül, mert a szövetkezet önálló jogi személyiséggel nem ellenkezik, hogy az üzletvezetők elmozdítása tekintetében magát a vele szoros gazdasági kötelékben álló központi «Hangya» igazgatóságának az alapszabályokban előre aláveti. (IV. 4226 1921.)

— **Vasutas elvált nejének nyugdíjigénye.** Az 1912. évi LXV. tc. 51. §. 5. p. szerint az állami alkalmazott volt felesége az özvegyi nyugdíjra igényt tarthat, ha a házasság kizárólag a férj hibájából bontatott fel és ha a férj tartásdíj fizetésére volt kötelezve. Ez a törvény azonban a 128. §. i) pontja szerint a kir. államvasutak nyugdíjintézetének vagy nyugbérpénztárának kötelekébe tartozókra ki nem terjed. És habár a Máv. nyugdíjintézeti alapszabályai 19. cikk 3. pontja az olyan özvegyet, aki megállapíthatóan önhibáján kívül élt különváltan férjétől, nem zárta el az özvegyi nyugdíj jogosultság elől, ugyanezen cikk 2. pontja szerint azonban a férjétől törvényesen elválasztott nő özvegyi nyugdíjra nem tarthat igényt. A Máv. nyugdíjintézetének kötelekébe tartozott egyéntől törvényesen elválasztott nő tehát özvegyi nyugdíjra akkor sem tarthat igényt, ha a házasság felbontása kizárólag a férj hibájából történt. Nyilván azért, mert a házasság felbontása ily esetben a nőtől függően, módjában állott a házassági köteléket fenntartani s ezzel a nyugdíj jogosultságot magának biztosítani. (Mindkét alsóbírósággal ellentétben. Kúria VI. 1721 1921.)

— **Borrendelet, veszélyviselés és Pp. 506. §.** Az 1919 március 21. előtti létrejött szerződés értelmében az eladó a bort a vasúton a vevő címére feladta, de az elszállítást forgalmi zavarok bizonytalan időre akadályozták. Eladó a bort a vasúttól elvette, azt a vevő veszélyére beraktározta s erről őt értesítette. Utóbb a vevőnek a teljesítés iránti igényével szemben az eladó arra hivatkozott, hogy az ügylet a borrendelet értelmében hatálytalan. Az elsőbíróság a vevőt kártérítési keresetével elutasította, mert az árú el nem fuvaroztatván, a veszély nem szállott át a vevőre, az ügylet a borrendelet értelmében hatálytalan. A fellebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét megváltoztatta és kimondotta, hogy a kereset az ügylet hatálytalansága okából el nem utasítható, egyúttal az ügylet a Pp. 506. §-a alapján az elsőbírósághoz visszautasította; mert az árú a fuvarozónak átadtván, a Kt. 344. §-a értelmében a veszély a vevőre ment át és a vevő érdekében tett intézkedés folytán nem szállott vissza az eladóra, az ügylet tehát a borrendelet szerint nem hatálytalan. A Kúria az alperest felülvizsgálati kérelmével elutasította, a felperes csatlakozása folytán azonban a fellebbezési bíróság ítéletét feloldotta s azt utasította, hogy a követelés alapjának kérdését, a szükséges tényállás megállapításával, teljesen bírálja el; mert a Pp. 506. §-a szerint a fellebbezési bíróság az ügylet csak akkor utasíthatja vissza az elsőbírósághoz, ha a követelés alapját — nemcsak egyes vitapontnak, hanem az alap tekintetében felmerült minden vilás kérdésnek elbírálásával — megállapítja és csak a mennyiség kérdése vár eldöntésre. (IV. 2658 1921.)

— **Tévedésen alapuló örökösödési nyilatkozat örök-hagyó, a közös apától, nővérére szállott ingatlanjuttalékot nővértől megváltotta, az tehát, habár atyja nevére hagyatéki úton, telekkönyvileg közvetlenül reá iratott, szerzeményi vagyona volt.** Az ő hagyatéka tárgyalásánál a megváltás útján történt szerzés nem került szóba; e vagyontalék jogi minősége nem tisztázott; a közjegyző a feleket ily irányban fel nem világosította. Amikor tehát az özvegy — aki egyébként az őt illető jogokat a hagyatéki vagyonra fenntartotta és érvényesítette — ezen ingatlanjuttalék ági jellegét elismerve, ennek az oldalakonok részére leendő átadásába beleegyezett, való tényállásra nézve tévedésben volt, és így joga van a kérdéses ingatlanjuttalékot visszakövetelni. (Kúria I. 1899/1921.) A határozat figyelemre méltó, mert nincs adat arra, hogy az özvegyet az ellenérdekű örökösök megtevesztették vagy tévedésben tartották volna.

— **Eltérés az alkalmi egyesület többségének határozatától.** Az alkalmi egyesülés tagjai — többségi határozattal — úgy állapodtak meg, hogy az egyesülés részére befolyó pénzt egy megnevezett bankcégnél nem fogják elhelyezni. Anélkül, hogy ezt a határozatot újabb, közös megbeszélés útján hozott határozattal megváltoztatták volna, az egyesülés négy tagja, az ötödiknek tudta nélkül, mégis a szóbanforgó bankcégnél helyezték el az egyesülés pénzét. Ez a cég fizetéseképtelenné válván, az ötödik tagnak ebből keletkezett kárát a másik négy tag megtéríteni tartozik. (Kúria IV. 4723/1921.)

— **Örökbefogadás és kötelezés rész.** A köteles részre jogosultaknak az id. törv. szab. 7., 8. §-ai által védett jogát az örökbefogadás nem sértheti. És a törvényes gyermeket a végrendelettel szemben megillető köteles rész arányának meghatározásánál az örökbefogadott gyermekek számításán kívül hagyandók. (Kúria I. 708 1921.)

A Brit-Osztrák Bank és Kereskedelmi R.-T., amely az Angol-Magyar Bank bécsi fiókja és a Kola & Co. bécsi bank ház egyesüléséből alakult, közli, hogy 350 millió korona alaptőkéjét 400 millióra emeli föl. Az új bank átvette az Angol-Magyar Bank bécsi fiókját, valamint a Kola-cég folyóüzletét és palotáját és a 150 millió nyílt tartalékon kívül jelentékeny latens tartalékhoz jutott.

Ügyvéd, volt pénzügyi tisztviselő, ügyvédi irodát átvenne vagy társulna. Esetleg nagyforgalmú ügyvédi irodába irodavezetőnek ajánlkozik. «Jó munkaerő» jelígre kiadóba.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felolvasó szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

A bortörvény (1908: XLVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. (Betűrendes tárgymutatóval.) Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára 24 K.

A büntettekről és vétségekről szóló 1878: V. törvénycikk a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A büntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára 36 K.

Az ipartörvény (1884: XVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendeletek. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára 30 K.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. (Törvények, rendeletek, az új vasuti üzletszabályzat, joggyakorlat.) Összeállította *Nyári Jenő dr.* Ára 55 K.

Lakásbérleti szabályok. Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete. Eljárási szabályok. Joggyakorlat. Összeállította törvények és rendeletek. Illetékszabályok. Adótörvények. Összeállította és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára 15 K.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára 30 K.

1912: LIV. törvénycikk. A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. törvénycikk életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközölhetik. A feltüntetett árakhoz 10 % könyvkereskedői felár számíttatik. (A sorozat folytatása a következő számban.)

EZT HORDJAD!

Ügytelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök

Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. József. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 100 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 75 korona

Egyes szám ára 20 korona
Döntvénytár nélkül 15 korona

TARTALOM. Dr. Lengyel Aurél miniszteri tanácsos a m. kir. igazságügyminiszteriumban: A Csemegi-kódex. — Dr. Makra Zoltán, a pénzügyminiszteriumba beosztott jogügyi tanácsos: Angol-magyar nemzetközi Egyezmény a háborús pénztartozások kiegyenlítésére. — Dr. Löw Tibor budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A tőzsdei valuta és deviza kereskedés szokásai. — Dr. Faludi Ferencz budapesti ügyvéd: Közvetítési díj külföldre szállított közszükségleti cikk után. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. VII. k. 2. ív. — Híteljogi Döntvénytár. XV. k. 2. ív.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1921. évfolyamához.

A Csemegi-kódex.*

... A háború kitörésétől kezdve büntetőjogi kodifikációnk teljesen más ösvényre csapott át és az eddigiektől merőben eltérő új célokat követett.

A háborúban ugyanis sajátos kitérőket mutatott a kriminalitás. Elharapódtak az államélet rendjét és a társadalom békéjét aláaknázó pártütések, lázítások és izgatások, kultúra kovácsolta láncáikból bontó szenvedélyek és alacsony indulatok törtek ki, cinikus megvetés tárgyává alacsonyodott a könyörületesség és segítő beavatkozás parancsa, vásárra gyűltek a szemérmetlen harácsolás hiénái és országszerte a becsstelen korrupciónak eddig nem ismert foka ütött tanyát.

Schopenhaueri pesszimizmustól eltöltve látott hozzá a kormány, hogy a büntetőjog véges eszközeivel útját szegje a felbomlásnak, fékezze az eldurvulást és ellensúlyozza az erkölcsi érzés megrendülését.

Az ú. n. háborús büntetőjog felemelte vagy másként súlyosbította, néhol szinte az elrettentésig menő szigorral állapította meg egyes bűncselekmények büntetését.

A háborús büntetőjog — törvényben és légiónyi rendeletben — temérdek új deliktumot statuált és ennek során nemcsak hogy kriminalitásnak léptetett elő eladdig csupán magánjogi vagy közigazgatási jogi visszahatás alá vont jogellenességeket, de egyrészt bővítette a büntetőjog területét oly tényálladékokkal is, amelyek korábban egyáltalában nélkülözték a jogellenesség ismervét.

Áttörte a háborús kodifikáció a Csemegi-kódexnek a kísérletre és az előkészületre, valamint a szövetkezésre és a részességre vonatkozó egyes oly megállapításait, amelyeket évszázad hagyománya vont be patinájával.

Azzal, hogy vétséget *praeter intentionem* beállott súlyos eredmény okából élethosszig tartó fegyházzal sújtandó bűntetté fokozott fel, erős rést ütött azon a *dolus*-tanon, amely jellegzetes fix tengelye volt a hazai objektivisták ítélkezésnek.

Gazdasági tartalmában felújította a vagyoneklozást, amelyről a régi nagy magyar kriminalista írja, hogy azt, mint az igazságtétel alapszabályaival össze nem egyeztethetőt, csinosodottabb nemzet meg nem tűrheti törvénykönyvében.

És «egyetlen egy esetben» — igaz, csupán a büntetési-tétel tekintetében és ekkor is bizonyos korrektívummal — megtörte a háborús kodifikáció a visszaható erő tilalmának elvét is, amely pedig nemes humanizmus sugallta sarkalatos tétele az utolsó évszázad minden büntetőkódexének.

Csak beavatottak tudják, hogy akkoron — az anyagi, a szellemi és az erkölcsi erők végletes megfeszítésének heroikus idejében —

* Részlet szerzőnek a Budapesti Ügyvédi Körben 1922 febr. 9-ikén tartott előadásából.

ben — minő adatok alapján mily rendkívüli nyomatékú államérdekek követelték meg a nemzeti létküzdelem apparátusának felszerelését ezekkel a rendkívüli és kifejezetten csupán a háború idejére szánt eszközökkel. De tanui voltak a beavatottak azoknak a tépelődő megfontolásoknak és nem egyszer kínzó lelki gyötrődéseknek is, amelyeken az akkori felelős kormányférfiak keresztülmentek, mielőtt a felháborodástól fűtött izgalmas légkörben szemnyire is elhajoltak volna büntetőjogunk meggyökeresedett vezéreszméitől...

Pedig a jog igazi gigantikus talajcsúszásai csak azután következtek.

*

A háborút követő forradalmi fellobbanásokkal ugyanis végleg felszakadtak a társadalmi fegyelem építette gátak, hatványozott erővel robbantak elő a halál közelségében évekig visszanyomott életenergiák, megrázkódott és megingott egész államjogi berendezésünk, a társadalom kollektív szolidaritása széthullott és kézzel-kézzel járt a közhatalom.

Minden téren az ösztönszerűség gázolt előtérbe, az ebből folyó morális dekadenciában, körültekintés nélkül, mohó vággyal habzsolják mindenütt az arasznyi lét lehetőségeit, ami kizökkenti az életet egyensúlyozottságából és bizonytalanná teszi a jövőt. Mindebből soha el nem gondolt monstruózus kriminalitás táplálkozik, amelynek méreteit szemünkben csak a megszokás ereje törpíti.

A forradalmi vajadásokban ronccsá vált a kútfőknek az a csiszolt rendszere, amely ősi alkotmányunk szerint egyúttal az államhatalmak széttagoltságát jelenté és a polgári szabadságnak hatásos biztosítója volt. És a felelősségnélkülikép világrajzott és ellenőrzés nélkül gyakorolt büntető hatalom csakugyan visszaéléseiben tobzódó elviselhetetlen zsarnoksággá fajult.

Mint az osztrák abszolútizmus idejéből emlékezetes, rövidesen oly bizonytalanná váltak főbenjáró politikai bűncselekmények határai.

A büntetőjogi visszaható erőnek politikai magatartás kriminalizálásakor történt alkalmazásával a büntetőjogot egyre felismerhetőbben fogták be az üldözés szolgálatába.

Tovább bővült a vagyoneklozás alkalmazásának köre és pedig — természetesen — politikai bűncselekményre is.

S a politikai bűncselekmények tényálladékanak minden ingatlansága ellenére intézményesült a közigazgatási internálás.

Nem tért vissza a béke-büntetőjogra a *restauráló forradalom* sem.

A nemzetgyűlés a már vége felé közeledő kivételes állapotot és a kormánynak már lejárvóban volt kivételes hatalmát tartamára meghosszabbította, terjedelmére pedig kiszélesítette és a kormány bőségesen élt is ezzel a fölhatalmazással.

Rendszerré vált a közigazgatási internálás és pedig eleinte büntető intézkedés mellett, utóbb büntető intézkedés helyett vagy épen felmentő ítélet ellensúlyozására, ami megtizedelte a büntető bíráskodásnak eddig féltve óvott erkölcsi fölényét.

Az ú. n. rendtörvény a specifikáció biztosítékának mellőzésével szaporította a legsúlyosabb büntetésekkel sújtott és kontumaciális eljárás során is megállapítható politikai bűncselekmények sorozatát, — általános feljelentési kötelezettséggel és megkonstruálta a forradalom négy szemközött való «követelésének» eddig sehol nem ismert bűncselekményét.

Még újabb esetei állapították meg a vagyonek Kobzásnak.

És betetözte e kor büntetőjogi kodifikációját a botozás visszaállítására, ezen egyik legsajnálatosabb szimptomája annak a lelki elhanyaglásnak, amely a sors ostorcsapásaitól sokszorosan megvágott nemzedékünket jellemzi...

On légifère — mint ezt *Taine* egy bizonyos korszakra írja — és ezenközben minduntalan veszendőbe megy egy darabja a *Csemegi* szellemi örökének.

Nem *Wagner*, de *Mefisztofelesz* ajkára illenek e szavak:

Verzeih't es ist ein gross Ergetzen
Sich in den Geist der Zeiten zu versetzen,
Zu schauen wie vor uns ein weiser Mann gedacht
Und wie wir's dann zuletzt so herrlich weit gebracht...

★

Büntetőjogi kodifikációnk büszke parabolájának ez az összemlása, azonban még sem kell, hogy rezignációval töltsön el bennünket.

A *Csemegi-kódex* a magyar büntetőjog történetében páratlan értékű haladó változást jelentett a korábbi jogállapothoz képest és hasonlóképp szellemi látóerőre valló tökéletesbülést képviselnek azok a módosító és kiegészítő törvények, amelyekkel — a *reformer pour conserver* bölcs elvét követve — felfrissítettük a rohamosan antikválódott büntető-kódexet. Ha ezzel szemben a a háború és főleg a forradalmak büntetőjoga a retrogresszió világos ismertetőjegyét viseli is, a haladó és hátráló változások végső egyenlegének evolutív színezettségére nézve nem lehet kétség.

Hiszen az élet mozgása: előretörő fejlődés és ennek keretében a visszaesések — még a legmélyebbek is — csupán tűnő epizódok.

A fejlődéshez azonban nem mindig szükségesek új törvények, néha elég — legalább egyelőre — a meglevőkből párat eltörölni.

Láttuk: a *Csemegi-kódexet* régen és sok oldalról kikezdte az idő vasfoga. A *Csemegi-kódexet* szakirodalomban és tanszékéről sokat és — félszázados haladás nézőszögéből ítélve — méltán bírálják. A *Csemegi-kódexet* alakítottuk, modernizáltuk, de még mindig tenger választ el bennünket attól, hogy elmondhassuk: rendelkezései összhangba kerültek erkölcsi értékitélésünkkel és igazságérzetünkkel.

És mégis, mindazoknak, akiknek vérének még megpezsegetni képes egy egyszerű megújulás fölemelő reménysége, akik becsületes élni akarással immár egyszer véget akarunk vetni a romok fölötti kétségbeesés táncnak és reménykedve áhítozunk azért a jobb korért, amelyben a szabadságjogok ismét egybecsendülnek a nyugat-európai demokratikus kultúra szellemétől átítatott jogrend követelményeivel: ma a büntetőjogi kodifikáció tekintetében mindannyiunknak egyelőre azt a követelést kell támasztanunk, hogy a háború és a forradalmak alatt keletkezett kivételes és rendkívüli törvények szüntessenek meg és küszöböltsenek ki és háború és forradalmak előtti érvényében keljen új életre a *Csemegi-kódex*, amely már önmagában azzal, hogy a nagy katasztrófa után is csorbítatlanul fennmaradt korábbi területi hatályában, diadalát jelenti a magyar génuszunk, kifelé kultúrérzettségünket bizonyítja, nekünk pedig megrázóan hirdeti sirbaszállott nemzeti nagyságunkat...

De a mai viszonyok között mit jelent az életrekeltés?

Jelenti nem csupán a *formai* hatályon kívül helyezését a kivételes és rendkívüli intézkedéseknek.

Jelenti élő valóságát annak, hogy — mint az a *Csemegi-kódex* homlokfelirataról olvasható — egyedül törvényben meghatározott cselekményekre lehet ebben az országban szabadságvesztést alkalmazni és e szabadságvesztés végrehajtása a törvény rendelkezéseinek megfelelően történik;

jelenti, hogy kivétel nélkül és tetteleg megoltalmaztatnak a polgárok jogai a büntetőkódex rendelkezéseivel is bárki részéről jövő támadással és erőszakkal szemben;

jelenti — így tanította ezt *Csemegi Károly* az abszolutizmus legreakciósabb szakában — hogy «a közhatalom kezelői szigorúan alkalmazkodnak tevékenységük kimért köréhez és önkényükkel szemben érvényre jutnak a büntetőkódexben megállapított gátak, mert hisz pusztá fantomkép a jogállam, ha csupán leírt szabály marad az, mikor lehet elfogni a polgárt, mik a leváltók megsértésének esetei, mikor lehet a házi otthont megzavarni»;

jelenti, hogy «a politikai büntettek meghatározásainak értelmezése nem egy kitűzött politikai eszme sugallata szerint történik, mert hiszen ennek befolyása alatt a közhatalom változó kezelői könnyen azonosítják magukat az állammal és készek az állam veszélyévé feltölteni azt, amit tulajdonképpen csak az ő saját helyzetük nehézsége és állásuk veszélye».

Ha majd ilyképp «a törvényhez való szilárd ragaszkodás a nemzet jellemévé erősbül», ha majd képesek leszünk melléktekintetek nélkül megítélni a kriminalitás etiológiai tüneteit és kóros folyamatait, ha majd elült az a büntetőjogi hyperaesthesia, amely fátyolozott vagy meghamisított öntudatú nemzedékek jellemzője, majd csak akkor, e megtisztult atmoszférában veheti kezdetét a büntetőjogunkat továbbfejlesztő mélyrehatóbb reformmunka: egyrészt az új módszerekkel új alapokra fektetett kriminális szimptomatológiának és kórbonctani diagnosztikának a megteremtése, másrészt a kriminalitás ellen vitt küzdelem taktikájának újjalakítása...

Atmoszférikus tényezők okozzák — geológusok megállapítása szerint — a föld kérgét alkotó durva kőzetek lassú porlását és mállását és az ebből keletkező nyers földet az organikus élet idővel termőtalajjá alakítja át.

Nemzeti cselekvésünk ma béklyóba van verve. De az rajtunk áll, hogy lelkünk az erkölcs parancsa, a tudomány hívó szava, a kultúra oltára felé emelkedjék.

Az atmoszférának e megújodása és egészséges áramlatai szellemi és erkölcsi téren is meglazíthatják a durva ellenálló erőt és ha mi már nem, de gyermekeink bizonyára meg fogják érni, hogy a természet, az akarat és az igazság teremő ereje viharálló lombos tölgyeket varázsolnak oda, ahol a mi szomorú szemünk — ciprusokat lát.

Dr. Lengyel Aurél.

Angol-magyar nemzetközi Egyezmény a háborús pénztartozások kiegyenlítésére.

◀ Az angol állampolgárokkal szemben fennálló, a trianoni békeszerződés 231. cikke alá eső magyar pénztartozások rendezése érdekében a magyar és angol kormányok 1921. december 20-án Londonban nemzetközi Egyezményt kötöttek. A békeszerződés magánjogi rendelkezéseit szabályozó intézkedések köréből ez már a második egyezmény. Az első a Franciaországgal 1921. január 31-én kötött egyezmény volt, amelyet a magyar nemzetgyűlés már elfogadott és amint az a francia törvényhozás által is el lesz fogadva, úgy a törvénytárunkba azonnal be fog cikkelyeztetni. Ezen angol-magyar Egyezmény fontossága ^{mag} kihatással van úgy a magyar államháztartásra, mint a hazai különösen az emissziós hitelintézetekre, valamint az egyes adós magyar állampolgárokra is. A magyar államháztartásra különösen az bír jelentőséggel, mert Anglia az államközi clearing mellett optál és így — a békeszerződés egyéb rendelkezéseitől eltekintve — Magyarország felelőssé lesz állampolgárai tartozásainak kiegyenlítéséért.

☞ A békeszerződésnek a pénztartozások rendezéséről szóló 231. cikke és annak függeléke Magyarországot illetőleg különösen öt pontban összefoglalhatólag tartalmaz súlyos intézkedéseket és pedig:

A A békeszerződés életbelépésétől kezdve ily tartozások kiegyenlítésére irányuló minden közvetlen érintkezést a felek között megtilt.

B A kiegyenlítés csak a Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalok útján történhetik, illetve eszközölhető.

C Az összes a 231. cikk 1. és 2. pontjában meghatározott magántartozásokért az állam felelős.

D A tartozások kiegyenlítésének mindenkor az érdekelt entente-hatalmak pénznevében kell történnie és végül:

E A Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalok három havonként elszámolnak és a különbözetet az adós Hivatal egy hónapon belül készpénzben köteles kifizetni, azonban azon korlátozással, hogy ha a különbözetet az entente-államnak kellene kifizetni Magyarország javára, úgy a kifizetés a valóságban nem fog megtörténni, hanem csak a jóvátételi számlán lesz Magyarország javára írva.

Mielőtt annak vizsgálatába bocsátkoznánk, hogy az egyezmény a békeszerződés rendelkezéseivel szemben mily módosításokat eszközölt, illetve, hogy az egyezmény — egész tartalmának

megítélése szempontjából — úgy magánjogi, mint pénzügyi tekintetben is az államnak és a magyar állampolgároknak mily előnyöket és kedvezményeket nyújt, nézzük előbb magát a már megkötött egyezmény fontosabb rendelkezéseit.

Az egyezményben a angol kormány mindenekelőtt kijelenti, hogy a Magyarország és Brit-birodalom — dominiumok kivételével — között a trianoni békeszerződés X. részének 3. címét és a hozzá tartozó függelékét elfogadja.

A 231. cikk a) pontja rendelkezéseinek dacára a két clearing-hivatal beleegyezésével az érdekelt felek magánegyezségeket köthetnek, de a kiegyenlítés csak a két clearing-hivatal beleegyezése mellett eszközölhető. A barátságos magánegyezségek létrejöttének előmozdítása céljából a magyar adós tartozásai törlesztésére úgy a saját, mint a más magyar állampolgároknak likvidáció alá eső *angliai aktívái* felhasználhatók.

Anglia területén fekvő magyar vagyont, jog, érdek és készpénzkészlet, likvidálásából származó hozadék a magyar kormány javára fog iratni és viszont a magyar területen fekvő érdekeltiséggel a magyar kormány tartozik elszámolni.

A magyar kormány kötelezi magát, hogy az angol állampolgároknak magyar adósokkal szemben fennálló követeléseit a clearing-hivatal útján *a lehető leggyorsabban fogja behajtani*.

A fizetési határidők tekintetében az angol kormány lemond a 231. cikk függelékének 11. §-ában biztosított azon jogáról, hogy a Hivatalok három havonként leszámoljanak. Ezen rendelkezéssel szemben azonban azt kívánja, hogy a magyar clearing-hivatal 1922 március 31-től kezdődőleg minden félévben sterling-értékben fizesse ki a magyar állampolgárok és magyar közhatalóságok adósságai fejében behajtott összegeket. A félévenként esedékes összeg nem lehet kevesebb mint 250,000 font sterling vagy 225.000,000 koronának sterling-egyenértéke, illetve kettő közül a nagyobbik összeg. Mindezek dacára a két első minimális fizetés 150,000 font sterling és a két következő fizetés 250,000 font sterling. A hat első félévben teljesítendő fizetésbe beszámítható a magyar adósok által a magánegyezség alapján fizetett összegek, de csak úgy, hogy a fizetendő annuitások még ezen beszámítás után sem lehetnek kisebbek 100,000 font sterlingnél, vagy az ötödik és hatodik fizetés esetén 90,000 koronának fontokban kifejezett egyenértékénél.

A kamatozatokat illetőleg a tartozások után a teljes kiegyenlítésig 5% kamat ~~lesz~~ fizetendő.

Az Osztrák-Magyar Bank vagyoni- és tehertételei az egyezmény rendelkezései alapján csak az esetben ~~lesz~~ fizetendő, ha azok magyar állampolgárok vagyoni- és tehertételei volnának.

A magyar államkölcsön és Budapest székesfőváros kölcsöneinek hátrálékos kamatszervényeiből eredő követeléseknek — amennyiben tőkésítés útján nyernének kielégítést — megfizetése esetén hajlandó az angol kormány a fenti félévi részletek nagyságát módosítani.

Végül az angol kormány megengedi, hogy a magyar állampolgár az angol területen levő vagyonaik elárverezésénél, mint árverelők részt vehetnek.

Vizsgáljuk már most, hogy vajjon a békeszerződés fentebb öt pontban összefoglalt rendelkezéseivel szemben ezen angol-magyar Egyezmény mily módosításokat, illetve kedvezményeket foglal magában?

Ad *a)* A békeszerződés 231. cikk a) pontja az életbelépéstől kezdve megtiltja a szerződő feleknek a tartozás kiegyenlítését és az erre irányuló minden *érintkezést*. Az egyezmény a békeszerződés ezen tiltó rendelkezésével ellentétben úgy a felek érintkezését, mint a tartozások kiegyenlítését megengedi, de egyben azon feltételekhez köti, hogy az egyezség mindkét clearing-hivatalnak bejelentendő és azoknak beleegyezése megszerzendő. Bár *minden valószínűség szerint* a beleegyezés megszerzése akadályokba nem fog ütközni, mégis enyhébb rendelkezés foglaltatik a francia-magyar Egyezményben, ahol ily beleegyezés megszerzése nem szükséges, sőt a kormányok kijelentik, hogy állampolgáraikat a barátságos egyezségekre irányuló ajánlataik megtételére fogják kötelezni.

De még ezen feltétel, helyesebben a beleegyezés megszerzése és a felekre nézve igen körülményes és sok időt vesz igénybe. Belátták ezt az illetékes hivatalos körök is és ezért a magyar javak angol adminisztrátora egy rendeletet bocsájtott ki, mely rendelet *a közvetlen érintkezést megengedi* és így azt nem köti a két hivatal beleegyezéséhez. A magyar kormány ennek alapján

bocsájtotta ki 617/1922. M. E. számú rendeletét, melynek értelmében a magyar adósaikkal háború előtti tartozásaink rendezése végett közvetlenül érintkezhetnek.

A tartozásoknak ily barátságos magánegyezség útján való rendezéséhez fontos érdeke fűződött ~~egy~~ az angol hitelezőnek, mert így követelését sokkal rövidebb idő alatt kaphatta meg, mint a clearing-hivatal útján, ~~de~~ *de* érdeke ~~ez~~ a magyar adósnak is, mert ezáltal úgy a saját, mint más magyar állampolgárnak angol területen fekvő és likvidálás tárgyát képező vagyont tartozása kiegyenlítésére felhasználhatta. De érdeke fűződött ehhez végül a magyar államháztartásnak is, mert ezáltal a tartozások magánúton kiegyenlítettén, a magyar állam szavatossága megszűnt.

Ad *b)* A 231. cikk első bekezdése szerint a pénztartozásokat a Felülvizsgáló- és Kiegyenlítő Hivatalok közvetítésével kell *kiegyenlíteni*. Az egyezmény ezzel szemben megengedi a brit állampolgárok követeléseinek a magánútoni kiegyenlítését azonban az ily kiegyenlítések a Felülvizsgáló- és Kiegyenlítő Hivataloknak esetenként adott beleegyezésével *engedhetők meg*. Vagyis tehát a magyar adós brit hitelezőjével közvetlenül érintkezhet ~~egy~~ egyezséget köthet és a két Hivatal beleegyezésével — *de nem közvetítésével* — követelését kiegyenlítheti. A 617/1922. M. E. sz. rendelet megengedi továbbá, hogy a brit adósok magyar hitelezőkkel a tartozás összegszerű megállapítása végett közvetlenül érintkezessenek, de a kiegyenlítés csak a két Hivatal útján ~~eszközölhető~~.

Ezen rendelet értelmében a magángazdaság szempontjából az angol hitelezők ~~vannak~~ kedvezőbb helyzetben, mert ők követeléseiket a magyar adósoktól magánúton is megkaphatták, míg a magyar hitelező *csak* a két Hivatal útján juthat angol követeléséhez. Az államgazdaság szempontjából ellenben a magyar állam ~~van~~ előnyben, mert a magyar adós egyezséget köthet ~~azt teljesítheti~~ így a magyar állam kötelezettsége alul szabadult, míg az angol adós csak a Hivatal útján teljesíthet és így Anglia felelőssége fennáll. Mindezen engedmények a két ország közötti érintkezésnek és forgalomnak intenzívebb felvételét jelent. Reményünk van rá, hogy magánúton a felek nagyobb engedményeket fognak adni, belátván angol részről Magyarország közgazdasági és pénzügyi leromlását és előreláthatólag az esetek nagyobb részében sikerülni is fog egyezségeket létesíteni.

Ad *b)* Jogilag a legfontosabb ~~de még mindig eldöntésre váró~~ kérdés, hogy vajjon az *állam szavatossága a magánegyezségek által rendezett*, de még ki nem egyenlített tartozásokért fennmarad-e? Az egyezmény szövege alapján erre határozott választ adni alig lehet. A kérdéssel foglalkozó német és osztrák jogi írók nagyobb része nemleges választ adott, hogy t. i. az állam felelőssége fennáll. Mindezen engedmények a két ország közötti érintkezésnek és forgalomnak intenzívebb felvételét jelent. Reményünk van rá, hogy magánúton a felek nagyobb engedményeket fognak adni, belátván angol részről Magyarország közgazdasági és pénzügyi leromlását és előreláthatólag az esetek nagyobb részében sikerülni is fog egyezségeket létesíteni.

Azon álláspont mellett, hogy az államot a magánegyezségi adósságokért felelősség nem terheli, a legfőbb érv, hogy ezen tartozások nem a clearing-hivatalok közvetítése, illetve leszámolása mellett egyenlítették ki és így ezekre a békeszerződés 231. cikk b) pontjában megállapított szavatosság nem terjed ki. És amennyiben a magyar adós kötelezettségének az egyezség pontjai értelmében nem tenne eleget, úgy a hitelező angol állampolgár egyénileg csak a rendes bíróságok útján érvényesítheti a követelését.

Nézetünk szerint is ez a helyes jogi felfogás és habár a legyőzött államok a Vegyes Döntőbíróságok eddigi működését tartva szem előtt valami nagy méltányosságra nem számíthatnak, mégis hinnünk kell, hogy a *magánegyezségileg megállapított*, de még ki nem egyenlített adósságokért a Vegyes Döntőbíróság sem fogja megállapítani az állam felelősségét.)

Ad *c)* Pénzügyi szempontból a legfontosabb rendelkezést a 231. cikk d) pontja foglalja magában, mely szerint *a tartozásokat annak az entente-hatalom pénznemében kell teljesíteni*, amelyik érdekelt van. Az egyezmény e tekintetben semmiféle enyhítésre vagy módosításra nem hajlandó.

Előrelátható volt az angol-német és az angol-osztrák Egyezményekből, hogy e pont változatlanul fenn fog tartani. A tulajdonképeni főkérdésben, vagyis a valorizáció kérdésében tehát az angolok nem engedtek. Ebben a pontban az összes legyőzött államokkal szemben a legelutasítóbb és a legridegebb álláspont

tot foglalják el. Mire vezethető vissza e merev álláspont? Magyarországgal szemben a fennálló kisebb érdekeltségi viszonytól fogva még az sem hozható fel, hogy az anyagi érdek által hagyják magukat vezetni. Csakis politikai háttére lehet az ügynek, még pedig azért, mert ezen d) pontban az összes győző államok szolidárisak.

Hogy mily könnyörtelen ezen d) pontnak a minden változtatás nélküli fenntartása mutatja a következő eset: egy budapesti nagyobb szabó-cég, ki a pusztai szükségletét közvetlenül londoni cégtől rendelte a háborút megelőzően szállított posztókiüldeményért 5000 K-val van tartozásban. A font sterling 1914. évi átlagos árfolyama 24 K és a mai árfolyamot 3000 K-val számítva a budapesti cég tőketartozása ma kb. 625,000 K. Ehhez számítva a tőketartozás után járó 5%-os kamatot, a budapesti cég 5000 K tartozásának teljes kiegyenlítéséül 835,000 K-t lesz kénytelen fizetni.

A francia-magyar Egyezmény e tekintetben liberálisabb, mert megkülönböztet korona- és valutatartozást és a koronartartozásnak csak a korona névértékű összegének kifizetését követeli.azonnal és a valorizációs különbözeti összeg megfizetésére haladékat ad olyképen, hogy az 18 évi egyenlő részletekben törleszthető, amelyeknek elseje az egyezmény aláírását követő hatodik év kezdeténél lesz esedékes.

(Bef. köv.)

Dr. Makra Zoltán.

A tőzsdei valuta- és devizakereskedés szokásai.

1922 február 1-én a budapesti árú- és értéktőzsdén a «pénz-nemekre és külföldi kifizetésekre vonatkozó» új szokások léptek életbe. Előttöm fekszik ezen szokások hivatalos kiadása és az a kiadás, amely az OMKE könyvtárában dr. Zerkowitz Zsigmond, ügyvéd, az értékpapír és valutakereskedők egyesületének ügyésze és dr. Frigyes Béla ügyvéd, tőzsdei jogügyi titkár hasznos magyarázataival jelent meg. Az új szokások reprodukálására itt természetesen nincs hely; tartalmukat illetően a kiadásokra, különösen a magyarázatok kiadására utalok, itt csak néhány rövid megjegyzésre szorítkozom, amelyeknek során az 1897. évi szokásokkal összehasonlítást is mellőzöm.

A megszövegezett szokásoknak életbeléptetésével a «tőzsdén létrejött» minden valuta- és devizaügylet a «szokások szerint kötöttnek» tekintendő. Nem merném ugyan azt állítani, hogy e szokások, különösen leglényegesebb részeikben valóban a tőzsdén eladók és vevők megszokásából alakultak. A szokások csak a tőzsdetanács alkotásai; közzétételük annak a kijelentése, hogy a tőzsdetanács ezen szabályokat a tőzsdén kötött ügyleteknél követendőnek tartja. De feltehető, hogy, aki a tőzsdén köt ügyletet, az a tőzsdetanács kodifikációját, ha nincs is törvényes ereje, irányadónak tekinti. Ahhoz azonban, hogy ez feltehető legyen, szükséges, hogy az ügylet a tőzsdei forgalom keretében jöjjön létre, vagyis — ezt az OMKE kiadás magyarázatával (12. oldal) szemben hangsúlyozom — a tőzsdeteremben, a hivatalos tőzsde-idő alatt.

A szokások «a tőzsdén kívül» létrejött ügyletekre is irányadók lehetnek, ha az ügylet a «szokásokra való hivatkozással» jött létre. Így van ez nem a szokások (2. §.) deklarációja alapján, hanem azért, mert a felek szerződési szabadságának következménye. A hivatkozásnak nem kell kifejezettnek lenni, következhetik az alávetés az ügyletkötés körülményeiből is. A tőzsde helyiségeiben tőzsdetagok között a hivatalos forgalmon kívül létrejött ügyleteknél ez a hallgatóságos hivatkozás gyakran lesz megállapítható. A tőzsdén kívül kötött ügyletekre, különösen, ha a szerződő feleknek egyike nem tőzsdetag és talán nem is kereskedő, a szokások többnyire csak kifejezett hivatkozás esetén lesznek alkalmazhatók.

Valószínű különben, hogy azok, akik valutát és devizát iparszerűen eladnak, megfelelő formularék aláírásával gondoskodni fognak arról, hogy a tőzsdén kívül kötött ügyleteik tekintetében is a tőzsdei szokások legyenek irányadók, mert e szokások világosan meghatározzák és korlátozzák kötelezettségeiket, különösen nem teljesítés esetére.

Legelőbbségűbb intézkedése e szokásoknak a teljesítés követelhetőségének nagymértékű korlátozása. Ezen szabályozásnak indo-

kolásul szolgálhat a gazdasági lehetetlenülés praxisa, amely szerint a viszonyok változásának következtében a késedelmes adóstól teljesítés csak ritkán követelhető. A szokások is korlátozni kívánják a teljesítési rizikót, amire ezen állandó piaci árúknál legalkalmasabbnak látszott a teljesítési igénynek teljes kizárása és a szerződéshez hű félnek fedezeti vételre, kényszereladásra, árkülönbözeti követelésre utalása.

Az új szokások szerint is követelhető az alaptalanul kifogásolt «pénznemek» átvétele [17. §. c)] és követelhető természetesen kifejezett intézkedés nélkül is a már tényleg szállított «pénznemek» és «külföldi kifizetések» még ki nem fizetett vételára. Máskülönben a szerződéshez hű fél csak elállhat az ügylettől, vagy a szokásokban meghatározott módon absztrakt, vagy konkrét kárát számíthatja fel.

A kárfelszámításnak, az árkülönbözet meghatározásának és a fedezés, kényszereladás módjának ez a szabályozása korlátozza is a szerződéshez hű fél kárvételét. A szokásokban foglalt szabályozás nemcsak azt jelenti tehát, hogy a szerződéshez hű fél teljesítést nem követelhet, hanem azt is, hogy kártérítést is csak bizonyos korlátok között, vagyis vagy a szerződési árnak és a teljesítési napon, vagy az azt követő tőzsdei napon jegyzett záró árfolyamok átlagának a különbözetét, vagy a teljesítési napot követő tőzsdei napon eszközölt fedezeti vétel, vagy kényszereladás folyton mutakozó különbözetet és előállott költséget.

Kérdéses, vajjon a kárvételnek ez a korlátozása, különösen a külföldi kifizetések késedelmes szállításának esetében, helyes-e?

Ha valóban megvan a fedezeti vétel gazdasági lehetősége, akkor az adós terhére történő spekuláció kizárása végett, figyelemmel a deviza árának állandó és gyakran nagy változására, indokolt lehet a fedezeti kényszer, amivel egy jelentőségű az árfolyamkülönbözet felszámításának a lehetősége. De méltánytalan a kényszernek alkalmazása a hitelezővel szemben akkor, amidőn a fedezés gazdasági lehetősége nincs meg, vagy legalább túlságosan terhelné a hitelezőt. Így van ez többnyire a külföldi kifizetéseknél.

Aki külföldi kifizetést vásárol, azért teszi, hogy a külföldi pénz bizonyos helyen és bizonyos időben rendelkezésére álljon, vagy hogy már meglévő tartozását kifizethesse, vagy hogy különben fizetéseket teljesíthessen, különösen, hogy árut vásárolhasson. De ahhoz a fedezeti vételhez, amely a szokások 24. §-ának a) pontja értelmében a vevőnek a kifizetési helyen megszerzi a valutát, szükséges, hogy a külföldi helyen is készen tartsa a valuta ellenértékét, amihez nemcsak a 19. §. értelmében már kifizetett ellenérték kell készentartani, hanem az esetleges különbözetet is. Az pedig, ma legalább, méltányosan nem követelhető a hitelezőtől, hogy az ellenérték ezen újabb készentartásának nagy terhet viselje.

Ennek a megjegyzésnek ellene vethető, hogy, aki nem akarja ezt a terhet viselni, az a külföldi kifizetés megvásárlásánál gondoskodjék arról, hogy a külföldi fizetési eszközök rendelkezésére állásának teljes terhet az eladóra hárítsa. A szokások még a tőzsdén létrejött ügyletekre is csak annyiban irányadók, amennyiben a felek másképp nem szerződtek és mi sem állja útját annak a kikötésnek, hogy a késedelmes kifizetés minden következményét az eladó vállalja.

De nem szabad megfeledkezni a «szokások» nagy hatalmáról és különösen arról, hogy a bankok mint eladók a szokásokhoz fognak ragaszkodni.

A szokásoknak némi korrekciója ugyanaz, amit az OMKE kiadás kommentátorai helyesen mondanak (64. o.), hogy a szokások sem zárják ki annak a felelősségét, aki csalárd, eljárásal másnak szándékosan kárt okoz. De ez igazán csak némi korrekció, mert késedelmes devizaszállítás gyakran fordul ugyan elő, de az mégis csak igen ritkán, hogy az eladó a késedelmet a kárra irányuló szándékkal idézze elő. A felelősség szabályát lényegesen helyesbítene a szokásoknak az az értelmezése, amelyet a gyakorlat alig fog mellőzhetni, hogy az adós minden kárt okozó szándékosság és gondatlanság esetén teljes, a körülményekhez képest, különösen devizánál, az árkülönbözetten túlmenő kártérítéssel tartozik. Azokkal a könnyítésekkel szemben, amelyeket e szokások szállítási idő és szállítási felelősség tekintetében az adós adnak mindenestre helyes az OMKE kiadás magyarázóinak az az értelmezése (71. o.), hogy a késedelem tényei-

vel szemben az adós csak vis major-ra hivatkozhatik, de egyéb exkulpációnak nincs helye.

Az OMKE kiadás kommentátorai, akik különben nagy megértéssel magyarázzák a szokásokat, sem tudják megmondani, hogy mire való a 19. §-ban szabályozott *szállítás*, amely abban áll, hogy az eladó a vevőnek cégszerűen aláírt, az eladott idegen pénzüsszegét, árfolyamát, fizetési helyét feltüntető jegyzéket ad át és miért van az, hogy ezen ú. n. szállításnak az elmulasztása miatt a vevő a 22. §. szerint a teljesítési késedelemből eredő jogokat gyakorolhatja? Nem egyéb ez a «szállítás», mint a kötés írásos elismerése, amelynek elmulasztásához kár ezt a következményt fűzni. Ez még tőzsdeszokásokban is túlságos formalizmus.

Ugyanígy feleslegesek a 21. §-ban foglalt azok a rendelkezések, amelyek a külföldi kifizetés teljesítésének tárgyában tett távirati intézkedés megtörténtéről és tartalmáról adandó nyilatkozatra és elmulasztásának következményeire vonatkoznak.

A szokások különben, mint minden mai kodifikáció, csak rövid időre készülhettek. A gazdasági viszonyok múló alakulása hozta őket létre és a folyton változó gazdasági viszonyokkal át fognak alakulni.

Dr. Löw Tibor.

Közvetítési díj külföldre szállított közszükségleti cikk után.

Egy magyar cég eladott egy külföldi cégnek még 1918-ban egy vagon almat export céljára. Ezen vételügyletet egy banktisztviselő közvetítette, ki ezért 10,000 K jutalékot kötött ki magának. Az almat leszállították, az ellenértéket az eladó megkapta, de a kikötött közvetítési díjat nem fizette meg.

A banktisztviselő perelte az eladót a kikötött közvetítési díjért.

Elsőfokon a törvényszék elutasította a keresetet azzal az indokolással, hogy nem lévén iparigazolványa felperesnek, közvetítési díjat nem igényelhet.

Az ítéletábla természetesen megváltoztatta az elsőbíróságnak így indokolt ítéletét és alperest a kereset szerint marasztalta, mert «az a körülmény, hogy felperes kereskedelmi üzletek közvetítésével nem iparszerűleg foglalkozik, nem zárja őt el közvetítési díj követelhetésétől, mert előre kikötött közvetítési díj az alkomszerűleg eszközölt közvetítésért is jár».

Alperes felülvizsgálati kérelme folytán a kir. Kúria P. II. 4414 15. 1920. számú ítéletével megváltoztatta a fellebbezési bíróság ítéletét és felperest keresetével elutasította a következő szósz szerint idézett indokolással:

«A felperes közvetítési díj címén támasztott igénye nem vitásan alma, tehát élelmiszer eladásának közvetítéséből ered, amelyre nézve a kir. minisztériumnak 3678/1917. M. E. rendelet 13. §-a, mivel a 14. és 22. §-ok kivételének esete nem forog fenn, előírja, hogy hatósági engedélyre van szüksége annak is, aki az ily cikknek akár kereskedők, akár nem kereskedők részére való közvetítésével kíván foglalkozni és ez alapon is ily közvetítéssel csak az foglalkozhatik, aki kereskedő, vagy bejegyzett cégű ügynök. Az 1916: IX. tc. 1. §-a értelmében az e szakaszban megállapított vétség alá esik és büntetendő az, aki anélkül, hogy kereskedő vagy bejegyzett cégű ügynök volna, ily közszükségleti cikknek árusok vagy más kereskedők részére való közvetítésénél foglalkozik és a törvény céljából, valamint az annak alapján kibocsátott, illetve a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényes rendelkezések alapján alkotott rendelet intézkedéséből nyilvánvaló, hogy ilyesmi vétséggé minősül az a közvetítés is, amelyet a nem kereskedő vagy nem bejegyzett cégű ügynök alkomszerűen egyes esetben hoz létre.

A felperes, aki nem vitásan, sem nem kereskedő, sem nem bejegyzett cégű ügynök és aki saját előadása szerint is a szükséges és a rendeletben megkívánt hatósági engedéllyel nem rendelkezett, így az idézett törvényhelyben meghatározott büntetendő cselekményt követett el az igénye alapjául szolgáló közvetítéssel: ezen igényének érvényesítésére bírói jogsegélyre számot nem tarthat. A fellebbezési bíróság tehát már a most jelzett okból az anyagi jog sérelmével marasztalta el a kereset alapján az alperest; amiért is a felülvizsgálati kérelemnek helyt adni, a felperest keresetével elutasítani és ennek következményeképp az alperesnek a perrel okozott összes költségben őt elmarasztalni kellett».

A Kúria ezen ítélete és indokolása sehogy sem állja meg a helyét.

Nem vette figyelembe vagy közömbösnek tartja a Kúria, hogy itt szabályszerű kiviteli engedéllyel külföldre szállított közszükségleti cikk a közvetítés tárgya, erre nézve pedig el sem képzelhető az árdragító visszaélés! Mert mi is a célja a Kúria által hivatkozott törvénynek és rendeletnek? Az, hogy a belföldi és csak a belföldi fogyasztót védje, hogy az áraknak belföldön való emelkedését megakadályozza, hogy belföldön ne engedje az illegitim közvetítési díjjal is drágítani a közszükségleti cikkeket.

Ezzel épen homlokegyenest ellenkező a helyzet kiviteli engedéllyel exportált áruknál. Ez esetben nincs kit és mit védeni a belföldi jogszabályoknak, sőt kifejezett érdeke a magyar közgazdaságnak, hogy minél drágábban keljen el az exportálandó árú, hogy minél többet fizessen érte a külföld.

A Kúria felületesen általánosít, pedig azt kellene néznie, hogy milyen érdek védelmére hozattak az árdragítás elleni törvények és hogy ezen érdek sérelmet szenved-e! Ha ebből a szempontból vizsgálja, úgy meg fogja állapítani, hogy nem büntetendő cselekmény, ha egy hatósági engedély nélküli egyén külföldre közvetít kiviteli engedéllyel ellátott közszükségleti cikket!

Hosszú időn át, mikor még az export- valutát be kellett szolgáltatni a pénzügyminisztériumnak, az volt a gyakorlat, hogy a kiviteli engedély kérelmezésénél az illetékes minisztérium minden esetben vizsgálta, hogy nem alacsony-e az eladási ár, mert olcsón nem engedett exportálni, hisz épen az olcsó áron való eladás nemzetgazdasági büncselekmény.

Ezt az elvet különben tételes jogszabályba is foglalta az árdragító visszaélésekről szóló 1920: XV. tc. 7. §-a, mely szerint «ezen törvény rendelkezései nem terjednek ki áruknak kiviteli engedély alapján külföldre szállítása céljából történő eladásokra és vásárlásokra».

A Kúria tehát nemcsak a fent kifejtett jogelvet mellőzi, hanem minden indokolás nélkül mintha nem is léteznék — egy tételes törvényt is.

Feltehető talán, hogy azért nem említi a Kúria az 1920-as törvényt, mert a megállapítása szerint büntetendő cselekmény, az engedély nélküli közvetítés még 1918-ban történt, akkor pedig csak az 1916: IX. tc., illetve a 3678/1917. M. E. sz. rendelet volt érvényben.

Ha tényleg ebből indult ki, úgy eltekintve attól, hogy a fentebb kifejtett jogelv már 1918-ban is a józan ész diktálta élő jog volt, mégis a később, de az ítélethozatal megelőző időben életbe lépett törvény folytán is el kell tekinteni attól, hogy az alapul fekvő ügyletet büntetendő cselekménynek minősítse.

A Btk. 2. §. kimondja, hogy ha a cselekmény elkövetése és az ítélet meghozatala közötti időben enyhébb jogszabály volt hatályban, a legenyhébb alkalmazandó.

Az alapul fekvő cselekmény tehát — mellőzve a jogelvet — már a tételes törvény alapján sem volt büntetendő a Kúria ítéletének hozatalakor. Már pedig az 1920: XV. tc. 7. §. csak az élő jognak tételes szabályba való foglalása. Hogy ez a §. kiemeli a büntetendő cselekmények köréből a kiviteli engedéllyel ellátott exportárúk árának drágítását és az ezzel összefüggő cselekményeket, azt jelenti, hogy a törvény felismerte ezen jogszabály hiányát, azt kodifikálta, ezzel megszünt büntetendő cselekmény lenni, ha különben büntetendő lett is volna.

A Kúria ítélete pedig épen azon a téves megállapításon alapul, hogy az alapul fekvő ügylet büntetendő, tehát megtagadja a jogsegélyt.

A Kúria ezen döntése tehát — mindenképpen helytelen. Egyrészt egy feltétlenül megálló jogelvet sért meg, másrészt szembe helyezkedik egy tételes jogszabállyal, mely ezen jogelvet utólag kodifikálta.

Dr. Faludi Ferenc.

Szemle.

— **Bírák és ügyvédek.** Macaulay feljegyzi, hogy amikor H. Jakab szökeése után Anglia jogtudósai üdvözölték Orániai Vilmost, ez a kilencvenéves Maynard-ot így aposztrofálta: Ön, úgy látszik, az összes korabeli jogtudósokat túlélte; mire ez azt felelte: «Igen, és ha Fenség nem jön még hozzá a törvényeket is.» Nálunk még a legfiatalabb jo-

gász is túlélte a törvényeket, A teljes pusztulást előidéző lavínakat egy ártatlannak mondott kis ballépés indította meg. A visszaható erő! Hivatkoztak akkor állami létérdekre, mintha ez valaha is megkövetelné a jog sarkalatos elveinek feláldozását. A zsarnokságnak ez a jogcíme azután megtette útját. Jöttek vele karöltve a rendeletek, a gyorsított eljárás és a jog többi korcsszülöttjei,

Ebbe a kategóriába tartozik az 1921: XXVII. tc., melynek hatályon kívül helyezését kéri, most a budapesti ügyvédi kamara választmánya. A legbrutálisabb visszaható erő mindazokkal szemben, akik kötelesek voltak ügyvédi oklevélet szerezni, hogy ügyvédi gyakorlatot folytathassanak. A bírói oklevélnek visszaható erővel való minősítése olyasvalamire, amire keletkezésekor jogot nem adott és nem is adhatott. Eltekintve a tudori foktól az ügyvédi vizsgálatokon ellentétben a bírói vizsgákkal évtizedeken át a legridegebb szigor uralkodott. Folyton azt hangoztatták, hogy az ügyvédnek többet kell tudni, mint a bírónak, mert utóbbi funkciója egyszerűbb és könnyebb. És most azt mondják, lehet valaki ügyvéd, ügyvédi oklevél nélkül.

De egyáltalában végzetes az ügyvédi karra nézve a bírói beözönlés. Nemcsak a létszám természetellenes rohamos emelkedése miatt, bár az sem lehet közömbös a közre nézve, ha az ügyvédség az amúgy is küzdelmes megélhetési viszonyok közt teljesen valutánk sorsára jut. Emberemlékezet óta programpontra volt, hogy a jogszolgáltatás érdekében a bírói kart bizonyos mérvben az ügyvédségből kell kiegészíteni. Minden más okból eltekintve szükséges ez azért is, hogy a haladó eszmék áthassák a különben konzervatizmusra hajló jogszolgáltatást. E tekintetben azonban nálunk az ügyvédség alig birt célt érni. Útjában állott a bírói kar állandó oppozíciója, mellyel igazságügyi kormányzatunk, ha meg is volt benne a jóakarát, csak a legritkább esetekben boldogulhattott. Ama kevés esetben azonban, ahol ügyvédi kinevezés sikerült, a kinevezettek mindig díszére váltak a bírói karnak. Az ügyvédek pedig volt kollégáiknak csak azt a szemrehányást tehették, hogy túlságosan igyekeztek ügyvédi multjukat feledtetni. Annál feltűnőbb, hogy a bíróságból kikerült ügyvédek azon vannak, hogy bírói multjuk emlékét ébren tartsák. Az ügyvéd-bíró és a bíró-ügyvéd kari mérlegslálját nem akarom firtatni, de az bizonyos, hogy ügyvéd anyagi okokból sohasem igyekezett a bírói kar tagjává válni.

De távol kell tartani minden félreértést. Egyéseknél különösen fiatalabb vagy a mellőzés és üldözés érzete alatt álló bírónak az ügyvédi karba való átlépését csak szimpatikusan lehet fogadni. Az ügyvédség sohasem bujt mesterséges védősorompók mögé. Azt azonban, hogy egészben vagy részben nyugdíjra megérették az ügyvédséget pótelállításra alkalmas stallumnak tekintsék, azt a magyar ügyvédségnek nem volna szabad tétlenül nézni.

Már jóval a háború előtt a budapesti kamara kebelében működött egy bizottság, mely a legodaadóbb munkássággal egy modern ügyvédi rendtartás anyagát készítette el. Oly kimerítő alapos elaboratum ez, hogy csak a szakaszokba való foglalás technikai munkája maradt hátra. De ez nem történt meg. Ebben az anyagban már van provízió arra nézve, hogy a bíró működésének székhelyén — ha jól emlékszem — csak három év után léphet át az ügyvédségre. Jelen sorok írója messzebbmenő indítványának kompromisszumos elintézése volt ez. És ezenkívül is sokszor adtam kifejezést azon véleményemnek, hogy ha az ügyvédség numerus clausus vagy más okok folytán előnyösebb anyagi pozíciót fog nyújtani, azt a nyugdíjas bírák tömegesen fel fogják keresni. Beigazolódott, hogy azok a korlátok, melyek az egyén diszkreciójára vannak bízva, megbízhatatlanok.

Dr. K. V.

— **A Magyar Jogászegylet** február 11-én Staud Lajos kir. kúriai tanácselnök elnöke alatt tartott szakosztályülésében dr. Sichermann Frigyes ügyvéd tartott előadást a trianoni szer-

ződésnek az elszakított országrészekkel szembeni viszonylatokat érintő magánjogi rendelkezéseiről. Hangsúlyozta, hogy az ú. n. békeszerződés magyarázásánál a magyar jogász szempontjából általában csak a megszorító értelmezés lehet a helyes elvi álláspont. A békeszerződés előmunkálataival igazolta, hogy az elszakadó honosokkal fennálló viszonyokat szabályozó X. rész, VIII. cím rendelkezései az általános jogszabályokkal egészítendők ki, nem pedig a merőben a régi entente-honosokkal szembeni viszonylatokat szabályozó III—VII. címek intézkedéseivel. Részletesen taglalta, hogy a 246. cikkben említett «volt magyar királyság állampolgárai» (vagyis az elszakadó honosok) gyűjtőnév miként értelmezendő, s rámutatott arra, hogy a VIII. cím magánjogi rendelkezéseinek alkalmazásánál csak az ipso jure (tehát a 61. s esetleg a 62. cikk szerinti) magyar- vagy entente-honosság jó figyelembe, ellenben a 63. és 64. cikk szerinti opcióval való megszerzése vagy fenntartása valamely honosságnak, itt nem jön tekintetbe. A 246. cikk hivatalos magyar fordítása e részben téves.

Az 1918 november 1. előtt kötött ügyleteket hatályban tartó 251. cikk értelmezésénél többek között azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy alkalmazható-e azon jogszabályokkal szemben is, amelyek bizonyos tárgykörű ügyleteket (pl. borügyleteket), az érintett felek honosságára tekintet nélkül hatálytalanítanak. Utalt arra, hogy e kérdés elvi alapja összefügg azzal a kérdéssel is, hogy az optáló személyek ingatlanainak megtarthatását biztosító 63. cikk mennyiben nyújthat védelmet a környező államok azon törekvésével szemben, hogy általános földreform címén kisajátítsák a magyar birtokosok földjeit. Az elévülést és a forgalmi papirokkal kapcsolatos jogcselekményeket és határidőket érintő 252. cikk alkalmazásánál felmerülő különböző kérdéseket is elemezte, így pl. azt, hogy ezen rendelkezések, mely személykörre terjednek ki, továbbá, hogy a váltóknál s egyéb forgalmi papiroknál a kötelezett személyek különböző honossága által felmerülő komplikációk miképp oldandók meg. Rámutatott a 252. cikkel kapcsolatos 235. és 236. cikkbe becsúszott fordítási hibákra, így pl. arra, hogy a 235. cikk az elévülés félbeszakadásáról beszél annak szünetelése helyett.

Különösen behatóan foglalkozott az előadó a pénztartozások mikénti rendezésére vonatkozó 254. cikk alkalmazásánál felmerülő számos kérdéssel, továbbá azzal, hogy a jóvátételi bizottságnak valutát és az átszámítási árfolyamot megállapító döntése előtt miként volnának a Csehszlovákiával szemben fennálló régi koronakötelmek a bíróság előtt kezelendők, valamint azzal is, hogy a 254. cikkben nem érintett személyek közötti régi koronakötelmeket a szomszédos államok konverziós rendelkezései a magyar jog és a nemzetközi magánjog szerint mennyiben befolyásolhatták.

Végül részletesen foglalkozott az előadó az elszakadó országrészekkel való relációkat érintő perjogi kérdésekkel s bizonyította, hogy a magyar bíróságok hatáskörét kizáró 239. cikk b) pont második bekezdése ezekre az ügyekre nem alkalmazható, s ezzel kapcsolatban az entente-bíróságok ítéleteinek itteni végrehajthatóságát kimondó 237. cikk és a vegyes döntőbíróóságok előtti felülvizsgálatot engedélyező 240. cikk sem vonatkoztatható ezekre az ügyekre. Indokolta azt is, hogy a trianoni szerződés 231. cikke alá eső tartozások tekintetében a perek felfüggesztését rendelő 3160/1921. M. E. számú rendelet sem a szöszerinti szöveg, sem a legis ratio szempontjából nem terjed ki az elszakadó honosokkal szemben fennálló s a 254. cikk alá eső kötelmekre. Befejezésül azt az óhaját nyilvánította, hogy a kormány épen a békeszerződés által amúgy is súlyosan érintett magyar közgazdaság érdekében tartózkodjék a túlságos gyámkodástól, mert intézkedései könnyebben károsíthatják az érdekeltet, mint amennyire használhatnak. Ne nehezítse meg tehát, hogy a magyar hitelezők és adósok legjobb belátásuk szerint és pedig minél előbb keressék jogaik védelmét a magyar bíróságoknál.

— **Harminc éve** tagja *Bubla Ferenc* kúriai tanácselnök az ügyvédvizsgáló-bizottságnak és ugyancsak harminc éve, hogy *Pap József*, a budapesti ügyvédi kamara elnöke első ízben a bizottság tagjainak sorába lépett. Három hosszú évtizeden át mindketten pártját ritkító odaadással és önzetlenséggel szentelték idejük és erejük javát az ügyvéd- és bíróképzés utolsó állomásának. A vizsgáló-bizottság évnnyit teljes ülésének keretében került szóba a kettős jubileum, melynek alkalmából mi is melegen üdvözljük a bizottság kiváló elnökét és helyettesét.

— **Ráth-Végh István** tollából nemrég *Októberi róza* címmel regény jelent meg, amelyről több okunk van e lapok hasábjain megemlékezni. Indokolja ezt mindenekelőtt az író személye, aki tudvalevőleg mint kir. táblai bíró a fiatalok egyik legjelesebb bírója volt s az elmúlt évben nyugalomba vonulva ügyvédi gyakorlatra lépett. Lélektani megfigyeléseinek és ítéletének szubtilitása, amelyről regénye tanuskodik, magyarázza meg csak kellőképpen azt a veszteséget, amelyet távozása a fiatalok bíróságának okozott. Vele és Kármán Elemérrel az intézménynek két legerősebb oszlopa dőlt ki s féltő, hogy pszichológiai művészek nélkül a fiatalok bírósága pusztán névvé devalválódik.

Indokolja azonban a megemlékezést a regény tárgya is. Főszereplője: Istvády nevű törvényszéki bíró, aki mint *típus*, attól tartunk, csak a szerző képzeletében és a mi vágyainkban él.

Finomult ízlésű kultúrember, művészlélek tetőtől-talpig, akinek etikája esztétikává szellemült. Mellette ragyogóan éles meglátással vonulnak fel: a száraz legista, akinek élete az alaki semmisségi panasz és a rangsor tanulmányozása között pereg le, a magyarosan okos, józan eszű bíró, aki tudását a *common sense* mögé rejt, a stréber ügyész, sőt még a tudákos törvényszéki szolgáról sem feledkezik meg. Ráth-Végh István éles szeme látja az élet fogyatékosait s mégis mély tisztelet él benne a magyar bíró iránt. «Nagyon jól ismerem — mondja hűsével — a magyar bíró csodálatos kettős lényét. A kópott ruhájú ember, akit megtép az élet ezer gondja, mikor ítéletet mond, átalakul büszke, megközelíthetetlen arisztokratává. Hidd el, ha az ország válaiba bajba jut, ezek az emberek fogják újra talpraállítani, mert ők őrzik a nemzet utolsó kincsét, amit semmiféle hatalom ki nem tud csikarni sörvadt kezük közül: az igazságot.»

És végül van egy legszemélyesebb okunk is, hogy Ráth-Végh regényéről e helyütt megemlékezzünk. Olvassuk ugyanis benne a következőket:

«Egy napon Ilma keresztelés alatt megkapta a *Jogtudományi Közlöny* legutolsó számát. Istvádynak egy cikke volt benne a bűnügyi regényekről, kriminológiai szempontokból. A kis tanulmány gőzölgött a komolyságtól és a tudománytól, csak az tűnt fel, hogy az első tíz mondat mind külön sorba volt szedve. Rövidék, alig pár szóból állók voltak ezek a mondatok, teljesen szokatlanul sorakoztak egymás alá ebben a tekintélyes és komoly jogi szaklapban, hol a tudós munkatársak elhelyezvén a mondat elején az alanyt, csak ötven sorral utóbb szokták utólni az állítmányt, mely időközben elszaladt előlük. . . Bizony rettenetes léhaság volt ez egy törvényszéki tanácselnöktől. Ilyesminek a kiemelésére pocskolni az idejét és ilyesmire használni fel az ötven évfolyamra visszatekintő tisztas Jogtudományi Közlönyt! Ha ez kisülne, ugyan szép véleményt alkotna róla a jogászvilág, a kúriai elnöktől kezdve egész *Sonnenfeld* úrig, a szedőig.»

Nem tagadjuk, ebben a lesújtó kritikában sok igazság van. Úgy abban, hogy a jogász még mindig lenézi az igazságszolgáltatás társadalomtudományi és lélektani tartalmát, mint abban, amit a jogász stílus rettenetes körmondatairól hangoztat. Igyekszünk ellene küzdeni, de, sajnos, a jogászok nagy része már az egyetemi tankönyvek stílusától megmetyelvezetten kerül a gyakorlatba. Az a babona, hogy az ötletes és színes írásmód ellenkezik a tudomány komolyságával, a tehetségtelenségben meg nem dönthetően erős támaszra talál. Ellenszere csak egy van: a példányújtás, ha az Istvádyak, mert szerencsére nemcsak a költő képzeletében, de a valóságban is akad egynéhány, minél gyakrabban keresik fel a jogi lapok hasábjait. Viszont a jogászoknak, akik nehéz logikai munkájukban üdülést és felfrissülést keresnek, nem ajánlhatjuk elég nyomatékosan, hogy olvassák el Ráth-Végh István regényét, amelynek színgazdag meglátásai, lélektani megérzései és nívós kultúrháttérrel kellemesen feleltetik el a közöttünk zajgó élet keserűségeit.

— **A csödénekívüli kényszeregyességről** szóló rendeletünket Jugoszlávia legújabbban változtatlanul átvette, illetőleg a Horvátországban még a velünk való közösség ideje óta érvényben volt rendelet hatályát az egész S. II. S.-birodalomra kiterjesztette. Történeti szempontból érdekes tudni, hogy a rendeletet Szerbiának általunk történt megszállása idején egyes módosításokkal ott mi is életbeléptettük. A fent regisztrált esemény mindenestre egyik újabb sikere ennek a kiváló jogalkotásunknak és szerzőjének, *dr. Meszlény Arturnak*, egyben pedig bizonyítéka annak is, hogy kulturális fölényünk az ú. n. Kis-Entente államai-

val szemben a külpolitika minden intrikája és erőszakossága ellenére idővel mégis érvényesül.

— **A budapesti kir. ítélőtábla alapítványi bizottsága** felhívja azokat a vagyontalan, Budapesten gyakorlatot folytató, kezdő ügyvédek, akik a Jeszenák János-féle alapítvány jövedelméből 1922 július 1. napjától kezdődőleg üresedésbe jövő és ettől számított három éven át két róm. kath. és egy ág. ev., illetőleg ez utóbbinak nem jelentkező esetén egy református vallású, Budapesten gyakorlatot folytató, vagyontalan kezdő ügyvédnek adományozandó évi 500 koronányi, mindenkor július és január elsején 250—250 korona részletekben esedékes segélyre igényt tartanak, hogy a felsorolt feltételek fennforgását, valamint fegyelmi szempontból feddhetetlen voltukat bizonyító okiratokkal felszerelt kérvényüket a kir. ítélőtábla elnöki irodájában 1922 május 31-ig nyújtsák be.

— **A kommunizmus gazdasági leszerelése.** Ez alatt a cím alatt egy 20 ívre terjedő jogi forrásmunka jelent meg a magyar könyvpiacon. Szerzője: Csák E. Viktor okl. közgazdász, kereskedelmi minisztériumi számvetőségi igazgató, aki ennek a munkának megírásával értékes kézikönyvet ad a magyar jogász-közönségnek. A könyv három részre oszlik. Az elsőben a szovjet-berendezkedést ismerteti konkrét adatok nyomán, a másodikban a kommunizált intézmények likvidálásának műveletét tárgyalja, végül a harmadikban az 1921. év végéig megjelent összes kormányrendeleteket dolgozza fel megfelelő csoportosításban. A 350 oldalra terjedő könyvnek ára 200 K. A pénzt a szerző címére (I., Alkotás-utca 15.) kell küldeni. Kapható ezenkívül Kókai Lajos könyvkereskedésében (IV., Kammermayer-utca 3.) is.

— **Vagyonváltság második törvénye.** (1921: XLV. tc.) Az ingatlanok, felszerelési tárgyak, az áruaktárak, ipari üzemek és egyéb jóságok vagyonváltságáról. Összeállította és magyarázatokkal ellátta dr. Károly Rezső, min. tanácsos, az Orsz. Mezőgazd. Üzemi Intézet igazgatója. Ára 176 K. Kiadta a «Patria» irodalmi vállalat és nyomdai r.-t. Budapest, IX., Üllői-út 25.

— **Az Ordo Törvény és Rendeletár** harmadik évfolyama, rendkívül gyakorlati formában indult meg: A belügyminisztérium hozzájárulásával az «Ordo» a hivatalos lap szedésének felhasználásával készül, az Athenaeum nyomdájában s miután munkatársai, akik az egyes rendelkezéseket magyarázzák, mindig a minisztériumi szakemberek, ennek a lapnak szöveggéközlése épen olyan autentikus, mint kiegészítő magyarázatai. — Az «Ordo» a hiteles szöveg mellett feldolgozza a jogforrásokat, az egyes helyekhez tartozó valamennyi rendelkezést, vitás helyeknél a hivatalos értelmezést, de ezenkívül még kitűnő értesítéseket hoz minden minisztérium és minden hatóság köréből, a készülő új rendelkezésekről, közli a joggyakorlatot, az «Ordo» hivatali címtára rovatban közli egymásután a hatóságok, minisztériumok személyzeti és ügybeosztását, a címeket, ahol az egyes hatóságokat keresni kell, ami annál fontosabb, mert a tisztai címtár már évek óta nem jelent meg, minden módot felhasznál tehát arra, hogy előfizetőinek és a nagyközönségnek minden irányban bőséges és hiteles értesülésekkel szolgáljon. A hetenkint, minden csütörtökön megjelenő lap előfizetési díja évi 800 K, egyes szám ára 25 K, s az egyes számok mindenütt kaphatók. — A lap szerkesztője dr. Móríc Miklós, szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, V. ker., Dorottya-u. 12. Telefon: 45—58.

— **Központi fűtés.** A 2300. 1921. M. E. sz. rendelet 43. §-a szerint a bíróságnak a központi fűtést illető hozzájárulási kötelezettséget megállapító határozata azokra a lakókra is kihat, akik az eljárásban nem vettek részt. A lakók egyetemesen, avagy együttes kötelezettsége azonban a rendeletben nincs kifejezetten kimondva, minden egyes bérlő pedig az általa bérelt lakásra nézve önálló szerződő félnek tekintendő. A rendeletből tehát nem következik, hogy a bíróság határozatával azok a bérlők is feltétlenül kötelezendők, akik abban a perben, amelyet a többi bérlők a központi fűtés szolgáltatása iránt a bérbeadó ellen indítottak, az alperes mellett beavatkoztak és a kötelezés ellen érdemlegesen védekeztek. A válságos gazdasági viszonyok között a központi fűtés üzemének felvételét csakis a feltétlenül szükségesség indokolhatja, amely akkor forog fenn, ha a bérlemény fűtése egyéb alkalmas vagy jutányosabb úton és módon nem eszközölhető. Döntő fontosságú az a szempont is, hogy vajjon a központi fűtés csak az összes lakások bevonásával valósítható-e meg és hogy az azzal kapcsolatos kiadások az egyes bérlők anyagi

teljesítőképességét nem haladják-e meg és nem veszélyeztetik-e anyagi létüket? Avagy megvalósítható-e a központi fűtés az annak bevezetését ellenző bérlők lakásai kikapcsolásával és mennyivel csökkennek ez esetben a kiadások? (Kúria VI. 5198/1921.)

— **A kezes kártérítési igénye a hitelező ellen.** Felperes készfizető kezességet vállalt az alperes irányában arra az esetre, ha az alperes váltóadásai lejáratkor nem fizetnek. Alperes a késedelmes váltóadásokat nem perelte s a váltók elévültek. Ezután felperes a kezességéből kifolyólag a tartozást az alperesnek, az elévült váltók átvételével, jogfenntartás nélkül kilizette, majd tartozatlan fizetés címén az alperes ellen keresetet indított. Minthogy azonban felperes a fizetést az elvállalt készfizetői kezesség alapján teljesítette, s a fizetéskor a kötelezettség jogalapja, valamint a fizetés célja tekintetében tisztában volt, tartozatlan fizetés esete nem forog fenn. Kártérítéssel pedig — a perlés elmulasztása folytán beállott elévülés okából — az alperes csak abban az esetben tartozik, ha felperes bizonyítja, hogy a váltók annak idején a váltóadások ellen behajthatók voltak. (Kúria IV. 2811/1921.)

— **Eladás a késedelmes vevő rovására.** I. Az árverés nem tekinthető a késedelmes vevő rovására történtnek: a) ha ki volt kötve, hogy az eladó saját termésű árut nem szállíthat és az eladó mégis a felek által kifejezetten kizárt ilyen árut bocsát árverés alá; b) ha az eladó indokolatlan késedelemmel árverezteteti el a sem piaci, sem tőzsdei árral nem bíró árut és a vevőnek ebből a késedelemből hátránya van. (Kúria IV. 2714/1921.) — II. A késedelmes vevő ellen az áru átvétele s a vételár megfizetése iránt indított per folyamán is helye van a vevő rovására való eladásnak és a kártérítési követelésre való áttérésnek, ha az árut a megromlás veszélye fenyegeti. És ha a sem piaci, sem tőzsdei árral nem bíró árut (hordókat) az eladó nem nyilvános árverésen, hanem szabálytalanul szabad kézből adja el, ezért még nem vesztí el kártérítési igényt, hanem azt a veszteséget, mely a napi áron alul történt eladásból származott, ő viseli, míg a napi ár és a magasabb szerződéses ár közti különbséget a késedelmes vevőt terheli. Mert abból kell kiindulni, hogy árverésen sem folyt volna be a napi árnál magasabb összeg. (Kúria IV. 4540/1921.)

— **Szerkesztőségnek próbaidőre alkalmazott tagja.** Az 1914: XIV. tc. 57. §-a az «állandó fizetéssel alkalmazott tag» hangsúlyozásával arra utal, hogy a második bekezdés szerint szerződéssel meg nem rövidíthető felmondási időre csak az állandóan alkalmazott tarthat igényt. A törvény tehát nem kívánt akadályt gördíteni annak útjába, hogy az időszaki laphoz való szerződés, éppen arra való tekintettel, hogy a hírlapírói pálya minősítési kellékekhez kötve nincs, próbaidőre történjék és a végleges szerződés — amennyiben a kiadó a szolgáltatást a próbaidő leteltével igénybe veszi — csak ekkor lépjen hatályba, illetve ellenkező esetben a kiadó az alkalmazottat, a próbaidő leteltével, felmondás nélkül elbocsáthassa. (Kúria II. 4928/1921.)

— **Csődmegettámadás.** A közhatalomnak valamely követelésről lemondása, illetőleg a követelésnek ellenérték nélküli elengedése magában véve a csődhitelezők megkárosítását még nem bizonyítja, hanem az ilyen jogügylet a csődhitelezőket megkárosítóvá csak abban az esetben lesz, ha az elengedett követelés az adós vagyonából a megtámadott jogügylet megkötése idején, az ügyletnek megkötése nélkül behajtható lett volna. Ha tehát a közhatalom adósának tartozásai vagyonát sokszorosán meghaladták és egyezség hiányában a fizetési zavarokkal küzdő adósnak csődöt kellett volna önmaga ellen kérnie, akkor az az egyezség, mellyel a hitelező a követelés egy részét elengedte és a másik részre nézve több évi kamatnélküli halasztást adott, az utóbb csődbe jutott hitelező tömeg gondnoka által meg nem támadható. (Kúria IV. 5467/1921.)

— **Szerkesztői üzenet.** Újabban mind sürűbben tisztelnék meg előfizetőink jogi véleményét kérő leveleikkel. Természetes, hogy rendszerint nem egyszerű kérdésekről van szó, hanem nehéz problémákról. Egyik-másik véleménykérő meg is jelöli azt, a kiváló jogtudóst, akinek véleményét kérné a felvetett kérdésben. Nagyon hálásan fogadjuk e leveleket nemcsak azért, mert előfizetőink nagy bizalmáról tanuskodnak, hanem főleg, mert sűrűn felmerülő aktuális kérdésekre irányítják gyakran figyelmünket. Ily esetekben igyekszünk közérdekből a kérdésekre egy-egy cikk keretében a választ megadni. Ennél tovább nem mehetünk és minden egyes levélre választ nem adhatunk.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

A magyar sajtójog úgy amint életben van. Az 1914: XIV. törvények a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta **Kenedi Géza dr.** Ára **30 K.**

A törvénykezési illetékek. (1914: XLIII. törvények.) Jegyzetekkel ellátta **Ujlaki József dr.** Ára **20 K.**

A végrehajtási eljárás zsebkönyve. Az 1881: LX. törvények, 1908: XLI. törvények, 1912: VII. törvények, 1912: LIV. törvények és a kapcsolatos rendeletek. A nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó törvények és rendeletek. A bírósági végrehajtókra és a bírói letétekre vonatkozó törvények és rendeletek. Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta **Borsodi Miklós dr.** Ára **60 K.**

Az új egyenes adótörvények. Jövedelemadó. Vagyonadó. Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adója. Hadi nyereségadó. III. oszt. kereseti adó. Törvények és rendeletek teljes szövege kimerítő magyarázatokkal, példákkal és utalásokkal. Készítették **Roth Pál dr.** és **Térffy Gyula dr.** Ára **60 K.**

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. törvények. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta **Térffy Gyula dr.** Ára **16 K.**

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta **Mendelényi László dr.** Ára **14 K.**

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. törvények. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára **14 K.**

A börtörvény (1908: XLVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák börtörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. (Betűrendes tárgymutatóval.) Összeállította **Hampel Antal dr.** Ára **24 K.**

A büntettekről és vétségekről szóló 1878: V. törvények a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A büntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította **Lengyel Aurél dr.** Ára **36 K.**

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközöltek. A feltüntetett árakhoz 10 % könyvkereskedői felár számíthatik.

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 100 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 75 korona

Egyes szám ára 20 korona
Döntvénytár nélkül 15 korona

TARTALOM. *Dr. Meszlény Artur* budapesti ügyvéd, egyetemi magántanár: Újabb törvényhozásunk és a magánjog. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: Váltóelévülés, bemutatás és óvás. — *Dr. Szalai Emil* budapesti ügyvéd: Az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni Unió. — *Dr. Makra Zoltán* a pénzügyminiszteriumba beosztott jogügyi tanácsos: Angol-magyar nemzetközi Egyezmény a háborús pénztartozások kiegyenlítésére. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 3. iv. — Közigazgatási Döntvénytár. XIV. k. 1. iv.

Tartalommutató a Közigazgatási Döntvénytár XIII. kötetéhez.

Újabb törvényhozásunk és a magánjog.*

A tatárjárás lezajlása után IV. Béla királyunk, aki a tatár elől Spalatóba menekült volt, megmaradt hadával megindult országa visszafoglalására. *Előtte udvarának bírása járt*, hogy ismét törvényt, hatalmat mutasson a szétvert, csüggedt, éhségtől és vadállatok támadásaitól megtizedelt népességnek. A megfogyott lakosság szaporítása válik a kormányzat legfőbb feladatává. Nagy buzgalommal lát hozzá *városok alapításához*, külföldi *kereskedők és iparosok betelepítéséhez*, akiket különös védelmébe fogad és kiváltságokkal halmoz el. «A királyok és fejedelmek dicsősége leginkább népeik sokaságában áll és ezért a királyi felségnek intézkednie kell, hogy alattvalóik számban és jólétben gyarapodjanak», ez Béla kiváltságos és különösen városalapító leveleinek állandó bevezetése. Betelepíti a kunokat, nem törődve pogány hitükkel; megfélemezteti az országban garázdálkodó kisebb és nagyobb rablókat; az osztrák Frigyes ellen egész kis hadjáratot vezet. Így segít teljesíteni azt a fohászt, amelyben egy XV. századbeli kéziratban ránk maradt egykorú *«plancus destructionis Hungariae» Kölcse*nk Himmuszát négy évszázaddal megelőzve kicselezte: «Mentsd meg Magyarországot, és mintán annyi gyászt hoztál reája, engedd, hogy ismét örvendjen e nemzetnek megmaradt része.»**

A huszadik század tatárjárása lényegesen más rendszabályokra inspirálta azokat, akiket a sors az újjáépítés nehéz feladatának első megkezdőjül rendelt. *Nem látjuk az udvarbíró a menet élén*, aki a törvény és szabadság uralmát hozná vissza; *nem látjuk a nyomasztó hadifog megengyhülését*, amely a magánügyként ismét a maga dolgainak és ügyeinek urává teszi s az államhatalom beavatkozását az elkerülhetetlenül szükséges mértékre szorítja.

Méltóztatnak emlékezni arra a plakátra, amelyen a magyar ember pajzsával védekezik a nekieső varjak sötét serege ellen? Az én szememben ez a plakát nem csupán a minden oldalról ránk támadt külföldi elleni védekezésünket ábrázolja, hanem másodsorban jelképezi a magánélet legbensőbb megnyilvánulásait sem kimélő közjoggal szemben élet-halálharcát küzdő magyar magánjog sorsát is, amióta a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. életbelépett és fokról-fokra nagyobb kiterjesztést nyert az 1914: L., 1915: XIII., 1916: IV. és az 1917: VII. törvényekkel.

A magánjog helyzete a jogrendszerben hozza magával, hogy

* Szerzőnek a Budapesti Ügyvédi Körben 1922 febr. 23-án tartott előadása.

** *Marczali Henrik*: A magyar nemzet története, II. k. (Budapest, 1896.) 501. s k. II.

az általa megadott mozgási, érvényesülési szabadság csak ama körön belül juthat kifejlődéshez, amelyet részére a közjog szabaddon hagy. A *közjogi hatalmi sphaerák kiterjesztése* ezért túlnyomóan a *magánjoggal garantált szabadságkör rovására* történik, s a magánjogok sértetlenségének posztulátuma sokban egybeesik azzal a kívánnalommal, hogy a jogalkotás és jogalkalmazás közjogi tényezői közt a hatalmi egyensúly a normális maradjon. Ezért kell oly nagy súlyt helyeznünk arra, hogy a *magánjogi viszonyok rendezése a törvényhozás feladata* és hogy a rendelet a magánjognak csak másodlagos, alárendeltbb jelentőségű jogforrása. Az 1912: LXIII. tc. 16. §-a a magánjogi követeléseknek csak érvényesítését vonta a rendkívüli intézkedések körébe; a későbbi törvények és a kormánygyakorlat azonban a felhatalmazást a kényszerítő körülmények nyomása alatt fokozatosan mind tágabban értelmezte. Az 1914: L. tc. 14. §-a amúgyis bianco-felhatalmazást adott a kormánynak «a magánjogi viszonyoknak a háború következtében szükségessé vált rendezésére» és a háború befejeztével alig volt már a magánjognak nevezetesebb része, amelyet a kivételes hatalom alapján rendelettel ne szabályoztak volna. S noha a törvény annak elbírálását, *vajjon a konkrét esetben a rendezést valóban a háború tette-e szükségessé*, kifejezetten nem vonta ki a bírói judicium alól, a bíróságok, úgylátszik, az 1869: IV. tc. 19. §. 2. bek.-ben nekik kifejezetten biztosított jog ellenére sem érezték magukat feljogosítottaknak arra, hogy a rendeleteknek e szempontból való érvényességét bírálathoz tárgyávé tegyék. A Kúria legutóbb is, 1921 okt. 19. (P. V. 959/1921. Mjogi Dtar XV. 16. sz.) alkalmat talált arra, hogy egy ilyen háborús rendelet érvényessége felől határozzon. Azonban itt sem bocsátkozott ama kérdés eldöntésébe, vajjon szükségessé tette-e a háború a 4420/1918. M. E. sz. kormányrendelet ama rendelkezését, amely az ingatlan elidegenítésének előfeltételéül a szerződés írásba foglalását kívánja meg, s amelyet időközben egyébként az 1920. évi XXXII. tc. 77. §-a törvényekre is emelt, hanem megelégedett azzal, hogy megállapítsa, hogy a *kérdéses jogviszony magánjogi jogviszony* és így az id. tc. alapján a kormány felhatalmazása ily rendelet kibocsátására fennáll.

A kivételes hatalmat az 1920. évi VI. tc. a békeszerződés megerősítésétől számított egy évre meghosszabbította és a hadviselés érdekét helyettesítette «az ország belső rendjének és közbiztonságának; valamint külső politikájának érdekei»-vel. Miként addig a háború szükségesség kérdése, úgy ettől fogva a belső rend és közbiztonság, valamint a külpolitika érdekeinek kérdése is a fentidézett bírósági gyakorlat folyamánként a mindenkori kormány kizárólagos és szuverén megítélésé alá esik, úgy, hogy a magánjogi jogalkotás mindaddig, amíg a legutóbb idézett tc. 3. §-a értelmében kibocsátandó rendelet a kivételes hatalom megszűnésének napját meg nem határozza, ki marad szolgáltatva a rendeletek útján való szabályozás esélyeinek. S a bel- és külpolitikai bizonytalanságok ama háborgó tengerén, amelyen magánjogunk törekény csónakja hanyódik, vajmi csekély megnyugvást keltethet az a tudat, hogy eszerint mindegyikünk személye, vagyona s mindaz, *quod ad singulorum utilitatem pertinet*, a mindennapi politikai exigenciák játéklapdjára.

A magánjogi törvénykönyvek élén az a tétel szokott állani, hogy «minden ember jogképes» (így polg. tkv. jav. 1. §. is) és hogy «mindenkinek joga van arra, hogy a törvénynek és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesítse és hogy ebben őt senki se háborítsa» (így polg. tkv. jav. 17. §. is).

Ez a szabály annak a sokat vitatott, de végre diadalmasan elismerésre talált *személyiségi jog*nak a törvénybeiktatása, amely minden embert a maga sorsa intézőjévé, a maga érvényesülési lehetőségei urává avat, s amely a jog részéről is elismerése annak, hogy, miként már az osztrák polgári tkv. 16. §-a a maga észjogi filozófiájának megfelelő szóhasználattal, de lényegében a legmodernebb törvénykönyvnek is díszére való éléslátással mondja, minden embernek vannak *veleszületett, már az ézből kivilágzó jogai* és ezért minden embert *személynek* kell tekinteni. Ez a személyiségi jog foglalja magában mindenekelőtt azt is, hogy *mindenki tehetségeit és képességeit szabadon érvényesíthesse*, első sorban a maga, de közvetve a köz javára; az foglalja magában a *becsületes kenyérkereseti módok között való szabad választás jogát*, amelynek csak egyik elágazása az *iparüzési szabadság*, amint azt már az 1872: VIII. tc.-be iktatott régi ipartörvény, majd pedig az 1884: XVII. tc. is rendelkezései élére állított szabállyal garantálta. Mert a vállalat és általában a kereső foglalkozás *semmi egyéb, mint a személyiség a maga termelő funkciójában*, és aki azt megsérti, a termelést magát támadta meg.

A háborús és azt követő törvényhozás erősen kikezdte ennek a nehéz küzdelmekkel kivívott és féltett kincsként őrzött személyiségi jognak az érvényesülési terét. *C'est la guerre* — és az egyénnek hallgatni és tűrni kell. Ha késő századok történetírói jellemezni fogják a kommunizmus bukása óta végzett törvényhozási tevékenységet a magánérdekre való vonatkozásában, úgy e kort a kereseti alkalmak kisajátítása és azoknak a végrehajtó hatalom rendelkezésére adása korának fogják nevezni. Mintha az onnipotenciájára féltékeny kormányhatalom már előre ellensúlyt akart volna teremteni arra az időre, amikor a kivételes hatalom megszűnté folytán vissza kell vonulnia arra a szerényebb térre, amelyet az államélet normális keretei részére biztosítanak: minden keresettel járó egyéni tevékenység megkezdését hatósági engedélytől igyekszik függővé tenni s minden kereseti alkalom fölötti diszpozíciót valamilyen formában a közigazgatásnak tart fenn.

Ebből a látószögből mérlegelem mindenekelőtt a *földbirtok helyesebb megosztásának szabályozását* című 1920: XXXVI. tc.-ket abban a vonatkozásában, amellyel az ingatlan tulajdon fölötti szabad rendelkezést korlátozza és az ingatlan elidegenítését hatósági engedélytől teszi függővé. Ennek a törekvésnek ösztönzerű megnyilvánulását látom az 1920. évi XXX. törvénycikkekben, amely a főiskolákon behozza a *numerus clausus*-t és ezzel a tudományos kvalifikációtól függő pályákat csak a kevés kiválasztott számára rezerválja. És ezt a jogpolitikai célt látom végigvonulni az új ipartörvény rendelkezéseiben, amelyek az iparüzés szabadságának látszólagos fenntartása mellett a közigazgatás arbitratív mérlegelésének szolgáltatják ki számtalan vonatkozásban annak a lehetőségét, hogy valaki tisztességes munkával megkereshesse a mindennapi kenyerét. A törvényhozás e nagystíli működését kongenialis módon egészítette ki a legutóbb lefolyt időben az *adminisztráció*, amely *revidálta a trafikengedélyeket, visszavonta és újból adományozta a mozgószínházakra vonatkozó engedélyeket* és minden versenyt lehetetlenné tevő módon és mértékben *szubvencionált egyes szövetkezeteket*, ezzel teljesen kiforgatva mivoltából magát a szövetkezeti eszmét és belevivé a szövetkezeteket a legmerészebb, legkockázatosabb és nem mindig haszonnal záruló üzleti spekulációkba. A törvényhozás készséggel sietett e törekvés segítségére: az 1920: XXX. tc. egy tollvonással eltávolította azokat a korlátokat, amelyekkel korábbi törvényeink igyekeztek a szövetkezeteket elzárni az üzleti spekulációtól és eredeti céljuk, az *önsegély* nemes gondolata részére megtartani.

Hogy ez a tendencia közelebről milyen politikai célokat szolgált, s hogy e célokat helyeseljük-e vagy nem, ez kívül esik vizsgálódásaink körén. Valahányszor a világtörténelemben a politikai hatalom új kezekbe ment át, azoknak mindig első igyekezete az volt, hogy a termelés tényezőit és forrásait a maga exponensei számára biztosítsa. S valahányszor ezek a tendenciák éreztetni kezdték elkerülhetetlen romboló hatásukat: logikai szükségyszerűséggel bekövetkezett a — *Rückwärtskonzentrierung*. Történelmileg teljesen érthető, sőt szükségszerű a termelési tényezők állami monopolizálására irányuló törekvés a mi kétségbeesett gazdasági helyzetünkben, amelyet kifelé a történelem legkizsákmányolóbb békeszerződése, befelé a háború és területi vesz-

teségek folytán a végsőig kifosztott és legyengült közgazdasági élet jellemeznek, annak a középosztálynak élet-halálharcában, amely egy nagy és hatalmas állam termelőerejére és fogyasztóképességére volt szabva s amelyet most az a veszély fenyeget, hogy mint fölösleges élősd tönkremenjen vagy elproletárosodjék. Amikor *Hardenberg* a porondra lépett a maga nagyszabású szociális reformterveivel, azt írta neki *Niebuhr*, a nagy történettudós: *Sie wandeln den schwindelnden Weg, auf dem die Reaktion Sie ebenso angriff, wie der revolutionäre Radikalismus*. De a természet törvényeit nem lehet büntetlenül visszajukra fordítani; s amiképp száz Trianon sem képes elérni, hogy a Vág, Nyitra, Garam ne a Dunába torkoljék, úgy a *szabad verseny* edző légköre nélkül minden gazdasági és kulturális fejlődés megbénul. A tehetségnek helyettesítése kormánykeggyel, a kiválóságnak helyettesítése kiváltsággal nemzeti létünknek legértékesebb, mert pótolhatatlan tőkéjét fogyasztja: *gazdasági és kulturális fölényünket a bennünkeli környező feltörekvő új államokkal szemben, s ezzel világtörténelmi létjogosultságunk egyik legerősebb pillérjét aknázza alá*. *Schmoller* így írja le néhány markáns vonással az egykor hatalmas Görögországban a pusztulását közvetlenül megelőző gazdasági állapotokat: *«Mindig újra megkísérlik az adósságok erőszakos törlesztését és a földbirtok erőszakos felosztását... Az ország elszegényedik, a népesség fogy; a birtok még inkább kevesek kezében egyesül. A jogfosztottak és kiűldözöttek mindig újra fenyegetik az erőszakkal előállított új rendet, amely már magában is megsemmisít minden hitelt, minden forgalmat, a proletariátusnak pillanatnyi nyereséget hoz be, valóságban azonban azt még mélyebbre süllyeszti. Ami egyedül segíthetett volna: egy erős, biztos, igazságos kormányzat, sem a gazdagokkal, sem a szegényekkel nem volt megszervezhető. Csak az idegen uralma segíthetett, amelyet egy Polybios Görögország egyetlen mentiségének jelentett ki.»* A «megmentő»-re nem kellett soká várni: 147-ben Krisztus születése előtt bevonultak a római légioók.

A magánjogoknak a közhatalommal szemben való kiszolgáltatottsága enyhe és elviselhető lenne, ha az azok fölött való döntés megmaradt volna a bíróságok kezében és megmaradt volna amaz eljárási garanciák oltalma alatt, amelyeket a polgári és bűnvádi eljárás, valamint a fellebbviteli rendszer képvisel. A politikai tendencia azonban ez esetben csak tompítottan érvényesülhetett volna, s így a fentiekből folyólag csak logikus, hogy e törvények mindegyike gondoskodott arról, hogy a kereseti alkalmak elnyerésére való érdemesség megítélése kivonassék a független bíróság hatásköréből. Az ingatlan szerzése tekintetében e részben az 1920: XXXVI. tc. 3. §-a rendelkezik úgy, hogy nem juttatható ingatlan annak, akitől az ingatlan okszerű kezelése nem várható, vagy aki ingatlan juttatására a közbeccsülés szerint többek között a nemzethűség vagy az erkölcsi megbízhatóság szempontjából is érdemetlen, s ezt az érdemtelenséget a lakóhely szerint illetékes járási mezőgazdasági bizottság titkos szavazással állapítja meg. A *numerus clausus* a főiskolákon az 1920: XXV. tc. 3. §-a értelmében azzal a rendelkezéssel van biztosítva, hogy a felvétel kérdésében az illetékes kar tanárainak (műgyetemen a tanácsnak) teljesítése végérvényesen határoz, s az engedély megadásánál a nemzethűség és az erkölcsi megbízhatóság követelményeire kell első sorban figyelemmel lenni. Az ipartörvény az árvizsgáló-bizottságra és az iparhatóságra bízta ama körülmények mérlegelését, amelyekből az engedély vagy az iparigazolvány elnyerésére való érdemesség függ. Mind e döntések ellen bíróság előtt jogorvoslat nincs, noha mind e döntések sokkal mélyebben vágnak bele a magánélet nyilvánulásaiba és sokkal végzetesebbek a magánégyén sorsára, mint egy-egy ügylet érvényességének vagy teljesítésének kérdése. Rendezett államban a nemzethűség, az erkölcsi megbízhatóság végső biztosítéka és palládiuma a büntetőtörvénykönyv és megítélésére kizárólag hivatott fórum a büntetőbíróság. Addig, míg valaki tiltó törvény ellen nem vét és ez bírói ítélettel jogerősen megállapítva nincs, őt teljes értékű polgárnak kell elfogadni. De készséggel megengedve, hogy minden egyetemi tanár vagy a járási mezőgazdasági bizottság minden tagja bír azzal a politikai objektivitással, azokkal az intellektuális, jellembeli és etikai tulajdonságokkal, hogy hivatta legyen valakinek nemzethűsége vagy erkölcsi megbízhatósága fölött fellebbezhetetlen és karakter indelebilis jellegével bíró ítéletet mondani: vajjon a járási bizottság meg az egyetemi kar ülésén kellőképp érvényesül-e az *audiatur et altera*

pars elve és egyáltalán a megbízható ténymegállapítás legelőnyösebb előfeltételei?

Hogy a magánjogi viszonyoknak rendeleti szabályozása a jogbiztonságot és a szerzett jogok oltalmát milyen helyzetek elé állítja, ennek egyik legkirívóbb példája a *bor eladása* tekintetében kibocsátott két rendelet (4375/1919. és 5170/1919.), amelyek spártai rövidséggel, de dodonai homályossággal mondták ki hatálytalannak bor adásvétele tárgyában kötött minden jogügyletet, amelyet 1919 március 21-ike előtt kötöttek és az árú átadásával még nem teljesítettek.

Miért éppen a bor adásvétele és miért nem a söré, a szódavízé vagy a cipőzsinóré? Sokat töprengtem álmatlan éjszakákon e kérdésen. Talán azért, mert akkoriban minden a feje tetején állt és márciusban szüreteltek? Vagy talán azért, mert az időtájt sok minden volt kiforratlan, s közte a bor is? Avagy azért, mert a megszálló románok közreműködése mellett keletkezett élénk borexport azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy választásokat kell tartani — *horribile dictu* — egy csepp bor nélkül? Nem, rájöttem, hogy mindez nem szülte a titokzatos borrendeletet, hanem a legis ratio a következő: Köztudomású, hogy a tizmatematikai alaptétel közt a tizenegyedik az, hogy *in vino veritas*. Minthogy pedig a rendelet kibocsátása idejében uralkodott jogfelfogás szerint az 1919 március 21-e előtt keletkezett igazságok érvénytelenek, ergo — *quod erat demonstrandum*...

De komolyra fordítva a szót:

A rendeletek a leglátványosabból sem sejtetik azt a jogpolitikai célt, amely szerzett jogoknak ily példátlan elkobzását szükségessé teszi, a rendelkezés a maga korlátlanságában pedig oly nyilvánvalóan jogfosztó, hogy annak bizonyos korlátok közé szorítása a bíró előtt szinte elháríthatatlan igazságossági követelményként tűnt fel. Mert hátha 10 évvel ezelőtt kötött, nem teljesített és kártérítési követelés alatt álló, tehát egyszerű pénzköveteléssé változott ügyletről van szó, amelyhez bornak, háborúnak, profektárdiktaturának semmi néven nevezendő köze nincs? Mint egyik ily ügynek az előadója a budapesti ítélőtáblán megkíséreltem ennek a szempontnak az érvényesítését; a Kúria azonban *a lex dura sed ita scripta* álláspontjára helyezkedett (1920 február 10. P. VII. 1162/1919. Hiteljogi Dtár XIII. 51.; 1920 jún. 10. P. IV. 551/1920.) és megmaradt e mellett legutóbb 1921 október 27-én P. II. 1963/1921. sz. a kelt (Hiteljogi Dtár XV. 2.) ítéletében is, amelyben elutasította magától azt az interpretációt, hogy az eladó által megbízottjához intézett és a vevőnek átadott az az írásbeli utasítás, hogy a bort a jelentkező vevő részére adja ki, egyértelmű lenne az ügylet teljesedésbe menésével, a pincebérnek a vevőre háritása pedig egyértelmű lenne a kárveszélynek a vevőre átszállásával. Az utóbbit az alperes az 5170/1919. M. E. sz. rendelet alkalmazása céljából hozta fel, amely szerint az ügyletet teljesítettnek kell tekinteni akkor is, ha a kárveszélyt a felek megállapodása értelmében vagy következtében az 1919 szept. 7. napja előtt a vevő viselte. Ez a rendelet nyilván maga is enyhíteni akart az első rendelet igazságtalanságain, azonban a gyakorlat mutatja, hogy ezt fölülte szerencsétlen és ki nem elégítő módon teszi. Nagyon kíváncsi volna, hogy újabb jogszabály valamelyes észszerű határok közé szorítsa ezt a kirívó rendelkezést.

(Bef. köv.)

Dr. Meszlény Artur.

Váltóelévülés, bemutatás és óvás.

I. Az elévülés kérdése.

A moratórium-feloldó-rendelet (2807/1915. M. E.) (I. dr. Siehmann Bernát: A váltóbemutatásról és óvásról. Jogt. Közl. 1918. évi 3. sz. és dr. Csipkay E. Andor fejtegetéseit ugyanerről ugyanott, 1918. évi 1. sz.), amely 1915 augusztus hó 1-én lépett életbe, az 1915 július 31-ig halasztás alá esett követelések tekintetében — amelyek közé a váltókövetelések is tartoznak — akként intézkedett, hogy azok, amennyiben 1914 nov. 1-e előtt jártak le, vagy látra szólnak, $\frac{1}{2}$ részben 1915 október, $\frac{1}{2}$ részben pedig 1916 októberben, egyébként pedig $\frac{1}{2}$ részben 1915 november, $\frac{1}{2}$ részben pedig 1916 novemberben fizetendők, mindig a hónap azon napján, amely számszerint megfelel az eredeti esedékességi napnak. A moratórium-feloldó-rendelet is fenntartotta a korábbi rendeleteknek az elévülés nyugvására vonatkozó intézkedéseit, azzal a módosítással, hogy a váltókra nézve azokban az esetekben,

amelyekben a váltótörvény szerint számítandó elévülési idő egy évnél rövidebb, az elévülési időt egy évben állapítja meg (2807/1915. M. E. sz. rendelet 35. §-a) s hogy az elévülés az egész követelésre csak a tartozás utolsó részletére vonatkozó elévüléssel együtt fejeződik be.

Ehhez képest az egyes váltók elévülése a 2807/1915. M. E. számú rendeletben az utolsó részlet fizetési véghatáridejének, az 1916 október, illetve november hónap azon napján folytatódott tovább, amely nap a váltó eredeti napjának felel meg.

Az 1917 május 1-én megjelent 1569/1917. M. E. számú rendelet azonban az elévülés folyását félbeszakította és a 4. §-ában kimondta, hogy az 1917 június 1-én még el nem évült váltók elévülése a háború befejezése után való napon újra kezdődik.

Az 1569/1917. M. E. sz. rendelet az elévülés folyását félbeszakította az 1915 júl. 31-ike után lejáró váltókra is (ezek tudvalevően már nem tekinthetők moratóriumos váltóknak) és hivatkozott 4. §-a ezekre is vonatkozott.

A 8261/1920. M. E. számú rendelet 5. §-a ismét az előző rendeleteknek azon kijelentését, hogy a moratóriumfeloldó rendelet 4. §-ának az elévülésre vonatkozó rendelkezése továbbra is érvényben marad, és — a háborúból a békére való átmenettel járó nehézségek leküzdése érdekében — kimondja, hogy ennek értelmében az 1920 szeptember 30-ika után lejáró, legkésőbb a fizetési napra következő 16-dik köznapon megóvatolt papírok alapján indítható kereset, illetve visszkereset elévülése a háború befejezését követő azon a napon egészen újból kezdődik, amelyet a minisztérium rendelettel fog megállapítani.

Az 1921 december 25-én kihirdetett, 10,990/1921. M. E. számú rendelet az említett papírokra alapuló követeléseknek a háború ideje alatt félbeszakadt, vagy meg nem kezdődött elévülése tárgyában arra hivatkozik, hogy az imént ismertetett, 8261/1920. M. E. sz. a. kiadott rendelet megszüntette a szóbanlévő papírok tekintetében fennállott kivételes rendelkezéseket és az 1920. évi VI. tc.-ben kapott felhatalmazásra való hivatkozással 1922 január hó 1. napját állapítja meg azon napként, amelyen azon papírokra alapuló követeléseknek félbeszakadt elévülése újból kezdődik, illetve ameddig nyugszik azoknak még meg nem kezdődött elévülése.

A moratóriumfeloldó rendelet 36. §-a, amely azokban az esetekben, amelyekben a váltótörvény szerint számítandó elévülési idő egy évnél rövidebb, az elévülési időt a szóbanlévő papírokra nézve egy évben állapította meg; nézetem szerint ez a rendelkezés ma is érvényben van. Ugyanis nem lehet szó szerint helyesnek tekinteni a fentebb hivatkozott 10,990/1921. M. E. számú rendelet azon kijelentését, hogy a többször említett papírok tekintetében fennállott kivételes rendelkezéseket a 8261/1920. M. E. számú rendelet megszüntette; ennek ellenkezője áll, amint az a rendelet egyszerű elolvasásából és már fentebb, továbbá alább II. alatt ismertetett rendelkezéséből kitűnik. Kétségtelen mindenestre, hogy a moratóriumfeloldó rendelet 35. §-ában foglalt rendelkezést sem kifejezetten, sem közvetve, egyéb rendelkezése által nem helyezte hatályon kívül az említett rendelet. Az 1920. évi VI. tc., amely a háború esetére szóló kivételes hatalom idejének meghosszabbítására vonatkozik, ennek a kivételes hatalomnak időtartamát a békeszerződés megerősítésétől számított egy évre hosszabbította meg. Sőt a 2. §. azt rendeli, hogy a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényekben foglalt felhatalmazáson alapuló rendeletek a kivételes hatalom megszüntése után is hatályban tarthatók és a szükséghez képest módosíthatók és kiegyenlíthetők. Az 1912: LXIII. tc. és az 1914: L. tc.-ben foglalt felhatalmazásokon alapuló kivételes hatalom időtartamának lejártától sem lehet tehát a moratóriumfeloldó rendelet fentebb említett 35. §-a hatályvesztésre érvelni, annál kevésbé, mert a kivételes hatalom alapján tett intézkedéseket hatályon kívül kell helyezni, ilyen hatályon kívül helyezés azonban nem történt.

Hogy a moratóriumfeloldó rendelet tartalmazza ezt a rendelkezést, szintén nem szolgálhat ellenkező következtetés alapjául, mert hiszen azon rendelet 1. §-ának 2. bekezdése az 1915 július 31-ike után lejáró pénztartozások teljesítésére is tartalmaz rendelkezést, oly értelemben, hogy tekintet nélkül azok keletkezési idejére, lejáratukkor teljes összegükben követelhetők, amennyiben maga a moratóriumfeloldó rendelet nem tesz kivételt; így tehát az 1915 július 31-ike után lejáró váltó már nem moratóriumos és mégis a feloldó rendelet 35. §-ának rendelkezése

erre is vonatkozik. Nem volna helyes végül abból sem ellenkező következtetést levonni akarni, hogy a moratórium-feloldó-rendelet 1915 július 29-én adatott ki, mert minden váltóra vonatkozik az, amely 1915 július 31-ike után jár le.

Az óvatosság mindenesetre azt javallja, hogy az ellenkező vitatás eshetőségével számolva, visszakereseti jogát a váltótörvényben megállapított eredeti elévülési határidőkön belül érvényesítse a váltóbirtokos.

A békeszerződés 235. cikkének a) pontja szerint az ellenségek közötti viszonylatban a háború tartamára minden elévülési határidő felfüggesztődik, de legkorábban három hónappal a békeszerződés életbelépése után tovább folyik; g) pontja szerint ezt a három havi határidőt attól a naptól kell számítani kereskedelmi papírokra (effets de commerce) nézve, amellyel fogva az érdekelt hatalom területén a kereskedelmi papírokra fennálló kivételes jogszabályok végleg hatályon kívül helyeztetek. (Ugyanígy már az 1914 augusztus 7-én kelt németbirodalmi BRVO. Ügylátszik a 10,990/1921. M. E. számú rendelet ezért tartalmazza, hogy a 8261/1920. M. E. sz. rendelet a kivételes rendelkezéseket megszüntette.

II. A bemutatás és óvásfelvétel kérdése.

E tekintetben a fentebb már említett 8261/1920. M. E. számú rendelet, amely, mint előzően kiadott rendeletek a korábban lejárt papírokra nézve tették, a váltókra, kereskedelmi utalványokra és közraktári jegyekre vonatkozó kivételes intézkedések tárgyában azt rendelte, hogy az 1920. évi június hó 30. napja után 1920 szeptember 30-ig bezáróan lejárt ilyen papírok tekintetében az 5126/1920 M. E. szám alatt kiadott rendelettel 1920 október 15-ig meghosszabbított határidőben felvehető, fizetés végett eszközrendő óvás felvételére, s még a fizetés végett való bemutatásra sincsen szükség; az előzők értesítése sem kötelező. (1. §.) E mellett kimondotta, hogy az 1920 szeptember 30-ika után lejárt ilyen papírok tekintetében a fizetés, valamint a névbecsülési fizetés végett való bemutatás és a fizetés hiánya miatt való óvás felvételét legkésőbb a fizetési napra következő 15. köznapon kell teljesíteni; ennek ellenére a kamatot a lejáratától lehet számítani (2. §.). Ezen rendelet 4. §-a elengedte az elfogadó és a saját váltó kibocsátója ellen a váltókereset fenntartására szükséges, fizetés végett való bemutatást és óvás felvételét a telepített váltóknál is.

A teljesség miatt megemlítem a rendelet 3. §-át is, amely a kibocsátótól eredő óvaselengedés hatályát minden váltókötelezetre kiterjeszti.

(Valószínűnek tartom, hogy a 10,990/1921. M. E. számú rendeletnek azt a kijelentését, hogy a 8261/1920. M. E. számú rendelet megszüntette a szóbanlévő papírok tekintetében fennállott kivételes rendelkezéseket, arra kell érteni, s csak arra, hogy annak 2. §-a szerint az 1920 szeptember 30-ika után lejárt papírok tekintetében a fizetés, valamint a névbecsülési fizetés végett való bemutatást és a fizetés hiánya miatt való óvásfelvételt legkésőbb a fizetési napra következő 15-ik napon teljesíteni kell, vagyis a bemutatás- és óvásfelvétele teljesítésére nem ad már halasztást. Tudvalevően az előző rendeletek halasztást adtak, azután a halasztást meghosszabbították és azután a bemutatást és az óvást elengedték.)

Megfelelő a rendelet 2. §-ának utolsó mondata, amely szerint, ha a fizetés végett való bemutatást legkésőbb a fizetési napra következő 15-ik köznapon, vagyis az így értendő határidőben teljesítik, a kamatot a lejáratától lehet számítani. Ez úgy hangzik, mint a 2. §. előző részéhez tartozó rendelkezés és e szerint úgy volna érthető, mintha ennek a fizetés végett való bemutatásnak, mint az óvás felvételére szükséges váltócelemeknek ezen határidő után való teljesítése járna azzal a következménnyel, hogy a kamatot nem a lejáratától lehet számítani. A helytelenül szerkesztett rendelkezés helyes értelme az, hogy a fizetés végett való bemutatás a késedelem megállapítása végett mindenkor szükséges lévén, ha ez a bemutatás az említett módon számítandó 15 napon belül megtörténik, a kamatot a lejáratától lehet számítani. A 2. §-nak utolsó mondata tehát, mint önálló rendelkezés, az azt megelőzően említett bemutatás- és óvásfelvétellel való összefüggés nélkül lett volna szerkesztendő.

Bemutatásra és óvásfelvételre, amint azt már fentebb kiemelttem, csak az 1920 szeptember 30-ika után lejárt váltók-, kereskedelmi utalványokra és közraktári jegyekre nézve van szükség. (8261/1920. M. E. számú rendelet 1. és 2. §-a egybevetése.)

Az értesítésre nézve ugyancsak a 8261/1920. M. E. sz. rendelet 1. §. első bekezdése tartalmazza azt, hogy az 1920 szeptember 30-áig bezáróan lejárt ilyen papírokra az előzők értesítése sem kötelező. A 2. §. ezt nem tartalmazza és ennél fogva az 1920 szeptember 30-ika után lejárt ilyen papírokra nézve már az értesítés is kötelező.

A békeszerződés 236. cikke rendeli, hogy az ellenségek közötti viszonylatokban a háború előtt kiállított kereskedelmi papírok azon az okon, hogy azokat elfogadás vagy fizetés végett nem mutatták be, az előzőket az el nem fogadásról, vagy nem fizetésről nem értesítették, vagy az óvást elmulasztották, érvénytelenné válnak nem tekinthetők. Ha az ezekre megszabott határidő a háború alatt lejárt volna és az ezek teljesítésére köteles fél ezeket a háború alatt nem teljesítette, ezen teljesítésére neki a békeszerződés életbelépésétől számítandó legkevesebb három havi határidő áll rendelkezésre.

Ennél fogva az ellenséges külföldön fizetendő váltóra nézve meg kell állapítani, hogy a fizetés végett való bemutatás és a fizetés hiánya miatt eszközrendő óvás felvételére a Szövetséges és társult hatalmak illető államában a váltótörvény által megállapított határidők meghosszabbítottak-e, illetőleg, hogy ezek a váltócelemek elengedtek-e, mert ellenkező esetben a békeszerződésben említett három hó már lejárván, ezen váltócelemek már nem teljesíthetők és a perindítás is már elkészült.

Dr. Sebestyén Samu.

Az irodalmi és művészeti művek védelmére alakult berni Unió.*

A Berni Unió, írók és művészek propagandájának köszönheti létét. 1858 óta, midőn az első nemzetközi szerzői jogi értekezlet Brüsszelben ülésezett, írók és művészek szervezetei napirenden tartották a szerzői jog nemzetközi szabályozásának kérdését. Az 1878-ban Victor Hugo elnöklete alatt megalakult Association Littéraire Internationale, mely a háború előtt két évenként váltakozó helyekre tanácskozásra szokta egybehozni a különböző országok íróit, művészeit és kiadóit, volt vezetője a propagandának. Az Association az 1882-ben Rómában tartott tanácskozáson a a Börsenverein der deutschen Buchhändler főtitkárának, dr. Paul Schmidtnek indítványára elhatározta, hogy szerzői jogi unió létesítése céljából Bernbe nemzetközi értekezlet hívassák össze és kéressék fel a Svájci Szövetségtanács ezen értekezlet ügyének intézésére. Svájce kormánya készséggel vállalta e feladatot. Az értekezlet 1883 szeptemberében folyt le a Svájci Szövetségtanács kiküldöttjének, Numa Droznak elnöklete alatt. Ez alkalommal a kiváló nemzetközi jogásznak, Edouard Clunetnek vezetése alatt egy bizottság egy nemzetközi irodalmi egyezmény tervezetét dolgozta ki, melyet aztán a Svájci Szövetségtanács a további munkálatok alapjául fogadott el.

Már a következő évre, 1884 szeptemberére, a Svájci Szövetségtanács diplomáciai konferenciát hívott össze az alakítandó szerzői jogi egyezmény tárgyában. Ez értekezleten hazánk is hivatalosan képviseltette magát. E konferenciát 1885-ben újabb követte (sem ezen, sem a későbbi konferenciára hazánk többé nem küldött meghívottat); majd 1886 szeptemberében tartott a harmadik diplomáciai konferencia, melynek eredményeként jött létre a kilenc államnak (Anglia, Belgium, Franciaország, Németország, Spanyolország, Svédország, Tunis, Haiti) képviselői által aláírt első Unió-okmány, az 1886. évi berni egyezmény és vele együtt a berni pótcikk és zárójegyzőkönyv, melyek mind 1887 december 5-én léptek hatályba.

Az Unió továbbfejlesztését, az egyezmény rendelkezése szerint időnként tartandó értekezletek elseje, az 1896-iki párisi értekezlet látta el, megalkotván ekkor az ú. n. párisi pótkománnyt és az ezt kiegészítő párisi nyilatkozatot. Ekkor már hat okmány képezte az Unió-egyezmény szövegét. Az Unió legközelebbi értekezletét Berlinben tartották 1908-ban. Ezt a német szerzői jogászok készítették elő. Kohler, Osterrieth és Roholski is tagjai voltak az előkészítő-bizottságnak, mely egyik főfeladatának tekintette, hogy az összes Unió-okmányokat egységes egyezménybe foglalja, mely azután egyöntetű kódexként szabályozza az Unió jogát.

* Szerzőnek a Magyar Jogászegylet nemzetközi oszlopában 1922 február 15-én tartott előadása.

A berlini értekezlet eredménye lett az 1908 november 13-iki ú. n. *módosított berni egyezmény, az irodalmi és művészeti művek védelmére*. Ez az az okmány, melyhez hazánk is hozzájárult.

Ez a módosított berni egyezmény 1908. óta az Unió egy-séges corpus jurisa. Egy kiegészítő pótljegyzőkönyv azonban ehhez a kódexhez s járult 1914 március 20-án, de ennek tartalma alig alig bír jelentőséggel az egyezmény joganyagában. Magyarország e pótljegyzőkönyvhöz is hozzájárult.

Bárha ilykép van egységes kódexe az Uniónak, mégse kizárólag ez szabályozza az Unióországok közti jogviszonyt. Ugyanis az egyezmény — külön megjelölés híján mindég a berlini szöveget fogjuk ez alatt érteni — 27. cikkében egyrészt megengedi, hogy azon államokkal szemben, melyek a berlini szöveget nem erősítik meg, a régebbi egyezmények okmányok maradjanak hatályban; másrészt megengedi 25. és 27. cikkében, hogy a berlini szöveget megerősítő államok is fenntarthassák maguknak azt a jogot, hogy egyik vagy másik vonatkozásban, a régebbi okmányok egyes rendelkezéseit tekintsék magukra kötelezőknek, a berlini szövegéi helyett. Ugyanezzel a joggal élhetnek az Unióhoz újonnan csatlakozó országok is; ezek tehát kénytelenek a berlini szöveget az egyezmény kódexe gyanánt elfogadni, de a csatlakozásuk alkalmával megjelölhetik a régebbi okmányok azon rendelkezéseit, melyekkel a berlini szöveg egyes rendelkezéseit helyettesíteni kívánják.

A berlini kódex megalkotásakor ugyanis az értekezlet a jó egyetértés érdekében nem mert, de nem is tudott arra az álláspontra helyezkedni, hogy az új szöveg kizárólagosan lépjen a régebbi okmány helyébe, egyrészt mert ezzel esetleg kilépésre kényszerítette, vagy a csatlakozástól elriasztotta volna az olyan országokat, melyek a berlini szöveg radikálisabb reformjaira magukat éreteknek még nem vélték, másrészt azonban az Unió közjoga kezdettől fogva arra az elvre volt felépítve, hogy az egyezmény bárminő megváltoztatása csak az esetben hatályos, ha ahhoz az Unióba tartozó összes országok egyhangulag hozzájárulnak. Tényleg van oly ország (Canada), mely máig változatlanul kitartott az eredeti berni és párisi okmányok mellett. Számos olyan ország van, mely megerősítette ugyan a berlini szöveget, de ennek némely rendelkezéseit a régebbi okmányok rendelkezéseivel helyettesítette. Kilenc ország, nevezetesen Dánia, Franciaország, Görögország, Japán, Nagybritannia, Németalföld, Norvégia, Svédország és Tunis éltek ezzel a joggal, vagyis tettek ú. n. fenntartásokat («réserves»), melyek leginkább a fordítási jogra, a hírlapok és folyóiratok cikkeinek átvételére és a nyilvános előadások jogára vonatkoznak. (Franciaország résereve, az iparművészek alkotásokra vonatkozik, de lényegben csak alakítás, Anglia résereve pedig csak a visszaható hatályra vonatkozik és így alig bír ma már jelentőséggel.

A csatlakozott országok többsége — tizenöt ország — köztük hazánk is, fenntartás nélkül fogadta el a berlini szöveget az ú. n. a módosított berni egyezményt.

Hozzáfűzzük még ezekhez, hogy maga a berlini szöveg is megengedi, miszerint bizonyos rendelkezéseit az egyes országok tetszésük szerint mellőzzék, vagy mással pótolják, így különösen a védelem időtartamára, az iparművészeti művek védelmére a beszélőgépekre, a szemelvény gyűjteményekre vonatkozó rendelkezéseket.

Mindezekből az állapítható meg, hogy az Uniónak az egy-séges kódex megléte dacára sincs egységes jogforrása és az Unió jogviszonyainak elbírálásához, jöllehet főinstrumentumul a módosított berni egyezmény tekintendő, az előző berni és párisi okmányok, valamint az 1914-ben létrejött pótljegyzőkönyv is használható. Törvénytárunkba ép ezért az összes eddigi Unió-okmányokat beiktatták. E jogforrásoknak hatályát tekintve, az Unió-országok tulajdonképpen három körcsoportra oszlanak, mindegyik kör-csoport szinte külön-külön Uniót képezvén.

Az egyik kör — a legnagyobb — foglalja magába azokat az országokat, melyeket egyedül a berlini szöveg köt egymáshoz. A második kört képezi Canada az összes többi országgal, mert Canadát a többi országgal csak a berni és párisi okmányok kötik össze.

A harmadik kört végül azok az országok képezik egymásközt és a többiekkel, melyek bizonyos fenntartások kikötése mellett fogadták el a berlini szöveget. Ez az utolsó kör a legbonyolultabb és legváltozatosabb, mert tulajdonképpen annyi alkör van

benne, ahányfélék a fenntartások. Egy Unió helyett tehát mondhatni három Unió van, sőt annyi al-Unió, ahányfélék a fenntartások. Az egyes körcsoportok természetesen egybekapcsolódnak, összefonódnak szétválasztásuk és ebből kialakuló kérdések felbontása és megfejtése a szerzői jog legkomplikáltabb kérdései közé tartoznak, mert adandó esetben huszonnégy vagy még több ország szerzői jogának segítségül vételét is igényli.

Hazánk abba a legnagyobb körbe lépett be, amely a leg-egyszerűbb helyzetet teremti a hozzátartozó országok közt: minden fenntartás nélkül fogadta el a berlini szöveget és honorálta ennek kivétel nélkül minden rendelkezését. Ezért a következőkben a berlini szöveg ismertetését tekintem feladatommak annál inkább, mert azok az országok is, melyekhez a legtöbb szerzői jogi érdek fűz bennünket: Csehszlovákia, Ausztria és Németország, továbbá lényegben Franciaország és Anglia, szintén ehhez a körhöz tartoznak.

Az egyezmény lényegben három részre oszlik, jöllehet e részek szerkezetileg nincsenek elkülönítve. Az egyik az Unió szervezetét állapítja meg, a második rész az Unió anyagi joga, mely egyrészt az Unió tagjainak egymáshoz való viszonyát — jogait és kötelezettségeit — szabályozza, másrészt az Unió keretében kötelező szerzői jogvédelmi szabályokat állít fel, megteremtven így mintegy embrióját egy nemzetközi szerzői jogi törvénynek; a harmadik rész adminisztrációs intézkedéseket tartalmaz.

Az egyezmény szervezéssel csak röviden kívánunk foglalkozni. A szerződő országok az irodalmi és művészeti művekre vonatkozó szerzői jogok védelme végett Unióba egyesültek. Bármely ország a Svájci Szövetségtanács-hoz intézett bejelentéssel csatlakozhatk az Unióhoz és ugyanahhoz intézett bejelentéssel, bármely ország egy évi felmondással kiléphet az Unióból, mely ily kilépés esetén is változatlanul fennmarad a többi Unió országra nézve. Az Unió nemzetközi irodát tart fenn Bernben, melynek működése a Svájci Szövetség fennhatósága alatt áll. Ez az iroda a szerzői jog anyagának gyűjtője, rendezője; nyilvántartója az egyes országok szerzői jogi törvényhozásának; foglalkozik az Unió és a szerzői jog tanulmányozásával, szakfelvilágosítással szolgál a kormányoknak és folyóiratot ad ki, ezidőszent csak francia nyelven a *Le Droit d'Auteur*-t. Az iroda költségeit a csatlakozott országok fedezik. Az irodának hivatalos nyelve a francia. Az Unió törvényhozó testülete, a csatlakozott országok értekezlete, mely előre meg nem határozott időközönként, az országok hivatalos alkalmi kiküldöttjeiből alakul. A legközelebbi értekezlet Rómában lesz, időpontja ismeretlen.

Az egyezmény kényszerítő erővel nem rendelkezik; szankciókat az egyezmény nem tartalmaz. Semmiféle következményt nem szab meg az esetre, ha az egyes országok — bíróságai vagy hatóságai — az egyezményt nem tartják be. Még azt sem szabja meg, hogy az egyezmény alkalmazásának mellőzése, vagy megtagadása a többi országok részéről az egyezmény alkalmazásának viszonyos megtagadását vonhatja-e maga után. Az egyezmény a maga egész felépítése szerint nem alapul viszonyosságon, sőt a viszonyosság szó az egyezményben elő sem fordul. Nem alapulna tehát az egyezményen, ha valamely ország megtagadná az egyezmény alkalmazását, azon a címen, hogy a másik egyezményes ország az egyezmény alkalmazását felfüggesztette vagy mellőzte. Az egyezmény tehát *lex imperfecta*; betartását a nemzetközi szolidaritás, az országok tisztessége és együttélési akarása biztosítja, minden kényszerrel erősebben. Az Unió léte azon a meggyőződésen alapul, miszerint nem tehető fel, hogy valamely csatlakozó ország nem fogja betartani a csatlakozással vállalt kötelezettségeket. Tényleg soha Unió-országban nem vonták kétségbe a hatályát és az Unió fennállásának majdnem 40 éve alatt egyik egyezményes ország sem tagadta meg — még a világháború alatt sem — azt a nemzetközi becsületbeli kötelezettséget, melyet az egyezmény rá rótt.

(Folyt. köv.)

Dr. Szalai Emil.

Angol-magyar nemzetközi Egyezmény a háborús pénztartozások kiegyenlítésére.*

Ad *E*-A 231. cikk függelékének 11. §-a szerint a Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalok egymással három havonként le-számolnak és a különbözeti összeget az adós állam egy hónapra

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a. 4. számban.

belül készpénzben köteles kifizetni. Az egyezmény 1. pontjában az angol kormány ebbeli jogáról lemondott azon föltétel mellett, ha a magyar Hivatal 1922 március 31-étől hat hónaponként az Egyezményben részben felsorolt annuitási részleteket megfizeti. A félévi annuitási részlet így is Magyarország pénzügyi helyzetéhez viszonyítva rendkívül magasnak látszik. A magyar-angol és angol-magyar tartozások és kötelezettségek számszerű összegét illetőleg határozott és megbízható adatai nem állnak rendelkezésre sem a magántartozások, sem pedig az állami terhek tekintetében.

A magyar kormány 2900 1916. M. E. szám alatt elrendelte ugyan, hogy a magyar hitelezőknek az ellenséges állampolgárokkal szemben fennálló tartozásai kötelező bejelentését és habár ezen bejelentés nagyobb része meg is történt, azok ma már hiteleseknek el nem fogadhatók.

A Magyar Békedelegáció XXIX. számú jegyzékének 8. melléklete szerint az entente valutában kötelezett tartozások 5.000.000 font sterlingre tehetők. A 8. melléklet negyedik bekezdése szerint az államnak $1\frac{1}{2}$ millió angol font és Budapest székesfővárosnak külföldi kölesönökből 600.000 angol font azonnali esedékes tartozása áll fenn.)

A legújabb megállapított adatok szerint Angliával szemben fennálló háborús tartozásaink körülbelül $4-4\frac{1}{2}$ millió angol fontot tesznek ki, amely a mai valutáris viszonyok mellett 12-13 $\frac{1}{2}$ milliárd koronának felel meg. Ezen összegből a magyar államot 2 millió, Budapest székesfővárosát 1 millió és magánosokat $1\frac{1}{2}$ millió font sterling tartozás terheli.

Aproximative számítva a magyar állam a kapott részletfizetési kedvezmény folytán mintegy 8-10 évi részletekben fogja az összes adósságokat kifizetni, amelyet különben a békeszerződés szó szerinti végrehajtása esetén minden egyes tartozást, az elismerés, illetve az elszámolástól számítva, négy hónap alatt kellett volna kifizetni. A pénzügyi kormányynak lesz feladata az egyezmény szerint az annuitásokra eső összegek kifizetetésére a szükséges pénzt előteremteni.

Ha az egyezmény ezen rendelkezését illetőleg párhuzamot vonunk az angol-osztrák Egyezményrel úgy azt látjuk, hogy bár az osztrákok is félévi annuitásként 250.000 font sterlinget, illetve a magánegyezség útján teljesítendő fizetések beszámításával legalább 100.000 font sterlinget tartoznak fizetni, azonban az összegek átszámításánál már eltérés mutatkozik, mert az angol-osztrák Egyezmény az annuitási koronaérték megállapításánál az akkori (1920 augusztus havában íratott alá az angol-osztrák Egyezmény) 560 korona-font paritás alapján áll, ami a mienknél sokkal kedvezőbb. Reméljük azonban, hogy a korona árfolyamának a jövőben való javulása következtében az angol-kormány az egyes annuitási részletek teljesítése közben az átszámítási kulcsot mérsékelni fogja.

Az Mindezekon kívül több kérdés merül még fel, amelyekre adandó válasz az egyezményt közelebbről megvilágítja.

Területileg az egyezmény csak az Egyesült Királyság, India és a brit gyarmatokra vonatkozik Egyiptom kivételével. A brit Dominiumokra tehát, mint Ausztrália, Dél-Afrika és Kanada az egyezmény nincs érvényben. Indiára nézve is az elszámolás az angol hivatal kívánságára elkülönítve eszközözendő.

Az egyezmény rendelkezései csak a magyar állampolgároknak az angolok irányában fennálló tartozásaira vonatkoznak és az angol adósságok, illetve magyar követelések tekintetében a békeszerződés csak annyiban szenved módosítást, hogy a magyar követelések az angol adósságok rendezésénél felhasználhatók. Itt azonban az egyezmény 2. pont első bekezdése egy korlátot állít fel, hogy t. i. az angol területen levő magyar követelésekből egy külön tömeget alakít, ezeknek összértékét szembe helyezi a magyar tartozások összértékével és azt mondja, hogy e beszámítás alá eshető felszabadított vagyon aránya ne sértse azon arányt, amely szerint az angol területen levő magyar követelések összege aránylik az angol területen fekvő magyar tartozások összegéhez, vagyis mint az egyezmény szövege mondja: «Provided that the proportion of the assets so to be released to the amount of the debts removed by the arrangement from the operation of the Clearing Offices is not such as, in the opinion of the British Clearing Office, will have the effect of reducing the dividend payable from Hungarian property subject to the charge to British creditors generally».

Ha és amennyiben a magyar adós és angol hitelező között

a tartozás rendezése tekintetében barátságos egyezség nem jött létre, az összes ezeken kívül fennmaradó tartozások kiegyenlítése az államközi clearing útján történik és pedig az ismertett részletfizetési módzatok és a magyar állam készletkezési kezesége mellett. Magyarország és Anglia felelőssége állampolgárai tartozásaiért, a 231. cikk d) pontja alapján ki van ugyan mondva, de: «kivéve, ha az adós a háború előtt csődbe volt, fizetésképtelen lett vagy fizetések beszüntetését bejelentette, vagy ha a tartozás olyan társaságot kötelezett, amelynek ügyeit a háború alatt a háborús kivételes jogszabályok alapján felszámolták». Az egyezmény ezen korlátozást nem ismeri, azonban aligha forog fenn nézeteltérés a tekintetben, hogy ezen készletkezési korlátozó intézkedéseket megkívánta volna szüntetni és pedig annál kevésbé, mert nem tételezhető fel az angol kormány részéről, hogy a magyar államot súlyosabb felelősség elé akarta volna állítani.

Az egyezmény 2. pont első bekezdése csak azt mondja, hogy az igénybevehető javaknak, jogoknak és érdekeknek feloldása iránti kérelmeket 1922 március 31-ike előtt lehet benyújtani. Nem szól azonban az egyezmény arról, hogy az igénybevételnek mi a határa, illetve a magyar adós angolai vagyonát mily mértékben használhatja fel? A francia-magyar és a francia-osztrák egyezségek határozottan megjelölik, hogy saját kötelezettségeinek teljesítése után követelésének 70%-át jogosult harmadik személynek is átengedni, hogy az utóbbi ezzel teljesíthesse francia adósságát. Így vélem azonban, hogy e tekintetben Anglia nem kívánta magát előre lekötötni, hanem csak egy összehasonlító irányt kívánt irányadónak megjelölni.

A francia-magyar Egyezményhez hasonlóan ezen egyezmény is a személyes szolgálatra rendelt tárgyakat a zárolás alól mentesíteni kívánja. Ugyanis az angol kormány az egyezmény aláírásával egyidejűleg egy nyilatkozatot (declaration) adott át, amelynek értelmében a magyar állampolgárok kérhetik, hogy bűtoraik és háztartási felszerelési tárgyaik, valamint a személyes használatra szolgáló ingóságai, családi emlékeik és mesterségük folytatásához szükséges szerszámaik, kivéve a különleges értékkel bíró tárgyakat, bármely esetben egy elfogadható összeg erejéig (500 font) mentesíttessenek a békeszerződés által előírt zárolás alól, azon esetben, ha a magyar állampolgár hatóságilag igazolja, hogy jövedelme az évi 400 font sterlinget meg nem haladja.

Az egyezmény tulajdonkép a (pénztartozások) kiegyenlítése érdekében kötött és így remélni lehetett, hogy épen a pénztartozások tekintetében számíthatunk engedményre, mégis az egyezmény 2. pont második bekezdése kimondja, hogy a magyar hitelezőknek Angliában folyószámlán vezetett vagy egyéb készpénzkövetelése nem tartoznak ama javak, jogok és érdekek közé, melyeknek feloldása kérelmezhető volna. Az angol kormány feltétlenül ragaszkodott az említett pont felvételéhez és nem volt hajlandó semmiféle módosításhoz.

Dacára az egyezmény súlyos határozmányainak, dacára annak, hogy él bennünk a kétely, hogy vajjon a békeszerződés gazdasági és pénzügyi rendelkezései a gyakorlatban miként lesznek keresztülvihetők, elvitázhatatlan, hogy ezen angol-magyar Egyezmény a békeszerződéssel szemben méltánylást érdemlő enyhítéseket és könnyítéseket tartalmaz.

Eredmény és engedmény a magánegyezségek megköthetése, dacára annak, hogy azoknak jogérvényessége a Hivatalok jóváhagyásától van függővé téve.

Az angol területen levő magyar vagyon később meghatározandó kvóta erejéig beszámítható lévén, buzdítólag ~~az~~ ^{magyar} ~~magyar~~ az egyezség megkötését illetőleg az adós magyarokra.

Az összes tartozások félévi annuitásokban lévén fizetendők, a lejárt tartozások nem egyszerre ~~lesznek~~ ^{lesznek} esedékesek és ezáltal kedvező részletfizetési előnyhöz jutottunk.

Az egyezmény lényegében megegyezik az osztrák-angol: «Übereinkommen zwischen der österreichischen und der gross-britanischen Regierung betreffend die Regelung der Vorkriegsschulden» egyezményrel, miből viszont következtethető, hogy Anglia egységes elvekkel járt el a legyőzött államokkal szemben.

Angol belátás eredményeként fogadhatjuk ez Egyezményt, mely mégis tekintélyes előnyöket foglalván magában érdeke úgy az állam, mint az állampolgároknak is, hogy ez mielőbb törvényerőre emelkedjék, mert remélni és bízni kell abban, hogy Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetének a helyszínén való megismerése további belátáshoz fogja Angliát vezetni és az Egyez-

mény szerint fizetendő részletek nagyságát minden föltétel nélkül le fogja szállítani. Remélni és bízni kell abban, hogy az egyezmények végrehajtásánál és a barátságos magánegyezség megkötésénél az angol kormány és az angol érdekeltség egy méltányos és lojális álláspontot fognak elfoglalni és ezáltal utat és módot adni Magyarországnak arra, hogy erejéhez és viszonyaihoz képest a békeszerződésben szabályozott magánjogi tartozásainak eleget tegyen, amelyeket különben a háború nélkül is bizonyos tekintetben morális kötelessége lett volna kiegyenlíteni.

Dr. Makra Zoltán.

Szemle.

Az alkotmányjogi értekezletről tárgyának közjogi fontosságánál fogva vezető cikkben kellett volna megemlékezni. Szándékosan mulasztottuk el e kötelesség teljesítését, mert e negatívummal óhajtottuk kifejezni meggyőződésünket, hogy sem a felvetett kérdésnek, sem a megoldásnak, amelyet a jog hivatalos és kinevezett művelői ajánlottak, a joghoz nincsen köze. Minthogy az 1920. I. tc. 10. §-a a kormányt utasította «megfelelő törvényjavaslat» előterjesztésére, amely kötelességének a kormány formailag eleget is tett, a nemzetgyűlés akkor, amikor létcélját megvalósítani elmulasztotta, visszataszította az országot a jogi nincsellenség khaoszába. Legitimitás forradalomból is alakulhat, sőt minden legitimitásnak ősforrása az erőszak volt, de az új legitimitásnak csak úgy, mint a réginek, a jogfolytonosság elengedhetetlen kelléke. Kétéves kised legitimitásunk a «szegény kicsi féreg nem tudott megnőni», meghalt abban a pillanatban, amikor a nemzetgyűlés feloszlott, anélkül, hogy utódának életét biztosította volna. Ezt a halottat semmiféle tudós gyülekezet fel nem támaszthatja. Logikus és következetes volt tehát az értekező, midőn a Friedrich-féle jogforrás analogiájára voltakép azt ajánlotta, hogy a kormány önmagát tekintse jogforrásnak. Ez a megoldás logikus, csak éppen a joghoz nincsen köze. Ép oly logikus volt a kormány is, amely mint jogforrás az 1920. I. tc. bevezetésének ama megállapítását sem tekintette önmagára kötelezőnek, hogy «alkotmányunk alapelveinek megfelelően... a nők is kiterjedő általános, tiltkos, egyenlő, közvetlen és kötelező választójog alapján» választassa meg az új nemzetgyűlést. Bármily éles is azonban a logika, a jogtól mégis különböző valami. Ép ezért az alkotmányjogi értekezlettel s a tanácsára kibocsátott választójogi rendelettel inkább a filozófiai, mint a jogi szaksajtónak kell foglalkozni.

— **Közszerzemény értékelése.** Habár a házastársak közös szerzése csak a házassági együttélés megszűnéseig tart, a közszerzemény megállapításánál tehát azokat a vagyontárgyakat kell figyelembe venni, amelyek az *együttélés megszűnésekor* a házastársak közös birtokában voltak, mégis a közszerzeményi ingók értékelésénél az az érték irányadó, amellyel a házasságot felbontó ítélet *jogerőre emelkedésekor* birtak: mert a közszerzeményi igény ekkor vált érvényesíthetővé. (Kúria III. 2803/1921.)

— **I. Oldalági öröklés. II. Hitbérre érdemtelenség.** Ha az örökhagyó a hagyatéki vagyont szülőjétől, ez pedig természetes anyjától örökölte, aki után még egy másik törvénytelen gyermek maradt, ezt az utóbbit az oldalági öröklés — leszármazó örökös és érvényes végintézkedés nem léteiben — megilleti. Az a körülmény, hogy az özvegy a férj halála után más férfival összállott, nem teszi őt a végrendeletileg neki juttatott hitbérre érdemtelenné. (Kúria I. 2646/1921.)

— **Férjtartás.** A nő köteles az ő vagyontalan és munkaképtelen férjét, közös háztartásukban, társadalmi állásának megfelelőleg, *keresőképességéhez mérten*, illendően eltartani; mert ez a házassági viszony erkölcsi jellege megkívánja, és a házassági életközösség fenntartását csak így lehet biztosítani. Ámde természetbeni eltartás helyett *tartásdíj* fizetésére a feleség csak akkor kötelezhető, ha a különélés az ő vétkességére vezethető vissza. (Kúria III. 2742/1921.) Feltűnő, hogy a határozat a tartás mérvét csak a nő keresőképességétől, és nem egyúttal az ő *vagyoni* állapotától teszi függővé. Észszerint a nem kereső, de vagyoni

nos nőt nem lehetne tartásra kötelezni. A ptkjav. bsz. 27. §-a és a Kúria 1323/1904. sz. elvi határozata (P. H. T. 196. sz.) a nő *vagyontára* is figyelemmel van.

— **A budapesti ügyvédek forgalmi adója** ügyében megállapodás jött létre a pénzügyminiszter és a kamara között. A pénzügyminiszter 1921. szept. 1-től 1922. dec. hó 31-ig terjedő időre a kamara tagjainak együttes adóalapját 240 millió koronában állapította meg. A kamara elvállalta, hogy ezen együttes adóalapot a kamara tagjai között felosztja és az adót beszedi. A felosztást foganatosító szervet, valamint annak ügyrendjét a kamara közgyűlése alkotja, illetve határozza meg.

Amennyiben a kamara valamely tagja ezen megállapodásban foglalt tételeket kötelezőleg el nem ismerné vagy az adó megfizetését megtagadná, vele szemben a rendes szabályok érvényesek. Ezen ügyvédekről és arról, hogy a kamara mily összegű forgalmi adót rótt ki rájuk a kamara a pénzügyi hatóságnak bejelenti. Az általános forgalmi adóval ily módon való általánosításra vonatkozó végleges elhatározást a miniszter akkor fogja kiadni, ha a kamara egybehívott rendkívüli közgyűlése oly határozatot hoz, amely ezeket a feltételeket elfogadja.

— **Pactum reservati domini.** A tulajdonjog fenntartásával kötött adásvételi szerződés ezzel a fenntartással maga nem válik feltételessé, hanem csak a megvett és átadás alapján birtokba vett dolog tulajdoni jogának a vevőre átszállása marad függőben attól a feltételtől, hogy a vevő a vételárát megfizeti-e. Ebből viszont az következik, hogy a vételár megfizetésének elmulasztásával maga a szerződés még nem kerül automatikusan hatályon kívül, hanem, hogy ehhez az eladónak a szerződéstől elállás iránt különösen tett nyilatkozata szükséges. (Kúria P. II. 2185/1921.) Nem tűnik ki az ítéletből, hogy az eladó által a dolog visszaadása iránt indított kereset miért nem bír az elállási nyilatkozatot pótló hatállyal?

— **Visszavásárlási jog.** A visszavásárlási jog gyakorlásával az előbbi tulajdonosnak nem az előbbi tulajdonjoga éled fel, hanem új jogot szerez, amiből következik, hogy a visszavásárlási jog ugyanazon szabályok alá esik, mint az adásvételi jog. Érvénytelen tehát a 4420/1918. M. E. sz. rendelet értelmében a visszavásárlási jog biztosítása, ha az nincs írásba foglalva. (Kúria V. 2693/1921.)

— **Hamisított cseh-szlovák felülbélyegzésű osztrák-magyar bankjegyek eladása.** A bank cseh-szlovák felülbélyegzésű ezerkoronás osztrák-magyar bankjegyeket adott el az alperesnek és a felülbélyegzés valódiságáért csak úgy vállalt jótállást, ha az alperes két héten belül felszólal. Alperes a felszólalással elkésett. Levélben kártérítést követelt, majd a hamis felülbélyegzés megállapítása végett előleges bírói szemlét kért. A bank a kártérítési követelés fenn nem állásának megállapítása iránt keresetet, alperes pedig kárkövetelése iránt viszontkeresetet indított. A Kúria a keresetet és a viszontkeresetet elutasította s az alperest a költségekben marasztalta. Mert: az államjegy és a bankjegy, amennyiben nem törvényes fizető eszköz, a kereskedelmi forgalomban áru jellegével bír és így az áruként jelentkező bankjegy tekintetében kötött vételi ügylet nem válik semmis jogügyletté azért, mert a vétel tárgya hamis felülbélyegzésű bankjegy vagy államjegy volt; hanem az érvényesen kötött ügylet alapján a vevő minőségi kifogással élhet. A cseh-szlovák állam által felülbélyegzett osztrák-magyar bankjegyek Magyarországon nem bírtak törvényes fizető eszköz erejével és így eme felülbélyegzett bankjegyekre vonatkozólag létesült vételi ügylet tárgyánál fogva akkor sem tekinthető érvénytelennek, ha a vétel tárgyánál az eladó utóbb hamisnak nyilvánított felülbélyegzéssel ellátott osztrák-magyar bankjegyeket szolgáltatott ki a vevőnek. Az ilyen hamis felülbélyegzésű bankjegyeknek forgalomban létéről birt tudomás sem teszi az ügyletet érvénytelenné, mert a vevőt védi az eladó szavatossága az áru kikötött minőségeért, az eladó viszont a vevő hozzájárulásával a szavatosság időhatárát a maga javára korlátozhatja s ebben az esetben a vevő, az eladó itt fenn nem forgó rosszhiszeműségének esetét kivéve, nem védekezik azzal, hogy a kikötött rövidebb határidő alatt az áru kikötött minőségéről nem győződhetett meg. A megállapítási kereset szükséges volt, de a viszontkereset folytán szükségtelenné vált és így el volt utasítandó. Felperes azonban lényegileg teljesen pernyertes; ezért kell a költségeket az alperesnek viselnie. (Kúria IV. 2715/1921.)

Szóbeli végrendelet. Bár örökhagyó úgy nyilatkozott, hogy szóbelileg kíván végrendeletet készíteni, végakarata mégis írásba foglaltatott, a négy tanu és az örökhagyó előtt felolvastatott; örökhagyó azt végrendeletének kijelentve, aláírta, a tanuk pedig előttemezték. Ez tehát nem egyszerű feljegyzés, hanem a végakarata írásba foglalása; és így az örökhagyó a szóbeli végrendeletkezéstől elállva, az okiratot írásbeli végrendeletének fogadta el. Amennyiben az írásbeli végrendelet valamilyen okból alakilag érvénytelen, azt szóbeli végrendeletnek sem lehet elfogadni; mert az örökhagyó nem jelentette ki, hogy amennyiben írásba foglalt végrendelete, mint ilyen meg nem állana (1876: XVI. tc. 19. §.), nyilatkozata szóbeli végrendeletnek tekintessék. (Mindkét alsóbírósággal ellentétben Kúria I. 2650/1921.)

Fehérpénz. I. Az 5151/1919. M. E. sz. rend. 4. §. második bekezdése szerint az 1919 márc. 20. előtt keletkezett és 1919 aug. 15. előtt le nem járt követelésre hamisított fehérpénzben az utóbbi nap előtt történt fizetést nem lehet megtámadni, ha az adósnak joga volt tartozását lejárat előtt kilizetni. Ebben a tekintetben is alkalmazandó az az általános jogszabály, hogy az adós lejárat előtt is fizethet, ha csak ettől külön szerződési kikötéssel, vagy a feleknek a fennforgó körülményekből megállapítható számléka szerint a hitelező érdekében eltöltve nincs. — II. A proletárdiktatura alatti általános terror a fizetés elfogadásának megtámadására alapul nem szolgálhat: mert ez az általános terror a rendelet kibocsátója előtt ismeretes volt és arra mégsem volt tekintettel. (Kúria II. sz. 2299/1921.)

Hozományba beszámítható kiadások. Jogszabály, hogy a készpénzből álló hozományi tőkére nézve a férj nejének adósa és azt a házasság megszűnésekor az elhalt nő örököseinek megtéríteni köteles. A hozomány terhére a néhai neje gyógyításával és szülésével felmerült költségeit — nejének beleegyezésén kívül — csak annyiban számíthatja be, amennyiben kimutatja, hogy ez a költség az ő saját vagyonából, keresményéből és a hozományi tőkének jövedelméből fedezhető nem volt. (Kúria III. 4729/1921.)

A holtak nyilvánítás szabályai. E címen jeles jogi szakmunka jelent meg, mely a holtak nyilvánítás házassági, családjogi és örökösödési vonatkozásait kimerítően tárgyalja és az e téren felmerülhet minden kérdésben könnyű, biztos és gyors tájékozást nyújt. A mű szerzői: Dr. Gál Dezső budapesti ügyvéd, a magyar vöröskereszt-egylet volt osztályvezetője, aki a holtak nyilvánítási rendelet megalkotásában is tevékenyen közreműködött és dr. Scholtz Géza igazságügyminiszteri osztálytanácsos. Szerzők kiváló elméleti és gyakorlati szaktudással tárgyalják a holtak nyilvánítás bonyolult kérdéseit és pompásan megírt bézagpótló könyvüket nemcsak a hivatalos jogászok és a hatósági szervek, hanem a jogkereső közönség széles rétegei is egyforma haszonnal forgathatják. A műhöz dr. Térfy Gyula kúriai tanácselnök, a m. kir. igazságügyminisztérium kodifikációs osztályának vezetője írt előszót. A könyv ára 80 K s megrendelhető az Ordo törvény- és rendelettár kiadóhivatalánál, Budapest, V., Dorottya-u. 12.

A Jogállam március-áprilisi füzetének tartalma: Danilovics Pál: Módosítások a Nemzetek Szövetségének egyezségokmányán. — Staud Miklós: Az izgatásról. — Gündisch Guidó: A pénzértékváltozás a jogban. — Barabási Kun József: Concha Győző. — Baumgarten Nándor: Kereskedelmi joggyakorlatunk az 1921. évben. — Baumgarten Nándor: A közigazgatási bíróság pénzügyi joggyakorlata. — Kovács Marcel: Az 1920. 21. évek biztosítási joggyakorlata. — Benedek Sándor: A pénzügyi jog 1921-ben. — Meszlény Artur: A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi véstől 1848-ig. (Könyvbírálat.) — Wekerle Sándor emlékezete.

Fiatall ügyvéd társulna vagy irodavezetőként forgalmas irodába belépne. Leveleket szívességből továbbít dr. Ludinszky Lajos ügyvéd (Budapest, I., Mikó-u. 2. sz.).

Ügyvédjelölti állást keres április elsejére budapesti egyetemem jó eredménnyel végzett jogász. Bemutakozhatás céljából értesítés kérek Dr. S. E. címre e lap kiadóhivatalába.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitérő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozathoz a következő törvények jelentek meg:

Az ipartörvény (1884: XVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendelet. Joggyakorlat. Összeállította Márkus Dezső dr. Ára 30 K.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. (Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat.) Összeállította Nyári Jenő dr. Ára 55 K.

Lakásbérleti szabályok. Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete. Eljárási szabályok. Joggyakorlat. Összeüjtött törvények és rendeletek. Illetékszabályok. Adótörvények. Összeüjtött és magyarázta Pongrácz Jenő dr. Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára 15 K.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza Láncai Jenő dr. Ára 30 K.

1912: LIV. törvények. A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. törvények életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

A magyar sajtójog úgy amint életben van. Az 1914: XIV. törvények a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta Kenedi Géza dr. Ára 30 K.

A törvénykezési illetek. (1914: XLIII. törvények.) Jegyzetekkel ellátta Ujlaki József dr. Ára 20 K.

A végrehajtási eljárás zsebkönyve. Az 1881: LX. törvények, 1908: XLI. törvények, 1912: VII. törvények, 1912: LIV. törvények és a kapcsolatos rendeletek. A nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó törvények és rendeletek. A bírósági végrehajtókra és a bírói letétekre vonatkozó törvények és rendeletek. Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta Borsodi Miklós dr. Ára 60 K.

Az új egyenes adótörvények. Jövedelemadó. Vagyondó. Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adója. Hadi nyereségadó. III. oszt. kereseti adó. Törvények és rendeletek teljes szövege kimerítő magyarázatokkal, példákkal és utalásokkal. Készítették Roth Pál dr. és Térfy Gyula dr. Ára 60 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvéttel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközölletik. A feltüntetett árakhoz 10 % könyvkereskedői felár számíthatik.

Ügyelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök

Országos Közvetítő Vállalatával

Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 100 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 75 korona

Egyes szám ára 20 korona
Döntvénytár nélkül 15 korona

TARTALOM. Dr. Szűts Miklós ny. kir. kúriai bíró: Középosztály és jogfolytonosság. — Dr. Schuster Rudolf, a m. kir. szabadalmi felső-bíróság elnöke: Turpis causa esetén — követelési jog? — Dr. Siehmann Bernát budapesti ügyvéd: A váltóelévülésről. — Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd: Az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni Unió. — Dr. Meszlény Artur budapesti ügyvéd, egyetemi magántanár: Újabb törvényhozásunk és a magán-jog. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. VII. k. 3. ív. — Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 3. ív. — Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár XIV. kötetéhez.

Középosztály és jogfolytonosság.

Sokat köszönhet a világ nagy embereinek, de az emberiség jóllétét s haladását mégis a tömegek döntik el, melyek a nagy embereket megérteni, követni, szükség esetén megállítani is tudják. Erre a középosztály a legalkalmasabb, erkölcsi és szellemi műveltségénél, a magasabb közérdekkel való konzervatív kapcsolatánál s nagyobb tömegénél fogva. Ezért kimagasló érdeke az államnak és társadalomnak egyiránt, hogy az intelligens, munkás középosztály a demokratikus haladás folytán elért jelentős szerepét a jövőben is megtarthassa.

A középosztály ugyanis a jogfolytonosságnak egyik legerősebb támasztéka, mert helyzeténél fogva úgy a munkára, mint a szellemi önképzésre egyaránt rászorulva, leginkább megérzi a viszonyok bizonyos állandóságának szükségét, s nagyobb értelmiségével be tudja látni a kisebbszámú, de magas célokhoz következetesen alkalmazkodó fejlődés nagy értékét.

Ebben a hivatásában nem a törvény betűjéhez való ragaszkodás vezérli; ami természetes is, mert a nagyobb tömegek nem a törvénykönyvvel kezükben nézik az életet, hanem inkább az élet eseményeiből és tanulságaiból sejtik meg az intézmények és a törvény szellemét, néha élesebb körvonalakban mint azok, kik a sok fától nem láthatják az erdőt.

Igy a közhangulat ezzel közelebb jut a jogfolytonosságnak ahhoz a szabadabb értelmezéséhez, melyet szellemi jogfolytonosságnak nevezhetnénk, s mely tisztelettel a múlt alakulásai iránt, lényegében véve az alapintézményekben rejlő jogi felfogás állandóságát és a viszonyokhoz alkalmazkodni tudó, de mégis önmagából való fejlődési képességét keresi s ezekre fektet súlyt.

De a jogfolytonosság ily kétféle felfogásából keletkezhetnek kontroverziák, melyek részben a középosztály konzervatív jogfenntartó erejének félreértésére vezethetnek, másrészt — és ez a súlyosabb — az illetékes hatóságokat nehéz mérlegelés elé állítják.

Mert oly rendkívüli időkben, mint a mostaniak, midőn a gazdasági felfordulás insége a jogéletben is szakadásokat, sőt valószínűs gáttöréseket hozott létre, elsőrendű fontosságot nyer az a követelmény, hogy mindazok, kik a teljes jogfolytonosság helyreállítását, az átmenetek életbeléptetését — akár a rendes állapotból a kivételesre, akár a kivételesből a rendesre — kezükben tartják, behatóan megfontolják mindenkor azt a hatást is, melyet a tervezett átmenet, legyen az bár a kivétel vagy a visszatérés irányában, a középosztály széles köreire, az intelligens társadalom gerincére fog gyakorolni. Annnyival inkább, mert, ami a középosztálynak üdvös, az rendszerint hasznos azoknak is, akik amannál is nehezebb helyzetben, de oly mélységekben küzdenek az étellel, melyekbe a kutató szem nehezebben tud behatolni, s ahonnan a panasz is alig ér fel.

Hogy csak egy példát vegyek föl a legjellemzőbbek közül, itt van a mostani gazdasági helyzetnek az a súlyos infrakciója a szentesített jogelvek területére, mely most már évek óta a lakási és költözködési viszonyok nyomása alatt a háztulajdonosok fölmondási és béremelési jogainak ideiglenes korlátozására vezetett. Lényegében ez is a jogfolytonosság felfüggesztése és bizonyára súlyos intézkedés az egyetemes közjó érdekében. De ha tárgyilagosan mérlegeljük azokat a következményeket, melyeket a régebben zavartalanul élvezett jogok ideiglenes felfüggesztése a tulajdonosok körében okozhat, szemben azzal a mérhetetlen pusztulással, családok tönkretételével, amit az előbbi rendes jogállapot fönntartása vagy idő előtt és átmenet nélkül való visszaállítása fölidézne: akkor meg kell hajolnunk az egész társadalomra kiható ama jogi érdekek nagysága előtt, melyek az említett intézkedéseket irányították. Az ú. n. konjunktúra önmagától is hozott létre nagyobb zökkenéseket, s éppen ilyeneknek a visszahatása kényszerítette az államot a rendkívüli eszközök alkalmazására.

Igaz, hogy a három- vagy négyemeletes házak tulajdonosai között is lehetnek, akik nagy terhekkel küzdenek; de a helyes számítás mégis azt teszi bizonyossá, hogy a sokkal több nyomor súlya a zsellérek oldalán, a középosztály kisebb vagyonú része s a most ugyan egyes munkaágakban sokat kereső, de egészben vagyontalan munkásság soraiban szedi áldozatait. Éppen most óriási az ingatlan vagyon felsőbbsége, s ha egynémely tulajdonos kényszerülne is eladni a megterhelt házat, mely úgy sem volt igazán az övé, jelentékeny jóvátételt talál azokban a rendkívül emelkedett árakban, melyek most az ingatlanok értékét, még a legkedvezőtlenebb megszorítások mellett is, mindenekfölé emelik. Ezzel a helyzettel szembeállítva azt az özönvizet, mely a korlátlan fölmondás és béremelés esetén az utcára kitett vagy jólétük gyökerében megtámadott családok százait, sőt ezreit sodorná el, nem lehet habozni, hogy melyik választás a helyes.

A jog fejlődésében mindenkor helyet találtak oly kivételes intézkedések, melyek, mint pl. a «lex Rhodia de jactu» vagy újabb időkben a moratórium, az árvizsgálat, a hatósági árszabás, az egyeseket méltatlanul sujtó konjunkturális gazdasági csapások áthárítását vagy visszatartását az erősebbekre vagy szélesebb körökre lehetővé tették. Különösen katasztrofális háborúk idején. Az áthárítás mértéke és módja itt igazságos mérlegelés dolga, melyet egyfelől a jog változatlan elismerése, másfelől a «salus rei publicae suprema lex» döntő kényszere vezérelhet csak, a felelős kormányzati hatóság kezében, hogy minden egyoldalú magánérdek s általában az érdekelték jogtalan érvényesülése kizárva legyen.

Amily nehéz minden esetben az ily kivételes intézkedések megindítása, épp annyira nehéz azok hatályon kívül helyezése is; tisztában kell tehát lennünk azzal, hogy a visszatérés a háború előtti jogszabályra a háború előtti gazdasági viszonyok nélkül, ha már egyszer az állami beavatkozás, az ellenőrző gyámkodás területére kényszerültünk, nem olyan könnyű, mint azt a «laissez faire, laissez passer» iskola hívei vélik. Sőt inkább ez csakis a fokozatos megközelítés, letompítás eszközeinek bölcs alkalmazásával lehetséges; mert, mint a közmondás tartja, aki á-t mondott, annak b-t is kell mondania, s ezeknek az intézkedéseknek a jogi jelentősége éppen abban domborodik ki, hogy a háború okozta csapásoknak az a része, mely egész társadalmi rétegeket méltatlanul elsőpörne, lehetőleg szélesebb vagy erőteljesebb körök be-

vonásával egyenletesebben szétosztva, enyhüljön, nivellálódjék. Nem igen tudok tehát azokban a tervezésekben hinni, de még kevésbé reménykedni, melyek ezt a visszatérést rövid időközön belül, csak úgy máról-holnapra kivihetőnek képzelik. Jóllehet el kell ismerni, hogy ez a visszatérés, a magánjogi kivételes állapotok megszüntetése, elsőrendű közérdek s a jogfolytonosság követelménye. Csakhogy itt jól kell különböztetnünk. Az elsőrendű közérdek itt ugyanis nem az, hogy az előbbi állapot *létviszonya* helyreálljon, hanem, hogy visszatérjenek azok az életviszonyok, melyek közt a magánjogi rendes jogszabályok teljes alkalmazása nemcsak üdvös, hanem lehetséges is volt. Mert éppen csak a lehetetlenség fenyegető felhője, a végszükség joga, tette szükségessé ezeket a kivételes intézkedéseket. Am tegyék lehetővé a háztulajdonosok kárpótlását vagy jogaik szabaddátételét, esetleg a tehernek az összességre egyenlő vagy inkább progresszív arányú áthárításával; de másfelől, míg erre módot nem találnak, addig bár erőlyesen kell a rendes jogállapot mielőbbi teljes helyreállítására törekednünk, de óvakodnunk is kell, nehogy újabb felborulást okozzunk kiszámíthatatlan következményekkel. A háború rettentő állapota még nem szűnt meg, csak alakot és területet változtatott. Tudjuk a földrengésről is, hogy akkor a legpusztítóbb, ha ellenkező irányú lökések követik egymást, s amit a földrengésnél öt perc jelent, azt a gazdasági vagy a jogi élet rengésénél — mely kettő sokszor egy és ugyanaz — évek vagy évtizedek képviselhetik.

De itt az a kérdés merül fel, hogyan lehessen a középosztály a közjogi és magánjogi jogfolytonosság egyik legerősebb oszlopa, ha éppen az ő létérdekeire hivatkozva akarjuk a magánjogi jogfolytonosság súlyos megszakítását a nyílt háború végén túl is meghosszabbítani? A kérdés komoly és nem kicsinyelhető, mint egyetlen oly kérdés sem, mely nagy feladatok és kötelességek összeütközéséből kél ki. Alaki szempontból azonban nem lehet a jogfolytonosság félbeszakítását megállapítani, ha a kivételes intézkedés törvényszerűen és erre illetékes hatóság útján történt. Lényegében véve mégis az igazi jogfolytonosság felfüggesztését láthatjuk már az oly esetben is, mely általánosan elismert jogelveknek ideiglenes szünetelését kimondja. Ez csak fokozza azt a kötelességet, hogy azok restitúciójára törekedjünk. De az összességnek lehetnek még ennél is előbbre való érdekei, melyeket még ennek a magas szempontnak is fölébe kell helyeznünk, mint bármikor, amint kötelességek összeütközéséről van szó. Éppen azért az ilyen összeütközés csak látszólagos, mert mindig van egy a kötelességek között, amelyik köztük a legelső.

Nem is egy évtized, de egész évszázad terheivel, vonult el fölöttünk: a földön járó lehetetlenségek kora, mely mégis nem az egekbe emelt, hanem a pokolba taszított le bennünket. A hősiesség, kitartás és leleményesség csodái után, most az érem hátsó lapja került a felszínre, az erők összeomlása és elkeveredése, még a győztesek ittasságában is; a nagy kimerülés, mely még a háborútól megkímélt semleges országokban is szedi áldozatait, s a közgazdasági inség gyötrelmeit még a győztes államokba is bevitte.

Az emberi szellem és életképesség erejének nem csekély bizonyossága, ha a végkimerülésnek ebben a ránk szakadt korszakában is meg tudjuk érteni és képesek vagyunk rá, hogy a hősi feladatok és áldozatok mértéke még be nem télt, az öldöklő háború után az élesztő gazdasági újjászületés küzdelmei következnek, amihez szeretetben, kölcsönös megbecsülésben össze kell fognia az egész nemzetnek, mindegyik hozza a magáét; de a fölládozás, a sok emberélet után, most a sok emberélet munkáját s részben a munka eredményét követeli, s az első vonalban most azoknak kell küzdeni, akiket a háború meghagyott vagy legalább kimélt vagyonban, erőben. Így érvényesül a progresszív adózásnak egy neme, melynek túlzásaitól nagyon óvakodni kell, nehogy a vagyont túlságosan terhelvén, az ország gazdagjaiban az ország gazdagságát támadja. De a nehéz és rendkívüli idők megtanítottak arra, hogy a közérdek támogatásában ezt a forrást is fel lehet és kell használni, s hogy a nagyobb teherképesség a haza szolgálatában nagyobb áldozatokra is kötelez, ami, a kellő mértéket betartva, a nagy vagyonuak hazaszeretetében is megértésre talál, s a közjó nemesebb szolgálatát tudja ébresztetni.

Privilegizált osztályoknak nincs helyük a jövő fejlődésben. De az egyenlő teherviselés elve a köztehernek lehető arányos elosztását jelenti, az pedig a közérdek általános privilégiuma,

hogy az állam a gyengébbeknek jöjjön segítségére a kellő pillanathban, mert — bármilyen különös, de igaz — nemcsak az erősekre, hanem a gyengékre is szüksége van, s valamennyire kiterjed a felelőssége. Igaz, hogy nálunk a középosztály aktív képviselte talán szűkebb körre szorult, mert többsége a tisztviselőkből, a fixfizetésűek sokaságából került ki, de ez a történelmi múlt következménye. Ők nagyrészt annak a köznemesi és az ú. n. honoratior osztálynak maradékai, mely a múltban egykor a nemzetet képviselte, s mely 48-ban a forradalmat is megcsinálta, hogy szabadságait ne csupán kivívja, hanem az egész nemzetre átruházza.

Ebben áll az akkori forradalom különbsége bármelyik más forradalomhoz képest, s a mi középosztályunk magasabb jogcíme a kíméletre, történelmi hivatásának nagyságánál fogva a nemzet kebelében. Jelenleg is, amit a törvényhozás és a kormány a középosztályért tehet, vagy olyan, ami csak ideiglenes kihatású, de a vagyontalanoknak, a gyöngébbeknek általában, a nemzet egész frontján, segítségükre szolgál, vagy olyan, ami a válaszfalakat az osztályok között még inkább lebontja, sőt a középosztály határvonalait a földművelési és ipari munkásság felé kiterjeszti, mert céltudatos intézkedésekkel, arra kell törekednie, hogy ezekből, főként megélhetésük és létviszonyaik *állandóságának* biztosításával, jóllétük, erkölcsük és műveltségük fokozásával, mentől nagyobb réteget olvasszon be az igazi középosztályba. Ez a legbiztosabb mód, hogy azokat az internacionalizmus és a kommunizmus csalóka ábrándjai elől megóvjuk. Viszont a középosztály minél többféle életpályát fog át, annál erőteljesebb.

A társadalmi osztályok határvonalai a történelem folyamán többször változtak, eltolódtak, de a középosztály hivatása mindig a legüdvösebbek közé tartozott, s kíváncsi volt, hogy az minél nagyobb kiterjedésű legyen. A nagy francia forradalom elején Sieyès abbé röpirata még nyílt kérdésként magyarázta azt a problémát: «Qu'est-ce que le tiers état?» (Mi az a harmadik rend?) s erre a kérdésre azt felelte: «Minden.» Bár a «harmadik rend» azóta is nagyon kibővült, erre a kérdésre mi kevesebbet mondunk, de az mégis több, mert szilárd valóság. S a középosztály jelentősége és küldetése még növekedett, mióta «negyedik rend» is van, a világ fejlődése pedig attól függ, mennyire tudja mindakettőnek boldogulását és haladását egyesíteni.

Azóta a középosztály szerepe még fontosabb a jogfolytonosság védelmében. Ez mégis nem valamely önként vállalt feladat, hanem a saját körülményeiből, műveltségéből fakadó valóságos *rendeltetés*, mely küldetésében ösztönszerű tömegselektívvel nem is a betűt, hanem az e fölött álló *szellemi jogfolytonosságot* védi, szinte önkénytelenül a köré sorakozik.

Ameddig a gazdasági élet folytonossága — árak és árték — viharos hullámozásban van és állandóan tényleges szakadások között háborog, addig ez a szellemi jogfolytonosság még szükségesebb, a merev ragaszkodással szemben, mert ez az utóbbi ilyenkor úgyszólván lehetetlen, az előbbi pedig a szellemben megmenti a lényegét, a valóságot; mert itt is áll az, hogy a betű öl, a szellem ellenben életet ad.

A legközelebbi negyedszázad döntő jelentőségű fejlődésünk történetében. Huszonöt-harminc év elegendő arra, hogy bebizonyítsa — mert ezt mindig újra kell bizonyítani! — életrevalóságunkat, szellemi és erkölcsi fensőbbiségünket, ami békés úton megalapíthatja, Beöthy Zsolt szép szavával élve, azt a «szellemi integritást», melytől függ a többi. De ehhez nemcsak vezérek, ehhez a tömegek kellenek. Az ő derékságuk, erejük, mérsékletük állíthatja csak talpra ezt a mi sokat szenvedett hazánkat. Ezért érdemes mindnyájunknak szeretetben összefogni, *sokaknak sokat*, ha kell még az életet is áldozni. De elsősorban *élni* kell a nagy célokért, s ezt nem a negyedszázad vége felé, hanem most mindjárt elkezdni!

Bizzunk a hosszú történelmi múltban, mely alatt egynehányszor elvesztettük a jelent, de Isten segítségével még mindig meg tudtuk menteni a jövőt.

Dr. Szűts Miklós.

Turpis causa esetén — követelési jog?

A Hiteljogi Döntvénytár (XIV. 53. számú eset) közölte a kir. Kúriának egyik ítéletét (1921. évi szept. 7-én P. IV. 1430/1921. sz.), mely nézetem szerint nem aggálytalan.

A tényállás szerint az alperes (építési vállalkozó) nagyobb

mennyiségű burgonyának K. I. részére való szállítását vállalta, anélkül, hogy ily közszükségleti cikk vásárlására és forgalomba hozatalára jogosítvánnyal bírt volna és dacára annak, hogy az 5268/1919. M. E. sz. rendelet értelmében a burgonyatermésnek zár alá nem vett készletét a termelő is csak az országos burgonyaközvetítő-irodának adhatta el, még pedig előre megállapított árban. Az alperes nemcsak maga vásárolt be maximális áron felüli árban burgonyát, hanem megbízta a felperest (aki gépész) azzal, hogy ez is vásároljon részére burgonyát maximális áron felül, aminek a felperes eleget is tett. A felperesnek ebből a megbízási ügyletből kifolyólag kiadásai merültek fel (hogy ezek közelebbről miből állottak az a tényállásból nem tűnik ki). Ezeknek a kiadásoknak megtérítését és az alperes által a felperesnek megígért jutalékot követeli a felperes, mint megbízott az alperestől, mint megbízótól.

A kir. Kúria az alperest a kereseti kérelemhez képest elmarasztalja, kivéve a jutalék címén követelt összeget, melyre irányuló keresetével a felperest elutasította, még pedig azzal az indokolással, «hogy tiltott jogügylettől ügyleti jogot származtatni nem lehet».

Azt hiszem, hogy az ítélet elutasító része ellen kifogás nem tehető, az helyes.

De a kereset többi részének megítélése aggályos és az erre vonatkozó indoklás nem meggyőző. Ez az indoklás ugyanis így szól: «a kir. Kúria állandó gyakorlatának helyes értelmezése szerint a tiltott jogügyletből a megbízott javára eredő követelést is megtéríteni tartozik az a fél, aki a jogügylet tiltott voltát ismerve, mégis megbízást ad ilyen jogügyletre való költsékezésre, amennyiben a meg nem térítés a megbízott hibás volta mellett is méltánytalannak mutatkozik. Az adott esetben pedig ez a méltánytalanság fennforogna, ha a tiltott jogügyletből nyeréskedni szándékozó alperes megbízottja kiadásait meg nem térítené».

A kir. Kúria a jelen esetben új jogszabályt állít fel; az ítélet maga tiltott ügyletnek minősíti a kérdésben forgó ügyletet, tehát nyilvánvaló, hogy turpis causa forog fenn és mégis követelési jogot állapít meg, mert megbízottak kiadásai megtérítéséről van szó. Ez nem lehet helyes. Az a jogszabály, hogy a megbízott a megbízótól a megbízás teljesítése céljából tett kiadásainak megtérítését követelheti, csak törvénybe nem ütköző ügyletre vonatkozó megbízás esetén alkalmazható, de nem turpis causa esetén, a méltányosságnak pedig ehhez nincs semmi köze.

Van ugyan a turpis causa mellett is bizonyos esetekben helye a méltányosságnak, az t. i. azoknál a *condictio*knál áll, midőn dacára annak, hogy mind a két felet turpis causa terheli, méltányosságból *visszakövetelési* jog érvényesíthető. Ez azonban más kérdés és ennek a *visszakövetelési* jog kérdésének — amint tudjuk — külön története van.

Én voltam egyike azoknak, kik állást foglaltak azzal a merev gyakorlattal szemben, mely szerint a teljesítő fél, ha őt is turpitudine terheli, nem bír *visszakövetelési* joggal. Ez ellen ismételt felszólaltam (l. a Magyar Jogászegyletben 1913 nov. 29-én tartott előadásomat, továbbá a Jogtudományi Közlöny 1912. évi 24., 1916. évi 25-ik számában, továbbá az Ügyvédek Lapjában 1917. évi 22-ik és 1918. évi 51-ik számában e kérdésről írt cikkeimet).

Sok más tekintélyes jogász szintén felszólalván a merev joggyakorlat ellen, a több oldalról intézett támadásnak annyiban eredménye is volt, amennyiben a kétoldali turpitudine esetén is a teljesítő félnek *visszakövetelési* jogot ad már a gyakorlat, ha ezt az eset körülményeire való tekintettel a méltányosság megkívánja, így vették fel a jogszabályt a polg. tkv. javaslat. biz. szövege-be is 1510. §.). Ezt a jogszabályt azonban még jobban kiterjeszteni és a tiltott jogügyletből kifolyólag ugyancsak méltányosság alapján nem *visszakövetelési* jogot, hanem direkt követelési jogot adni, talán nem lehet, mert különben az a jogszabály, hogy törvénybe vagy a jó erkölcsökbe ütköző ügylet semmis és abból származó követelés bírói úton nem érvényesíthető, teljesen halomra dől, eddig pedig ezt a jogszabályt szigorúan alkalmazták.

Az említett ítélet maga magával is ellentétbe kerül, mert az indokok, amint említettem, szószerint azt mondják «tiltott jogügyletből ügyleti jogot származtatni nem lehet»; ha az ítélet ezzel a helyes indokolással elutasította a felperest a jutalék iránti követelésével, el kellett utasítani ugyanebből az indokból a többi követelést is, mert kétségtelen, hogy a felperes akkor, mikor a megbízási szerződés alapján a kereseti követelést érvényesíti, ügyleti

jogot érvényesít; a követelésnek ez a része ép úgy «ügyleti jog», mint a másik. Az pedig, hogy megbízási viszony forog fenn, nézetem szerint közömbös, mert a turpis causa kérdésében nem lehet a megbízási ügyletnek privilégiumot adni és azt a turpis causa jogszabályai alól kivenni.

Ezért nézetem szerint a tiltott ügyletből származó jogok nem érvényesíthetése iránti jogszabály helyes alkalmazása mellett a felperes keresetével egészen el lett volna utasítandó.

Dr. Schuster Rudolf.

A váltóelévülésről.

A Jogtudományi Közlöny folyó évi 5-ik számában dr. Sebestyén Samu kartárs úr a «Váltóelévülés, -bemutatás és -óvásról» írt cikkében helyesen kifejti, hogy a moratóriumfeloldó rendelet 35. §-ának azon intézkedése, miszerint azon esetekben, melyekben a váltótörvény szerint számítandó elévülési idő egy évnél rövidebb, a váltóelévülési idő egy évet teszen, ezidőszent is még hatályban van. Cikkirő úr azonban a 10,990/1921. M. E. sz. rendelet bevezető részének, helyesebben indokolásának harmadik bekezdésében foglalt azon kijelentéséből: «minthogy a váltók, kereskedelmi utalványok és közraktári jegyek tekintetében fennállott kivételes rendelkezéseket a 8261/1920. M. E. szám alatt kiadott rendelet megszüntette» azon aggályt merítette, hogy a moratóriumfeloldó rendelet hivatkozott elévülési rendelkezésének fennállását vitathatják és azért oda konkludál, hogy a váltóbirtokos ilyen vita kikerülése végett viszkereseti jogát óvatosságból a váltótörvényben megállapított eredeti elévülési határidőn belül érvényesítse.

Igénytelen nézetem szerint ezen aggodalom túlzott.

Az 1912: LXIII. tc. I. §-ának második bekezdése, valamint az 1920: VI. tc. I. §-ának ezzel megegyező harmadik bekezdése szerint a kivételes hatalom alapján tett intézkedéseket ezen hatalom megszűnésével általában hatályon kívül kell helyezni. Ebből tehát következik, hogy a kivételes hatalom alapján tett intézkedések a kivételes hatalom megszűnésével ipso jure nem veszítik el hatályukat, hanem csak akkor, amikor azokat kifejezetten hatályon kívül helyezik. A moratóriumfeloldó rendeletnek 35. §-át semmiféle kormányrendelet eddig hatályon kívül nem helyezte és így annak érvényessége ezidőszent komolyan nem vitatható.

A 10,990/1921. M. E. sz. rendeletnek idézett harmadik bekezdése tényleg nem szabatos; eltekintve azonban attól, hogy a rendeletnek csakis rendelkező részei tekinthetők «intézkedések»-nek, az idézett szöveg, amint cikkirő úr cikkének a bemutatás és óvás felvételére vonatkozó részében maga is helyesen kifejti, nyilván nem akart egyebet mondani, mint hogy a 8261/1920. M. E. számú rendelet megszüntette a váltók, kereskedelmi utalványok és közraktári jegyek tekintetében a fizetés végetti bemutatás és óvás felvétele körül fennállott halasztásokat és hogy ezen rendelettel megszűnt a kormány ezen papírok tekintetében kivételes rendelkezéseket tenni. Hogy a rendelet mást nem is akarhatott mondani, kitűnik épen az idézett 8261/1920. M. E. sz. rendelet szövegéből, mely nemcsak, hogy nem szüntette meg általánosságban az ezen papírok tekintetében tett kivételes rendelkezéseket, hanem újabb (a telepített váltókra és az óvás elengedésére vonatkozó) kivételes rendelkezéseket állapít meg. Ezen 8261/1920. M. E. sz. rendelet kibocsátása előtt az igazságügyminisztériumban tartott szakértekezlet során, amidőn megbeszélés tárgyát képezte azon kérdés, hogy a kivételes rendelkezésekből mi szüntetendő meg; világosan és egyhangulag azon óhaj nyilvánult, hogy a moratóriumfeloldó rendeletnek az elévülést meghosszabbító és a hágai váltóegyezménynek megfelelő rendelkezései tartassanak fenn, illetőleg ne helyeztessenek hatályon kívül; sőt épen ezen hágai váltóegyezményre való hivatkozással kívánták a telepített váltóra és az óvás elengedésére vonatkozó intézkedések felvételét. Ha tehát a 10,990/1921. M. E. sz. miniszteri rendelet harmadik bekezdése általánosságban említi, hogy a 8261/1920. M. E. sz. rendelet «megszüntette a kivételes intézkedéseket», ez a tényeknek meg nem felelő, nyilvánvaló lapsus calami, amely bizonyára azért került el a rendelet szövegét a kibocsátás előtt felülvizsgálóknak figyelmét, mert a dolog természete szerint a rendelet indoklására elegendő súlyt nem helyeztek.

Amint tehát a Pénzügyi Központnak a váltócselvényekről szóló, folyó évi február 9-én kelt és az Ügyvédek Lapjának

5-ik számában ismertetett körlevelében is helyesen (bár «kötelezettség nélkül») van kifejtve, az elévülési időtartam, illetőleg a moratóriumfeloldó rendelet 35. §-nak hatályban léte egyáltalán nem vonható kétségbe; miért is a váltóbirtokosok nyugodtan várhatnak követeléseik érvényesítésével, ha egyébként nincsen okuk arra, hogy jogaiknak sürgősen szerezzenek érvényt.

Dr. Sichermann Bernát.

Az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni Unió.*

Az *egyezmény anyagi joga* behatóan foglalkozik azzal a kérdéssel, mely *személyekre* vonatkozik az egyezség védelme. E részben a rendelkezéseket a 4., 5. és 6. cikk tartalmazza. Összefoglalva a három cikk rendelkezéseit a következő szabályozás adódik:

Generális szabály, hogy: minden Unióország a másik Unióország kötelekébe tartozó szerző műveit olyképp tartozik megvédeni, mint ahogy a saját szerzőit védi, vagyis: a másik Unióország szerzői ugyanazon jogokat élvezik, mint a hazai szerzők. Ha Ausztriát választjuk példa céljára: az Ausztria kötelekébe tartozó szerzők nálunk ugyanazon szerzői jogokat élvezik, mint a magyar szerzők, viszont a magyar szerzők Ausztriában ugyanazokat, mint ott az osztrák szerzők.

Am a generális szabály fatörzsének számos ága és az ágaknak számos hajtása van. Mindenekelőtt kiegészül a főszabály azzal, hogy az Unióországok szerzői csakis oly műveikre nézve élvezik az egyezményes védelmet, melyek még nem jelentek meg, továbbá, melyek az Unió valamelyik országában jelentek meg. Megmaradva az előző példánál: osztrák szerzőnek csak azon műveit részesítjük védelemben, amelyek még nem jelentek meg, vagy amelyek Ausztriában vagy más Unióországban jelentek meg először. Ha ellenben osztrák szerző, pl. Oroszországban jelentette meg művét először, úgy a mű nálunk nem élvez védelmet, nem lévén tagja Oroszország az Uniónak. Ép így a magyar szerző sem élvez védelmet az Unióországokban, ha művét Jugoszláviában vagy Romániában jelenteti meg először, mert e két ország ezidőszert még nem tagja az Uniónak.

Külön esetként kezeli az egyezmény azt, melyet a következő példa illusztrál: Osztrák szerző művét először Németországban adja ki? Vajjon mik ez esetben a védelem szabályai az egyezség értelmében?

Az ily esetekről az 5. cikk rendelkezik, mely kimondja az Unió valamelyik országának kötelekébe tartozó oly szerzők, kik műveiket először az Unió egy másik országában jelentetik meg, az utóbbi országban ugyanazokat a jogokat élvezik, mint a bel-földi szerzők.

Első tekintetre ez a rendelkezés feleslegesnek látszik, mert megegyezik az egyezmény említett generális szabályával. Azonban mégis szükség volt e cikk megalkotására. Van ugyanis az egyezménynek egy másik generális rendelkezése, mely szerint: az egyes Unióországok kötelekébe tartozó szerzők a másik Unióországban nemcsak azokat a jogokat élvezik, melyeket abban az országban a hazai szerzők élveznek, hanem még azokat a jogokat is, melyeket maga az egyezmény, mint kötelező védelmi módokat és eszközöket biztosít. Ez azt jelenti, hogyha valamely ország törvénye saját hazai szerzői részére nem adja meg mindazokat a védelmeket, melyeket az egyezmény kötelezőként megszab, ennek dacára is az illető ország a többi Unióországok szerzői számára megadni tartozik az egyezményben foglalt összes védelmeket. Nem szabhatja meg ugyanis az egyezmény, mint nemzetközi akta, hogy valamely ország a saját polgárainak milyen jogokat adjon; ez beavatkozás lett volna az egyes országok belügyeibe. Csak azt rendeli tehát el az egyezmény, hogy valamely ország, ha tagja az Uniónak, minden jogokat adjon a más Unióországbeli szerzőknek, függetlenül attól, hogy saját polgárait az illető ország milyen jogokban részesíti. Ilyképp kialakulhat az a helyzet, hogy valamely ország a saját polgárainak kevesebb szerzői jogi védelmet biztosít, mint amennyit az egyezmény kötelezőként előír. Az ily országban a többi Unióországbeli szerzők több védelmet fognak élvezni, mint az illető ország saját szerzői. Ezzel a további generális szabállyal szemben rendeli az említett 5. cikk azt, hogy: ha valamely unióországbeli szerző a művét először

valamely más Unióországban adja ki, úgy ebben a másik országban, vagyis az első megjelenés országában, csak azokat a jogokat élvezi, amelyeket ott az ország saját szerzői élveznek és nem tarthat igényt arra a többvédelemre, melyet netán az egyezmény biztosít. Ha tehát, pl. Ausztria saját polgárainak kevesebb szerzői jogi védelmet biztosítana, mint amennyit az egyezményi okmány megkövetel, úgy a németországi szerző, ha Ausztriában jelenteti meg művét először, csak annyi védelmet fog ott élvezni, mint amennyit az osztrák törvény biztosít és nem tarthat igényt ezenfelül azon többjogokra, amelyeket az egyezmény biztosít minden Unióországbeli szerző, tehát a németországi szerző számára is. Ha azonban a németországi szerző munkáját legelőször saját hazájában jelenteti meg, vagy — Ausztrián kívül — egyéb Unióországban, úgy Ausztriában élvez az osztrák törvényadta jogokat, de még ezenfelül az egyezményben foglalt többjogokat is.

Nyilvánvaló e rendelkezésekből, hogy az egyezmény levonta annak a szintén fontos egyezményi szabálynak következményeit, ahol a mű először jelent meg. Tehát az először Ausztriában megjelent mű — bármily országbeli is a szerzője — osztrák műnek, Ausztriában bel-földi műnek tekintetik és ehhez képest csak a bel-földi művek védelmére tarthat számot — erre azonban feltétlenül számot tarthat — az egyezmény parancsa folytán. Meg kell említeni, hogy az egyezmény 5. cikke nemcsak úgy jut érvényre, hogy a szerző kénytelen beérni a megjelenési ország kisebb védelmével, szemben az egyezmény netáni többvédelmével. A fordított eset is adódhatik. Ugyanis, ha valamely Unióország csak fenntartás kikötésével járult az egyezményhez, mi csak e fenntartással vagyunk kötelesek védeni az illető ország szerzőjét, jóllehet belső törvényhozásunk e fenntartás tartalma nélkül ad szerzői jogi védelmet. Ha azonban az illető unióországbeli szerző nálunk adja ki művét először, úgy e fenntartás nélküli védelemhez jut itt az egyezmény 5. cikke folytán.

Igy Svédország 1920 január előtt az egyezményhez csak az eredeti berni szöveggel volt kötve, mely szerint csak tíz esztendőig védetnek a művek fordítás ellenében. A Svédországban először megjelent művek tehát az Unióországokban csak az első megjelenéstől számított tíz esztendőn át voltak védve lefordítás ellenében. Ha azonban a svéd szerző műve először, pl. Németországban jelent meg, úgy fordítás ellenében nem tíz évig, hanem a megjelenés országának, tehát Németországnak törvénye értelmében védetik meg, tehát a szerző halála után 30 évig. Ezt a kedvezményt élvez azután az ilyen svéd szerző a többi Unióországban is, mert az ilyen mű származási országa Németország és nem a csak tíz évi fordítási védelmet biztosító Svédország.

Azonban szabályozni kellett a jogi helyzetet a még nem jelent művekre is, annál inkább, mert az egyezmény megjelenteknek csak a kiadott műveket tekinti, a művek kiállítását, előadását, optikai bemutatását, iparművészeti vagy építészeti művek kivétel stb. nem tekinti megjelenésnek és így nagy köre van a meg nem jelent műveknek. Az ily művekre nézve az egyezmény világosan megállapítja, hogy származási országul a szerző hazáját (le pays auquel appartient l'auteur) kell tekinteni. Hogy mennyiben bonyolíthatják e kérdést a közjogi vonatkozások, mint az egyes országok speciális közjogi helyzete (csak a volt horvát állampolgárságra, vagy a boszniai honossági viszonyokra gondoljunk), a kettős vagy többszörös állampolgárság, továbbá az állampolgárság változtatásának kérdései, ép az íróknál és művészeknél, erre ezúttal nem kívánok rátérni. Csak ép példaként utalok arra, hogy Liszt Ferenc négy országban bírt állampolgársággal, ezek közül hármát maga szerzett meg anélkül, hogy valamelyikről lemondott volna.

Vannak azonban oly művek is, melyek egyszerre több országban jelennek meg először. Ezek az úgynevezett szimultán kiadások. Az ilyenek eddig igen gyakoriak voltak, épen azért, mert a különböző országok szerzői joga nem volt egyenlő és így szerzők és kiadók célszerűnek látták, hogy egyes műveket több országban egyszerre jelentessenek meg. Az ily szimultán kiadásokról is rendelkezik az egyezmény és pedig olyképpen, hogy: ha valamely mű először egyszerre több Unióországban jelenik meg, úgy a megjelenési országok közül azon ország tekintendő származási országnak, amelyik rövidebb ideig tartó szerzői jogi védelmet ad. Ha tehát egy mű Ausztriában és Franciaországban egyszerre jelenik meg először, úgy az Unió szempontjából osztrák műnek lesz tekintendő, mert Ausztria csak 30 évig védi a szerzői

* Az előbbi közl. I. az 5. számban.

jogot a szerző halála után, míg Franciaország 50 évig p. m. a. (post mortem autoris). Ha pedig a mű egy Unióországban és valamely nem Unióországban jelenik meg először, úgy olybá tekintendő, hogy a származási ország az Unióország, tehát részesül a mű az egyezményes védelemben. Magától értetődik ezek nyomán az, hogyha több Unióországban és egy vagy több Unióon kívüli országban jelenik meg egyszerre először egy mű, úgy abban az Unióországban származottnak tekintendő, amelyben rövidebb ideig tartó a szerzői jogi védelem.

Am még ezek a rendelkezések sem merítik ki teljesen a védelem személyeire vonatkozó kombinációkat, amint az egyezmény nem is merítette ki teljesen ezt a tárgykört. Így hiányzik a rendelkezés arról az esetről, ha valamely mű két Unióországban jelenik meg egyszerre először és pedig olyan két Unióországban, amelyekben egyenlő a védelem tartama. Vajjon ez esetben melyik lesz a kettő közül a mű származási országának tekintendő? Adandó esetben ez a kérdés lényeges lehet, minthogy egyik ország szerzői joga eltér a másiktól bizonyos vonatkozásban és így a szerzőt fontos érdek fűzheti ahhoz, hogy műve ebben vagy amabban az országban legyen mintegy honos. Az egyezmény ezt a kérdést nem döntötte el; rábízta tehát az egyes országok bírói gyakorlatára, amint több más kérdést is, szándékosan, vagy megfelelő megoldás híján a gyakorlatra bízott.

Csak még egy kérdést szabályozott az egyezmény a védendő személyekre vonatkozólag: megszabja, hogy azon szerzők, akik nem tartoznak ugyan az Unió egyik országának kötelékébe sem, de műüket az Unió egyik országában jelentetik meg először, ebben az országban azokat a jogokat élvezik, mint a belföldi szerzők, az Unió többi országaiban pedig az egyezmény adta jogokat. Ha pl. egy orosz honosságú szerző művét először Ausztriában jelenteti meg, úgy Ausztriában részesül abban a védelemben, amelyben ott az osztrák szerző részesül, a többi Unióországban pedig az egyezmény értelmében részesül védelemben, tehát ugyanúgy, mintha osztrák szerző műve volna. Az Unióértekezletek, midőn e rendelkezést statuálták, azon feltevésben voltak, hogy az illetén szabályozás arra fogja bírni a nem-Unióországok szerzőit, hogy műveiket lehetőleg az Unió országaiban jelentessék meg először és ezzel egyrészt támogassák az Unióországok nyomdai és kiadó iparát, másrészt mintegy nyomást gyakoroljanak saját hazájuk közvéleményére az Unióhoz való csatlakozás irányában. A tapasztalat bizonyítja, hogy nem volt alaptalan az Unióértekezleteknek ez a feltevése, mert tényleg gyakran megessik, hogy az Unióhoz nem tartozó országok szerzői, műveiket valamelyik Unióországban jelentetik meg először, ép azért, hogy az Unió védelméhez jussanak. Így számos orosz szerző művét először Németországban, vagy Franciaországban adta ki, mert tudta, hogy a műve akkor, ha először saját hazájában adja ki, szabaddá válik minden oly országban, melynek nincs külön szerzői jogi egyezménye Oroszországgal és Oroszországnak igen kevés ily egyezménye volt.

(Folyt. köv.)

Dr. Szalai Emil.

Újabb törvényhozásunk és a magánjog.*

A háború szomorú öröke az *ádrágító visszaélések* szünni nem akaró sorozata, amelyekkel szemben eleinte rendeletek, majd az 1916: IX. tc. óta törvényhozás útján is minden képzelhető eszközzel próbáltunk védekezni. Az 1920: XV. és az azt kiegészítő és módosító 1920: XXVI. tc. a legdrágább eszközöktől sem riadt vissza: behozta a botbüntetést — elkéséredésében mi telhetett tőle? — és az ádrágítót ismét csak a kereseti alkalom elvonásával (lásd fent) igyekezett sújtani, amikor kimondta, hogy az elítéltet iparigazolványának vagy iparengedélyének, vagy ezt pótló hatósági engedélyének elvesztésére kell ítélni és egy évtől öt évig terjedhető időre el kell őt tiltani az ítéletben megjelölendő vagy általában közszükségleti cikkekkel való kereskedéstől; külföldi elítéltet az országból ki kell utasítani s a visszatéréstől örökre el kell tiltani, a belföldit öt évig terjedhető időre ki kell tiltani a községből, amely nem illetőségi helye; el kell rendelni az ítéletnek vagy rendelkező részének az elítélt költségén falragasz vagy hír-

lap útján közzétételét és ezenfelül az oly elítéltet, akinek nyílt üzlete van, arra kell kötelezni, hogy üzlethelyiségében, üzletének ajtaján vagy kirakatában feltűnő helyen féléven át az ítélet rendelkező részét feltüntető táblát tartson kifüggesztve.

Noha a magánjogi jogkövetkezményeket az 1920: XV. tc. 6. §-a úgy vonja meg, hogy a vevő az ár leszállítását követelheti, noha tehát a *turpis causa* címén való érvénytelenséget implicite kizárja: a bírói gyakorlat — legalább is a 3678/1917. M. E. rendelet és az 1916. évi IX. tc. uralma alatt álló esetekre — a *turpis causa* címén való érvénytelenség jogkövetkezményét alkalmazza (Kúria, 1921 június 28., P. II. 1752/1921. sz., Híteljogi Döntvénytár XIV. 44.; Kúria, 1921 szeptember 7., P. IV. 1430/1921. sz., Híteljogi Döntvénytár, XIV. 53. sz.). Ismereteseek azok a nehézségek, amelyek ezzel az állásponttal karöltve a gyakorlatban felmerültek és amelyek a teoretikusok javarészt, közöttük csekélységemet is, arra birták, hogy az érvénytelenség kategóriájának elejtése és a most már törvényileg is kifejezésre jutott álláspont mellett szálljanak sikra. Az első rést is maga a törvényhozás ütötte, amikor a maximális ár túllépése miatt csak az azt meghaladó vételár visszafizetésére kötelezi az eladót, de egyébként az ügyletet hatályában fenntartja (1914: L. tc. 1. §.; Híteljogi Döntvénytár XII. 64., 78., 96. sz.). Árúhiány idejében ugyanis a semmisséggel járó *in integrum restitutio* kötelezettsége a vevőt sújtja a legsúlyosabban, akinek az árúra minden körülmények közt és minden áron szüksége van; s noha a bíróságok mindent elkövettek, hogy a *turpis causa* jogkövetkezményeinek e súlyát enyhítsék, s ehhez képest kimondták, hogy a szolgáltatás csak annyiban követelhető vissza, amennyiben annak megtartásával a másik fél jogtalanul gazdagodnék (Kúria 1921 április 12., P. III. 106/1921. sz., Mjogi Dár XIV. 25.) vagy annak megtartása egyébként ellenkeznék a méltányossággal (Kúria, 1921 június 28., P. II. 1752/1921. sz., Híteljogi Dár, XIV. 44.), mégis mindig fennmaradt az az aggály, hogy vagy visszaitéli a bíróság az eladónak az eladott árút és ettől való feltében a vevő inkább hallgat és fizet, vagy pedig a *bilateralis turpitude* jogkövetkezményeképp meghagyja az árút a vevőnél, aki ebben az esetben ingyen jutott esetleg milliókat érő árúhoz.

Meg kell egyébként jegyeznem, hogy az ádrágítás problémája ma már lényegesen más, mint volt a háború alatt és hogy a bíróságoknak a beállott gazdasági változás következményeit le kell majd vonniok, ha az új ádrágítási törvények hatálya alá tartozó esetek kerülnek majd *magánjogi* elbírálás alá. A háború folyamán az ádrágítás lehetősége az *árúhiányból* táplálkozott, amelyet az ellenségeink részéről alkalmazott blokáid idézett elő; ma az ádrágítást nem ez, hanem *valutánk romlása* és az annak további romlásától való félelem táplálja, mert hiszen ma minden árút lehet kapni, csak meg kell fizetni az árát. A jogi megítélésben ez a változás alapvető jelentőségű. A bíróságok küzdelme az ádrágítás ellen abból a gondolatmenetből fakadt, hogy «ahol az árú nem közvetlenül, hanem a közvetítő kereskedők és ügynökök egész láncolatán keresztül jut a termelőtől, illetve a gyáros-tól a nagykereskedőhöz és innen a kiskereskedőhöz, a közérdekbe ütköző aránytalan ádrágítást nem annyira az egyes közvetítők által egyenként és külön-külön elért haszon nagysága, mint inkább az áremelkedésnek a közvetítők nagy száma folytán beálló többszörösödése idézi elő... Minden olyan további mesterséges ádrágító tényező közbelépése, amelyre a közszükségleti cikkek forgalmát lebonyolító kereskedelemnek semmi szüksége nincs, nemcsak felesleges, hanem... egyenesen a közérdekbe és jóérkölcökbe ütközik.» (Kúria, Híteljogi Dár XII. 24.) Ez okból a bíróságok különös szigorral ellenőrizték azt, hogy az árúnak a fogyasztóig menő útján *pur et simple* ádrágítónak jelentették ki azt a nagykereskedőt, aki erdőtulajdonostól tűzfát vesz és azt nagykereskedőnek adja tovább (Híteljogi Dár XIII. 122. lap, XIV. 37. lap, XV. 14. lap), vagy bornak nagykereskedő által nagykereskedő részére való eladását (Híteljogi Dár, XIV. 69. l.), anélkül, hogy annak vizsgálataba bocsátkoztak volna, vajjon *a konkrét esetben* nem forgott-e fenn *gazdasági szüksége* annak, hogy a normális láncolatba egy külön szem ékelődjek be. Akárhogyan áll ez a kérdés a multra nézve, a jelen viszonyok közt mindenesetre elképzelhető, hogy pl. a falubeli kiskereskedőnek nincs módjában közvetlenül a külföldi nagykereskedőtől, vagy akár a budapesti nagykereskedőtől is beszerezni az árút, hanem reá van utalva a helyi nagykereskedő közvetítésére, úgy, hogy ennek tevékenysége gazdaságilag

* Szerzőnek a Budapesti Ügyvédi Körben 1922 február 23-án tartott előadása. Befejező közlemény. Az előző közleményt lásd a *Jogtudományi Közlöny* f. évi 5. számában.

legkevésbé sem fölösleges. Annál kevésbé fölösleges, mert az áruhiány megszűntével a vevőnek szabadságában áll az olcsóbb forrást felkeresni, úgy, hogy maga az a tény, hogy az ügylet a magasabb ár alapján mégis létrejött, sokszor erős érv mellett, hogy a közbeékelődő személy tevékenysége szükséges volt. Megokolt lesz tehát a vonatkozó jogelvek revíziója és az eset körülményeinek szorgos figyelembevétele különösen abból a szempontból, vajjon a vevő az ügylet kötésékor oly körülmények közt volt-e, hogy a magasabb árat meg kellett adnia, noha az árut másutt olcsóbban is megkaphatta volna.

Az árdrágító ügylet magánjogi következményeinek oly módon való megszabása, amint az az 1920. XV. tc. 6. §-ában kifejezésre jut, a megoldást erősen közelíti az utolsó évek centrális magánjogi problémájához, a *gazdasági lehetetlenülés* kérdéséhez. Örök dicsősége Kúriánk alkalmazkodóképességének és életbölcességének, ahogyan belevitte a judicaturába a megváltozott gazdasági viszonyokhoz való hozzáilleszkedés elháríthatatlan parancsát. Míg eleinte a gazdasági lehetetlenülést csak addig a konzekvenciáig vitte, hogy az ügyleti fél, akire annak folytán túlságosan terhes kötelezettség szakadna, az ügylettől elállhat, addig később már megengedte a túlságosan terhes üzleti feltételek enyhítését, magát az ügyletet pedig egyébként hatályában tartotta. A fejlődés legfelsőbb fokát pedig jelzi a döntés: «Ha az árúnak aránytalanul magas árban való megrendelése, valamint az átvétel s a túl magas ár kifizetése, a háborús kényszer hatása alatt történt, a vevő nincs elzárva attól, hogy a vételárnak a rendes árat vagy értéket meghaladó részét utólag is visszakövetelhesse.» (Mjogi Dtár, XIII. 3. sz.) Nyilvánvaló az analógia e döntés és a most idézett tc. alá tartozó esetek között: a gazdasági kényszer hatása alatt tett többteljesítés visszakövetelése az ügylet egyéb részeinek épségbentartása mellett. Pendantja és továbbfejlesztése ez a *méltányosság eszméjén nyugvó ama gyakorlathoz*, amely a jogtörténet minden szakában jellemezte a nagystílú és örök értéket alkotó magánjogi bíráskodást, kezdve a római praetori jogon, egészen az angol *equity law*-ig. Az *equity* eszméjének ez az előtérbe helyezése nyilvánul meg a magán- és kereskedelmi jog legkülönbözőbb terein és teszi a Kúria gyakorlatát hajlékonyá és alkalmazkodóvá a megváltozott gazdasági viszonyok irányában. Ennek a magasröptű szellemnek szülöttje az a döntés, amely szerint «a vagyonbiztonsági állapotnak belzavarok alatt beállott súlyos rosszabbodása, mint a szerződés természetes fellelési alapjainak erőhatalom jellegű megváltozása alapul szolgálhat a szerződéstől való elállásnak olyan esetben, amelyben ez az állapotváltozás az egyik szerződő fél kockázatát tetemesen növelte» (Mjogi Dtár, XIV. 22. sz.), vagy amelyből kifolyólag a lakásinséget és a pénz- és ingatlanérték hullámzását mint a tulajdonközösség megszüntetését gátló körülményt (Mjogi Dtár, XIV. 3. sz.), vagy mint az optionális megállapodást felbontó okot értékel (Mjogi Dtár, XIV. 40. sz., XV. 1. sz.). Ebből a forrásból táplálkozik az a határozat, amely folyamatos szállítási kötelezettség esetében a teljesítéshez ragaszkodó vevőt kötelezte arra, hogy a háborús viszonyokhoz képest a megállapítottnál nagyobb árat fizessen, «mert a méltányossággal ellenkezik, hogy egyik fél pusztán a háború miatt a másik fél rovására túlságosan mérvű előnyhöz jusson» (Mjogi Dtár, XIII. 7. sz.), vagy amely nem tekinti szerződészegőnek azt az alkalmazottat, aki a szolgálati viszonyt egyoldalúan megszüntette abból az okból, hogy a főnök a 8—3 óráig egyhuzamban megszabott munkaidőt 8—12 és 2—6-ig tartó időre változtatta meg, mert ez «az alkalmazottra nézve a mai végtelenül súlyos életviszonyok között nehezen elviselhető terhet rótt volna és boldogulását lényegesen megnehezítette volna» (Bpesti Tábla, 1920. április 16., 6. P. 861/1920. sz., Hitelezési Dtár, XIII. 60. sz.). Oly törekvések, amelyek azelőtt éveken át hiába kopogtattak a Kúria ajtaján, most bebocsátást nyernek. Így az illetéktelen befolyásolás tana, amelyet a Kúria legelőször 1917-ben alkalmazott abban az irányban, hogy a kizsákmányoló ügyletet semmisnek tekintette (Mjogi Dtár IX. 78. sz., XIII. 82. sz.); most már azonban túlmegy ezen és a kizsákmányolt félnek az ellenérték felemelésére is vagylagos követelést ad, ha a másik visszaélt szellemi alárendeltségével, védtelenségével, kedvezőtlenebb gazdasági helyzetével (Magánjogi Dtár, XIV. k. 24. sz.).

Ila mai magánjogunknak az a képe, amelyet a törvényhozás részéről nyert impulzusok tekintetében festenem kellett, sötét és kevésbé reményteljes, egy momentum megmaradt, amelybe tel-

jes megnyugvással vethetjük a jövő iránti hitünket. Amikor minden összeesküszik ellenünk, amikor a polgári törvénykönyv megalkotásának reménye a távol jövő zenéje csupán, Kúriánk polgári jogi gyakorlata, mintha érezné, mennyi mulasztást kell pótolnia és mennyi sebre kell irt találnia, minden dicsőreget felülmúló magas színvonalon és az avult dogmatizmust félreterelő szabad jogfelfogással igyekszik az anyagi igazságnak érvényt szerezni. Ila hó és jég lepi is a tájat, ameddig csak lát a szemünk, a hideg lepel alatt lankadatlanul lüktet az élet. És fel fog ragyogni a nap, amely felolvasztja a ma még keményen ellenálló kérget, és akkor teljes virágzó pompájában fog elélni tűnni az új, a szebb, az igazságosabb magyar magánjog.

Dr. Meszlény Artur.

Tekintettel a papiros árának, valamint a munkabérnek emelkedésére, lapunk előfizetési árát is fel kell emelnünk.

A «Jogtudományi Közlöny» előfizetési ára f. évi április 1-től kezdve Döntvénytárral együtt negyedévre 140 K lesz, Döntvénytár nélkül 100 K.

Szemle.

— A bírák legutóbbi gyűlésükön ismét feljajdultak sorsuk kétségbeejtő voltán. Amit a szónokok a megélhetés lehetetlenségéről és a magyar közélet erkölcsi züllöttségéről elmondottak, minden túlzás nélkül, fedi az igazságot. Abban sem volt túlzás, hogy a korrupció árja a nyomorral küzdő bírói kar erkölcsi szeplőtlenességét is veszélyezteti, mert a bíró is csak ember és ha erkölcsi piedesztálja hivatásszerűleg magasabb is, mint a többié, csupán ténykérdés, hogy a panama-hullámok mikor csapnak fel erre az emelkedett szintre, csupán ténykérdés, hogy az éhező és lerongyolt gyermekek szeretete mikor győzi le az erkölcsi ellenállás együtthatóját. Szóval abban az ítéletben, amelyet a bírák testülete hozott, a ténymegállapítás kifogástalan volt. Kevésbé értjük azonban a rendelkező részt. Miként már annyiszor történt, elhatározták, hogy a Bírói Egyesület, a KANSz. stb. útján a kormányhoz fordulnak orvoslásért. De hát mit tehet a kormány? Felemelheti-e az illetményeket oly mértékben, hogy azok fedezzék a megélhetés szükségleteit? Oly szellemileg előkelő testület, mint a bíraké, nyilván nagyobb iskolázottsággal bír, semhogy ne ismerné a végtelen gazdasági csavar természetrajzát. Jól tudják tehát, hogy a fizetések megfelelő emelését szükségszerűleg nyomon követi az áraknak még fokozottabb emelkedése. Kétségtelen, hogy a bírák gazdasági helyzete kereseti elszigeteltségük következtében még egy árnyalattal kedvezőtlenebb, mint a köztisztviselőkké vagy a magyar középosztályé általában. Ép úgy, mint ahogy a magyar középosztályé gazdasági elszigeteltsége miatt kedvezőtlenebb, mint a középeurópai államokban. De a különbség csak fokozati. Ezért félő, hogy a bírói karon ép oly kevésbé lehet segíteni, mint a középosztály egészen. Legalább is addig, amíg Közép-Európa gazdasági és pénzügyi beteg állapotában a gyógyulási folyamat meg nem indul, amíg az ú. n. győző hatalmak annak tudatára nem ébrednek, hogy a legyőzöttek gazdasági bomlása az ő látszólagos jólétüket is megfertőzi. Ami azonban a fokozati különbséget illeti, amiért «sósabbak itt a könnyek s a fájdalmak is mások», ebben kétségkívül része van a nyugat-európai fejlődéssel szembehelyezkedő politikai iránynak is. Sajnos, a bírói kar nagy része nem mentes a szemrehányástól, hogy ezt a politikát nyíltan támogatta, ami, ha egyébben nem, abban nyert kifejezést, hogy egyik legexponáltabb képviselőjét ültette a bírói egyesület elnöki székébe, hogy — megengedjük — jóhiszemű eszköze volt az igazság-

szolgáltatás álrühájába öltözött politikai bosszúállásnak. Kötelességünk nyíltan kijelenteni, hogy a bírák ama része, amely lelki közösséget vállalt azokkal a primitív elmékkel, akik Magyarország romjain a reakció szigetét próbálták megalapítani, súlyos hibába esett. Vétett nemcsak a bírói állás tekintélye ellen, mely nem tűri a bírák politikai állásfoglalását, de vétett közvetve saját érdeke ellen is, mert rontotta az ország gazdasági felépülésének esélyeit. Megengedjük, hogy a hiba régebbi keletű. Abból az időből ered — ha jól emlékszünk a darabont-korszakot követő koalíció bűne — amikor a kormány először elnézte, hogy bírák politikai egyesületek tagjai lehessenek. Szót emeltünk ellene akkor is, majd később a Károlyi-kormányzás alatt is. És a mostani súlyos időkben sem adhatunk más tanácsot a sorsukon méltán aggódó bírának, mint: el a politikától és — vissza az igazsághoz.

— **Az ügyvédi kamarák hatásköre.** A budapesti ügyvédi kamara az igazságügyminiszterhez intézett feliratában kérte, hogy a nemzetgyűlés elé terjesztendő törvényjavaslatokat közölje a kamarával. Az igazságügyminiszter válaszában kilátásba helyezi, hogy az igazságügyi javaslatokat, ha kellő számú példány rendelkezésére áll, meg fogja küldeni a kamarának, azt is megígéri, hogy más minisztereknél is támogatni fogja a kamara hasonló kérelmét, de figyelmezteti a kamarát, hogy «amennyiben jövőben a törvényes hatáskörét is érintő kérelmekkel a kormány többi tagjához kívánna fordulni, kérelmével nem mellőzheti a felügyeleti utat s ehhez képest ilyen esetekben mindenkor hozzám kell fordulnia». Kitanítja ezenkívül a leirat a kamarát, hogy véleményadási kötelessége csak törvényes feladatkörét érintő törvényjavaslatokra és ezekre is csak akkor terjed ki, ha az igazságügyminiszter közli azokat a kamarával.

A kamara nagyon udvariasan, nézetünk szerint túlságosan udvariasan visszautasítja válaszában a miniszternek a kamara autonómiájába való beavatkozását. Nagyon helyesen fejti ki, hogy a miniszter leirata beleütközik a törvény szavaiba, szellemébe és a kamara ötvenéves gyakorlatába.

Sokkal gyöngébb alapon áll a miniszter leirata és sokkal alaposabb a kamara válasza, semhogy az érvekkel pro és contra behatóan foglalkoznunk kellene.

Csak reá akartunk mutatni arra, hogy az igazságügyi kormány, ahelyett, hogy köszönettel fogadná a felajánlott közreműködést, a kamarát nemcsak törvényben gyökerező jogának gyakorlásától akarja elzárni, hanem korlátozni kívánja kötelességének teljesítésében is.

Szilágyi Dezső, Plósz Sándor szívesen vették a kamara közreműködését. A mai igazságügyi kormánynak nincs reá szüksége.

— **Jogegységi döntés.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi márc. 27. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni. I. Megszállás idejében előfordult ellenséges rekvirálás törvényes-e (1913: XLIII. tc.), ha a körülményekből megállapítható, hogy a rekvirálás célja nem a megszálló hadsereg szükségleteinek kielégítése volt, hanem az, hogy a megszálló hadsereg a rekvirált dolgokat harmadik személyekre ruházza át, például avégből, hogy ilyképen kárpótlást nyerjenek olyanok, akiket valamely előző rekvirálás aránytalanul sújtott. II. Ha az előbbi kérdésben említett rekvirálás nem törvényes, lehet-e azt a harmadik személyt, akire a megszálló hadsereg a rekvirált dolgot átruházta, oly szerzőnek tekinteni, aki jogszabályaink értelmében tulajdonjogot szerez abban az esetben is, ha a dolog nem az átruházó tulajdona? (Vonatközússal egyfelől a szegedi kir. ítélőtáblának P. III. 1002/1920. és P. III. 1203/1920. számú, másfelől a kir. Kúriának P. VI. 793/1921. és P. VI. 984/1921. számú ítéleteire, úgyszintén egyfelől a kir. Kúria II. polgári tanácsának P. II. 83/1921. sz., másfelől a kir. Kúria V. polgári tanácsának P. V. 3844/1920. számú ítéletére.)

— **Az ügyvédi kamara és a lakáshivatal.** A budapesti kamarának a népjóléti miniszterhez intézett felterjesztésében a következőket olvassuk: «Azon köztudomású tény mellett, hogy a budapesti lakáshivatalban alkalmazott bírák megbízatásukról lemondottak és hogy ennek folytán a lakáshivatal átszervezés alatt áll, felhasználjuk az alkalmat arra, hogy azt a tiszteletteljes kérel-

met terjesszük Nagyméltóságod elé, hogy a lakáshivatali állásokra a bírói kar tagjait tovább is alkalmazni méltóztassék, mert való ugyan, hogy a lakásügyi közigazgatáshoz megkívántató kezdeményezésképesége a bírói kar minden tagjában kellően kifejlődve hivatásuk természeténél fogva rendszerint nincs, másrészt azonban a lakásügyeknek a nagyközönség széles rétegei kíváncsian megnyugtatóásával való intézése elkerülhetetlenné teszi annak a bírói karnak bevonását, amelynek tagjai épen hivatásuknál fogva a jog és méltányosság követelményeit teljesebb mértékben garantálják, mint a közigazgatási tisztviselők.» A budapesti kamara meggyőződésünk szerint nemcsak az egész ügyvédi kar, hanem a jogkereső közönség óhajának adott kifejezést, midőn azt kéri, hogy a bírákat ne cseréljék ki közigazgatási tisztviselőkkel. Közmegegyezés szerint ez a mai, kétségtelenül nem kielégítő állapotoknak, további romlását, nem pedig javulását jelentené.

— **Az igazságügyminiszter nyilatkozik.** Az Igazságügyi Közlöny legújabb (februári) száma meglepetést nyújt olvasóinak: az igazságügyminiszter nyilatkozik. A nyilatkozat meglepetésként, mondhatjuk nagy meglepetésként hat, mert a miniszter úr egészen szokatlan téren próbálkozik. Nem kisebb dologról van szó, mint arról, hogy az összkormány egyik rendeletének (6720/1921. M. E. rendelet 21. §. mezőgazdasági haszonberek emeléséről) homályos szakaszát magyarázza, és pedig, amint nyilatkozatában mondja: «a rendelet alkotásánál szem előtt tartott szempontokhoz képest.»

Mit jelent ez a nyilatkozat? Kik számára készült? Ki intézett kérdést a miniszterhez és kinek adott feleletet? és ha akadt bíróság, mely kérdést intézett a miniszterhez, hogy egy homályos rendeletet miként magyarázzon, mit fog csinálni a nyilatkozattal, amely még homályosabb, mint a rendelet, melyet magyarázni akar?

A miniszter nyilatkozata nem jogforrás. Törvényes hatáskörében kiadott rendeleteit alkalmazni kell, akár rosszak, akár jók, akár érthetők, akár nem.

De a rendeleteket magyarázó nyilatkozatai annyit érnek, mint bármely magánjogtudósnak nyilatkozatai.

A miniszter urak annyira megszokták «jogforrás»-i minőségüket, hogy immár azt képzelik, hogy minden forma mellőzésével minden egyes nyilatkozatuk «jogforrás».

Nagyon megegyeszerűsítene a jogszolgáltatást, ha a miniszter urak nyilatkozatai jogforrások volnának.

A bíróságok a rendeletek és talán ezen első lépés után nemsokára majd a törvények sűrű kódébe egyszerűen a minisztert kérdeznék meg, miként kell értelmezni az érthetetlen, lézagos, ellentmondó stb. szakaszt?

Bármennyire összebogozódott azonban utóbbi időkben az igazságszolgáltatás és közigazgatás, ennyire talán még sem vagyunk.

Bizza az igazságügyminiszter úr a rendeletek interpretálását nyugodtan a bíróságokra. Nemcsak azért, mert — amint nyilatkozatából látjuk — ehhez a bíróságok jobban értenek, hanem elsősorban azért, mert ez nem tartozik az ő hatáskörébe.

— **Egyetemleges adóstársak közötti jogviszony.** Abból, hogy az egyetemleges adósok, mint a szolgáltatásra jogközösségben állók, egymással szemben is teljesítésre vannak kötelezve, következik, hogy mihelyt a kötelezettség a hitelezővel szemben lejárt, mindegyik adósnak joga van a többi ellen arra, hogy a hitelező kielégítéséhez az őket terhelő arányban hozzájáruljanak. Abban az esetben pedig, ha a kölcsönben, az egyetemleges adósoknak csak egyike részesült, ettől követelni jogosított a másik adós, hogy ez a hitelezőt elégítse ki, amiből következik továbbá az, hogy ezen másik adósnak joga van követelni azt is, hogy a kölcsönben egyedül részesült adós a kölcsön biztosítására lekötött ingatlanát a tehertől mentesítse. (Kúria. V. 4517/1921.)

— **Baleseti kártérítésbe beszámítandó jövedelem.** A kártérítési kötelezettség csakis a tényleg bekövetkezett kár megtérítésére terjedvén ki, mindaz, ami a kár csökkentésére szolgál, annak összegéből leszámítandó. Ha tehát a beleset folytán elhalt férj után az özvegy, hitvestársi öröklés címén, cséplőgépet

kapott, ennek tiszta keresménye a baleseti kártérítés összegéből levonandó. (Kúria VI. 1602/1921.)

— **Törvényes gyermek tartása.** A H. T. 95. §-a a házasságból született vagyontalan közös kiskorú gyermekek irányában a szülők tartási kötelezettségét minden közelebbi időhatár nélkül állapítván meg, ez a tartási kötelezettség magánál a törvénytől fogva a kiskorúság egész idejére kiterjed, e kötelezettség végső időpontját tehát nem kell az ítéletben külön meghatározni. (Kúria III. 4525/1921.)

— **Szavazatra nem jogosult részvényesek.** Az alapszabályokban érvényesen kiköthető, hogy a közgyűlésen csak az a részvényes gyakorolhatja jogait, akinek részvényei a közgyűlést megelőző bizonyos határidő előtt a részvénykönyvben nevére átíratottak. De a részvénykönyvben szereplő részvényes sem szavazhat, ha részvényeit a közgyűlés előtt eladta. Ebből következik, hogy az ő nevében, mint az ő meghatalmazottja sem szavazhat a részvény vevője, aki tulajdonos ugyan, de viszont a részvényeket magára az alapszabályszerű határidő előtt a részvénykönyvben át nem íratta. Közömbös az a körülmény, hogy eszerint oly részvény után, mely a közgyűlés előtt, de nem az alapszabályszerű határidő előtt átruházott, a közgyűlésen senki sem szavazhat. (Mindkét alsóbírósággal ellentétben Kúria IV. 2637/1921.)

— **Ujlaki Géza dr.: Agoston Péter védelme.** Hugó Victor mondja egy regényében, hogy voltaképpen következtetlenség Voltairétől, hogy kigúnyolja a fészületet, mert annak idején épügy megvédte volna Jézust, mint a hogy védelmezte Calast.

E szavak szuggesztív ereje nemcsak Voltaire egyéniségét világítja meg művészi plasztikussággal, hanem találók mindazokra az emelkedett gondolkozású emberekre, kiket politikai és világnézeti különbségek sohasem akadályozhatnak abban, hogy lelkük teljes melegevel, képességük minden erejével ne siessenek szétoszlatni az átláthatatlan ködöt, mellyel a politikai, vagy vallási fanatizmus gyűlölködése takarja el ártatlan emberek igazát.

Az atheista Voltaire ép oly szenvedéllyel védelmezte volna Jézust, mint amily erővel és bátorsággal szállt síkra a legitimista Berryer a «bitorló» családjából való Bonaparte Lajos védelmében.

Ebből a szempontból kell nézni azt a tiszteletreméltó, bátor, emberszeretettől és igazságába vetett hittől áthatott védőbeszédet, melyet a polgári demokrácia eszmekörében élő Ujlaki Géza dr. a proletárdiktatura népbiztosának érdekében tartott volt, mint a büntető kir. törvényszék által kirendelt védőügyvéd.

E védőbeszéd egyetlen törekvése, hogy tanukkal, okiratokkal, Ágoston beszédeivel, cselekedeteivel, az ékesszólásnak és logikának meggyőző erejével kétséghivonhatlanul bebizonyítsa, hogy Ágoston noha a proletárdiktatura szolgálatában állott, nem volt kommunista, hogy a vérontásnak, rablásnak, rombolásnak, pusztításnak abban a szennyes áradatában, mely ez uralom emlékéhez tapad, egyénileg tisztán őrizte meg emberiségét és becsületét.

A védő igyekszik teljesen háttérben maradni. A közel 100 oldalra terjedő védőbeszédben óvatos gondossággal vigyáz arra, hogy mondatai mentesek maradjanak a frázisoktól, szubjektív ellágyulásoktól, nem a szívre, mindenütt és mindvégig csak az értelemre akar hatni. Minden mondata tisztán, világosan hirdeti, hogy itt csak védencéről és csak az igazságról van szó, ahogy nem kegyelmet és méltányosságot, hanem csak megértést és igazságot akar.

Stílusa a célnak megfelelően tiszta, világos, minden felesleges cafrangtól mentes, mondatainak egyszerű tömörsége, bizonyítékainak logikus csoportosítása, azokból levont következtetései, a védenccselekedetét megvilágító lelki analízis meggyőző erővel nehezdednek az olvasó lelkére.

A védőbeszéd mostanában jelent meg könyvalakban, noha már 1920-ban ki volt nyomtatva. A könyv megjelenése azt a célt szolgálja, hogy a bizonyítékok tömegének széles körben való ismertetésével a nagy nyilvánosságot győzze meg a halálraítélt népbiztos ártatlanságáról.

Ha a célját nem is éri el teljesen, de ékesen szóló bizonyítékok szerzőjének tiszta, becsületes törekvése mellett és értékes tanuságtétel a magyar jogvédelem magasrendűsége mellett.

V—r. M.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. törvénycikk. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Térfi Gyula dr.* Ára 16 K.

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára 14 K.

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. törvénycikk. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

A börtörvény (1908: XLVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák börtörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. (Betűrendes tárgymutatóval.) Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára 24 K.

A büntettekről és vétségekről szóló 1878: V. törvénycikk a módosító és kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A büntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára 36 K.

Az ipartörvény (1884: XVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendeletek. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára 30 K.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. (Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat.) Összeállította *Nyári Jenő dr.* Ára 55 K.

Lakásbérleti szabályok. Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete. Eljárási szabályok. Joggyakorlat. Összefüggő törvények és rendeletek. Illetékszabályok. Adótörvények. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára 15 K.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára 30 K.

1912: LIV. törvénycikk. A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. törvénycikk életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel B. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközöltetik. A feltüntetett árakhoz 10 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
 Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
 Előfizetési ára negyedévre 140 korona
 Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
 Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur budapesti ügyvéd, egyetemi magán-tanár: A jog eldurvulása. — Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Jogrontás. — Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd: Az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni Unió. — Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: Turpis causa követelési jog? — Dr. Istvánffy László budapesti ügyvéd: A vizsgálati fogolynak védőjével folytatott beszélgetése során elkövetett becsületsértés — Szemle.
 Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 4. iv. — Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár XIV. kötetéhez. — Közigazgatási Döntvénytár. XIV. k. 2. iv.

A jog eldurvulása.

Nem kellett jósnak lennem, csak látnom kellett, és előre megmondhattam múlt évi október 1-én e hasábkon megjelent cikkemben, mi fog következni. «Az államgépezet bürokratikus jellegénél fogva gazdasági funkciók végzésére a priori alkalmatlan. Az állami apparátus a maga drágaságával és nehézkességével lényegesen hozzájárul a pénz elértéktelenedésének fokozásához. A monopolisztikus adminisztráció intézéséhez szükséges nagyszámú személyzet fizetése és ellátása az adócsavar újabb megfeszítéséhez vezet és tetemes munkaerőt von el a produktív munkától, ami mind újból áremelőleg hat. Nagy kérdés, vajjon mindezek a tényezők nem-e egyenlítik ki teljesen azt a hátrányt, amely a szabad gazdálkodás és szabad verseny uralma alatt az árdrágítás látszólag nagyobb lehetősége folytán előáll. A tapasztalat azt mutatja, hogy az összes korlátozó rendszabályok egyetlen nagy árdrágítót sem akadályoztak meg szándékában és hogy a végén a küzdelem a különböző csoportok között nem az árdrágítás elnyomása, hanem az árdrágítás monopoliumának megszerzése körül folyik...» Időközben megéltük az elsőrendű közszükségleti cikkek árának újabb katasztrofális emelkedését, amikor egyidőben a magyar korona árfolyama Zürichben megközelítőleg állandó maradt; megéltük a köztisztviselők segélyének 100%-kal felemelését, ami az államra évenként 1 milliárdnyi telertöbbletet jelent, és annak fedezésére a forgalmi adó megduplázását és egy sor közteher megsokszorosodását; megéltük a lakáshivatal csődjét és olvastunk egy sor újsághírt állami ténykedésekről, amelyek valóságáról vagy valótlanságáról bajos meggyőződni, de amelyek abban egyeznek, hogy az államnak az azokban foglalt cselekmények ellen, ha magánügyének részéről tapasztalnia, a legnagyobb erővel kellene fellépnie...

Ha semmi egyéb, úgy ezek a jelenségek adhatnának anyagot az a fölött való elmélkedésre, hová jut az állam, ha leszál arról a magas piedesztálról, amelyen ülve, *cuncta supercilio movens*, illenék igazgatnia a nyüzsgő tömegeket és ha ehelyett maga is belevegyül az aranyborjút imádók tülekedéseibe. Az önmérséklés és önmegtartóztatás nagy erénye az, amelyben az államtól példát várunk és amelyet büntetlenül nem hagyhat el sem úgy, hogy osztályokat, fajokat, érdekes csoportokat egymás ellen kijátszik, sem úgy, hogy nem két-, hanem százalú fegyverét, a jogot, az ellen fordítja, aki fölé oltalmazókép kellene tartania.

Igy, ahogy a jogot ma alkotják és alkalmazzák, az egyben a hatalmi túltengés és gyengeség, az elnyomás és halálos vergődés, az önkény és behódolás lesújtó látványát nyújtja. Csoda-e, ha ily tartalommal és ily tendenciával a jog nem tud vagy nem akar tudni a jogosság ama legelemibb szabályairól, amelyeket művelői évszázados munkában mint *jus naturale*-t bányásztak ki,

quod natura omnia animalia docuit? Amikor — még a háború során — egyik törvényünk elsőnek tette túl magát a vissza nem hatás elvén és büntetéssel sújtott oly cselekményt, amelyet hatálybalépésének ideje előtt követtek el, néhai dr. Szász-Schwarz Gusztáv-val beszélgetve, kifejezést adtam annak a súlyos aggályomnak, hogy ez a precedens végzetes jelentőségű lesz jogunk fejlődésére. Szász-Schwarz csak azt felelte reá: «Barátom, így megy tönkre egy világ.» Az egyik oldalon a visszaható erő, a másik oldalon az egymást sűrűn követő amnesztiák vajmi könnyen keltethetik az iskolázatlan tömegekben azt a mentalitást, hogy: «büntetés érhet akkor is, ha olyat teszek, amit szabad és a büntetéstől menekülhetek akkor is, ha olyat teszek, ami tiltva van». A magánjogi viszonyokban a visszaható erő a szerzett jogok elkobzását jelenti, az az megtagadását annak az elvnek, amelynek uralmát a kommunizmussal szemben helyreállítani hirdettük. A világtörténelem egyik ironiája, hogy a szocialista Lassalle irodalmi pályáját a szerzett jogok oltalmáról szóló háromkötetes munkájával kezdte meg, amelynek alcíme: «Eine Versöhnung des positiven Rechts und der Rechtsphilosophie» és amely bölcséleti alapon igyekszik kimutatni, hogy a szerzett jogok szentsége csak addig az, amíg a pozitív jog parancsoló rendelkezéssel ezt meg nem szünteti (I. k. 280. s. köv. l.). Valóban: *les extrêmes se touchent* és minden extrém jogi irányzatnak első sorban a szerzett jogok szentségének elve van útjában.

Ebben a valóságos vagy képzelt (vagy talán sokszor szuggesztív) szenvedélyekkel túlfűtött légkörben szinte tudós snobizmusként hat, ha a jogász egyéb, kisebb jelentőségű inegentiákra mutat reá, amelyek a törvénytárba befészkelik magukat, mielőtt még tudatára jutnánk annak, hogy az *elegantia juris*, bár nem öncél, de szimptóma, és jó orvos a baj gyökeres gyógyítása mellett a szimptomatikus kezelést sem hanyagolja el. Divattá vált pl. új törvényeinkben a fő- és mellékbüntetések zuhatagához még az állam részére járó elégtétel fizetését is az elítélt nyakába varrni. Első nyomát e jogi csodabogárnak az 1916: IV. tcikk 2. §-ában találom, amely szerint az, aki az ott körülírt büntetendő cselekményt elköveti, «a közérdeket ért hátrány megtérítésül a közszükséglet kielégítése elől elvont tárgyak értékének háromszorosáig terjedhető kártérítő összeg»-ben marasztalható. S teljes díszében tündöklök ez az újonnan felfedezett «jogelv» az árdrágító visszaélésekről szóló 1920: XV. tc. 3. §. második bekezdésében: «ezenfelül a bíróság az elítéltet az államkincstár javára belátása szerint megállapítandó összegű, s az elítélt vagyoni viszonyaihoz és a cselekménnyel illetéktelenül elért vagy elérni kívánt nyereség nagyságához mért vagyoni elégtétel megfizetésére kötelezheti», amely a nyereség többszörösében is állhat és az elítélt egész vagyonértékének elkobzásáig terjedhet. A modern büntetőjogi elmélet kezdettől fogva úgy fogta fel a büntetést, mint kifejezőjét annak az erkölcsi kárnak, amelyet az államrend a tett folytán szenvedett és a modern büntetőtörvényhozás azért tért el a vagyonelkobzás és vagyonelvonás középkori büntetésuemeitől, mert nem találta az államhoz méltónak, hogy bűncselekményeken gazdagodjék és nem akarta még annak látszatát sem kelteni, hogy az állam vagyoniilag érdekelve lehet abban, hogy valakit elítéljenek. A büntetés tehát a tisztult jogfelfogás szerint kimeríti az állam elégtételi igényét; az ennek tetejébe megszabott vagyoni elégtétel nem más, mint leplezett vagyoni büntetés, amelynek kiszabását és mértékét a törvény a bíró szabad belátására bízta (miként ezt most már a Kúria is

kifejezetten vallja: 1919. évi október 19. B. II. 3686 1921. sz., Büntetőjogi Dtár XV. II. sz.) s ezzel a tettest vagyoni létében kiszolgáltatja a hatóság diszkréciójának mindama garanciák nélkül, amelyeket a büntetés kimérése körül a jogi kultúra az utolsó évszázadokon szívós következetességgel megteremtett. S miként a vagyoni kár megtérítésén felül az erkölcsi kár enyhítését célzó magánjogi elégtétel intézménye, amint azt a polg. tkv. javaslatának 885. §-a kodifikálta, a magánjog végső kifinomodásának és tökéletesedésének büszke tanujele, úgy a büntetőjogi kompozíció a XIII. század jogi technikájának eszköze és annak kultúrfokához méltó.

Bőségesen élnek törvényhozóink *Talleyrand* ama mondásával, hogy a nyelv arra való, hogy gondolatainkat elleplezzük. Törvényeink az utolsó esztendőkből következően máshova vágnak, mint ahova néznek, s hogy ezt tehessék, a törvényjavaslatok és megokolásaik tobzódni a rendelkezések valódi intencióinak elfedésében és elferdítésében. Az a törvény, amely a legerköcs-telenebb büntetési nemet honosította meg, mint erkölcsvédő törvény lép fel; az a törvény, amely az állampolgárok bizonyos — és nem legtehetségtelenebb — részét a főiskolai oktatásból kirekeszti, szávaiban azt az intenciót hirdeti, hogy a főiskolai oktatás alaposságát és eredményességét óhajtja biztosítani; és az a törvény, amely az iparüzés lehetőségét félreismerhetetlen módon belevonja ama húsos fazekak gözkörébe, amelyek fölött a kormányhatalom rendelkezik és amelyekből osztogathat, az iparüzés szabadsága biztosításának fehér köntösét ölti magára. Törvényjavaslat került a nemzetgyűlés elé a tisztességtelen verseny ellen; a javaslat nagy részben német minta után indult. A megokolásban szó sem esik arról, miben egyezik és miben és miért különbözik a javaslat a német törvénytől; szó sem esik a rendelkezések jogi és jogpolitikai horderejéről, összefüggéseiről, az oltalom mértékének és módjának miért épen így és miért nem másképp történt megszabásáról. A megokolás egyáltalán a «kincses kalendárium» színvonalán tartott hasznos mulattató olyanok számára, akik eddig tisztességtelen verseny alatt kizárólag a jockeyk csalafintaságait vagy legfeljebb még az országúton való egymás elébe hajtás élvezetét képzelhették el. Szerencse, hogy az ebből folyó töprengések nem akasztották meg a nemzetgyűlés munkáját, mert a javaslatra amúgysem került sor. Kit is érdekelné annak sorsa: hiszen 28. §-a értelmében — és ezúttal ellentétben nemcsak a német, de a világ összes kultúrnemzeteinek jogával — «az őstermelés körébe tartozó üzemek közül a jelen törvény rendelkezései alá csak azok esnek, amelyekre az 1875:XXXVII. tcikk rendelkezései is alkalmazhatók, vagy amelyek a kereskedelmi, illetőleg ipari üzemek módjára vannak berendezve». Hogyan is szól az a bonmot a vallásos izraelitáról, aki mikor lopáson kapta és szemére vetették, hogy a tízparancsolat ellenére cselekedett, nagy csodálkozással azt felelte: «*Én vétkeztem volna?*! Hiszen ott az áll: *Du sollst nicht stehlen*»...

Dr. Meszlény Artur.

Jogrontás.

Jogrontó törvény és rendelet legszörnyűbb torzszülöttjei ennek a csaknem két lusztrum óta ránk boruló szomorú korszaknak. A háború esetére szóló kivételes felhatalmazás alapján hozott rendeletek és nagyrészt a háborús gazdasági viszonyokkal indokolt törvények teljesen lerontották a mai generáció évtizedeken át gondossággal fejlesztett jogi nevelési elveit, melyek büszkén hirdették a törvényeknek, mint a néplélekben megnyilatkozó élő jognak az államhatalom részéről történt szankcionálását. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a meghozott törvényekre úgy tekintettünk fel, mint legszentebb szentségeinkre s hittünk azok törhetetlen erejében. A mindenkor kormányhatalom ahelyett, hogy ezt a féltve őrzött kincset megóvta volna és csak elkerülhetetlen szükségeseknek engedve élt volna a kivételként gondolt hatalommal, úgy tett, mint a lelkiismeretlen orvos, aki a betegség minden megnyilatkozását a diagnózis pontos megállapítása és a kortünet okainak kikutatása helyett pillanatnyilag kábító szerekkel csillapította. Valóságos morfinuminjekció-sorozat az, amellyel a gazdasági és társadalmi élet beteg szervezete elhalmaztatott, s mihelyt a mérge közvetlen hatása elenyészett, a kóros elváltozások egyre erősödtek, a test szövetébe inficiált mérge segítette a bomlást és a morfinistává lett vergődő organizmus nem volt többé talpra-

álló. Bár ezerszer és ezerszer hallottuk és olvastuk ezt, nem tudunk ebbe belenyugodni. Mindannyiszor valahányszor rágondolunk, emlékeztünkbe jutnak Ovidius kesergései, amikor Tomiba való száműzetése emlékein szomorkodva mondja: *labitur ex oculis nunc quoque gutta meis*.

A jogrontó törvény mellett a jogrontó gyakorlat későbbi szüleménye a háborús állapot által nekünk ajándékozott vívmányoknak. Sokáig ügylászott, hogy ez mindvégig ellentáll a jogrontásra irányuló törekvéseknek. Sajnos, azonban ez az ellentállás is sok helyütt megtört és nyilván a kifáradás gyengítette erejét. Pedig az lett volna valódi hivatása, hogy kellő értelmezéssel és a jogalkalmazás helyes módszerével ellensúlyozza a kodifikáció jogrontásának hatásait. A legszigorúbb értelmezési szabályoknak kellett volna érvényesülniök és kétség esetén a jogszervezet hatalmának előnyt adni. Ha már ama alkotmányjogi garancia, amely a bírónak a rendeletek törvényességének vizsgálatára is módot ad, nem is érvényesülhetett, ettől eltekintve még mindig elég tág tér nyílt arra, hogy a bírói gyakorlat gátat vessen a jogfolyam évtizedeken át megépített sziklagályainak a jogrontó törvények és rendeletek áradásaitól való elöntése ellen. Ez a nemes feladat az első esztendőkből annál könnyebben megvalósítható lett volna, mert a joghatások leírása rendszerint hiányzott és így ezeket az élő joganyagból kellett pótolni. De még később is csak aránylag kevés számú volt az a rendelet, amely e tekintetben a bíró kezét megkötötte.

Egyik legkrasszabb példája ennek a jogrontó gyakorlatnak a KT. 263. §-ának teljes sutba-dobása. Ez a törvényhely ekkép rendelkezik: «Azon körülmény, hogy valaki hivatalánál, állásánál, iparrendészeti vagy más okoknál fogva kereskedelmi ügyletekkel nem foglalkozhatik, a kereskedelmi ügyletek minőségére és érvényességére befolyással nincsen.»

A kereskedelem és ipar háború okozta kinövéseinek megrendszabályozása tárgyában alkotott rendeleti és törvényi intézkedések a KT. ismertetett szabályával nem helyezkedtek szembe. Ezt sem kifejezetten, sem elfogadható törvénytárgyarázat szerint hatályon kívül nem helyezték. Mégis mit látunk a bírói gyakorlatban? A bírói gyakorlat ügyet sem vetve ezen alapvető intézkedésre, érvénytelennek deklarálja mindazokat az ügyleteket, amelyeket nem kereskedő köt, vagy olyan kereskedő köt, akinek iparigazolványa ily ügylet kötésére ki nem terjed, vagy hatósági engedély az előbb kiadott iparigazolványt nem erősítette meg. Szóval, aki iparrendészeti mulasztást követett el.

Az ilyen ügyleteket bíróságaink pusztán ez okból, minden egyébre való tekintet nélkül érvénytelen ügyletnek tekint, amelyből semmiféle bíróilag érvényesíthető igény nem származhatik. Ezen álláspont főindoka a 3678/1917. számú rendeleten nyugszik, amely tudvalevőleg meghatározta a közszükségleti cikkek sorozatát és ezeknek forgalombahozatalát bizonyos kautélákhoz kötötte. Így különösen mindazok, akik 1914 augusztus 1-je után nyertek iparigazolványt, ezek részére hatósági engedély kiállításától tette függővé ily cikkek forgalombahozatalát. Ha már most olyan ügylet került a bíróságok elé, amelyet nem kereskedő kötött vagy bejegyzett kereskedő kötött ugyan, akinek iparigazolványa 1914 augusztus 1-je után kelt, de a hivatkozott rendelet értelmében hatósági engedéllyel nem pótoltatott, vagy bár régebbi iparigazolvány alapján az iparigazolványban megszabott kereteken túl kötött, az ilyen ügyletektől mindennemű bírói jogsegélyt a priori megtagad. Érvelés: A rendelet szerint tilos hatósági engedély nélkül ily ügyletet kötni. Tilos ügyletből pedig nem származhatik bíróilag érvényesíthető kötelelem. Ez az érvelés vajmi gyöngye lábon áll, mert nem szükséges itt bőven fejtegetni, hogy egyrészt tilos ügylet nem annyi, mint érvénytelen, másrészt pedig, hogy ez nem kimerítő leírása valamely ügylet joghatásának. Lehet valamely ügylet tilos, de mégis érvényes, sőt egymagában az, hogy törvény vagy rendelet valamely ügyletet tilosnak nyilvánítt anélkül, hogy azt kifejezetten is érvénytelennek mondaná az általános jogelvek szerint is annyit jelent, hogy a megkötött ügylet hatályos, de aki ily ügyletet köt, valamely joghátrányban részesül. A tilos ügylet a hibás ügyletek legenyhébb skálája. Erre nézve nemcsak tételes törvényeink szolgáltatnak kétségtelen bizonyítékot, de az általános jogelvek is. Tételes törvényeink közül elegendő hivatkozni a házassági törvényre. Ami pedig az általános jogelveket illeti, épen ezen kategória szempontjából azok a rendeletek szolgáltatnak döntő bizonyítékot, amelyek a joghatás tisztázása szem-

pontjából szükségesnek tartották bizonyos ügyletek érvényességét kifejezetten megtagadni, amelyeket tilalmaztak. Így pl. 3296/1918. számú rendelet vagy a 4420/1918. számú rendelet. Itt nem lehet vita az iránt, hogy az ezek ellenére kötött ügyletek nemcsak tilos ügyletek, hanem érvénytelenek is. Ahol azonban ez kifejezetten nincs kimondva, ott legalább is törvénytárgyazati kérdés az ügylet érvénytelensége. Leghivatottabb törvénytárgyazó pedig a bíró. Ha már most a bírónak oly alapvető törvényszabály van segítségére ezen munkájánál, mint a KT. 263. §-a, akkor nem kellene neki bolyongania ingoványos utakon, ahol nemcsak az eltévedés, de a sülyedés veszedelme is közel áll. Egy másik alapvető kérdésben a bíróság csak hosszú bolyongás után, melynek a gazdasági élet is érzékeny kárát vallotta, tudott visszatérni a jog szilárd talajára. Nevezetesen a maximális áron felül kötött ügyletek körüli praxisában. Itt is előbb úgy intézte el a dolgot, hogy mint tiltó szabályba ütközött az ily ügyleteket érvényteleneknek nyilvánította és azoktól minden jogsegélyt megtagadott. Csak mikor látta, hogy a gyakorlati élet mennyire rácsafol az ilyen jogelvekre és hogy épen azok a morális, társadalmi és gazdasági szempontok vallják kárát az ilyen nem annyira meggondolás, mint inkább lelkiállapot sugallta ítélkezésnek, akkor kellett feladnia ezt az álláspontját.

Ámde ugyanazok a döntő okok, amelyek a fenti esetben a bíróságokat előbbi álláspontjuk feladására kényszerítették, itt még fokozottabb mértékben fenállanak. Amellett a bennünk élő morál és igazságérzet súlyosan felháborodik, ha azt látjuk, hogy a bíróságok a fogyasztás, tehát a nagyközönség érdekében olyan ítéleteket hoznak, amelyekből elsősorban a védelemre szoruló közérdek szenved kárt és senki más nem nyer, mint az, aki bűnös. Mit jelent ugyanis legtöbbször az ily ügyleteknek érvénytelenné nyilvánítása? Azt, hogy, aki ily tilos magatartást tanúsított, azt ebből semmi magánjogi hátrány nem érheti, mert ügylete érvénytelen. A legnagyobb kockázat, amit ily ügyletkötő fél magára vállal, az, hogy a többnyire kihágás vagy vétségnek minősített cselekmény büntetőjogi hátrányait el kell szenvednie. Ha a reális életet figyeljük, arra az eredményre jutunk, hogy kevesebb kockázatot visel az, aki ily szabálybaütköző módon köt kereskedelmi ügyleteket, mint az, aki legitim ügylettekkel foglalkozik. Ez utóbbiaknak ugyanis viselniük kell a megkötés és teljesítés ideje közti kockázatot, ami a mai gazdasági viszonyok mellett módfelett nagy és súlyos kötelesség. Ha csak nincs gazdasági lehetetlenülés, az ily ügyletekből a feleknek állniuk kell vállalt kötelezettségeiket. Ellenben, a másik esetben minden hátrányos következményt elháríthat magától a hibás fél, ha megtagadja kötelezettségei teljesítését, mert hiszen úgy is érvénytelen a megkötött ügylet. Egyenesen felbátorítja azokat az elemeket, akik éber figyelemmel kísérik, hogy a «Lücken der Gesetze» miképpen használható ki önző, meg nem engedett vagyonszerzésre. Ha a spekuláció beválik, akkor készséggel teljesítenek, s minthogy az ügy ily esetben nem kerül bíróság elé, az ügylet érvényes. Ha ellenben a spekuláció balul üt ki, csak meg kell nyitniuk a biztosító szelepet, nem lehet semmi bajuk, mert az ügylet érvénytelen. Ez az ítélkezés nemcsak legmesszebbmenő honorálása a saját erkölcstelen ténybe ütköző kifogásnak, hanem mindenkit, akiben egy csöpp jogérzet él, fel kell, hogy háborítson. Amellett a gazdasági érdekvédelem nincs elérve, mert a szolgáltatás tárgyát tevő közszükségleti tárgy kisiklik abból a kézről, amelynek egyedül állott volna módjában azt a forgalomba bevonni és prédájává válik a további üzérkedésnek. Nem kell egyebet tenni, mint megfigyelni az életben józan ítélőképességű, magas erkölcsi nivón álló nem jogászok ámulatát ily döntések hallatára. Ez a legbiztosabb próbája annak, hogy milyen ferde irányban halad az erre vonatkozó jogszolgáltatás.

Figyelmen kívül hagyja a tárgyalt érvelés azt is, hogy a KT. és az ipartörvény uralma alatt, tehát a kivételes törvényalkotások előtt is iparrendészeti kihágásban vált vétkessé az, aki iparigazolmány nélkül, vagy annak körén túlmenőleg kötött kereskedelmi ügyleteket. Az ily ügylet tehát törvénybeütköző, tilos ügylet volt a 3678/1917. számú rendelet előtt is, a normális joguralom idején is. Amikor tehát a KT. 263. §-a mégis azt rendelte, hogy az ilyen ügyleteket érvényes kereskedelmi ügyleteknek kell tekinteni, akkor ezzel épen annak a törvényhozási intenciónak adott kifejezést, hogy az ilyen tilos ügyletek nem érvénytelen ügyletek, mert a helyes legisztráció felismerte azt a visszásságot, amely az ellenkező felfogásban rejlik, ha t. i. valaki azzal szabadulhat magán-

jogi kötelezettségek alól, hogy amit tett azt nem lett volna szabad tennie.

Gyakran hallani azt az ellenvetést, hogy a KT. 263. §-a normális viszonyokra gondolt, amikor ezt a rendelkezést megalkotta. A mai abnormális viszonyokra tehát ezt nem lehet alkalmazni. Nincs hánisabb érvelés ennél. Mert eltekintve attól, hogy ilyen okoskodás mellett a békeidő minden jogszabályát ugyanezzel az indokkal félre lehetne dobni, kis meggondolás után könnyen rájöhettünk arra, hogy ez a békeidőre szóló rendelkezés sokkal több előnyt biztosít a háborús gazdasági érdekek részére, mint a békeidőkére. Normális időkben ennek a rendelkezésnek alkalmazási köre vajmi szűk téren mozgott. A Kúria gyakorlatában évek multak el, amíg egy-egy ilyen eset felmerült. Akkor sem volt neki különösebb jelentősége. Ma azonban egészen másképpen van. A szabály tényállása nap-nap mellett ismétlődik. Ha statisztikát láthatnánk arról, hogy mily értékű árú került ki e törvényhely nem alkalmazása és a hibás praxis folytán a közfogyasztásból és mekkora vagyonérték jutott a zúfgorgalomba, azt hiszem megdöbbentő számokat kapnánk. Ha már most erős küzdelmet kell, hogy folytassunk a beteg gazdasági élet ama kinövészei ellen, amelyek épen a legitim forgalmat és a fogyasztást akarják védelmezni, lehet-e olyannak nevezni azt a bírói gyakorlatot, amely tárt ajtót nyit mindazok részére, akik illegitim haszonszerzés célzatával kisurrani akarnak arról a jogterületről, ahova őket behurcolták és megint visszatérhetnek a jogtalanság birodalmába, ahol tovább folytathatják rentabilis játékukat. Szakítani kell tehát az ilyen gyakorlattal, amint szakítottak a bíróságok a maximálisár kérdésében követett gyakorlattal és részben az árdragításra vonatkozó gyakorlattal is, amikor az előbbi teljesen elutasító állásponttal szemben az ily ügyletekre felvett előlegeket visszatérték.

Reitzer Béla.

Az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni Unió.*

A védelem személyeire vonatkozó rendelkezések közé bujtatva akadunk az egyezmény egyik legkardinálisabb rendelkezésére, arra, mely az Unió jogában eddig a legnagyobb haladást jelenti. E rendelkezés pedig az, hogy a jogok élvezése és gyakorlása semmiféle alakszerűséghez nincs kötve és független attól, vajjon a mű élvez-e védelmet származásának országában, minél fogva a védelem terjedelme, valamint a szerző jogainak érvényesítésére biztosított védelmi eszközök tekintetében kizárólag annak az országnak törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik. A szabad eszmeforgalom friss légáramlása csap ki e rendelkezésből. Az egyezmény lerázta itt a régi szerzői jogi törvények bilincseit, kiirtotta az Unió keretéből a szűkkeblű törvényhozások maradi-ságait. Merész, szinte vakmerő lépés volt; a legnehezebb ütközetek ezért vívták az Unióértekezleteken. Nem is csoda, mert a haladás itt mértőföldes volt.

Az Unióországbeli szerző tehát védelmet nyer a többi Unióországban, akkor is, ha nem végzi el a saját hazájában, vagy a mű származási országában megszabott formalitásokat, pl. az utánnyomást tilalmának rávezetését, holmi beiktatásokat, példányletételeket stb. De akkor is, ha nem végezte el azokat a formalitásokat sem, melyeket az az ország megkövetel, ahol a szerző a védelmet keresi. Még azt sem lehet vizsgálni, hogy a mű származási országában részesül-e egyáltalán védelemben. Ha származási országában nem is részesül, még akkor is kötelesek a többi Unióországok megvédeni a művet. Így pl. Angliában Oscar Wilde művei — tudtommal — nem nyernek védelmet, mert bírói ítélet tette Wilde műveit jogvesztettekké. Mégis Wilde művei Anglián kívül, a többi Unióországokban védelmet élveznek.

Ha tehát bíróságaink a jövőben határozni kívánnának valamely Unióországbeli mű szerzői joga tekintetében, nem lesznek sem kötelezve, sem jogosítva azt vizsgálni, vajjon a műre nézve a szerző valamely feltételnek, fenntartásnak, alakságnak eleget tett-e és részesül-e a mű saját hazájában egyáltalán védelemben.

Egyet azonban a bírónak mégis meg kell még vizsgálnia és pedig azt: vajjon nem járt-e még le a mű védelmi ideje saját származási országában. Mert ha ez az idő lejárt, úgy nem élvez többé a mű védelmet a többi Unióországokban sem. Visszatérve

* Az előbbi közl. I. az 5. és 6. számban.

az osztrák példára: ha már eltelt az ausztriai származású mű szerzőjének halála óta 30 esztendő, úgy a mű Magyarországon, avagy más Unióországban sem részesül többé védelemben.

Jól meg kell azonban itt jegyezni, hogy csak az *általános védelmi idő* kerül itt figyelembe, nem pedig az egyes speciális védelmi ágakra vonatkozó időlejáratok. Egy példával talán plasztikusan világítjuk meg e tételt: ha pl. Ausztriában a művet lefordítás ellenében csak tíz évig védenék meg — tényleg nem így van! — de egyébként a műre nézve a generális 30 évi p. m. r. időtartam fennáll: úgy Magyarországon, ahol a művek immár fordítás ellen is 50 évig védenek, a magyar bíró nem vehet ügyet arra, hogy a művet származási országában, Ausztriában már bárki lefordíthatná azért, mert ott a tíz év már eltelt, hanem csak azt vizsgálhatja, nem telt-e le a 30 év p. m. a., mely után a mű egyáltalán szabaddá válik Ausztriában.

Ehhez képest a bíró az egyezmény szempontjából könnyen elbírálhatja van-e védelemnek helye, mert minden részletkérdés mellőzésével csak ezt a két könnyen elbírálható kérdést teszi fel magának: vajjon Unióországi származású-e a mű és lejárt-e már a mű származási országában a generális védelmi időtartam. A berlini értekezletnek legszebb sikere volt, hogy a régebbi komplikált szabályokat ezzel az egyszerű szisztémával helyettesítette, tudván, hogy a bíró nehezen igazodik el más országok szerzői jogában, viszont könnyen talál feleletet arra a kérdésre, meddig tart akármelyik ország joga szerint a generális védelmi időtartam.

Sőt még nagyobb könnyebbséget iparkodott a bíró számára teremteni az egyezmény, amidőn az egyezmény 7. cikkében megszabta, hogy a szerző halála utáni 50 évi védelmi időtartam kötelező az Unióországokra nézve.

Sajnos, nem sikerült e szabályt az értekezleten általánosan elfogadtatni és ezért a 7. cikk csak elvben állapíthatta meg ezt az egységes védelmi időtartamot és kénytelen volt koncedálni, hogy: ha valamennyi Unióország nem fogadná el ez az egységes védelmi idő, úgy minden ország maga szabályozhatja a védelem generális időtartamát. Vagyis nincs egységes védelmi időtartam az Unióban és azt minden ország tetszése szerint szabhatja meg.

Az egyezmény anyagi jogának további része a védelem tárgyaira és a védelemnek bizonyos módjaira utal. E részben az egyezmény mintegy a nemzetközi szerzői jognak kódexre akar lenni és arra van hivatva, hogy megalapozza a szerzői jog nemzetközi egységesítését. Az értekezletek tudatosan fokról-fokra tágitották az egyezmény e részét, azon hitben lévén és hogy az Unióországok eleget teendő az egyezmény követelményeinek, előbb-utóbb odajutnak, hogy szerzői joguk mintegy automatikusan egymáshoz hasonul. Talán a világfelfordulás okozta, hogy az egyezmény szerkesztőinek e reménye nem vált be eddig fokozottabban.

A haladást, amely szemellátható az hozta meg, hogy az egymásután következő egyezménysszövegekbe sikerült mind több anyagi jogi rendelkezést felvenni, bizonyos szerzői jogi védelmeket, melyeket minden Unióország köteles megadni az Unió-szerzőknek, de csak az Unióországbeli szerzőknek! Saját szerzőinek az Unióország nem köteles e védelmeket megadni, mert az egyezmény nem nyúl az ország belső viszonyaihoz. Am az a körülmény, hogy a külföldi, Unióbeli szerzőknek az egyezménysszabta e védelmeket meg kell adni, arra kényszerítette az Unióországokat, hogy saját szerzői jogi törvényhozásukat az egyezmény anyagi jogi tartalmához hozzáalakítsák, nehogy külföldiek több és jobb védelmet nyerjenek, mint a hazai szerzők. Ezáltal az Unió-egyezmény joga bevonult az egyes Unióországok szerzői jogi kódexébe és így mintegy az egyezmény lett szabályozója az egyes országok saját belső szerzői jogának. A magyar törvényhozást is az új szerzői jogi törvény megalkotásánál az egyezmény által megszabott kötelezettségek vezették. A törvény szerkesztői első feladatukká egyenest azt tűzték ki, hogy pontról-pontra megfeleljenek az egyezmény követelményeinek. Ép ezért az új szerzői jogi törvény magyarázatánál az elmélet és a gyakorlat bizvást támaszkodhatik az egyezmény szövegére és intencióira és így az egyezménysszöveg sok tekintetben szerzői jogunknak mintegy kiegészítő jogforrásul lesz tekinthető. Természetesen a hivatalos francia szöveg lesz e részben is egyedül hitelesnek tekinthető. Még oly gondos fordítás sem adhatta vissza az egyezmény eredeti francia szövegének minden minuciózus árnyalatát.

Átérve a védelem tárgyaira: védelemben «az irodalmi és művészeti művek» részesülnek. Önmagában világos megjelölése ez

a védelem tárgyainak. Mégis szükségesnek vélte az egyezmény, hogy e kifejezés tartalmát részletesen megadja. Megjelöli, hogy ez a kifejezés «magában foglalja az irodalom, a tudomány vagy a művészet minden termékét, tekintet nélkül külső megjelenésének módjára vagy alakjára».

De még ezzel az általános meghatározással sem érte be az egyezmény, hanem részletesen is felsorolja a védett művek megjelenési alakját, «úgy mint: könyvek, füzetek és más írói művek, színművek, zenészművek, koreográfiai művek és némajátékok, melyek színrehozásának módja írásban vagy másként meg van örökítve, szöveges vagy szövegtelen zeneművek, rajz, festés, építészet, szobrászat, metszés, könyvnyomtatás alkotásai, szöveggépek, térképek, földrajzi, helyrajzi, építészeti vagy tudományos vonatkozású tervek, vázlatok és plasztikai művek» említettnek fel védendő művek gyanánt.

Felmerül itt a kérdés, vajjon taxatív, vagy exemplikativ felsorolással állunk-e szemben, vagyis csak oly irodalmi, tudományos és művészeti mű nyer-e védelmet, mely a most felsorolt alakok valamelyikében valósult meg? A szöveg nyilván arra vall, hogy a felsorolás csak exemplikativ. Ezt lehet következtetni abból a bevezető kijelentésből, hogy «minden termék tekintet nélkül külső megjelenésének módjára és alakjára» és az «úgy mint» (telle que) kitételből.

De nem kimerítő a felsorolás azért sem, mert maga az egyezmény is megjelöli a védelemnek egyéb tárgyait is. Így védendőnek mondja ugyanezen a 2. cikkben, a fordításokat is, mondhatnók: a fordítmányt, a fordító szellemi munkáját, továbbá az alkalmazásokat (adaption), zenei összeállításokat (arrangement), továbbá irodalmi és művészeti műveknek egyéb átalakításait és különböző művek gyűjteményeit, tehát az alkalmazás, összeállítás, átalakítás, gyűjteményösszeállítás elvégzésében rejlő szellemi munkát is. Ép így védelem tárgyai gyanánt jelöli meg a 3. cikkben a fényképezési műveket és a 14. cikkben «a mozgófényképezési termékeket, ha a szerző a színrehozás módjában vagy a bemutatott cselekmények csoportosításában a műnek egyéni jellegét adott».

Mindezen műveknek a védelmet az összes Unióországok feltétlenül megadni tartoznak. Egyik Unióország sem jelentheti ki, hogy az egyezményt ugyan betartani kívánja, de a művek valamely nemének, pl. némajátékoknak, vagy az építészeti terveknek nem hajlandó védelmet adni. Legalább a többi Unióországok szerzőinek ily munkáit feltétlenül megvédeni köteles az Unióország akkor is, ha ezen műnemek valamelyikét szerző saját hazájában nem védenék is meg. Így pl. elvben megeshetnék, hogy Ausztria az építészet alkotásait nem részesíti védelemben, mégis köteles lenne Ausztria a magyar építészek alkotásait megvédeni, ha a saját osztrák építészeinek műveit nem is védené meg.

Csak egy ága van a művészetnek, melyre nézve a védelem nem feltétlenül kötelező az Unióországokban: ez az *iparművészet*.

A berlini értekezleten több ország tiltakozó magatartást tanúsított az iparművészeti művek kötelező védelme tekintetében és ezért az értekezlet kénytelenségből megnyugodott abban a megoldásban, hogy az iparművészet alkotásait az egyes Unióországok csak az esetben tartoznak megvédeni, ha ezt saját törvényhozásuk megengedi. Lényegben ez azt jelenti — mint ezt az értekezlet szövegező bizottsága is kiemelte — hogy az egyes Unióországok törvényhozása szabadon határozza el, hogy az iparművészeti műveket egyáltalán megvédeni kívánja-e. De ha valamely Unióország védi az iparművészeti műveket, úgy védeni tartozik a többi Unióországok szerzőinek ily műveit is. Tehát még akkor is, ha a szerző saját országa nem is védi. Szerzői jogi törvényünk 66. §-a az egyezménynek ezt a szabadjára hagyott rendelkezését is honorálta: teljes védelmet biztosít az iparművészeti műveknek és kétségtelen, hogy így ez a védelem kijár a többi Unióországok szerzői iparművészeti műveinek is, jóllehet van több olyan Unióország (pl. Görögország, Portugália), mely az iparművészeti alkotások védelmét nem ismeri.

(Ref. köv.)

Dr. Szalai Emil.

Turpis causa — követelési jog?

E címen dr. Schuster Rudolf a szabadalmi felsőbíróság nagytetkintélyű elnöke kifogás tárgyává teszi a Kúria egy újabb keletű ítéletét, amely a turpis causa megállapítása mellett a felperest,

aki megbízotti címen kiadásának megtérítése és jutalékának megfizetése iránt perelt, a jutalékkal elutasította, ellenben az alperes megbízót a kiadások megtérítésére kötelezte. A cikkíró úr az ítélet marasztaló részét támadja meg. Hivatkozik arra nézetünk szerint teljes joggal — hogy a Kúria azon újabb keletű gyakorlatának, amely a bilaterális turpitudo esetére is méltányossági alapon bizonyos jogokat bírói védelemben részesít, a Kúria korábbi merev gyakorlata ellen intézett támadásaival jó részben ő mozdította elő. Úgy véli azonban, hogy a panaszolt kúriai határozat már túlmegegy azokon a határokon a turpis causa ellenére való marasztalásba, ameddig ez a marasztalás az igazságérzetnek megfelelő. A cikkíró ugyanis azt vitatja, hogy csupán a *visszakövetelési* igény méltányossági alapot való megítélése az, amit a korábbi gyakorlat kritikussai kívántak, de túlmegegye meg a Kúria, ha nem csupán «visszakövetelési jogot, hanem direkt követelési» jogot ad, illetve ismer el.

A Kúria ítéletének ezt a kritikáját nem tartom helyesnek. Csak röviden kívánok reámutatni bővebb kifejtés nélkül arra az elvi álláspontra, hogy a turpis causán sarkalló követelések megítélésénél, vagy meg nem ítéltésénél Petraziczky motivációs elméletének gyakorlati érvényesülését tartom kívánatosnak. Petraziczky teóriájának lényege az, hogy a jogszabályok abból a szempontból bíraltassanak el, hogy a cselekvő emberek akarat elhatárolását mely irányban befolyásolják. Már most nyilvánvaló, hogy a jogrend a turpis causa szabályát, a bírói be nem avatkozás elvét azért állította fel, hogy a turpis causa eseteit lehetőleg elfojtsa. A be nem avatkozás elve azonban a turpis causa visszaszorítására egyáltalán nem alkalmas, sőt egyenes biztatást ad a rossz-hiszeműségnek, aki birtokba jutva, a bírói be nem avatkozással a bírói jogsegély látszólagos megtagadása ellenére, valójában nagyon hatályos bírói jogsegélyt élvez. Ha a be nem avatkozás helyett a bírói gyakorlat a megítélés, vagy meg nem ítéltés alapjául azt tekintené, hogy mely ítélet az, amelyik leginkább veszi el a kedvét az embereknek a turpis causa alá eső ügyletek kötésétől, mindenesetre nem volna a különböző esetek elbírása egyöntetű, de föltétlenül célirányos volna ily ítélezési gyakorlat a turpis causa lehető elfojtására. Én pl. minden vesztegetésre szánt pénzt visszatélnék (vagy, amit jobban szeretnék, esetleges magánjogi elkobzás alá esőnek rendelném) azon okból, mert ha a megvesztegetett utólag is ki van téve annak, hogy kisebb-nagyobb árulásának már megkapott jutalmát is elvonhatják tőle, nem lesz neki érdemes a megvesztegetésbe belemennie. Ez az ítékezés kényszer-becsületességre nevelné az embereket. Természetesen jó gyakorlati pszichológiai ösztön kellene az egyes felmerülő esetekben ahhoz, hogy vajjon az igény megítélése vagy elutasítása volna-e az alkalmasabb eszköz a felek olyan befolyásolásának, amely elvenné a kedvüket turpis-ügyletek kötésétől. Ezzel az elvi eltérő állásponttal azonban tovább foglalkozni nem kívánok, csak éppen alapvonalában kívántam jelezni.

Visszatérve dr. Schuster szabadalmi felsőbírósi elnök úr cikkének okfejtésére és megmaradva az ő elvi álláspontjának keretein belül, azt kell mondani, hogy a Kúria ítélete a helyes és hogy az ő általa hangoztatott kritika csupán formális különbségen alapszik. Föltétlenül helyesnek kell elfogadni a cikkíró úr azon kiindulópontját, amely a visszakövetelésre helyezi a súlyt. A visszakövetelés hangsúlyozásában ugyanis az a gondolat húzódik meg, hogy más elbírálás alá kívánczik az az eset, amikor én csak a sajátomat követelem és más elbírálás alá, amikor olyan új dolgot követelek, ami eddig nem volt az enyém. E megkülönböztetést szélesebb mederben volt módomban támadó- és védőigények cím alatt a Jogtudományi Közlönyben kifejteni. (1921. 17. és 19. számaiban.) A támadó- és védőigényben rejlő megkülönböztetés ösztönös átérzése nyilvánul meg a cikkíró úr által támadott kúriai ítéletben, amikor a jutalék iránti igényt — a magam terminológiája szerint támadó igényt — elutasítja, ellenben a kiadások megtérítése iránti igénynek — a magam nyelvén védőigénynek — helyt ad. Nyilvánvaló számomra, hogy a visszakövetelésnek, illetve a követelésnek a cikkíró úr részéről történt szembeállítására mögött is a támadó- és védőigények gondolatával párhuzamos megfontolás rejlik. A kettőnk közötti eltérés ott van, hogy a cikkíró úr védőigényként ügylátszik csak azt ismeri el, amikor az igény alakilag is visszakövetelési igényként jelentkezik, míg az igény védőigény jellege elrejtve marad számára, ha az igény formailag nem visszakövetelés. Fentebb hivatkoztam

cikkemben hasonló félreértés eshetőségére gondolva kifejtettem, hogy a támadó- és védőigény fogalmait nem fedi az akció és exceptió, épen így a helyzetnek nem helyes megítélése, amely a visszakövetelésre helyezi a hangsúlyt. Amikor a Kúria a kiadások megtérítésében az alperest marasztalta, akkor a felperes a maga szempontjából csak azt igényelte, ami neki már vagyonában megvolt, s ami a kiadások révén vagyonából eltávozott. Nem új értéket akart tehát a saját szempontjából az alperestől a maga vagyonába átvonni, hanem a saját már megvolt vagyonát visszaszerzeni. A felperes szempontjából a kiadások megtérítése is materiálisan visszakövetelési igény: formailag azért nem jelentkezik visszakövetelési igénynek, mert a felperes a kiadásokat nem az alperesnek teljesítette, tehát ezért tőle nem követelheti «vissza.» A felperes szempontjából azonban, ha nem a formát, hanem az anyagi helyzetet tekintjük, ez az igény bizony visszakövetelés. A Kúria tehát helyesen járt el, amikor a döntését a materiális helyzet alapján és nem a mit sem jelentő formai külsőségek alapján hozta meg.

Végül a polemikus rész befejezése után legyen szabad még egy megjegyzést tenni. Nem hiszem, hogy a támadó- és védőigény kaptafájának erőszakolása volna, ha a Kúria által elbírált esetet ezen szempont alá vonjuk. Sőt az ítélet marasztaló- és elutasító kettőágazása szinte arra vall, hogy ezt az esetet az élet az én teóriám szemléltetésére produkálta. Ugyan mi más alapja lehetne a jutalék iránti igény elutasításának és a kiadások megtérítésében való marasztalásnak, ha csak az nem, hogy a jutalékkövetelés lényegileg támadóigény, amellyel a felperes a maga vagyonkörét növelni akarta, míg a kiadások megtérítésére irányuló követelés csupán védőigény, amellyel a felperes a maga vagyonkörét konzerválni, illetve helyreállítani akarta.

Dr. Beck Salamon.

A vizsgálati fogolynak védőjével folytatott beszélgetése során elkövetett becsületsértés.

Egy gyakorlatban előfordult eset kapcsán felmerült az a kérdés, hogy elkövethet-e becsületsértést a letartóztatott harmadik személyen egy oly beszélgetés alkalmával, melyet védőjével a Bp. által megvonat keretekben folytat?

Az eset, melyről szó van a következő: A vizsgálati foglyot felkeresi védője a fogházban és beszélgetésüknek, melynek tárgya kölesönös információ volt, fogházi rendszabályok címén jelen van egy próbacsendőr is, beszélgetés folyamán a fogoly, kit a fogházi bánásmód és a védőtől hallott kedvezőtlen hírek igen izgatottá tettek, megbecstelenítő kifejezéssel illeti a magyar államot. A próbacsendőr jelentést tesz erről felettes hatóságának, mely az esetet az ügyészséggel közli: utóbbi pedig vádat emel az 1921. évi III. tc. 8. §-a alapján. Terhelt nem tagadja az inkriminált kifejezés használatát, de azzal védekezik, hogy felindult állapotában sértő szándék nélkül használta azt s nem is gondolt ily következményekre, midőn védőjével bizalmas jellegű beszélgetést folytatott. A védő a vallomástételt arra nézve, hogy a vádlott használta-e a kifejezést, hivatkozással a Bp. 204. §-ra megtagadta. A bíróság a beismerésből és a próbacsendőr vallomásából a cselekményt bizonyítottának vette és marasztaló ítéletet hozott.

A tényállás érdemleges megvitatása előtt előre kell bocsátanunk azt, hogy a fogházakban az a gyakorlat fejlődött ki, hogy védő és terhelt beszélgetésénél *elvéileg kötelező* egy foglár vagy csendőr jelenléte és a fogház felett felügyeletet gyakorló ügyészi személy rendszeresen nem is ad enélkül beszélgetési engedélyt, illetőleg a foglár mellőzése iránti kérelmet elutasítja. A fogházgondnokság természetesen az ügyészi utasítást követi.

Ez a gyakorlat contra legem fejlődött ki, mert a Bp. 62. §-a világosan rendeli, hogy a védő és terhelt érintkezése szabály szerint nincs hatósági személy ellenőrzésének alávetve és csak kivételképp rendelhető el az érintkezés szabadságának megszorítása olyképen, hogy a nyomozás folyamán hatósági személy, a vizsgálat során pedig bírósági személy gyakorolja az ellenőrzést. Ezt a kivételt azonban esetről-esetre el kell rendelni és pedig a fejlődött helyes gyakorlat szerint indokolt írásbeli határozattal. Bíró, nevezetesen vizsgálóbírói részről ezt be is tartják, az ügyészség részéről azonban, mint azt előadtuk, ellenkező a gyakorlat, amenny-

ben szabályként a hatósági személy jelenlétét írják elő s ez alól kivételeket nem is igen tesznek.

Az ügyészség részéről alkalmazott ez a szabály kiterjed mind az előzetes letartóztatásban, mind a vizsgálati fogságban levőkre, holott utóbbiaknál a látogatások engedélyezése és ellenőrzése a Bp. 154. §-a szerint a vizsgálóbíró hatáskörébe tartozik. Sőt az ügyészi gyakorlat a Bp. által felállított cenzurát a vizsgálat befejezését, illetőleg a vádirat benyújtását sem tartja be, mert bár a törvény impératív rendelkezésénél fogva ez időponttól kezdve a védő és védett érintkezése kivétel nélkül szabad kellene, hogy legyen, a «fogházi rend» címén hatósági személy ilyenkor is jelen van. A védők legnagyobb része ebbe a rendszabályba hallgatólagosan bele is nyugodott s csak egyesek fordultak konkrét esetekben a vizsgálóbíróhoz s onnan esetleg a vádtanáchoz orvoslásért s ott minden esetben a törvénynek megfelelő határozatot kaptak.

Visszatérve esetünkhöz, abban a vizsgálat még nem volt befejezettnek nyilvánítva, azonban a vizsgálóbíró nem rendelte el a szabad érintkezés megszorítását s ehhez képest nem is volt a védő és terhelt érintkezésénél a 62. §-ban ilyen esetre előírt «bíróági személy» jelen, hanem a próbacsendőrt jelenléte a fent ecsetelt fogházi szabályokra vezethető vissza. Felmerül már most az a kérdés, hogy mi ennek a jelenlétnek jogi jelentősége, mi szerepe lehet itt a csendőrtnek.

A Bp. a védő és védett érintkezését speciális szabályokkal szabályozza. Ez a speciálítás elsősorban perjogi jelentősége, de azon túlmenőleg anyagi jogi vonatkozása is. Kiténik az a 204. §-ba, melyben a védőnek semmisség terhe mellett megtiltja a vallomástételt arra nézve, amit vele a terhelt közöl és pedig ellentétben a 205. §. 2. pontjával arra való tekintet nélkül, hogy a terhelt a titoktartás alól felmentést adott-e vagy sem; mihez képest a védő bármilyen vallomása semmis, jogilag nem létező. Vagyis a Bp. inkább rést üt az anyagi igazságon és tanuzási kötelességen a védelem érdekében, ezzel a védő és terhelt beszélgetésének különös bizalmas jellegét honorálva.

Kétségtelen, hogy egy ily beszélgetés során becsületsértés harmadik személyen el nem követhető, a beszélgetés magánjellegétől eltekintve, már csak bizonyíték hiánya okából sem.

De nem változtatja meg a beszélgetés e jellegét a foglár jelenléte?

Mint láttuk az e tekintetben követett gyakorlat contra legem alakult ki. Nemcsak a törvény szellemével és intencióival, hanem annak világos rendelkezéseivel is ellentétes. Mert egyrészt a 62. §. értelmezéséhez semmi kétség sem fér, másrészt a törvény által a védelem érdekében tett koncessziók oly alapvető fontosságúak, hogy «fogházi rend» címén nem semmisíthetők meg, a védelemnek az előkészítési eljárás során biztosított kardinális jogok nem játszhatók ki és a 164. §. utalása a fogházi rendre nem szolgálhat emelőül a védelem egész intézményének kiforgatására. Már pedig a fenti gyakorlat azt teszi. A bírói orvoslás ugyanis, ha ahhoz folyamodnak is, csak hosszabb időt igénybevevő írásbeli úton következhet be és közben a védelem de facto nem egyszer a legkritikusabb időpontban van megfosztva az érvényesüléstől. Ez a gyakorlat tehát nem pusztán abusus, de világos törvénysértés, mely a védelem büntető perjogi intézményét megcsönkítja.

Mi lehet a jogi hatálya tehát az ily törvénysértő gyakorlat alapján való jelenlétnek? Átalakul-e vajjon a védő és terhelt beszélgetése társas diskurzussá? Joga van-e az így kirendelt csendőrtnek a beszélgetést ellenőrizni és feljelentést tenni?

A felelet csak «nem» lehet. A törvénysértést nem lehet még azzal is szankcionálni, hogy annak alapján, vád emeltetik és marasztaló ítélet hozatik. A csendőrt vagy foglár ily esetben, különösen pedig vizsgálati fogság esetében, midőn az ellenőrzést csak bíróági személy gyakorolhatja, ott jogilag jelen nem lévőknek tekintendő, helyzete nem lehet más és feljelentésének hatása nem lehet több, mint azé, ki egy magánbeszélgetést jogosulatlanul kihallgat, kiles. Ő sem ellenőrzésre, sem feljelentésre sem nem hivatott, sem nem jogosult. A beszélgetés marad a védő és terhelt közt folyó bizalmas eszmecsere, mely vád tárgyává nem tehető. Ennek a beszélgetésnek egyetlen tanuját a Bp. 204. §-ban maga fosztja meg a tanuzási képességtől és bizonyító erőttől, a törvény ellenére jelen volt más személy tanuskodása sem foghat helyt.

Nem helytálló ezzel szemben az az érvelés sem, hogy a

büntetőjog *tényekkel* operál és az a kijelentés, mely *tényleg* a csendőrt előtt is tétetett, a bűncselekmény tényálladékát konstituálja. Nem helytálló ez azért, mert a büntetőjog nem pusztán tényekkel, hanem jogilag jelentős tényekkel operál és mert, ha a bűncselekmény külső tényelemei jelen esetben létre is jöttek, még mindig hiányzik a legfőbb tényálladéki elem, a bűnös szándék, jelen esetben az animus injuriandi, mely egy bizalmas beszélgetés során nem vélelmezhető és bizonyítottnak sem vehető.

A bírói gyakorlat állandóan mellőzi a becsületsértés megállapítását, ha a különben becsületsértő szavak bizalmas magánbeszélgetés során vagy családi körben használtattak. Az igazságszolgáltatás nem akar oly körbe belenyúlni, hol amúgy sem hatékony. Tiszteletben tartja a gondolat és érzelm megnyilvánulások legintimebb körét és ebben a körben nem is tételez fel bűnös, sértő szándékot. A terhelt és a védő érintkezése fokozott mértékben igényli ezt az elbánást és a Bp. azt biztosítja is számára. A bizalom e szentélyébe fogházi rend címén sem szabad behatolni.

A vád tehát, mely a jelen esetben úgy szólott, hogy a terhelt «X. Y. ügyvéd és Z. csendőrtörőrmester előtt azt a kijelentést tette...» helytelen ténybelileg is és jogilag is. Helytelen, mert ügyvéd jelenlétéről szól, holott az mint védő szerepelt, e két minőség közti különbség pedig a Bp. 204. és 205. §-ainak egybevetéséből kiviláglóan nem csupán terminologikus különbséggel bír, de alapvető perjogi jelentőségű. Helytelen továbbá a vád azért, mert a terhelt a védővel a Bp. kereteiben folytatott beszélgetés során, nem is jön abba a helyzetbe, hogy — mint a vád mondja — a csendőrt előtt kijelentéseket tehessen. Végül tarthatatlan a vád helyzete azért is, mert két oly személyre hivatkozik, kik közül az egyik a törvény szerint vallomást nem tehet, a másik pedig a törvény megsértésével szerzett tudomást a «bűncselekményről».

Végző konklúzióink ezek után először is az, hogy a fogházi rendtartás címén alkalmazott fent ecsetelt rendszabály törvényt sért és a védelem sarkalatos jogait teszi illuzóriussá, másodszor az, hogy egy törvényt sértő gyakorlat nem boríthatja fel a törvény világos rendelkezéseit. A vizsgálati fogoly és a védő beszélgetése, hol egy csendőrtnek semmi keresni valója nincs, magánbeszélgetés és pedig olyan, melynek a sérthetlenségét a törvény biztosítja, az tehát illetéktelenek hallgatósága folytán vád tárgyává nem tehető.

Dr. Istvánffy László.

Tekintettel a papíros árának, valamint a munkabérnek emelkedésére, lapunk előfizetési árát is fel kellett emelnünk.

A «Jogtudományi Közlöny» előfizetési ára f. évi április 1-től kezdve Döntvénytárral együtt negyedévre 140 K lesz, Döntvénytár nélkül 100 K.

Szemle.

— **A törvényt magyarázat** feladata a törvény alkalmazásában felmerülő kétségeknek, nem pedig a törvénynek az elhárítása. Ha nincs kétség, a bíróság a törvényt nem magyarázni, de alkalmazni köteles. Ez az elemi igazság a sajtótörvényre is vonatkozik. Ha a bűncselekmény tényálladékát a sajtótermék tartalma foglalja magában (St. 32. §.), a sajtótörvénynek úgy anyagi, mint eljárási jogi rendelkezései kivételt nem tűrő módon érvényesülnek. Nincs oly magyar törvény, még a Rendtörvény sem, amely ezt a jogszabályt hatályon kívül helyezte volna. Sőt független a jogszabály alkalmazása attól a véletlentől is, hogy a kir. ügyész fűrkésző szeme a sajtótörvényen megakadt-e vagy sem. A sajtótörvény nem csupán a jogszolgáltatásnak integráns alkat-eleme, hanem a közszabadságnak palladiuma is. Kétszeres oka van tehát a bíróságnak, hogy féltékenyen őröködjön a sajtótörvényben foglalt jogszabályok végrehajtásán. Mert a bíróságnak nem hönmentés a kötelessége, hanem a törvénynek kertelés nélkül való alkalmazása. Ezt a kötelességet

sem formulákkal megkerülni, sem törvénymagyarázattal meg-hiusítani nem lehet. Bocsánatot kérünk olvasóinktól, ha ily közhelyekkel untatjuk, de az ú. n. gyakorlat, miként leg-utóbb Szász Zoltán bűnügyének főtárgyalásán kitűnt, oda fajult, hogy a jogi truizmusok elméleti szörszálhasogatássá finomultak.

— **A kir. Kúriának a büntető ügyekben** alakított jog-egységi tanácsa a folyó évi április hó 21. napjára (péntek) kitű-zött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Az árdrágító visszaélésekről szóló 1920: XV. teikk 1. §-ának 3. pontja alkalmazható-e arra az orvosra, aki a hivatásából folyó munka teljesítéseért olyan ellenszolgáltatást követel, köt ki, vagy fogad el, amely a saját szolgáltatásának értékét szembetűnően aránytalanul meghaladja?» (Vonatkozással a kir. Kúriának egy-felől B. II. 1653/1921. számú végzésére, másfelől B. III. 2726/1921. számú ítéletére.)

— **A Magyar Jogászegylet előadásai** (mindenkor a Budapesti Ügyvédi Kamara helyiségeiben V., Szemere-utca 10. sz., délután 6 órakor): Április 1-én (szombaton) dr. Sichermann Bernát előadása: Meghitelezés. Külföldi kifizetések. — Április 3-án (hétfőn): A közigazgatási reform vitájának folytatása. Felszólal-nak: Balkányi Kálmán és Torma István a kereskedelem és ipar szempontjából. — Április 22-én (szombaton) dr. Ranschburg Nán-dor előadása: A fordítás joga szerzői jogi törvényünk és berni nemzetközi egyezmény alapján. — Április 29-én (szombaton) Hoór Tempis Mór előadása: Közüzemek a közigazgatásban. — Május 6-án (szombaton) dr. Auer György előadása: Jog, igazságszolgáltatás és forradalom. — Május 13-án (szombaton) dr. Isaák Gyula elő-adása: Idegen államok büntetőjogi védelme. — Május 20-án (szombaton) dr. Deák Albert előadása: Az elszakított részekben lévő magyar ingatlanok jogvédelme. — Május 27-én (szombaton) dr. Sándorfi Kamil előadása: A léghajózás nemzetközi jogi vonat-kozásai. — Június 3-án (szombaton) Balás P. Elemér előadása: A sajtódeliktum.

— **A budapesti német követség** Fürstenberg-Stamm-heim gróf vezetésével jelent meg Káldor Gyula dr.-nál, hogy át-nyujtsa a német külügyminisztérium üdvözlő iratát, amelyben Káldor dr.-nak köszönetét fejezi ki jogtanácsosi működésének tíz éves fordulója alkalmából. Jellemzőnek tartjuk az esetet, mint az ügyvédi munkának megtisztelését, amely nálunk oly ritka és ép úgy megbecsülését jelenti az ügyvédnek, mint ahogy fennkölt gondolkodásra vall a — kliensnél.

— **A kiházasítás.** A törvény mellett a jogforrások közé tartozik a szokás is. A törvény jogpolitikai okokból erősebb ugyan a szokásnál, de a szokás természetszerűleg egészségesebb jogfor-rás, mint a törvény. A jogforrások ősi típusa. Egyenesen a jog-viszonyokból képződik, míg a törvény csak a jogviszonyokra alkotott forrás. Származási módjuknál fogva a szokás a törvénynek értékmérője. Kénytelen ugyan meghajolni a jogpolitikai okokból erősebb törvény előtt, de keletkezésével kapja clavulásának csi-ráját az a törvény, amely a közönség jogérzetével, meggyőződésével és felfogásával ellenkezik.

Az államnak kötelessége a jogok védelme, származzanak azok törvényből vagy szokásból. Ebből a jogszociális szempontból szükséges az, hogy az állam a szokásjogokat lehetőleg törvé-nyesítse.

Régi magyar szokás az, hogy vagyonos szülők gyermekei-nek férjhezmenetelük alkalmával, ha hozomány nem is, de kihá-zasítás jár. Tagadhatatlan ennek a szokásnak nagy etikai jelen-tősége. Ezt a szokást, amennyiben azzal ellenkező törvény nincs, amely előtt az jogpolitikai szempontokból meghajolni kénytelen, bíróságaink az általános szabályok szerint alkalmazni kötelesek.

A Kúria III. 2917/1921. sz. határozatában mindennek dacára kimondotta, hogy kiházasítási kötelesség a szülőket nem ter-heli, mert erre jogszabály nincs.

Abban, hogy erre jogszabály nincs, igaza van a Kúriának. Nézetem szerint azonban a kir. Kúria szem elől tévesztette azt, hogy a kiházasítással ellenkező jogszabály sincs, ellenben van a kiházasításra jogszokás, amit az általános jogszabályok szerint alkalmazni tartozott volna.

A törvényhozásnak volna a feladata, hogy a törvény által ki-nem zárt jogszokásból származó kiházasítási jogot, mint a tar-tási kötelezettség egyik alakját, az új polgári törvénykönyvben

a hozományadási kötelezettséggel egységesen rendezze, mindket-tőt kifejezetten megengedje vagy kizárja és ez által elejét vegye annak, hogy a jogkereső közönség egy ma még kétségtelenül fennálló jogától a jogot alkalmazó hatóság előtt essék el. Égető szükségesség lenne ez annál is inkább, mert a mai állapot csak azoknak kedvezhet, akik a szülői kötelezettség alól ok nélkül ki-búvót keresnek.

A kérdés felvetésére az készített, hogy egy peres esetben intelligens, vagyonos szülők leánygyermeküktől azért, mert az szegény és más vallású férfihez ment nőül, tehát érdemtelenségi okok nélkül, a kiházasítást megtagadták.

A kir. Kúria III. 2917/1921. sz. határozatának ismerete mel-lett se tudtam a kiházasítást megtagadni s azt a mai gazdasági viszonyok között a szülők vagyoni viszonyaira és a kiházasításra jogosult új társadalmi állására való tekintettel szokásos bütor-ban, fehérneműben és háztartási cikkeiben megítélem.*

Dr. Cs. Sebestyén György.

— **Utólagos telepítés és valutajog.** Ismeretes, hogy a váltótörvény 37. §-a szerint, ha a váltó a fizetés helyén folya-mathan nem levő pénznemről, vagy számolási értékről szól, úgy akkor az effektív valuta kikötésének híján a váltó az országos pénznemre történő átszámítással fizetendő, amely átszámítás idő-pontját a gyakorlat a törvényben említett fizetési nap korrigálá-sával (?) a lejáratú napra tette. Ha tehát a váltó azon országban fizetendő, amelynek pénzneméről szól, úgy az átszámításra még effektivitás kikötése híján sem kerül a sor, bár az adós más állam polgára. A másik törvényes intézkedés, amelyre e rövidke fejtegetés utalni kíván, a váltótörvény 3. §-ának 7. pontja, amely-nek értelmében, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincs, az intézvényczett neve mellett előforduló hely egyúttal fizetési helynek is tekintendő. E törvényes rendelkezések előre-bocsátása után a következő gyakorlatilag sűrűn előfordulható tényállást tételizzük fel. Külföldi kereskedő magyar adósának intézvénnyt küld a fizetési hely kitöltése nélkül. Az intézvényczett a váltót elfogadói aláírásával ellátja, és megküldi a maga hite-lezőjének. A hitelező utóbb az általános uzusra hivatkozással a váltó könnyebb leszámítolása érdekében a saját lakóhelyére tele-píti a váltót. Ha a Kúriának az 1911-ben megtartott legutolsó jogászgyűlés erkölcsi súlyának hatása alatt meghonosított újabb gyakorlata értelmében magát az utólagos telepítést nem kifogá-solhatjuk és így a telephelyen felvett óvást szabályszerűnek fo-gadjuk el, felvetődik a kérdés, hogy a váltó milyen pénznemben fizetendő. Az érvényesítés időpontjában a váltón külföldi fizetési pénznem és ugyanazon állambeli fizetési hely szerepel, amelynek pénznemére a váltó szól. A váltó azon alakjában tehát, amely-ben a bíróság elé kerül, az effektivitás kikötése nélkül is effektív külföldi valuta volna fizetendő. Ezzel szemben az vethető ellen, hogy az adós váltói kötelezettségének keletkezésekor a váltótör-vény 3. §-ának 7. pontja alapján az adós egy olyan váltói obligót vállalt, amelynek fizetésénél átszámításnak volna helye. Lehetsé-ges-e az utólagos telepítésnek, még annak jogossága esetén is oly fontosságot tulajdonítani, amely kihat az adós váltókötele-zettségének anyagi tartamára. Nézetünk szerint a váltóadós köte-lezettségének anyagi tartalmát még jogosan bekövetkező utóla-gos tényekkel sem lehet súlyosbítani és így azt az álláspontot kell elfoglalni, hogy az utólagos telepítés megengedettsége csu-pán annyit jelent, hogy a váltóóvás szabályszerűen vehető fel a telep helyén, de az adósnak az aláírással megrögzített kötele-zettségének terjedelmére, vagy milyenségére az utólagos telepí-tésnek kihatása nem lehet.

Amíg a kir. Kúria mai ismert gyakorlata mellett megmarad, addig természetesen annak a fentiekben kifejtett elvnek, hogy az adós kötelezettsége utóbb a hitelező egyoldalú tényével nem súlyosbítható, a hordereje megmarad. Más kérdés, és ez magára az adós kötelezettségének utólagos súlyosbíthatlanságának el-vével nem függ össze, hogy a mai valutáris gyakorlat helyes-e és nem szorul e bizonyos fokig módosításra. Ezzel a kérdéssel azonban e rövidke sorok nem kívántak foglalkozni. B.

* Van egy régebbi döntés, mely a szülő tartási kötelezettségé-nek keretében megállapította a szülők kötelezettségét kiházasítás adására. (Kúria 2254/1895. közölve Márkus VII. 12,579.) E kérdést érintette Dr. Löw Tibornak «A gyermek és a szülő hitelezője» című cikke (1918. évf. 278. l.). Szerk.

— **A kir. Kúria büntető jogegységi tanácsa** 1922. évi április hó 7. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «A közkegyelem gyakorlásáról szóló és a 2245/1920. M. E. számú rendelet 1. §-ának 11. pontja értelmében további rendelkezésig alkalmazásban maradt 1919: XV. néptörvény 6. §-ának utólsóelőtti bekezdése alapján részesülhetnek-e kegyelemben azok a nem jogerősen elítéltek, akiknek ügyében a bíróság a nem jogerős ítéletet az említett néptörvény életbe lépte után hozta meg?»

— **Borrendelet.** Az 1919 március 21. napja előtt létrejött bor adásvételi ügyleteket hatálytalanító 4375. és 5170/1919. M. E. számú rendeletek a pécsi kir. ítélőtábla által a szerb megszállás megszűnte után felterjesztett azokban a perekben is hivatalból alkalmazást nyer, amelyekben a felülvizsgálati kérelem még e rendeletek keletkezése előtt beadatott és amelyekben a felek e rendeletekre a felülvizsgálati tárgyaláson sem hivatkoztak. (Kúria IV. 4504/1921.)

— **Mozgófényképszínház haszonbérletének hatálytalansága.** A mozgófényképi előadások céljára emelt épületet a tulajdonos a tartozékokkal, berendezési és felszerelési tárgyakkal együtt 1919. évben tíz évre bérbe (helyesen: haszonbérbe) adta. A felek eredménytelenül folyamodtak aziránt, hogy a tulajdonos nevére szóló előadási engedély a haszonbérletre kiterjesszessék. Időközben életbelépett a 8454/1920. M. E. sz. rendelet, melynek 4. §-a szerint a mozgófényképezem engedélyét, illetve gyakorlását sem másra átruházni, sem haszonbérbe adni vagy másnak átengedni nem szabad. E rendelet alapján a mozgófényképezem újból és kizárólag a tulajdonosnak engedélyeztetett; a haszonbérleti szerződés tehát a rendelet értelmében hatálytalaná vált. A tulajdonos erre a haszonbérletet önhatalmulag kimozdította. Ezzel szemben a haszonbérlet sommás visszahelyezési keresete el volt utasítandó: mert az a haszonbérleti szerződés hatálytalanúvá válása után a haszonbérlet a bérlet tárgyára nézve a haszonbérbeadóval szemben meg nem illeti. (Kúria III. 5380—5381/1921.)

A H. T. 83. §-a szerinti erőhatalom. A házasság-bontó kereset megindítására megszabott hat havi határidő folyása a H. T. 83. §-a szerint szünetel ugyan, ha a házastárs a kereset megindításában erőhatalom által gátolva van. Ámde az a körülmény, hogy a kirendelt ügyvéd a kereset beadását elmulasztotta, erőhatalomnak nem tekinthető. (Kúria III. 2745/1921.)

— **Többszörös hitelező kezéhez történt fizetés elszámolása.** Ha a hitelezőnek ugyanazon adós ellen többrendbeli lejárt követelése van, jogában áll a közelebbi megjelölés nélkül teljesített fizetést a kevésbé biztosított követelésre elszámolni. (Kúria V. 4026/1921.)

— **A közigazgatási beadványok illetékeit** a tisztviselő-törvény felemelte s mindazok a beadványok, amelyek eddig régebben 1, utóbb 5 K bélyegilletéket fizetett mostant 1 K-tól 20 K-ig bélyeg alá esnek. E szabályokról kimerítően tájékoztat az «Ordo» kiadásában megjelent füzet, dr. Csekő min. tanácsosnak, a pénzügyminisztérium illetékosztálya vezetőjének és dr. Tandorinak, dr. Nagynak tollából. A füzet ára felárral 44 K-ért kapható minden könyvkereskedésben és kiadóhivatalunk útján is.

— **Kártérítés mérvére irányadó időpont.** Az állandó bírói gyakorlat szerint, a kárösszecszerűségét illetően, a kár elkövetésének, és nem a kereset beadásának időpontja irányadó. (Kúria VI. 4640/1921.)

Helyettesítést vállalatok budapesti és környéki bíróságoknál, hatóságoknál. Telefon József 68—63.

Pesthez közel járási székhelyen évtizedes múltú, megalapozott forgalmú ügyvédi iroda átadó, vagy vezetésére agilis, helytállóképességű kartárs kerestetik. Cím a kiadóhivatalban.

Ügyvéd nagyobb irodába társulna, vagy helyettesítéseket, esetleg irodavezetést vállal. Levelet «dr. R.» jelígre kerek.

Némi gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet keres azonnali belépésre dr. Scheiner Ernő ügyvéd, Törökszentmiklós. Fizetés meg egyezés szerint.

Erdélyi ügyvédi iroda előnyös feltételek mellett tőkebefektetés nélkül átvehető. Románul tudók megkeresése «Ügyvédi iroda» alatt a kiadóba.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

A magyar sajtójog úgy amint életben van. Az 1914: XIV. törvények a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendelte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára **30 K.**

A törvénykezési illetékek. (1914: XLIII. törvények.) Jegyzetekkel ellátta *Ujlaki József dr.* Ára **20 K.**

A végrehajtási eljárás zsebkönyve. Az 1881: LX. törvények, 1908: XLI. törvények, 1912: VII. törvények, 1912: LIV. törvények és a kapcsolatos rendeletek. A nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó törvények és rendeletek. A bírósági végrehajtókra és a bírói letétekre vonatkozó törvények és rendeletek. Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta *Borsodi Miklós dr.* Ára **60 K.**

Az új egyenes adótörvények. Jövedelemadó. Vagyonadó. Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adója. Haddi nyereségadó. III. oszt. kereseti adó. Törvények és rendeletek teljes szövege kimerítő magyarázatokkal, példákkal és utalásokkal. Készítették *Roth Pál dr.* és *Térffy Gyula dr.* Ára **60 K.**

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. törvények. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Térffy Gyula dr.* Ára **16 K.**

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára **14 K.**

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. törvények. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára **14 K.**

A bortörvény (1908: XLVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. (Betűrendes tárgymutatóval.) Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára **24 K.**

A büntettekről és vétségekről szóló 1878: V. törvények a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A büntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára **36 K.**

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközölhetik. A feltüntetett árakhoz 10% könyvkereskedői felár számíttatik.

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-köttetésbe **MATTYÓK** Aladár okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. Vambéry Rusztem: Az orvos mint árdragító. — Dr. Siechermann Bernát budapesti ügyvéd: A külföldi kifizetésekről. — Dr. Kovács Marcel kúriai bíró: Valutaperek a gyakorlatban. — Dr. Ruzs Andor budapesti ügyvéd: Értékpapírok «legjobban» leendő megvételére adott megbízások teljesítési ideje és lebonyolítási módja. — Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd: Az irodalmi és művészeti művek védelmére alakult Berni Unió. — Szemle. *Melléklet:* Hitelezési Döntvénytár. XV. k. 4. ív. — Büntetőjogi Döntvénytár. XV. k. 3. ív.

Az orvos mint árdragító.

Egyike a legnagyobb fallációknak, amelyeken a bolsevizmus elmélete felépült, a testi és a szellemi munka egyenértékűségének tana. Egész emberi kultúránk nem egyéb, mint a szellem küzdelme a természet fizikai erői ellen és a civilizáció fejlettsége attól függ, hogy mily mértékben sikerül a testi munkát szellemivel pótolni, mennyiben válik úrrá az ember mint szellemi lény, a természet erői felett. Kétségtelen ugyan, hogy az ú. n. testi munka sincs híján a szellemi elemnek, de ez abban nem játszik sokkal nagyobb szerepet, mint aminő a fizikai erő kifejtésnek a szellemi munkában jut. A testi és szellemi munkának e szükség-szerű kapcsolata ellenére nyilvánvaló, hogy köztük nem csupán mennyiségi, hanem minőségi különbség van s ezért értékelésük szükségképp eltérő. Nyilvánvaló, hogy a szobafestéssel és a festészeti műremek alkotásával együttjáró munka nem értékelhető azonos elvek szerint: az előbbinél a munkában felhasznált anyag és a munkában eltöltött idő egyenértéke hozzávető alapot szolgáltat a munka árának meghatározására, az utóbbinál nem a vászon és festék értéke, sőt nem is az alkotó művész munkája szabja meg a festmény árát, hanem elsősorban az az értékelés, amelyben a szakértői és a közvélemény a művész tehetségét részesíti, sőt némileg az a művészi öntudat is, amelyet az az értékelés a művészből kivált.

Au fur et mesure ugyanez áll minden szellemi munkára, akár a képzeleti, akár a gondolati elem játssza abban a főszerepet. E tekintetben nincs különbség a tudós kutató és a művész alkotó munkája közt, sőt az ú. n. gyakorlati pályákon alkalmazott tudomány is azonos megítélés alá esik, mert az adott esetben végzett szellemi munka sem nélkülözi a művészi elemet, ha nem kontár az, aki arra vállalkozik. Művészi oly értelemben, hogy az ügyvéd is, orvos is egész én-jét, egyéniségét, szellemi erőinek tehetségében megnyilvánuló összességét viszi bele, használja fel munkájában. Amit áruba bocsát, az nem csupán meghatározott energiamennyiség, hanem mindannyiszor személyének egész oszthatatlan szellemisége. Ezért a végzett munka a szellemi munkástól elválasztva nem is lehet értékelés tárgya, ez az oka, hogy a szellemi munka díjazása mindenkor és mindenütt eltérő alakban történt, mint a testi munkáé, ami a munkabértől különböző tiszteletdíj megjelölésben is kifejezést nyer.

Tudvalevő, hogy a háború óta keletkezett árdragító törvények egyike, sőt még az 1920: XV. tc. javaslata sem foglalt magában a munkabéruzsorára vonatkozó rendelkezést. Hogy az 1920: XV. tc. 1. §-ának 3. pontja az árdragító törvénybe került, ez a boldogult nemzetgyűlés problematikus érdeme, amelynek kodifikáló hivatottságát a jogászai szakszerűség túlzottan aligha jellemezte. Nem tagadható, hogy a nemzetgyűlés épügy, mint a botbűntetés és a numerus clausus terén, itt is úttörő munkát végzett az európai jogfejlesztésben, de annak jogpolitikai értékét már eléggé jellemezték Schmidt Richard-nak a munkabéruzsora poenalizációjáról szóló szavai. (Vergl. Darst. d. deutschen und

ausl. Strafr. VIII. 260.): «Minden személyes munkateljesítmény értéke annyira kapcsolatos az egyéni vonatkozásokkal és képességekkel és ép ezért annyira változatos, hogy a büntetőbíró nélkülözi az összehasonlítási alapot. Nem kevésbé számottevő, hogy a munkabér aránytalansága az osztályellentétekkel is szoros kapcsolatban áll, a bíróságot tehát a béruzsoragyakorlat bele vonná a szociális bérharcba s ezzel megoldhatatlan feladat elé állítaná.» Mindez még hasonlíthatatlanul súlyosabban esik latba, ha nem testi, hanem szellemi munkáról van szó, mert, miként fentebb hangsúlyoztam, az egyéni vonatkozás a szellemi munkánál a szolgáltatás lényege.

Si duo faciunt idem non est idem. Vannak kiváló orvosok, akiket értelmi képességük és beható tudásuk az átlagot meghaladó diagnosztikai tehetséggel áldott meg. Vannak sebészek, akik szellemi erejüket és kez ügyességüket csodás szintézisben képesek egyesíteni. Vannak viszont orvosok, akik nem haladják meg a becsületes mesterember színvonalát. Igazság-e, ha az utóbbi öntudat túltengéstől indítva olyan tiszteletdíjat követel, mint az előbbi, igazság-e, ha az előbbi olyan díjat számít fel, amely kiválóságának teljes elismerése mellett is fantasztikus arányokat ölt? Kétségtelen, hogy az egyik csak úgy, mint a másik súlyosan sérti jogérzetünket, de azért árdragításnak egy sem tekinthető. E visszaéléseknek orvossága egyrészt az orvosi etika patikájában található — a szociális érzék ma már összeforrott az orvos fogalmával — másrészt pedig magának a közönségnek vonakodásában, hogy a túlzott követelést kielégítse, másszóval a magánjogi szankcióban. Ha pedig az orvos «a másik fél szorult helyzetének kihasználásával» követeli a normális kereteket meghaladó ellenszolgáltatást, ha az életveszélyes állapotban lévő vagyontalan betegen, mondjuk pl. csak százezer korona előzetes lefizetése ellenében hajlandó a szükséges műtétet elvégezni, ezzel esetleg a zsarolás büntetettét követi el, de semmiesetre sem árdragítást. Mert az árdragítás fogalma az árúhoz tapad, akár annak hiányából, akár az ellenszolgáltatás elértéktelenedéséből ered is a drágítás. Hogy orvosokban hiány volna, igazán nem állítható, hogy pedig «árdragításuk», még a panaszolt esetekben sem érte el ú. n. pénzünk értékcsökkenésének arányait, azt senki sem tagadja. Szellemi munkát árúvá még akkor sem fokozták le, amikor azt dolognak minősített rabszolgák végezték, hiszen az orvosi tiszteletdíj még ma sem tudja magát a sztoa által sugalt római jogi parēmia alól kivonni: sunt enim qui honesta accipiuntur sed inhoneste petuntur. Ha a modern élet már szerencsére túltette is magát e szabályon, ez még nem jelenti, hogy lemondjon a szellemi tevékenység ama megbecsüléséről is, amelyből e szabály fakadt.

Bízunk benne, hogy a Kúria bölcsessége, amelyet nem befolyásol a fix fizetésű állami alkalmazottaknak a keresetükben nem korlátozott szabad foglalkozásuk iránt táplált, ha nem is jogos, de érthető elkeseredése, nem fog segédkezet nyújtani a bolsevizmus e téveszméjének megvalósításához. Félő ugyanis, hogy a jogegységi kérdés, mint a sanda mészáros, nem oda céloz, ahová vág. Orvosról beszél, de ügyvédet is ért alatta s ha egyszer a jég megtört, sorra kerülne majd az író és a művész is. Háborúban és forradalmakban épen elég kultúrérték pusztult el, semhogy nemzeti érdek volna a szellemi élet munkásait, a kultúra termelő tényezőit letalapjukban megtámadni. Il faut vivre — mondják az orvosok, amire a Kúria igazán nem válaszolhatja — j'n'en vois pas le nécessité.

Dr. Vambéry Rusztem.

A külföldi kifizetésekről.*

A pénznemekre és külföldi kifizetésekre vonatkozó tőzsdeszokások szerint a vevő a vételárat külön kikötés hiányában előre tartozik megfizetni. A kereskedelmi forgalom szimboliztikus hajlamáról tanuskodik azon körülmény, hogy a vevő, ha már a vételár előrefizetése ellenében magát a vétel tárgyát kézhez kapni nem képes, legalább egy, szorosán véve a kötés-mellett fölöslegesnek látszó külön jegyzék szállítását követeli, valamint azt is, hogy eladó táviratilag intézkedjék a külföldi kifizetés iránt és ezen intézkedés megtörténtéről írásbeli nyilatkozatot adjon. Nyilvánvaló, hogy ezen iratok inkább erkölcsi, esetleg a büntető úton való felelősségrevonás esetére felhasználható biztosítékokat képeznek. Mindennek dacára a gyakorlat ezen biztosítékokra oly nagy súlyt helyez, hogy a Szokások 21–22. §-ai szerint ezen iratok kiszolgáltatásának elmulasztása az eladót morába ejti, melynek következményei majdnem azonosak az árú valóságos szolgáltatásának elmaradásával, úgy hogy a Szokások értelmében az eladó háromféleképpen juthat késedelembe: ha kellő időben az eladásról szóló jegyzéket a vevőhöz nem juttatja, ha a távirati intézkedésről szóló nyilatkozatot nem adja ki, vagy végül, ha a külföldi kifizetési helyen a kötelezett pénznemet nem szolgáltatja.

Az eladónak ezen kötelezettségével szemben áll elsősorban a vevőnek azon kötelezettsége, hogy a vételárat a jegyzék átvétele ellenében fizetni köteles, ha ezt elmulasztja, késedelembe esik és az eladó a következő jogok egyikét gyakorolhatja:

a) az ügylettől elállhat, mintha ez meg sem köthetett volna, vagy

b) követelheti a szerződési ár és a szállítási napon (19. §. első bekezdés), ha pedig az nem tőzsdei nap, úgy az azt követő tőzsdei napon az ügylet tárgyát képező kifizetésre a tőzsdén jegyzett záróárfolyamok átlaga között mutatkozó különbözetet, vagy

c) a késedelmes vevő rovására az ügylet tárgyát képező kifizetést a szállítási napot követő tőzsdei napon a déli tőzsdén eladhatja és tőle a szerződési ár és alacsonyabb előadási ár között mutatkozó különbözetet, valamint felmerült költségeinek megtérítését követelheti. A kényszereladásból eredő különbözet megállapításánál csak az illető napon a déli tőzsdén, előfordult kötés gyanánt jegyzett valamely árfolyam szolgálhat alapul.

A szerződéshez hű fél arról, hogy a c) ponton alapuló igényt kívánja érvényesíteni, a késedelmes felet a szállítási napon ajánlott levélben vagy a tőzsde titkári hivatala által felveendő óvás útján értesíteni köteles, mert különben csak a b) pont szerint mutatkozó különbözetet igényelheti.

Az akár a vevőt, akár az eladót terhelő késedelem következményeinek ismertetéséből kitűnik, hogy a kereskedelmi törvény 252. és 253. §-aitól eltérőleg a szerződéshez hű fél a szerződés teljesítését nem követelheti és így látszólag a szerződő felek mindegyikére van bízva, hogy a szerződést tetszése szerint frusztrálja, anélkül, hogy a szerződés teljesítése iránt a bírói jogsegély igénybe vehető volna, ezen rendelkezés ellentétben látszik lenni a Treu und Glauben eszméjével és az ebben gyökerező azon szabállyal, hogy pacta sunt servanda. Az új tőzsdeszokásoknak ezen állásfoglalása mégis megfelel a gyakorlat követelményeinek, amely követelményeket évekkal ezelőtt, ha jól emlékszem, Wittmann Ernő tagtársunk e helyütt oly meggyőzően ismertetett. A szerződés tárgyát ugyanis oly árucikk képezi, mely gyakorlatilag korlátlan mennyiségben könnyen beszerezhető, másfelől oly nagy árhullámszárnak van alávetve, hogy a teljesítés iránti igény érvényesítése siker esetén sem biztosíthatja a feleket arról, hogy későbbi teljesítések alkalmával azt kapja a vevő, ami tulajdonképpen a vétel tárgyát képezte. Hiszen láttuk, hogy pl. a cseh korona árfolyama néhány héten belül több, mint 100%-kal emelkedett és így a decemberben követelt cseh korona tulajdonképpen egészen más, mint az a cseh korona, amely októberben lett volna szállítandó.

A Szokások tehát azon álláspontra helyezkednek, hogy a teljesítés iránti igény gyakorlati értékkel nem bír, csak sikánra nyújtana alkalmat, de nem érdemli meg azt, hogy a bíróság ilyen nem gyakorlati igény érvényesítéséhez segédkezet nyújtson. Azért a Szokások a teljesítés helyett a nemteljesítés miatti kártérítést,

avagy pedig az üzlettől való elállást adják meg a szerződéshez hű félnek.

A kártérítési igény megállapításánál azonban két sajátosság ötlük szemünkbe: az egyik az, hogy a kártérítés mérvét limitálja, választási jogot adván a nemkésedelmes félnek, hogy vagy a kikötött teljesítési napon (ha pedig ez nem tőzsdei nap, úgy az azt követő tőzsdei napon) mutatkozó absztrakt árkülönbözetet, avagy pedig a teljesítési napot követő legközelebbi, egyes esetekben ezt követő második napon foganatosított fedezési művelethől eredő tényleges árkülönbözetet követelhesse. Ezt meghaladó kártérítést — külön kikötés hiányában — a szerződéshez hű fél nem követelhet. Különösen figyelemreméltó ezirányban a Szokásoknak azon intézkedése, hogy a 23–24. §. értelmében megengedett utólagos teljesítési határidő az ú. n. postanapokra való tekintettel a késedelemből származó veszteségnek egyedüli megtérítése fejében a nemkésedelmes vevő csakis kamattérítést és pedig a leszámítolási kamatlábat 3%-kal meghaladó kamatot követelhet, azon speciális esettől eltekintve, amikor a késedelmes fél még 1.4% jutalékot is fizetni tartozik. Ennek belső jogosultsága abban rejlik, hogy a vételi ügyletnek tárgyát külföldi pénznem képezi, amely az ügyletkötés helyén, vagyis a belföldön árú jellegével bír ugyan, külföldön azonban, ahol a teljesítés tényleg foganatosítandó, mégis pénz alakjában jelentkezik. A mi felfogásunk szerint pedig a pénzszolgáltatás körüli késedelem (egyes kivételes törvényes intézkedésektől eltekintve) általában csakis késedelmi kamat követelésére ad jogot. Azon fantasztikus színezetű kártérítési perek tehát, amelyek azon az alapon szoktak támaszkodni, hogy az eladó fél a külföldön szolgáltatandó külföldi pénznemet pontosan nem szolgáltatva, a Szokások hatályán belül elvesztették alapjukat. Ha a vevőnek fontos érdeke függ az ahhoz, hogy a vásárolt pénznem a külföldi helyen pontosan a megállapított határidőben szolgáltatassék, ami a gyakorlatban aránylag ritkán fordul elő, azt külön, magasabb kötbér, vagy esetleg teljes kártérítés kikötésével biztosíthatja, amivel szemben lényegesen nagyobb (mert a kockázat biztosítását is magában foglaló) vételárat lesz kénytelen koncedálni. Ne felejtjük el ugyanis — és ezt különösen dr. Löw Tibor törvényszéki tanácselnök úrnak a Jogtudományi Közlöny folyó évi 4-ik számában megjelent bírálatával szemben kell kiemelni — hogy a forgalmi viszonyoknak még most is fennálló nagy bizonytalansága a határidők betartását az eladó legnagyobb gondossága mellett is nagyon nehezíti, néha lehetetlenné teszi, még ha vis major fenn sem forog; ha tehát az eladó minden egyes esetben úgyszólván ex lege viselné a csekély nyereséggel távolról sem arányban álló kártérítési igények kockázatát, akkor minden egyes esetben a vételárat jóval magasabb összegben kellene megállapítania. Erre azonban — mint kiemeltem — az esetek túlnyomó nagy részében szükség nincsen; azt pedig, hogy az eladó a lehető legnagyobb gondossággal járjon el, biztosítja a magas késedelmi kamat és az 1/4% jutalék. A kártérítés limitációjával kapcsolatban még kiemelendő, hogy az új Szokások nem vették át a régi értéküzleti szokások 25. §. d) pontjának azon intézkedését, mely szerint a fedezeti művelethől eredő hasznót a késedelmes félnek ki kell adni.

A másik körülmény, amely a kártérítési kérdések szabályozása körül szembeötlő, az, hogy a Szokások eltértek azon eddig divott szigorú felfogástól, hogy különbözetet a szerződéshez hű fél csak az esetben követelhet, ha kellő időben óvással élt; csak azon esetre követelik a Szokások a nemkésedelmes féltől a teljesítés napján felveendő óvást, vagy ami evvel egyenértékű, a késedelmes félhez ajánlott levélben intézett értesítést, ha a nemkésedelmes fél az absztrakt különbözet helyett fedezési művelethez folyamodni szándékozik. Ez irányban is azon értesítési, illetőleg óvási kötelezettséget azért tartották fenn a Szokások, mert megakadályozni akarják a nemkésedelmes felet abban, hogy a késedelmes fél terhére akár csak egy napig is spekuláljon. Eszerint tehát a nemkésedelmes félnek már a teljesítési napon, illetőleg a külföldi teljesítési határidők leteltét követő második köznapon választania kell a között, hogy absztrakt különbözetet óhajt-e, avagy pedig a fedezeti művelethez kíván-e folyamodni; ennek az értesítésnek elmulasztása azonban csak ez utóbbi lehetőségtől fosztja meg, de meghagyja neki az absztrakt különbözethez való igényét.

Az eddigi értéküzleti szokások nem határozták el a kártérítési követelések érvényesítésének időbeli lehetőségét. Ezek szerint

* Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegyletben 1922 április hó 10-ikén tartott előadásából.

tehát a kártérítést a rendes elévülési időn belül lehetett követelni. Azon általánosan érzett szükséglet, amely kíváncsossá teszi azt, hogy vitás igények mielőbb rendeztessenek, arra késztette a Szokásokat, hogy általánosságban a Szokások alapján támasztható kártérítési követelések érvényesítését rövid, t. i. 180 napi határidőhöz kösse (21., 22., 24. §-ai utolsó bekezdéseit). A Szokások ezen határidőt elévülési határidőnek tekintik és amennyiben a tőzsde választott bírósága elé kerül az ilyen követelés, ez a határidőt bizonyára elévülési határidőnek fogja tekinteni. Remélhető, hogy adott esetben a rendes bíróság, ha a feleknek szerződési megállapodása értelmében fogja alkalmazni a Szokásokat, ezen határidőt szintén elévülési, nem pedig záros határidőnek fogja tekinteni; mert a Ptkv. tervezet 1081. §-a — biz. szöveg — megengedi az elévülési határidőnek ügyleti megrövidítését, épúgy mint a német ptkv. 225. §-a; nem állapítható meg nálunk joggyakorlat, mely ezen szerződéses megrövidítést kizárná. Kétségtelen azonban, hogy záros határidőket a felek szerződésileg megállapíthatnak és így ilyeneket állapíthatnak meg a szerződéspótlás illetőleg kiegészítés jellegével bíró tőzsdei szokások is; ilyen záros határidőkkel találkozunk a tőzsde Ártüzetli Szokásainak 69–70. §-aiban; legrosszabb esetben tehát a kérdéses 180 napos határidő záros határidőnek lesz tekintendő. E kérdésnek gyakorlati jelentősége az elévülést félbeszakító vagy felfüggesztő körülmények a záros határidőnél figyelmen kívül maradnak.

A Szokások azon kérdést is szabályozni kívánták, hogy a kártérítési követelés, ha esetleg a 180 napon belül nem érvényesített, mennyiben érvényesíthető mégis beszámítás útján és e részben azon szabályt állapítják meg, hogy az elévülési határidőn túl a követelés beszámítás útján mégis érvényesíthető, ha a nemkésedelmes fél a késedelmes felet a 180 napos határidőn belül ajánlott levélben értesítette, hogy a követelést beszámítás útján kívánja érvényesíteni. Ezen rendelkezés az értesítés megkövetelésétől eltérítve megfelel a ptkv. tervezet — biz. szöveg — 1037. §. azon rendelkezésén, amely szerint: «Az elévülés kifogása... nem akadályozza a beszámítást, ha a követelés még nem volt elévülve, amikor a beszámítás lehetősége megnyílt» (Német pt. 390. §.). A Szokások is nyilván megkímélni akarták a szerződéshez hű felet a perköltségek kockázatától olyan esetben, amidőn a késedelmes fél vagyoni helyzete a behajthatóságot kétséssé teszi.

Dr. Siechermann Berndt.

Valutaperek a gyakorlatban.

(Megjegyzések dr. Sente Lajos előadásához.)

I. Mindenekelőtt röviden foglalkozni kívánok előadó úrnak azon álláspontjával, amely pénztartozásoknál különbséget tesz a *fizetési* hely és a *teljesítési* hely között. Előadó úr ezt arra alapítja, hogy a régi német keresk. törv. 325. §-ának 2. bekezdése szerint az a rendelkezés, amelynek fogva a pénztartozás *fizetési* helye a hitelezőnek telepe vagy lakhelye, nem változtat az adós törvényes *teljesítési* helyén. A mi ker. törvényünk ezt a rendelkezést nem vette át, holott egyébként meglehetősen követi a német törvényt. A ker. törvényünk tervezetének 346. §-ához (ker. t. 324. §.) fűzött indokolás szerint «a kereskedelmi forgalom igényeivel teljesen ellenkeznék, ha a hitelező a fizetést másutt mint telepén vagy lakhelyén lenne köteles keresni vagy elfogadni; a kereskedelmi törvény tovább megy, mint a P.T.R. 35. §-a; nem köti a *teljesítés* helyét bizonyos időtartamhoz; és e §-ból következik, hogy a *teljesítéssel* járó költségek és veszélyek az adóst terhelik».

Már ebből az indoklásból látható, hogy ker. törvényünk 324. §-a nem különböztet a pénztartozás fizetési és teljesítési helye között, hanem a törvény ezeket a kifejezéseket ugyanazon fogalom megjelölésére *felváltva* használja. De a ker. t. tervezete ugyanott idézi a zürichi törvénykönyv 994. §-át, amelyek szerint «bei Geldschulden gilt der Wohnort des Gläubigers als *Erfüllungsort*». És az ugyanott, illetve a tervezet 319. §-ánál (ker. t. 326. §-a) idézett Porosz Landrecht 257. §-a, szász törvénykönyv 670. §-a, zürichi törvénykönyv 981. §-a és a drezdai javaslat 244., 246. §-ai ugyancsak felváltva teljesen *azonos* értelemben használják a *Zahlung* és *Erfüllung* kifejezéseket. Nem lehet tehát a mi ker. törvényünkkel szemben, sem a német ker. törvény, sem a B.G.B., sem pedig a ptkjav. alapján argumentálni, és a teljesítés és fizetés helye között különbséget tenni.

II. Előadó úr szerint a ker. t. 326. §-a szempontjából a «természetben, valóságban» és hasonló kifejezésekkel megjelölt külföldi valuta kikötését *szorosan* kell magyarázni, illetve csak kivételesen lehet azt megállapítani, hogy a felek szándéka *effektív* külföldi valutában leendő fizetésre irányult. Én azt hiszem, hogy a törvény akkor, amikor az idézett két kifejezéshez nem feltétlenül ragaszkodik, hanem «ezekhez hasonló más kifejezéseket» is megenged, akkor nem kívánja a szoros magyarázatot, hanem teljes értelmezési szabadságot ad a bírónak, vagyis mindenkor a használt kifejezések mellett az *eset körülményei* is irányadók. Így néhány héttel ezelőtt a Kúria IV. tanácsa 3305. 1921. sz. ítéletben kimondotta, hogy habár az ügylet 1918 november előtt kötött és magyar állampolgárok között jött létre, mivel azonban az eladó telepének helye utóbb cseh-szlovák területté lett, ahol a cseh valuta lépett életbe, és mivel a felek ekkor utólag úgy állapodtak meg, hogy az árú Csehszlovákiába küldendő és a vételár cseh koronákban lesz a *cseh-szlovák területen levő pénzintézethez átutalandó*, mindebből következik, hogy a vételár *effektív* cseh koronákban fizetendő.

III. Foglalkozni kívánok azokkal a támadásokkal, amelyek a ker. t. 326. §-a körül kifejlődött bírói gyakorlat ellen irányulnak. Itt nyomatékosan kell arra utalni, hogy még a B.G.B. 244. §-a szerint az átszámításra a «Zeit der Zahlung», vagyis a *tényleges fizetés* ideje irányadó, addig a mi törvényünk a *lejáratról* vagyis arról az időpontról beszél, amikor a fizetésnek a jogszabály vagy a megállapodás szerint történnie *kell*. A két törvényhely közötti lényeges eltérés kizárja azt, hogy a mi törvényünk 326. §-ának értelmezése kérdésében a német bírói gyakorlat nálunk irányadó legyen.

IV. Ezzel szemben azt hozzák fel, hogy a törvény csak arra az esetre szól, ha az adós a lejáratkor fizet, de nem vonatkozik a *késedelmes* fizetés esetére. Ily megkülönböztetést nem lehet a törvénybe belemagyarázni. Mert a törvénynek nemcsak az a célja, hogy a békés *perenkívüli* rendezésnél útmutató legyen a felek részére, hanem egyúttal az is — és ez a törvénynek gyakorlatilag fontosabb rendeltetése — hogy a *bíróság* előtt fekvő vitás ügy eldöntését szabályozza. Ha a törvény kétféle árfolyamot tartott volna szem előtt, egyet a pontos és egyet a nem pontos fizetés esetére, akkor ennek magából a törvényből ki kellene tűnnie.

V. Találkoztam azzal az ellenvetéssel is, hogy oly esetben, amikor az adós a lejárat *előtt* fizet, amikor tehát nem a még ismeretlen lejáratkori árfolyam, hanem csak a *tényleges* fizetési napkor árfolyam lehet irányadó, a törvény betűszerinti alkalmazása egyenesen ki van zárva, és hogy már ebből is nyilvánvaló volna, miszerint a 326. §. csak *pontos* fizetés esetére szól.

Amde az itt felfedezni vélt ellentmondás csak látszólagos. A ker. t. 334. §-a értelmében elsősorban az vizsgálendő, hogy a lejárat nap melyik fél érdekében volt megállapítva. Ha a lejárat csak az *adós érdekében* volt megállapítva, vagyis a cél annak a fixirozása volt, hogy az adós nem köteles előbb fizetni (ez a rendszerinti eset), akkor az adós előbb is fizethet. Ily esetben az adós az ő egyoldalú elhatározásával korábban teszi a tartozást *lejárttá*. Ez a korábbi fizetési nap lesz a *lejárat* napja, tehát nincs eltérés a 326. §. szabályától.

Ha pedig a lejárat csak a *hitelezőnek*, avagy a hitelezőnek is érdekében állapított meg, akkor a hitelező a korábbi fizetést elfogadni nem tartozik. Ha elfogadja, akkor a felek közös beleegyezéssel teszik a tartozást korábban *lejárttá*, amikor ismét csak a 326. §. érvényesül. Ha pedig a hitelező ily esetben a korábbi fizetést nem fogadja el, akkor, még ha az adós a tartozást bírói letétbe is helyezi, mégis, a 326. §. értelmében csak a kikötött *későbbi lejárat* napja lesz az árfolyamra nézve irányadó.

VI. Hivatkoznak a váltótörvény 37. §-ára, mely nem lejárat, hanem *fizetési* napról szól; és megtámadják azt a kúriai gyakorlatot, mely ezt a kitételt is *lejárat* napként értelmezi. Amde a támadók figyelmen kívül hagyják, hogy a váltótörvény 3. §-ának 4. pontja a *fizetés* idejéről, 30., 33. és 41. §-ai pedig *fizetési* napról beszélnek, holott ezen §-ok elolvasása bárki előtt kétségtelenné teszi, hogy itt tulajdonképpen a *lejárat* napról van szó. Amikor tehát a váltótörvény terminológiája a lejárat nap helyett ismételten a *fizetési* nap kifejezést használja, akkor a 37. §-nál is kézenfekvő az az értelmezés, hogy a váltótörvény itt is ép úgy a lejárat napját tartotta szem előtt, mint az alig egy évvel korábban készült ker. t. 326. §-a.

Ezekből következik, hogy a ker. t. 326. §-ában megállapított lejárat nap helyett, késedelmes fizetés esetén, a tényleges fizetés napjának árfolyamát alkalmazni: egyenesen *contra legem* volna.

VII. Az ellenvélemény azt mondja, hogy a Kúria gyakorlata egyoldalú adósvédelem, és hogy amennyiben a gyakorlat a tényleges fizetés napjának árfolyamát venné irányadónak, ez mindig biztosítaná a hitelező jogos érdekeit. Ámde ehhez is szó fér.

Igaz, hogy abban az esetben, ha a késedelmes fizetésekor a külföldi valuta drágább, mint amilyen a lejáratkor volt, akkor a kir. Kúria gyakorlata szerint a hitelező kevesebb koronát kap, mint a mennyiért a szerződésben kikötött összegű külföldi valutát beszerezheti. Ebben az esetben tényleg a hitelező károsodik. Ám a kölcsönadó még a pontos visszafizetés esetében is károsodik, ha a külföldi valuta a lejáratkor olcsóbb, mint amennyiért azt a hitelező az ügylet kötésekor beszerezte.

Ellenben ha a kikötött lejáratkor a valuta drágább, mint amennyiért a belföldi kölcsönadó azt a kölcsönadásakor beszerezte és ha az adós pontosan fizet, ez a hitelezőre nézve *kedvező*, így ha a belföldi hitelező a márkát akkor adta kölcsön, amikor annak 4 K volt az árfolyama, a lejáratkor pedig a márka 7 K-n állott, akkor a hitelező a pontos fizetés esetében *gazdagodik*. Ha pedig az adós nem a lejáratkor fizet, hanem csak most, amikor a márka ára 2 K 80 fill., akkor a Kúria gyakorlata szerint most is minden márka helyett 7 K-át kell fizetnie. Mert a KT. 326. §-a szerint a fizetés országos pénznemben *történik*, vagyis az adósnak nincs választási joga (eltérően a váltótörvénytől) és a hitelező a 7 magyar korona helyett nem köteles 2 K 80 fill. értékű márkát elfogadni. Ebben az esetben tehát a Kúria gyakorlata védi a hitelezőt. Holott, ha a *tényleges fizetés* napja volna irányadó és ha a hitelező, akinek a lejáratkor saját német hitelezője részére márkában kellett fizetnie, mint gondos kereskedő magát a lejáratkor 7 K-ás árfolyamon *fedezte* — akkor az ellenvélemény álláspontja szerint most, a késedelmes fizetés idejében, a hitelező az adóstól minden egyes márkáért csak 2 K 80 fillért kapna, vagyis nyilvánvalóan *károsodnék*.

Tehát: a Kúria gyakorlata nem egyoldalú adósvédelem és az ellenvélemény álláspontja nem biztosítja minden esetben a hitelező jogos érdekeit.

VIII. Mégis igaza van az ellenvéleménynek abban, hogy a valuta emelkedése és az adós késedelme esetében a hitelező a 326. §. alapján, illetve a kúriai gyakorlat értelmében, kevesebbet kap, mint amennyihez jogos igénye van. Kérdés, vajjon nem kell-e a Kúria gyakorlatát abban a részében revidálni, amely szerint a késedelmes adós a tőkén felül mással, mint a *törvényes késedelmi kamattal* nem tartozik. A gyakorlat revidálásától nem kell visszariadni. Gondoljunk csak a biztosítási ügynök jogállásának, az utólagos telepítésnek, a gazdasági lehetetlenülésnek kérdéseire, amelyek mindegyikében, hosszú éveken át elfoglalt álláspontjától tért el a Kúria. A szóbanforgó kérdésben más álláspontra át lehet térni anélkül, hogy a bíróság a fennálló törvénnyel egyenes összeütközésbe kerülne; és itt már útmutatóul szolgálhat a ptkjav. bsz. 929. §-a, mely szerint abban az esetben ha az adós nem bizonyítja, hogy a késedelem *hibáján kívül* állott elő, akkor a hitelezőnek a késedelemből származó *minden kárt* megtéríteni tartozik. És a tervezet 1180–1185. §-ának indokolása szerint ez a kártérítés a törvényes *kamaton felül* jár.

Útalok a kir. Kúriának 1922 jan. 27-én P. II. 2608/1921. sz. alatt kelt határozatára, mely szerint, ha a hitelezőnek az adós késedelméből a kamatot meghaladó kára van és ha a késedelem egyáltalán *nem menthető*, akkor az adós nemcsak a kölcsön utáni *kamatot*, hanem az ezt *meghaladó* kárt is megtéríteni tartozik; nevezetesen akkor, ha az adós késedelme miatt a hitelező kénytelen volt sokkal *drágább kölcsönt* felvenni.

Azonban figyelemmel kell lenni a ptkjav. bsz. 883. §-ában kifejezésre jutó arra a szabályra is, hogy ha a *károsult* a kár elhárítását vagy enyhítését *elmulasztotta*, a bíróság az eset körülményeinek figyelembe vételével és különös tekintettel a felek *vétlenségére*, valamint arra, hogy a kárt túlnyomóan az egyik vagy a másik fél okozta-e, a kártérítésben való marasztalást *mellőzheti*, vagy a kárt a felek között *megoszthatja*. Mörlegelni kell tehát a konkrét eset körülményeit. Egyik esetben a fizetés elmulasztása összefügg a még mindig háborús gazdasági állapotokkal; máskor éppen a valuta ingadozása nehezíti az adós helyzetét is. Sokszor vitás az elállásnak jogosultsága és a konkrét

esetben ellentétes bírói döntések is keletkeznek. Ha belföldi pénzintézet szerepel hitelezőként és ha semmi akadálya sem volt annak, hogy ez a hitelező a lejáratkor beszerezze azt a külföldi valutát, amellyel ő külföldre tartozik: indokoltnak mutatkozhatik, hogy a késedelmes adós annak a kárnak megtérítésére, melyet a hitelező elháríthatott volna, ne köteleztessék. Az adóskésedelem vétlenségét és a hitelezőnek a kártérítés körüli mulasztását megállapító tényállások előre nem írhatók. Természetes, hogy a mentesítő tényállás *bizonyítása* mindenkor az adós szoros kötelességévé leendő.

Szerintem tehát nem a KT. 326. §-ának az ellentábor által kívánt értelmezése, hanem egyedül a *kártérítési* álláspont az, amely alkalmas arra, hogy mindenkor — legalább megközelítően — igazságos megoldást találjunk. Így különösen az említett esetben, amikor a lejáratkor magas volt a valuta árfolyama, az adós pedig késedelmesen és oly időben fizet, amidőn az árfolyam lényegesen alacsonyabb, — a tényleges fizetési nap alapul vétele a hitelezőre nézve súlyosan káros és igazságtalan volna. Megfordítva pedig: ha a késedelmes fizetésekor a külföldi valuta drágább, a hitelező érdeke a kártérítési álláspont alkalmazásával sikeresen megvédhető.

Dr. Kovács Marcel.

Értékpapírok «legjobban» leendő megvételére adott megbízások ideje és lebonyolítási módja.

A kir. Kúria 1922 jan. 26-án P. IV. 2958/1921. sz. ítéletével arra az álláspontra helyezkedett, hogy ha a megbízó a bankot tőzsdén jegyzett értékpapírok «legjobban» leendő megvételével bízta meg és egyidejűleg kijelenti, hogy ő a részvényeket át akarja venni, a megfelelő készpénzfedezetet pedig a banknak átadja, a bank eljárása csak akkor felel meg a megbízásnak, ha az ügyletet a tőzsdén nem «leszámolásra», hanem «készletezésre» köti.

Az ítéletben foglalt tényállás szerint a felperes megbízó 1920 március 13-án azt a megbízást adta az alperes banknak, hogy a tőzsdei szokások szerint vásároljon részére «legjobban» 50 Fabank-részvényt és fedezetként átadott a banknak 56,000 K készpénzt. A bank az ügyletet ugyanazon a napon a tőzsdén «leszámolásra» megkötötte, azonban a teljesítés napját megelőzően a természetben őrzött fedezeti összeg 50% erejéig a pénzülelyegzés folytán kényszerkölcsönre való igénybevétel alá került, amely helyzet nem állott volna elő, ha az alperes bank az ügyletet készletezésre kötötte volna.

A kir. Kúria fenti álláspontjából folyólag kimondotta, hogy a bank a megbízás teljesítése körül nem járt el a rendes kereskedő gondosságával, ennél fogva azt a hátrányt, mely a megbízó érdekeit a megbízás pontatlan teljesítése révén érte a bank helyre-pótolni, átvállalni tartozik.

Az az álláspont, azonban, melyből a kir. Kúria ezt a jogkövetkezményt levonta nyilvánvalóan téves. Nem felel meg sem a tőzsdei értéktüzleti szokásoknak, sem az eddig általánosan követett bank- és tőzsdegyakorlatnak. De a gyakorlatban nem is volna keresztülvihető.

A tőzsdei értéktüzleti szokások 2. §-a szerint a tőzsdén az értékpapírok stb. iránt kötött ügyletek *lebonyolításuk módjára* nézve kétfélek:

a) közvetlen ügyletek;

b) leszámolás útján lebonyolítandó ügyletek.

Szabályként áll ezen §. 2. bekezdése értelmében, hogy az olyan tőzsdei értékek iránt kötött ügylet, amelyeket a tőzsde-tanács a tőzsdei leszámolásba von be, ide tartoznak pedig a tőzsdén jegyzett összes részvények, leszámolás útján lebonyolítandó ügylet gyanánt, minden más ügylet pedig közvetlen ügylet gyanánt kezelendő.

Ez a szakasz lebeghetett a kir. Kúria szeme előtt, midőn az indokolásban arra utal, hogy a «felek megállapodása közvetlen adásvételi ügyletnek, az átadott összeg pedig vételárkiegyenlítésnek semmiképp nem minősíthető». Ezt egyébként a vételi «megbízás» fogalma is kizárja. Kérdés csak az lehet, hogy a megbízás az ügyletnek a tőzsdén való milyen lebonyolítására, nevezetesen «közvetlen» vagy «leszámolás» útján való lebonyolítására vonatkozott? E tekintetben abból, hogy a megbízó a megbízott-

nak megfelelő készpénzfedezetet adott át és hogy a megbízott megbízójának átvételi szándékáról tudomást szerzett, semmiféle következtetést levonni nem lehet, mert hisz a «leszámolásra» kötetendő ügyletekre vonatkozó megbízások 99⁹ 10%-kánál, úgy a teljes vagy részleges fedezet nyújtása, mint az átvételi szándék fennforog. A fedezet mértékétől csupán az függ, hogy a megbízó a részére meg- és átvett értékpapírokról szabadon rendelkezhet-e vagy sem.

Irányadó e tekintetben csupán az értéküzleti szokások 2. §-ának az a szabálya lehet, hogy «az olyan tőzsdei értékek iránt kötött ügylet, melyeket a tőzsdetanács a leszámolásba von be, leszámolás útján lebonyolítandó ügylet gyanánt kezelendő». Ha tehát a megbízó bármi oknál fogva súlyt helyezett arra, hogy az ügylet készfizetésre köttessék, neki ezt kellett volna az adott megbízásban kikötnie. Épen a Szokásoknak az indokolásban hivatkozott 7. §-a szerint készfizetésre kötött ügylet az, mely *világosan* «készfizetésre» köttetik. Tehát a megbízásnak is világosan «készfizetés» ügyletre kell irányulnia.

Ellenben a Szokások 8. §-a minden a leszámolásba bevont érték iránt lejáratí határidő nélkül kötött olyan ügyletet, melynél a közvetlen lebonyolítás nem köttetett ki, leszámolásra kötött ügyletnek minősít.

Szabály tehát a «leszámolás», kivétel a közvetlen ügylet. Más *lebonyolítást* a tőzsdei szokások egyáltalán nem ismernek. A 6. §-ban foglalt osztályozás nem a lebonyolítás módjára, hanem a *teljesítés idejére* vonatkozik. De az itt felsorolt ügylet-kategóriák *lebonyolítása* megint csak vagy «leszámolás» útján, vagy «közvetlenül» történik. Kitűnik ezekből, hogy maga a leszámolás egyrészt a lebonyolítás módját, másrészt a teljesítés idejét is jelenti, amennyiben ezen ügyleteket a Leszámoló-Rend alapján készült naptárban előre megjelölt napon kell leszámolásra bejelenteni és az ugyanott megjelölt «fizetési napon» kell teljesíteni.

Az itt kifejtett felfogás helyességét igazolja, hogy a hivatalos árjegyző lapban jegyzett árfolyamok, amennyiben a leszámolásba bevont értékekre vonatkoznak, mindenkor a leszámolásra kötött ügyletek árfolyamait jelzik. De igazolja azt több évtizedes gyakorlat is. Úgy a vételi, mint az eladási megbízások többé-kevésbé egyező szövegű, sablonos űrlapok felhasználásával történnek. Az ilykép adott megbízások a fedezet és átvételi készség vagy szándék tekintetében is lényegileg egyeznek a kir. Kúria ítéletének alapjául szolgált megbízás tartalmával. Mégis a megbízások általában, úgyszólván kivétel nélkül «leszámolás» útján teljesíttetnek és a lebonyolításnak ez a módja — mondhatnám — már köztudattá vált.

Ám, ha a kir. Kúria álláspontját elfogadva a szóbanforgó ügyletek mind «készfizetésre» kötötteknek volnának tekintendők és ennélfogva a Szokások 7. §-a értelmében «közvetlenül» volnának lebonyolítandók még pedig a kötés napjára következő tőzsdei napon, a lebonyolítás fizikailag is lehetetlen volna, a forgalom megakadna és a készfizetésre kötött ügyletek lebonyolítására megint csak valami külön leszámolást kellene szervezni és berendezni.

Dr. Rusz Andor.

Az irodalmi és művészeti művek védelmére alakult berni Unió.*

A védelemnek tárgyai után szabályozza az egyezmény a *védelem módjait*, vagyis milyen legyen az a védelem, amelyben az Unióországok a műveket részesíteni tartoznak. Idevágólag csak szűkkörű, inkább csak általános szabályokat állapít meg.

A védelem leglényegesebb attribútumának, a védelem időtartamának szabályozásáról röviden már szólottunk. Az erről szóló 7. cikk a szerző halála utáni 50 évi időtartamot teszi kötelezővé. Lerontja, sőt a gyakorlatban semmissé teszi e rendelkezést a cikk további szövege, amely a védelem időtartamának megállapítását, minden ország tetszésére bizza. Még külön — bárha feleslegesen — rábízta az egyes országokra a védelem időtartamának megállapítását a fényképészeti művek tekintetében, nyilván azért, mert ezen művekre nézve az egyes országok eddig is külön-külön utakon jártak, megtagadván a túlhoszú ideig szóló védelmet az ilyen művektől, melyek kétségtelenül általában kisebb szellemi munkának eredményei. A fényképészeti művekre nézve

még elvben sem állapít meg az egyezmény egységes védelmi időt, minden ország maga szabja meg, meddig kívánja védeni a fényképészeti műveket és egyik Unióország sem tartozik a fényképészeti műveket tovább védeni, mint ameddig az illető művet saját származási országa védi.

Hasonló intézkedést tartalmaz a 7. cikk a hátrahagyott (posthumus) művekre, valamint a névtelen és álnevű művek védelmi időtartama tekintetében. Ezekre nézve az egyes országok törvényhozása tetszés szerint dönt.

Van azonban a védelmi időtartamot illetően az egyezményben egy döntő fontosságú intézkedés, mely az egyezmény anyagi jogának legtöbbet érintett rendelkezése és egyúttal az egyezmény horderejének szinte fokmérője: ez a *fordításra vonatkozó jogvédelem* időtartama. Az Unió történetében ez a kérdés a legnagyobb jelentőséggel bírt, szinte mondhatni e kérdés hozta össze az Unió országait.

Irodalmi művek idegen országokban — egy-két világnyelv irodalmán kívül tulajdonképp csak fordításokban élnek. A fordítás kérdése volt ezért az Unió értekezleteinek főtárgya, az Unióhoz való csatlakozás vagy nemcsatlakozás kérdését az egyes országokban a fordítási jog döntötte el. Hazánk is és egyéb országok, így különösen Ausztria, amelyek az Unióhoz eddig nem csatlakoztak, a fordítási jog szabályozása miatt tartózkodtak eddig — rosszul felfogott érdekükben — a csatlakozástól. Ép ezért az Unió haladásának legpregnansabb jele az egyezmény 8. cikke, amely kimondja, hogy a meg nem jelent művek szerzői, ha valamelyik Unióországhoz tartoznak, továbbá az először az Unió valamely országában megjelent művek az Unió többi országaiban az eredeti műre vonatkozó jogoknak egész időtartama alatt kizárólagos jogot élveznek arra, «hogy műveiket lefordítsák, vagy azok fordítását másoknak megengedjék».

Ez azt jelenti, hogy: a szerző mindaddig, míg eredeti műve valamely országban védve van, a mű lefordításának jogával is korlátlanul rendelkezhetik, művét tehát minden Unióország fordítás ellenében is ép úgy tartozik védeni, mint az eredeti művet utánnymás ellen. A magyar mű külföldön általában magyar nyelven szinte nem létezik, csak idegen nyelven fordításban. Az elszakadt országrészekről és Észak-Amerikától eltekintve, alig tehető fel, hogy valahol magyar műveket magyarul utánnymonak, legföljebb, ha azzal a céllal, hogy a most említett területen terjesszék, mint ahogy mostanság Wienből terjesztik az elszakadt részekre. Ezért az egyezmény főjelentősége a magyar irodalom számára a fordításokra vonatkozó most körülírt rendelkezésben rejlik. Kiegészíti e rendelkezést a 11. cikknek az az intézkedése, hogy a színművek vagy zenésszínművek szerzői az eredeti műre vonatkozó joguknak egész időtartama alatt műveik fordításának nem engedélyezett előadása ellen védelemben részesülnek. Magyarország a fordítási jog tekintetében is minden fenntartás nélkül helyezkedett az egyezmény 7. cikkének alapjára és ehhez igazította új szerzői jogi törvényünket is, mely egyöntelűen védi meg az írói műveket 50 évig p. m. a., tehát a fordítással szemben is ennyi ideig nyújt védelmet.

Amit a fordításról elmondottunk, lényegben változatlanul alkalmazandó a mű egyéb átalakított reprodukciójára is, mert az egyezmény 12. cikke megszabja, hogy a «meg nem engedett utánképzések közé tartoznak különösen az irodalmi vagy művészeti művek nem engedélyezett közvetett felhasználásai, úgymint alkalmazások (adaption), zenei összeállítások (arrangement), regénynek, elbeszélésnek vagy költeménynek átalakításai színdarabbá és viszont stb., ha mindezek nem egyebek, mint a kérdéses mű utánképzései ugyanabban az alakban, vagy más alakban oly változtatásokkal, hozzáadásokkal, vagy rövidítésekkel, melyek nem lényegesek és nem adják meg az utánképzésnek az új eredeti mű jellegét». Tehát a mű ilyen átalakításai is — melyek szintén a mű tartalmának, lényegének átvétele — tilosak, ha a szerző hozzájuk beleegyezését nem adta. Nem mondja meg ugyan az egyezmény kifejezetten, úgy mint a fordításokra nézve, hogy az eredeti mű egész védelmi tartama alatt áll fenn ez a tilalom is. De minthogy az Unióországok az eredeti műnek kötelesek a védelmet biztosítani a mű egész védelmi tartama alatt; kétségtelen, hogy midőn az egyezmény az ily utánképzések egyes eseteit körülírja, ezek ellen is az egész védelmi időre szól a védelem.

A védelem minőségére vonatkozó rendelkezéseknek ezek voltak a főmotívumai. Rendez ezek mellett az egyezmény egyes rész-

* Bel. közl. — Az előbbi közl. 1. az 5., 6. és 7. és számban.

letkérdéseket is, olyanokat, melyek az Unió eddigi életében vitásnak bizonyultak, másrészt olyanokat, melyek a nemzetközi gyakorlatban fontosaknak mutatkoztak. Rendszer nincs abban a tekintetben, mely kérdések szabályozása vétetett fel az egyezménybe; merőben gyakorlati szempontok vezették az értekezleteket, nem törődve azzal, hogy az egyezményi okmány elméletileg rendszeres kódexnek lesz-e tekinthető.

A nevezetesebb részletintézkedések a következők:

A *hírlapok és folyóiratok közleményeire* vonatkozó szerzői jogot szabályozza a 9. cikk. Hosszas tárgyalásoknak és kompromisszumoknak eredménye az a cikk, mely épen nem mondható szerencsés törvényszerkesztési alkotásoknak. Foglalatja a cikk rendelkezéseinek a következő: Nem szabad a szerző beleegyezése nélkül utánnyomni a hírlapokban és folyóiratokban megjelent bármily tárgyú, akár irodalmi, akár tudományos, akár művészeti jellegű művet. E szabály ugyan adódik már az egyezmény 2. cikkéből is, ahol a védelem tárgyául már ki van jelölve «minden irodalmi és művészeti termék, tekintet nélkül külső megjelenésének alakjára» és a hírlapokban vagy folyóiratokban való megjelenés a megjelenésnek csak egyik alakja. De mivel vitás némely ország belső törvényhozása folytán, hogy a hírlapokban és folyóiratokban megjelent művek nem részesülnek-e megkülönböztetett kedvezőlenebb elbánásban, célszerűnek mutatkozott világosan rendelkezni a hírlapokban és folyóiratokban megjelenő tárcaregények és elbeszélések és egyéb irodalmi, tudományos és művészeti művek védelme tekintetében.

Egyenest szerencsétlenül szövegezte meg az értekezletek intencióját a 2. cikk 2. bekezdése, mely szerint «a tárcaregények és elbeszélések kivételével minden más hírlapi cikk más hírlapban utánnyomható, ha utánnyomását kifejezetten meg nem tiltották». Eszerint regény és elbeszelés kivételével minden hírlapi cikk egy másik hírlapban utánnyomható volna, ha az utánnyomás tilalma kifejezetten nincs feltüntetve. Ám az egyezmény előmunkálatai és az értekezletek lefolyása kétségtelenné teszik, hogy «roman-feuilletons et nouvelles» (tárcaregények és elbeszélések) alatt nemcsak tárcaregényeket és elbeszéléseket kell érteni, hanem egyéb szépirodalmi jellegű alkotásokat kell érteni, melyek tárcarovatban, vonal alatt szoktak megjelenni, tehát általában szépirodalmi és tudományos cikkeket. Az egyezmény kommentátorai ehhez képest azt a nézetet vallják, hogy a hírlapokban megjelent ilyenemű közlemények utánnyomása akkor is tilos, ha utánnyomás tilalma feltüntetve nincsen. Csak notóriusan hírlapi jellegű cikkeknél, mint vezércikkek, reporteri tudósításokat és hasonló cikkeknél más hírlapban való leközlésének tilalma van attól függővé téve, hogy fel van-e tüntetve az utánnyomás tilalma. Jól meg kell azonban jegyezni, hogy mindezek csak *hírlapban* megjelent cikkeknél, újból *hírlapban* való utánnyomására vonatkoznak. *Folyóiratok* cikkeit, akármily tárgyúak vagy tartalmúak, *sem hírlapokban, sem folyóiratokban* utánnyomni nem szabad a szerző engedélye nélkül és folyóiratokban az utánnyomás tilalmát feltüntetni nem szükséges.

Ellenben napihírek (nouvelles du jour) és vegyes apróságok (fait divers), melyek egyszerű közléseket (simple informations de presse) tartalmaznak, semmiféle védelemben nem részesülnek, akár hírlapokban, akár folyóiratokban jelentek meg. Ezeket az egyezmény nem tekinti írói műveknek, hanem tények feljegyzéseinek, melyekben a lényeg maga a tény, nem pedig az alak, amelyben a tény megjelenül.

Mint további részletkérdésről intézkedik az egyezmény 10. cikke arról, hogy szabad-e irodalmi vagy művészeti művek részeit oktatás céljára szolgáló vagy tudományos jellegű kiadványokba, vagy pedig szemelvénygyűjteményekbe (krestomátiákba) átvinni. E részben a berlini értekeztet sem tudott egyöntetű megállapodásra jutni — annyira elágazók voltak az egyes országok kívánságai és igényei. Így az egyezmény 10. cikkébe oly rendelkezés került, hogy minden ország szabadon állapíthatja meg idevágólag a maga jogát, egymásközt pedig az Unióországok külön megállapodásokkal szabályozhatják jogállapotaikat. Nem kétes azonban az egyezmény alapelvei szerint, hogy az Unióországok a többi Unióországokhoz tartozó szerzőket e tekintetben is úgy tartoznak védeni, mint saját szerzőiket, tehát mi az osztrák szerzőt ilyen átvételek tekintetében a magyar törvény erejével tartozunk védeni még akkor is, ha az osztrák szerzők e részben kevesebb jogot élveznének magában Ausztriában.

A többi részletintézkedések közül a technika fejlődése folytán

különösen jelentősnek bizonyult a nemzetközi forgalomban a zene-művek védelme mechanikai készülékekre való átvitel ellen. Ilyen készülékek különösen a grammofonlemezek, fonográfhengerek és egyéb beszélő- és zenélőgépek és ezek alkatrészei. Az egyezmény 13. cikke kötelezőleg megszabja, hogy a zeneműveknek ily készülékekre való átvitelét megengedni a szerző kizárólagos joga, valamint a szerző kizárólagos joga megengedni a nyilvános előadást ily készülékek révén. Azonban a berlini értekezleten e tárgy fölött is hevesen összetűztek az ellentétes érdekek és így kompromittálni kellett. Ezért állapítja meg az egyezmény 13. cikke, hogy az egyes országok törvényei az említett kötelező szabály alkalmazására nézve fenntartásokat és feltételeket szabhatnak meg, de ezen fenntartások és feltételek hatálya kizárólag arra az országra vonatkozik mely azokat megállapította. Az ilyen fenntartásokat indokolták is egyes országok hangszeripari viszonyai. Így Németországnak igen kifejtett hanglemezipara volt; szigorú egyezményi intézkedés gátolta volna e hanglemezipar működését, mert elzárta volna a német gyárakat, pl. attól, hogy francia vagy olasz zeneművekről, pl. grammofonlemezeket állíthassanak elő a német közönség számára. Ezért Németország olyképen alakította ki idevágó szerzői jogi törvényét, hogy feltétlenül megvédi ugyan a zeneszerzőt az ily készülékeken való felvétel elől, ha a szerző egyáltalán senkinek nem ad engedélyt ily felvételre; ámde ha a szerző bárkinek ad engedélyt arra, hogy műve felvéssék ily készülékre, úgy mindenki jogosítva van követelni a szerzőtől, hogy neki is adjon engedélyt megfelelő díjazás ellenében.

Németország a rendelkezéssel eleget tett a szerző személyi és művészi érdekeinek, mert a most ismertett intézkedés szerint nem kénytelen eltérni, hogy műve holmi beszélő- és zenélőgépekre kerüljön, de ha a szerző bárki javára lemond erről az izlésbeli jogáról, akkor az egész német hangszeripar kellő ellenszolgáltatás ellenében igénybeveheti a szerző e művét. A mi törvényünk ily külön intézkedést nem statuált. Nincs hanglemeziparunk vagy beszélőgépiparunk, mely ilyen támogatásra szorult volna. Szerzőink és az egyezmény folytán az Unióországok szerzői — még a németek is — korlátlanul meg vannak védve nálunk az ellen, hogy engedélyük nélkül nálunk ilyen mechanikai készülékekre átvigyük. Sőt nálunk nemcsak zeneműveknek, de írói műveknek szerzői is meg vannak védve illetően reprodukálás ellen, mert törvényünk túlmenve az egyezmény követelményein, az írói műveket is megvédi a mechanikai készülékekre, pl. grammofonlemezekre való készítés ellen.

Az ilyen mechanikai készülékek tekintetében kivált a nagyipar van érdekelve. Ezért valószínű, hogy mielőbb egyöntetű szabályozás fog létrejönni az Unió keretében, mert az idevágó ipar termékeinek forgalmát alig lehet egy-egy ország határai közé szorítani. Már pedig a jelenlegi szabályozás szerint, ha valamely Unióországban szabadon előállítható is az ily készülék, az nem vihető át a többi Unióországokba, pl. az olasz mű felvételét tartalmazó német hanglemez nem hozható át hozzánk, mert nálunk nem lesz engedélyezett kiadásnak tekinthető. A szerzők nemzetközi gazdasági szervezetei ép ezért összegyűjtik az egyes országok szerzőinek a gyártásra szóló engedélyeit és értékesítik ezeket a hanglemezek és egyéb mechanikai készülékek gyárosainál, úgy hogy a világpiaci forgalomba általában csak oly hanglemezek, hengerek és egyéb beszélő- és zenélőgépek kerülnek, melyek a szerző engedélyével állítottak elő.

Ugyancsak lényeges és pedig gazdaságilag is fontos érdekkörbe vágó részletintézkedése az egyezménynek az, mely irodalmi, tudományos és művészeti műveket megvédi a mozgófényképészeti utánpéztés ellenében, ily műveknek mozgófényképre való felvételét a szerző számára feltétlenül biztosítván. E tekintetben már nem bízva az egyezmény a védelem feltételeit az egyes Unióországok törvényhozására, hanem minden fenntartás és feltétel nélküli védelmet tesz kötelezővé, úgy maga a mozgófényképészeti utánpéztés, mint létrejött utánpéztések nyilvános előadása tekintetében.

Vannak az egyezménynek kötelező *alakijogi* intézkedései is. Ezek közül röviden utalunk a 15. cikkre, mely ép úgy mint eddigi és jelenlegi szerzői jogunk, szerző gyanánt elismerteti az ellenkező bizonyításáig azt, akinek neve a művön a szokásos helyen fel van tüntetve és biztosítja az így igazolt szerző aktórást az Unió összes országainak bíróságai előtt. Névtelen vagy álnévű művekre nézve pedig a kiadót jogosítja fel az egyezmény

a szerzőt megillető jogok érvényesítésére és egyúttal az ilyen kiadót a névtelen vagy álnevé szerző jogutódául ismeri el, minden további bizonyítás nélkül. Ez alakijogi rendelkezések révén nemcsak a bírói eljárás válik egyszerűbbé az Unióországokban, de meggyálódik az a sok vexálás és alkalmatlanság, mely a szerzőt terhelte, ha szerzői voltának kimerítő igazolására kötelezték. Meg nem jelent művek szerzőségének igazolása ezentúl is adandó esetben diabolikus feladat marad.

Az egyezmény egyéb részei egyfelől az egyes országok adminisztratív intézkedéseinek jogosultságát biztosítják, mint a zárlat alá vételt, az irodalmi és művészeti művek forgalmának, kiállításának, előadásának ellenőrizhetését, másfelől magának az Uniónak adminisztrációját szabályozzák és végül átmeneti intézkedéseket adnak, melyek között jelentőséggel bír ránk nézve is az, hogy az egyezmény alkalmazást nyer mindazokra a művekre, melyek az egyezményhez való csatlakozás időpontjában még nem váltak a — generális — védelmi idő lejártá miatt szabadokká. Ez elv alkalmazásának módjait azonban az egyes országok önmagukra nézve szabadon állapíthatják meg. Magyarország nem tett a csatlakozást kimondó törvényben idevágólag külön intézkedéseket.

Csak még egyetlen kérdésre térünk ki röviden: Több országgal van irodalmi egyezményünk, nevezetesen, Ausztriával, Németországgal, Franciaországgal, Angliával, Olaszországgal. (Az Észak-amerikai Egyesült-Államok, mellyel szintén van konvenciónk, nem tagja az Uniónak.) Az egyezmény 20. cikke kimondja, hogy a fennálló konvencióknak azok a rendelkezései, melyek a szerző javára szélesebb jogokat nyújtanak, mint amiket az Unió ad, hatályban maradnak, tehát azok a rendelkezései, melyek kevesebb vagy ugyanannyi jogot adnak a szerző javára, mint az Unióegyezmény, hatályukat veszítik. Gondos vizsgálat alá véve irodalmi egyezményeinket megállapítható, hogy eltekintve a német-magyar egyezmény egy egészen jelentéktelen diszpozíciójától, összes egyezményeink jóval kevesebb és legfeljebb némely vonatkozásban ugyanannyi jogot adnak a szerzőnek, mint az Unióegyezmény. Ezért irodalmi egyezményeink, ha nem is alakilag, de lényegileg automatikusan hatályukat veszítették azáltal, hogy az Unióhoz csatlakoztunk. Ilyen egyezményeink tehát csak élettelen rudimentumok, vázák test nélkül, keretek tartalom nélkül. Kíváncsok, hogy kormányunk szüntesse meg alakszerűen is ez egyezményeket.

A Franciaországgal, Angliával és Olaszországgal létrejött egyezményeink e nélkül is hatálytalanoknak tekintendők a békeszerződés 217. és 224. cikkei értelmében. *Dr. Szalai Emil.*

Szemle.

— **Nagy Ferenc** hetvenedik születésnapja mellett nem haladhatunk el szótlánul. Érdemei, amelyeket mint a Magyar Jogászegylet elnöke, mint a kereskedelmi és váltójog kitűnő professzora szerzett, önmagukban oly jelentősek, hogy őt a régi Magyarország kultúrtényezőjének kell tekintenünk. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a háború alatt a magyar és a német jogászok közeledési mozgalmában mily jelentős szerepet vitt, hogy a International Law Association munkásságában mily tevékeny része volt s last but not least, hogy a magyar jogi szaksajtónak évtizedek óta mily buzgó támasza. Erudíciója, előkelő és világos jogászai észjárása azok közé sorozták, akiket a magyar jog kinevezetlen nagyköveteinek tekinthetünk külföldön. Az öregkor küszöbén szívből óhajtjuk, hogy szellemi fiatalságát változatlan erőben ad mullos annos őrizhesse meg.

— **Kirendelt védő díjazása.** A pestvidéki kir. törvényszék egyik gyorsított tanácsának elnöke a B. 4511 1919. sz. bűnügyben a főtárgyalás kitűzésével egyidejűleg az egyik vádlott részére Mészáros Gyula ügyvédet hivatalból kirendelte védőnek. A kirendelt védő pár hónappal ezelőtt ugyanabban a tanácsban, mint szavazó-bíró működött. Az ítélettanács az ítéletben a hivatalból kirendelt védő részére 6000 K ügyvédi költséget állapított meg és a vádlottat a kirendelt védő díjainak megfizetésére kötelezte, a bűnügyi költségeket azonban ezen vádlottal szemben is behajthatatlannak nyilvánította. Az ítélet jogerős és végrehajtható, miután a gyorsított eljárás szabályai értelmében fellebbezésnek helye nincs. Az esetet azért tesszük szóvá, mert úgy a kirendelés módja, mint a hivatalból kirendelt védő díjainak a

vádlott terhére történt megállapítása a még ezideig hatályon kívül nem helyezett Bp. rendelkezéseibe ütközik. Védőt kirendelni a kamara székhelyén működő törvényszéknél a kamarának, sürgős esetben a törvényszék elnökének van joga. A tanács elnökét ez a jog csak akkor illeti meg, ha a főtárgyalás folyamán válik szükségessé a védő kirendelése. (Bp. 58., 290., 299. §§.) A 4039/1919. M. E. rendelet 8. §-a csak a védőül kirendelhető személyek körét tágtja, de a Bp.-nak a kirendelésre vonatkozó szabályait meg nem változtatja. A hivatalból kirendelt védő díjazására nézve a Bp. egyáltalában nem intézkedik és az eddigi gyakorlat szerint a hivatalból kirendelt védő díját a bíróság az ítéletben soha meg nem állapította, arra a bíróságnak a Bp. jogot nem is ad. A Bp. 485. §-a kifejezetten az ügyvéd vagy megbízott költségeinek megállapítására ad jogot a bíróságnak, de csak megbízóikkal szemben, nyitva hagyván azt a kérdést, hogy a bűnügyi költségek viselésére kit kötelez. Ez a törvényhely tehát nem jogosítja fel a bíróságot arra, hogy a hivatalból kirendelt védő részére a vádlottal szemben védői díjakat állapítson meg. Egyéb rendelkezés a védői díjak megállapítására a Bp.-ban tudunkkal nincs. A Bp. 479. §-a szerint a védelemmel járó költség része a bűnügyi költségnek, amely a Bp. 480. §-a szerint a bűnösnek kimondott vádlottat terheli. Az adott esetben a bíróság a bűnügyi költségeket behajthatatlannak nyilvánította. Ezzel a megállapítással és a Bp. egész szellemével ellentétes, hogy ennek dacára megfellebbezhetetlen ítéletben a vagyontalan vádlottal 6000 K védői költség megfizetésére kötelezi. A vagyontalan vádlott azért nem választ védőt, mert a védelemmel járó költséget viselni nem képes. Ha a törvény a védelmet kötelezővé teszi, akkor a védelemmel járó költségek a többi bűnügyi költséggel egyforma elbírálás alá kell hogy essenek és semmi esetre sem kötelezhető a vagyontalan vádlott a védői költségeknek fizetésére, ha a bűnügyi költségeket vele szemben behajthatatlannak nyilvánították. De egyébként is a vádlott és hivatalból kirendelt védője között a kirendelés ténye semmiféle olyan magánjogi viszonyt nem létesít, amely a vádlottat költségek viselésére kötelezné azon a határon túl, amely határig a vádlott elítéltetése esetén a bűnügyi költségeket — ha vagyona van — megtéríteni köteles. Az adott esetben a megállapított védői díj tízszer olyan magas, mint a táblai közvédők díjazása, bár egyébként nem haladja túl a választott védőnek az eset körülményeihez mért díjazását. Tudunkkal ez az eset precedens nélkül áll az igazságszolgáltatás történetében és ezért kívántuk nyilvánosságra hozni.

— **Cobden-könyvtár** annak a sorozatos irodalmi vállalkozásnak a címe, amelyben a Magyar Cobden Szövetség előadásai megjelentek. Abba a kultúrsötétségbe, amely a Magyar Éjszakának kísérője, úgyszólván az első fénysugarat ez az egyesület bocsátotta. Alapítójának és vezetőjének: *Fischer Ödönnek* majd csak a jövő kor historikusától kellőképp méltányolható érdeme, hogy éleslátásával felfedezte azt az Archimedesi pontot, amelyre a háború és forradalom földrengésétől feldúlt talajon az új kultúrfejlődés támaszkodhat. Egy új kultúra csak egy új gazdasági rendből fakadhat, minthogy pedig a jelenkor minden nyomorúságának a gazdasági elzárkózottság a kútforrása, a Cobden Richárd nevéhez kapcsolódó szabadkereskedelmi gondolat a hajó, amelyen a kultúrfolytonosság kincseit a mai vízőnőből egy jobb jövőbe átmenthetjük. «Az árúk és a gondolatok szabad forgalmának biztosításával» kívánja a Cobden szövetség megteremtteni a béke és a kultúra légkörét. Két átka volt a XIX. század kultúrájának — mondotta *Méhely Kálmán* a Cobden-szövetségben tartott előadásában — az egyik a militarizmus, a másik a védvámosság. Mindkettő szoros kapcsolatban áll és aki az utóbbi ellen küzd, az barcol az előbbi ellen is. A háborús évek szellemi termelésének sivársága megmutatta, hogy béke nélkül nincs kultúra. Ezért az államok közötti szabad forgalom nemcsak a békének, de az új kultúrának is biztosítója. Mert az, akinek szemeit nem vakította el az erőszak, a gyűlölet, a bosszú esztelen szenvedélye, ma már tisztán láthatja, hogy béke és kultúra egyet jelentenek. Ez az igazság nekünk jogászoknak különösen értékes, mert csak belőle fakadhat az ezerszeresen porba

liport jognak újjászületése is. Ezért ajánlhatjuk minden jogásznak, hogy a Cobden-könyvtár füzetait forgassa. Számos oly nevet talál az előadók sorában, amely meghazudtolja az ismert közmondást, hogy a hallgatás arany. Apponyi, Rákosi, Matlekovits, Marczali, Gratz előadásairól elég, ha a szerzők neveit idézzük: mindegyik programot jelent és azt a vigasztaló igazságot bizonyítja, hogy nem vészett el az az ország, amelynek öreg urai oly meggyőzően képviselik a megfiatalodás lehetőségét.

— **A német bírák fizetéséről** néhány adatot közöl a *«Deutsche Juristen-Zeitung»*, amely adatok bennünket is érdekelhetnek. Nem adnak ugyan teljes képet, mert a közlés (1922. év 7—8. f. 235. l.) célja a birodalmi törvényszék bírái aránylag kisebb fizetésének összevetése az egyes országok magasabb rangú bírának fizetésével, amiért is az összeállítás az alsóbb bírói fizetéseket nem tartalmazza. És a magasabb rangú bírának sem összes illetményeit mutatja ki, hanem csak a fizetést és a helyi pótlékot legmagasabb osztályukban *a drágasági pótlék nélkül*. De — ha mindezt figyelembe vesszük — ez adatok is elegendők a német bírák fizetési viszonyainak megvilágítására. Ez adatokat minden egyéb megjegyzés nélkül közöljük a következőkben:

1. 1. Landgerichtsdirektor (törvényszéki tanácselnök) Oberlandesgerichtsrat (ítélőtáblai bíró) Porosz-, Bajor- és Szászországban, Badenben és Hessenben 65,000 márka.

2. Landgerichtspräsident (törvényszéki elnök) ugyanazokban az országokban 88,000 márka és Szászországban részben 92,000 márka, ahol — három törvényszéknél — az elnökhelyettese 88,000 márka.

3. Senatspräsident des Oberlandesgerichts (ítélőtáblai tanácselnök) ugyanazokban az országokban 88,000 márka.

4. A berlini Kammergericht (ítélőtábla) alelnöke 92,000 márka.

5. Oberlandesgerichtspräsident (ítélőtáblai elnök) Porosz- és Bajorországban 113,000 márka, Szászországban 118,000 márka, Badenben és Hessenben 98,000 márka.

II. Bajorországban még különösen 1. a legfelsőbb országos törvényszék (Oberstes Landesgericht) bírása 88,000 márka; 2. tanácselnöke 98,000 márka és 3. elnöke 113,000 márka.

III. A birodalmi törvényszék (Reichsgericht) bírása 88,000 márka.

Kártérítés a szüzességtől való megfosztásért. Aki házassági ígéret tételével, vagyis csábítással, hajadon leányt szüzességétől megfoszt, kártérítéssel tartozik ugyan: de az ily nőnek sincs kártérítéshez jogos igénye abban az esetben, ha azzal a férfival, aki szüzességét elvette, utóbb ágyassági viszonyt folytat. Ily esetben ugyanis a nő nyilvánvalólag megbocsátja a rajta okozott sérelmet, minélfogva a kártérítés már nem a neki érintetlenségtől való megfosztásért járna, hanem az ágyassági viszony jutalma lenne; már pedig a jó erkölcsök fogalmával össze nem egyeztethető ágyassági viszonyból folyóan, bírói úton, követelés sikerrel nem érvényesíthető. (Kúria III. 3257/1921.)

A KT. 326. §-ához. Kassai hitelező által Kassán, az elszakadás után, Magyarországon lakó adósnak, cseh-szlovák koronákban adott kölcsönt, a törvény értelmében ugyanott és így ugyancsak cseh-szlovák koronákban, természetben kell visszafizetni. (Kúria IV. 3307/1921.) Ellenben, ha a vételárelőleg cseh valutában köttetett ki, de Magyarországon magyar koronákban fizettetett és azt az áruszállításának elmaradása folytán vissza kell fizetni, a vevő csak ugyanannyi magyar koronát követelhet vissza. (Kúria IV. 3213/1921.)

— **Ügyvéd**, ny. törv. bíró, ügyvédi, közjegyzői irodában alkalmazást keres Budapesten vagy környékén, esetleg vidékre is elmegy. Minden ügyszakban teljes gyakorlata van. Cím a kiadóhivatalban.

16441

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az ipartörvény (1884 : XVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendelet. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára 30 K.

A kereskedelmi törvény (1875 : XXXVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. (Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat.) Összeállította *Ngári Jenő dr.* Ára 55 K.

Lakásbérleti szabályok. Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete. Eljárási szabályok. Joggyakorlat. Összeüjtött törvények és rendeletek. Illetékszabályok. Adótörvények. Összeüjtött és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára 15 K.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára 30 K.

1912 : LIV. törvények. A polgári perrendtartásról szóló 1911 : I. törvények életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

A magyar sajtójog úgy amint élethen van. Az 1914 : XIV. törvények a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára 30 K.

A törvénykezési illetek. (1914 : XI. III. törvények.) Jegyzetekkel ellátta *Ujlaki József dr.* Ára 20 K.

A végrehajtási eljárás zsebkönyve. Az 1881 : LX. törvények, 1908 : XLI. törvények, 1912 : VII. törvények, 1912 : LIV. törvények és a kapcsolatos rendeletek. A nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó törvények és rendeletek. A bírósági végrehajtókra és a bírói letétekre vonatkozó törvények és rendeletek. Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta *Borsodi Miklós dr.* Ára 60 K.

Az új egyenes adótörvények. Jövedelemadó. Vagyondó. Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adója. Hadi nyereségadó. III. oszt. kereseti adó. Törvények és rendeletek teljes szövege kimerítő magyarázatokkal, példákkal és utalásokkal. Készítették *Roth Pál dr.* és *Térffy Gyula dr.* Ára 60 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközöltetik. A feltüntetett árakhoz 10 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjön össze-
köttetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józs. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Pollák Illés budapesti ügyvéd: Az orvos mint árdragító. — Dr. Löw Tibor budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A munkásbiztosítási bíróság hatásköréről. — Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd: A turpis causa kérdéséhez. — Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíró: Az özvegy érdemtelensége. — Dr. Messinger Hugó budapesti ügyvéd: A bűnügyi zárlat feloldhatósága. — Szemle. Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 5. iv. — Perjogi Döntvénytár. VII. k. 4. iv.

Az orvos mint árdragító.

Megjegyzések a Kúria döntvényéhez.

A Kúria legújabb büntetőjogi döntvényéről sokat fognak beszélni, mert róla beszélni kell. Bár ha róla beszélni kell, ennek tulajdonképpen nem itt a helye, mert a döntés nem jogtudományi, nem is jogász, hanem kulturális kihatású, mely mindenkit torokon fog ragadni, aki szellemi munkával foglalkozik és ebben a szörnyvilágban valahogy babfőzelék és rojtos nadrág nélkül meg akar élni. Hogy a lateinerorsztály tevékenysége az Áv. 1. §. 3. pontja alá sorolható volna, azt eddig senki nem képzelte lehetségesnek, sem aki a törvényt szerkesztette, sem aki meghozta, sem mi gyakorlati jogászok, akik elég sűrűn tanulmányoztuk. Sőt hiszen a Kúria egyik igen jeles tanácsa sem, hiszen ezért került jogegységi döntés elé. A tisztára gazdasági okok, melyek miatt a törvényt hozták, az érdek, melyet ez meg akart védeni, a törvény indokolása és szelleme mindenképpen arról tanuskodnak, hogy csak a mindennapi kenyérnek és a háztartás standardjének az ennek eszközei körül felduzzadt drágaság ellen való megvédelemzése céloztatott. A közszükséglet fogalmi köréhez fűződő nyelvi és gondolati tradíciók, melyek már a korábbi Árdragítási törvényben lerakattak, a minden porcikájában a törvénynek és a köztudatnak megnyilatkozó gazdasági akarat oly élesen megmondják, hogy közszükséglet alatt csak a mindennapi kenyeret, ezt bár a legtágabb értelmében, de mégis csak a megélés körében kelljen és szabadjon érteni, munka alatt pedig az Áv. keretében csak azt a teljesítményt, mely kézzel vagy szerrel eszközöl-tetik.

Összes jogszabályaink, melyek a «munkával» foglalkoznak, így a Polgári törvénykönyv javaslata is a «Munkát» abban az irányban tárgyalják, melyet szociálisnak nevez a modern irodalom, úgy hogy a mai jog szempontjából a «munka» szó a fizikai teljesítménynek szinte már törvényes meghatározása és más keretben mint az obligációs jognak külön róla szóló fejezetében nem is használatos. Így a Jav. XI. címe a «munka jogviszonyairól» intézkedvén «munkavállalóról» és «munkaadóról», ezeknek egymáshoz való viszonyairól, bérekről és szolgálati szerződésekről szól és hogy ne legyen benne kétség, hogy a munka jogviszonyairól elnevezett XI. cím hová óhajt vágni, már az első szakaszban (1300. §.) ekképen rendelkezik: «oly szerződés, amellyel valaki ellenérték fejében másnemű szolgálatok teljesítésére kötelezi magát, csak akkor esik a szolgálati szerződés szabálya alá, ha a felek ily szándékkal kötötték. E szándék mellett szól a vélelem, ha a munkabér idő szerint van meghatározva». A szellemi munkát azok közé a «másnemű szolgálatok» közé kell tehát sorolni, melyekre az id. szakasz utal, vagyis a díjazott «szolgáltatások» közé, melyekről a Kötelmi Jog keretében a 710. §. azt mondja, hogy «valaminek adásában, vagy tevésében, illetve nemtevésében állnak». «Különös szabályok állnak az oly szerződésekre nézve» — mondja Kiss Mór (Kötelmi Jog 491. l.), melyeknél a használatnak bér fejében történő átengedése munkaerőre vonatkozik. A locatio

conductio operis és az operarum közti különbség. Mindenki tudja ma már, hogy a pénz is munka. Miként Marx mondja: sűrített munka, amint Ricardo mondja: szimboluma a munkának, eredmény, a látható és zsebben hordható munka, ám azért a pénzkölcsönzés mégsem munkavállalkozás! A mi Javaslattunk mellett egyébiránt alig kell egyéb idézet; tudva van, hogy benne a modern magánjog irodalma és tudománya dolgoztatott fel, de nagyot nézne, ha valaki munkabérszerződésnek mondaná a bírói, ügyvédi, orvosi és mérnöki munkát, csak, azért, mert nyelvtanilag az ő tevékenységük is munkának mondatik.

Hogy a vonatkozó szakasz mennyire távol áll a szellemi munkának idekeverésétől, mutatja a melléje rögzített «(Munkabérszóra)» megjelölés, mely mintegy intelem akart lenni azok részére, akik máshonnan ide akarnának tévedni; valami madárijesztőféle, nehogy más valamely «munka» is ide értessék. Amint látjuk, az elijesztés nem használt.

Mikor a büntetőjog éhes, hiába teszik ki neki a tilalomtáblát. De mit csinált vajjon a Döntvény annak a törvénytörvénynek egyéb alkotó elemeivel, melyek hangos kórusban őrzik a kertet, így a «közszükséglet tárgyain» szolgáló munkateljesítésre vonatkozó szerződéssel, a «munkaadó és munkavállalóval», a «másik fél szorult helyzetével» és a «közszükséglet» fogalmával magával? Hogy mik a közszükséglet tárgyai, azt az 1. és 2. pont és a Kúria gyakorlata elég pontosan körülírták már. A tárgy maga mindig élelmi- és háztartási cikk és az ezek körül felmerülhető munka, mely munkának is valamely tárgy körül kell teljesítenie, mikor pedig a törvény tárgyról szól, nem emberről akart szólni, mert a törvény szabatosan szokta magát kifejezni. Amikor pedig az orvos valamely betegség körül tevékenykedik, ugyancsak nem tárgyat, hanem állapotot hoz rendbe. És bár az egészség az illetőnek szükséges is, azért még sem közszükségleti tárgy az sem, hanem kíváncsi állapot. Mit ad el az orvos a betegnek? A tudását. E körül szerződhetnek, e körül viták felmerülhetnek, de ez az, amit az orvos a betegnek rendelkezésére bocsát és eszerint csakis a tudás lehetne az árdragítás tárgya! Gondolhatott ilyent a törvényhozó? A törvény véges-végig nem tartalmaz másra utalást, mint árucikkre s áruba bocsátott munkára, a miniszeri indoklás sem emlékszik meg másról, mint cikkekről, ezek áráról, munkáról, munkaadóról, munkavállalkozóról és munkabérről, egyszerűen, ami kéz és száj közt a megélés standardját teszi, kézzel-foghatólag beszél árúról és bér munkáról, melyet az árvizsgáló-bizottság, a kereskedelmi és iparkamara és egyes ipari és kereskedelmi egyesületek s szakembereik a Rendelet 15. §-a értelmében rövidesen meg tudnak becsülni, beszerzési, napi árakat meghatározni és az ellenértékkel összehasonlítani. Figyeljünk emellett a R. 9. §-ára, mely az uzorabírószághoz ülnökökként csak kereskedőt és iparost rendel ki.

Kérdem a mélyen tisztelt Jogegységi Tanácstól, meg van-e ennek a lehetősége a szellemi munkánál? A 3. pont alkotó elemei közt felelte fontos szerepet játszik az, hogy a munkavállaló szolgáltatásának értékét szembeállítva, aránytalanul kell, hogy meghaladja az ellenszolgáltatást. Hozzá teszi még a 3. pont: «tekintettel az összes körülményekre, különösen a gazdasági élet viszonyaira». Meg fogják állapítani talán az orvosi tudománynak, képességnek és tapasztalatnak, esetleg külön ügyességnek is a beszerzési árát, kihegyeztetten az eset értéke erejéig és így meg fogják talán állapítani a szolgáltatásnak és ellenszolgáltatásnak egymás ellenében lemerendő értékét? És ha, mondjuk, a beteg a

műtét alatt, vagy utána, vagy dacára meghal, meg fogják állapítani talán a 3. pont értelmében a Rendelet 15. §-ában megjelöltek: tehát az árvizsgálóbizottság és kereskedelmi kamara, hogy az orvos szolgáltatása értéktelen volt, amiből következnek, hogy minden fillér «feltűnően aránytalanul» sok, amit kapott és tehát árdrágítás miatt le kell a professzort csukni?

Csak szójáték volna, még pedig elég rossz, ha a Kúria a szakasznak egy másik elemét, a «megszorult helyzetet» is megtalálná az orvosi tevékenységnél, mikor elvégre minden beteg szorult helyzetben van és ha paraszt, akkor meg éppen félig elvesztett, mikor az orvost hívja. Megengedjük, hogy szorult helyzetek is vannak és van orvos is, aki ilyenkor túlzott igényeket támaszt, melyek a zsarolásig elmehetnek. Így akkor, mikor a hivatalos orvos, kinek meg vannak határozva a díjai, ezeket meghaladó összegek megfizetésétől teszi függővé az orvosi segínyt, így akkor is, ha egy orvos nagy összeg lefizetésétől teszi függővé az első segély nyújtását, de ezek az esetek más lapra tartoznak, ezek beleütközhetnek a Kbt. 93. és 94. §-aiba, beleütközhetnek a Btk. 310. §-ának második bekezdésébe, amennyiben a mulasztásból súlyos bántalom származott, de soha nem ütközhetnek az árdrágítási törvénybe, minthogy az orvosi segély kötelező nyújtása megtagadásának indoka külön nem minősít akkor, mikor a mulasztás következménye már speciális törvényhellyel szabályoztatott, hanem legfeljebb súlyosító okként szerepel.

Nos és hogyan állunk ezekkel az ellenszolgáltatásokkal más körülményben? A Kúria előtt két eset feküdt. Az egyikben — hír szerint — egy orvos egy látogatásért 600 koronát, egy másik, akinek vidékre kellett utazni és éjjel sürgős műtétet végrehajtani, 5000 koronát kért, vagy elfogadott, ami a 3. pont szerint egyre megy. Az 5000 korona mai vásárló ereje = 50 korona, a 600 koronáé 6 korona. Mit vásárolhat vajjon az orvos ezen az összegen, mikor a milliomos paraszt úr, aki elhívatta, egy kiló almáért, melyre semmiféle kiadása nem volt, 60 koronát, egy kiló burgonyáért, melyet az igaz, kétszer megkapált, 25 koronát és egy tojásért, melynek ő sem tojója, sem kakasa nem volt, 10 koronát merészel követelni és amikor egy pár cipő 3000 korona?! Nem tudnák ezeket a Kúriának a gazdasági viszonyok által elég mélyen sujtott bűri és nem vették volna észre eddig, hogy a lateiner-munka az, mely szorult helyzetben és gazdaságilag kizsárolva van, mikor minden árúnak és kézimunkának az ára a békeárnak több mint kétszázszorosára emelkedett, holott az orvosnak és ügyvédnek díjazása ma sem teszi a régiek háromszorosát? Ott ahol a földbirtokos már bankókkal tömi a szalmazsákját, a paraszt maga eszi meg a rántott csirkéket, míg a középosztály széjjelmállik és a lateinervilág lerongyolódik, ott ahol a termelőt pártpolitikából kivonták az árdrágításból: ott annak a teljesen fogatlan és tehetetlen törvénynek, tehetetlen és fogatlannak, mert a legnagyobb árdrágítókat az uralma alól kivették, harmadik esztendejében a Kúria pont a szellemi osztályt fedezte föl, mint amely az ország jólétét veszélyeztetné, felfedezte, mint mikor az üres gyomor jobb híján már magamagát kezdi feldolgozni?!

Az ember ilyen lehetetlen aberrációk láttán a gondolkodás törvényeiről elmélkedik és kénytelen elméjében bizonyos feltevéseket hánytorgatni, hogy a dolgok megértéséhez eljusson. Ne csudálkozzék pedig senki, ha az egész ország művelt világa csak most fog a büntetőjog megértésére ráeszmélni. Eddig a művelt osztályok a közömbösségnek azzal az érzetével olvastak büntetésekről és ítéletekről, ahogy a beriberi betegségről olvasnak, mely a távoli kelet szegény embereit pusztítja. Mit bánjuk mi? Most azonban de te narratur fabula, most megtanulják az orvosok és mérnökök is, hogyan lesz a legbecsületesebb ember, tudós, sebész és egyetemi professzor gazemberré, akit a törvény értelmében egy évre el lehet csukni, «iparendélyét» el lehet venni (úgy bizony!), ha nem helybeli illetőségű öt évre a községből ki lehet tiltani, (úgy bizony!), minden esetben ki kell a város falain plakátolni, (sic!) és ajtójára egy táblát kell kitennie «feltűnő helyen», melyen el van mondva, hogy itt lakik a város legnagyobb csirkefogója, tessék besétálni, tisztelt betegek! És ne feledje senki, hogy bizonyos esetben még botbüntetést is kaphat... Mondom, ne csudálkozzék majd a kir. Kúria, ha a művelt osztályok keresni fogják azt a mentalitást, melyben a Kúria ilyen gondolati eredményre eljuthatott és talán arra a konklúzióra fognak jutni, hogy talán az a tudat alatti érzés dolgozott itt, hogy ha van valaki, aki az idők nyomorúságának áldozata, s ha van, kinek szorult

helyzetét a munkaadó kiuzsorázza, hogy elsősorban a bíró az, akitől az állam olyan szolgáltatást követel és elfogad, mely «feltűnően és aránytalanul» meghaladja a kapott ellenértéket. Csak-hogy éppen az ítélkezéshez szokott bírónak nem szabad a kapott verést ártatlan szenvedő társainak továbbadni, hacsak nem kívánja provokálni azt a szemrehányást, hogy a fix fizetéses szellemi munkások hadat izennek a nem fix fizetéseseknek, mert abban a hitben élnek, hogy csak ők végeznek szellemi munkát. Mert, hogy miféle igazság, szükség, belátás és politika követeli az ország művelt osztályainak üldözését, keresetüknek rendőri felügyelet alá vonását és az egyetlen rétegnek, mely szegény országunkban az ideálok kultuszát és ezzel egy jobb jövő szent tüzét tartja és éleszti, elkeserítését, azt ez a lateinerség nem fogja megérteni, hacsak fel nem teszi, hogy a Kúria hagyományos tiszta látását elhomályosította valami imponderabilium, valami lelki bogárfele, mely jobb híján már a betűket kezdi rágni és e fölött az igazságról és a törvény szelleméről megfeledkezett.

Bírói presztigeünknek, mely a lakásügyek elintézése alatt alapjában meg van támadva és melynek hőfokát nekünk ügyvédeknek elég alkalmunk van lemérni, ez a törvénymagyarázat bizonyára nem fog hasznára válni, mert a kivételes törvények kiterjesztő magyarázata a lelkek egyensúlyát, mert biztonságát veszélyezteti s mindenki érzi azt, hogy a kiterjesztés ilyenkor repesztés, de nem kiegészítés, és a lateinerség úgy fogja érezni, hogy ez az ép oly erőszakolt, mint felesleges határozat a *kultúra ellen intézett kirohanást*. Nons n'avons pas besoin des savants! mondotta a francia forradalom államügyésze, mikor egy nagy tudóst a vesztőpadra küldött. Ott tartanánk?

Tisztában vagyunk ugyanis azzal, hogy a határozat reánk ügyvédekre, közjegyzőkre és reátok mérnökökre, építészetre, professzorokra, szóval mindenkire, aki tudásából és eszéből megél, csak éppen a köztisztviselőket kivéve, ki fog hatni. Rosszul ismeri az életet, aki nem látja előre azt a tömeges megrohanását a rendőrségnek és ügyészségnek, hogy az ügyvédeknek stb. lekötött, vagy már adott tiszteletdíjakat visszapereljük és ha — a legtöbb esetben — nem is fognak talán bennünket kiplakatirozni és eltoloncolni, de már maga a nyomozás is annyi határtalan elkeseredést fog maga után vonni, mely nem áll arányban azzal az érdekekkel, melyet a Kúria meg akart védeni. Mélységesen sajnálatos mindenképpen, hogy a Jogegységi Tanácsban résztvevő fényes bírói elmék többsége (heten négy ellen) akkor, mikor a koronaügyészség is ellene nyilatkozott, ilyen álláspontra helyezkedett, melyről az árdrágítási álláspont luminozus vezető elméjének nyilván mindent leigázó érvelőképessége dacára is meg kellett éreznie, hogy lejtőre került és véleménye egyaránt nem fedi az intellektuális osztály szükségleteit és az igazságot, és ezért országos elkeseredést és ellenmozgalmat fog maga után vonni, melynek nem lehet addig megnyugvása, míg a törvényhozás novelláris úton a bírói szorongatás elé lakatot nem akasztott.

Pollák Illés.

A munkásbiztosítási bíróság hatásköréről.

A munkásbiztosítási bíraskodásról szóló 1921. évi XXXI. tc. kapcsolatosan a bíraskodásra hivatott hatóságoknak új szervezésével III. fejezetében a munkásbiztosítási bíróságok hatáskörét is újból megállapította. A törvénynek ez a fejezete kiterjeszti a bíróságok hatáskörét oly ügyekre is, amelyek eddig nem tartoztak a munkásbiztosítási bíraskodás körébe. Ilyen a hatáskört kiterjesztő intézkedés a törvény 15. §-ának az a rendelkezése, hogy:

«A munkásbiztosítási bíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyeknek tárgya egyfelől az alkalmazott, másfelől munkaadója között...

3. a balesetbiztosítás hatálya alól az 1907. XIX. tc. 10. §-a alapján kivont alkalmazottak baleset kártalanítási igénye.»

Ezt a kiterjesztést korlátozza azonban a 15. §. második bekezdése, amely szerint az

«E §. 3. pontjában megjelölt perek közül nem tartoznak ide azok, amelyek a magyar királyi közigazgatási bíróság elé tartozó nyugdíjigénnyel kapcsolatosak.»

Az 1907. évi XIX. tc. 10. §-a a balesetbiztosítási kötelezettség hatálya alól az állami, törvényhatósági, községi és közalapítványi vállalatoknak és hivataloknak, amelyekhez az állami vasutak, a posta, a távírda, a távbeszélő és a gyárak is számí-

tandók, a közintézeteknek és a nyilvános forgalmú vasúti és gőzhajózási vállalatoknak azokat a tisztviselőit és alkalmazottait veszi ki, akiknek maguknak, valamint hozzátartozóiknak nyugdíjigénye megfelel annak a kártalanításnak, amelyet az 1907. évi XIX. tc. VII. fejezete biztosít. És ez a szakasz még azt is rendeli, hogy ezen alkalmazottakat illetően az 1874. évi XVIII. tc. is érvényben marad alkalmazásának körében.

A balesetbiztosítási kötelezettség hatálya alól kivett ezen tisztviselőknek és alkalmazottaknak nyugdíjigényeiről a múltban is túlnyomóan a közigazgatási bíróság döntött. E részben a bírói hatáskör nem változott. De amennyiben az igénynek elbírálására nem a közigazgatási bíróság volt hivatott és különösen az 1874. évi XVIII. tc. alapján megindítható perek a köztörvényi bíróság elé tartoztak. E perekre vonatkozik az új intézkedés.

De nem valamennyi ilyen perre vonatkozik.

Az idézett törvényszakasz csak «az egyfelől az alkalmazott, másfelől munkaadója között» felmerült perekről és «a balesetbiztosítás hatálya alól az 1907. évi XIX. tc. 10. §-a alapján kivont alkalmazottak» baleseti kártalanítási igényéről szól és az 1907. évi XIX. tc. 10. §-ában említett «hozzátartozók» igényéről nem.

Az intézkedés a hozzátartozók perére tehát nem terjed ki.

Az 1921. XXX. tc.-nek a hatásköréről rendelkező 11–17. §-ai ugyanis taxativ felsorolást tartalmaznak.

A törvény javaslatának indokolása megmondja, hogy e szakaszok «kimerítő felsorolását tartalmazzák a pereknek, amelyeket a javaslat a biztosítási bíróság hatáskörébe utalt». De a hatásköri szabályoknak átolvasása az indokolásban közölt törvényhozási szándék ismerete nélkül is meggyőző arról, hogy a felsorolás kimerítő.

Ennek az állításnak a bizonyítására elég a 11. §. 1. pontjára utalni, amely szerint a munkásbiztosítási bíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyeknek tárgya «egyfelől a pénztár, másfelől a biztosított, vagy hozzátartozója, vagy jogutódjuk között, segélyezési és kártalanítási igény, továbbá rokkantsági, özvegyi és árvaellátási igény». Itt a törvény a legnagyobb részletes séggel felsorolja elsősorban azokat a személyeket, akik a betegség és balesetbiztosítás alapján a munkásbiztosítási bíróság előtt igénylőként felléphetnek, azután külön azon igényeket is, amelyeket a felsorolt személyek a biztosítás alapján e bíróságnál támaszthatnak.

A hatásköri szabályok kimerítő voltának és előbb illusztrált részletességének szemmeltartásával kétségtelennek látszik, hogy a 15. §. 3. pontja csupán ez alkalmazottak baleseti kártalanítási igényére vonatkozik és nem az ott említett hozzátartozók igényére is.

Ezzel a törvény szövegére támaszkodó magyarázattal szemben nem hozható fel az sem, hogy a törvény célja szerint a hozzátartozók igényének is a munkásbiztosítási bíraskodás keretébe kell tartozni. Mert ez az igény nem balesetbiztosításból eredő, hanem csak balesetből, a törvényben szabályozott munkásbiztosítási bíraskodás pedig nem a baleseti, hanem csak a balesetbiztosítási pereket egyesíti ezen különbíró hatáskörében. Számtalan a baleseti per akár az 1874. évi XVIII. tc.-en, akár más jogszabályokon alapuló, amelyben olyan személy a felperes, akire a munkásbiztosítás nem terjed ki s aki igényét kétségtelenül csak a rendes bíróság előtt érvényesítheti.

És az az ellenvetés sem volna meggyőző, hogy azt a törvény mégsem akarhatta, hogy más bíróság bírálja el az alkalmazott baleseti perét és más azon hozzátartozóját, aki igényét az alkalmazott balesetéből származtatja. Nem volna meggyőző, mert a két igény nagyon különbözik. Az alkalmazott a baleset okozta sérülésből eredő kárát követeli, a baleset következtében elhaltnak a hozzátartozója ellenben azt a kárt, amely az elhalálozás folytán őt azzal érte, hogy eltartóját, nevelőjét elvesztette. «Ha az elhalt egyén — így mondja az 1874. évi XVIII. tc. 2. §-ának 2. bekezdése — valakinek eltartására vagy neveltetésére törvénynél, vagy törvényes gyakorlatánál fogva volt köteles, ennek tartási és illetőleg neveltetési költségei is, amennyiben azok a halálozás következtében tőle elvonatnának, a vállalat által fizetendők.»

Ez a második igény is kártérítési igény ugyan, de tárgya az elvont tartás és érthető, hogy ennek a kárigénynek az elbírálását a törvényhozó meghagyta a rendes polgári bíróságnál.

A 15. §. első bekezdése és harmadik pontja az alkalmazott jogutódját sem említi, aki a 11. §. 1. pontjának felsorolásában

ugyancsak külön szerepel. A jogutódnak igénye tartalmában az alkalmazott igényével csak azonos lehet. Ez érv a munkásbiztosítási bírósági hatáskörnek kiterjesztésére a jogutód igényeire. És ezen kiterjesztés mellett szól az is, hogy a jogutód igényeinek elbírálása általában a jogelőd részére megállapított hatáskörbe tartozik.

Az a harmadik személy, akinek esetleg gazdagodási jogcímen van követelése, mert ellátást, gyógyítást, temetkezést, tartást fizetett, ismét csak a polgári rendes bírósághoz fordulhat.

Dr. Löw Tibor.

A turpis causa kérdéséhez.

Rendkívüli érdeklődéssel olvastam dr. Schuster Rudolf úr ömértósága, valamint dr. Beck Salamon kartársam idevágó cikkeit a lap f. é. 6. és 7. számaiban. E cikkekre tudvalevőleg a kir. Kúria P. IV. 1430/1921. sz. ítélete adott alkalmat, amelyben a kir. Kúria a megbízóval szemben megítélte a megbízottnak árdragító ügyletből felmerült kiadásai megtérítését.

Dr. Schuster ömértósága kifogásolja ezt a határozatot, és rámutat arra, hogy ámbár ő maga évek során küzdött az irodalomban — és pedig sikerrel — azon elvért, hogy mindkét oldali turpis causa esetén is a teljesítő félnek — ha ezt a méltányosság kívánja — a visszakövetelési jog megadassék: most azt kell látnia, hogy a kir. Kúria tovább megy, turpis ügyletből folyólag követelési jogot ad, s ezzel halomra dönti azt a jogsabályt, hogy a jó erkölcsökbe ütköző ügylet semmis.

Vagyis Goethevel szólva: ... «die ich rief, die Geister, werd' ich nun nicht los!»

Dr. Beck viszont helyesli a Kúria ítéletét és meggyőzően fejti ki, hogy a megítélt követelés csupán a perbeli forma szempontjából követelés, ellenben — mivel az lényegileg a megbízott saját már megvolt vagyonának visszaszerzésére irányul: anyagi jogilag visszakövetelési igénynek tekintendő — védőigény, mellyel felperes csupán a maga vagyonkörének helyreállítását célozza.

* *

A helyszűke fájdalom nem engedi, hogy e kérdésnek gazdag hazai irodalmával és a felsőbbírói gyakorlat érdekes fejlődésével részletesen foglalkozzam. Csak érintem, hogy e problémát minden vonatkozásában tárgyalták úgy e lap régebbi évfolyamai során, mint egyebütt elsősorban Schuster Rudolf ömértósága, Reichard Zsigmond (1913. évf. 39. sz.), Márkus Dezső, Almási Antal, Meszlény Artur, Fürst Mátyás és számosan.

A régebbi gyakorlat merevsége ellen felszólaltam én is e lap 1907. évi 27. és 28. számaiban, tehát Reichard Zsigmond cikke folytán (1913. évf. 41. sz.), végül a Polgári Törvénykönyv Tervezete törvényjavaslatának bírálata kapcsán megtettem észrevételeimet és javaslatomat a Tervezet 747. és 1508. §-aira. (Magyar Jogászegyleti értekezések új folyam IX. kötet 59–62. 1914. évi ápr.—júl. hó.) Örömmel látom, hogy az ott felvetett szempontok máig sem veszítették el aktuális voltukat.

* *

Nagyon érthető, ha a turpis causa problémái a jogi irodalom munkásaira mindig különös vonzóerőt gyakoroltak. Mind-egyik gyakorlati eset a legélesebb dilemma elé állítja a jogászt, a bírót. Egyik oldalon áll a szerződési hűség, az adott szó szentségének védelme: a másik oldal pedig védelmét követeli a jó erkölcsöknek, az adott szó ellenére. Hasonló dilemmákat az élet csak a gazdasági lehetetlenülés eseteiben produkált.

Az esetek mindkét körében a bíró látszólag arra kényszerül, hogy tagadja meg saját hivatását. Az adott szó alapján jogsegélyt kérnek tőle és ő annak kénytelen segélyt adni, ki a szerződést nem tartotta meg.

De míg a gazdasági lehetetlenülés eseteiben a bíró abból merítheti erősségét, hogy a jog merev alkalmazása a kötelezett fél vagyoni romlását eredményezné, a követelő felet pedig aránytalan haszonhoz juttatná: a turpis causához fűződő régebbi joggyakorlat évtizedek során nem méltatta ítéleteinek anyagi hatását, következményeit és azt az erkölcsi kárt, amelyet a jóerkölcsök nevében hozott egyes ítéletek szükségképp okoztak.

Amint erre még 1907-ben rámutattam, ezek az ítéletek nyilván nem mérlegelték azt, hogy a merev non interventio, a jogsegély elvi megtagadása végső eredményben az erkölcsstelenebbik

félnek nyújtott prémiumot. Amidőn megkísértem a gyakorlat anyagát kategóriák szerint csoportosítani, önként adódott az a megfigyelés, de főképp a nemi erkölcsök köréből származó esetekben, hogy ezek túlnyomó részében a kötelezés nem az erkölcstelen állapot létesítésére, fenntartására, hogy úgymondjam «financírozására» irányult, hanem a már megszűnt ilyen viszonyból származó következményekre volt visszavezethető, tehát, hogy úgymondjam, az erkölcstelen viszony «likvidálására» irányuló követelések kerültek perre. A kötelezésnek tehát rendszerint nem volt célja az erkölcstelen viszony előmozdítása, hanem az egyaránt (vagy talán nem is egyaránt) vétkes két fél közül a rosszabbul járt, a rövidebbet húzó fél fordult a bírósághoz valami igazságért.

Ezért vetette fel Reichard Zsigmond, bár csak a visszakövetelési igények körében, hogy kétoldali turpitude esetében is meg kell adni a visszakövetelés jogát, ha azt a méltányosság megkívánja, s a Tervezet 1508. §-ának módosítását ily értelemben javasolta. A bírói gyakorlat ma ezen a helyes állásponton áll. A kir. Kúria újabb gyakorlata egyes esetekben ugyan inkább a másik fél jogtalan gazdagodását emeli ki azon momentum gyanánt, amelyre a visszakövetelés jogcímét alapítja (P. III. 4903/1918. Magánjogi Dtár XIII. k. 55. old., P. III. 106/1921. XIV. k. 21. old.) — másutt viszont kifejezetten — a megtartás méltánytalanságát állítja a visszakövetelési jog alapjává. (P. II. 1919/1920. XIV. k. 23. old. és a fentidézett P. IV. 1430/1921. sz. hat. Hiteljogi Dtár XIV. k. 82. old.)

Idáig tehát teljes a harmónia dr. Reichard és dr. Schuster elvi álláspontja, a Tervezet módosult szövege, a kir. Kúria újabb gyakorlata, sőt dr. Beck szellemes magyarázata alapján az ő védőigény elmélete között is.

A nehézségek azonban szerény nézetem szerint nem a visszakövetelési vagy «quasi visszakövetelési» igények körében keresendők. A kérdés súlypontja szerintem ma is ott fekszik, miként lehessen megtalálni a helyes határvonalat a *teljesítési* igények körében a jó erkölcsök és a szerződési hűség követelményei közt. A Tervezet tudományos bírálata óta közel egy évtized folyt le; hogy azóta mennyit romlottak a jó erkölcsök és a szerződési hűség, sokkal fájdalmasabb téma, semhogy erre kitérjek. (Lásd Meszlény Artur nagyértékű cikkeit «A Jog eldurvulásáról» e lap korábbi számaiban.) De a jó erkölcsökre annál jobban kell vigyázni, minél kevesebb van belőlük és a felsőbb bíróság e téren ma sokkal fokozottabb feladatokkal áll szemben, mint valaha. A Tervezet, más törvényművekkel egyetértően, nem adhatott a bírónak közelebbi útmutatást arra, hogy mit tart erkölcstelen tartalmú szerződésnek. Az indoklás (Harmadik kötet, Kötelmi jog I—VI. 92. old.) utal arra, hogy ez a kérdés «nem elméleti szempontok», nem is «egyes társadalmi rétegek külön szokásai», hanem «a nemzeti közfelfogás» szerint ítélendő meg. Hogy ez az «útbaigazítás» miféle feladatok elé állítja a bírót, úgy hiszem nem kell külön fejtegetnem. Végső eredményben a bíró a direktívát csak önmagából merítheti: e téren tehát nem jogalkalmazó, hanem egyenesen jogalkotó szerepre van hivatva.

Abban az igen számos esetben, amelyet a Tervezet vonatkozó rendelkezéseinek bírálata során a Döntvénytárakból kiböngésztem, a bíróság egyedül abból indult ki, hogy mi volt a kötelezés *forrása*, néha előzménye, korábbi kapcsolata, de nem méltatta figyelemre azt a szerintem fontos momentumot, hogy mi volt a *felek célzata* és hogy az *igény megítélése erkölcstelen célt mozdit-e elő?* Végül nem méltatták a dr. Beck által felvetett azt a figyelemreméltó momentumot sem, hogy «mely ítélet az, amely leginkább veszi el kedvét az embereknek a turpis causa alá eső ügyletek kötésétől.»

Ezért kellett annak idején szinte önkénytelenül megállapítanom, hogy az erkölcstelen *tartalmú* szerződés kitétele semmitmondó, a bírót cserbenhagyja, s ezért ajánlottam a következő *szöveget*, amely szerény nézetem szerint ma is az egyetlen szilárd és igazságos útmutatója a turpis causa esetek bírójának:

«Az olyan szerződés, amely erkölcstelen cél előmozdítására szolgál, semmis.»

A kérdés súlypontját ma is egyedül abban látom, hogy a bíró ne tekintse döntőnek az igény származását, múltját, történetét, hanem egyedül rendeltetését és a felek viszonyaira gyakorlandó hatását — szóval *ne vissza, hanem előre tekintsen* — mert ettől függ azután döntésének távolabbi, egyetemesebb hatása a jogrendre, a jogérzésre és az erkölcsi közfelfogásra. Viszont ez építi

meg a hidat a bírónak arra is, hogy azokat a szempontokat, amelyeket a felsőbbbírói gyakorlat a gazdaságilag gyengébbek védelme érdekében épen a legutolsó évlizedekben diadalra juttatott, a turpis causa ügyletek körében is érvényre emelje.

* *

Végtelen öröömre szolgált, hogy a fent érintett szempontoknak nyomát vélem felfedezhetni a kir. Kúria egyik legújabb keletű ítéletében. (P. III. 3203/1921. Magánjogi Döntvénytár 1922. évf. 28. eset.)

A peres felek több évig egymással házasságon kívül éltek, utóbb ezzel felhagytak és alperes ez alkalommal felperes részére életjáradék fizetésére kötelezte magát. Alperes kezdetben fizetett, utóbb nem, perre kerül a dolog, s ő azzal védekezik, hogy kötelezettségvállalása erkölcstelen viszonyban találja alapját.

A kir. Kúria szerint: «Turpis causáról csupán azoknál a jogügyleteknél lehet szó, amely jogügyletek megkötésénél a felek szándéka valamely, a jó erkölcsökbe vagy a közrendbe ütköző állapot vagy viszony létesítésére vagy fenntartására irányul. Az A) alatti okirat kiállításakor azonban a felek szándéka nem erre, hanem arra irányult, hogy a közöttük az ideig fennállott erkölcstelen viszony megszüntetését előmozdítsák és hogy a felperesnek a jövőben való megélhetése megkönnyítség az alperes által önként felajánlott életjáradék szolgáltatásával, alperes tehát a kötelezettséget nem a felperesnek az erkölcstelen viszonyért való megjutalmazása végett vállalta magára. Az alperes által ilyképen történt kötelezettségvállalásnak oka tehát nem turpis causa volt s abból bírói úton érvényesíthető kötelelem létesült.»

Ha e határozatot összehasonlítjuk a régebbi gyakorlat számos esetével (Márkus Magyar Magánjog III. 29. Kúria 5749/1891., 1162/1895., 1787/1897.), úgy örömmel állapíthatjuk meg a haladás jelentőségét és azt a tényt, hogy a méltányosság szempontjai a magánjog anyagának ezen egyik legmerevebbnek látszó körében is érvényre jutottak.

Addig is, míg Polgári törvénykönyvünk tető alá kerül, a gyakorlatnak ez az iránya megnyugtató és a méltányossági elvnek a turpis causa esetek körében való továbbfejlesztésére alkalmas. Mert mihelyt a bíróság a felek szándékainak, s a kötelezés céljának vizsgálatára helyezi a súlyt, az őskori merev és kirekesztő semmisség alapról rátért a modern jogász gondolkodásának egyedül megfelelő méltányossági alapra és a bírónak az ezen fogalomban megadott, talán túlságosan tágnak látszó mozgási szabadság — amint a tapasztalat mutatja — végső eredményben több garanciát és megnyugvást nyújt, mint a korlátozottság és lekötöttség.

Mikor néhai dr. Reichard Zsigmondnak a Tervezet 1508. §-át módosító indítványát olvastam, a döntésnek a méltányosságra bízását ellenkező véletnek tartottam, arra gondolva, hogy annak szertelen keretei jogbizonytalanságra és kétféle igazságszolgáltatásra adhatnak majd alkalmat.

A kir. Kúriának azóta követett tiszteletreméltó gyakorlata ezeket az aggályokat mindenkiben eloszlathatta.

Ma tehát meghajlok dr. Reichard emléke előtt és belátom, hogy neki volt igaza.

Dr. Liebmann Ernő.

Az özvegy érdemtelensége.

A polg. törvénykönyv tervezete a régi jogunkban gyökerező özvegyi jog intézményét, amely a nemzeti jogérzésnek és lovagias felfogásnak egyik legkifejezőbb alkotása, nemcsak hogy átveszi, hanem azt igen helyesen, több irányban mélyíti és fejleszti is.

A most élő jogunk s a tervezet intézkedései között különösen mélyreható eltérés mutatkozik az özvegy érdemtelensége — vagy amint a tervezet mondja — az özvegy méltatlansága tekintetében.

Az özvegyi jog, miután a férj halálával nyílik meg, lényegében öröklés; de alapgondolata mégis az, hogy a feleség, aki mint hitves és anya, életét a férj oldala mellett a családnak szentelte, a családfő elhalálása után ne legyen nélkülözéseknek kitéve, hanem az általa már megalapozott háztartásban bentmaradhason és a férj vagyonának jövedelmét a megszokott keretek között továbbra is élvezhesse, vagyis röviden szólva, hogy a feleséget a férj életében megilletett *tartás*, a férj halálával ne szakadjon meg, hanem ennek hagyatékára is átszálljon, mivel a

támás nélkül maradt özvegy arra még fokozottabb mértékben rá van szorulva. Erre utal az is, hogy a mai özvegyi jog intézményének főbb kútforrásai úgymint a Hk. I. 67. c. 2. §-a és az 1840 : VIII. tc. 17—18. §-ai, az özvegyet megillető élelemről, ruháról és egyéb szükségességekről, vagyis özvegyi tartásról tesznek említést. Ennélfogva az özvegyi jog az özvegyet kettős minőségben, mint a férj örökösét és mint annak volt feleségét, illeti meg. Az özvegyi jog e kettős természetéből folyik, hogy kiterjednek reá az öröklés általános szabályai, tehát a méltatlanság intézménye is; de e mellett tartási jellege sem homályosulhat el és szorulhat egészen háttérbe.

A fentebbiekből okszerűleg következnék tehát, hogy az özvegy, aki ellen méltatlanság esete forog fenn, az örökjog általános szabályai szerint, *mint örökös* az özvegyi jogban nem részesülhet; de nem illetheti meg őt e jog akkor sem, ha *mint feleség*, még a férj életében oly viselkedést tanúsított, amely miatt a tartásra méltatlanná vált.

Az élő jog és tervezet egyaránt megegyeznek abban, hogy az özvegygel, *mint örökös* szemben a méltatlansági eseteket (terv. biz. szöve. 1525. §-a) az özvegyi jogból kizáró okul ismerik el. A tervezet azonban az özvegyet, mint *feleséget* az özvegyi jogtól csak az esetben fosztja meg, ha az örökhagyó, halála idejében, házastársának egyedül vétkessé nyilvánítása mellett, a házasság felbontását vagy az ágytól és asztaltól való elválasztást kérhette és *a kereset evégett megindította* (terv. biz. szöve. 1555. §. 3. és 1534. §. 2. bek.)*

E kérdésben tehát a mai jog és a törvényjavaslat álláspontja között már lényeges eltérés mutatkozik; mert a bírói gyakorlat, amely az élő jogot tükrözi vissza, az özvegyi jog kettős természetét sokkal inkább szem előtt tartja s az özvegyi jogból kizáró okul ismeri el az olyan házassági bontó okot is, *amelyet a férj keresettel nem érvényesített*.*

A javaslatnak az 1555. §. 3. bekezdésében foglalt intézkedéséből megállapítható ugyan, hogy az özvegyi jognak kettős jellegét elismeri; azonban az ehhez fűződő jogi következményeket éppen az özvegy érdekében nem vonja le a maguk teljes egészében. A törvényjavaslatnak e mérséklő álláspontja a férj és feleség között fennforgó benső kapcsolatban és szoros etikai viszonyban, továbbá az özvegyet a méltányosság szerint megillető kivételes elbánásban találja magyarázatát s nyilvánvaló célja az is, hogy az özvegy megélhetése ne legyen bizonytalanságnak kitéve, amit már az 1894 : XVI. tc. 81. §-a az eljárási jog szempontjából is kellő figyelembe részesít.

A tervezetnek az özvegyi jog *elvéstése* tekintetében elfoglalt szigorú felfogását mindenképp csak helyeselni lehet, de csak addig a mértékig, ameddig az az életfelfogásunkkal és jogérzetünkkel ellentétbe nem kerül. Például, a különváltan élő nőt, aki férje ellen ideiglenes tartás iránt pert indított, a bíróság keresetével jogerősen elutasítja azért, mert a különélésre nem a férj magatartása szolgáltatott okot. Közben a férj — anélkül, hogy hűtlen elhagyás miatt a házassági bontó pert megindította, a feleség pedig a hibájából megszakadt házassági életközösséget helyreállította volna — meghal. A tervezet szerint az özvegyet az özvegyi jog törvény (de lege ferenda) alapján mégis megilleti, noha a bíróság őt a férj életében a tartásra érdemtelennek ítélte. Ilyenkor nem találunk méltányossági okot arra, hogy a feleség csak azért részesüljön kedvezőbb elbánásban, mert férje időközben meghalt s ennek bekövetkeztével még fokozottabb mértékben élvezze azt a tartást, amelyre őt a bíróság a férj életében méltatlannak találta. Ehhez hasonló például az is, midőn a nő férjét vétkesen elhagyja s a férj elhalálozásakor mással ágyasságban él.

Ily és hasonló esetekben a közfelfogás, amely az özvegyi jogban a hitvestársi hűség és egyéb női erényeknek jutalmazását is látja, nem fog a nő pártjára kelní, mert azt tartja, hogy az özvegy viselkedésével a házassági viszonyon alapuló jogait, de

főként a tartáshoz való igényét eljátszotta, még ha a férj életében e miatt ellene a házassági bontó pert meg sem indította. Itt tehát a javaslat a népléleknek jogi sugallataival kerül ellentétbe, aminek legfőbb bizonyítéka az is, hogy a felsőbíróság a tervezetnek idevonatkozó rendelkezését az életbe nem ültette át, hanem azzal ellentétes gyakorlatot folytat; holott a törvényjavaslatnak egyéb, a gyakorlati élettel, a szociális követelményekkel és a nemzeti jogfejlődéssel összhangzásban álló újításait sietett felszívni és alkalmazni.

A kir. Kúria a «Polgárjogi határozatok tárába» felvett 243. sz. elvi határozatában kimondja, hogy az újabb bírói gyakorlat szerint az özvegyi jog az özvegyiség ideje alatt is, utótagos érdemtelenység okából elenyészik, ha ez időben a nő oly magaviseletet tanúsít, amelynél fogva a férje életében sem követelhetne eltartást, így különösen, ha özvegyisége ideje alatt ágyasságra lép.

E határozatban az özvegyi jognak tartási jellege még erősebben kidomborodik, mert a Kúria az özvegyet az özvegyi jogtól a férj halála után tanúsított oly viselkedése miatt fosztja meg, amely az örökjog elvei szerint őt mint örökösöt különben utólag érdemtelennek nem tenné.

Ez a határozat az özvegygel szemben túlságosan szigorú, mert nézetünk szerint az özvegyi jog elnyerése vagy elvesztése szempontjából az özvegynek egyedül a férj életében tanúsított magatartása lehet irányadó s a már egyszer megszerzett jogát el nem vesztheti azért, mert mint a férje halála után teljes függetlenségét visszanyert fél, férjes asszonyhoz nem illő módon viselkedett.

A nőtől a sírontúli hűséget is követelni, tiszteletreméltó, puritán, de mégis csak idejét mult felfogásra vall!

De lege lata et ferenda nincs eltérés abban, hogy az özvegyi jog az özvegy újabb házasságra lépésével megszűnik. A tervezet ez esetben is méltányosabban intézkedik az özvegy sorsa felől, amennyiben részére végkielégítést biztosít, amit a bíróságnak a méltányosság szerint kell meghatározni, de az semmiképp sem haladhatja meg az özvegyi jog rendes mértékének kétszeresét (terv. 1558. §.) Ily esetben az özvegyi jog megszűnésének nem az az indító oka, hogy az özvegy meghalt férjével szemben a házastársi hűséget megszegte, hanem az, hogy az özvegy eltartásáról férjhezmenetele folytán most már az új férj köteles gondoskodni. Ebből, valamint a ter. 1557. §-ának rendelkezéséből még inkább nyilvánvaló, hogy a törvényjavaslat az özvegyi jog szabályozásánál annak vegyes, *örök- és családjogi* természetét alapul szintén elfogadta.

A most tárgyalt kérdésben a tervezet és az élő jogunk között mutatkozó eltérést és ütköző pontot könnyen ki lehetne kapcsolni a törvényjavaslat 1534. §. második bekezdésének következő kiegészítésével: «A házastárs nem törvényes örökös, ha az örökhagyó, halála idejében, házastársának egyedül vétkessé nyilvánítása mellett a házasság felbontását vagy az ágytól és asztaltól való elválasztást kérhette és a kereset evégett megindította»; továbbá *a kereset megindítása nélkül is, ha a házastárs a férj halála idejében mással ágyasságban élt és végül, ha a házastársat a bíróság a férj ellen indított ideiglenes nőtartási keresetével, még ennek életében érdemleges ítélettel jogerősen elutasította.*

Ötömösy Zoltán.

A bűnügyi zárlat feloldhatósága.

A Bp.-nak a magánjogi igény érvényesítése és biztosítása iránt intézkedő XXVII. fejezete a bűnügyi zárlat feloldhatóságának tekintetében oly hiányosságot mutat, melyet a bírói gyakorlatnak okvetetlenül ki kell küszöbölnie a 492. §-nak liberálisabb magyarázata által, ha nem akarja, hogy teljesen indokolatlanul vétkes harmadik személyekre nagymértvű kár háruljon.

A konkrét eset, mely a törvény hiányosságát szembeszökővé tette, a következő:

A megbízta B. tőzsdebizományost, hogy részére értékpapírokat vásároljon. B. a megbízásnak eleget tett, azonban a papírokat megbízás-ellenesen egy banknál saját nevére lombardírozta. C. egészen más ügyből kifolyólag feljelentést tesz B. tőzsdebizományos ellen, bűnügyi zárlatot és biztosítási végrehajtást kér, melyet foganatosít is. A erre a budapesti központi kir. járásbírósnál igénypert tett folyamatba C. ellen. E pert a kir. járásbíró-

* A tervezet álláspontjánál is szigorúbb álláspontra látszik helyeskedni dr. Jancsó György «a magyar házassági és házastársi öröklési jog 1901.» című munkájában; mert szerinte az özvegyi joghoz való igényt csak a házasság felbontása vagy a Hk. 105. §-a értelmében az azzal egy tekintet alá eső ágytól és asztaltól való elválasztás szünteti meg (1004. l.).

** Lásd: Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata 1917. 375. lap.

ság visszautasítja, azzal, hogy az A. tulajdonát képező értékpapírok nincsenek lefoglalva. Ugyanis C. a biztosítási végrehajtás fogatosításánál a végrehajtási törvény szabályait nem tartotta be, mert a végrehajtási jegyzőkönyv nem is tünteti fel az értékpapírokat, továbbá, mert a végrehajtási törvény 80. §-nak szabályai nem tartattak be, vagyis a papírokat nem helyezték bírói letétbe.

Minthogy magának B. terheltnek a rendőrségen és a vizsgálóbírónál tett vallomása, továbbá a beérkezett büntetőtörvényszéki szakértői vélemények szerint az értékpapírok valóban A. tulajdonát képezik és minthogy a járásbírósi határozat szerint a papírok le sincsenek foglalva: A. kérvényt ad be a vizsgálóbíróhoz, kérve a büntügyi zárlat feloldását (Bp. 492. §. utolsó bek.) és a papírok kiadását.

A vizsgálóbíró a kérvényt elutasítja, azzal, hogy a most hivatkozott bekezdés az elrendelt büntügyi zárlat feloldását csak két esetben engedi meg: ha elrendelésének oka megszűnt, vagy ha a magánfél a zárlat elrendelésétől számított 30 nap alatt a 493. §. értelmében biztosítási végrehajtást nem kért. Szóval: a biztosítási végrehajtás nem fogatosítása vagy fogatosításának semmissége a büntügyi zárlat feloldhatóságának szempontjából irrelevans. A benyújtott felfolyamodást a vádtanács a Bp. 379. §. negyedik bekezdése értelmében elutasítja.

E most vázolt bírói gyakorlat sem a törvényben nem gyökeredzik, sem pedig az általános jogelveknek meg nem felel. Nem más, mint a Bp. 492. §. utolsó bekezdésének a következő §-tól elszakított szó szerinti alkalmazása, illetőleg e bekezdés hiányos fogalmazásának kihasználása. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a Bp., midőn a 493. §-ban kifejezetlen a végrehajtási törvényre hivatkozik, e törvény alkalmazását nemcsak a biztosítási végrehajtás fogatosításának mikéntje szempontjából teszi kötelezővé, hanem minden egyes tekintetben alkalmazandónak rendeli, ahol az a Bp.-al különben nem ellenkezik. Már pedig a végrehajtási törvény 230. §-nak utolsó bekezdése világosan kimondja, hogy: «Ingóságokra biztosítási végrehajtást rendelő végzés, azon naptól számítva, amelyen a végzés a végrehajtatonak kézbesítettett, 30 nap alatt fogatosítandó. Ellen esetben a végzés hatályát veszti.» Már mostan minthogy nem vitás, hogy a papírok nem foglaltattak le, nyilvánvaló, hogy az elrendelő végzés hatályát veszítette. Ha pedig hatályát veszítette, a büntügyi zárlat feloldandó. A Bp. 492. §. utolsó bekezdés nyilván nem felesleges sallagnak írta elő azt, hogy a zárlat elrendelésétől számított 30 nap alatt biztosítási végrehajtás kérendő, hanem ama feltevésben, *hogy az elrendelt biztosítási végrehajtás fogatosítottatik is*. Ha nem fogatosítottatik: életbelép a végrehajtási törvény 230. §. utolsó bekezdése, vagyis az elrendelő végzés hatályát veszti. Meddig maradjon meg tehát a büntügyi zárlat, amely természeténél és rendeltetésénél fogva ideiglenes jellegű intézkedés? Mi indokolja azt, hogy a Bp. 493. §. dacára ezen az egy ponton eltérjünk a végrehajtási törvény szabályaitól? Ezen eltérésre a Bp. nem ad támpontot és kifejezett rendelkezés hiányában a végrehajtási törvény 230. §. utolsó bekezdése nem tehető félre. A büntügyi zárlat csak ideiglenes rendelkezés a végett, hogy a terhelt az ingóságait el ne idegeníttesse, míg a biztosítási végrehajtás az, mely végleges intézkedés és amely zálogjogot ad. Tehát az a körülmény, hogy a sértett biztosítási végrehajtást kért, egymagában nem szilárdíthatja meg a büntügyi zárlatot, nem teszi feloldhatatlanná. A büntügyi zárlat elrendeléséhez a kár valószínű összegének kimutatása elegendő, a biztosítási végrehajtási kérvény előterjesztéséhez azonban már a kártérítést határozott összegben kell megjelölni és összegét valószínűvé tenni. Ennyiben kétségtelen, hogy maga a biztosítási végrehajtási kérvény benyújtása a magánjogi igény biztosítása tekintetében több premissát kíván, mint a büntügyi zárlat iránti kérvény, mégis véleményem szerint, egy kérvény, melynek alapján a vizsgálóbíró, illetőleg a bíróság a kártérítés összegét szabad belátása szerint állapítja meg, nem ruházható fel oly erővel, hogy rá következő foglalás nélkül a büntügyi zárlatot megtámadhatatlanná tegye. Ez, ismétlem, ellenkezik a végrehajtási törvénnyel; amit pedig a Bp. egész XXVII. fejezete nem kontemplált és ellenkezik a legis ratioval is. A mellett jóhiszemű harmadik személyek világos és nem vitás tulajdonjogának érvényesítését nehezíti meg felesleges módon.

Dr. Messinger Hugó.

Szemle.

Nitsche Győző

korai halála a magyar jogászvilág fájdalmas vesztesége. Aki ismerte, szerette is. És ez a szeretet adja meg jogászi jellemrajzának kulcsát, mert jogászi kvalitásainak kellő méltatásához csak emberi kiváló tulajdonságain keresztül juthatunk, melyek mindenkinek tiszteletét és szeretetét kivívták. Egyéni szeretetre méltósága nem volt a jó módor külső máza, hanem az egész lényét átható nagy lelki jósnak, emberszeretnek megnyilvánulása. Ez a nagy jószág és szeretet derűs, szinte görögösen harmónikus világnézettel, a szépnek, jónak és igaznak nemes kultúrával párosult. Ilyen érzés és gondolatvilággal sugározta át jogászi működésének elméletét és gyakorlatát. Fanatikus hévvel kereste az igazságot, de nem a betűjogászok törvényes igazságát, hanem ide is belevitte lelkének jószágát, és törekedett arra a harmóniára, arra a mindent kiegyenlítő, az ellentéteket kibékítő, minden jogos érdeket megvédő nagy igazságra, melyben a jogszabály parancsa nincs ellentétben az élet követelményeivel, és ahol a döntésnél az ész nem mond ellent a szívnek. Kutatásában széleskörű európai műveltség és látkör, nagy olvasottság, alapos jogi tudás voltak fegyverei. Ezek tették őt oly alkalmassá a szabadalmi bíróságnál hét éve nagy szakértelemmel és ügyszeretettel betöltött elnöki állására, és azokra a külön megbízásokra, melyeket a külfölddel folytatott gazdasági tárgyalásokra, a védjegyügyekben való bíráskodásra, továbbá törvény- és rendeletelőkészítésre nyert. Tulajdonképeni szerelme azonban mindig a hitel jog maradt. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél és a kir. táblán kifejtett működésére boldogan emlékezett vissza, és még most is felcsillant a szeme, ha egy-egy érdekes cégjogi kérdéstről hallott. És valóban, cégelődői működése volt bírói pályájának fénypontja, hol nagy megértéssel, jóakarattal igyekezett a kereskedelem és a felek jogos érdekeit a törvény merevségével összhangba hozni, és míg egyrészt szigorúan örökölt a közérdek, a kereskedelmi cégjegyzékbe vetett hit és bizalom követelményei fölött, másrészt kikapcsolt minden formalizmust és a forgalom érdekeit szolgáló friss és szabad szellemet vitt a cégjúdikaturába. Oroszlánrésze volt a kereskedelmi, perenkívüli eljárásról szóló rendeletnek szerkesztésében; ennek cégjogi részében foglalt modern rendelkezések az ő szakértő kezét dicsérik. Jogászegyleti, jogászgyűlési előadásait, tudományos cikkei alaposság és tág látókör jellemzik. Nagy munkaerejével nem takarékoskodott; fáradtságot nem ismerve, végezte mindazt, mit kötelesség és bizalom vállaira halmoztak; és erre az ő ereje is kevésnek bizonyult. Élete delén, munkásságának zenitjén szakadt meg pályája. Emlékét kegyelettel őrzi minden magyar jogász és velük e lapok is, melyeknek kiváló munkatársa volt.

G. B.

— A kir. Kúria 11. számú büntető jogegységi döntvényének megváltoztatását a kir. Kúria elnöke szükségesnek tartja s ezért az említett döntvénnyel eldöntött vitás elvi kérdés újabb eldöntése végett — figyelemmel annak nem csupán büntetőjogi természetére — a Pp. 71. §-ának 2. pontja, továbbá az 59,200/1912. I. M. számú (I. K. XXI. évf. 12. sz. 411. l.) rendelet 18. §-ának 2. pontja alapján, úgyszintén 19. §-ának második bekezdése és 21. §-a értelmében a kir. Kúria polgári és büntető összes tanácsainak tagjaiból alakuló vegyes teljesülést folyó évi június hó 10. napjának (szombat) délelőtti 10 órájára egybe hívta. Az említett 11. számú büntető jogegységi döntvény így szólt: «Az árdrágító visszaélésekről szóló 1920. XV. tc. 1. §-ának 3. pontja alkalmazható arra az orvosra, aki hivatásából folyó munka teljesítéseért a másik fél szorult helyzetének kihasználásával olyan ellenszolgáltatást követel, köt ki, vagy fogad el amely — tekintettel az összes körülményekre — a saját szolgáltatásának értékét szembetűnően aránytalanul meghaladja.»

— Védő díjazása. Az 1922 április 15-én megjelent lapban közölt fentírt című fejtegetést tartalmával nem értek egyet,

miértis, a közérdekre utalással, legyen szabad az alábbiak szerint észrevételeimet megtennem: Az 1890: XLIII. törvénycikk és az 1896: XXXIII. tcikk (bűnvádi perrendtartás) 479. §-a értelmében ugyanis, a m. kir. államkincstár által előlegezendő bűnügyi költségek közé, a védelemmel járó díjak nem sorozhatók. A hivatalból kirendelt, vagy a választott védő díjainak megállapítása, illetve az abban végrehajtás terhe mellett történt marasztalás, a Bp. 480. és 485. §-a értelmében elítélt ellen irányul, ezt a m. kir. államkincstár nem előlegezheti. A kirendelt, vagy vádlott által választott védő díjai, illetve költségei annak javára a bűnper bírósága által megállapítandók s annak 15 napon belül leendő megfizetésére a bűnperben marasztalt fél kötelezendő. A védőre nézve nem közömbös ugyan az vajjon az elítélt a marasztaló ítélet jogerőre emelkedésének időpontjában vagyontalan-e, vagy megfelelő lefoglalható (és elárverezhető) vagyonnal rendelkezik-e, de az elítélt elmarasztalásának mégis ettől függetlenül kell megtörténnie. Védő ugyanis évek múltával is érvényesítheti jogigényeit a kedvezőbb vagyoni helyzetbe jutó vádlott (elítélt) ellenében. Ezzel szemben a bűnügyi költségek behajtása közigazgatási úton (közadók módjára) történik, ezen eljárás mellett az államkincstár nem várja azt, hogy az elítélt kedvezőbb anyagi helyzetbe fog-e jutni a közeli, vagy a távoli jövőben, hanem már a bűnper bírósága, vagy később a kényszerrendszabályok alkalmazásba vétele előtt a közigazgatási hatóság, nyilvánítja behajthatatlannak a bűnügyi költségeket. (1890: XLIII. tc. 4. §.)

Bár a bűnpercsomó áttanulmányozása és az elítélt érdekében kifejtett szellemi tevékenység tüzetes ismerete hiányában nem állapíthatom meg tárgyilagosan azt, hogy a 6000 koronányi védelmi költség nem túlságosan bőkezű-e, általános felfogás szerint azonban vádlott az érdekében kifejtett jogvédelem díjait az illető ügyvédnek végrehajtás (magánjogi kényszer eljárás) terhével köteles megfizetni, még abban a ritkább esetben is, ha a védőt (de nem közvédőt) a Bp. 56. és 285. §-ának kötelező tartalmára való tekintettel, a bűnperbíróság elnöke hivatalból rendelte ki. Kínosan szokatlan a közlőny «Szemle» rovatában tárgyalt ezen eset azonban azért, mert az illető védő-ügyvéd ugyanazon ítélőtanácsnak «pár hónappal azelőtt» még bírói tagja volt, aki ezen minőségében gyorsított ítélőtanács elé, a Bp. 61. §. 2. pontjának tiltó rendelkezése, sőt az ügyvédi etika ellenére lett védő-ügyvéd minőségében kirendelve. A furcsa módon visszatért védő-ügyvéd tehát már ítélőbíró korából, hivatalos kötelességének jelmezében, ismerte azon bűnper minden mozzanatát, alig lehetett tehát alkalma arra, hogy (aránylag túlmagas) díjazás ellenében «újabb» fontos körülményeket derítsen fel a védettje javára. Az ítélőtanács bírói tagja bizonyos jogi álláspontot kellett, hogy már elfoglaljon, érdekeltisége, elfoglaltsága — legalább alakilag — feltétlenül fennforog. Nem hagyható semmi esetben sem szó nélkül ama bántóan sajátlagos körülmény, hogy egy ítélőbíró az ügyvédi pályára átlépése után ugyanazon bűnperben, melyben reá az ítélet hozatalának feladata várt, újabb minőségében, már az eljárási törvény szigorú tilalmával is szembehelyezkedve a vádlott védelmére vállalkozott.

Igaz Gusztáv.

— **Dr. Magyary Géza** nemcsak egyik legkomolyabb jogtudósunk, de egyúttal azok közé is tartozik, akik fejlődése során egyre szélesebb munkateret hódítanak meg magunknak: *crescit eundo*. Így lett a perjogászból már évek óta a nemzetközi jognak kiváló művelője. Nemrégiben a magyar irodalmat gazdagította a nemzetközi bíráskodásról szóló nagyjértékű monográfiájával. Most pedig német nyelven a Nemzetek Szövetségének nemzetközi bíráskodását teszi tüzetes vizsgálat tárgyává: «Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde» című monográfiája, mely Berlinben, a Deutsche Juristenzeitung világszerte ismert szerkesztőjének, Otto Liehmannnak kiadásában jelent meg, legelső igazán mélyreható tudományos elemzését, méltatását és bírálatát nyújtja a nemzetközi bíráskodás ezen legújabb és a békeszerződések révén legaktuálisabb alakulásának. A mély tudományossággal megírt könyv mindenképpen alkalmas arra, hogy a magyar tudománynak becsületet, a magyar ügynek szimpátiákat szerezzen messze földön. Az, hogy éppen magyar tudós tollából jelent meg a népszövetségi bíráskodás első tudományos feldolgozása, mindenesetre fel fogja hívni a művelt vil-

lág figyelmét a megcsonkított Magyarország komoly törekvésére, hogy a világ kultúrközösségének értékes tagja maradjon. A könyv beható méltatására legközelebb visszatérünk.

— **Nemzetközi magánjog és vevőkésedelem.** A nemzetközi magánjog szabályai szerint a kötelmi jogviszonyból eredő kötelezettségek tartalma és terjedelme a teljesítés helyén érvényes jogszabályok szerint bírálendő el. A németországi eladó és a magyar vevő közt létrejött ügylet az eladó telepén, Németországban volt teljesítendő. A gyártás megkezdése előtt a vevő az ügylettől jogos ok nélkül elállott. Eltérően a magyar KT. 352. §-ától, az eladó a német KT. 373., 374. §-ai, valamint az ott felhívott BGB. 326. §-a értelmében — anélkül, hogy az árút előállítaná és a vevő rovására eladná — követelheti elvont haszon címen azt az összeget, amellyel a szerződéses vételár az árú előállítási költségét meghaladja. (Kúria IV. 3204/1921.)

— **Felszámolóok felelőssége.** A KT. 202. §-a szerinti hirdetménynek az alapszabályokban megjelölt hirdetésben való közzétételét a hivatalos lapban való közzététel nem pótolja. Az ettől számított hat hó eltelte után jelentkező hitelező tehát el nem készt. Ha a felszámoló a felszámolás lebonyolításával, díjazás mellett, egy pénzintézetet bíznak meg, ez nem ütközik a KT. 112. §-ába; de ők felelősök a megbízott eljárásért, nevezetesen azért, hogy az ingatlanok nyilvános árverés mellőzésével adattak el és hogy a befolyt vételár a hitelező elől, akinek jelentkezése a fentiek szerint el nem készt, elvonatott. (Kúria II. 3531/1921.)

— **Közszerzeményi ingatlan.** A házassági együttélés tartama alatt vásárolt ingatlan — más megállapodás hiányában — akkor is közszerzemény, ha az a nő készpénzhozományából vagy egyéb külön vagyonából vásároltatott és a telekkönyvben egyedül a nő nevére iratott. A nőnek csak ahhoz van joga, hogy a vagyon megszerzésére fordított összeget a közös vagyontömeg ellen érvényesítse, abból azt a maga részére elsősorban levonásba hozassa. (Kúria III. 3492/1921.)

— **A KT. 344. §-ához.** Eladó az árút hajón küldte Wienbe, de a vevő közelebbi címét (utca, házszám), bár azt ismerte, a fuvarlevélben meg nem jelölte. Az avizó kézbesítésével megbízott wien postá a címzettet meg nem találta, s az avizót illetéktelen egyénnek kézbesítette, aki a fuvarlevelet és az árút át is vette. Vevő követelte a vételár visszafizetését s kára megtérítését. A fellebbezési bíróság a kárt megosztotta s a keresetet a követelés felelőssége nézve elutasította: mert a kárt egyrészt az eladó mulasztása, másrészt a posta szabálytalan eljárása okozta, utóbbiért pedig a KT. 344. §-a értelmében az eladó felelős. A Kúria az eladót a kereseti követelés teljes összegében marasztalta. Az ő mulasztása súlyos gondatlanságnak minősítendő; mert Wienben, mint olyan világvárosban, amely a felperesi céghez hasonló hangzású számos egyéb egyesülésnek székhelye, a címzett lakásának, vagy üzleti telepének megjelölése nélkül a helyes kézbesítés rendszert nem lehetséges; azt pedig, hogy az árú megérkezéséről szóló értesítvény nem a felperesnek, hanem illetéktelen egyénnek kezébe került, s a felperes ennek következtében az árúnak birtokába nem jutott, kétségtelenül az alperesnek fentemlített mulasztása okozta: mert helyes és gondos címzés esetében az értesítvény, rendes körülmények között a fuvarlevélben címzettként szereplő személynek kézbesítették és ezen az alapon az is veszi át a fuvarlevéllel együtt a küldeményt. Olyan esetben, amikor az eladót az árú továbbítása körül oly gondatlanság terheli, amelynek következtében az nem jut a vevő birtokába, a KT. 344. §-a első bekezdésének a veszélyt a vevőre hárító rendelkezése alkalmazást nem nyerhet, amiből okszerűen következik, hogy az értesítvény kézbesítésével megbízott posta közegeinek mulasztása, mint amely szintén a KT. 344. §-ában szabályozott veszély körébe tartozik, ugyancsak nem a vevőt terheli. (Kúria P. IV. 3261/1921.)

— **A KT. 326. §-ához.** Bár az ügylet még 1918 november előtt kötött, s a felek magyarországi lakosok voltak, de az árú Csehországba volt küldendő és a vevő utóbb arra kötelezte magát, hogy a vételárt cseh koronákban fogja az ekkor már megszállott területen lévő pénzintézethez átutalni: ez effektív cseh koronákban leendő fizetésre irányuló megállapodást jelent. (Kúria IV. 3305/1921.)

— **Kárösszegre irányadó időpont.** A hadbavonult és hadifogságba esett felperes lakásában elhelyezett ingói az alperes hibája folytán 1915. évben elvesztek. Felperes csak 1918. év végén

tért vissza a hadifogságból; nem volt tehát abban a helyzetben, hogy ingóit kellő időben, a káreset idejének megfelelő érték szerint pótolja. Alperes akkor esett késedelembe, amikor felperes, hazatérése után, őt a kárról értesítette és annak megfizetésére felszólította. A káresetől a késedelem beálltaig előállott értékelődés folytán keletkezett nagyobb kár megtérítése tehát szintén az alperesre hárul. (Kúria VI. 3783/1921.)

— **Késedelmes pénzadós kártérítési kötelezettsége.**

A hitelező a kamaton felül, az adós késedelméből eredő nagyobb kára megtérítését is követelheti, ha az adós késedelmé egyáltalán nem menthető. Ily kár áll elő abból, hogy a hitelező kénytelen másoktól magasabb kamatra pénzt felvenni. De ehhez nem elegendő az a körülmény, hogy az adós a perben védekezett — különösen, amikor oly elintézetlen vitás kérdések merültek fel, amelyek csak a perben felvett bizonyítás adatai alapján voltak végleg eldönthetők. (Kúria II. 2608/1921.) Ez a határozat is mutatja, hogy revízió alá kell venni a IV. tanácsnak a KT. 326. §. körül elfoglalt azon álláspontját, mely szerint a törvényes kamat az adós késedelméért a hitelezőnek teljes kárpótlást nyújt.

— **Opció vagy közvetítési megbízás.** Az az okirat, amelyben alperes kijelenti, hogy házat bizonyos határidőig, meghatározott vételárért a felperes által megnevezendő vevőnek eladja és neki a vételár 1½%-át megfizeti, nem vételre adott opciót, hanem közvetítésre irányuló megbízást tartalmaz. Opció, vagyis a kérdéses háznak a megjelölt időn belül a kitett vételárért való eladására kötelező nyilatkozat érvényesen csak a venni szándékozóknak, nem pedig felperesnek, mint az ügylet közvetítőjének volt volna tehető. A közvetítési megbízás adása az alperest nem foszthatta meg arra vonatkozó elhatározási szabadságától, hogy a házat eladja-e vagy sem. A kikötött díj a felperesnek csak abban az esetben járna, ha az adásvétel az ő közvetítése folytán létrejött volna; de egyedül azon az alapon, hogy alperes a kellően előkészített szerződés megkötését megtagadta, kártérítést jogosan nem követelhet. (Kúria II. 2581/1921.)

— **Hadikölcsönkötvényekkel biztosított folyószámlatartozás.** Az okirat szerint alperes a folyószámlahitel után fél-évenként utólag 5% kamatot fizet, és a biztosítékul adott hadikölcsönkötvények kamatszelvevényei az esedékességgel az alperes javára irandók. Az, hogy az állam a hadikölcsönkötvények beváltását felfüggesztette volt, az alperes kamatfizetési kötelezettségére nincs befolyással, még pedig gazdasági lehetetlenülés címén sem, mert az állampapír értékváltozásának kockázatát a tulajdonos, harmadik személyre, jogszerűen át nem háríthatja. (Kúria II. 4470/1921.) V. ö. a f. é. 2. sz. 14. lapján közölt IV. 1678/1921. számú esettel.

— **«Haladéknélküli» vételárfizetés.** Ha a kötlevel szerint az árú meghatározott időben szállítandó, s a vételár «haladéknélküli» fizetendő, ez azt jelenti, hogy a vételárt előre, még pedig nyolc napnál nem hosszabb idő alatt kell megfizetni. (Kúria IV. 3090/1921.)

— **A Jogállam májusi füzetének tartalma:** Staud Miklós: Az izgatásról. — Meszlény Artur: A hetvenéves Wlassics. — Baumgarten Nándor: Nagy Ferenc születésének 70. évfordulója. — Kovács Marcel: Az 1919—21. évek perjogi gyakorlata. — A nemzetközi választott bíróság a népszövetségben. — Az örök semlegesség és a világháború. — A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. — A magyar szerzői jog.

Tőkével rendelkező ügyvéd, nagy gyakorlattal, nagyobb irodába társulna, ügyvédi irodát átvenne. Irodavezetőnek is ajánlkozik. Megkereséseket «Komoly munkás» jelígre a kiadóba kérek. 16442

Ügyvéd, volt miniszteri fogalmazó, széleskörű összeköttetésekkel társulna vagy irodavezetői állást vállalna. Cím a kiadóban. 16443

Társulnék egy jó beszélőképesseggel bíró keresztény ügyvéddel, akinek jelenleg biztos állása nincs. Cím a kiadóhivatalban. 16444

Nyug. kir. ítélőtáblai bíró jömenetelű ügyvédi irodába társulna vagy irodavezetőnek elmenné Budapesten. Cím a kiadóhivatalban. 16445

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár)

1921. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. Térfy Gyula, kir. kuriai tanácselnök.

Ára fűzve 650 K, fekete kötésben (Corpus Juris) 750 K, barna kötésben (Ilatályos Törvények) 750 K.

Megrendelhetők: a Franklin-Társulathoz, Budapest, IV., Egyetem-u. 4. sz. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Bpest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben. A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközölhetik. — A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogszemlék szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. törvények. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta Térfy Gyula dr. Ára 16 K.

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta Mendelényi László dr. Ára 14 K.

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. törvények. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

A hortörvény (1908: XLVII. törvények) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák hortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. (Betűrendes tárgymutatóval.) Összeállította Hampel Antal dr. Ára 60 K.

A büntettekről és vétségekről szóló 1878: V. tcikk a módosító és kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A büntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. (1909.) Összeállította Lengyel Aurél dr. Ára 36 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulathoz, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközölhetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Ügylelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józs. 22-99.

Vállalom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört és a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. Auer György kir. ügyész: Jog, igazságszolgáltatás és forradalom. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az osztályrabocsátás (collatio) alapkérdése. — Alföldy Ede ny. kir. táblai tanácselnök: Részvényjogi vitás kérdések. — Dr. György Ernő budapesti ügyvéd: Szerzői jog — kiadói jog. — Szemle. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 5. iv. — Közigazgatási Döntvénytár. XIV. k. 3. iv.

Jog, igazságszolgáltatás és forradalom.

Menenius Agrippa a testrészek és Róma államszervezetéről mondott hasonlatával nem csupán a nagy köztársaság gépezetében nyújtott betekintést, hanem egyszersmind reá mutatott arra is, mennyire magukon viselik az emberi szellem, az emberi ész teremtette intézmények alkotóik egyéniségének bélyegét. Amely mértékben képes az ember alkalmazkodni a hatalmán kívül álló természeti erőkhöz, annyira igyekszik műveit saját képmására teremteni, egyéniségének megfelelően idomítani. Az állam nem egyéb, mint egy hatalmas élő test, amelynek jellegzetes tulajdonságai a vezető osztályok karaktere után igazodnak. Az egészséges állam szervezete gigantikus mása az ép test szervezetének, amelyben a legerősebb ideg és a legvékonyabb ér megkapja, ami illeti. Itt is, ott is jellemző az egyensúly és összhang, amely az egyes szervek és részek működése közt fennáll. Nincs tehát aggasztó abban, ha az állam szervezetében minden porcika, minden elem minden osztály és valamennyi társadalmi csoport teljes érvényesülésre törekszik, nem kell ettől félni a «salus rei publicae»-t mindaddig, amíg valamelyik rész egy másiknak rovására nem keresi vágyai kielégítését. Az államnak egyenesen érdeke, amit nem csupán elnézni, hanem előmozdítani kell, hogy minden társadalmi osztály kivegye részét a közügyek intézésében, hogy törekedjék legjobb tudása szerint az általános jóllét fokozására, hogy küzdjön ideáljáért és harcoljon a kultúra és haladás zászlója alatt. A nagy tömegek fonákságán, avagy vezetőik tökéletlenségén, gonosz hajlamain esetleg külső körülményeken múlik-e, ki tudná ezt esetről-esetre nyomon kísérni, ha a békés vetélkedés gyűlöletteljes harccá fajul, amelyben az érdekek nem egymás mellett, hanem egymás elnyomása árán keresik az érvényesülést, sőt amikor az ellenfél eltiprása már nemcsak módja a cél elérésének, hanem önálló cél, amelynek elérése a nagy ideálok megvalósítására gyűjtött energia kimerül. A fennkölt eszmék lassanként elérhetlen távolban tűnnek ilyenkor, hogy helyet hagyjanak csekélyke ambícióknak és a hatalomra kapottak halasztást nem tűrő vágyainak. A társadalom egyes rétegeinek fékevesztett uralomra törésében megnyilvánuló körtünetekből állíthatók össze a legtöbb forradalom jellegzetes sajátosságai. Körtünetek, mert súlyosan beteg az a szervezet, amelyben a haladást az érvényesülést nem a meglevő továbbfejlesztésével, a megszerzett értékek szaporításával, hanem mindezek rombadöntése útján keresik a jövő boldogulását. Melyek azok a határok, amelyek megszállják, mikor ért az állam hajója ahhoz a ponthoz, amelynél a rombolást az elnyomottak létérdeke követeli, felette nehéz volna megállapítani. Épen ezért képtelenség a forradalommal, niint az egyes társadalmi osztályok helyzetének javítása érdekében szükséges ultimum remediummal számolni. Eltekintve az idegen ellenség elnyomásának megszüntetésére irányuló nemzeti forradalmakat, tulajdonképpen szabadságharcokat, nem lehet elfelejteni, hogy a fennálló hatalom rögtönös és erőszakkal való eltiprása, ha sikerrel is jár, békés fejlődés gyümölcsét sohasem fogja meghozni és erőszak nyomán

egyvetértés sohasem támad. Ezzel szemben természetes, hogy rövidlátás volna a világ összes forradalmait egyenlő elbírálás alá vonni és elfelejteni azt, hogy volt forradalom, amely éjszakán át évszázadokkal vitte előbbre az emberiség boldogulását és amelynél az áldozatok jajveszékelését a felszabadult százazrek hálaímd-sága sokszorosan túlhangzotta. Ezek a forradalmak, Gneist szerint, «die glorreichen Revolutionen», amelyeknek már kitörésekor lehetetlenné tették, hogy az államot az önzés, a társadalmat a pártogkodás árássa el, amelyek célja az emberi jogok mindenki számára való biztosítása, az emberi méltóság, születés és rangtól való függetlenítése, a létfenntartáshoz való jog általános elismerése volt, egészen más elbírálást nyerne, a történelem ítélő-széke előtt, mint az államhatalmat ugyancsak megdöntő, külső-ségeiben hasonló, de céljukban nagyon is különböző mozgalmak. Az elviselhetetlenné vált társadalmi és politikai elnyomás reak-ciójaképpen támadt hatalmas tiltakozásokról helyesen jegyzi meg: Montesquieu (De l'esprit des lois V. 7.) «Cela n'a guère pu se faire qu'avec des peines et des travaux infinis et rarement avec l'oisiveté et des mœurs corumpues».

Azok a forradalmak, amelyek a jogok kiterjesztése helyett azoknak a forradalomban résztvevők számára való monopolizálá-sára törekszenek, amelyeknél a jogfosztás és hosszú öncél, vagy a vezetők propaganda-eszköze, amelyek ahelyett, hogy a töme-get felemelnék, a nemzet kiválóságait rántják le a tömeg szellemi színvonalára, amelyek a régi ideológiát, mint Krapotkin mondja, anélkül robbantják szét, hogy helyette újabbat, nemesebbet tudnánk nyújtani, amidőn a felszabadult tömegek lelkiülete csak negációkban (fosztogatások, behörtönzések) jut kifejezésre, az ily forradalmak sem az emberiség sorsát, de még a hirtelen előnyök-höz jutott résztvevők boldogulását sem képesek előmozdítani. Midőn az államhatalmat megdöntik azért, hogy a szellemi és anyagi javakkal rabló gazdaságot üzzenek, hogy kéjelegjenek a felfordulásban és röpké légvárakat építsenek tapasztalatlan vagy rosszhiszemű akarnokok az erkölcs és jog romhalmazán, azok a forradalmak, mint Gross mondja: (HB. d. UR. 32.) bei denen Egois-mus, Faulheit und Eitelkeit die einzigen Triebfedern sind, auf die man sich stets und unbedingt verlassen kann, a történelem areopágja előtt is csak a megvetés elvét válthatják ki.

Anélkül, hogy módunkban lenne magunkat a világeseemények teljesen tárgyilagos megítéléséhez szükséges történelmi távolságba helyezni, a nyers mérlegét mindenestre elkészíthettük az utóbbi évek tömegmozgalmainak, amelyekből, sajnos, aligha vonhatjuk le azt az eredményt, hogy az államhatalom megdöntésével, a nagy gépezeten végzett rombolások árán általános emberi érdekeket mozdítottak elő, sőt még arra sincs semmi jel, hogy az erkölcsi sikert — külső körülmények vagy a vezetők alkalmatlanságától el is tekintve — nem a kitűzött célok tökéletlensége, a mozgalmak lényegében rejlő esztelenségek, a józan gondolkodással való egyenes ellentétbe helyezkedés tette már eredetileg lehetetlenné. Amint, hogy nincsen oly rejtett zúga életünknek, amelyre az állam-hatalom megdöntése, a forradalom kihatással ne lenne, épen oly magától értetődő, hogy legnagyobb megrázkódtatást az elmúlt évek gyászos kezdetű és meg síralmasabb végű revolúciói épen a jog területén idézték elő.

Ha van intézmény, amelyet szilárd államhatalmi alapok nél-kül el sem lehet képzelni, amelynek létfeltétele az önfegyelmzett-ség, a tekintély tisztelete, ha van a civilizációnak alkotása, ame-lyet forradalmi viharok nem csupán fejlődésében gátolnak, hanem

gyökerestől tépnek ki, úgy ezek közé elsősorban jogintézményeinket kell számítani. Tapasztalnunk kellett, hogy el tudjuk képzelni, miként dőlt meg az államrend felbomlásával azok a jogtételtek, amelyeket emberöltőkön át az együttélés elemi feltételeinek tartottak és mint tört ezek helyére a kétségbeesett bizonytalanság és káosz, amely pedig a forradalmi elmék szerint a fejlődés kiindulópontját jelentette. Nem hangoztathatjuk eléggé most is, amit még a háborús években nem igen akartak tudomásul venni, hogy a jog kizárólag a békés fejlődés gyermeke, a nyugodt, zavartalan haladás gyümölcse, amivel szemben az úgynevezett háborús vagy forradalmi jog értéktelen koreshajtás, amely születése pillanatában már elmulásra van szánva.

A jognak, nagy, az államok életét, az emberiség együttélését döntően befolyásoló szerepét tagadásba venni, a jogszabályokhoz való ragaszkodást, maradi és reakciós felfogásnak bélyegezni ugyancsak divatos szólásmódja volt a forradalmi időknek. Hogy ennek mi volt a célja, bővebb magyarázatot nem igényel. Egy társadalmi szervezetet tönkre tenni csak úgy lehet, ha megfosztjuk azoktól a támaszoktól, amelyekül a jogbiztosította normatívumok szolgáltak. Azonban, hogy mennyire rácsófoltak az új elvek hirdetői önmagukra, ennek legfényesebb bizonyítéka a bolsevisták magatartása. Sem Oroszországban, sem nálunk ki nem mondták, hogy a jogot, mint olyat el nem ismerik. Legnagyobb igyekezettel törekednek arra, hogy elhitessék tömeggel, hogy új, jobb jogot tudnak teremteni, hogy a régi jognak hasznavehető elemeit fenntartják. Sőt még híveikben sem tudják a bizalmat másképp fenntartani, minthogy egyes régi külsőséget majommodra utánoznak (vádrendszer a forradalmi törvényszéknél stb.), arra számítva, hogy épen az annyiszor lekicsinyelt jogi formások fenntartása fog súlyt kölcsönözni a tartalmatlan tevékenységnek. Ha nem is akarjuk a forradalom végső kilengését minden régi jog és kötelezettség megszüntetését általános következményként számításba venni, mert hiszen ez csak a bolsevista-uralomnak volt főprogrammpontja, kétségtelen így is, hogy a jogérzetre, az általános jogfelfogásra a forradalom nem maradhatott a legmélyebb hatás nélkül. Mint a német forradalom egy kitűnő ismertetője, Kern mondja: «(Die Verfassung als Objekt des Hochverrats), die Revolution ist ein Hochverrat grössten Stils. Was gestern Recht und Pflicht, heute Hochverrat, was Gestern Hochverrat, heute Verfassung.»

Nem szabad figyelmen kívül hagyni másrészt azt, hogy ez a meggyőződésbeli változás nem éjjelen át támadt a tömeg lelkében és mindenestre helyesebben ismerik fel a lezajlott forradalmak lélektanát azok, akik a háború alatt bekövetkezett etikai megrázkódtatások végső akkordjának tekintik a forradalmat, mint akik az egyes tökéletlen vezetőknek tulajdonítottak oly hatalmas befolyást, hogy az emberek ezreit lagymatag szóbeszédekkel sikerült magukkal ragadni. A fokozatos erkölcsi legyöngülés hozza meg a forradalmi napok lelki állapotát, amely kevéssé tud vagy akar jog és jogtalanság közt különböztetni, amikor felelősségrevonástól nem tartva garázdálkodhatni az elvadult politikai helyzetben. Elvhűség és forradalmi értelemben vett megbízhatóság pótolja a szaktudást, a tisztességes munkával szerzett érdemeket és a szakszervezetek erőszakos, ötletszerű beavatkozásai lépnek a megfontolt, előrelátó kormányintézkedések helyébe. A minden gyors rendszerváltozást jellemző jelenség itt is fellép: a hatalmi pozícióval való visszaélés. A munkásság, amely néhány óra alatt döntő hatalmat szerzett meg, ki van téve a kísértésnek, hogy hatalmát túlságba vigye. (Kuleman: Recht und Unrecht seit der Revolution) A túlzó, méltánytalan és kapkodó intézkedések részben az új és régi jogszabályok tekintélyét rongják le, de a forradalmi parancsokkal szemben való ellenszegülést is eredményezik, másrészt meg a történelekből tapasztalva akadnak, akik az általános zavart, újabb forradalmak rendezésére akarják kihasználni, ami a meg nem állapodott hatalmi helyzetben nem ütközik különösebb nehézségbe. A győztes forradalom vezéreinek ezért érthetően leg-sürgősebb teendője az állapotok megszilárdítása, ami gyorsan megalkotott, népszerű, a hangulatnak megfelelő és a forradalmi vívmányokat nyomatékosan kifejezésre juttató jogszabályokkal történhetik. (Menger D. J. Z. 1919/15.) Ekkor veszik észre azok, akik annyit szónokoltak a törvények szigora, céltalansága ellen, hogy ha a hatalmat kezükből kiengedni nem akarják, a törvény kötelező erejét kell megszilárdítani és a mesék országába tartozik az az állapot, amidőn «a szabad munkás önmagának törvényhozója».

A forradalom vezéreinek tehát legfontosabb feladata, hogy tekintélyt szerezzenek rendelkezéseiknek. Az általános elvadulás közepette ezt a célt csak a terror igénybevételével érhetik el. Amit normális viszonyok között megtesz a tekintély tisztelete, az emberéleten át követelt megszokás és az a meggyőződés, hogy az államhatalom meg nem tűri, hogy bárki is ignorálja akaratát, azt a hatalom új birtokosainak más primitív eszközökkel kell gyorsan pótolni. Forradalmi berendezkedés terror nélkül el nem képzelhető. Az események forgatagában megszállt lelkekre ólomsúllyal nehezítik a bilincset, amely ellenkezésre képtelenné tevő kábulatban tartson, hogy szemünk előtt lebegjen éjjel és nappal a fegyver csöve és a bitófa, ha az ellentállás gondolata egy pillanatra is feltűnne elménkben. A rendelkezések jelentéktelensége és az ezekkel járó szankciók aránytalan súlya, a bűncselekmény és büntetés helyes és megszokott viszonylatának teljes figyelmen kívül hagyása jellemzi leginkább a válságos napok szülte jogszabályokat. Másrészt a forradalomnak fontos érdeke, hogy új híveket is szerezzen, ami pedig különös kedvezmények nyújtásával történhetik legkönnyebben. Elsőrendű propagandaeszköz ugyanis minél előbb a törvényhozás útján is kézzelfoghatóvá tenni a forradalmi vívmányokban rejlő lényeges és általános előnyöket. Az új rendszer megmutatja, hogy nemcsak új kötelezettségeket kodifikál, hanem bőségesen gondoskodik arról is, hogy szabaduljanak az elmúlt idők nyomása alól azok, akiket szerintük a régi korhadt közviszonyok vittek a bűn útjára, valamint azok is, akik a forradalmi napokban tanúsított magatartásukkal különös elbánásra érdemeseknek mutatkoztak. A forradalmi jogalkotás másik nagy csoportjába ezért az amnesztia-rendeletek tartoznak. Amennyire nemes és kriminálpolitikai szempontból is célirányos megnyilvánulása az államfő megbocsátó kegyének rendes és rendezett állapotok mellett a kegyelem, annyira károsak, a jogérzetre és a törvénytiszteletre hátrányos befolyással voltak ezek a teljesen indokolatlan közböcsánat áradatok. A tout comprendre elve még akkor sem jelenti a gyakorlatban a tout pardonner szószerinti alkalmazását, amidőn az államhatalom birtokosainak minden eszközük megvan, hogy nyomban és kérlelhetlenül csapjanak le arra, akit a nagylelkű megbocsátás magabaszállás helyett újabb gonoszra ösztönöz. Midőn azonban a meglazult erkölcsi érzést, a gyengült törvénytiszteletet számításba nem véve büntetéseket és bűncselekmények egyéni természetét sem vizsgálva, ontjuk a kegyelem malasztját, szándékosan járjuk le a büntetőtörvényekben és igazságszolgáltatásban rejlő represszív, nevelő és elrettentő hatást. A német jogtudósok, akiknek meggyőződésén a forradalmak dülése mitsem változtatott a forradalmi amnesztiákkal már születésükkor megtagadtak minden közösséget, mint oly rendelkezéseket, amelyek virágkorukat a haza balsorsának köszönik és amelyeknél az igazi, nemesebb értelemben vett kegyelem érvényre sem jut. Készerűen jegyzi meg Kahl, a jelenlegi büntetőjogászok nesztora: «Die Amnestien sind Meilensteine am Wege der Revolution und Leichensteine auf dem Grabe des Rechts.» (D. J. Z. 1920. évi 9–10.) Hogy a mindennemű politikai bűncselekmények miatt a legmészszebbmőden — mint ezt a német Volksbeauftragte rendeletei kimondják — engedélyezeti, vagy az összes gondatlansági cselekményekre kimondott amnesztia nem a igazságérzet szüleménye, sőt forradalmi vajadások közepette teljesen alkalmatlan eszköz a szociális béke istápolására, már akkor is nyilvánvaló volt, s csupán azok nem akarták megérteni, akik a börtönök ajtaját csukták és nyitották különösebb megfontolás nélkül, ha remélték, hogy a szabadulók és rabságba jutók személyére tekintettel a tömeg lelkében ezzel a forradalmi eszmék iránt rokonszenvet keltenek. A propaganda eszközzé alacsonyított bűnbocsánatok a forradalmi törvényhozásnak mindenkor kétes értékű vívmányai közé fognak tartozni.

(Folyt. köv.)

Dr. Auer György.

Az osztályrabocsátás (collatio) alapkérdése.

A collatio intézményének egyik alapkérdése az, hogy az örök-hagyó határozott rendelkezése hiányában osztályrabocsátandó-e minden ajándék, vagy csak az ajándékok bizonyos csoportja (ú. n. taxativ-rendszer)? A Polgárijogi Határozatok Tárába felvett 304. sz. ítélet erre a kérdésre következőképpen felel. «Az örö-

köst az előre kapott érték osztályrabocsátása iránti kötelezettség nem terheli, ha az örökhagyó a betudást elengedte; *az ajándékozás az elengedést magában foglalja.*

Meglepetéssel olvastam, hogy a Kúria ezt az ítéletet (melyet a Magánjogi Dtár III. kötetében 45. sz. alatt közölt), mint elvi határozatot felvette a P. H. T.-ba.

Az irodalom, a polgári törvénykönyv előmunkálatai kivétel nélkül az ellenkező állásponton állanak és a joggyakorlat is kivéve az utolsó évek néhány esetét minden ajándék osztályrabocsátása mellett foglalt állást.

A kérdés fontossága szükségessé teszi, hogy alaposan vizsgáljuk meg mind a három területet: jogirodalmat, a P. H. T. anyaggyűjteményt és judikaturát. Mielőtt azonban ehhez hozzáfognék legelsősorban azt a kérdést kell felvetnem, melyik álláspont elégséges ki jobban igazságérzésünket. Mert, ha a P. H. T. elvi határozata a multtal szemben haladást jelent, ha jobb, igazságosabb, akkor meg kell alaposan fontolnunk felvegyük-e ellene a harcot, ha bármily nagy arzenál áll is rendelkezésünkre.

De az én meggyőződéseim szerint a régi jogszabály jobb az elvi határozatnál.

I. A két álláspont összehasonlítása.

Az örökjog egyik vezérmotívuma: az örökhagyó akaratának tiszteletben tartása.

A két álláspont közül tehát az lesz a helyesebb, amelyről nagyobb valószínűséggel tételvezhetjük fel, hogy az örökhagyó akaratának megfelelő.

Míg az elvi határozat szerint az ajándékozás azt jelenti, hogy az örökhagyó a betudást elengedte, addig a régi gyakorlat szerint minden ajándék osztályrabocsátandó, kivéve, ha az örökhagyó az osztályrabocsátást kifejezetten elengedte, vagy ha az elengedés az összes körülményekből következethető.*

A régi gyakorlat lehetővé teszi az örökhagyó akaratának kipuhatólását és e célból meglehetősen szabad kezét biztosít a bírónak. Ezzel szemben az elvi határozat a bíró kezét megköti.

Bele lehetne abba nyugodni, ha a P. H. T. álláspontja az esetek túlnyomó részében az örökhagyó akaratát fedné. De meggyőződéseim szerint ezt nem lehet állítani.

Az elvi határozat igazságtalansága legszembeszökőbb, ha a következő példákra alkalmazzuk.

Egy apának két gyermeke van leány és fiú. A leány férjhezmenetelekor egy millió hozományt kap. Utóbb fiára iratja egy millió korona értékű házát. Az apa célja nyilvánvaló: még életében ugyanannyit akart juttatni mindkét gyermekének, anélkül, hogy arra gondolt volna, hogy halála esetére bármelyiket előnyben részesítse.

Mi fog történni az elvi határozat szerint? A fiú nem köteles osztályrabocsátani az ajándékot, ellenben a leány hozománya a bírói gyakorlat szerint osztályrabocsátandó. Ha tehát az apa hagyatéka egy millió korona, akkor az egészet a fiú fogja örökölni. Megfelel ez az apa akaratának?

Ugyanez az eset, ha az apa két fia közül az egyiknek pénzt ad, hogy önállósítsa magát és másik fiának ugyanoly értékű ékszert vagy műtárgyat ajándékozik, vagy ugyanoly összeget ad, de nem önállósítás céljából. Ez esetben is az önállósítás céljára adott pénzt állandó bírói gyakorlat szerint osztályrabocsátandó, a másik fiúnak adott összeg pedig, mint ajándék az elvi határozat szerint nem.

Ezek a megoldások nemcsak igazságtalanok, hanem kétségtelenül az örökhagyó akaratával is ellenkeznek.

Azon esetekben, midőn az apa csak egy gyermekét ajándékozza meg, maga az ajándékozás ténye nem ad feleletet arra a kérdésre, hogy az apának mi volt a szándéka. Míg azonban a régi joggyakorlat módot adott a bírónak arra, hogy az összes körülmények mérlegelése mellett kutassa az örökhagyó szándékát és ez alapon döntse el azt a kérdést, hogy az ajándék osztályrabocsátandó-e vagy sem, addig az elvi határozat az osztályrabocsátást minden esetben elengedi.

* Állandó bírói gyakorlat szerint alkalmi és szokásos ajándékok sohasem voltak osztályrabocsátandók. Ezt a kérdést tehát nem érintem és cikkemben csakis oly ajándékozásról van szó, mely az alkalmi és szokásos ajándékok körén kívül esik. Úgyszintén nem foglalkozom azon ajándékokkal, melyek a bírói gyakorlat szerint minden esetben osztályrabocsátandók (hozomány, önállósítás céljából adott vagyon stb.)

tandó-e vagy sem, addig az elvi határozat az osztályrabocsátást minden esetben elengedi.

Míg a régi joggyakorlat az ajándékról azt vélelmezi, hogy az örökhagyó intenciója szerint osztályra bocsátandó, ha csak az ellenkezőt az örökhagyó bármely formában kifejezetten ki nem jelentette, vagy ha ezen akarat a körülményekből nem következethető, addig az elvi határozat szerint maga az ajándékozás ténye az elengedést magában foglalja.

Nyilvánvaló, hogy a régi gyakorlat sokkal alkalmasabb annak megállapítására, hogy mi volt az örökhagyó szándéka.

Az elvi határozat nyilván abból indul ki, hogy az ajándékozó az örökhagyó intenciója szerint osztályra bocsátandó, ha csak az ellenkezőt az örökhagyó bármely formában kifejezetten ki nem jelentette, vagy ha ezen akarat a körülményekből nem következethető, addig az elvi határozat szerint maga az ajándékozás ténye az elengedést magában foglalja.

Ennek a felfogásnak legnagyobb hibája ott rejlik, hogy az ajándékozó a legtöbb esetben nem is gondol arra a lehetőségre, hogy az ajándékkal többi gyermekét megrövidíti.

Minthogy a végrendelet hiányában a hagyaték a gyermekek között egyenlően osztandó fel, a szülő természetesnek tartja, hogy amit a gyermek életében ajándék formájában előre kapott, az osztályrészébe be lesz számítandó.

Jancsó György a Jogászgyűlés elé terjesztett véleményében helyesen mondja: «hogy az életben igen ritka az, miszerint az apa azon kijelentés mellett ad valamely adományt gyermekeinek, hogy az majd örökrészükbe betudassék».

«S arról nem is szólnunk, hogy még ha kijelentette is örökhagyó valamely adomány betudására irányult szándékát, de erről alkalmas bizonyítási eszközt nem szerzett, vagy ha szerzett is, de azt a betudást igénylő örökösök meg nem szerezhették, hogy ily esetben még örökhagyó kifejezett akaratát sem őrzi az egyenlőtlen örökösödés ellen.»

Elég ebben a kérdésben Grosschmid érveire reámutatni (Magánjogi tanulmányok II. k. 279. skk.), ki meggyőzően fejti ki, mily kínos helyzetbe hozná a törvény szülőket és gyermekeket egyaránt, ha kényszerítené őket, hogy akkor, midőn a gyermek segítségért fordul szüleihez, őket halálukra figyelmeztesse és a szülő, ki egyik gyermekét segítségben akarja részesíteni, anélkül, hogy a többit megkárosítsák «saját halálát anticipálja».

Grosschmid ezen érvelése nagyon találó. Az élet ismerői legjobban tudják, amennyire irtózik az emberek legnagyobb része minden halálesetere szóló intézkedéstől, és leginkább irtózik attól, hogy gyermekeivel arról beszéljen, tárgyaljon, mi történjék halála után.

Helyesen mondja Grosschmid:

«S a törvény, mely a gyermeket azon dilemmába hozza, hogy vagy forduljon el a forrástól, vagy a rideg cinizmus előrelátásával közeledjék feléje; viszont a szülőt abba, hogy gyermekein csak úgy segíthet, ha a többit megrövidíti, vagy úgy, hogy saját halálát anticipálja: a család szentélyében kiméletlen válaszfalat épít, amely vagy eltaszít vagy figyelmen kívül marad, de mindkét esetben nem emberi, nem igazságos.»

Az elvi határozatnak egyetlen előnye a régi gyakorlattal szemben az esetek elbírálásának lényeges megkönnyítése. Ez azonban nem lehet szempont ily fontos kérdés szabályozásánál.

II. A jogi irodalom álláspontja.

Frank Ignác a kérdésünkre világos választ ad: «amit valamelyik (t. i. gyermek) élő szüleitől előre kikapott, azt osztályrészébe be kell tudni, kivéve az apró ajándékokat, vagy nagyobb jutalmakat is, melyek iránt az adakozó szándéka a beszámítással világosan ellenkezik.»

A kérdéssel behatóan foglalkozott az 1855-iki jogászgyűlés Jancsó György (akkor a budapesti kir. ítélőtábla fogalmazója) terjedelmes és alapos véleményében a kérdés oly szabályozását követelte, hogy «törvényi örökösödés esetében az örökhagyó leszármazó örököseinek osztályrészére betudás tárgyát képezi, mind az, amivel valamely örökös az örökhagyótól még ennek életében többet kapott örökös társainál; kivéve, ha örökhagyó valamely különben beszámítható adomány betudását világosan elengedte».

A jogászgyűlés nem fogadta el Jancsó indítványát, hanem a taxatív rendszer mellett döntött, vagyis, hogy a leszármazónak csak azt kell osztályrabocsátania, aminek osztályrabocsátását a törvény világosan elrendeli, kivéve, ha az örökhagyó valamely adomány betudását világosan kikötötte. A jogászgyűlés határo-

zata tehát megegyezik az elvi határozat álláspontjával és elfogadta Teleszky tervezetének álláspontját.*

Ugyanazon évben, melyben a Jogászgyűlés ezen határozatát hozta 1885-ben megjelent Grosschmid törvénytervezete a törvényes öröklésről (Magyar Igazságügy XXIV. kötet és Magánjogi Tanulmányok II. kötet.) A törvénytervezet 68. §-a foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy az örökös mit tartozik osztályrabocsátani.

Szószerint idézem e szakaszt, mert a Polgári törvénykönyv tervezetei, a javaslat és a bizottsági szöveg úgyszólván szóról-szóra átvették. Grosschmid szövege szerint: «Leszálló örökség megoszlásánál, az örökös osztályrabocsátani tartozik, amit az örökgyótól ennek életében: a) kiházasításul, önálló háztartásra, hivatás, üzlet kezdésére, folytatására; b) egyenesen osztályba; vagy ha nem is, de c) úgy kapott, hogy az adományt tárgyánál, céljánál, a vagyonállagot érintő mennyiségénél, vagy egyéb körülményeknél fogva, alaposan fel nem tehető, hogy az osztályon kívül adatott volna. Nem esnek e révén osztályba különösen az ellátási, kiképzési költség, alkalmi és szokásos ajándékok.»

Két évvel később, 1887-ben Grosschmid külön tanulmányban foglalkozott a collatio kérdésével (Magyar Igazságügy XXVIII. és Magánjogi Tanulmányok II. kötet) Grosschmid ezen tanulmányának meggyőző erejét bizonyítja, hogy a P. H. T. indoklása is kiemeli, hogy az «osztályrabocsátás szabályozására nagy hatással voltak dr. Grosschmid Bérinek erre a tárgyra vonatkozó tüzetes fejtegetései és javaslatai».

Grosschmid tervezetének 68. §-a (illetve átdolgozott tervezetének 65. §-a) a P. H. T. elvi határozatával szemben úgy intézkedik, hogy az ajándék osztályrabocsátandó, kivéve, ha az adomány tárgyánál, céljánál a vagyonállagot érintő mennyiségénél vagy egyéb körülményeknél fogva alaposan feltehető, hogy osztályon kívül adatott. Grosschmid állásfoglalása döntő hatással volt a jogászi közvéleményre. Tanulmányának megjelenése óta minden jogi író az ő álláspontját fogadta el.

Zlinszky, Kern (dr. Fodor Ármán szerkesztésében megjelent Magyar Magánjog V. kötet 108. l.) Szladits, (Magyar Magánjog vázlata) Grosschmid tanítását követve azt tanítják, hogy kétség esetében az a vélelem, hogy az ajándék osztályba adatott.

III. A Polgári Törvénykönyv előmunkálatai.

A Teleszky-féle tervezet (1882.) 56. §-a, mint már fentebb megemlítettem a P. H. T.-ba felvett elvi határozattal lényegileg egyezően úgy intézkedett, hogy a tervezet 55. §-ában taxatív felsorolt eseteket (kiházasításra, önálló háztartás berendezésére, önálló üzlet alapítására vagy folytatására vagy hivatali állás elfoglalására adottak), kivéve ajándékozások betudás tárgyául csak akkor szolgálnak, ha az ilyen ajándékozásokat az örökgyó leszármazójának azon kifejezett kijelentéssel, hogy az a törvényes örökösödésbe betudandó legyen. A Teleszky-féle tervezettel és javaslattal szemben az első tervezet 2035. §-a a H. T. 1949. §-a a Tj. 1949. §-a és a Bsz. 1948. §-a Grosschmid tervezetének álláspontját fogadták el.

De nemcsak a szövegekben, hanem az indoklások és az egész egyéb anyagban sem találjuk nyomát annak, hogy bárki visszatért volna Teleszky álláspontjához. Sőt az egész óriási anyagban még csak nyomát se találjuk a másik álláspontnak.

Sem az első tervezet (V. kötet 442. lap), sem a javaslat indoklása (Ig. Javaslato Tára XIV. évf. V. külön szám 315. l.) nem emlékszik meg az ellenkező állásponttól, ami bizonyítja, hogy az 1885-iki jogászgyűlés határozata mélyebb nyomokat nem hagyott.

Az első tervezetre vonatkozó bírálati anyag egyes részletkérdésekkel foglalkozik, de az alapkérdést, sem a külső bírálatok, sem a kodifikáló-bizottság kebelében megtartott értekezlet során felmerült megjegyzések nem érintik. (Ig. Javasl. Tára VI. évf. 4. sz. 1574. és 1579. II.)

Joggal mondhatom tehát, hogy a Polgári törvénykönyvet előkészítő egész anyagban a P. H. T.-ba felvett elvi határozatnak nyoma sem található.

* Az 1885-iki jogászgyűlés szakosztálya Teleszky István előadó hatása alatt állott. A kérdéshez mindössze négyen szóltak hozzá az előadón kívül: Halmossy Endre kúriai bíró, dr. Biermann Mihály jogakadémiai tanár, Enyiczkey Gábor és dr. Biermann Sándor budapesti ügyvédek. Biermann Jancsó indítványát fogadta el a többi három felszólaló Teleszkyét.

IV. Bírói gyakorlat.

Jancsó az 1885. Jogászgyűlés elé terjesztett véleményében álláspontjának támogatása végett a bírói gyakorlatra hivatkozva mondja: «Álláspontunk összhangban áll hazai judikaturánkkal, amennyiben a Kúria általános elvként kimondotta: «Törvényes vélelem szerint a szülő által gyermekének életében adott értéket vagy ingóságokat a gyermek örökösödésébe való betudás mellett adottnak kell tekinteni 1877 nov. 21-én 12,319. sz. Dtar XIX. k. 80. lap.)»

Zlinszky a saját álláspontjának (tehát az ajándék osztályrabocsátása mellett) erősítésére szintén a bírói gyakorlatra hivatkozik. Konkrét döntéseket nem idéz, de azt mondja: «A gyakorlat ezen helyes és szabadabb felfogást látszik követni, habár az osztályrabocsátás tiszta eseteinek eldöntésével ritkábban találkozunk, s gyakoribbak a köteles részre való betudás esetei, amelyeket azonban külön kell választani!»

Ha a régebbi judikaturát vizsgáljuk, tényleg azt látjuk, hogy az esetek túlnyomó részében a bíróság az ajándék osztályrabocsátása mellett döntött.

A Magyar Döntvénytár gyűjteményében például (VII. kötet 673. l.) a 607. eseten kívül (Kúria 1877 nov. 21. 12,319.), mely azonos a Jancsó által idézettel, találjuk a 609. sz. esetet (1902 április 30. 5374 1901.), mely szerint: «Betudás tárgya az az összeg is, mit az örökgyó leszármazója tartozására a körülmények kényszerítő hatása alatt fizetett.»

Ugyancsak az ajándéknak az örökrészbe való betudását rendel a 618. sz. eset. (1140/1904.)

Ellenkező döntés ebben a gyűjteményben nem is található.

Az újabb bírói gyakorlatban 1904-ben találtam az első esetet, mely a P. H. T. elvi határozatával azonos. 1904 okt. 21-én 5708 1903. sz. esetben a Kúria kimondotta, hogy «az ajándékozott értéknek beszámítása csak abban az esetben foghat helyet, ha az örökgyó azt kifejezetten megrendelte, ez az eset azonban fenn nem forog. (Polg. Tvk. XLIX. kötet 83. lap.)

A következő években már elvéve találkozunk az elvi határozattal azonos döntéssel (Magánjogi Dtar II. kötet 211. és 212. sz., III. k. 45. sz., VI. k. 156. sz., IX. k. 154. sz., XI. k. 153. sz.)

1917-ben hivatkozott először a Kúria az «állandóan követett bírói gyakorlatunkra» (XI. kötet).

Pedig még 1910-ben kimondotta, hogy: «Az osztályrabocsátás tekintetében az örökgyó akarata az irányadó, osztályrabocsátandó tehát mindaz az adomány, melyre nézve az örökgyó ebbeli akaratát kijelentette; ily kijelentés hiányában pedig az örökgyó szándéka a körülmények mérlegelése útján állapítandó meg». (Mjogi Dtar IV. kötet 153. sz. eset.)*

Ez a döntés tehát azt mutatja, hogy a Kúria joggyakorlata nem volt állandó még az utolsó években sem.

Felette meglepő ezen előzmények után a P. H. T. 304. sz. elvi határozata.

Lehet, sőt bizonyos, hogy azokban az esetekben, melyekben a Kúria az ajándékok beszámítását mellőzte a döntések igazságosak voltak.

Nem volt azonban helyes az indoklás, hogy az ajándékozás ténye az elengedést magában foglalja.

V. A kérdés szabályozása külföldön.

Nem fejezhetem be cikkemet anélkül, hogy röviden ne foglalkoznék azzal a kérdéssel, hogy mily álláspontra helyezkednek ebben a kérdésben a külföldi törvények.

Az osztrák, német és svájci kódexek a P. H. T. elvi határozatával egyezően szabályozzák a kérdést: az ajándék csak akkor bocsátandó osztályra, ha ezt az ajándékozó kikötötte. (Osztrák Ptkv. 791. §., német Ptkv. 2050. §., svájci 626. §.), kivéve a taxatív felsorolt ajándékokat (hozomány stb.) melyek viszont osztályrabocsátandók, ha csak az ajándékozó ezt el nem engedte.

A germánok kódexeivel szemben a francia code civil 843. §-a minden ajándék osztályrabocsátását elrendeli, kivéve, ha az ajándékozó elengedte. Ugyanígy intézkedik az olasz kódex.

A taxatív-rendszernek, melyre a germán kódexek és a Teleszky

* A Mjogi Dtar III. k. 63. sz. esetében nem rendelte el a Kúria az osztályrabocsátást, de azért, mert a gyermek 25 évig az örökgyó mellett dolgozott és örökgyó vagyonát munkásságával és szorgalmával gyarapította

javaslata helyezkednek megvan az az előnye, hogy a kérdésnek szabályozása egyszerűbb és átlátszóbb. Ezt hangsúlyozta nyomtatékosan Teleszky az 1885-iki Jogászggyűlésen.

Ezen érvel szemben Jancsó nagyon helyesen arra mutatott rá, hogy a magánjogi intézmények célja elsősorban az, hogy a felmerülő vitás kérdések igazságosan oldassanak meg. A germán népfaj rendszeretetének, alaposságának talán megfelel a taxatív-rendszer. A francia és olasz kódexek nagyobb súlyt fektettek az igazságos, mint az egyszerű megoldásra.

Ebben a kérdésben a magyar fajnak úgy életfelfogása valamint temperamentuma a taxatív-rendszer ellen szól. Láttuk, hogy a régi magyar jog öntudatlanul, de a magyar felfogásnak megfelelően a taxatív-rendszer ellen foglalt állást. Láttuk, hogy évtizedeken át semmi nyoma sem volt a taxatív-rendszernek sem a jogirodalomban, sem a Ptv. előmunkálataiban, sem a bírói gyakorlatban.

A P. H. T. elvi határozata tehát nem felel meg a magyar jogfejlődésnek, nem elégíti ki igazságérzetünket. Semmi okunk sincs arra, hogy a régi jogfejlődéssel szakítva a germán kódexek taxatív-rendszerére térjünk át.

Dr. Teller Miksa.

Részvényjogi vitás kérdések.

I. A közgyűlési határozat megtámadásának joga.

Az 1186 1910. V. sz. kúriai határozat szerint (Hiteljogi Dtar V. 138. l.) a törvénybeütköző vagy alapszabályellenes közgyűlési határozat megtámadásához csak azoknak a részvényeseknek van kereseti joguk, akik már az illető közgyűléskor is részvényesek voltak. A KT. 174. §-a, amely a kereseti jogot szabályozza, akként intézkedik, hogy a kereseti jog minden egyes részvényest megilleti. Arról nincs említés a törvényben, hogy nem a perindítás-kor, hanem a közgyűléskor fennállott részvényesi létszám az irányadó és ennél fogva önként felvetődik az a kérdés, hogy miképpen egyeztethető össze az idézett kúriai határozat a törvénnyel?

Erre a kérdésre a kúriai határozat nem tartalmaz feleletet és ennél fogva a kérdés megvitatása nem mutatkozik célszerűtlennek, még pedig annál kevésbé, mert megállapodott és megmásíthatatlan bírói gyakorlatról még nem lehet szó.

A jogok megszorított értelmezésének csak a kivételes jogok tekintetében lehet helye és ennél az ősrégi jogelvvel fogva a bíró nem arra keres módot, hogy miképpen tagadhassa meg a hozzá folyamodók kérésének a teljesítését, hanem elsősorban azon van, hogyha ez mások méltánytalan megterhelése nélkül lehetséges, a jogkereső igényét kielégítse. Egyenesen kiterjesztő magyarázatot követel az általános érvényű jogelv akkor, ha közjogi jelentőségű jogosítványról van szó, mert ezek a jogosítványok nem vonnak maguk után mások terhére külön kötelezettséget és ezen a téren a jogkiterjesztés nem jelent egyúttal mások terhére kötelezettségnövelést, hanem a jogkiterjesztés mások jogának a megszorítása nélkül foganatosítható.

A kereseti jogra vonatkozó szabályokat tehát inkább kiterjesztően kell magyarázni és ennél fogva megszorító értelmezésnek semmiképpen sem lehet helye.

Abból, ha valaki jogosultság nélkül gyakorol kereseti jogot, elenyészően csekély baj származhatik ahhoz a nagy veszedelemhez képest, amely a kereseti jog alaptalan megtagadásából zúdulhat az anyagi igazságra.

A KT. 174. §-a szerint minden egyes részvényest kereseti jog illet a közgyűlési határozat ellen, ha ez a törvénnyel vagy az alapszabályokkal ellentézik. Amidőn a törvény azt mondja, hogy minden egyes részvényesnek van kereseti joga, kivételt megállapító szabály hiányában, sem a nyelvtani, sem az értelmi magyarázat nem nyújt semmiféle módot arra, hogy a per megindíthatásának törvényes határidején belül akár egyetlenegy részvényest is jogszerűen ki lehessen zárni a kereseti jogból.

Ila közelebbi megjelölés vagy vonatkozás nélkül minden egyes részvényesről beszélünk, akkor józanul senki sem gondolhatja, hogy nem az összes részvényesekről van szó. Legfeljebb az lehet kérdéses, hogy mely időpontbeli összes részvényeseket kell számításba venni, nevezetesen a közgyűlés vagy a perindítás időpontját vegyük-e irányadónak, de ezt a kétséget is teljesen eloszlatja az a körülmény, hogy a törvény a kereseti jogról intézkedik, tehát nyilván azokról van szó, akik a perindítás idejében

részvényesek. Minthogy a közgyűlés és a perindítás ideje nem eshetik egybe, logikai képtelenség volna minden egyes részvényesről beszélni és csak azokra gondolni, akik a közgyűlés idejében voltak részvényesek, mert az időközben a részvények tulajdonában beállott változások folytán a részvényeseknek csak egy része és nem minden egyes részvényes gyakorolhatná a kereseti jogot. Ila a törvény a közgyűlés idejét tekintette volna irányadónak, ezt nyilván külön kiemelte volna, mert minden egyes részvényesnek csak úgy lehet kereseti joga, ha a részvényesek létszámát a perindításkor állapítjuk meg.

Ila csak azokat illetné a kereseti jog, akik a közgyűlés idejében voltak részvényesek, akkor nem lehetne logikusan azt mondani, hogy a közgyűlési határozatot minden egyes részvényes megtámadhatja, mert azok, akik a közgyűlés óta megszűntek részvényesek lenni, emiatt nem gyakorolhatnák a kereseti jogot, az új részvényeseket pedig, minthogy a közgyűléskor még nem voltak részvényesek, emiatt nem illetné meg a kereseti jog.

De lege ferenda lehetne talán azzal érvelni, hogy az új részvényeseknek nem való a megtámadás joga, de az érvényben levő törvényből sehogy sem lehet azt kiolvasni, hogy csak azoknak van kereseti joguk, akik a közgyűléskor már részvényesek voltak. Minden egyes részvényesnek csak akkor lehet kereseti joga, vagyis a törvény rendelkezése egyedül abban az esetben érvényesülhet teljes mértékben, ha a részvényeseknek a perindítás idejében fennállott létszámát vesszük irányadónak.

A törvénynek világos és félreértést kizáró rendelkezésével szemközt az idézett kir. kúriai határozat egymagában nem lehet irányadó.

Ila a törvénynek a logikai és nyelvtani magyarázat szabályaival mindenben megegyező az az értelme, amely szerint egyetlen egy részvényest sem szabad a kereseti jogból kizárni, egymagában nem is volna teljesen megnyugtató körülmény a kérdéses szabály helyessége és célszerűsége tekintetében, minden aggály könnyen eloszlik annak következtében, hogy nem nehéz kielégítő feleletet adni arra a kérdésre, miért szükséges az, hogy minden egyes részvényesnek kereseti joga legyen a törvényellenes közgyűlési határozat megtámadására? A kereseti jognak széleskörű szabályozása nemcsak a részvénytársaság és a részvényesek érdekét mozditja elő, hanem a közérdek szolgálatában is áll. Minél szélesebb körre terjed a kereseti jog, annál több a biztosíték arra, hogy törvényellenes, tehát a közérdekbe is ütköző közgyűlési határozatok érvényesülni nem fognak. A részvényesek egyes érdekcsoportja könnyen szövetkezhetik a többiek megkárosítására és ily szövetkezéssel a közgyűlésen elkövetett merényletek annál gyakoribbakká és merészebbekké válhatnak, minél szűkebbkörű a megtámadásra vonatkozó kereseti jog, vagyis minél kisebb a lehetősége a felelősségrevonásnak.

A közgyűlési határozat hatása nem jelentkezik azonnal, hanem csak idők múltán szoktak a jótékony vagy kellemetlen következmények nyilvánulni és a kereseti jogot sem lehet nyomban a közgyűléskor gyakorolni, hanem jóval később, amidőn a részvények tulajdonában már lényeges változások állhattak be és esetleg csak azok maradtak régi részvényesek, akik a törvényellenes közgyűlési határozat megalkotásában bűnrészesek. A működési szabadság szempontjából kíváncsi ugyan, hogy a részvénytársaság ne legyen sokáig bizonytalanságban közgyűlési határozatainak az érvényessége tekintetében, de ha a bizonytalanságnak nemcsak a megtámadási jog időhözköttöttségével, hanem egyes részvényesekre nézve a kereseti jog teljes kizárásával veszünk elejét, akkor épen a visszaélések biztonságát alapozzuk meg.

(Bef. köv.)

Dr. Alföldy Ede.

Szerzői jog — kiadói jog.

A szerzői jogról szóló 1921. LIV. tc. új törvény, valamint a berni unióhoz történt egyidejű csatlakozásunk gyökeres átalakítását jelzi eddigi egész szerzői jogunknak. Belekapcsolódtunk a szellemi alkotások védelme tekintetében fennálló nagy nemzetközi közösségbe és modern új törvényünk a legmesszebbmenő védelmet adja meg a szerzőknek.

A szerzői joggal a legszorosabban összefügg a kiadói jogi Ezidőszert erre vonatkozólag még mindig a KT.-nek kiadó. ügyletre vonatkozó rendelkezései vannak érvényben. A szerzői jogi törvény tárgyában megtartott ankétén úgy a szerzői, mint

a kiadói érdekeltség sürgette az új kiadói törvény megalkotását, mely a legmegfelelőbbben az új szerzői jogi törvénnyel egyidejűleg lett volna életbe léptetendő. Németország is, amikor 1901-ben az új szerzői törvényt megalkotta, egyidejűleg életbe léptette az új kiadói törvényt is.

Belekerült azonban az új szerzői jogi törvénybe több oly rendelkezés, melynek nem a kiadói törvényben volna helye. Nyilván szerzői oldalról érkezett sürgetésre kiragadott az új törvény egy-két momentumot a kiadó és szerző egymásközi jogviszonyából és nem épp szerencsés módon szabályozta azokat.

Az új szerzői jogi törvény 3. §-a foglal magában a kiadói jogba vágó rendelkezéseket. Kimondja, hogy oly szerződés, melylyel a szerző még csak a jövőben megalakítandó műveire vonatkozó szerzői jogát köti le, öt év elteltével egyévi felmondással bármely fél által felmondható. Ez egyértelmű azzal, hogy ezentúl kiadó és szerző közt a szerző jövőbeni alkotásaira vonatkozólag hat évnél hosszabb időre szóló szerződés nem igen fog létre jöhetni, mert bárhogyan szóljon is a felek közt létrejött szerződés öt év elteltével mindkét fél felmondhatja. E rendelkezést sem jogi, sem kulturális szempontból nem látjuk helyén valónak. A gazdasági lehetetlenülésnek újabb bírói gyakorlatunkban történő igen széleskörű alkalmazása abban az esetben, ha a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt feltűnő az aránytalanság és az egyik fél a másik rovására aránytalanul kedvezőbb vagyoni helyzetbe kerül, lehetségessé teszi a valutáris viszonyoknak és egyéb életkörülményeknek legteljesebb mérlegelését minden hosszú időre fennálló szerződésnél. Ha valamely szerző még a háború előtt egész más pénzérték mellett kötötte le jövőbeni alkotásait élet-hossziglan egy kiadó számára, a mai bírói gyakorlat mellett a lehetetlen rendelkezéseket tartalmazó szerződés érvénytelenítése nem fog nehézségbe sem ütközni. Jogi szempontból tehát nincs szükség arra, hogy a szerző és kiadó közti eddigi szerződési szabadság helyébe elféle kényszerítő rendelkezések, illetve korlátozások lépjenek.

Azonban nem szerencsés ez az intézkedés kulturális szempontból sem, sőt épp a szerzők érdekében sem. Köztudomású, hogy a kiadók épp hosszú időre szóló szerződés alapján létesítettek oly megállapodásokat, mely a szerzőnek nyugodt és gondmentes munkálkodásra adott lehetőséget, tehetségük és tudásuk kifejtését biztosította. Ahhoz, hogy a tehetség érvényesülhessen, hogy munkája széles rétegekben elismerésre találhasson, nem elegendő, hogy az alkotás létrejött. annak megfelelő megjelentetéséről, népszerűsítéséről, hirdetéséről, szóval üzleti adminisztrációjáról is kell gondoskodni, ez ép a kiadó feladata. Természetes, hogy a kiadó a sok költséget és fáradságot igénylő és a kockázattal nem mindig arányban álló sikert eredményező munkát főleg ott fogja végezni, ahol hosszabb időre szóló üzleti lehetőség kínálkozik számára. Ebben a pontban tehát a szerző és kiadó érdeke találkoznak egymással. A hosszabb időre szóló szerződésadta biztonsági érzet a kiadót nagyobb áldozatkészségre bírja s a szerző számára is kellemesebb és biztosabb pozíciót teremt. E részben a példák egész tömegét lehetne felsorakoztatni.

Nagy írók többnyire ugyanannál a kiadónál jelentetik meg műveiket évtizedeken át. Így Munkácsy Mihály összes alkotásai műkereskedőnél voltak lekötve, aki Munkácsy zenijének fejlesztését és elismertté tételét igen jelentős mértékben tudta szolgálni. Ha a kiadó nem köthet szerzőjével hosszabb időre szóló szerződést, úgy ez őt tartózkodásra fogja bírni, aminek hátrányai elsősorban ép a szerzőt sújtják.

Igaz, hogy ma a diszpozitív rendelkezések háttérbe szorítása és a törvényszerű korlátozások kiterjesztése népszerű irányzat és közkeletű szociálpolitikai jelző a gazdaságilag gyengébb fél védelme.

Így Lobe a Reichsgericht tanácselnöke tartott nemrég előadást, melyben egész sorát jelölte meg azoknak a kívánalmaknak, melyek nézete szerint a kiadói törvényben a szerzők érdekében kényszerítőleg fel kellene venni. Ilyen kívánságnak jelölte meg azt is, hogy a szerző művének csakis egyszeri kiadási jogát adhassa el, s a többi kiadások felől mindenesetre szabadon rendelkezhessek. De vele szemben helyesen mutattak rá több oldalról arra, hogy ha ilyen rendelkezés életbe lépne, a kiadó munkáját lényegesen korlátozni volna kénytelen és megszűnnék elsősorban a lehetősége annak, hogy fiatalabb el nem ismert írók

művei, melyekre már ma is nehezen akad kiadó, kiadásra kerülhessenek.

Az új törvény 3. §-a intézkedik még a kiadói jogba vágó arról a kérdéstről is, hogy a szerző a kiadó jogának sérelme nélkül művén a többszörösítés befejezéséig változtatásokat eszközölhet. Ez a rendelkezés sem egészen megfelelő. Részben analóg ugyan a német kiadói törvény 12. §-ának rendelkezésével, de nem érint több olyan pontot, mely a német törvényben szabályozva van. Így a német törvény előírja, hogy a kiadó a szerzőnek az új kiadás alkalmával módot tartozik nyújtani az esetleges változtatás keresztülvitelére.

A mi törvényünk erről nem intézkedik. Minthogy tehát a kiadó az új kiadás megjelentetéséről a szerzőt értesíteni nem köteles, a változtatási jog a szerző számára meglehetősen problematikus értékű.

Ugyancsak a német törvény kifejezetten megállapítja azt is, hogy ha a szerző által keresztül vitt változtatások a szokásos mértéket meghaladják, úgy költségmegtérítéssel tartozik. A magyar törvény e tekintetben sem intézkedik, úgy hogy vitás lehet az, vajjon a kiadó jogos érdekét sértő nagyobb mérvű változtatásokat egyáltalán jogosított-e a szerző keresztül vinni?

Mindebből megállapítható, hogy az efféle részletkérdésekre kiterjedő, ötletszerű alkalmi rendelkezéseknek a törvénybe való felvétele nem kielégítő megoldás. Az új szerzőjogi törvény lényegesen kiterjesztette a szerzői jog védelmi körét. Már ezért is szükséges lett volna, hogy a szerzőnek és kiadónak egymáshoz való viszonya ez új védelmi körökre vonatkozólag is szabatosan körülírássék. A szerzőjogi törvénybe került kiadói jogi rendelkezések nem tették feleslegessé az új kiadói törvény megalkotását, sőt igazolják ennek fontosságát és sürgősségét.

Dr. György Ernő.

* *

A szerkesztőség szíves engedelmével néhány megjegyzést bátorodom tenni a fenti cikkekre.

Az új szerzői jogi törvény 3. §-a csak a jövőben alkotandó minden műre és az ilyen művek meghatározott nemére vonatkozó szerződéseket teszi öt évi fennállásuk után felmondhatókká. A jövőbeli minden műnek vagy ily művek meghatározott nemének, pl. a szerző összes jövőbeli színdarabjainak lekötése örök időre, nyilván oly súlyos lekötése a szerzőnek anyagilag is, személyileg is, hogy ez ellen védelemre szükség mutatkozott.

Dr. György a szerinte is nyilván szükséges védelmet az ilyen ad infinitum-szerződések ellen a gazdasági lehetetlenülés elvei révén keresi. Azonban adott esetben talán nem csak vagy épen nem az anyagi szempontok vezetik a szerzőt, midőn jövőbeli műveire nézve kiadóját változtatni kívánja. Amint az alkalmazotti szerződés is, ha még oly kedvező is, bírói gyakorlatunk szerint bizonyos idő múlva feltétlenül felbontható, ép úgy helyesnek látszott a szerző számára is lehetővé tenni, hogy *jövendő alkotásaira* nézve bizonyos idő múlva a kiadójától szabadulhasson. Ha a szerző meg van elégedve kiadójával, megújíthatja a szerződést. (Az osztrák szerzői jogi törvény 16. §-a jóval tovább megy a mi törvényünkénél, mert nem öt év múlva, hanem bármikor, tehát azonnal is felmondhatóvá teszi a jövőben alkotandó művekre vonatkozó szerződéseket.)

Arról se feledkezzünk meg, hogy a törvény a kiadónak is megadja a felmondás jogát, mert ez a kiadó érdeke is lehet. Csalódhatott a kiadó a szerző tehetségében vagy elvesztheti a szerző a népszerűségét és így esetleg igen nagy teher lehet a kiadó számára az, hogy kiadni köteles a szerző minden jövőbeli tehát — ismeretlen — művét. Szerzőnek és kiadónak egyaránt érdeke, hogy a jövőbeli művekre nézve örökké ne legyenek egymáshoz láncolva. Gyakorlatilag amúgy sem tartható fenn a szerző és kiadó relációja jövőbeli alkotásokra nézve, ha akár a szerző, akár a kiadó nem akarja. A szerző szándékkal vagy kedvtelésből nem ír, vagy gyöngye művet ír; a kiadó szándékkal vagy bizalomhiányból rosszul látja el a terjesztő-propagáló munkát.

Még azt emelem ki, hogy az említett 3. § a felmondást csak a jövőben alkotandó művekre engedi meg, ebből — nézetem szerint — azt kell következtetni, hogy nem engedi meg a felmondást azokra a művekre, melyeket a szerző a jövőben alkotandó művekre nézve kötött szerződés alapján már szolgáltatott a kiadónak.

A szerző korrektúra-jogát is méltányos volt megengedni

Igaz, hogy a törvény 3. §-a ezzel szemben nem említi meg, hogy a kiadó értesíteni tartozik a szerzőt, hogy új kiadást akar eszközölni. De ha a szerzőnek joga van változtatni, ebből nyilván következik, hogy a kiadó erre alkalmat tartozik adni. E részben a bíró nyilván a jóhiszemű felek közti forgalom szokásait fogja irányadónak tekinteni. Nem zárja azonban ki a törvény, hogy a szerző a változtatások eszközölésének jogáról kötelezőleg lemondhasson, mi pl. tömnyomatú kiadásokra tekintettel fontos lehet a kiadóra.

Szemben dr. György nézetével úgy vélem, hogy a túlságosan költséges változtatásokra vagy javítások késedelmes végzésére a szerzőnek aligha van joga, mert az új törvény kifejezetten megmondja, hogy csak oly változtatásokat eszközölhet a szerző, melyek nem sértik a kiadó jogos érdekeit. A méltánytalanul drága vagy megengedhetetlenül késedelmes változtatás pedig sérti a kiadó érdekeit.

Arra nézve egy véleményen vagyok a cikkíróval, hogy célszerű lett volna a kiadói jogot is egyidejűleg újra szabályozni és hogy nem célszerű más — bárha rokon joganyagból — kiragadni egyes vonatkozásokat és azokat alkalmasszerűen szabályozni. Valamint abban is azonos a véleményem, hogy az új szerzői jogi törvény 3. §-ának második és harmadik bekezdése — melyek tényleg a kiadói jog körébe vágnak — bárha felfogásom szerint helyes tartalommal rendelkeznek, nem a legszerencsésebben szerkesztett része az új törvénynek. Okozhatta ezt az, hogy — úgy tudjuk, a már szervesen feldolgozott, régen kész tervezetbe, mintegy kapuzárás előtt illesztették be e két rendelkezést, olyannyira rögtönözve, hogy az indoklás meg sem emlékeztetett róluk.

Dr. Szalai Emil.

Szemle.

— **Az ügyvédi kamara közgyűlése** nem először de attól tartunk nem is utóljára foglalt állást a közszabadságok helyreállítása érdekében. Bárha a siker csekély reményével is, az ügyvédség mégis kötelességét teljesíti, midőn a jog eszméjével ellenkező és a jog külső formáival burkolódzó atrocitások ellen, mint aminő az. internálás, numerus clausus stb. tiltakozik. A kivételes hatalmat biztosító törvény, amely a jogalkotást a végrehajtó hatalom kezeli rubázza, voltaképp negációja a jognak és menthetetlen önellenmondásba keveredik, aki a kivételes hatalomról szóló törvény segítségével kívánja a normális jogállapotot helyreállítani. Jogállapotaink normalitásának első feltétele a kivételes hatalom megszűnte.

Kivételes hatalmat a végrehajtásnak az 1912: LXIII. tc. és az ennek hatályát meghosszabbító 1920: VI. tc. adott. Van azonban egy másik kivételes hatalom is, amely elkerülte az ügyvédi kamara figyelmét. Nem a törvényen kívül és a törvények felett álló felelőtlen elemekre gondolunk ezúttal, hanem arra a kivételes hatalomra, amelyet újabb törvényeink a bíróságnak biztosítanak. Midőn a svájci Ptk., Eugen Hubernek genialis alkotása megszületett, egyik kritikusa a kódexet ép oly plasztikus, mint nemzetien jellemző kifejezéssel emmenthali törvénynek keresztelte. Oly latitudine-öt biztosít a bírói szabad mérlegelésnek, hogy a lyukaktól alig látszik a norma. Svájcban, ahol a népbíróság a nemzet élő lelkiismeretét testesíti meg, ez a kivételes bírói hatalom, tudunkkal, semmi hátránnyal nem fenyegeti a jogbiztonságot. Sajnos, nem mondhatjuk ugyanezt az újabb magyar emmenthali törvényekről, amelyek a magánjog terén indokolt latitudine-öt egyéb jogterületekre vitték át. Akár az adótörvényeket, akár a földbirtoktörvényt vagy a lakásrendeletet olvassunk — a büntetőjogi törvényekről nem is szólva — úgyszólván minden rendelkezésüket a bírói mérlegelésre, belátásra, megfontolásra bízott kivételeknek, kaucukfeltételeknek oly tömege lyukasztja át, hogy a házagok közt szinte elvész a szabály. Midőn a jogrend keretei szilárdak, talán örvendeni lehetne a bírói hatalom ily kiszélesítésének, ma, sajnos, csupán akadály a jog és törvénybe vetett hit megszilárdulásának. A ki-

vételek csak addig erősítik a szabályt, amíg nem oly nagyszámúak, hogy maguk is szabállyá válnak. A bíró, aki nem lel támaszt a törvényben, nem veszi észre a törvény korlátait sem és a kivételes hatalom, amelyet a bíró gyakorol, veszedelmesen hasonlít az önkényhez. Ha komolyan óhajtjuk a jogrend helyreállítását, a bíróság kivételes hatalmát ép úgy a háború előtti törvények keretei közé kell visszateríteni, mint a végrehajtó hatalomét.

— **«Turpis causa esetén — követelési jog?»** Ezen a címen közzétettem e lap 6. számában a kir. Kúria P. IV. 1430/1921. számú ítéletének rövid megbeszélését, oda konkludálva, miszerint ezt az ítéletet azért nem tartom helyesnek, mivel turpis causából származó követelésre irányuló keresetnek helyt ad és kiemelttem, hogy itt nem visszakövetelésről van szó.

Árdrágító-ügyletből kifolyólag a megbízott a megbízótól felmerült készkiadásainak megtérítését követelte.

Erre a cikkemre e lap 7. számában dr. Beck Salamon ügyvéd úr és e lap 9. számában dr. Liebmann Ernő ügyvéd úr reflektál.

Igaz örömmel állapíthatom meg, hogy mindketten igen érdekes szempontból foglalkoznak e kérdéssel; azonban álláspontom helytelenségéről nem győztek meg.

Az álláspontom lényege az, hogy a megbízott által eszközölt készkiadások megtérítése iránti követelés nem tekinthető kétoldalú szerződés alapján az egyik fél által a másik fél részére teljesített szolgáltatás visszakövetelésének. Mindkét ügyvéd ezzel szemben annak a nézetnek ad kifejezést, hogy «tulajdonképpen» ez a követelés az anyagi jog szerint visszakövetelés, mert «megvolt vagyonnak visszaszerzéséről» volna szó.

Ezt tévesnek tartom. Ha a megbízott készkiadásait megítélhetőknek tartjuk a turpis causa dacára, akkor egyáltalában minden követelésnél fogjuk találni valami kimagyarázását annak, hogy «tulajdonképpen» visszakövetelés forog fenn. Ez hiba volna. Én e kérdésnél a Ptkv. biz. szöve. 1510. §-ából indultam ki és az ott használt «visszakövetelés» szóból. Ennek a §-nak szerkesztésénél néhai boldogult Barna Ignác barátommal, ki e §. szövegezésével volt megbízva, kompromisszumot kötöttem, tehát befolytam a szövegezésre. A «visszakövetelés» szónak oly tág magyarázatára azonban, amilyent dr. Beck és dr. Liebmann ügyvéd urak adnak, nem gondoltunk. Ezt a tényt óhajtottam leszegezni azzal, hogy szem előtt tartandó az, hogy turpis causából folyó követelés és visszakövetelés rendszerint nem ítéltető meg; ez a szabály. Ha már az alól az 1510. §. második bekezdése kivételt állapít meg, akkor ezt ne magyarázzuk kiterjesztőleg, ami már jog- és erkölcspolitikai szempontból sem kívánatos.

Dr. Schuster Rudolf.

— **Az udvarias ügyész.** A Bp. 330. §. első bekezdése értelmében az ítélet kihirdetése után először az ügyész és csak utána nyilatkozik a vádlott és a védője. A budapesti kir. törvényszéken nem egyszer előfordul, hogy először a vádlottat kérdezik meg a jogorvoslatra nézve és csak utána nyilatkozik az ügyész, mintegy függővé téve a saját perorvoslatát a vádlott perorvoslatától. Ez a szokás teljesen perrendellenes, visszatérést jelent a Sárga könyv szabályaihoz, melyeket ezen vonatkozásban ép azért küszöbölt ki a perrendtartás, mert a perorvoslatok nem lehetnek az ügyész és a vádlott között alkudozás tárgyai és a vádlott nem presszionálható az ügyészi fellebbezés fenyegető eshetősége által az esetleg igazságtalan, de enyhe ítéletben való belényugvársra. Mult héten egy lopási ügyben a Bp. 330. §. első bekezdésétől eltérően az ügyész bevárta a vádlott és védő perorvoslatát és csak azután jelentett be fellebbezést a vádlott terhére. A védő azon az alapon, hogy az ügyész perorvoslat bejelentésével elkészt, az ügyész fellebbezésének visszautasítását indítványozta. Az egyes bíró az általános szokásra való hivatkozással az ügyészi fellebbezést elfogadta és ezen végzés ellen a védő felfolyamodással élt. A kir. Ítéletábla döntésétől függ, hogy vajjon a jövőben a Bp. 330. §. első bekezdésének szabálya érvényesül-e, vagy pedig perjogi elvekkel ellentétben a desuetudo leronthatja-e a törvényt.

— **A békeszerződés visszaható ereje.** Szladits Károly a Békejog és Békegazdaság folyó évi április—május számában igen érdekes ismertetést közöl a vegyes döntőbíróóság eddigi gyakorlatáról. Az ismertetés beszámol a francia-német vegyes döntőbíróóságok nagy feltűnést keltett ítéletéről, amely a béke-

szerződés rendelkezéseinek visszaható erőt adott. A kérdés nagy anyagi fontossága miatt a döntést a franciák az ismertetés szerint «francia győzelem»-ként üdvözölték, míg a német jogászvilág kritikája a visszaható erő lehetetlensége miatt zúditott támadásokat a döntőbíróóság ítélete ellen. Boldog németek! Ők még panaszkodhatnak és érvül hivatkozhatnak a visszaható erőt kizáró jogi alapelvekre. Hogy is mondja a Code Napoleon rengő paragrafusa: La loi ne dispose que pour l'avenir, elle n'a point d'effet retroactif. Nekünk magyaroknak a méltatlankodás fegyverének forgatására is hiányzik az erkölcsi jogosultságunk. Szembe fogják velünk szegezni az 1915. XIX. teikk rendelkezését, amely törvénybeiktatta és jogelvvé tette a visszahatóerő jogtalanságát. Hogyan fogjuk mi elhárítani balog-kezű kodifikációnk hibáját, arra tanítsanak ki bennünket az ég angyalai. B.

— **A. H. T. 3. §-ához.** Az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépő vőlegény a menyasszonynak, illetve atyjának megtéríteni köteles: a szokásos vendéglátást meghaladó nagy számú megvendéglések költségeit, — a neki és szüleinek küldött élelmiszer-csomagok értékét, — a bútor és kelengye vásárlása végett tett utazások költségeit, — az alkalmazását a vőlegény kívánsága folytán otthagyo menyasszony elmaradt keresetét. (Kúria III. 2950. 1921.)

— **Közösség megszűntetése.** Jogszabály, hogy akkor, ha mezei gazdaság alá tartozó ingatlanokon gazdasági (tanyai) épületek vannak, és a természetbeni megosztás nem eszközölhető úgy, hogy mindegyik tulajdonostársnak jusson ilyen épület: akkor ez a körülmény nem gátolja a természetbeni megosztást, hanem az a fél, akinek a tanya rész jut, szakértők által megállapítandó pénzbeli vagy földbeni értékpótlást köteles juttatni annak a félnek, akinek tanya, illetőleg épület nem jutott. Mégsem alkalmazható ez a jogszabály és nem szüntethető meg a tulajdonközösség, ha az anyag kevés volta és rendkívüli drágasága, a pénz vásárló erejének folytonos változása és a munkabérek rendkívüli magassága miatt az épületek értéke annyira megváltozott, hogy az a fél, akinek az épületek értékét akár pénzzel, akár földdel kellene pótolnia, nagyon könnyen károsodhatnék. (Kúria V. 3326. 1921.)

— **Ponyvabérlet.** Általános kereskedelmi szokás, hogy a ponyvabérlet rendszerint felel minden kárért, mely a ponyvában (zsákban) a rendeltetésszerű használatból járó természetes rongálódást meghaladóan, akár véletlen és elháríthatlan esemény folytán is, keletkezik. Még inkább akkor, ha azokat, a bérbeadó hozzájárulása nélkül, harmadik személynek használatra tovább adta. A kár összegére nézve azon időpontbeli érték irányadó, amikor a bérbeadó az elveszésről értesült, és amely időpontig a kölcsöndíj (bér) is igényelhető. Közömbös, hogy a háborús viszonyok (megszállás) az értesítést késleltették: mert ez az ok nemcsak a bérlőnek, hanem a bérbeadónak hatáskörén is kívül esett. (Kúria IV. 4485. 1921.)

— **Részvénytársaság alapítóinak felmentése.** Az alakuló közgyűlés a részvénytársaság alapítóinak megadta a felmentést (keresk. törv. 154. §. 5. p.), de a cég bejegyzése nem sikerülve, a részvénytársaság nem létezőnek tekintendő. Ennélfogva az alakulással együtt a felmentés is hatálytalan lévén, az alapítók a részvényekre befizetett pénzekért (152. §.) felelősök maradnak. (Kúria IV. 2808. 1921.)

Nyug. kir. ítélőtáblai bíró jömenetelű ügyvédi irodába társulna vagy irodavezetőnek elmenne Budapesten. Cím a kiadóhivatalban. 16445

Ruszká-Krajnába (Máramaros stb. megye) utazom. Kartársaktól megbízásokat június 15-ig átvesszek. Dr. M. Z., V. ker., Bank-utca 4., telefon 102-54. 16446

Ügyvédjelöltet — keresztényt, gyakorlattal bírót, kivel később, esetleg társulna is — keres dr. Berencsy Gyula ügyvéd, Hajdunánás. Fizetés megegyezés szerint. 16449

Vidéki közjegyző a nyári hónapokra teljes gyakorlattal bíró helyettest óhajt alkalmazni. Cím a kiadóhivatalban. 16450

Jónevű nagy gyakorlatú fővárosi ügyvéd, elsőrendű munkatárs, saját praxisa beolvasztásával társul belépne előkelő fővárosi ügyvédi irodába. Ajánlatokat «B. 22.» jellegre Sikray hirdetőirodába, Vilmos császár-út 33. kér. 16447

ÜGYVÉD URAK :: FIGYELMÉBE

ajánljuk, hogy **HIRDETÉST**, valamint mindenemű **előfizetést** az **összes bel- és külföldi lapok**, úgyszintén a **Budapesti Közlöny** részére **eredeti kiadóhivatali árban veszünk fel**. Ha tehát bármilyen hirdetési megbízásuk volna (árverési hirdetmény, ítélet hírlapi közlése, üzletátadás-átvétel, ingatlan vétel-eladás, részvénytársasági közgyűlési meghívó, zárszámadás, kommuniké, nyilatkozat, gyászjelentés, házassági hír stb. stb.), szíveskedjenek irodánkhoz fordulni, hol nagybecsű megbízásaik a legpontosabb és legszolidabb elintézésért nyernek. Megbízásokat **telefonon is** elfogadunk, **irodai órákat** pedig reggel 8-tól este 7-ig **minden megszakítás nélkül tartunk**. 16448

SIKRAY

Hírlap-
előfizetési és **HIRDETÉSI IRODA** (FARKAS ZSIGMOND).

Tel. 65-5. VI., Vilmos császár-út 33. Tel. 65-25.

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár)

1921. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. Térfy Gyula, kir. kuriai tanácselnök.

Ára füzve **650 K**, fekete kötésben (Corpus Juris) **750 K**, barna kötésben (Hatályos Törvények) **750 K**.

Megrendelhetők: a Franklin-Társulathoz, Budapest, IV., Egyetem-u. 4. sz. és a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Bpest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben. A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközölhetik. — A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői jeldr számítatik.

Ügyelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
köttetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józs. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata segítségével a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Részvények plurális szavazati joggal. — Alföldy Ede ny. kir. táblai tanácselnök: Részvényjogi vitás kérdések. — Dr. Áuer György kir. ügyész: Jog, igazságszolgáltatás és forradalom. — Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd: A próbaidő jelentősége az alkalmazottak szolgálati jogviszonyainál. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 6. iv. — Büntetőjogi Döntvénytár. XIV. k. 5. iv.

Részvények plurális szavazati joggal.

Néhány héttel ezelőtt híre járt, hogy Stinnes úr magyar iparvállalatok és azok részvényei iránt érdeklődik. A dolog nem volt igaz, de nagy izgalmat keltett bizonyos bankérdekeltségek körében. Mert, ha Stinnes úr tényleg jó áron összevásárolja a részvényeket és többségre tesz szert, a gestióban változás állhat elő. Ezt pedig sem az igazgatóságok, sem az érdekelt bankok nyugodtan nem nézhették és azért elhatározták, hogy eme külföldről jövő attentatum ellen védekezni fognak. Már ez elhatározásnak is szembevetendő nagy hatása volt. A részvények 2—3000 koronát vesztek árfolyamukból, természetesen nem az illető igazgatóságok és érdekeltségi körök, hanem a részvényesek kárára. Utóbbiak körében találkoztak olyan naiv emberek, akik azt a kérdést vetették fel, vajjon mi joga követelik az igazgatóságok, hogy a társaságok feletti hatalom az ő kezükben maradjon és mi címen illeti meg az illető bankokat az örökös jog a vállalatok, mint jövőbeli források felett diszponálni. Voltak olyanok is, akik azt a nézetet vallották, hogy ha az illetők súlyt fektetnek a stallumokra, úgy vegyenek részvényeket és tegyenek szert a többségre. Ezek a destruktív hangok természetesen megérdemelt sorsra jutottak, lázadásnak minősítették, mely a részvényeseknek kijáró birkállapot felforgatására alkalmas. Közgazdaságilag tehát a kérdés el volt intézve.

Az illető érdekeltségi körök elhatározására jogi szempontból bennünket mégis érdekelhet némileg. Azért legyen szabad a többségpótló eszközök finoman kigondolt rendszerét közelebbről szemügyre venni. A két érdekeltség a következő tervvel lépett a nyilvánosság elé. Fel fogják emelni az alaptőkéket és ki fognak bocsátani olyan új részvényeket, melyek a részvényesek kezébe nem kerülnek. Ezeket kétségtelenül megbízható elemek számára fogják lekötni, mert más kezekben veszélyeztetnék az uralom stabilitását. A részvények pedig sajátos típusú fognak képviselni. Szerények lesznek, csak 5%-os hozadékot igényelnek és nem is aspirálnak nagyobb végkielégítésre, mint a névértékre. Ennyiben tehát a régi részvényeseknek nincsen okuk panaszkodni. Csak egy kis varázszerű különbözteti meg a többi részvénytől, 15 évre többséget adnak a szerencsés tulajdonosoknak, mert ezek a különben igénytelen részvények közül mindegyik 25 szavazatra jogosít. A dolog jól van kieszelve, jöjjön többség vagy kisebbség, adjon más 100,000 koronát egy részvényért, mind nem használ. Egy jel, a 25-ös kaliberű részvény akcióba lép és nincs opposzió. Ellenben van biztos bankjövedelem, hozzáférhetetlen pozíció és állandó dividenda politika, a pénz vásárló erejéhez képest, részvényenként 30 filléres osztalék.

Hogy ilyen vakmerő részvényjogi támadások egyáltalában keletkezhettek, ez arra vezetendő vissza, hogy a közgyűléseken képviselt u. n. hivatalos többségek a gyakorlat révén feljogosítva érzik magukat alaptőke-felemelések alkalmával az új kibocsátású részvényeket egészen vagy részben szindikátusoknak átten-

gedni. Ez a részvényesek óriási megkárosodását jelenti és sokan úgy gondolkozhattak, ha ez meg van engedve, miért nem lehetne egy lépéssel továbbmenni. Csak hogy rosszul számítottak, a szenvédély elvakította őket és olyan területre kerültek, melyet még a mi rozoga részvényjogunk is megvéd. Mert bár jelenleg teljesen védtelen nálunk a kisebbség az ad hoc összeverődött többséggel szemben egyetlen egy ponton hozzáférhetetlen pozícióban van minden egyes részvényes. A lex contractus, mely az alapítás stádiumában alapító, részvényjegyző s a még csak keletkező társaság közti jogviszonyt szabályozza, semmiféle többséggel sem változtatható meg. A részvénytársaság alkotmánya nagyon labilis alapon nyugszik, de azt ami a tervzetbe a törvény parancsa folytán fel volt veendő, vagy fel lett véve, azt még közgyűlési határozattal sem lehet megváltoztatni. A K. T. 150. §-ának 6. pontja szerint a tervzetnek magában kell foglalnia az alapítóknak vagy másoknak biztosítani kívánt előnyöket. Az, amit a szóbanforgó esetben el akarunk érni, oly előny, melynél drasztikusabbat el sem lehet képzelni. A részvényes ugyanis jogait a közgyűlésen gyakorolja és a gestióknak összes ügydöntő esetei közgyűlési határozat tárgyát képezik. Dönt pedig a közgyűlés a többségi elv alapján úgy, amint ez az alapszabályokban meg van állapítva. Jogilag most már nem tartom kizártnak, hogy az alapítás alkalmával az alapítók vagy más érdekelttek kikössék maguknak azt a jogot, hogy ők olyan kategóriájú részvényeket kapjanak, melyek mindegyike huszonötször annyi szavazati joggal bír, mint a többi részvény. Ez gyakorlatilag azt fogja jelenteni, hogy a kizárólagos részvényesek kezében 25-ször annyi jog van, mint a többi részvényes kezében. Talán nem kell bizonyítani, hogy a lefokozott részvények, ha nem is egészen értéktelenek lesznek, de minden esetre sokkal kisebb értéket fognak képviselni, mint a kiváltságos szavazati joggal felruházott részvények. Gondoljunk csak a dividenda-politikára, ahol egyik csoportnak módjában állana a másikat úgy kiéhezíteni, hogy kénytelen volna részvényét minden áron odaadni. Ha már most az alapítás alkalmával találkozónak olyan alapítók, akik elég merészek volnának maguknak részvényeket kikötni huszonötszörös szavazati joggal és ha találkozónak olyan részvényjegyzők, akik ezzel szemben megelégszenek egyszeres szavazati joggal, úgy a formai jog talán szemet hunyhathatna, ha csak nem válnék vitássá a részvényjegyző épelméjűsége. De mindenestre elengedhetetlen feltétele volna ennek a tranzakciónak, hogy ez az exorbitáns előny a tervzetbe és az alapszabályokba felvéssék, mert különben a K. T. 156. §-a értelmében a társaságot nem köteleznék. Ebből megdönthetetlenül következik, hogy az alapítási tervzetben ilyen előny egyesek javára kikötve nem lett, azt később a társaság fennállása alatt a részvényesekre már semmiféle többséggel nem lehet oktrojálni.

Ez így áll pozitív törvényünk alapján. De még elítélőbb eredményhez jutunk, ha a kérdést az igazság és méltányosság alapján mérlegeljük. Mi jogcíme lehet a részvényesek egyik csoportjának, hogy a másik csoport jogait a maga javára elkobozza. Mi joga követelheti valaki a véletlenül élvezett előnyök perpetuálását minden ellenérték nélkül, még pedig olyan eszközök igénybevitelével, melyek a részvények nagy tömegét értéktelennítik. Nem igaz az sem, hogy az idegentőke bevándorlása a köz szempontjából káros volna és elszegényedésünk közepette valóságos bűn a részvényeknek belső értékéhez képest való értékesítését lehetetleníteni. Ha az idegen tőke visszaélne a helyzettel, még mindig találkozónak mód annak megrendszabályozására. Hogy pedig ez az egész

aggályoskodás mennyire nem őszinte, ezt megvilágítja az a tény, hogy a szereplő érdekcsoportok egyik oszlopos tagja egy bécsi bank.

A joggyakorlat tehát legyen résen. Mert, ha ez az u. n. alap-tőkefelemelés sikerülne, úgy összes részvényeink értékük nagyrészt elvesztették. A nagy alaptőkéjű társaságoknak nem lesz nehéz egy rövid határnapra kitűzött közgyűlésen egy relatív többséget összehozni, mely akár száz és ezerszeres szavazati joggal felruházott részvényeket kreál. A fix kamatozású papírok a pénz elértéktelenedése folytán megszűntek vagyontárgyat képezni, bizonyos érdekkörök túlzásai odavezethetnek, hogy részvényeink hasonló sorsra jutnak.

Dr. Köny Vilmos.

Részvényjogi vitás kérdések.*

II. A részvényesi jog alapszabálybeli korlátozása.

Egy-két kúriai határozat (50/V. 1911. és 481 V. 1913. Hitelj. Dtar V. 71. és VIII. 83. l.) érvényesnek ismeri el a részvénytársasági alapszabályoknak azt az elég gyakran előforduló intézkedését, amely szerint a közgyűlésen csak azok a részvényesek vehetnek részt, akiknek a részvényesi minősége a közgyűlés előtt bizonyos ideig már be volt vezetve. Az idézett határozatok az alapszabályok ellen intézett támadásokat azért nem találták helytállóknak, mert az alapszabályoknak a KT. 159. §-ának 9. pontja szerint a részvényesek szavazati jogáról és ennek mikénti gyakorlásáról intézkedniök kell és mert nincs oly törvényes intézkedés, amely tiltaná, hogy az alapszabályok a névre szóló részvények birtokosainak a jogait a részvénykönyvbe való bevezetéstől számított, nem túlságosan hosszú ideig tartó birtoklástól tegyék függővé, annál inkább, mert a részvénytársaság állandóságának és biztonságának érdeke, hogy a szavazati jogot csak olyan részvényesek gyakorolják, akiket a társasághoz tartósabb érdek fűz és részvényeiket nem közvetlenül a közgyűlés előtt, esetleg üzérkedés céljából vásárolták.

Ez az indoklás a kérdésnek csak felszínes részével foglalkozik és a mélyebbre ható vizsgálódást mellőzi, holott olyan szempontok is vannak, amelyek a bírói döntést tévesnek bizonyítják.

A Jogt. Közl. 1921. évi 8. számában már szóvátettem a kérdést és ezúttal a megvitátást kiegészíteni kívánom. Az idézett bírói határozatok mindenekelőtt nem adnak feleletet arra a föl-toluló kérdésre, hogy a részvényesi jog alapszabálybeli korlátozása miképpen egyeztethető össze a KT. 176. §-ának azzal a szabályával, mely szerint a közgyűlésen való részvétel joga a részvényesek összességét illeti. Az alapszabályok a részvényesek szavazati jogáról és ennek miként való gyakorlásáról akkor is intézkedhetnek, ha a közgyűlésből egyetlen egy részvényt sem zárnak ki, sőt, a szavazati jogról is lehet az alapszabályokban akárhány intézkedést tenni anélkül, hogy egyetlen egy részvényt is a szavazati jogtól meg kellene fosztani. Eszerint a KT. 159. §-a nem kivételes szabály a 176. §-al szemközt és ennél fogva a szavazati jog szabályozása keretében egyetlen egy részvényt sem kell és nem is szabad egyetlen egy közgyűlésből kizárni és egyetlen egy részvényt sem kell és nem is szabad egyetlen egy alkalommal sem a szavazati jogtól megfosztani.

De még abban az esetben is, ha a 159. §-nak az volna a célzata, hogy a 176. §-ban biztosított jog megszüntetését vagy korlátozását tegye lehetővé, a 176. §-ban kifejezésre juttatott elvre való tekintettel akkor sem lehet helye oly mérvű jogmegszüntetésnek vagy megszorításnak, amely jogi érdek előmozdítása nélkül visszaéléseket tesz lehetővé, vagy amely a jog általános elvei szempontjából céltalan.

A bírói gyakorlat a részvényesi jog alapszabálybeli korlátozhatóságának indoklásul egyrészt a törvényes tilalom hiányát hozza fel, másrészt pedig azért tartja célszerűnek a részvényesi jog ideiglenes felfüggesztését, mert az új részvényesek megbízhatósága eleinte nem áll elég szilárd alapon.

Ami mindenekelőtt a törvényes tilalmat illeti, léves az a fel-fogás, amely azt tartja, hogy jogok csak akkor létezhetnek, ha tiltva nincsenek és hogy a jogokat, különösen pedig a tagsági jogokat céltalanul és jogi érdek nélkül is, tetszés szerint korlátozni szabad. A jog és különösen a tagsági jog felfüggesztésének

vagy megszorításának a lehetősége nem függ az arra vonatkozó törvényes tilalom hiányától, hanem ellenkezőleg csak akkor lehet annak helye, ha azt a törvény kifejezetten megengedi. A törvény külön engedélye nélkül a tagsági jogot érvényesen sem felfüggeszteni, sem egyébként megszorítani nem lehet. Legkevésbé pedig az olyan felfüggesztés vagy megszorítás tekinthető megengedettnek, amely a jogi érdekek szempontjából céltalan.

De még abban az esetben is, ha a törvényes tilalom hiánya a tagsági jogok felfüggesztését vagy megszorítását lehetővé tenné, akkor sem volna érvényes a részvényesi jog alapszabálybeli korlátozása, mert a KT. annak a kimondásával, hogy a közgyűlésen való részvétel és szavazás joga a részvényesek összességét illeti, kifejezetten tiltja azt, hogy ily felfüggesztés vagy megszorítás jogi érdek kielégítésének a célja nélkül helyet foglalhasson.

A részvénytársaság állandóságának és biztonságának, valamint a részvényesek megbízhatóságának a szempontja csak egy-oldalú világításban nyújtja azt a látszatot, mintha a részvényesi jog alapszabálybeli korlátozása nem volna jogellenes, de körül-ményesebb vizsgálódás egészen más képet mutat.

Olyan régi részvényesek, akik részvényeiken túladni szándékoznak, mindig vannak és ezeknek a részvénytársaság állandósága és biztonsága, vagyis jövője már nem fekszik a szívükön, hanem minden érdekük a pillanatnyi helyzet kiaknázására összpontosul. Az új részvényesek csak kivételképpen nem törődnek a részvénytársaság jövőjével, ellenben azok a régi részvényesek, akik a részvényeiken túladni szándékoznak, kivétel nélkül a gyors kizsákmányolásban, amely a részvénytársaságra kétségtelenül veszedelmes, lelik érdeküket és a bírói gyakorlat még sem fosztja meg ezeket a részvényeseket szavazati jogaikról, nyilván azért, mert nem lehet eléggé tudni, kik azok a részvényesek, akiknek a részvénytársaság biztonsága és állandósága már nem áll különös érdekükben. Az új részvényesekre vonatkozóan még kevésbé lehet tudni, kik szerezték részvényeiket üzérkedés vagy rabló-gazdálkodás végett és a bírói gyakorlat mégis ezekre csap le, holott nem lehet kétség aziránt, hogy az igazságszolgáltatás sújtó keze aránytalanul több ártatlant fog érni, mint amennyi rossz-hiszeműségnek a leszerelésére képes. Azért, hogy akadhat olyan részvényes is, aki jogával visszaél, a jog fegyvereit a tisztességes szándéknak nagy többségétől is elszedni, aligha helyes jog-politika.

A rosszhiszeműség vélelmezése a jog alapelveibe ütközik és ennél fogva senkiről sem szabad előre feltételezni, ami különben is csak kivételesen fordul elő, hogy üzérkedés vagy rabló-gazdálkodás végett vásárol részvényeket. A kivételes esetek az általános szabály alapjául nem fogadhatók el és ennél fogva jogi képtelenség az a szabály, amely kivétel nélkül minden részvényes jogát felfüggeszti amiatt, mert a részvényesek közt olyanok is akadhatnak, akik jogaikkal visszaélnék.

Érthetetlen, miért kell minden részvényessel gonosztevéként bánni amiatt, mert gonosz szándékú részvényesek is vannak és főképpen az a megfoghatatlan, hogyan lehet a törvény alapvető intézkedésével biztosított jogot akként felfüggeszteni, mintha az a jog-egyáltalában nem is létezett volna.

A bírói gyakorlat ártatlan részvényesek jogainak a felfüggesztésével akarja visszaéléseknek elejét venni és ugyanakkor sokkal nagyobb visszaéléseknek nyit teret azzal, hogy az új részvényesekre vonatkozó jogszünetelés ideje alatt módjában áll a többi részvényesnek az új részvényesek kárára garázdálkodni. Az új részvényeseknek úgynevezett betörése ellen a régi részvényeseknek legalább módjukban áll védekezni, mert jogaik teljes birtokában vannak és különben is mindenkor résen lehetnek, de az új részvényesek jogaik felfüggesztése következtében teljesen ki vannak szolgáltatva részvényestársaik önkényének. A részvényesi jog alapszabálybeli korlátozása több visszaélést tesz lehetővé, mint amennyit másfelől megakadályozni képes.

Újabban is akadt olyan kúriai határozat (P. IV. 2634/1921.), amely szintén kimondja, hogy a részvénytársaság alapszabályai-ban érvényesen kiköthető az, hogy a részvényes jogait a közgyűlésen csak az esetben gyakorolhatja, ha részvényei a közgyűlést megelőző bizonyos határidő előtt a társaság részvénykönyvében nevére átíratnak.

Ez a határozat sem különbözik a korábbiaktól abban a tekintetben, hogy mellőzi a vitás kérdésnek mélyebbreható vizsgálátát és csak egyoldalú és felszínes tárgyalásba bocsátkozik.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 10. számban.

Van azonban ebben az újabb határozatban olyan megállapítás, amely a bírói gyakorlatban elfoglalt álláspont tarthatatlanságát bizonyítja. Az újabb határozat megállapítja, hogy az új részvényesek azért nem szavazhatnak a közgyűlésen, mert az alapszabályban a szavazati jog megszerzésére meghatározott határidő még nem következett be, a régi részvényesek pedig azért, mert már megszűntek részvénytulajdonosok lenni. Ez a megállapítás rávilágít arra a bökkenőre, hogy a részvényesek egy része, esetleg épen a többsége, a törvény világos célzata ellenére, egészen ártatlanul a jogfosztottság állapotába kerülhet és ki van szolgáltatva részvénytársai önkényének.

A részvényesi jog korlátozásáról tulajdonképpen nem is lehet szó, mert a K.T.-nek már idézett szakaszai nyomatékosan kifejezik, hogy a részvényesek sorsa fölött való határozathozatal joga a részvényesek összességét illeti. Mindazonáltal leküzdhetetlen kezelési és egyéb eljárási nehézségek maguk után vonják a részvényesi jognak ideiglenes korlátozottságát. Így például a névre szóló részvényeknél a részvényesi minőség legitimálása elkerülhetetlenné teszi, hogy ennek az eljárásnak a tartama alatt a részvényesi jog némely tekintetben szüneteljen. Ez a szünetelés azonban a föltétlenül szükséges időtartamon túl érvényesen ki nem terjeszthető és ennél fogva nem lehet érvényes olyan alapszabálybeli intézkedés, amelynek következtében a legitimálási eljárás miatt a részvényesi jog hosszabb ideig szünetel, mint amennyi ideig az elkerülhetetlen.

A törvény szelleme még azt sem tűri meg, hogy a részvényesi jog a legitimáláshoz rendszerint szükséges idő egész tartama alatt szüneteljen akkor, ha a legitimálás tényleg rövidebb idő alatt mehetett végbe. Tegyük fel, hogy az alapszabály a legitimálási eljárásra nyolc napot állapít meg és kimondja, hogy az a részvényes, aki nyolc nappal a közgyűlés előtt legitimálva nincs, a közgyűlésen részt nem vehet. Már most, ha a legitimálási eljárás a nyolc napon túl ugyan, de tényleg megtörténik és a részvényeknek a közgyűlés céljára való letétele is még a közgyűlés előtt bekövetkezik, a közgyűlésből való kizárás nem lehetne érvényes, mert csak a törvény betűjének felelne meg, de a törvény szellemével igazolható nem volna.

A törvény szellemével a részvényesi jognak az a korlátozása sem áll ellentétbe, amely a joggal való visszaélés meggátolását célozza, de ez a korlátozás csak addig a határig lehet érvényes, amíg szigorúan a kitűzött cél keretében maradhat, ezen a határon és mértéken túl azonban a részvényesi jog megszorítása semmi szín alatt sem lehet jogérvényes. A joggal való visszaélés lehetőségének jogfosztás útján való gátlása jogi szempontból nagyon rossz üzlet volna.

Azok a kúriai határozatok, amelyek a szavazati jognak az alapszabályokban való korlátozását megengedettnek nyilvánítják, külön kiemelik, hogy ily korlátozás csak akkor nem érvénytelen, ha nem túlságosan hosszú időre szól. Ebben a kijelentésben az az elvi álláspont jut kifejezésre, hogy a részvényesi jog felfüggesztése a tárgyilagos szempontból szükségesnek mutató időtartamon túl nem terjedhet. Felmerül azonban az a kérdés, hogy mit kell nem túlságosan hosszú időnek tekinteni és hogy mi legyen ebben a tekintetben a zsinórmérték?

Erre vonatkozóan az idézett határozatok nem nyújtanak semmiféle felvilágosítást, pedig ezen a téren a bizonytalan kinos helyzeteket és esetleg katasztrófális következményeket idézhet elő. Akadhat felfogás, amely csak néhány napot ismer el nem túlságosan hosszú időnek, míg más nézet szerint még néhány hónapot sem lehet túlságosan hosszú időnek tekinteni. Ily óriási eltérések lehetősége az alapszabályok felett az érvénytelenség Damokles-kardját lebegtetni és ennél fogva égető szükség van arra, hogy a legfelsőbb bíróság élesen körülhatárolt és a célt pontosan megjelölő döntéssel világosságot teremtsen.

A céltudatos és erélyes bírói beavatkozás hiánya folytán némely alapszabályba olyan merész és könnyelmű intézkedések kerülnek, amelyek komoly szükség és jogszerű cél nélkül betekre, sőt hónapokra is felfüggesztik a részvényesek törvényes jogait. Ennek a könnyelműségnek, sőt majdnem azt mondhatni, hogy lelkiismeretlenségnek egyszersmindenkorra véget kell vetni. A részvényesi jog korlátozásának nem lehet más célja, mint az, hogy a részvényesi minőség legitimálása foganatosítható legyen és hogy a joggal való visszaélések a lehetőségig kiküszöböltenek.

A legitimálás a legkényelmesebb eljárás mellett sem igényel nyolc napnál hosszabb időt és ennél fogva a legitimálás céljából a részvényesi jogot nyolc napnál hosszabb ideig az érvényesülés elől elzárni nem szabad.

Ami a joggal való visszaélés megakadályozásának a kérdését illeti, a visszaéléseknek jogfosztás útján való kiküszöbölése annyit jelentene, mint a betegséget halállal gyógyítani. A részvényesi jognak a joggal való visszaélés megakadályozása végett való korlátozása, ha ez a törvény világos rendelkezésével szemközt megengedhető volna is, nem vezethet célhoz, mert nem bizonyos, sőt nem is valószínű, hogy azok, akiknek a joga korlátoztatott, a joggal visszaélni szándékoznának, s hogy ettől a visszaéléstől később tartózkodni fognak.

A joggal való visszaélés akadályozására van akárhány mód, de a törvényes jogok felfüggesztése arra legkevésbé alkalmas.

Alföldy Ede.

Jog, igazságszolgáltatás és forradalom.*

A haladás eszméjének megnyilvánulása helyett ugyancsak a forradalmi propaganda célját szolgálják azok a rendelkezések is, amelyek az igazságügyi szervezet és általában az igazságügyi teendők végrehajtásával fáradozó hatóságok berendezésének átalakítását célozzák. A szabad munkás ne csupán törvényhozó legyen, hanem egyszersmind közvetlenül is vegyen részt az igazságszolgáltatásban és az általa frissen alkotott törvények végrehajtásában. A régi, alias reakciós, osztálybíróság, amelynél a pártatlanságot az elmozdíthatatlanság elvével biztosítva nem, sőt inkább veszélyeztetve látták, a haladó érzelmű szociálistáknak már régóta szálka volt a szemükben. A Gotha-Erfurti programban, amelynek vonatkozó részét a Mannheimban 1906. évben tartott pártgyűlésen kifejezetten fenntartották — a forradalom alatt közismertté lett Haase indítványára — megállapítást nyert, hogy «die von der Regierung des Klassenstaates ernannten, bürokratisch vom Volke abgeschlossenen Strafrichter, sind befangen in den Anschauungen der Klasse, aus der sie stammen, stehen den Bestrebungen der Arbeiterklasse-verständnisslos, ja mit instinktiver Abneigung gegenüber und die Rechtsprechung tritt in immer schneidenderen Gegensatz zu dem Rechtsbewusstsein der grossen Masse». Különösen is a büntetőbírákra vonatkozott e megállapítás és velük kapcsolatban a kriminális judikaturára, amelyek Bebel elítélése óta fokozottan ellenszenvesek voltak a gyűlés résztvevői szemében. Az egyedüli segítség ezzel szemben a gyűlési határozat szerint: ha a bírakat meghatározott időre a nép választja. (Lewinsky: Wahlrichtertum D. J. Z. 921/3—4.)

Ezt az elvet szándékozták megvalósítani a német forradalom vezérei is, amint ez kitűnik D. O. Cohnnak a népbiztosok határozata folytán a birodalmi igazságügyi hivatalhoz kirendelt megbízottnak bemutatkozó beszédjéből. Utóbbi alapelveként jelentette ki, hogy szociáldemokratszervezetű államban a bírák elmozdíthatatlansága nem tartható fenn. A nép válassza a bírakat még pedig előre meghatározott időtartamra. Mivel pedig a forradalom előtti bírák, ha nem is szubjektíve, de objektíve az osztály igazságot szolgáltatottak, ennek megszüntetése végett «ausschliessliches Volksrichtertum»-nak kell következnie. Ismétlem a forradalom nagyjainak az igazságügyi szervezet iránt való élénk érdeklődése nem mulott annyira szakavatottságukon, vagy az ügy fontosságának átérzésén, minthogy nyújtani kellett valami hangzatosat a tömegnek napról-napra, izelítőjéül az ígért szebb jövőnek. Az igazságügyi szervezeteknek bűnbakul való felállítása meg épen olcsó és tipikus eszköze a hangulatkeltésnek. «Als Residuum nach den politischen Kämpfen — jegyzi meg Staff a «Revolution und Rechtspflege» című kitűnő cikkében — tritt eine Widerwille gegen Gericht und gelehrte Richter ein. Nörgler, Gesetzesverdreher, sogar von Fachleuten wird die Umgestaltung der Rechtspflege, besonders der Strafrechtspflege erfordert. Das Ziel der linksgerichteten Parteien ist unverändert die Zerstörung des rechtskundigen Juristenstandes.» Nem óhajtjuk a dicsőséget, hogy a népbíróságok híveit álláspontjuk tarthatatlansága felől meggyőzzük. Vannak tények, amelyeket vagy első pillanatra elismerünk, vagy pedig sohasem érthetünk meg. És aki előtt magyarázatra szorul, hogy amíg képesítéshez, sőt engedélyhez kötjük a zsemlye-

* Az előbbi közl. I. a 10. számban.

sütést, avagy a kocsihajást, addig minden ellenőrzés és beavatkozás nélkül lehetséges legyen, hogy általános és speciális képzettség nélkül fű-fa sorsdöntő ítéletet mondjon embertársainak jogi elvek szerint bírálható magatartása felett, azzal szemben felvilágosítás helyett inkább arra szorítkozzunk, hogy őt a közre hatással levő minden működéstől visszatartsuk.

A Reichsgericht, vagy a kir. Kúria szembeállítva a munkaügyi bíróságokkal, vagy éppen a forradalmi törvényszékekkel a népbírák magas erkölcsi színvonala, illetve osztályigazságot kerülő pártatlansága felől talán nem mindenkit győzött meg. Ismét Staff szavait idézzük: «Der Laie als Volksrichter und der ungelehrte Volksanwalt, dann hörte Deutschland auf ein Rechtsstaat zu sein.» Kiegészítésül pedig csak annyit, hogy e megállapítás nem csupán Németországra, hanem minden kultúrállamra alkalmazható.

Akik a forradalom vívmányaival nem mázsaszámra, hanem csak evőkanállal szándékoztak a tömeget táplálni a kizárólagos népbírók helyett a laikus elemnek az igazságszolgáltatásban való széleskörű bevonásával is megelégedtek. Nem kívánok itt kiterjeszkedni arra, hogy kívánatos-e vagy sem, ha nem jogász elemek résztvesznek az ítélkezésben avagy célszerű-e az esküdtbíráskodást éveken keresztül szüneteltetni, csupán ellentétes véleményt akarok azokkal szemben leszögezni, akik a laikus elemek részvételétől az ítélkezés fellendülését várják. Ha a laikus közönségnek megnyugtatóra szolgál, hogy közülük valók a «józan ész» szabályai szerint szólnak hozzá oly kérdésekhez, amelyekhez nem értenek, úgy a békesség kedvéért talán nagyobb veszély nélkül lehet e téren reformokat megvalósítani, ha azonban azon az alapon kívánják a részvételt, mert az ítéletnek minden világos észjárású és egészséges érzésű ember számára érthetőnek kell lennie, s így annak meghozatalában is minden ilyen egyén részt kívánhat, ez ellen már tiltakozni kell. Helyesen mutat rá. Wach (D. J. Z. 1919/1--2.), hogy mennyire elhamarkodott e következtetés, mert «es ist ein Unterschied etwas zu verstehen und etwas zu schaffen».

Sajnos, a modern forradalmi psziche, amely míg hatalomhoz nem jut maró kritikában, minden meglévő ócsárlásában, utóbb pedig a meglévő lerombolásában vagy felforgatásában merül ki, nem helyezett súlyt arra sem, hogy e sokszor emlegetett reformokat megvalósítsa, s így nem nyílt alkalom arra sem, hogy azoknak csődjéről gyakorlati tapasztalatok alapján szerezzen a nagyközönség meggyőződést.

Tudományos újítások emlegetésénél sokkal károsabb befolyást gyakoroltak az igazságszolgáltatás menetére azzal, hogy az állami funkcióval kapcsolatos teendőket végző közegek és intézmények rendjét és munkálkodását erősen megbolygatták. A politikának a hivatali szobákba való bevitel, a pártmeggyőződésnek az akták sorai közé való elbujtatása a forradalmi idők nehezen elmosható gyászos újítása.

A dolog természetéből következik, hogy a forradalmi eszmék, t. i. a hivatali fegyelem és a kötelességtudás meglazulása főként azokban a hivatalokban terjedtek legintenzívebben, amelyek sok alsóbbrendű tisztviselőt, szolgál- és őrszemélyzetet alkalmaztak. Különösen fogékony volt a haladás vívmányai iránt a letartóztató intézetek őrszemélyzete és a rendőrlégénység. A rendőrség nemrég közzétett évkönyvéből, amely a háború végét követő időknek pontos keresztmetszetét nyújtja, hivatalos adatokkal nyer ugyan bizonyítást, hogy a rendőrlégénység ú. n. forradalmosítása nem ezeknek, hanem túlnyomó részben magasabb állások felé törtető feletteseiknek munkája volt. Számtalan példa bizonyítja, hogy beléfojtott egyéni ambíciók, okkal vagy érdemtellenül szennvedett hivatali mellőzés idézte elő sok egyénben azt, hogy egyes hivatalfőnökök iránt érzett ellenszenv az egész államrenddel szemben való gyűlöletté dagadt és már csak azért is szegődtek a felforgatás híveivé, hogy egyéni bosszújuknak utat teremtsenek. Bármilyen is volt az oka, elvitathatatlan tény, hogy a forradalom tüneményes gyorsasággal szüntetett meg minden fegyelmet és züllesztett le minden hivatalt a teljes bomlás fokára. Az egyéni kötelességtudás elvére épített bizalmi-rendszer, amelyben az egyenlőség elsősorban azt jelentette, hogy senkinek sem kell a másikkal többet dolgoznia, a szervezkedési láz, amelyben a munkaidő java gyülekezéssel telik el, nem vezethetett egyébre, mint az általános hivatali csödre. Amidőn pedig a döntő szót egy hat éves háborúban ide-oda vetett, a normális élettől, a társadalmi együttéléstől elszakított, meg nem emésztett eszmékkel traktált tömeg

veszi át, hivatalos működésről többé egyáltalán nem lehet szó. A társadalmi forradalom minden egyes harcosa előtt nyitva áll az út, hogy bármely hivatal székébe lépjen, amelyet elérve nem csupán a végrehajtó szervek irányítását, hanem egyszersmind az ad hoc jogalkotást is hatáskörükbe vonta. A diktatura közegei, akik a régi hivatalokat amúgy is el akarták törölni a föld színéről, jelentéktelen külsőségektől eltekintve, keveset törődtek ezeknek halodásával és egyes régi tisztviselőknek kétségbeesett igyekezetét, hogy a hivatal teljesítőképességét fenntartsa, bizalmatlansággal, vagy gúnyos közönnyel szemlélték. Ennek hatásaként váratlan gyorsan következik be a közönség apatiája, megszűnik igénybe venni az igazságügyi hatóságokat, a nép bizalma a jogban elhal. Ezért teljesen téves képet nyújt a forradalmi időknek amúgy sem megbízható statisztikája és a viszonyok felismerésén alapszik az a megállapítás, hogy különösen a diktatura alatt javultak a közbiztonsági állapotok, amennyiben a feljelentések és bűnperek számában csökkenés észlelhető.

A forradalmi igazságszolgáltatás és általában a forradalomnak a népesség magatartására, a kriminálításra gyakorolt hatását semmiesetre sem szabad a fennmaradt statisztikai adatokból, hanem inkább az egyes intézkedéseknek szemmel kísérhető hatásából és következményeiből megítélni. A forradalmi bíróságok, amelyek a magánjog terén a szerzett jogok hatályát megszüntették, a büntetőjog terén pedig nem bűncselekmények, hanem a multak bűnei felett ítélkeztek, minden összehasonlítási alapot elvonnak. A polgári perekben való ítélkezés a magasabb társadalmi osztályhoz tartozó fél körmönfont sarokbaszorításában merült ki, amiben az első forradalmi kormány intézkedései, így a közúti vasutak sommás kisajátítása szolgáltatottak a mintát. A családjogi bíráskodást eléggé jellemzi a házassági perekben beállt zűrzavar, amelyet számtalan rendelet, hivatali utasítás és elvi döntés három év után sem tudott teljesen elsímítani. Legjelentékenyebb azonban a forradalomnak a kriminálításra és a büntetőbíráskodásra gyakorolt hatása. Igaz ugyan, hogy főleg a kriminálításban beállott elváltozást nem lehet olyannak tekinteni, mint ami éjjelen át következett volna be és nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy már a háború utolsó éveit voltak azok, amelyek az állam hajóját a zátony felé sodorták. Hogy a háborús években a bűncselekmények száma csökkent, ez csak látszat, a politikai láz állapot tünete és amint Mayr számos adathból megállapítja, a nagy megrázkódtatások (háború, forradalom, választások) pillanatnyilag rendszerint leszorítják a közönséges bűncselekmények számát. Hogy ez muló jelenség, azt a nyomon követő visszahatás bizonyítja. Ismétlem, a forradalom kriminálítása szervesen összefügg a fegyverletételt megelőző züllettség kriminálításával, amint, hogy a forradalmat követő idők martalóckodásai ugyanesak összefüggésben állottak a forradalmi napok rendszertelenségeivel. Amennyire előrelátható volt, hogy az a tömeg, amely éveken át hol életveszélyben forgott, hol meg a napot lopta, a termelő, munkás életbe vissza nem tér, a fegyvert a munkaeszközzel fel nem cseréli, hacsak erre az állambatalom vaskeze nem kényszeríti, annyira természetes volt az is, hogy a forradalmármkodás kellemes szerepét vagy amint a kommunisták elnevezték a felelőtlen elem garázdálkodását folytatni fogja mindaddig, amíg a revolvert, a kézigránátot, avagy a fokost minden egyesnek ki nem verik a kezéből. Valamely kor kriminálítását tehát előzmények ismerete nélkül pillanatsfelvétellel nem lehet ismertetni s a változások okait sem lehet a közvetlen mult eseményeiben keresni. A forradalmak elmúltak, rendeleteik, mint életképtelen hajtások elfonnyadtak, azonban, és ez talán a legveszélyesebb körülmény, a társadalom-ellenes mérgező hatások csak lassú anyagcseré útján távozik a tömegek lelkéből.

A rendőrségi beszámoló adataiból is kiténik, hogy a háború végső hónapjai a kriminálítás ijesztő emelkedését eredményezték. Ijesztőek, mert - Mayr szavaival élve - élesen és akutan szembe-tűnő típusai voltak az események természetellenes alakulásának. A büntető feljelentések száma Budapesten 1918-ban az előző évhez viszonyítva 110%-kal emelkedik (68,082—140,717), a fiatalkorúaknak részvétele a bűnözésben egyharmadrésszel növekszik. Csavargó katonák, munkanélküliek és hadifoglyok az emberi élet és szemérem elleni bűncselekményeket napról-napra szaporítják. A börtönök befogadóképessége kimerült. Miniszteri rendeletek korlátozzák a letartóztatás feltételeit és ennek dacára is 600%-kal többet kell csak betöréses lopás miatt is letartóztatni, mint 1915. évben. A zsebtolvajok számában egy év alatt 125% az emel-

kedés, a vasúti lopások óriási emelkedése, a kereskedelmi forgalmat már lényegesen bénítja. A bizonytalan jövő kapkodókká, hiszékenyekké teszi az embereket, akik a létfenntartás eszközeit csak kerülő utakon tudják beszerezni. A családok Eldorádójában élünk. 561 millió egy évben a csalások által okozott kár. Ellenőrzésre gondja senkinek sincs. Szeneskocsisok három hónap alatt 11 vagon szenet loptak egy károztól. A büntető retorzió csaknem teljesen megbénul, mert mire tárgyalásra kerül valamely bűneset, vádlottat vagy tanút a fegyveres erő utólérhetlen messzeségbe küldte. Ezek voltak az előzmények, amelyeknek talajából a forradalom kriminálitása felburjánzott. Az egyes bűncselekmények politikai vagy nem politikai jelleg szerint való megkülönböztetése kevés jelentőséggel bír. Azok az egyének, akik egyik nap hatásos izgató, forradalmi beszédet tartottak és a közigazgatási tisztviselőket elűzték, a következő nap betörték az üresen álló lakásokba és kifosztották azokat. A forradalmi fékevesztett lelkiállapot volt az, amelynek egyforma képviselője volt az automobilon vágató, lövöldöző katona és a házkutatás címén fosztogató politikai megbízott. Az általános zavargás bátorította az ébredező ösztö nököt, viszont az egyéni garázdálkodás fokozta a nagy káoszt. Helyesen mutat rá Hachenburg e bűncselekmények különös természetére és éppen ezért az elbírálásukkal kapcsolatban felmerülő nehézségekre. «Javára számíthat-e a tettesnek az egész nép szerencsétlen helyzete, a gondolatok, felfogások és érzések összekuszálódása és ezért csak részben legyen felelős saját bűncselekményéért, avagy éppen a néplelek kétségbeesztő leomlása kívánja-e, hogy teljes eréllyel gátoljunk meg minden újabb bűncselekményt? Vessen-e az egyes, aki talán csak a közösség szuggesztív hatásának áldozata, hogy példáján a tömeg okuljon?» Ha nem is osztjuk azoknak nézetét, akik a forradalom büntetteseinek teljesen új büntetőjogi, avagy perrendi elvek szerint való megítélését tartják szükségesnek, kétségtelen, hogy a delikvenseknek egy rendezett állapotok között hiányzó fajtájával kellett megismerkednünk. Az ember minden tökéletlenségével és részben új megvilágításban jelenik meg — mondja a bajor forradalmi állapotok kitűnő megfigyelője — Müller «Bayerische Reformgedanken und Reformpläne» című dolgozatában. Az egyéni psziche mellett a tömegpsziche nagy jelentőségre tesz szert. A politikai büntettes szereplése kerül előtérbe és a társadalomnak a szokásos és üzletszerű büntettesekkel szemben való védelmének kiépítése helyett az állam és annak tagjai elsősorban is védelemre szorulnak, a pszichopata ama csoportjával szemben, akik ha bajba kerülnek vagy ezer móddal bujkálnak a törvény hezagai között, vagy pedig a politikai mártírok köntösét öltik. Feltűnnek ugyanakkor a pseudopolitikai büntettesek, akik túlnyomó többségét teszik a forradalmi hősöknek és a politikai meggyőződés védőmaszkja alatt csöndes, de nem ártalmatlan kedvteléseiket űzik. Mindezeknek a típusoknak a forradalmi zűrzavar élető elemük. Amidőn, mint Illing mondja, a modern proletariátust nélkülözése közepette arra tanítják, hogy a büntetőtörvényeknek idegen vagyon elcsátítása által való megsértése nem egyelő, mint a végszükség követelte önségely, a vagyonos osztály, a privilégizált rablók kizsákmányolásával szemben, ennél jobb elvet keresve, sem lehetne találni azok számára, akik politikai meggyőződésüknek tesznek eleget, amidőn mások tisztességgel szerzett vagyonán osztozkodnak.

De ettől el is tekintve, a forradalom közhangulatában és a kísérő körülményekben is annyi a vonzerő, annyi az alkalom a társadalomellenes elemek bűnbosodására, hogy veszedelmet rejtenek magukban olyanok számára is, akik rendezett viszonyok között a büntetőtörvény tilalmai elől mindig meghátráltak. Egyrészt számos életfoglalkozást űzők alkalmazás nélkül maradtak, pl. a hivatásos katonák vagy hajósok, aminek hatását a bűncselekmények közvetlen szaporodására Hentig már adatokkal is bizonyította. Lelkiismeretlen hivatásos spekulánsok felhasználják a viharosan ingadozó gazdasági és politikai helyzetet. Az amúgy is megtépázott államrend gyöngye oldalait nagy szakavatottsággal kifürkészik és a közigazgatás csődjében bízva titkolódzás nélkül folynak a különböző üzelmek. A forradalmi napok minden epizódja változásokat idéz elő a nemzetközi pénzpiacra, ami hathatósan ösztökél a valutahamisításra. Az élelmiszerek árának folytonos emelkedése, a beszerzés nehézségei, nem csupán árdrágításra, hanem élelmiszerlopásra is rendkívül csábítanak. Árúfelhalmozás, csempészés, árúelhajtás, amelyből a dologtalan elemek busás hasz-

not húznak és amelyet az egyes büntetőjogászok ezért biztonsági szelepek tekintenek súlyosabb vagyoni deliktumok ellen, minden képzelhető formájában virágzik. A munkásság kezében összpontosult hatalom úton-útfélen túlzásokban, tömegzsarolásokban tör ki. Az általános sztrájkkal való fenyegetés elkoptatott eszközét hathatósabban váltják fel és a gépfegyverekkel s ágyúkkal való tüntető felvonulás, mint végső érv is megszokottá válik. A rokkantak a hazájuknak hozott áldozatot aprópénzre akarják felváltani és rendzavarásokkal mutatják meg, hogy érvényt tudnak szerezni mértéktelen követeléseiknek.

Az a tudat, hogy a kereskedelem és ipar pangása mellett tisztességes munkával nem igen, míg bármely tetszésszerű bűncselekményből kitűnően meg lehet élni, a bűncselekményekről eddig táplált erkölcsi felfogást alaposan megváltoztatta. És noha a forradalom, de különösen a kommunista-berendezkedések az általános bizalmatlanság alapelveire voltak építve, ebben az időszakban tapasztaljuk a magánéletben a legnagyobb hiszékenységet. Vegyész-mérnök soha nem létezett zűldség közvetítésének ígéretével 127,000 K-t, ékszerész pedig ugyancsak imaginárius zsíreladással 76,000 K-t csal ki a legnagyobb könnyedséggel. A cserekereskedés színvonalára süllyedt forgalom ideális terület a különböző csalások végrehajtásához. A vagyoni téren való zűléssel párhuzamban halad az erkölcsi zűlés is. A nők sokszor hangoztatott egyenjogosítása a szeméremérzet, a szülői befolyás megazulásában nyilvánul meg leghamarabb és csaknem kizárólag. A forradalmi programpontok közül a nemi felvilágosítás, amelynek gyakorlati megvalósításában már a középiskolák tanulóifjúságának is jelentős szerepet juttattak a forradalmi pedagógusok, tapintatlan módon való alkalmazás által nagy erkölcsi eldurvulással jár. Míg egyrészt a kéjnek kiuzsorázásának meggátolása érdekében termelő-biztosokat állítanak fel a bordélyházakban és az orvosi vizsgálat eltörlése végett ágyús ostromot intéz az utca népe a rendőri hivatal ellen, addig az erkölcsrendészeti osztály vezetői a razziákon összefogott kéjnéktől kegyeket zsarolnak ki hivatalos ténykedésük közben és hálából elégetik az ügyosztály nyilvántartó iratait.

(Bef. köv.)

Dr. Auer György.

A próbaidő jelentősége az alkalmazottak szolgálati viszonyainál.

Az 1910/1920. M. E. számú rendelet, amely az alkalmazottak szolgálati jogviszonyait szabályozza, 5. §-ában úgy rendelkezik, hogy a próbaidő tartama egy hónapnál (fontosabb teendőkkel megbízott alkalmazottakkal szemben pedig két hónapnál) hosszabb időben nem állapítható meg. Gyakran előfordul, hogy a felek hosszabb próbaidőt kötnek ki, mint, amit a fentidézett rendelet a próbaidő-kikötés maximumaként előír és így gyakorlati jelentőséggel bír azon kérdés eldöntése, hogy a megengedettnél hosszabb próbaidő kikötése minő jogkövetkezményt von maga után.

Ezen kérdés vizsgálatánál mindenekelőtt tisztában kell lenni a próbaidő jogi jelentőségével. A rendelet maga nyújtja a próbaidő definícióját az 5. §. 1. bekezdésében, amely szerint a próbaidő jogi jelentősége abban áll, hogy annak tartama alatt a szolgálati viszonyt mindkét fél rögtöni hatállyal bármikor felbonthatja. Amidőn tehát a rendelet azt mondja, hogy a próbaidő tartama egy hónapnál hosszabb időben nem állapítható meg, akkor ez a rendelkezés világosan azt jelenti, hogy azon idő, amelynek tartama alatt a szolgálati viszonyt mindkét fél rögtöni hatállyal bármikor felbonthatja, egy hónapnál hosszabb időben nem állapítható meg.

Mi a jogi helyzet tehát, ha a felek egy konkrét esetben például hathónapi próbaidőt kötöttek ki. Hathónapi próbaidő kikötése esetén tulajdonképpen kettős irányban rendelkeztek a felek: elsősorban a szolgálati viszony időtartamát hat hónapban állapították meg, másodszor: ezen hat hónapban meghatározott szolgálati időtartamot próbaidőnek nyilvánították, vagyis olyannak, hogy annak tartama alatt a szerződést bármelyik fél bármikor felbonthatja. Vizsgáljuk tehát, hogy ezen kettős rendelkezés közül melyik ütközik bele a rendelet tiltó rendelkezéseibe?

A rendelet 2. §-a szerint: «a határozatlan időre kötött szolgálati szerződést csak írásban közölt előzetes felmondással lehet felbontani». A rendelet ezen rendelkezéséből világos, hogy a rendelet egyáltalában nem kívánja elzárni a feleket attól, hogy hatá-

rozott időre szolgálati szerződéseket kössenek és az argumentum a contrarióból következik, hogy a határozott időre kötött szolgálati szerződések felbontásához felmondásra szükség nincs. Miután tehát a rendelet világos értelme szerint a felek egyáltalán nincsenek elzárva attól, miszerint bárminő hosszú vagy rövid időtartamra szolgálati szerződéseket kössenek, világos, hogy a fenti példában a feleknek azon akaratnyilvánítása, amellyel a szolgálati viszony tartamát hat hónapban szabták meg, a törvénynek semmiféle tiltó rendelkezésébe nem ütközik és így jogérvényes kikötésnek tekintendő.

Nem így áll azonban a dolog a feleknek azon akaratnyilvánításával, amellyel a hat hónapban megszabott szolgálati időtartamot egyúttal próbaidőnek minősítették. Miután a rendelet azt mondja: hogy a próbaidőt egy hónapnál (fontosabb teendőkkal megbízott alkalmazottakkal szemben két hónapnál) hosszabb időben megállapítani nem lehet, világos, hogy azon rendelkezés, amellyel a hathónapi szolgálati idő egész terjedelmében próbaidőnek nyilvánított, beleütközik a rendelet 5. §-ába.

Vizsgálendő most már azon kérdés, hogy a rendelettel ellentétes kikötések minő jogi hatállyal bírnak. Erre vonatkozólag világosan beszél a rendelet 23. §-a, amikor világosan kimondja, hogy a szerződésnek a rendelet 2—7., 9—12. és 13. §-ainak rendelkezésétől az alkalmazott hátrányára eltérő kikötések érvénytelenek. Miután azon rendelkezés, hogy a hathónapi szolgálati idő egész tartama próbaidőnek nyilvánított és ezáltal a főnök jogot nyerne ahhoz, hogy ezen hat hónap alatt alkalmazottját bármikor felmondás nélkül elbocsáthassa, kétségtelenül az alkalmazott hátrányára szóló kikötésnek tekintendő, tehát világos, hogy ezen kikötés azon vonatkozásában, amelyben a rendelet szabályától az alkalmazott hátrányára eltér, érvénytelen. Vagyis annak dacára, hogy az egész hathónapi szolgálati idő próbaidőnek nyilvánított, a főnöknek csak az első hónapban áll jogában az alkalmazottat bármikor felmondás nélkül elbocsátani, míg az egy hónap letelte után arra, már joga nincs, hanem be kell várnia az egész hathónapi szolgálati idő leteltét és csak akkor fog módjában állni az alkalmazottat elbocsátani. Miután azonban a próbaidő kikötése azon vonatkozásban, hogy annak tartama alatt az alkalmazott bármikor állását felmondás nélkül elhagyhatja, az alkalmazott hátrányára történt kikötésnek nem minősíthető, világos, hogy ezen kikötés a rendelet értelmében is érvényes kikötésnek tekintendő és így az alkalmazott a hat hónapra megállapított próbaidő tartama alatt is bármikor jogosult állását felmondás nélkül elhagyni. Amidőn tehát az egy (illetve kettő) hónapnál hosszabb időtartamban megállapított próbaidőt csak az alkalmazott hátrányára való vonatkozásában tarthatjuk érvénytelennek, akkor határozottan tévesnek kell nyilvánítanunk azon felfogást, mintha egy (illetve két) hónapnál hosszabb időtartamban megállapított próbaidőnek az volna a jelentősége, hogy a határozott időtartamban megállapított szolgálati idő, annak próbaidőnek való minősítése folytán határozatlan időre kötött szolgálati szerződéssé változhatna át. Ez a felfogás minden alapot nélkülöz, miután ha a felek szolgálati szerződést kötnek, anélkül, hogy annak tartamát határozottan megállapítanák, és ezt a szolgálati szerződést próbaidőre kötöttnek nyilvánítják, úgy világos, hogy egy hónap maximális próbaidő elteltével a szolgálati szerződés az alkalmazottra nézve oly határozatlan időre kötött szolgálati szerződéssé alakul át, amelyet a főnök csak előzetes írásbeli felmondással és a rendes felmondási idő betartásával mondhat fel. Ha azonban a felek határozott időtartamú szolgálati szerződést próbaidőre kötöttnek nyilvánítanak, úgy semmi esetre sem lehet a szerződést, mint határozott időtartamú szerződést érvénytelennek deklarálni, sőt annak próbaidőre kötöttnek való minősítését is csak oly értelemben, amennyiben az alkalmazottra hátrányos, vagyis amennyiben arról van szó, hogy a főnök kívánná gyakorolni azon jogot, hogy a szerződést bármikor azonnali hatállyal megszüntethesse.

Dr. Ribáry Géza.

Szemle.

Id. Erdély Sándor volt igazságügyminiszter halálával a magyar bíró és magyar államférfi igazán nemes, puritán példaképét veszítettük el. Hű és igaz volt, mint politikus; idealizmust és lendületet vitt be fárad-

ságos munkájába. A demokrácia és liberálisizmus nem frázis volt ajkán, hanem szívében mélyen gyökerező meggyőződés. A régi magyar nagybíró legnemesebb hagyományait vitte bele az igazságügyi igazgatásba. Magas polcán a jogrend igazi őre volt. A magyar kodifikáció különösen sokat köszönhet neki. Az igazságügyi törvényelőkészítés egész vonalán pezsgő életet tartott fenn. Céltudatos energiájával ő hozta tető alá a büntető perrendtartást és az esküdtzéki bíráskodást, melyért őszintén lelkesedett. Ő vetette meg szerencsés szervező kézzel az egységes polgári törvénykönyv szerkesztésének alapjait és nem lankadó buzgalommal érlelte a munkát az első tervezetig. Ki tudta választani maga mellé a legjobb munkatársakat; többet közt ő állította a polgári kodifikáció szolgálatába Thirring Lajost, akinek ez a munka oly sokat köszönhet. Életének alkonyán az a nagy öröm érte, hogy a polgári törvénykönyvet tárgyaló képviselőházi bizottság elnöke lett. Fialos lelkesedéssel és kitartással vezette a munkát mindaddig, amíg a háború azt derékban megszakította és a már oly közeli munkaeredményt ismét ködös távolba szorította vissza. A háború volt az ő nagy fájdalma, mert hazafias bánattal előrelátta az elkerülhetetlen összeomlást. Viszont «a nagy omladékon» nem vesztette el hitét és bizalmát a magyar jövőben, a magyar alkotó munka sikerében.

Ebben az egyszerű, szerény és igénytelen öreg úrban igazi lelki nagyság rejtett. A törhetetlen kötelességteljesítés, minden póz és frázis nélkül, a jog rendületlen tisztelete, a humanizmus és a haladás eszményei hatották át. Életének nemes példaadása álljon előttünk útmutató oszlopul a magyar újraépítés szent munkájában.

— **Levél a kivételes hatalomról.** (Levél a szerkesztőhöz.) Úgy olvasom a lapokban, hogy az Ügyvédi Kamarának a közszabadságok védelme ügyében — milyen bűnösök lehetnek a közszabadságok, ha ügyvédi védelemre szorultak — megtartott közgyűlésén sok szó esett a háború esetére szóló kivételes hatalomról, amely még mindig él, noha a háborúnak már vége van.

Nagy-Magyarország idejéből és az én szűkebb pátriámból való az alábbi kis történet, amit okulásul jó lesz feleleveníteni:

Egy bácskai nagy úr eldicsekedett azzal, hogy egyszer a lovaival Budapestől egy vágatásban lehajtatott Újvidékig és csak, amikor Újvidékre ért, vette észre, hogy a lovai már Szabadkán kidöglöttek. Amikor az egyik hallgatója megpróbálta azzal megzavarni, hogy jutott hát a kocsik akkor Szabadkától—Újvidékig, készen volt a felelet: «Nem értesz te őcsém ahhoz, vitte őket a svung.»

Ílát ez a svung viszi tovább a kivételes hatalmat is.

Ennyit tudok én a kivételes hatalomról.

Szerkesztő úr tisztelő híve: B.

— **Ideiglenes jogsegélyszerződés Romániával.** 1918 november óta azokkal a szomszédállamokkal, amelyek Magyarország testéből gyarapították területüket, nem volt jogsegélyszerződésünk. A bíróságok érintkezésének szünetelése igen érekenyen sujtotta gazdasági életünket; a perek czerei szüneteltek itt és odaát, nem lévén mód a vonatkozó államok területein élő felek- és tanuknak sem közvetlen idézéssel, sem megkereséssel való kihallgatására. Újabban mégis, mintha megtörnék a jég Magyarország és a környező államok között. Ausztriától eltekintve, amellyel a jogsegélyviszony többé-kevésbé megszakítás nélkül fennállt, most már a cseh-szlovák állammal is lehet érintkezni. Néhány hét óta pedig, amint az igazságügyminisztérium illetékes ügyosztályától értesültünk, ideiglenesen és átmenetileg teljesítenek megkereséseket romániai területen lévő bíróságok is. Erre vonatkozóan a romániai bíróságok 6459/1922. szám alatt kaptak utasítást a román igazságügyminisztertől. Úgy halljuk azonban, hogy sem Romániából, sem Cseh-Szlovákiából eddig elintézett megkeresés még vissza nem érkezett.

— **A keresk. törv. 356. §. 2. pontjához.** Ha az árú a teljesítési időben első kézből nem volt beszerezhető, a késedelmes eladótól követelhető árkülönbözlet tekintetében nem a vásárcsarnoki árjegyzésben feltüntetett nagybani eladási ár irányadó, hanem az az ár, amelyen az árú abban az időben tényleg be volt szerezhető. (Kúria IV. 4506. 1921.)

— **A váltótörvény 37. §-ához.** Amikor 1919-ben a K.T. 326. §-ának alkalmazása körül az a nevezetes vita keletkezett, hogy a pénz devalválásából származó kárt a hitelező vagy az adós viselje-e, e lapok hasábjain (1919. évf. 16. sz.) kifejtettem véleményemet, mely oda konkludált, hogy miután a váltótörvény mint későbbi törvény a keresk. törvénytől eltérő álláspontot foglalt el, az előbbiben kifejezésre jutott elvet kellene alkalmazni, vagyis a külföldi pénzürtéket nem a lejárat, hanem a tényleges fizetés idejéhez képest kellene átszámítani a belföldi pénznemre. A gyakorlat ezzel szemben épen ellenkező irányban fejlődött és így Curia locuta semmi okom sem volna e témára visszatérni. Annál kevésbé volna erre okom, mivel azóta a pénz progresszív elérték-telenedése folytán mindenki, aki hitelező olyannyira elszegényedett, hogy már igazán mindegy, hogyan indokolják meg a koldusbotra szóló büntetést. A váltótörvény 37. §-ának ama téves értelmezését azonban, melyet dr. Kovács Marcel kúriai bíró úr e lapok 8. számában magáévá tett, mégsem hagyhatom észrevétel nélkül. Azt mondja cikkíró úr, mivel a váltótörv. 3., 30., 33. és 40. §-aiban a lejárat nap azonos a fizetési nappal, kétségtelen, hogy ugyanez áll a 37. §-nál is, vagyis, hogy itt a fizetési nap alatt a lejáratot kell érteni. Ez az álláspont logikailag sem helytálló, mert ha a törvény más helyütt a jogi terminológia dolgában nem pontos, ebből még nem következik, hogy a 37. §-nál is hibázott. Egész sora az okoknak szól amellet, hogy itt a fizetési nap alatt a *tényleges fizetés* napja értendő. Így először a szöveg természetes értelme; itt ugyanis olyan fizetési napról van szó, mely a budapesti értéktőzsdének utolsó jegyzését követi. Közönséges ésszel ez azt jelenti, hogy ha valaki 1921. évi jún. 30-án fizet, úgy az 1921 jún. 29-iki középárfolyam mérvadó. De ez alatt azt értem, hogy aki 1921 jún. 30-án fizet, az az esetleg két évvel ezelőtt 1919 jún. 29-én fennállott árfolyam szerint fizethessen, olyan erőszakolt valami, hogy azt komolyan vitatni nem lehet. A megelőző árfolyamra való utalás kétségtelenné teszi, hogy csak olyan napról lehet szó, melyen a fizetési aktus tényleg megtörténik. Továbbá az említett szakaszban a fizetési nap már csak azért sem jelenthet lejárat napot, mert a váltótörvény dacára annak, hogy egyébként majdnem fordítása a német általános váltórendszabálynak épen itt tér el a német törvény 37. §-ától, mely kifejezetten a lejáratot (Verfallzeit) tekinti mérvadónak. Azt pedig csak nem lehet feltételezni a törvénytől, hogy a forrástörvénytől nem akart eltérni és mégis értelmileg teljesen eltérő kifejezést használ. Minden véletlen- vagy felületesség egyébként már azért is ki van zárva, mivel ez a szakasz úgy a képviselőházban, mint a főrendiházban behatóan tárgyalva lett. Végül egy törvényt nem szabad oly interpretációban részesíteni, hogy az egyenesen abszurd eredményhez vezessen. Már pedig képtelenség egy törvény, mely azt mondja az adósnak, ha akarsz fizessél természetben svájci frankot, ha pedig másképpen akarod, fizessél átszámítással országos pénznemben, még pedig akárminylen késedelmes vagy, annyit, amennyit a tartozás az esedékesség idejében kitett. Vagyis, ha akarsz, fizessél 100 svájci frankot, ami ma 15,000 K, de ha úgy tetszik, fizessél a lejáratához képest koronát, amikor esetleg 95 K-t fizethetsz. Véleményünk szerint nem lehet megengedve egy egészen világos szövegű törvényt úgy értelmezni, hogy abból ilyen képtelen eredmény állhasson elő.

Dr. Kovács Marcel kúriai bíró úr azzal is argumentál, hogy a keresk. törv. és a váltótörvény közt már csak azért sem foroghat fenn eltérés, mert utóbbi alig egy évvel később keletkezett. Eme a Kúria ítélezésében is helyt talált, indok semmiféle jogi jelleggel sem bír. Hát egy évvel később készült törvény nem térhet el a korábbi törvénytől? Ugyan mennyi idő kell ahhoz, hogy a törvényhozó újabb törvényt hozhasson és mennyi időnek kell letelnie két törvény meghozatala közt? Eddigélé azt hittük, hogy a törvények eltérő voltát azok tartalma szabja meg. De hogy egy éven belül is eltérhetnek törvények, ezt épen a K.T. 326. §-ának és a váltótörv. 37. §-ának szembeállításával igazolja. A K.T. 326. §-a értelmében a fizetés a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint országos pénznemben (történik), a váltótörv. 37. §-a pedig az adósnak választási jogot ad, amennyiben a fizetés az országban folyamatban levő pénznemben (teljesíthető). Ime egy éven belül olyan eltérő és amelyet cikkíró sem von kétségbe. Kérdem, miért érvényesüljön itt a két törvény közti eltérés és miért nem ott, ahol az egyik törvény a lejárat, a másik a fizetési napot tekinti mérvadónak. Egyébként most is val-

lom, hogy ha már a törvények elvi differenciái közt kiegyenlítést kell keresni, csak a későbbi törvény lehet irányadó.

Dr. König Vilmos.

— **Adócsalással járó ügylet érvényessége.** Felek a kincstár kijátszása végett az adásvételi szerződésben a valóságos vételárnál kisebb összeget tüntettek fel. Ez az 1920:XXXIV. tc. 61. §. 2. p. szerint adócsalás. A fellebbezési bíróság a szerződésből származó követelés érvényesítéséhez jogsegélyt nem nyújtott, mert a kereset a törvény által tiltott ügyletből ered. Ez a jogi álláspont téves: mert az adócsalás a szerződés egyébkénti érvényességét nem érinti és a 4420/1918. M. E. sz. rendelet 1. §-a sem zárja ki annak bizonyítását, hogy az ingatlan vételára az okiratban megjelöltől nagyobb összegben állapítottatott meg. (Kúria VI. 4044/1921.)

— **Az özvegyi jog tartalma.** Ha a fiú az anyjáról maradt vagyont nősülése előtt, atyja haszonélvezeti jogával terheltlen örökölte, az ő özvegyének haszonélvezeti joga nem terjedhet ki a hagyatéki ingatlanok korlátlan haszonélvezetére, azonban az atya a vele egy háztartásban élt fia özvegyének eltartásáról vagyoni viszonyaihoz mérten gondoskodni tartozik. De, ha a fiú halála után az atya újból megnősült, a családi viszony tehát lényegesen megváltozott, az özvegy az ipa háztartásában való megmaradásra nem kötelezhető és a lakás, eltartás, ruházat pénzbeli egyenértékét — a felek társadalmi és vagyoni viszonyainak megfelelően — követelheti. A korlátlan özvegyi jog megállapítása iránti kérelemben az illő tartás iránti kérelem bentfoglaltatik. (Kúria I. 3589/1921.)

— **Kincstár felelőssége a tisztiszolga bántalmaztatásáért.** A tisztiszolga a katonai szolgálatot személyes szolgáztatásokban teljesíti azon katonatiszt mellett, aki mellé tartósan vezényeltetett. Ez a tiszt a tisztiszolgának előjárósága. Ha a tiszt a tisztiszolgát, magánlakásán tetteleg bántalmazza s neki súlyos sérüléseket okoz, ezen sérülésekért, amelyeket a tisztiszolga ekként katonai szolgálata közben, szolgálata helyén, felettes előjárójának jogellenes cselekménye következtében szenvedett, a kincstár kártérítéssel tartozik. (Az alsóbíróságokkal ellentétesen Kúria VI. 612/1922.)

— **A keresk. törv. 326. §-ához.** Budapesti eladó a hamburgi vevőtől 1904. évben vette fel a koronákban meghatározott vételárt. Vevő a meg nem felelő árút rendelkezésre bocsátotta, az eladó rovására elárvereztette s követeli az árkülönbséget, valamint készkiadásait márkákban. Bár alperes a pénznem ellen a (régi rendes) per során kifogást nem emelt, a márkában marasztaló táblai ítélet elleni fellebbezés folytán a Kúria az alperest az 1904. évi esedékességekori árfolyam szerinti koronákban marasztalta (356. §. 2. p.): mert nincs helye annak, hogy valamely szerződésellenes eljárásból származó kárigény tekintetében, az alapul fekvő szerződést illetően megállapítható teljesítési helytől különböző teljesítési hely vétessék, a károsult mint hitelező telep-helye szerint, a keresk. törv. 324. §-a értelmében Budapest volt, ugyanez a teljesítési hely az alperes eladó kártérítési kötelezettsége tekintetében is; alperes tehát márkában nem marasztalható. (Rp. IV. 3508/1921.)

— **Trianoni béke és perfelfüggesztés.** Ha valamely követelés érvényesítése iránti per a 3610/1921. M. E. sz. rendelet szerint felfüggesztendő, akkor a hitelező javára az adós ingatlanára bekebelezett zálogjog kitörölése iránti pert is fel kell függeszteni. Ámde oly per, amelynek tárgya a cseh-szlovák állam területén lakó adós elleni követelés, egyáltalán nem esik a 3610/1921. M. E. sz. rendelet alá; mert ez a rendelet csak Franciaország, Olaszország, Portugália és Románia tekintetében bír érvénnyel; de azokra az adósságokra, amelyek magyar állampolgárok és a volt magyar királyság polgárai között jöttek létre, a trianoni békeszerződés 254. cikke értelmében különben sem lehet — a 231. cikk d) pontja kivételével — a békeszerződés III. címét alkalmazni. (Kúria V. 5489/1921.)

— **Részteljesítés.** A hitelező részteljesítést az esetben sem köteles elfogadni, ha az adós a hátralékos tartozást el is ismeri. (Kúria VI. 4567/1921.) Ugyanígy: optk. 1415. és BGB. 266. §. Ellenkező: váltótörvény 38. §. A ptkjav. bsz. 857. §-a szerint pénztartozásra (itt erről van szó) felajánlott részfizetést a hitelező vissza nem utasíthat, hacsak elfogadása az adott esetben érdekével nem ellenkezik.

• — Egyedi dolog átadásában marasztalt alperes kártérítési felelőssége. Alperes az ellene megítélt motor átadása iránti végrehajtás során kijelentette, hogy azt szállítani nem tudja. Ez kártérítési alapul nem szolgál, hanem csak azt a jogkövetkezményt vonja maga után, hogy felperes a végr. t. 217. §-a alapján megállapított egyenértéket követelheti. Alperes az egyenérték megállapítása tárgyában a végrehajtási eljárás során hozott bírósági végzéseket jogorvoslatokkal támadta meg és az 1918 nov. 30-ikán szállítandó motornak a bíróság által 200,000 koronában megállapított 1918 dec. 17-iki értékét csak 1920 febr. 16-ikán fizette ki, amikor már a kérdéses gép 400,000 koronán alul nem volt beszerezhető. Ámde, aki jogával él, az ebből másra háruló kárért nem felelős, kivéve, ha ezt nyilvánvalóan csak károsítás céljából — minden egyéb cél és érdek nélkül — teszi, vagyis a joggal visszaél. Alperes azonban, amikor az egyenérték megállapítása tárgyában hozott határozatok ellen jogorvoslatokkal élt, ezzel a saját érdekét vélte előmozdíthatónak. Kártérítéssel tehát nem tartozik: mert a motor szolgáltatására irányuló követelés a végr. t. 217. §-a alapján készpénzköveteléssé változott át, amely után a késedelmi kamaton felül kártérítés — az adós hibáján kívül — nem követelhető. (Kúria II. 1950/1921.) Ezzel szemben úgy véljük, hogy amennyiben a felfolyamodások nyilvánvalóan alaptalanok voltak, akkor az alperes eljárása vétkesnek és kártérítési kötelezettség alapjául szolgálónak minősítendő.

— «Ungarisches Privatrecht.» Almási Antal munkájának első kötete e címen a Vereinigung wissenschaftlicher Verleger kiadásában megjelent, mint az Ungarische Bibliothek für das Ungarische Institut an der Universität Berlin (szerk. Gragger Róbert egyet. tanár) II. sorozatának első kötete. Az előfizetők a könyvet legközelebb utánvétellel megkapják. A könyvet ismertetni fogjuk.

— A munkásbiztosítás érvényben lévő jogszabályai. Az utolsó években életbeléptetett törvények, kormány és miniszeri rendeletek tömege a munkásbiztosítási jog terén oly káoszt teremtett, hogy az érvényben lévő tételes intézkedéseket ma már a szakemberek is csak hosszas kutatás és fáradozás útján találhatják meg. Örömmel üdvözljük tehát, hogy dr. Alapy Viktor min. tan., az Országos Munkásbiztosító Pénztár igazgatója a «Munkásbiztosítás érvényben lévő jogszabályai»-t rendszeres egészbe foglalta. A mű ára 280 K.

— A Jogállam 1922 júniusi füzetének tartalma: Staud Miklós: Az igazgatásról. (Büntetőjogi tanulmány.) — Gyomai Zsigmond: † Nitsche Győző. — Baranyai Zoltán: A kisebbségek védelme. az Allandó Nemzetközi Bíróság és Magyarország. — Szladits Károly: Magánjogi bírói gyakorlatunk az 1921. évben. — Kovács Marcell: Az 1919—21. évek perjogi gyakorlata. — Degré Miklós: Zehery Lajos tanulmánya a büntetőjogi beismerésről. — Baranyai Zoltán: A kisebbségi jogok védelme. — A budapesti ügyvédi kamara 1921. évi jelentése. — Blau György: Osztrák «Dispense» Magyarországon.

Telekkönyvből, cégjegyzékből s más nyilvános könyvekből adatokat, okmányokat megszerez, hivatalos adatok alapján hiteltudósítást nyújt, szakszerűen, felelősséggel és azonnal tömeges megbízás folytán mérsékelt díjazásért: Budapesti Forgalmi R. T., VI., Rózsa-utca 87.

16451

Idősb, nagy gyakorlattal bíró ügyvéd, jó irodájához fiatal agilis, összeköttetésekkel bíró társat keres. Cím a kiadóhivatalban.

16450

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjön össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felolós szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzssem. I., Bére-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK 1921. ÉVI KÖTETE

Szerkeszti dr. Térffy Gyula.

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós félvászon-kötésben K 750.—. Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az egyetlen kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Így ezt, mint az előző köteteket havi részletfizetésre is szállítjuk.

A

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára

Büntetőjogi Döntvénytár:

II., V—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Perjogi Döntvénytár:

I—V. kötet, kötetenként K 60.—, VI. kötet K 100.—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

ÜGYVÉD URAK :: FIGYELMÉBE

ajánljuk, hogy **HIRDETÉST**, valamint mindennemű előfizetést az összes bel- és külföldi lapok, úgyszintén a Budapesti Közlöny részére eredeti kiadóhivatali árban vesszünk fel. Ha tehát bármilyen hirdetési megbízásuk volna (árverési hirdetmény, ítélet hírlapi közzététele, üzletátadás-átvétel, ingatlan vétel-eladás, részvénytársasági közgyűlési meghívó, zárszámadás, kommuniké, nyilatkozat, gyászjelentés, házassági hír stb. stb.), szíveskedjenek irodánkhoz fordulni, hol nagybecsű megbízásaik a legpontosabb és legszolidabb elintézésért nyernek. Megbízásokat telefonon is elfogadunk. Irodai órákat pedig reggel 8-tól este 7-ig minden megszakítás nélkül tartunk.

16452

SIKRAY

Hírlap-
előfizetési és **HIRDETÉSI IRODA** (FARKAS ZSIGMOND).

Tel. 65-25. VI., Vilmos császár-út 33. Tel. 65-25.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Jog és szabadság. — Dr. Antalffy Mihály a m. kir. munkásbiztosítási felsőbb bíróság bírója: A munkásbiztosítási bíróság hatásköréről. — Dr. Auer György kir. ügyész: Jog, igazságszolgáltatás és forradalom. — Dr. Doroghi Ervin budapesti ügyvéd: Részvények plurális szavazati joggal. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 6. iv.

Jog és szabadság.

Miltonról szóló híres essayében Lord Macaulay a következőket írja:

«Ariosto kedves mesét mond el a tünderről, akit lényének valamely misztikus vonása arra kényszerített, hogy időnként undorító és mérges kígyó alakját vegye fel. Azok, akik ebben az alakjában hántották, soha többé nem részesülhettek azokban a jótéteményekben, amelyeket osztogatni szokott. Azok ellenben, akik csúfságában részvételt voltak iránta és védelmére keltek, később valódi: szép és égies alakjában is láthatták, azoknak lép-teit követte, minden kívánságát teljesítette, házáat gazdagsággal megtöltötte, szerelmét boldoggá, harcát győzelmessé tette. Ilyen tündér a Szabadság. Időnkint gyűlöletes csúszó-mászó féreg alak-ját veszi fel. Csúszik, sziszeg, szúr. De jaj azoknak, akik undorukban el akarnák taposni! És boldogok, akik szívesen látták őt nyomorult és iszonyatkeltő alakjában és akiket szépségének és dicsőségének idején megjutalmaz.»

A szabadságnak, ha különösen az angol szabadságnak (English liberty) is, ez a meggyőződéses és rendíthetetlen barátja Bertrand Barère-ről szóló essayében a következő figyelemre méltó megjegyzéseket teszi:

«Azt hisszük, kimutathatnók azt is, hogy a bajok, amelyek a jakobinus kormányzásból eredtek, bukásával nem multak el, hogy a kormányzás Franciaországra és Európára a szerencsétlenségeknek még hosszú sorát hagyta örökül. A közvélemény, amely a politikai és vallásszabadság ügyének két nemzedéken át mind jobban kedvezett, a Terror napjaiban annyira megfordult, hogy e változásnak nyomai ma is észlelhetők. Ez a változás természetes volt olyan időkben, amelyekben azt látták az emberek, hogy azok, akik magukat a népjogok előharcosainak nevezték, tizenkét hónap alatt több bűnt követtek el, mint Franciaországnak a Meroving-, Karoling- és Capet-házból származó királyai tizenként századon át. A szabadságot csalfa ábrándképnek vélték. Kész voltak arra, hogy magukat örökös fejedelmek, szerencsés katonák, nemesek, papok uralmának alávéssék, bármely kormányban, csak tudósok és emberbarátok uralmának nem. Így keletkezett a császári kényuraság leigázott sajtójával és üres szónoki emelvényével, az öreg Bastille-nál súlyosabb börtöneivel és az ősi parlamenteknél engedelmesebb bíróságaival. Ezért térhettek vissza a Bourbonok és a jezsuiták, jött létre az 1815. évi kamara a proskribálás kategóriáival, éledt újra a feudális szellem, lett követelődőbb a papság, üldözték a protestánsokat és keltek új életre a XIX. század világosságában a Monfortok és Domokosok. Ezért lépett be Franciaország a szent szövetségbe és viselték a háromszínű lobogó öreg katonái háborút a spanyol szabadság ellen. És innen ered az a bizalmatlanság is, amellyel azok, akiknek különösen érdeke a tulajdon biztonsága s a rendnek fenntartása, a francia népképviselőt szűk alapjainak kiterjesztésére irányuló legmérsékeltebb ter-veket is fogadják. Fél század sem volt elég, hogy a legnemesebb ügyet megtisztítsa attól a szennyfolttól, amelyet egy évnél a romlottsága és örjengése hagyott rajta.»

«Mi sem nevetségesebb, mint ha az olyan írók, mint Hippolyte Carnot, a jakobinus kormányzatot azzal védelmezik, vagy mentegetik, hogy az utána következett reakció ellen szónokolnak. Feltétlenül igaz, hogy a reakcióból sok baj eredt és ered még ma is. De mi okozta a reakciót? Az erő, amellyel a rúgó visszapattan, megfelel annak, amellyel lenyomatik. Az inga, amelyet az egyik oldalra messze kilendítettek, ép oly messze lendül ki a másik oldalra. Azt a derült örültséget, amelyet az esti részegség okoz, másnap reggel lehangoltság és undor követi. A politikának is kétségtelen törvénye, hogy minden túlzás az ellenkező túlzást szüli és az nem érdemli meg, hogy államférfinek nevezzék, aki, anélkül szánja el magát valamely jelentős cselekedetre, hogy számításba venné a bekövetkező visszahatást. Erre az előrelátásra nem volt tehetségük azoknak, akik a Terror-uralmának szervezői voltak. Egész politikájuk csak erőszak s újból csak erőszak volt, vér és újból csak vér. Ezek a szegény teremtetések elérték azt, hogy néhány hónap alatt olyan reakciót okoztak, amelynek végét egyikük sem élte meg és a melynek végét talán mi sem fogjuk látni. És miután ezt a reakciót létrehozták, csodálkoztak rajta, siránkoztak miatta, átkozták és mindenféleképpen magyarázták, csak igaz okával nem, a maguk erkölcsstelenségével és a maguk teljes képtelenségével országos ügyek vitelére.»

* *

Úgy gondoljuk, hogy az a közel három év, amely a proletárdiktatura bukása óta eltelt, kellő történeti távlatot nyújt a fenti idézetekben foglalt párhuzam tárgyilagos értékelésére. Amit a nagy hisztorikus a szabadságról mond, az a jogra épűgy vonatkozik, mert a jog és a szabadság nemcsak komplementer fogalom, nemcsak egymást feltételező korrelativum, hanem a társadalom egyazon életnyilvánulásának kettős alakja. Jog csak szabadságból, szabadság csak jogból születhetik. Az egyén csak úgy, mint a társadalomé, mert csupán optikai csalódás, ha azt hisszük, hogy a társadalomnak haladottabb fejlődési fokán kialakuló kollektív öntudatok, amelyek az osztályokat és csoportokat tudatos létre ébresztik, az egyénétől eltérő lélektani törvényeket uralnak. Társadalmunk fejlődése tudvalevőleg a kollektívizmus irányában halad, de ez a haladás egyensúlyozott eredménnyel csak akkor járhat, ha az egyén és a kollektivitás szabadságát összhangba lesz képes hozni.

Jog csupán a free play-ból, a gazdasági érdekek és társadalmi osztály-erők szabad játékából eredhet. Ez a Macaulay idézet párhuzamának mélyebb tanúsága. Sajnos, az erők szabad játékának megbontása nem kezdődött és nem végződött a proletárdiktaturával. Megelőzte az erőszaknak és kényszernek a háborúval együttjáró uralma, követte a reakció erőszakának tobzódása. Bármily szeretetreméltósággal hirdeti is a reakció, hogy ő jogrendet teremt, a társadalom, mint a mesebeli Piroska felismeri a farkast, még ha a felfalt nagyanya hálóköntösébe öltözik is. Jogrend nincs jog nélkül, sőt a rend, amelyet az erőszak látszólag szül, legjobb esetben is csak a temető békéje és rendje lehet. Majd ha egyszer megszűnik a kivételes hatalom, amely külső szimbóluma a belső háborúnak, ha helyreáll a szabadság, ha egyének és osztályok felszabadulnak a fizikai és lelki kényszernek immár nyolc éves lidércnyomása alól, akkor fogja a változott gazdasági helyzet megteremteni a maga jogrendjét. Akcióknak és reakcióknak láncolata, bármily hosszú ideig tart is, az erőszak perpetuálása és megfojtja a szabadságot, a szülőanyát, akinek méhében a jog fogantatik.

A munkásbiztosítási bíróság hatásköréről.

(Dr. Löw Tibornak e lap 9. számában megjelent cikkéhez.)

Az 1921:XXXI. tc. 15. §. 3. pontja értelmezése kérdésében megfontolást igényelnek a következők. Az 1921:XXXI. tc. megalkotásában irányadó nézőpontként jöttek mérlegelésbe az alábbi tekintetek: Az 1907:XIX. tc. a munkásbiztosítási ügyekben nem létesített egységes fórumot és egységes perutat, hanem az ügyek többféleségéhez képest több fórumot és különböző perutakat állított fel. Ennek a rendezésnek a hátrányai a gyakorlatban csakhamar jelentkeztek és mind nyomatékossabbá tették azt a törekvést, amely a hatáskörök és eljárások sokféleségének megszüntetését s ezek egységes megszervezését tűzte ki a törvény módosításának egyik céljául. Így pl. a biztosítási kötelezettség kérdésében más-más vonatkozásban ítélkezett a Munkásbiztosítási Választott Bíróság és felsőfokon a Állami Munkásbiztosítási Hivatal, továbbá az elsőfokú iparhatóság és ennek a határozata ellen irányuló jogorvoslat folytán, de bizonyos esetekben e fórum közbeiktatása nélkül is a rendes bíróság, a közigazgatási hatóságok fokozatain keresztül a Közigazgatási Bíróság, kihágások esetében a rendőri büntető bíróság. A törvényhozó a *hatásköri zűrzavar megszüntetését a jogegység biztosítása elsőrendű követelményének ismerte fel*. A hatáskörök egybevonása ezenfelül azt a jogpolitikai célt is szolgálta, hogy a munkásbiztosítás minden terén kellő gyakorlati jártasságot szerzett és minden vonatkozásban kellő áttekintéssel rendelkező bírák az ügyeket nagyobb szakértettséggel, másfelől pedig könnyebben és gyorsabban tudják elintézni. Ezekből az okokból a hatáskör meghatározásában a javaslat abból a felfogásból indult ki, hogy lehetőleg minden olyan vagyoni jogi igény, amellyel a munkásbiztosító pénztár a biztosítás lebonyolításában szemben találkozik, vagyis a biztosításból folyólag akár a pénztár által, akár a pénztár ellen támasztott igények ennél a bíróságnál összpontosíthatassanak; ama szoros kapcsolatnál fogva, amely a biztosítási kihágások és a biztosítási jogviszonyra irányadó szabályok között fennáll, a javaslat (és a törvény is) ide vonta az előbb túlnyomó részben rendőri büntető eljárás útjára tartozó biztosítási kihágásokat is; végül ide vonta az alkalmazott és munkaadója között felmerült azokat a pereket is, amelyek a biztosítási jogviszonyból keletkeznek, illetőleg azzal kapcsolatosak. Ezek — a törvényjavaslat miniszteri megokolásából* kiírt vezető eszmék kétségtelenül mutatják a törvényhozó akaratát, amely szerint a kir. munkásbiztosítási bíróság, mint külön ügybíróság elé kívánta utalni mind azokat a polgári és büntető vitás ügyeket, amelyeket az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosítását szabályozó törvények és rendeletek alapján kell elbírálni. Ez alól az elv alól csak két kivétel van, amennyiben a m. kir. Közigazg. Bíróság elé tartoznak a balesetbiztosítási kötelezettség alól az 1907:XIX. tc. 10. §-a alapján kivont alkalmazottaknak nyugdíjigénnyel kapcsolatos kártalanítási igényei (1921:XXXI. tc. 15. §. utolsó bekezdés) és a nyilvános betegápolás költségeinek viselése és a magánosokat terhelő nyilvános betegápolási költségek behajtása körül a közigazgatási bizottság határozatai ellen irányuló fellebbezések (44,200. 1921. I. M. R. 49. §.) (Ezek különben szorosan véve nem is tartoznak az imént fentebb megjelölt perek közé.)

Igaz, hogy a javaslat 8—14. (a törvény 11—17.) §-ai élen álló miniszteri megokolás azt jelenti ki, hogy e §-ok kimerítő felsorolását tartalmazzák azoknak a pereknek, amelyeket a javaslat a biztosítási bíróság hatáskörébe utal. Azonban ma már nem ellenszólás nélküli magyarázati elv, hogy a taxatív felsorolás olyan szoros magyarázatú, amely kiterjesztő értelmezést meg nem tűrne; ami annak a megfontolásán alapszik, hogy ha a törvény valamely szabályt csak egy vagy néhány kivett esetre korlátoz, de azok az okok, amelyek ezekben a kivett esetekben a kivételes szabályozást helyesnek, igazságosnak mutatják, más esetekben is fennforognak, akkor a kivételes rendelkezést ezekre a más esetekre is ki kell terjeszteni. A perjog formalisztikus kezelése még kevésbé fogadható el, mint az anyagi jogszabályoké, mert nem szabad szem elől téveszteni, hogy a perjogi szabályok rendeltetése lényegében az, hogy az eljárásban szilárd rendet teremtsen, nem pedig az, hogy a feleknek esapdát vessen és a bíróságokat job-

ban megkösse, mint ezt a cél megköveteli. (Hellwig.) Továbbá a min. javaslatnak a felsorolást kimerítőnek minősítő kijelentése ellentétben állónak is látszik a törvényhozónak a fentiekből derivált kétségtelennek látszó akaratával is, ha ugyan nem tudnók felfedezni, illetve benne rejlenek találni a kérdéses törvény 15. §. 3. pontjában az alkalmazottak hozzátartozóinak baleseti kártalanítási igényét is.

Nem szenvedhet kétséget, hogy a T. 15. §. 3. pontjában a munkaadó és biztosítás alól kivont alkalmazottak viszonyában felmerülő ugyanolyan természetű baleseti kártalanítási igényéről van szó, mint a T. 11. §. 1. pontjában említett, a biztosító pénztár és a biztosított viszonyában felmerülő kártalanítási igény. Amint az utóbbi helyen fel vannak említve a biztosított hozzátartozói és jogutódai, a 15. §. 3. pontjában is értelemszerűen benne foglaltatnak tekintendők ugyanazok is. A jogutódokat dr. Löw Tibor cikkíró úr is helyesen ide értendőknek és a munkásbiztosítási bírósági hatáskört rájuk is kiterjedőnek találja. Úgy, de a biztosítási jogviszony tekintetében egyrészt tágabb értelemben a hozzátartozókat (házastársakat, gyermekeket, szülőket) szintén jogutódnak lehet tekinteni a szó biztosításjogi értelmében; másrészt a munkásbiztosítási törvényes rendelkezések nomenclaturájában a biztosítottal egy vonalon állanak a segélyre, illetve kártalanításra igényjogosult hozzátartozók is. Az 1907:XIX. tc. 10. §. második bekezdése az állami s más hasonló tekintet alá vett alkalmazottakat a balesetbiztosítási kötelezettség alól csak arra az esetre veszi ki, ha az alkalmazottak, valamint hozzátartozóik legalább is a törvényben megállapított kártalanításnak megfelelő nyugdíjigénnyel bírnak vagy a bírói gyakorlat kifejlődése szerint nyugdíjigény hiányában a munkaadó állam (vagy más közület) részükre és hozzátartozóik részére legalább is a törvény 1907:XIX. tc.) szerint járó kártalanításnak megfelelő ellátást biztosít az alkalmazott balesete esetére. Az ilyen állami alkalmazott üzemi balesete esetére a magyar kir. kormány 1910 aug. 14-én 4616/1910. M. E. sz. rendelete biztosítja és pedig mind az alkalmazott, mind pedig hozzátartozóik részére. Az igényjogosultak e két kategóriája mindig együtt szerepel akként, hogy bár csak az alkalmazott biztosításra kötelezett, mégis nem csak az alkalmazott, hanem hozzátartozója is igényjogosult és mind a két csoport igénye tekintetében mindig a munkásbiztosítási anyagi jogszabályokat és egyrészt ugyanazokat kell alkalmazni; igényeik alaposságát a munkásbiztosítási törvények és ezeket kiegészítő törvényes rendeletek alapján kell elbírálni.

Ugyanis: az 1907:XIX. tc. 10. §-a az ott elsoroltakat csak azért engedi ki az O. M. P.-nál (= Országos Munkásbiztosító Pénztárnál) leendő biztosítás alól, mert a munkaadó állam (s más közület) garantálja, hogy az alkalmazott tőle — a munkaadótól — kapja meg baleset esetére mindazt, amit enélkül az O. M. P. volna köteles megadni. Ha már most ilyen alkalmazott balesetét szenvedett és a munkaadó ennek a kötelezettségének nem tesz eleget: az ügy a bíróság elé kerül, ahol a munkásbiztosításra vonatkozó törvények alapján kell elbírálni, hogy a munkaadó említett, az alkalmazottnak a biztosítási kötelezettség alól való mentességét maga után vonó garanciáját kikapcsolva az illető alkalmazott az O. M. P.-nál biztosítási kötelezettség alá esett volna-e, a baleset üzemi, vagy a munkaadó rendeletéből vagy az üzem érdekében végzett munka (1907:XIX. tc. 69. és 9. §.) közben történt-e, megállapítható-e munkaképességének a csökkenése és minő mértékben, ez a munkacsökkenés okozati összefüggésben van-e a balesettel, mennyi volt az illető alkalmazottnak évi átlagos keresete és mindezek folytán jár-e és mily összegben állandó járadék? A balesetet szenvedett elhalta esetében a hozzátartozó által indított perben elsősorban ugyanezeket a kérdéseket kell elbírálni és ezen felül még a hozzátartozó igényjogosultságának külön törvényes előfeltételét, fennforgását, de ugyancsak a munkásbiztosítási anyagi jogszabályai alapján (1907:XIX. tc. 72—76. §-ai), csakúgy, mint az O. M. P.-nál biztosítási kötelezettség alá eső más alkalmazottak hozzátartozóira nézve. A törvényhozó fentiek szerint ismertetett félre nem ismerhető akaratához képest, tehát mindezekben az esetekben az épen ezekre a kérdésekre szakbíróként létesített külön ügybíróság kötelező hatásköre kétségtelennek látszik.

Ennek a felfogásnak a helyességét mutatja az a körülmény is, hogy az alkalmazott hozzátartozójának kártalanítási igénye is épen úgy balesetbiztosítási igény, csakúgy, mint az alkalmazotté.

* L. Munkásbiztosítási Közlöny 1921. évi augusztus hó 11-iki 29. számában 322 köv. lapokon.

Az 1907: XIX. tc. 69. §. második bekezdése egyenlő vonalon álló felsorolással mondja ki, hogy a törvény VII. fejezete szerinti kártalanításra *igényük van a... munkásoknak, úgyszintén... hozzátartozóinak*. Vagyis az alkalmazottakat saját balesetük esetére, a hozzátartozókat pedig az alkalmazott baleset következtében való elhalálozása esetére biztosítottaknak tekinti a törvény. Az alkalmazott és hozzátartozója pere ekként egyaránt nem csupán balesetből, hanem egyenesen balesetbiztosításból eredő per legalább mindaddig, amíg az iránt folyik, hogy az alkalmazott, illetve hozzátartozója az 1907: XIX. tc. VII. fejezetében (és az ezt kiegészítő más törvényes rendelkezésekben) biztosított minimális baleseti kártalanítást a pénztártól, illetve — a munkaadó garanciája alapján a pénztárnál való biztosítás alól kivonatván — a munkaadótól megkapja. Az 1921: XXXI. tc. hatálybalépése előtt egyébként a biztosítás alól a munkaadó garanciája alapján kivont alkalmazottak és hozzátartozóik baleseti, kártalanítási igényének bírói fóruma nem is volt, mert a 4616/1910. M. E. sz. kormányrendelet II. rész utolsó bekezdése szerint ez az igény az illetékes miniszter hatáskörébe volt utalva, aki e fölött a hivatal (vállalat) főnökének meghallgatásával határozott. Tehát, ha egyáltalában szóba jöhet a bifurkáció kérdése, legfellebb arról lehetne szó, hogy az idézett kormányrendelet hatálya alá tartozó alkalmazott igényét a kir. munkásbiztosítási bíróság elé viheti, ellenben a hozzátartozója köteles beérni a közigazgatási úton kapható döntéssel. Mert, ha a hozzátartozó pere nem vonható az 1921. évi XXXI. tc. 15. §. 3. pontja alá, erre nézve továbbra is a régi szabály maradna irányadó; a rendes bírósági hatáskör, mivel sem indokolható: De talán nincs nézeteltérés abban, hogy ilyen bifurkációt felvenni nem lehet; az alkalmazott és hozzátartozója perének egy a sorsa.

Ami a m. kir. állami vasúti alkalmazottakat illeti, ezekre a 4616/1910. M. E. sz. rendelet hatálya nem terjed ki. Azonban a 74,278/1907. kereskedelemügyi min. rendelettel jóváhagyott függelék a nyugbérpénztár alapszabályainak az üzemi baleset által sújtott nyugbérpénztári tagok és hozzátartozóik részére legalább olyan nyugdíjellátást biztosít, mint amelyet az 1907: XIX. tc. VII. fejezete kártalanításként megszab. Az 1874: XVIII. tc. rendelkezéseit az annak hatálya alá tartozó alkalmazottakra (és természetesen a törvény hallgatása ellenére azok *hozzátartozóira* is) az 1907: XIX. tc. 10. §. utolsó bekezdése csak annyiban tartotta érvényben, amennyiben az alkalmazottak az 1907: XIX. tc. 10. §. második bekezdése (és a fent említett függelék) értelmében az 1907: XIX. tc. szerinti való balesetbiztosítás hatálya alól kivételnek. In concreto esetenként kell vizsgálni, hogy minő alkalmazottról van szó. A kivett alkalmazottra (és *hozzátartozóira* is) az 1874: XVIII. tc. rendelkezéseit, a ki nem vett alkalmazottra (és *hozzátartozóira* is) az 1907: XIX. tc. rendelkezéseit kell irányadónak venni és az előbbi esetben a rendes, az utóbbi esetben a külön munkásbiztosítási ügybíróság hivatott az eljárásra. (Ki van vele — és így az 1907. évi XIX. tc. szerinti biztosítás alá eső — alkalmazott többnyire az, aki nem tagja a nyugbérpénztárnak, hanem enélkül, pl. napszámos minőségben alkalmazott). Az 1874. évi XVIII. tc. rendszerében sincs jelentősége a hatáskör tekintetében az alkalmazotti, illetve hozzátartozói minőségbeli megkülönböztetésnek.

Az 1921: XXXI. tc. 15. §. 3. pontja a mai alakjában csak a törvényszerkesztés hibájának eredményei. Hogy köznapiasan szóljunk, az *alkalmazottak* szó mellől véletlenül kimaradtak a 11. §. párhuzamos 1. pontjában benne levő «vagy hozzátartozója vagy jogutódjuk» szavak, de azokat a fentieknél fogva ide is bele kell érteni. Ugyanis a törvényjavaslat indokolása egyáltalában nem emlékezik meg arról, hogy a hozzátartozók igényét az alkalmazott által igénybe vehető fórumtól elzárni kíváná. Pedig ilyen, szinte ridiculusmus-nak beillő bifurkáció létesítését a legmesszebbre menően meg kellett volna okolni.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban felmerült másik fontos elvi kérdés a következő: A balesetbiztosítás hatálya alól az 1907. évi XIX. tc. 10. §-a alapján kivont vasúti alkalmazottaknak (és hozzátartozóiknak) az 1874: XVIII. tc. alapján elbírálandó, teljes kártérítés iránti igényei rendes bírósági hatáskörbe, avagy az 1907. évi XXXI. tc. 15. §. 3. pontja alapján munkásbiztosítási bírósági hatáskörbe tartoznak-e? A kérdés megoldása attól függ, hogy az utóbbi törvényhelyen említett «*baleseti kártalanítási igény*» kifejezés magában foglalja-e, jelenti-e egyben a *baleseti teljes kár-*

térítési igényt is? Az egyik nézet szerint, a *kártalanítási igény* csak a munkásbiztosítási törvényekben engedett korlátozott, mondhatni *szabványos* kártérítést jelenti; míg a másik nézet szerint általában magában foglal mindennemű kártérítési igényt, amely a munkaadó és alkalmazott közt az üzemi baleset folytán keletkezik. Az utóbbi nézet mellett harcol az a körülmény, hogy az 1921: XXXI. tc. miniszteri indokolása szerint a törvényhozó nemcsak épen a *biztosítási jogviszonyból* keletkező, hanem az *azzal kapcsolatos* pereket is a munkásbiztosítási bíróság elé kívánta utalni és ezért nincs kizárva, hogy a *baleseti kártalanítási igény* fogalmába bele lehet és kell érteni a teljes kártérítés iránti igényt is annál inkább, mert ezekben a perekben is el kell dönteni, hogy a vasúti alkalmazott a balesetbiztosítás hatálya alól ki van-e véve? A másik nézet szerint a szóbanforgó 15. §. 3. pontja tudatosan használja a «*baleseti kártalanítási igény*» kifejezést, mint a munkásbiztosítási törvényekben általában az ú. n. *szabványos kártérítés* megjelölésére előforduló terminus-technicust; amit igazolna az, hogy ahol (pl. 1921: XX. tc. 11. §. 4. pontjában) a törvény *teljes kártérítést* kíván jelezni, ott a *kártérítés* szót használja és az, hogy a törvény előkészítő munkálataiból nem tűnik ki, hogy a törvényhozó a 15. §. 3. pontjabeli «*kártalanítási igény*» kifejezésnek a szokásostól eltérő jelentést kívánt volna tulajdonítani. Ez a nézet látszik helyesnek, de kíváncsós volna ennek a kérdésnek a megvitatása is.

Dr. Antalffy Mihály.

Jog, igazságszolgáltatás és a forradalom.*

A hivatalos jelentésekben lefektetett jellemző adatokból, ha statisztikára nem is támaszkodhatunk, mégis pontos képet tudunk alkotni a forradalmaknak, a kriminalitásra gyakorolt hatásáról. És ha ezzel szemben számításba is vesszük a forradalmat megelőző és részben elő is idéző korábbi állapotok hatását, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az elfajulás tetőpontjára mégis csak az új korszellem segítette az erkölcsi felbomlást. Az a kiindulópont, hogy nem a tolvaj vagy a csaló a bűnös, hanem a régi reakciós társadalom, amely igazságtalan volt, az alacsonyabb osztályokat elnyomta, nem csupán a büntetőtörvények tekintélyét rontotta le, hanem a büntetett szerepén is nagyot változtatott. A társadalom áldozata, ha nem is mentesül minden büntetés alól, de ennek végrehajtásánál nagy előékenységre és tapintatra tarthat igényt. Ez a szempont sok fejtörést okoz a forradalmi kormányok igazságügyminisztereinek, miközben a bűncselekmény valóságos áldozata, a sértett személye erősen háttérbe szorul. A büntetés-végrehajtás során elrendelt számos enyhítésen kívül a német igazságügyminiszter kötelezi a német államügyészségeket, hogy a szabadságbüntetés végrehajtásánál a jelenkor jogérzetének megfelelő szempontokat vegyék irányadónak. A büntető eljárás során érvényesíthető védelem feladatait ugyancsak ily méderben körvonalazza a miniszter. A vádlott közjogi pozícióra tesz szert, amelyben a különböző jogok egész klaviatúrája áll rendelkezésére. A régi jogászai gárda tagjai csodálkozva tekintenek az új korszak vívmányaira. Kitűnő tudósok, akik örökértékű kódexek megteremtésében vettek részt, akik a német tudománynak megszereztek a világ elismerését, akik mintaszerű letartóztató intézeteket építettek és fenntartottak, bírák, akiknek döntései évtizedeken át tudományos axióma súlyával bírtak, most tanulják meg az ismeretlenség homályából felszínre dobott demagógoktól, hogy mi az igazság és miként kell a jognak érvényt szerezni. Mivel kell mindezt megmagyarázni? Szerényen veti fel Kohlhauseh a kérdést, vajjon 1918 előtt tényleg kevesebb érzékkel bírtunk az ártatlan elítélés iránt, mint manapság. Természetes, hogy ez nem áll és senkisé fogja az újítások indokát, tudományos szempontból nézve az eseményeket, megérteni. Montesquieu mutat már rá arra a szempontokra, hogy a forradalmak éltető eszméje, hogy céljuk a zsarnokság elnyomása. Ez az a jelszó, amelyet a tömeg közé lehet dobni és amelynek nyomában, sebtiben fellángol a forradalmi hangulat. «Reaction gegen einen kollektiven Druck von aussen, mint Mayr mondja, ist der beste spontaner erfolgreicher Reiz.» Azokban az államokban pedig, ahol zsarnokok nem féltelenkedtek, ott a forradalom rendezőinek még előbb gondoskodni kellett bűnbakokról, amelyekért az egész államnak lakolni kell. Ilyennek tették meg az utóbb lezajlott forradalmakban a társa-

* Az előbbi közleményt lásd a 10. és 11. számban.

dalom polgári osztályait és annak különböző, így az igazságügyi berendezéseit is. A forradalmi kormánynak minden egyes intézkedése, amellyel a fennálló jogintézményeken változtatott, az elnyomó polgári társadalom háttérbeszorítását, a dolgozó milliók érdekeinek érvényrejuttatását kívánta dokumentálni. Hogy eközben számos céltalan, sőt egyenesen az alsóbb osztályokat károsító, vagy már régóta érvényben levő rendelkezést korszakalkotó vívmányként kezeltek, az csupán a viharzó indulatok leülepedésével érvényre jutó józan vizsgálódás során tűnt ki. Az a kormány, amely a notórius betörők és más gonosztevők helyzetének derűsebbé tételén törte a fejét, elfeledte, hogy a szegény ember nehezen megszerzett holmija éppen annyira ki van téve a bűnözők támadásainak, mint a burzsoák vagyona és a különbség, csak az, hogy az utóbbiak a károsodást könnyebben kiheverik, mint az előbbiek. Aki tehát a büntetés hatását illuzóriussá tesz, az nem remélje ettől az alacsonyabb osztályok sorsának javulását. A komolytalanság minden attributumát viselik magukon, másrészt azok az intézkedések, amelyek régi közismert elveket forradalmi vívmányokként frissítenek fel. Ilyen a német igazságügyminiszter rendelete, amely a bíróságokat kötelezi, hogy büntető ügyekben a vádlottat a perorvoslati jogaira kitanítsák. A perrendtartásban biztosított jog tehát forradalmi vívmánnyá lép elő. Ezek az újítások szolgáljanak bizonyítékul annak, hogy az elmúlt évtizedekben a bíróságok csak osztályigazságot szolgáltatottak, amely szerint az alacsonyabb társadalmi körbe tartozó fél mindig a rövidbet húzta. Csak természetes, hogy ily szellem érvényesülése a büntetésvégrehajtást is lezüllesztette. Nem igényel nagy képzelőerőséget, hogy képet alkothassunk magunknak arról, mint súlydolt le valamely intézmény, ahol, mint például a budapesti fiatalkorúak bíróságánál a diktatúra alatt a büntetés végrehajtásának irányítói két tengerészkatona és egy kávé volt, akik ugyancsak kevésbé tudták értékelni azt a különböző szakszerep reformot, amelyet a bírósághoz beosztott szakemberek ráérő idejükben a megvalósíthatás minden reménye nélkül kidolgoztak. Mint a haladás kézzelfogható eredményét szűrhetjük le a rendőrség beszámolójának azt az adatát is, hogy a fogolyok zavartalanul dohányoztak a cellájukban és kötötték és bontották viszonyait az őrszemélyzettel. Ugyancsak a korszak hatása alatt történt az is, hogy katonák hatoltak be egy németországi városban a bíróság tárgyalására és fegyveres fenyegetéssel kényszerítették a bírót ítéletük megváltoztatására, annak a *sértettnek* elítélésére, aki népszerűtlen volt a tömeg szemében. Oly jelenségek ezek, amelyekért legkisebb mértékben szabad azoknak közvetlen előidézőit okolni, s amelyekért a felelősség súlyosan terheli azokat, akik cselekedetük kihatásainak tudatában a pártszenvetély ingoványaihoz rántották le az igazságszolgáltatást és szították azt a harcot, amelyből szerintük a gyengéknek kellett volna győztesen kikerülni, de amely küzdelemnek, győztese általában nem, hanem csak vesztese akadtak, akik közt elsősorban van a népnek a bíróság pártatlanságába vetett bízalma.

Az összeomlás nyomán támadt forradalmak jogi hajtásai egyenes ellentétben állanak azzal az eszmével és azokkal az elvekkel, amelyek a kultúr államok egészséges fejlődésének alapelvei. «Az emberi tevékenység, mondja Kohler, kulturműködés. Az emberiség feladata a kultúra megteremtése, istápolása és marandó kultúrértékek alkotása.» A forradalom, amelyet nem egy elérendő magasabb cél, hanem multak miatt való elkeseredés, az erkölcsi és gazdasági összeomlás réme elől való menekülés idézett fel, kultúrértékeket nem termelhetett. Hogy mennyire vitte előbb az emberiség boldogulását a forradalom, azt legfőképpen az az egyszerű adat igazolja, hogy 1919 első felében csak Budapest területén naponta 35 ember követett el öngyilkos kísérletet, amelyből 10 végződött halállal. Anélkül, hogy túloznék a jognak az általános életviszonyokra való kihatását, be kell látni, hogy a jogbiztonság, a bírói függetlenség, a pártatlan bíróság megsemmisítése nagyban hozzájárult a forradalom nyomán támadt szellemi bűnlás keltekezéséhez. Ezzel azonban nem merült ki a forradalmi jogintézményeknek fertőző hatása, sőt a jelentősebb az a metely, amely a jog testében megmaradt és amelyet majd apránként kell kipusztítani. A forradalmi jog a káros precedensek konglomerátuma. A forradalom jogászai példát teremtettek, miként lehet szerzett jogokat nem létezőknek tekinteni, miként lehet zsarnoki hatalmaskodást jogintézmény mezébe burkolni, miként lehet ember és ember között születés vagy társadalmi

állás szerint jogok és kötelezettségek szempontjából különbséget tenni. Megtanítottak arra, hogy nincs oly elsőrangú szabadságjog, amelyet ne lehetne egy tollvonással megsemmisíteni — és ami a legveszélyesebb, pörére vetkőztették a tömeg előtt az államhatalmat, amiről végül is kitént, hogy magához ragadhatja azt bárki, ha néhány automobil, ugyanannyi telefonállomás és egy csapat felfegyverzett verekedő felett rendelkezik. A forradalom káros hatásai közül ez volt az, amelynek emlékei legtöbbször élnek majd az államellenes elemek emlékében és amelynek hatását már tapasztalhattuk is a forradalmat követő időkben, amidőn egyesek elszánt, de szerencsére sikertelen harcot vívtak egy újabb felfordulás érdekében. A forradalom jogi újításainak tehát nincsen közösségük a jog szerves fejlődésének gyümölcseivel, míg az utóbbi a kultúra az általános haladás szorgos munkásainak műve amelyet elfojtani akarni gátszav volna, addig az előbbiekben a közélet salakja jut szóhoz. Ezekről mondhatná Schiller lovagja ma, hogy:

«Zwietracht und Verderben stiftet,
Das ist der widerspenst'ge Geist,
Der gegen Zucht sich frech empöret,
Der Ordnung heilig Band zerreisst.»

Már a történelmi perspektíva hiánya is akadályoz abban, hogy a közelmúltban lezajlott forradalmaknak a jog fejlődésére, a jogi felfogásra gyakorolt hatásait pontosan meghatározzuk. Éppen oly kevésbé áll módunkban jóslásokkal szolgálni a jövőre. Így, ha az események morálját nem is vonhatjuk le, a régi idők tapasztalatait véve segítségül, a közelmúlt eseményeit is tudjuk értékelni. Vannak bölcses, akik a fejlődés és haladás biztosítékát látják abban, ha időnként akadályok, rendellenességek állanak be, amelyek, mint zavaró momentumok az állami organizmus csak ideig-óráig enged érvényesülni és amelyek elnyomva, nem reakció, hanem a régi egészséges fejlődés újból felvált. Szabadon ismét Kohler szavait idézni (Rechtsphilosophie), aki ezt a gondolatot nem a hipermoderne túlfinomodott gondolkodásával, hanem a klasszikusok markáns eszméivel juttatja kifejezésre: Die Menschheit hat in ihrer Kulturentwicklung ihre Verirrungen und sie hat ihre notwendigen Verirrungen. Es treten vielfach Zustände ein, welche durchaus nicht, als den Kulturproblemen entsprechend zu betrachten sind und von denen nicht gesagt werden kann, dass sie auf ihrem Standpunkt berechtigt und angemessen sind. Die Volksseele ist, wie die Einzelseele, sie entwickelt sich in gewissen Rhythmen, sie bedarf ihrer Abirrungen, Tollheiten, ihrer Überreizungen und kann nicht immer auf dem geraden Wege bleiben. Die Menschheit wird übersättigt, übermüdet, wirft sich auf gewisse Dinge, die völlig gegen die Entwicklung und damit auch gegen die Kultur verstossen. Erst wenn dem Götzen des Aberwitzes Hekatomben geopfert sind, ist die Menschheit befriedigt. So gibt es auch in der Rechtentwicklung Perioden der schrecklichsten Verirrung und der größten Sinnlosigkeiten. Diese müssen als pathologische Zustände betrachtet werden, die in Zeiten auftreten, in welchen die Menschheit eine Krankheit ergreift, so dass erst, nachdem sie durch Fieberschauer geschüttelt ist, die volle Gesundung wiederkehrt und die Geister erfrischt zu neuen Taten gelangen.» A forradalmaknak azonban még más szempontból is alig felbecsülhető a jelentőségük a jogfejlődésre. A sok rossz közt ugyanis nem szabad megfeledkeznünk egy oly körülményről, amelynek kedvező hatása hosszú időközön át kell, hogy érvényesüljön. A forradalmi idők ugyanis hatalmas és elévülhetetlen tanulságok tárházai. Mindennap számtalan példáját szolgáltatja annak, hogy minden nemzet joga hosszas, szerves fejlődés eredménye, amelyet máról-holnapra átalakítani nem lehet, amelyen kontár kezek rövid idő alatt mérhetlen károkat okozhatnak, amelyet azonban sebtiben megvalósított, át nem gondolt eszmékkel megjavítani nem lehet. Bebizonyítást nyert, hogy a jogászoknak a régi alapelvekhez való ragaszkodása nem az elsárgult elmélet rövidlátása, hanem jól megfontolt értékelése egy oly bázisnak, amelyet, ha feladunk, a biztos talajt engedjük ki lábunk alól és megállani többé nem tudunk. Kétségtelenné vált, hogy az egyéni szabadságjogok és a szerzett jogok nem egyes kiváltságosok számára hajtják a vizet, hanem leghatalmasabb jégtörők az államhatalom mindenkori birtokosainak túlkapásaival szemben. Meg kellett értenünk, hogy minden polgárnak törvény előtt való egyenlősége nem holmi nagylelkű kegye az államhatalomnak, hanem az elemek egyensúlyának, a jogos érdekek, a méltányos törekvések

kívánatos érvényesülésének feltétlen és megalkuvást nem ismerő alapkövetelménye. A forradalom akaratlanul megmutatta, hogy a jog, a törvényisztelet, az igazság érvényrejuttatása iránt való líszlességes törekvés sarkköve minden szerves fejlődésnek, létfeltétele minden kultúrának, amelyet erőszakos eltolódások nem helyettesíthetnek, amelyeket egyes rétegeknek juttatott aránytalan anyagi előnyök és más kedvezések el nem homályosítottak. Az önbizalomtól duzzadó újitók megtanítottak arra, hogy fokozott óvatossággal viseltessünk a kritikának minden intézményt kikezdő támadásával szemben, amelyek tudományos megalapozottság, önzellenség és tárgyilagosság színét tudják kelteni, amíg hegyesre faragott nyilaikat röpítik a különböző intézmények szervezetébe, amelyek azonban hirtelen összeroppannak, erejüket és magas szempontjaikat veszítik, ha energiájukat teremtő munkában kellene gyümöleszletni. Az állam, amely ezeket a tanulságokat, értéküknek megfelelően tudja méltányolni és hasznosítani, annak sorsa felől nem kell aggódni és annak a forradalom erőpróba volt, amelyet kiheverve önbizalma növekszik. Az az állam azonban, amely felett a mult eseményei nyomtalanul haladnak el, amely nem tanul és nem felejt, meg nem érdemli, hogy túlélje sorsának vajudását. Reméljük, hogy számunkra a forradalmi idők e tapasztalatok és tanulságok korszaka fog maradni, amelyekért még azt mondhatjuk, amit az őt megkínzó Shylocknek mondott Antonio «köszönöm, hogy erre megtanítottáb».

Dr. Auer György.

Részvények plurális szavazati joggal.

E címen teszi kritika tárgyává e lap 11. számában dr. König Vilmos úr egy részvénytársaság közgyűlésének azt a határozatát, amely alaptőkefelemeléssel kapcsolatban oly részvényeket bocsátott ki, amelyeknek hozadéka felfelé határolt, amelyek a társaság tartalékaiban nem részesednek, azonban bizonyos időn át plurális szavazatra jogosítanak.

Nem kívánok ehelyütt foglalkozni dr. König úr cikkének ama részével, amely bizonyos általános közgazdasági szempontokból vizsgálja ezt, a közvéleményt a közelmúltban sokat foglalkoztató esetet. Elvégre azok is, akik e megoldás mellett szóltak fel, azt olyannak tekintik, amely csak egészen kivételes körülmények között indokolt. Hogy ezek fennforogtak-e az adott esetben, kétségkívül oly kérdés, amely bő vitára adhat alkalmat, de ez a kérdés kívül esik a jogszerűség vizsgálata körén.

Ugyancsak nem kívánok foglalkozni ezúttal azzal a kérdéssel sem, hogy de lege ferenda ajánlatos-e kereskedelmi törvényünk liberális álláspontjának változatlan fenntartása a részvénytársaság alaptőkeemelésének szabályozásánál. E lapok hasábjain fejtettem ki néhány évvel ezelőtt, hogy e szabályozás mai rendszere nem tartom megfelelőnek, és indokoltnak tartanám, hogy az egyes részvényesek pozíciója új részvényesek kibocsátásával okozott eltolódásokkal szemben törvényhozási úton hatályosabban biztosíttassék.¹

Dr. König úr kritikája azonban más téren keresi az orvoslást. Ő már a létező jog alapján vitatja a K.T. 150. §. 6. pontjára és a 156. §-ra való hivatkozással azt, hogy a közgyűlésnek az a határozata, amely a társaság fennállása alatt plurális szavazatra jogosító részvényeket bocsát ki, semmis, ha ez a kibocsátási mód az alapítási tervezetben nem provideáltatott. Ezt az álláspontot egyáltalán nem oszthatom és a cikkíró úrnak az a kívánsága, hogy a joggyakorlat az általa jelzett irányban fejlesztessék, nézetem szerint nemcsak nélkülözi a kellő megokolást részvényjogunk mai rendszerében, de felette aggályosnak is látszik.

Tudtommal eddig egyáltalán nem vitás az, hogy ellenkező alapszabályi kikötés hiányában a közgyűlés az alaptőkefelemelés módzatai tekintetében szabadon dönt. Szabadon dönt a törvény korlátai között a részvényesek szavazati jogára vonatkozó alapszabályrendeletek módosítása tekintetében is. A törvény csak azt a korlátozást állítja fel, hogy az alapítási tervezetből átvett rendelkezéseket nem módosíthatja (179. §. ut. bek.). Az, hogy a közgyűlés által elhatározott módosítás törvényben megállapított külön jogokat sem sérthet, a törvény és az alapszabály közötti

viszonyból következik. A Kúria 986/1885. számú ítélete szerint a «szavazati jog nem tartozik ama főjogok (talán helyesebben külön jogok?) közé, amelyekről a közgyűlés többsége az alapszabályok módosítása útján jogérvényesen nem intézkedhetik».² A részvényesnek sem a társaságban bírt részesedési arányának változatlan fenntartásához nincs joga — a K.T. 163. §-ának ellentétes irányban megkísérelt értelmezését judikaturánk következetesen elvetette — sem ahhoz, hogy a társaság ügyeiben való befolyása, vagyis saját szavazati jogának aránya az egyéb részvények alapján gyakorolható szavazatokhoz a társaság fennállása alatt változatlan maradjon, ha ezt az alapítási tervezetet ki nem kötötte.

Nem helytálló ezzel szemben az az ellenérv, hogy a K.T. 150. §. 6. pontja szerint a tervezetnek kell magában foglalnia az alapítóknak, vagy másoknak biztosítani kívánt előnyöket, mert a törvénynek ez a rendelkezése csakis a társaság *alapításával kapcsolatosan* nyújtott előnyöknek felvételét kívánja meg az alapítási tervezetbe, de nem azokat, amelyek a társaság fennállása *alatt* nyújtatnak. Az irodalomban még az is vitás volt, vajjon a társaság alakulásakor nem az alapítóknak, vagy egyes személyeknek, hanem a részvények bizonyos nemének adott előnyök felveendő-e az alapítási tervezetbe.³ A 156. §-ra alapított érv azért nem áll meg, mert ez a szakasz csakis az alakuló közgyűlésre vonatkozik és a társaság *első* alapszabályai tekintetében állítja fel azt a kelléket, hogy a betétre vonatkozó megállapodásnak és az alapítóknak vagy másoknak biztosított különös előnyök az alapszabályokba felveendő. A társaság fennállása alatt azonban a részvényesek részesedési arányának megváltoztatását új, nem a régi részvényeseknek adott részvények kibocsátásával, szavazati jogának módosítását pedig az alapszabályok rendelkezéseinek változtatása útján semmiféle törvényi rendelkezés nem tiltja. Ebből szükségszerűen következik az, hogy ugyanúgy, mint az alapszabályok bármely más pontját, meg lehet változtatni a szavazati jogra és az annak gyakorlására vonatkozó alapszabályi rendelkezéseket is. Csak az szükséges, hogy a szavazati jogra vonatkozó rendelkezés megváltoztatásához, a létező és kibocsátandó részvények szavazati joga között való megkülönböztetéshez a részvényeseknek oly többsége járuljon hozzá, amilyent az alapszabályok megkívánnak alapszabálymódosító határozat érvényességéhez.

Kétségtelen, hogy ez a jogi álláspont létező hatalmi pozíciók perpetuálásához vezethet akkor, ha a fokozott szavazati joggal bíró új részvények az addigi többségnek jutnak; és épúgy vezethet a hatalmi viszonyok teljes eltolódásához akkor, ha a plurális szavazati joggal bíró részvényeket a társaságon kívül álló új csoportok kapják. *Mai jogunk alapján* azonban azt, hogy e következmények valamelyike beálljon-e, vagy sem, csak a határozatot hozó közgyűlés alapszabályszerű többsége döntheti el.⁴ *Mai jogunk*

² Idézve Dárday-Thury Igazságügyi törvtár 131. old. — L. továbbá az irodalomra nézve Kunz: Alaptőkefelemelés (Budapest, 1911) 166 s. kk. old. különösen a 176-186. old., aki a legrészletesebben foglalkozik e kérdéssel és az ott idézett irodalmat, továbbá Egry: A részvénytársaság alapszabályai és u. a. «A részvénytársaság részére fenntartott ügyek», a Nagy Ferenc-féle emlékkönyv 101. s. kk. old., továbbá Nagy a Magyar Keresk. Jog kézikönyve II. kiad. 358. s. kk. old. Neumann-féle kommentár 156., 163. és 179. §§. magyarázatánál.

³ L. Neumann i. m. I. 479., aki a részvények bizonyos nemének nyújtott előnyöket Nagy Ferenc álláspontjával szemben nem tekinti a 150. §. 6. pontja alá tartozóknak. Egyes ítéletek (pl. Kúria 728/903.) még attól is eltekintenek, hogy az elsőbbségi részvényeknek a társaság fennállása alatt adott előnyök az alapszabályokba felvétesse. Az irodalom állása e kérdésben ellenkező és ezzel egyezik — igen helyesen — a budapesti törvényszék cégbírósi gyakorlata is.

⁴ Legtömörebben fejezi ki a mi jogunknak is megfelelő álláspontot a Reichsgericht ítélete a bizonyos tekintetben hasonló esetben fakadt «Hibernia» perben, ahol a porosz államkincstár megtámadási keresetének elutasítását többek között következőképp indokolja: «So weit sich die Ausführungen des Klägers darauf beziehen, dass durch die Beschlüsse der Generalversammlung das seitherige Machtverhältnis zwischen der Mehrheit und der Minderheit der Aktionäre zu seinen Ungunsten verschoben werde, dass die Mehrheit ihre Rechte rücksichtslos ausgenutzt und damit die Minderheit und deren Bestrebungen auf das erheblichste geschädigt habe, stehen seine Darlegungen nicht auf dem Boden des zurzeit in Deutschland geltenden Aktienrechts. Denn um eines der im Gesetze besonders geordneten Minderheitsrechte dreht sich der Streit nicht, und im übrigen sind

¹ L. Jogt. Közl. 1918. évf. 212. s. kk. old. és különlenyomatban Doroghi Törvénytervezet a részvénytársaságról (Budapest, Jogt. Közl. Könyvtára 1918. 6. füz.) 26. s. kk. old.

szerint tehát nem az emissziót és a fokozott szavazati jogot ki-mondó közgyűlés elhatározási szabadsága, az, amely csak akkor áll meg, ha a tervezetben biztosított, hanem ellenkezőleg: az elhatározási szabadság korlátozása az, amely csak akkor érvényes, ha az egyenlő szavazatokhoz való jog a részvényesek külön jogaként a tervezetben megállapított.

A KT. 156. §. 9. pontja és a 156. §-nak ezzel ellenkező értelmezése nemcsak részvényjogunk egész rendszerének mondana ellent, de gyakorlatilag is lehetetlen eredményekre vezetne. Mert a dr. König által vitatott álláspontnak elfogadása esetében a társaság fennállása alatt kötött minden ügylet felett ott lebegne a semmisség Damokles kardja azon a címen, hogy az alapítási tervezetben nem foglalt előnyt állapít meg az ügyletkötő másik fél javára.

Lehetetlenné válnék például valamely vállalatnak a megalkult részvénytársaság által való megszerzése. Lehetetlenné válnék minden olyan alaptőkeemelés, amelynél az új részvénytőke ellenértéke természetbeni betétellel egyenlítettnek ki. És ha a részvénytulajdonosok szavazati joga között való különböztetést a társaság fennállása alatt kizárjuk, akkor lehetetlenné válnék az esetek nagy részében átalakulásra szoruló részvénytársaságok szanálása is. A társaságok szanálásának egyik elfogadott és nálunk is általában divó, soha vitássá nem tett formája volt az, hogy a régi részvényeket lebélyegezték, vagy törzsrészvényekké alakították át és új, fokozott szavazati jogot biztosító részvényeket bocsátottak ki.

Ha dr. König álláspontját fogadjuk el, amely nemcsak a társaság alakulásakor, biztosított előnyöknek, hanem a később koncedáltaknak is az alapítási tervezetbe való felvételét kívánja, akkor ezek, a részvénytársasági gyakorlatunkban évtizedek óta divó, bírói gyakorlatunk által kivétel nélkül szankcionált megoldások mind törvénybe ütköznek. Azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra, hogy az eddigi gyakorlatnak a t. cikkíró által kívánt megváltozása oly súlyos következményekkel járhatna, amelyeknek hordereje messze meghaladja azokat a veszélyeket, amelyeket dr. König a plurális szavazati jog engedélyezésében lát.

Nagy hiba volna ezeket, a közgyűlési többség által eldöntendő célszerűségi szempontokat átterelni a bírói felülvizsgálat körébe csak azért, mert egyik vagy másik esetben a többség döntése bizonyos visszaélések lehetőségével jár. Elvégre a visszaélések lehetősége, amelyre a plurális szavazati jog módot nyújt, kereskedelmi törvényünk liberális részvényjogi szabályai mellett számos más kérdés megoldásánál is adva van. Hogy ennek dacára nagyban, egészen kielégítően működtek részvénytársaságaink, az jórészt arra vezethető vissza, hogy azok, akik vezető pénzügyeink és ipari részvénytársaságaink irányítását végezték, gondoskodtak róla, hogy a liberális törvényhozás adta lehetőségek ne használtassanak ki mértéktelenül. Ahol pedig a belátás és az ellenérdek méltánylása, a gazdasági élet önalkotta fékei és ellenőrzése nem nyújtanak kellő garanciát, ott csak a törvényhozás segíthet, nem pedig a törvény szövegével, szerkezetével és az évtizedes gyakorlattal szembehelyezkedő interpretatio.

Dr. Doroghi Ervin.

die in Angelegenheiten der Gesellschaft mit der erforderlichen Stimmenzahl gefassten Beschlüsse der Mehrheit für die Minderheit auch dann massgebend, wenn sie dieser als verkehrt, wirtschaftlich nachteilig und die Bestrebungen der Minderheit schädigend erscheinen. Dies ist eine unabwendbare Folge des im Gesetze zur Anerkennung gelangten Grundsatzes, dass die Mehrheit des Aktienbesitzes über die Verwaltung der Gesellschaft und darüber entscheidet, was im Interesse der Gesellschaft und ihrer Aktionäre zu tun und zu lassen ist. Mit dieser Tatsache muss sich jeder abgefunden haben, der Aktien erwirbt; seinem Willen als massgebenden durchzusetzen, vermag er nur, wenn er in der Generalversammlung mit der Mehrheit der Stimmen aufzutreten in der Lage ist.» (Entsch. des Reichsg. in Zivils. 58. köt. 245. old.) Ha a fokozott szavazati joggal biztosított többség üzletvitelében, dividendapolitikájával a társaság kárára szembehelyezkedik a törvénnyel, amitől, úgy látszik, tart dr. König, akkor a KT. 174. §. és 189. §. nyújthat védelmet. Ez a védelem azonban csak valóságosan megtörtént törvénysértés esetében jöhet tekintetbe, nem pedig azon az alapon, hogy egyes részvényesek félnek a visszaélés lehetőségétől.

Szemle.

— A nemzetgyűlési választások alapjául szolgáló jogszabályok megalkotásának problémájához, mint amely hatalom versengési és taktikai üggyé fokozódott le kormány és ellenzék között, nem nyúltunk hozzá eddig és most is tartózkodunk attól, hogy a kormányrendeletek származása törvényességének kérdését bolygassuk. De minden szó nélkül mégsem haladhat el a jogász a magyar országgyűlési küzdelmek emlékeztető vívmányainak porba hullása mellett. Fél százados harc, nagynevű államférfiainknak gyakran izzóhéví megütközése bevitte nemcsak a közlelőfogásba, de a Corpus Juris sáncai közé is azt az elvet, hogy a nálunk patológikussá vált választási terror, presszió, demoralizálás és másnemű visszaélésekkel szemben egyedül a bírói jogvédelem szolgál az egész vonalon hatásos fék. Nos, választójogi rendeleteiben a kormány e gondosan kiépített biztosítékok legtöbbjét szűzbe helyezte. A gyűlekezési jog brutális megsértésében álló fegyelmi vétségek bírójává a közigazgatási bíróság helyett önmagát tette meg a kormány. A kormány bíraskodik a jövőben azon közigazgatási tisztviselő fölött, aki a választásnál a fegyveres erőt illetéktelenül más célra, mint a csend és rend fenntartására veszi igénybe. És a kormány lesz a fegyelmi fóruma annak a közigazgatási tisztviselőnek is, aki a törvény egyenes tilalma ellenére vezető közreműködést fejtett ki pártküzdelmek közvetlen irányításában. Nyilván feltehető, hogy a kormányban inkább megvan az erkölcsi függetlenséggel párosult tárgyilagosság a történelmi igazság megbírálására és a helyesen megállapított lényállás minden következményének levonására, mint a közigazgatási bíróságban. Még fokozottabb mértékben kihívja a bírálatot az a rendelkezés, amely a panasszal megtámadott választások érvényességének elbírálását nem a Kúriának jogkörébe utalja (1899: XV. tc., 1915: XVII. tc.), hanem a nemzetgyűlésnek tartja fenn.

Valóban felette kétséges, hogyha már akarja, akkor egyszersmind tudja is e kellő önfegyelmével gyakorolni a nemzetgyűlés ezt a hatalmát, amelyet csak kiművelt jogérzet, előítéletnélküliség, mellétekintet nem követése, és a judiciumnak a fertőző anyagoktól való immunizálása avatnak jogszolgáltatássá. — Legutóbb szabályozta a kormány az ily panasz kelleit. A legszigorúbb következetesség nyilvánul meg itt a kormánynak abban a rendelkezéseiben, amellyel megnehezítette a panaszjog gyakorlását, valamint abban a rendelkezésében is, amely szerint többé nem elég a panasztevők aláírásának bírói vagy közjegyzői hitelesítése, hanem a közigazgatási hatóság által kell az aláírásnak hitelesítenie. Bízunk abban, hogy az új nemzetgyűlés működését nem az egybegyűlésének alapjául szolgáló rendeletek szelleme fogja átlengeni.

L.

Dárday-Abriani Dezső dr.

ny. miniszteri tanácsos, lapunk főszerkesztőjének fia, rövid szenvedés után férfikora delén elhunyt. Dárday dr. egyike volt a kivételes magyar jogászelmékeknek, akik nyugat-európai műveltséget eredeti gondolkodással kapcsolnak egybe. A tengeri jog és a nemzetközi jog terén mozgó tanulmányai, amelyek részben lapunkban jelentek meg ép oly feltűnést keltettek, mint az ügyvédi díjszabásról tartott ötletes jogászegyleti előadása. A magyar jogászvilággal együtt osztozunk a mély gyászban, amely Dárday Sándort fiának elhunytával érte.

— A bírói és ügyészi státus-törvény reformja. A magyar bírói és ügyészi kar mindinkább sajnosan érzi, hogy a régen annyira óhajtott ú. n. státus-törvény, amelytől mindenki a bíróság anyagi és erkölcsi helyzetének megjavulását várta, a változott viszonyok között, de meg e törvényalkotás veleszületett hibái miatt is, gyökeres reformálásra szorul. Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnöki tanácsa legutóbb behatóan és részletesen foglalkozott az egyes osztályok és a KANSz. bírói csoportja

részeről idevonatkozóan benyújtott indítványokkal s mint az elnökség által az egyes osztályoknak megküldött köriratban is olvashatjuk, az egyesület vezetősége most a következő irányokban tett sürgős felterjesztéseket az igazságügyi kormányhoz.

Arra való tekintettel, hogy a státus-törvény egyes rendelkezéseinek módosítása illetékes helyen már is szóba került, az O. B. Ü. E. elérkezettnek látja az időt arra, hogy a státus-törvény olyan irányban módosíttassék, hogy, egyfelől az abban kifejezésre jutott elv minden irányban keresztül vitessék, másfelől pedig a javadalmazásokra vonatkozó intézkedések a változott viszonyoknak megfelelően módosíttassanak. Hivatkozva az egyesületnek a külön igazságügyi illeték behozására vonatkozó régebbi felterjesztésére, az O. B. Ü. E. most, az új nemzetgyűlés munkásságának megkezdése előtt hathatósan sürgeti azt, hogy: 1. a státus-törvény 5. §-ában az első és második fizetési csoportokban meghatározott fokozatok száma az előmenetel gyorsítása érdekében csökkentessék, másrészt pedig a kezdőfizetés a változott viszonyoknak megfelelően emeltessék; 2. a státus-törvény 7. §-ában megállapított *várakozási idő* (t. i. valamelyik fokozatból a következőbe való jutathatáshoz eddig szükséges három év) általában két évben állapíttassék meg s addig is, amíg ez a kívánt módosítás a parlamentben keresztül lesz vihető, a várakozási időnek jelenleg is megengedett megrövidítése a bírói és ügyészi létszámnak ne 10%-ára, hanem 50%-ára mondassék ki; 3. tekintettel a vármegyei tisztviselőknek időközben megtörtént s csak nemrégiben életbeléptetett státus-rendezésére, a bírói és ügyészi státus-törvény 4. §-a szintén megfelelően módosíttassék már csak annak kikerülése végett is, hogy a bírának és ügyésznek a vármegyei tisztviselőkkel szemben eddig elfoglalt pozíciójában hátrányukra bizonyos sérelmes és mivel sem indokolható eltolódások ne következzenek be. Az O. B. Ü. E. különösen hangsúlyozza idevonatkozóan a felterjesztésében a vidéki törvényszéki elnököknek a III. fizetési csoportba való s a járásbíróságok vezetőinek megfelelő sorozását. Az idevonatkozó státus-rendezéssel kapcsolatban méltányosnak tartja a 24. §-nak olyan módosítását is, hogy az újra való sorozásnál a 24. §-ban meghatározott *kilenc* évi szolgálatot meghaladó szolgálati idő is figyelembe vétessék.

Felterjesztésében kifejezetten hangsúlyozza az Orsz. Bírói és Ügyészi Egyesület azt is, hogy a státus-törvényből hagyassék ki az állami tisztviselők rangosztályaira való minden utalás és ennél fogva a lakáspénz és minden mellékköltség, belcérte a kiküldetési napidíjakat is, az állami tisztviselők rangosztályaiával való kapcsolat nélkül önállóan és a státus-törvény 20. §-ában lefektetett elvnek megfelelően a státus-törvény alapján élvezett fizetéssel arányban állapíttassék meg. Különösen felhívta az egyesület az igazságügyi kormány figyelmét arra, hogy a bírák és ügyészek lakáspénze olyan arányban állapíttassék meg, mint amily arányban van az állami tisztviselők lakáspénze a részükre megállapított fizetéshez képest.

Az O. B. Ü. E. elnökségének említett s minden vidéki osztállyal külön is közölt körirata szerint az egyesület az annak alapján itt megjelölt felterjesztéseken kívül most más irányban is fordult az igazságügyi kormányhoz javaslatokkal és sürgetésekkel. Bár ez utóbbiak nincsenek szoros összefüggésben a státus-törvény reformjával, megemlítem e helyen, hogy az egyesület sürgeti többek közt, hogy az állami tisztviselők részére általában megállapított pótlékok és segélyek összegének a bírák és ügyészek részére leendő megállapításánál nem a lakáspénznek, hanem a bírák és ügyészek részére megállapított illetményeknek kell lenni irányadóknak és ezért az ú. n. rendkívüli segély összege is, még pedig *visszaható erővel* felelőleg.

A cím-kérdésben nem helyesli az O. B. Ü. E. egyes osztályok álláspontját. Szerintünk azonban visszaesést jelent, hogy, amikor különböző kormányintézkedések garmada-számra termelik a nagyságos és méltóságos címeket, a bírói és ügyészi kar társadalmi súlyban lassan egészen alul maradjon.

Zsoldos Benő

— **Objektív felelősség.** Aki saját gazdasági üzeme folytatása végett, közlekedési útvonalon mezői vasúti síneket oly módon fektet le, hogy ezáltal az útvonalon fuvarozók állatainak épségét veszélyezteti (felperes lova patkójának csavaros szege a szűkre helyezett védősinben megakadt, miáltal a ló megsérült), a fuvarozónak ennek folytán okozott kárért (a fuvarozó vállalat vonóerejének csökkenése beállott üzemszünetelésért) teljes kártérítési felelősséggel tartozik, ha nem bizonyítja, hogy a kárt a fuvaros gon-

datlansága idézte elő. Az, hogy alperes a vasúti hálózatot a hatósági engedélynek megfelelő karban tartotta, közömbös. (Kúria IV. 4618/1921.)

— **Árdrágítás.** Vevő a közszükségleti cikkért (mennyezet-szegek) oly árt fizetett, mely a beszerzési árat, a felmerült költséget és a rendes kereskedői hasznot aránytalanul meghaladta. A többlet visszatérítése iránti kötelezettséget (3678/1917. M. E. számú rend. 28. §.) nem szünteti meg az a körülmény, hogy a vevő az árt nyereséggel tovább adta, hacsak nem bizonyítatik, hogy a vevő ezzel a továbbadással az annak idejében létező forgalmi árakkal szemben maga is árdrágítást követett el. (Kúria IV. 2994/1921.)

— **Szállítmányozó biztosítási kötelezettsége.** Ha a szállítmányozó «az árt biztosítja» és «biztosítási díj» címén bizonyos összeget (2%) a féltől felveszi, ez által közöttük biztosítási szerződés nem keletkezik, de a szállítmányozó az árt a szállítás tartama alatti károk ellen, biztosító-társaságnál, biztosítani tartozik. Ezt elmulasztván, az erőhatalom folytán bekövetkezett kárt is (keresk. törv. 373., 391., 493. §§.) megtéríteni tartozik, de csak a megsemmisülés idejekori érték erejéig és csak az előre eszközölt értékevallás határain belül. (Kúria IV. 2991/1921.)

— **Csődnyitás.** A közkereseti társaság ellen az egyik tag által kért csőd el nem rendeltetett: mert a társaságnak csak két hitelezője van és mindketten kijelentették, hogy követelésüket ezidőszent érvényesíteni nem kívánják, ami a fizetési halasztás engedésével egyértelmű lévén, a fennforgó fizetésmegszüntetés csődjogi jogkövetkezményeit felfüggeszti. (Kúria IV. 190/1922.)

— **Letéti tárgy elveszéseért járó kártérítés.** Ha a színházi ruhatárból elveszett kabát elveszéskori értékét az alperes a perindítás előtt fel nem ajánlotta, az az érték lesz irányadó, amelylyel a kabát a per során foganatosított becsű idejében bírt. (Kúria VI. 5050/1921.)

— **Nem gyakorlás folytán megszűnt jog.** Két testvér 1912. évben kölcsönös kötelezettséget vállalt az iránt, hogy ha bármelyikük a neki fele-fele részben tulajdonul jutott házból elmenne, házrészét az ott maradt testvérnek 2100 K árban tulajdonába bocsátja. Az egyik testvér 1913. évben elköltözött és a vállalat kötelezettségnek eleget tenni vonakodott. A másik testvér csak 1920. évben indított a megváltási jog érvényesítése iránt keresetet. Elutasított, mert joga a kellő időben nem gyakorlás következtében megszűnt. (Kúria I. 2869/1921.)

— **Keresk. törv. 346. §.** A haladéktalan megvizsgálás lehetőségének elbírálásánál nem az átvéő fél egyéni viszonyai hanem csak azok a tárgyi mozzanatok jöhetnek tekintetbe, melyek az áru minőségére, mennyiségére és a göngyöleg miségére tekintettel az átvétel után való haladéktalan megvizsgálást befolyásolhatják. (Kúria IV. 4508/1921.)

— **Elveszett podgyászért fizetendő kártérítés korlátozása.** I. A Ker. törv. 399. §-a szerint az áru elveszése miatti kártérítés esetében a kár kiszámításánál az árúnak rendes kereskedelmi, ilyennek nem létében pedig közönséges értéke vétetik alapul; és a Ker. törv. 424. §-a szerint a közforgalomnak átadott és áru fuvarozásra rendelt vaspályák ezt a jogszabályt az üzletszabályzatban saját előnyükre nem módosíthatják. A V. Ü. Sz. 35. §. 2. bek. mégis megengedi a vasútnak, hogy különleges üzemi viszonyokra való tekintettel az útpodgyász elveszése, hiánya vagy sérülése esetében nyújtandó kártérítést, a felügyeleti hatóság jóváhagyásával a díjszabásban bizonyos legmagasabb összegre korlátozhassa. És az ezen §. alapján kibocsátott végrehajtási határozmányok szerint a vasút az «elveszés, hiány vagy sérülés esetében a bizonyított kárt, legfeljebb azonban kg-ként 20 koronát tartozik fizetni». Ez a korlátozás érvényes, mert az 1892: XXV. tc. 2. §-a a minisztériumot felhalalmazta, hogy a vasúti áru fuvarozás tárgyában Bernben, 1890. évi október hó 14-ikén létrejött nemzetközi egyezmény határozmányait, a vasúti üzletszabályzat módosítása útján, az egyezmény hatálya alá nem eső fuvarozási ügyletekre is rendelettel kiterjeszthesse, még azon részeiben is, melyek a kereskedelmi törvény rendelkezéseitől eltérnek. Már pedig a berni nemzetközi egyezmény 38. cikkéhez kiadott kiegészítő határozmányok szerint a vasutak az elveszés, hiány vagy megsérülés esetén megtérítendő legnagyobb összeget kiköthetik és így esetben — a Ker. törv. 429. §-ától eltérően — a kikötött összeget meghaladó szállítási érdekevallásnak sincs helye. Ez a korlátozás a vasút közegeinek vétkes gondatlansága esetében nem hatályos;

ilyenről azonban nem lehet szó, ha a román megszállás, amely a podgyász megérkezése idején a rendeltetési állomáson fennállott, a forgalom reudes lebonyolítását megnehezítette és a vagyonbiztonságot oly mérvben veszélyeztette, hogy azzal szemben az ellenőrzés és gondosság rendszerinti mértéke hatástalannak bizonyult. (Kúria IV. 2801.1922.)

II. A V. Ü. Sz. 30. §. II. végr. hat. szerint úti- és közlekedési tárgyakra nem tartozó tárgyak feltételeken podgyásként felvehetők. Ezt az engedélyt azonban a Ker. miniszter 47.755/III. 1915. sz. rendelete hatályon kívül helyezte. Az ezen rendelet életbe lépése után úti-podgyásznak feladott 20 méter gyalgú- és 100 méter selyemszövetnek, mint a podgyázzal szállítástól kizárt tárgyaknak elveszéseért tehát a vasút minden szavatossága a V. Ü. Sz. 35. §. I. hat. szerint ki van zárva. (Kúria IV. 2898.1921.)

— **A Vasúti Ü. Sz. 84. §-ához.** Ha a küldeményt tartalmazó vasúti kocsit 1918. évi november hó legelején a fosztogató tömeg által kirabolatott, ezt az Ü. Sz. 84. §-a értelmében a vasút felelősségét kizáró erőhatalomnak kell minősíteni, mert köztudomású, hogy az 1918. évi forradalom kitörésekor és az ezt követő első napokban a tömeges fosztogatások napirenden voltak és így a vasút azokat a rendelkezésére állott biztonsági eszközökkel el nem háríthatta. (Kúria IV. 3097/1921.)

— **Valutatartozások fizetése** cím alatt adta ki dr. Sente Lajos érdekes és gyakorlati szempontból is értékes tanulmányát (62 old. Szerző kiadása). Az induktív módszert követve, egy felmerült igen figyelemreméltó jogesetből kiindulva boncolja a szerző ennek a napról-napra bonyolódó kérdésnek részleteit. A külföldi jogszabályok és elvi döntések rendszerbe foglalt ismertetése az anyag megvilágítását nagyban előmozdítja. Szerző helyesen számított arra is, hogy a hazai bírói gyakorlat legutolsó döntései, különösen a Kúria ítélezésének kimerítő, kritikus feldolgozásával nagy szolgálatot tesz a gyakorlat embereinek. Hogy jogi érvekkel azonban tisztázható-e a sűrű ködhomályba borított és néha szándékosan is kuszált fogalmak, ez irányban már nem mernénk a szerző bizodalmaiban osztozni. A közgazdasági helyzet megnyugvása lesz az, amely a jogbizonytalanságnak véget fog vetni és nem fordítva. Addig is azonban Sente dr. könyve hasznos útbaigazítója lesz a bizonytalanságban tévelygőknek. A.

— **A kir. Közjegyzők Közlönye** dr. Holtscher Szigfrid és dr. Kepes János kir. közjegyzők szerkesztésében ismét megjelenik. A tartalomról Holtscher Szigfrid, Rónai Károly, Róth Zsigmond, Lipcsey Péter, Kepes János és Barcs Ernő érdekes és hatalmas cikkeket emeljük ki. E nevek a biztosítékaik, hogy a folyóirat régi magas színvonalát a jövőben is meg fogja tartani.

— **A francia-német vegyes döntőbírói eljárás** cím alatt dr. Kráhl Vilmos ügyvéd tollából értékes tanulmány jelent meg a «Békejog és Békegazdaság» kiadásában. A szerző — aki annak idején «Feladatok a békeszerződés végrehajtása körül» című munkájában az első közt tárgyalta behatóan a békeszerződés anyagi magánjogi vonatkozásait — ebben az újabb tanulmányában nemcsak a francia-német döntőbírói eljárás kritikái méltatását nyújtja, hanem általános érdekű eljárási kérdéseket is dolgoz fel, amelyek hasznos útmutatásokat adnak a vegyes döntőbírói eljárások elé kerülő mindennemű peres ügyben. A füzet ára 44 K, meg lehet rendelni a kiadónál (Tébe, V., Fürdő-utca 2.) és a nagyobb könyvkereskedésekben.

Ügyvédjelöltet vidéki praxissal keres sürgősen dr. Schulhof, Szeged.

16454

Ügytelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe**MATTYÓK**Aladár
okl. mérnök**Országos Közvetítő Vállalatával**

Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata segítségével a leggyorsabb és a legnagyobb választékot biztosítja.

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

**HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK
1921. ÉVI KÖTETE**

Szerkeszti dr. Téry Gyula.

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós fémvázban-kötésben **K 750**.
Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az egyetlen kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Úgy ezt, mint az előző köteteket havi **részletfizetésre** is szállítjuk.

A /

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára**Büntetőjogi Döntvénytár:**

II., V—XIII. kötet, kötetenként K 60—, XIV. kötet K 100—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60—, XIV. kötet K 100—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60—, XIV. kötet K 100—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIII. kötet, kötetenként K 60—, XIV. kötet K 100—

Perjogi Döntvénytár:

I—V. kötet, kötetenként K 60—, VI. kötet K 100—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai.

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az ipartörvény (1884 : XVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendelet. Joggyakorlat. Összeállította **Márkus Dezső dr.** Ára 30 K.

A kereskedelmi törvény (1875 : XXXVII. törvénycikk) és a reá vonatkozó joganyag. (Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat.) Összeállította **Nyári Jenő dr.** Ára 55 K.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza **Lánczi Jenő dr.** Ára 30 K.

1912 : LIV. törvénycikk. A polgári perrendtartásról szóló **1911 : I. törvénycikk** életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára 14 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és a **Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében,** Budapest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közölletik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. Józsa 108-69.)Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4.Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. *Sebess Dénes* ny. igazságügyminiszteri államtitkár: Az új Werbőczyről. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: Az akkreditiva körüli vitához. — *Dr. Fürst Máttyás* budapesti ügyvéd: Fellebbezés a perköltség kérdésében. — *Dr. Kulthi Sándor* debreczeni ügyvéd: A késedelmi kamatot meghaladó kár. — *Dr. Auer Pál* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. Nemzetközi bíraskodás. *Dr. Magyary Géza* könyvéről. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. XIV. k. 4. iv. — Büntetőjogi Döntvénytár XV. k. 5. iv.

Az új Werbőczyről.

— Részlet a Magyar Jogászegylet 1922 június 11-iki közgyűlésén tartott előadásból. —

Ha keressük azokat a filozófiai elemeket, melyek a háború robbanásai dacára is tovább élnek és fejlődést várnak, úgy megtaláljuk a tiszta demokrácia közjogi és magánjogi elismertetésében. Nézzük ez irányokat, melyek nélkül a jövő ki nem alakulhat, nemcsak bizonyos távolságból, de bizonyos magasságából is a tiszta megítélésnek.

Vigyázzunk az áligazságokra. Rousseau szerint az igazság sohasem használt annyit, mint amennyit a látszata ártott.

Építsük ki jogintezményünket történelmi hagyományaink és jelen érdekeink helye s összeegyeztetésével.

Mikor az Egyesült-Államok 13 gyarmata elszakadott Angliától, megalapozta állami függetlenségét, új politikai életét, nehéz küzdelmeket vívott. Szokás volt, hogy a kemény munkában eltöltött hét után a gyarmatosok vasárnap letették a munkászubonyt, felöltötték hosszú fekete kabátjaikat, körülcavarták nyakendővel magukat és parókával, a XVII. századbeli sáveggel mentek a vasárnapi isteni tiszteletre.

Vasárnap az Old-Englandban képzelték magukat, elábrándoztak a régi világon. Hétfőn aztán folytatták a küzdelmet a mindennapi kenyérért.

Sohase felejtkezzünk el a régi Magyarországról, ápoljuk annak sok jó nemes hagyományait, de kétszeres erővel dolgozzunk hétköznapi. Itt új honalapításról van szó. Mik a teendők?

A jelen generáció a jövő minden elítélő szemrehányását viselni el, ha nem igyekeznék a közjogi függetlenség következményeit levonni. A királyság, mely most minden más állam törvényeitől függetlenül alakult ki, újra megalapozandó. A királyi hatalom, a modern alkotmányos jogfejlődés szemmel tartásával egyensúlyba hozandó a népszuverenitással. Az alkotmányos garanciák egész sora vár megalkotásra.

Meg kell alkotnunk a két kamarás rendszeren nyugvó törvényhozó testületünket. A felsőház ne legyen a rendiség elzárt testülete, hanem a nemzet szellemi erkölcsi intelligenciájának gyülekező helye.

Meg kell oldani a nemzetgyűlés alkotmányjogi helyzetét. A nemzetgyűlés szuverenitásáról szóló tan, forradalmi tan. A forradalom a végső, titokzatos joga a népeknek, melyet még senki sem definiált, de legyen az, mint az 1793-as francia alkotmány mondja, a «nép legszentebb joga, mely nélkül az emberi nem elvesztette volna minden méltóságát, vagy amint X. Károly 1830-ban mondta, hogy «az bűn és abszolút jogtalanság», tény az, hogy az elemi erő, mint a villámcsapás, mely ha megnyilatkozott, már nem rendezkedhetik be, mint folyamatos törvényes állapot. A villámból ne legyen villanyvilágítás. Ezt a visszatérését a népeknek a természeti állapóhoz, fel kell váltsa a szervezett jog rendje, a törvé-

nyek, szokások, nemzeti hagyományok, erkölcsök polgári rendje. A népszuverenitás gyakorlója a nemzetgyűlés, a forradalom jogfolytonosságát jelenti második kiadásában. Politikai kérdés és a helyzet helyes megítéléséhez tartozik, hogy ez az állapot perpetuálása nélkülözhetlen szükségként jelentkezik-e? Mindenesetre a nemzetgyűlés sürgős — talán legsürgősebb teendője az lesz — hogy saját maga hatáskörében állítsa vissza a törvényhozás megzavart két kamara rendszerén nyugvó egyensúlyát.

Az utóbbi évek törvényhozási alkotásai és itt nem is akarok szólni a Károlyi-féle rögtönzésekről, sem a tanácsköztársaság végzeményeiről, hanem az ezek után következő jogszabályokról, melyek nagy tömegben jelentkeztek, oly sok kiegészítést, értelmezést vagy módosítást nyertek miniszteri rendeletekkel, végül annyira elhomályosult a törvényhozó hatalom és végrehajtó hatalom jogszabályalkotási jogköre, hogy ma a jog alkalmazása a legnehezebb feladat.

A Hármaskönyv jóváhagyási záradékában el van mondva, hogy abban a korban az ország jogainak különböző értelmezéséből többnyire igen sok kellemetlenség származott, mivel azokból ki-ki tetszése szerint más meg más értelmet és magyarázatot vont le és mert némelyek a bíraskodásban vagy az igazságszolgáltatás kérdéseiben az ország szokásait, mások meg írott rendeleteket tartottak szem előtt és vitatták úgyannyira, hogy nemcsak a peres felek között, hanem még maguk a bírák és az ország jogaiban legjáratosabbak és legtudósabbak között is az ilyen törvények, szokások és rendeletek magyarázatára nézve néha olyan versengések támadtak, hogy olykor azok, akik inkább bíztak saját erejükben és hatalmukban, mint a törvényekben és igazságban párthíveiknek igen nagy seregével a törvényszékre támadának, hogy amit az okosság és törvények útján el nem érhetnek, azt lármával és sokasággal megüyni igyekezzenek és nem a jog, de a zajongás útján győzni törekedjenek.

Ma inkább túlsok a jogszabály. Plurimæ leges, corruptissima res publica, mondja a Césárokról történetírója. A törvényeket a belső jog ereje, az igazi jogosság tiszta levegője, a közérdek etikája kell, hogy támogassa. A jogszabálytömeg még nem jogrend. És ha mégis jogalkotásokat sürgetnek az igazságszolgáltatás a közigazgatás terén, ezt a végső szükség igazolja. Ha a magánjogi kódex hiányát tisztult jogelveken nyugvó megállapodott bírói gyakorlatunk egyelőre mellőzhetővé is teszi, perjogi szabályainkat át kell, hogy alakítsuk. A mai bírói szervezet fenn nem maradhat, de a mai perjogi szabályok sem. Egy kis országnak egyszerű, kevés költséggel járó, a nép érdekeihez, a milliók tömegéhez, azok erkölcsével, gazdasági érdekeivel összhangban álló eljárási szabályokra van szüksége. A nagy ipari, tőke, vállalkozástól duzzad háború előtt Németország perjogi szabályait a kis agrár Magyarország haszonnal fenn nem tarthatja.

Elvégre bármely éleselméjűséggel vitatkoznak az ügyvédi kar mélyen tisztelt tagjai, mondjuk egy vízjogi kérdéssel kapcsolatos perben emelt hatásköri kifogáson, terjesztik elő a kötetnyi előkészítő iratokat, indokolják meg pompás elme éllel a bíróság és pedig — amennyiben a hatásköri bíróság is beleavatkozik, esetleg négy fórumon — 17 bírót foglalkoztatva az igazi helyes perjogi álláspontot, az eljárás nem szolgálja a helyes társadalmi érdekeket. Az agrárország lakossága túlnyomó része érdekeinek nem felelhet meg a perjog ilyen szabályozása. A népesség érdeke egyszerű, érthető nyelven, hozzáférhető formák között mozgó jogszolgáltatást akar. Ne tegyünk úgy, mint a nemesi bíraskodás idején,

mikor a törvények és ítélkezés latin nyelven folyt azért, hogy a paraszt minél kevesebbet értsen belőle. Ezzel kapcsolatosan kell gondoskodni a bírói ítélkezés összes erkölcsi, anyagi és jogi biztosításairól. Ez alkotmánybiztosíték és a nemzet becsületbeli ügye.

Büntető igazságszolgáltatásunk van a legnehezebb probléma előtt. Az új tan, mely a társadalom tevékenységére fektette a túlsúlyt és a megelőző állami és társadalmi tevékenységet követeli a megtorlás helyett, leküzdhetlen akadályok előtt áll.

Hogyan működjek egy tetőtől-talpig beteg társadalom ethikája szűrőtelepként, mikor maga is tele izmappal.

Az erkölcsi javakban borzasztó pusztulás van. A társadalom magasabb rétegei is inficiálva vannak, hogyan gyógyítson, javítson egy ily társadalom. Az állam szegény és erőtlén. Hogyan siessen az erkölcsi javítás pénzbeli támogatásával a társadalom segítségére. Másrészt a bűnözés enormis méreteket öltött. A társadalmat magát fenyegeti a legközvetlenebb veszély. Scylla és Charibdis ez, de ki kell tartani az új irányok emberséges társadalom politikailag egyedül helyes eszméi mellett.

A társadalom egészségesen maradt rétegei fokozottabb kötelességérzéssel siessenek a nyomorultak segítségére és segídekzenek az államhatalomnak.

Legnagyobb jelentőségű és legsürgősebb reformkérdés a közigazgatás új alapokra való helyezése. Egész sereg fejlett, szép város szakított el tőlünk. Másrészt elmaradt nagy alföldi földműves városok élnek ma is a honfoglalás korabeli sátorlábort elhelyezkedésében az ő tanya világukban. Itt egyensúlyok megzavarásával kell számolni. A centralizációt mindig azzal indokolták, hogy széthúzó nemzetiségeinkkel szemben az az eleven erő. Ma nincs nemzetiségi kérdés. A községi autonómiában rejlő óriási gazdaság és társadalompolitikai erő nem szabad kihasználtnak hagyni. Eleven, új életet kell adni egész szunnyadó szerkezetnek. Emberséges, a nép érdekeit szíven viselő, az újkori társadalom igényeit ismerő közigazgatási joghatóságot csak a széleskörű autonómián építsék fel. Nem elégedhetünk meg az előkészületben levő közigazgatási reformjavaslat autonomikus erőinek szerkezetével.

Le kell menni a községig, meg kell szervezni a község közigazgatását. Semmi sem neveli úgy az egészséges szociális érzést, mint a nép érdekeivel való törődés.

A háború előtt lefolytatott nagy közigazgatási anket egyik főkérdése az volt, hogy választási vagy kinevezési rendszer legyen. A francia forradalom után rövid kísérletezés után Franciaország a kinevezés és állami centralizmus rendszerét fogadta el a forradalmak után oly szükséges konszolidáció érdekében. Minálunk mindig alkotmányjogi aggodalmak harcoltak a centralizmus ellen. Ennek dacára az 1870., 1886. törvényei, a gyámpénztárak államosítása, a közigazgatási egyszerűsítési rendszabályok határozott iránya a centralizmus volt. Helyes lesz-e ez irány mellett kitartani? Ez a kérdés. Itt van a virilizmus kérdése, a rendezett tanácsú városok vagy községek alárendelt közigazgatási szerepköre és csonka autonómiája. Mindezek reformra szorulnak. Nem csalódunk, ha a jövő törvényhozási alkotásai legmélyrehatóbb jelentőségét a közigazgatási törvényalkotások között keressük. Itt is a tiszta demokrácia elvei kell, hogy vezessenek.

Keyness új könyvében elmondja a Montissori nevelő elméletet, amely megengedi a gyermeknek, hogy a gyertya lángjához kapkodjék, mert ha meg is égeti magát, úgy is megtanulja.

A népek fejlődésük folyamata alatt sokszor égették meg magukat és soha sem okultak. De azért a múlt tapasztalataiból mégis csak leszűrődik az az egy tétel csálhatatlansága és ez az, hogy az emberi boldogulás csak az emberszeretet szolidaritás érzésén épül fel.

Ezt az elemi igazságot kell, hogy szolgálja, az az új Werbőczy, aki minket ki fog vezetni kódexével a kor zavaraiából, egymást marcangoló tévelygéseiből.

Bevégezem előadásomat.

Régen a divatos regényírók szokása volt az, hogy pontosan megoldották és befejezték megkezdett történetüket. Beszámoltak a hős vagy a hősnő további sorsáról. Megnyugvást hagytak az olvasó lelkében.

Korunk regénye befejezve nincs. Azt sem tudjuk, hogy a XX. század új történetének kezdete-e ez, avagy a XIX. század mulasztásainak befejezése?

Jóslatások és jóvendölésekbe nem lehet bocsátkozni. De,

hogy az új kornak az emberiség, minden kultúrnép erkölcsi közössége kell, hogy legyen, azt hisszük és reméljük.

Szilárd hitem, hogy a történelem végzete bábként kezel minket embereket, koronként egy-egy bábból bálványt formál, de sohasem történt meg, hogy az igazság és a jog kultusza hamis bálvány lett volna.

Ez az, amit a jognak szolgálnia kell. Ez az una cademque nobilitas, amiben egyet kell értsünk. *Sebess Dénes.*

Az akkreditiva körüli vitához.

A probléma, amelyet az üzleti forgalom újabban a meghitelezés vignettája alatt szállított a jogászoknak, kétségkívül nehéz és még nincs tökéletesen megoldva. A vita hullámgyűrűi egyre szélesbednek¹ és mintha a felszólalók: megannyi kiváló jogásznunk közül egyik sem érezné *teljesen* megnyugtatónak még a saját álláspontját sem. Megoldást a jelen sorok sem remélnek adni, inkább arra próbálnak rámutatni, hogy magában a problémában van valami, ami megoldhatatlan, s ami talán messze túl is terjed azon. Hogy mi a célja az ilyen lemondás-szerű fejtegetésnek! A matematikust ép úgy megnyugtatta annak a végérvényes kimutatása, hogy a kör nem négyszögesíthető, mintahogy megnyugtatta volna az, hogy a négyszögesítés megoldatott, vagy praktikusabb térről hozván analógiát: az orvosnak fel kell ismernie azt is, ha egy betegség gyógyíthatatlan. Ha látjuk, mennyiben megoldhatatlan valamely feladat, talán sikeresebben koncentrálnunk figyelmünket annak a résznek a megoldására, amelyet lehet.

Végző kiélelésben erről van szó: A vevő nem mer előre fizetni, az eladó nem mer előre szállítani. A vevő fél, hogy az eladó, ha a pénzt megkapta, egyáltalán nem fog szállítani, vagy késedelmesen, vagy rossz árut stb.; az eladó fél, hogy ha szállított, a vevő egyáltalán nem, vagy csak késedelmesen fog fizetni. Mit lehet tenni, hogy mindkét fél biztosítva legyen a másik ellen? A forgalom megpróbálja ezeket a nehézségeket a visszavonhatatlan akkreditívával áthidalni; de keresnek más megoldást is.²

Az alapkérdés tehát, innen nézvést, nem az, hogy ha már egyszer egy konkrét meghitelezési ügylet létrejött s abból utóbb per lett, úgy mikép kell azt eldönteni, hanem tágabb: lehet-e akárhogy is (ügylettel, jogszabállyal, akármi úton) megcsinálni azt, hogy az eladó se függjön semmikép a vevő jóhiszeműségétől (és bonitásától) s az sem az övétől? Különösen pedig, hogy annak a veszélynek se legyen kitéve egyik fél sem, hogy a másik *nem nyíltan* tagadja meg kötelezettsége teljesítését, hanem valamilyen akár hazug ügy, akár csak szubjektive jóhiszemű, de objektive helyt nem álló kifogás címén játssza ki, vagy halogatja?

A kézen-közön (Zug um Zug) teljesítés annyira-amennyire³ megoldható a kérdést, de a kiskereskedés körén túl annak nem igen van lehetősége. Vagontételeket helykülönbség mellett nem egykönnyen lehetne kézen-közön átvenni és kifizetni.

Valamelyik félnek tehát feltétlenül *előbb* kell teljesítenie. Ha ez pur, et simple megtörténik: az előreteljesítő ki van szolgáltatva a másik félnek. Tehát?

A kereskedelmi forgalom kieszei a visszavonhatatlan akkreditívát, amelynél a vevő előbb («visszavonhatatlanul») íeteszi⁴ a vételárat, de nem eladónál, hanem egy banknál,⁵ aztán az eladó feladja az árut: s ennek igazolása után jogosítva lesz a pénzt a banktól felvenni. Mindkét fél előre teljesített: vevő pénzt tett le, mielőtt árut látott volna, eladó pedig árut szolgáltatott, mielőtt pénzt látott volna, de ügylátszik, hogy kellő garancia ellenében.

¹ Előtte vannak Kolos megbeszélései a Hiteljog Tára 1920-iki évfolyamának 13. és 14. sorszámai alatt; Teller cikke a Jogt. Közl. 1920. évi 17. számában; Meszlényé ugyanott a 24. számban; Meszlényé a Keresk. Jog 1922. évi 1. számában; Kolneré ugyanott a 2. számban; Kolosé a Magyar Jogi Szemle 1922. évi II és Meszlényé annak III. számában; Sichermanné a Kereskedelmi Jog 1922. évi 5. számában; Meszlényé zárszáva ugyanott a 6. számban.

² Kolos megoldása: az általa proponált hármas ügylet létesítése a felek között (1. eladó-vevő, 2. vevő-bank, 3. bank-eladó.).

³ Nem egészen: hátha az árúban rejtett hiba van?

⁴ A lényegre teljesen mellékes, hogy készpénzben teszi-e le, vagy folyószámlája terhére véteti, vagy mi más módon nyeri el a bank készségét az összeg befizetésére.

⁵ Lehet elvégre másnál is.

Tényleg azonban abban a fázisban, amikor eladó az árut már feladta, de a pénzt még nem vette fel: mindkét fél benne van az elkerülni kívánt bizonytalanságban. A vevőt fenyegeti, hogy eladó rossz árut adott fel, vagy a vasúton máshová dirigálja vagy visszarendeli; eladót fenyegeti, hogy a vevő valamilyen címen visszaveszi a pénzt a banktól, vagy legalább is letiltja annak kifizetését.

Lehet-e a banknak oly ügyleti utasítást adni, vagy lehet-e részletes ügyleti utasítás hiánya esetére olyan diszpozitív jogszabályt adni, amely mellett a veszély mindkét félről elhárul? Én azt hiszem, nem lehet. Persze aszerint, hogy az utasítás, vagy a diszpozitív jog mit mondanak, más és más a veszély-porcio a két oldalon.

A két fél közt *vita merül fel* az ügyek jelzett stádiumában, természetesen oly módon, hogy vevő, mielőtt a fizetés megtörtént volna, azt a banknál letiltja. Ha már most a *vita felvetése elég* a fizetés megakadályozására: vevő garantálva van, eladó nincs; ha *vita egyáltalán fel sem vehető* (oly hatállyal t. i., hogy a bank jogositva legyen a kifizetést megtagadni): eladó van biztosítva, vevő nincs; ha végül *vita felvetése* esetén a banknak *szabad és kell*⁶ mérlegelnie, fizessen-e eladónak vagy sem aszerint, hogy ennek van-e igaza a *vita* érdemében vagy vevőnek, akkor⁷ dönthet (bár jóhiszemben) az ellen a fél ellen, akinek igaza van: tehát egyik fél sincs biztosítva. A két első esetben, ahol a bank mérlegelése el van kerülve: az a fél, aki garantálva van, jól jár, ha nincs is igaza; a másik rosszul, ha igaza is van; a harmadik esetben, ahol van mérlegelés: ennek elhúzódnása és tévesen eldőlhetése⁸ mindkét felet fenyegeti az esetre, ha igaza van és illegális sikerrel kecssegetti az esetre, ha nincsen.

Ez ép az az elem a fennforgó nehézségben, amely messze túlterjed az akkreditiva esetein: miután istenítéleteket ma már nem tartanak, nem lehet elérni, hogy a vitákat akárki is *azonnal és feltétlenül helyesen* döntse el. Nemcsak a felek emberek, de minden bíró is az.

Az eladó oldaláról nézve a dolgot, akit a praxis, mintha kevésbé garantálnak mutatva s akinek helyzete tehát elsősorban vizsgálódó: az ő érdeke mint már az első felszólaló, Teller, élesen felismeri — *kettős*. Egyik az *an*, másik a *quando* érdeke: hogy t. i. egyfelől *biztosan*, másfelől azonban *azonnal* megkapja a vételárat, mihelyt az árut feladta.

Rögtön látható, hogy az első célt, a *biztonságit*, nem nehéz elérni az akkreditivának oly kialakításával, amely szerint a vevő részéről jövő letiltás esetében a bank ugyan nem jogosult az eladónak fizetni, de a vevőnek sem bocsáthatja rendelkezésére a pénzt, hanem azt bírói döntésig fizetésre készen tartani (vagy a bírói döntés számára már előre bírói letétbe tenni⁹) tartozik. Amennyire látom, a Kúria praxisa (és Kolosnak azt védő állásfoglalása) *még ezt sem* garantálja, mert a maga mandatum-konstrukciójával lehetővé teszi a «visszavonhatatlan» meghitelezés visszavonását is; a többi felszólaló ellenben amellet van, hogy a banknak *legalább is* ezt kell tennie.¹⁰ (Kohner-szerint pedig *többet*

⁶ Kiköthető lenne, hogy *szabad, de nem kell*, ad formam «igazolópapírok». Ez esetben, ha a bank élne a szabadsággal: a konkrét esetben ott lennénk, ahol a «szabad és kell» esetében; ha nem élne: ott, mintha nem is lehetne vitát felvetni.

⁷ Eltekintve attól, hogy a bankot ily esetben bizonyára felelősnek kellene tartani nélküli helytelen döntéseért, s erre való tekintettel aztán (mint a cikkírók egy része már kifejtette) tényleg alig akadna bank, amely akkreditívát elvállalna.

⁸ A banknak de jure választott bíróvá vételéről (úgy, hogy utóbb más bíróság előtt ne is lehessen vitatni, hogy az tévedett) nincs szó és könnyen belátható okokból nem is igen lehet.

⁹ Sichermann azt mondja, hogy a banknak nincs mindig mit letétbe tennie, mert t. i. a vevő esetleg nem fizette be hozzá a vételárat készpénzben. Ezt tévesnek tartom. Amilyen alapon (vevő folyószámlája terhére stb.) a bank hajlandó lett volna a vevők letiltásának hiányában az eladónak fizetni: *ugyanazon* alapon befizetheti a pénzt bírói letétbe letiltás esetében.

¹⁰ Ahhoz, amit a felszólalók a Kúriának ezen pont körüli állásfoglalása ellen mondtak, nincs mit hozzátennem, főleg Sichermann fejtegetéseit teljesen meggyőzőknek érzem. A felszólalók szabadabb («de lege ferenda»-bb) álláspontjával szemben Kolos a *lex lata*-val érvel ugyan, de *ugyanazon* cikke elején maga mondja, hogy «az akkreditiva, mint jogügyleti típus tételes jogunkban szabályozva nincsen... a bíróságra hárult a jogi kiképzés feladata...»

a bank nem is tehet.) Ez kétségtelenül volna valami, nemcsak az eladó *biztosítása* szempontjából, hanem másfelől azért is, mert ha a vevő az akkreditiva visszavonásával nem érhetné el azt, hogy már bírói döntés előtt ismét elnyerje az összeg feletti rendelkezést, akkor alaptalan kifogásokkal ugyan ugyanannyit árthatna az eladónak, de kevesebbet használhatna önmagának: tehát kisebb érdeke volna az alaptalan kifogásolás és így ritkábban kerülne arra a sor.

Csakhogy az eladó szempontjából ezzel még nincs elérve a másik cél: hogy *azonnal* jusson hozzá a pénzéhez. Egy háromfórumos per könnyen elhúzódhatik két évig: addig a lekötött összeg holtlőke az eladóra nézve, természetesen épúgy a vevőre is.¹¹

Az elhúzódnás veszélyét Meszlény a banknak quasi, döntőbírói funkciójával¹² akarta elhárítani: azaz azt, ami az én érzésem szerint megoldhatatlan (az *azonnali helyes* döntés elérését), a bankkal akarta megoldatni. Sichermann fejtegetéseiben csak távolabbi-ról van érintve a bank döntőbírói funkciója. («Felel-e a bank a bemutatott okmányok — duplikát — valódiságáért?» «Köteles a bank a megbízónak a kifizetést megtiltó ellenutasítását figyelembe venni akkor, ha a megbízó vele oly körülményeket közöl, amelyek *ha valóban fennforognak*, a megbízó fizetési kötelezettségét is megszüntetik» stb.: azaz a banknak nem kell a *vita* ténybeli részét vizsgálnia, de kell a jogit. Különben a megbízónak mindig módjában van ily tényeket *állítani*: tehát mindig megakadályozhatná az azonnali fizetést.) Kohner és Kolos ellenben mereven elutasítanak minden döntőbírói szerepet a banktól. E ponton a vélemények többsége s érzésem szerint tényleg a praktikabilitás is Meszlény ellen szólnak.

Nézetem szerint tehát a probléma teljesen meg nem oldható, s annyit tán mások is koncedálni fognak, hogy az összes megoldási kísérletek közül eddig egy sem *tökéletesen* megnyugtató. Nem legjobb volna-e a kérdésnek *generális* szabályozás nélkül maradnia? Ez talán megkönnyítené, hogy a felek (aszerint, hogy eladó van-e nagyobb bizalommal, esetleg kisebb befolyással az ügyletkötéskor, avagy vevő?) hol az egyik, hol a másik oldalra kedvezőbb módon, de behatóbban és mindig a konkrét esethez jobban illően szabályozzák az akkreditált vételár folyósításának feltételeit.

Különben még egy momentum van, amit a mai idők viszonyai vetnek fel s ami százszorta súlyosabbá teszi az eladónak akörüli érdekét, hogy pénzéhez *azonnal* hozzájusson: a *valutahomlás*. Ha a stabil valuta régi jó világában egy kereskedőnek két évig kellett mondjuk 100,000 K-ára várnia s azt végül 5% kamattal megkapta: lehet, hogy ha idején pénzéhez jutott volna, most 110,000 K helyett már 20,000—30,000 K-ával többje lenne, de ha *sokat*, úgy 20—25% lucrum cessantst veszthetett. Ma ellenben két év alatt változatlan *névérték* mellett elvesztheti — aranyban vagy vásárló erőben számítva, amit határozottan damnum emergensnek tartok — pénzének 70, esetleg¹³ 95%-át, s *ennek* a kárnak érvényesítéséről bírói praxisunk szerint szó sem lehet. A ceterum censeo erejével üti fel itt, mint majdnem minden jogi kérdésnél a fejt az a követelés, hogy a «korona egyenlő koroná» fikcióját el kell törölni.

Dr. Blau György.

Fellebbezés a perköltség kérdésében.

Alperes a keresetlevél benyújtása és az idézés kézbesítése után a kereset főtárgyára nézve kielégíti a felperest, aki ennek folytán a követelést az 500 K-t meghaladó perköltségre szállítja le.

A járásbíróság a leszállított keresetet elutasítja, a perköltsé-

¹¹ Ebből a szempontból el kell ismerni, hogy a bank *azonnali* döntése, még ha téves is, jobb a hosszas lekötöttségénél; s ebből a szempontból igaza van Kolosnak, amikor arra utal, hogy a vevő az akkreditiva tartamára üzleti tőkéjét lekötöti. Ha a vevő kifogása alapos volt: a Kúria álláspontja szerint azonnal visszaveheti a pénzt a banktól, míg biztosításul-ottfogása esetében nem; ennyiben a Kúria álláspontja visz praktice előnyösebb eredményre. De ez csak *egy* szempont a sok között.

¹² Meszlény első cikkének folytatásában (a Jogt. Közl. 1921. évi I. számában) tényleg az arbiterről és más ilyen választott bíróságokról beszélt rokon matériaként. Legutóbbi cikkében (Kereskedelmi Jog 1922., 6. sz.) némileg attenuálta Meszlény eredeti felfogását.

¹³ Ha pl. az 1918 novemberi és az 1920 novemberi pénzértéket nézzük.

get kölcsönösen megszünteti. Az ítélet ellen felperes fellebbezésével él, amelyet a budapesti kir. törvényszék visszautasít, mert «a per a költségekre szállítván le, a pernek tovább tárgya nem lévén, fellebbezésnek helye nincsen».

Ez az álláspont nyilvánvalóan téves.

Nem helytálló az a megállapítás, hogy a követelésnek a perköltségre való leszállítása folytán a pernek tovább tárgya nincs. A per tárgyát a főkövetelés és a járulékok képezik, amíg ezeket a felperes együttesen követeli. Ha felperes a követelést a járulékokra szállítja le, akkor ezek maradnak a per tárgyai s közből az az elméleti jellegű meghatározás, hogy ily esetben a járulékok főköveteléssé változnak át. Akár helyes ez a meghatározás, akár úgy kell a dolgot felfogni, hogy a főkövetelés megszűnése ellenére is a járulékok ezt a minőségüket nem veszítik el: bizonyos, hogy addig, amíg a felperesnek valamely részleges igénye még fennáll s amíg felperes keresetének bármely részét, így a járulékok iránti követelését, fenntartja, nem lehet helyesen állítani, hogy a pernek nincs többé tárgya. A pernek a tárgya csak akkor szűnik meg, ha felperes minden követelésétől, vagyis egész keresetétől eláll. Amíg ezt nem teszi, addig nem szűnt meg az a szükségesség, hogy a bíróság a kereset fenntartott része tekintetében határozzon, addig tehát a pernek tárgya van.

Nem helytálló az a döntés sem, hogy a perköltségre leszállított keresetre hozott járásbírósi ítélet ellen fellebbezésnek helye nincs. A Pp. 476. §-a szerint a pertárgy értéke a követelés leszállítása esetén a leszállítás után fennmaradó érték s a járásbírósi ítélete ellen fellebbezésnek csak akkor nincs helye, ha azt a törvény kizárja vagy ha a per tárgyának értéke 50 K-t, illetve a későbbi módosító rendelkezések szerint 500 K-t meg nem halad. Az adott esetben azonban a követelt perköltség 1000 K-t, a per tárgyának értéke tehát a követelés leszállítása után is meghaladja azt a határt, ameddig a törvény a fellebbezést kizárja.

De még inkább igazolja a határozat helytelenségét a Pp. 513. §-ának rendelkezése, amely a fellebbezés szóbeli tárgyalás kitűzése nélkül való elintézésének esetei közt azt is felsorolja, ha az ítéletet csak a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadták meg.

Hasonló esetek a gyakorlatban sűrűn ismétlődhetnek s ha a perköltség, a pertárgy leszállított értéke 5000 K-t meg nem halad, a fellebbezést visszautasító határozat ellen felfolyamodásnak nincs helye s így a perköltség kérdését az elsőbíróság végérvényesen döntene el. Ez azonban aligha volt a Pp. intenciója, ennek a törvény rendelkezései is ellentmondanak. Érdemes tehát a kérdéssel és a kifejlődött hibás gyakorlattal foglalkozni.

A budapesti kir. törvényszék már 1915 márc. 4-én a 31. P. 1071. sz. ügyben a fellebbezést a Pp. 476. és 8. §-aira való utalással visszautasította, mert a per tárgyának értéke a keresetlevél beadása napján fennállott érték, a leszállítás után pedig a pertárgy értéke az, ami az említett értékből fennmarad; az a rendelkezés pedig, hogy a járulékok, ha 50 K értéket meghaladnak, figyelembe veendő, csak a kereset beadásakor fennállott értékre vonatkozik, nem pedig a később felmerült perköltségekre.

Ugyancsak a budapesti kir. törvényszék 1915 március 22-én a P. 2088. sz. ügyben visszautasította a fellebbezést azzal a Pp. 476. §-ára utaló indoklással, hogy a folyó perköltség az érték kiszámításánál figyelembe nem jöhet s a keresetnek a perköltségre történt leszállítása után egyéb figyelembe vehető érték fenn nem maradt.

Majd 1915 júl. 21-én a budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek elvi megállapodása kimondta, hogy a fellebbezés megengedhetősége szempontjából a pertárgy értékét akképp kell kiszámítani, hogy a Pp. 8. §-ának megfelelő alkalmazásával a járulékok csak a keresetlevél beadása napján fennállott értékben vehetők számításba s így a per folyama alatt felmerülő perköltség a pertárgy értékének meghatározásánál figyelmen kívül hagyandó, végül, hogy ez a magyarázat irányadó akkor is, ha a fél a fellebbezést alapjául szolgáló határozat meghozatala előtt igényét a perköltségre szállította le.

Ez a megállapodás törvénybe ütközik, mert a Pp. 513. §-a értelmében fellebbezésnek csak a perköltség kérdésében is feltétlenül helye van. Az sem tesz különbséget, hogy felperes az elsőbíróság előtt összes kereseti követelését vagy csak annak egy részét tartotta-e fenn s hogy ehhez képest az elsőbíróság a főkövetelés és járulékok vagy csak a járulékok tekintetében hozott-e

ítéletet. De helytelen a megállapodás abban a részében is, amely szerint a járulékok csak a keresetlevél beadása napján fennállott értékben vehetők figyelembe. Ezt a Pp. 8. §-a a hatáskör megállapítása, nem pedig a fellebbezést megengedhetősége szempontjából írja elő. Ennek a szakasznak miniszteri indokolása helyesen magyarázza a rendelkezést azzal, hogy a hatáskör kérdését már az idézés kibocsátásakor kell megvizsgálni. Kétségtelen azonban, hogy a fellebbezést megengedhetősége szempontjából az az érték irányadó, amely az elsőbírósági döntés alapjául szolgált. Ez az érték pedig lehet az eredeti követelésnél kisebb vagy nagyobb is ahhoz képest, hogy felperes követelését a per folyamán akár a per főtárgya, akár a járulékok tekintetében esetleg leszállítja vagy felemeli.

A keresetlevél beadása idejében már a perköltség iránti igény is fennállott és érvényesített is, csak annak számszerű összege volt bizonytalan és függött attól, hogy a per mily mértéket fog ölteni. Ha tehát helyes lenne az a felfogás, amely szerintem helytelen, hogy a fellebbezés szempontjából is a keresetindítás idejében fennállott érték az irányadó, akkor sem lehetne helytálló az az értelmezés, hogy a követelésnek a perköltségre való leszállítása folytán a keresetlevél átadása napján fennállott érték elenyészett.

A tanácsvezetők elvi megállapodása maga is utal a Pp. 476. §-ára, amely szerint pedig a fellebbezés helytállósága kérdésében a járulékok, ha 50 K értéket meghaladnak, az érték megállapításánál figyelembe veendő, a követelés leszállítása esetén pedig a leszállítás után fennmaradó érték irányadó. Ha tehát a perköltség összege, amelyre a követelés leszállított, a fél felszámítása szerint a fellebbezési értékhatárt meghaladja: akkor fellebbezésnek helye van.

Ha az ítélet alapjául a főkövetelés és járulékok szolgálnak, akkor a fellebbezést szempontjából ép úgy, mint a hatáskör kérdésében csak a főkövetelés értéke, a járulékok nélkül, irányadó; ha azonban a követelés a járulékokra szállított le, akkor ezek értéke szerint kell a fellebbezés megengedhetőségének igazodnia.

Dr. Térfy Gyula magyarázata szerint a járulék csak akkor nem számít, ha mellék-követelés gyanánt érvényesítik, ha azonban maga a járulék a főkövetelés, akkor számít. (Magyar jogászegyleti előadása 1913 december 10. Polgári perrendtartás alapelvei 36. oldal.)

Dr. Fodor Ármán szerint a járásbírósi ítélete elleni fellebbezés értékhatára szempontjából a járulékok önállóan jönnek figyelembe és ehhez képest fellebbezésnek lesz helye akkor, ha a járulékok magukban véve 50 K értéket meghaladnak. (Magyar Jogászegyleti előadása 1914 febr. 25. Polg. perrendtartás alapelvei 244. oldal.)

A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek megállapodásával egyidejűleg a debreczeni kir. törvényszék teljesülési megállapodásai közt a Pp. 476. §-ra nézve kimondta, hogy a per folyama alatt felmerült kamatok és költségek a fellebbezési hatáskör megállapításánál a főköveteléshez nem számíthatók; amennyiben azonban a követelés a perköltségekre szállított le, a fellebbezési hatáskör megállapításánál a megítélt perköltség összege az irányadó. A fellebbezési hatáskörre és a megítélt perköltségre vonatkozó ezt az állásfoglalást értelemszerűen alkalmazva a fellebbezést megengedhetőségére és a fél által igényelt perköltség összegére, meg kell állapítani, hogy a két bíróság elvi megállapodása egymással ellentétes.

Mindenben egyetérttek dr. Fabinyi Tihamér fejtegetéseivel, amelyekben a budapesti kir. törvényszék fentidézett egyik határozatával szemben részletesen és igen meggyőzően kimutatta, hogy a perköltség kérdésében fellebbezésnek helye van. (Jogtud. Közl. 1915. 15. sz. 186. old.)

Hasonló értelemben kimerítően tárgyalta a kérdést dr. Borsos Endre (Jogtud. Közl. 1915. évi 27. és 28. sz.).

Arról természetesen szó sem lehet, hogy a Pp. 521. §-ának az a rendelkezése, hogy a fellebbezési bíróság ítélete ellen egyedül a perköltség kérdésében felülvizsgálatnak nincs helye, analógia útján a járásbírósi ítélete ellen intézett fellebbezésre kiterjeszthető lenne, ami már csak az 513. §. világos rendelkezésével szemben sem foghatna helyet.

Kíváncsú lenne, hogy a budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek elvi megállapodása újabb, a törvényszék és a helyes jogi felfogásnak megfelelő megfontolás tárgyává tétessék.

Dr. Fürst Máttyás.

A késedelmi kamatot meghaladó kár.

A Kúria P. II. 2608/1921. sz. ítéletével igen érdekes döntést hozott, mely visszatérést jelent régi magánjogunk kártérítési szabályaihoz s amelynek gazdasági jelentőségét túlzás nélkül fontosnak lehet nevezni.

Az ítélet azt a kérdést döntötte el, vajjon az adós vétkes késedelme esetén elegendő-e, ha a hitelezett pénzösszeg után késedelmi kamatot fizet, vagy pedig a hitelező egyéb kára megtérítését is követelheti?

A késedelmi kamat, mint törvényes s így bíróilag sem emelhető költér régóta kísért. Zsögöd élelméjű fejtegetései sem tudták kimozdítani helyéből a megcsontosodott gyakorlatot, mely ellentétben «jogérzetünkkel» (Zsögöd: Fejezetek kötelmi jogunk köréből II. 52.) a hitelező kárát 5%-ban, illetve írásbeli kikötés esetén legfeljebb 8%-ban maximálta. A gyakorlat alapját az Optk. 1333. §-ban találjuk, mely szerint a tőke megtérítésében való késedelem által okozott kár a törvényes kamattal megtérül.

Amíg a pénz valóban «értékmérő» volt, a kereskedelmi forgalomban nem volt jelentős ez a gyakorlat. A hitelező előre elküldte az árut a 3–6 hónapos kamatmentes hitel kereskedelmi szokás volt, a perkamat pedig elegendő kárpótlást nyújtott.

Változott gazdasági viszonyaink közt az áru vált értékeesebbé, a hitel nemcsak megszűnt, hanem a fordított hitel rendszere honosult meg. Az áru vevője a pénzt előre beküldte s így a vételárral hitelezőjévé vált az eladónak. Nem kell kifejtennem, milyen káros következményekkel járt ez a rendszer. Nem is a kereskedelmi élet kalózáiról beszélek, akik a büntetőtörvény §-ai közt hajózva, nagy előlegeket vesznek fel soha le nem szállított árukra, a pénzzel spekulálnak, nagy nyereségeket tesznek zsebre s a szegény vevő örülhet, ha a spekuláció sikerül s pénzét visszakapja. De beszélek a legális kereskedelembe lábra kapott rossz szokásról. Mindennapos eset, hogy a nagy vállalatok, gyárak, bányák, felveszik a rendeléseket, lefizetik előre a számla értékét s azután hónapok múlva közlik, hogy nem szállíthatnak ez s ez okból, vagy csak magasabb áron stb. Ha a vevőnek nem tetszik, visszakapja a pénzt, ha perel, megkapja a késedelmi kamatot. Vagy egy példa a mezőgazdasági forgalomból. Ingatlant veszek, az átíráshoz hatósági engedély kell. A vételárat előre ki kell fizetnem. A jóváhagyást nem kapom meg s követelem vissza a vételárat. Az eladó valamely ürüggyel visszatartja a pénzt, perelni hagyja magát s egy év múlva fizet 5% kamatot, a pénzt forgatja, használja. Hogyne tenné, mikor a legolcsóbb pénzhez ma 8% kamat s havonként 1% jutalék mellett juthatna csak hozzá. Tudok esetet, mikor az ingatlan eladója a szerződés homályos pontjába kapaszkodva, hónapokon keresztül visszatartott 800,000 koronát, pereltette magát, tavaly vett a pénzen cseh valutát s most a másodbírói ítélet után fizeti vissza 5% kamattal a pénzt, mikor az 5 és 18 K cseh valuta közti különbözetet már megkereste.

Az említett kúriai ítélet nagyon helyesen a méltányosságra hivatkozik s kimondja, hogy a késedelmi kamattal nincs kielégítve a hitelező akkor, ha az adós késedelme nem menthető (nem jóhiszemű) s ekkor nagyobb kárának megtérítését is követelheti. A kérdéses esetben, ha az adós késedelme következtében lett volna a hitelező kénytelen magasabb kamatra másoktól pénzt felvenni, a Kúria méltányosnak találta volna, hogy a hitelező az így szenvedett kárt a vétkes, vagy szándékos késedelembe esett adóson bekövetelje.

Nézetünk szerint ilyen vétkeesség minden oly esetben fennforog, mikor a pénztartó nem értesíti a pénzküldőt a kereskedelmi forgalomban szokásos idő alatt, hogy nem teljesíthet. A kár objektíve nemcsak abban állhat, hogy a hitelező kénytelen volt kölcsönt magasabb kamatra felvenni, hanem abban is, hogy üzletében a vétkesen lekötött pénzt nem forgathatta. Ha egy kereskedő eladja áruraktára egy részét, vagy egy tömeg árut a vételár előzetes felvétele mellett s aztán nem szállít s a pénzt sem küldi vissza, de dolosus magatartása mégsem akad bele a sikkasztás paragrafusának kacskaringóiba: fizesse meg a hitelezőinek a tényleges káron felül az elmaradt hasznát is. Sőt, a magyar valuta folytonos hullámlása miatt sor kerülhet Zsögöd tanítására, melyről úgy-e sohse hittük, hogy így nagyon gyakorlati jelentőségűvé válik: a rosszhiszeműen késedelmes pénzadóst arra is lehet kötelezni, hogy tartozását a kirovó értékben fizesse meg. A 240 cen-

times korona idején felvett s visszatartott pénzt a 60 centimes koronának négyszeresében fizesse, a visszaélés oly krasszus esetében, aminőről Zsögöd emlékszik meg: mikor az adós kárörömből nem fizet, hagyja, hogy hitelezője jószágát elárverezzék. (Ugyanott 52. l.)

A Kúria ítélete tovább megy azon az úton, melyet évekkel ezelőtt kezdett meg az osztrák bíróságok e lapok hasábjain ismer tettem gyakorlata nyomán, mikor a vasutat terhelő kártérítési összegek után késedelmi kamatot ítelt meg és pedig a kártételt napjától, ha a reklamációt a vasut késedelmesen intézte el.

Dr. Kuthi Sándor.

Jogirodalom.

Nemzetközi bíraskodás. (Dr. Magyary Géza könyvéről.)

Tudós professor Magyary Géza könyvét öröm kézbe venni. Újabb bizonyítéka ez a munka nagy viharok után is épségben maradt kultúránknak. Nyugateurópai tudományos színvonal, egyszerű alaposág, tökéletes tájékozottság, tiszta és világos logika és stílus jellemzik ezt a német nyelven, elsőrangú kiadónál megjelent könyvet, mely nyeresége a külföldi irodalomnak, büszkesége a magyar tudománynak és vigasza a nemzetközi igazságosság érvényesülésétől sorsának javulását remélő magyarságnak.

Nagyon érdekes az a hasonlóság, mely az állami intézmények és államközi intézmények fejlődése között mutatkozik. Az államok keletkezése idején a bíraskodás kezdetleges. Egyének, törzsek, nemzetségek lassacskán lemondanak ügyeik fegyveres elintézéséről és bírót választanak vitájuk elintézésére. («Titius, te légy bíró!») Az állami szervezet kifejlődésével azután a választott bírót az állam által kinevezett bíró váltja fel. Kezdetben nincs «obligatorium». «Si qui domi pugnaverint et ad iudicem non venerint, nil querat iudex. Si venerint ad ius eius, fiat libitum» — rendeli még Szent László király. A mohácsi vész után azonban már az összes rendek kénytelenek magukat a király nevében bíraskodó törvényszékeknek alávetni. Nagyjában ilyen a fejlődés minden államban. Ha mármint az államok egymással támadt viszályainak elintézési módjait vizsgáljuk, ugyanezen jelenségekkel találkozunk. Államközi organizáció nemlétében a viszályok fegyverrel intéztetnek el. A nemzetközi kapcsolatok kiépülésével kezdenek az államok is viszályaik békés elintézése céljából egyes választott bíróhoz, majd választott bírósághoz fordulni. A hágai konferenciák ezeknek a választott bíróságoknak bizonyos állandó jelleget adtak. A háború befejezése forduló pontot jelent a nemzetközi organizáció terén. Végre sikerült államközi szervezetet létesíteni, melynek sok a hibája és amely könnyen újabb igazságtalanságok okozójává válhatik, — mégis azonban van már államközi szervezet s ime — ugyanazt észlelhetjük, amit az állami organizáció kiépülésénél, a választott bíróság nem szűnik ugyan meg, de háttérbe szorul, és alighogy a «Nemzetek Szövetsége» megalakul, létrejön az állandó nemzetközi törvényszék is.

Dr. Magyary Géza munkája behatóan ismerteti és bírálja a nemzetközi bíraskodás intézményét, úgy, amint azt a nemzetek szövetségének egyességekmanya szabályozta és a szövetség második közgyűlése módosította, illetve azt a statutumot, mely az állandó nemzetközi bíróság szervezeti szabályait foglalja magában.

Az egyességekmaný 13. §-a szerint a Nemzetek Szövetségének tagjai megállapodnak abban, hogy ha közöttük vitás eset merül fel, mely nézetük szerint választott bírósági döntésnek vetethető alá és amely diplomáciai úton kielégítő módon nem intézhető el, az ügyet a maga egészében választott bíróság elé terjesztetik. Ezt a szöveget a szövetség második közgyűlése módosította, illetve kibővítette, amennyiben különbséget tett a választott bírósági döntésre (arbitrale) és a rendes bírói ítéletre (judiciaire) alkalmasnak vélt viták között s mindegyiket a megfelelő fórum elé utalta.

Ez a két fórum az állandó nemzetközi választott bíróság (Cour permanente d'arbitrage) és az állandó nemzetközi bíróság (Cour permanente de Justice Internationale). Az előbbi létesíté-

* Die Internationale Schiedsgerichtbarkeit im Völkerbunde. Von Dr. Géza v. Magyary o. ö. Prof. der Rechte an der Universität Budapest, ord. Mitglied der Akademie der Wissenschaften. Berlin, 1922. Verlag von Otto Liebmann. 176 l.

sét még a második hágai konferencia határozta el és azt a Nemzetek Szövetsége változatlanul fenntartotta. Ez tulajdonképpen nem egyéb egy állandó listánál. A peres felek az ezen listán szereplő «bírákból» választanak.

Ezzel szemben a Nemzetközi Állandó Bíróság teljesen új intézmény. A Nemzetek Szövetségének egyességek-mánya 14. §-ában úgy rendelkezik, hogy a «Tanács állandó Nemzetközi Bíróság felállítására vonatkozó tervezetet fog készíteni és azt elfogadás végett a Szövetség tagjai elé terjeszti». Ez a tervezet a «hágai jogászbizottság» javaslata alapján el is készült és 1920 december hó 13-án a Szövetség közgyűlése által elfogadtatott.

Teljesen egyetérthetünk azzal, amit a tudós szerző az állandó bíróság jelentőségéről és a választott bírósággal szemben elvitathatatlan előnyeiről mond. Az a körülmény, hogy ez a bíróság állandó, élő szervezet, nem egyszerű lista, s bármikor rendelkezésre áll, hogy tagjai hivatásszerűen teljesítik kötelességüket, hogy nyilván nagy jártasságra fognak szert tenni, hogy elvonatkozódván saját államuktól, tudnak majd valóban objektívek lenni, hogy nagy tekintélynek fognak örvendeni s az állandó bírói gyakorlat folytán fejleszteni fogják a nemzetközi jogot, kétségkívül igen nagy jelentőséggel bír. Szembeszökő az új nemzetközi állandó bíróság jelentősége, ha szem előtt tartjuk, amit szerző kiemel, hogy az a Nemzetek Szövetségének, tehát nem az egyes államoknak, hanem azoktól független önálló nemzetközi alakulatnak szerve. A bírák a Nemzetek Szövetségének alkalmazottai és nem annak az államnak, amelynek polgárai. A Nemzetek Szövetségének közgyűlése és tanácsa választja őket kilenc évre azok közül, akiket az állandó Nemzetközi Választott Bíróság azon tagjai jelölnek ki, akiknek hazája tagja a Nemzetek Szövetségének. Csak az választható, aki nagy tekintélynek örvend, vagy oly kvalifikációval bír, amelynek alapján hazájában a legmagasabb bírói állást tölthetné be, vagy pedig elismert szaktekintély nemzetközi jogi téren. A bírák szolgálati idejük alatt elmozdíthatatlanok. A Nemzetek Szövetségének tanácsa vagy közgyűlése sem mozdíthatja el őket, hanem csak a nemzetközi állandó bíróság egyhangú ítélete s csak abban az esetben, ha az erkölcsi, fizikai pszichikai követelményeknek már nem képesek megfelelni. Kilenc évi ügködésük alatt nem fejthetnek ki politikai vagy adminisztratív tevékenységet és nem működhetnek nemzetközi ügyekben, mint ügyvédek vagy ügyvivők.

Igen behatóan foglalkozik szerző a bíróság illetékességének kérdésével. Nagyon érdekel minket, amit a szubjektív illetékességről mond. Megállapítja, hogy nemcsak államok fordulhatnak mint peres felek a bírósághoz, hanem a Szövetség oly tagjai is, amelyek nem államok. Utóbbiak alatt ezidőszent az angol domíniumok és kolóniák értendők, amelyek az egyességek-mány függetlenek szerint tagjai a szövetségnek. Ennek folytán nemzeti kisebbségek nem léphetnek fel peres félként. Minthogy Magyarország még nem tagja a Szövetségnek, a magyar kisebbségek egyelőre nemcsak közvetlenül, de közvetve sem fordulhatnak a Nemzetközi Állandó Bírósághoz.

Ez a tarthatatlan állapot természetesen meg fog változni, ha Magyarország felvétetik a Nemzetek Szövetségének tagjai közé. Egyébként, minthogy a békeszerződések magánszemélyeknek is lehetővé tették, hogy nemzetközi bíróságok előtt félként szerepeljenek, és az az elv, hogy csak állam lehet peres fél, az által is megdőlt, hogy önkormányzattal bíró kolóniáknak, ha tagjai a Szövetségnek, az egyességek-mány szerint van aktorátusuk, remélhető, hogy a kisebbségeknek közvetlenül is meg fog adatni a perképesség.*

Nagyon jogos szerző kritikája a statutum 38. §-ának utolsó bekezdésére vonatkozóan, mely úgy rendelkezik, hogy a bíróság a felek megegyezése alapján a vitát «ex aequo et bono» is eldöntheti. A rendes bíróságoknak a fennálló jogszabályok szerint kell ítélniök és nem mellőzhetik azokat a felek kívánságára sem. A statutum ezen rendelkezése által a nemzetközi állandó bíróság valóban bizonyos fokig a választott bíróság jellegét öltötte magára.

* Nehéz kérdés, hogy mekkora legyen az a kisebbség, mely jogait közvetlenül vagy közvetve érvényesítheti. Báró Wlassics Gyula most megjelent angol tanulmánya szerint annyi lakos szükséges, amennyi iskola és templom létesítésére elegendő. (The right of Self-Determination. By Baron Julius Wlassics, London, New-York, Budapest, 50 l.

Abban is egyetérthetünk szerzővel, hogy a nemzetközi választott bíróság sem hagyhatja figyelmen kívül a jogot, aminthogy viszont ez az állandó (nem választott) bíróság a jog alkalmazásánál figyelemmel lehet a méltányosságra. Nem egészen osztjuk azonban szerző azon nézetét, hogy a nemzetközi bíróság mellett nem célszerű a választott bíróság háttérmentességére törekedni. Úgy hisszük — és az analógia, melyre fentebb utaltunk, szintén amellet szól — hogy a természetes fejlődés lassankint egyre ritkábban fogja a nemzetközi választott bíróságot szerephez juttatni. Meg azután az eddigi tapasztalatok is arra tanítanak, hogy a választott bíróság helyett a rendes hágai bíróság jelentőségét igyekezzük fokozni. Az Orinokko-ügyben hozott döntésről van Hammel állapítja meg, hogy az «verdict, nem jogi döntés». A Savarkar-ügyben hozott választott bírói döntésről Kohler azt mondja, hogy az «merőben téves volt és nem járult a nemzetközi jog fejlesztéséhez, ellenkezőleg, félő, hogy visszafejlesztően fog hatni». Hasonló kritikában részesült a Casablanca-ügyben hozott ítélet is. A közvélemény sem fogadta mindig e döntéseket osztatlan megnyugvással. Így az Alaska-ügyből kifolyólag lord Alverston, Anglia volt lord chief justice-e heves támadásoknak volt kitéve, mert a három amerikai bíróval szavazott a másik két angol bíróval szemben. Mindez — úgy véljük — amellet szól, hogy az államoktól független állandó, mintegy hivatásos nemzetközi bírákból álló törvényszék intézményt építsük ki és népszerűsítsük, szemben a választott bírósággal, bár nem kétséges, hogy átmenetileg a választott bíróságoknak még sokszor lesz szerepük.

Magyary könyvének utolsó fejezete a nemzetközi bíraskodás eljárási részével foglalkozik. Csak sajnálhatjuk, hogy a perjog kiváló mestere a Cour permanente d'arbitrage előtti eljárás diszpozitív szabályairól, valamint a nemzetközi zsákmánybírósnak a jogfejlődés szempontjából rendkívül érdekes rendtartásáról írottakat — mint mondja, helyszűke miatt — nem bocsáthatta közre. Kapjuk azonban az állandó nemzetközi bíróság (a Cour permanente de Justice Internationale) előtti eljárás alapos ismertetését. Az eljárás két részből áll: írásbeliből és szóbeliből. A perirátváltás után következik a szóbeli tárgyalás és bizonyítás. A feleket a perirátváltásban előadottak nem kötik. Az ítélet megindokolandó. Bármely állam beavatkozhatik a perbe, ha ez «jogi érdeke». Hivatalos nyelv a francia és az angol. Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye, amit szerző de lege ferenda megváltoztatandónak tart. Kérhetik azonban a felek, hogy a bíróság értelmezze az ítéletet (Interpretationsverfahren). Végül új tények alapján hat hónapon belül perújításnak (úgy hisszük, a «Wiederaufnahme» szót tévedésből használja szerző Prozessnovierung helyett) van helye.

A könyv bevezető részében a Nemzetek Szövetségének kitűnő méltatását találja az olvasó, melyet kimerítő irodalmi tájékoztató előz meg.

Magyary Géza nem régen foglalkozik a nemzetközi jog modern problémáival, de már eddig megjelent munkái alapján is ép oly kimagasló alakja ennek a szakirodalomnak, mint régóta a magyar perjognak. Most megjelent munkája kétségkívül külföldön is általános jól kiérdemelt elismeréshez fogja juttatni.

Dr. Auer Pál.

Szemle.

— **Kormányváltás.** A jogrend visszaállítását követeli a közvélemény — lesújtóbb kritika még nem hangzott el távozó igazságügyminiszter működéséről. Az ő nevéhez fűződnek jogéletünk legszomorúbb virágai: a botbüntetés, a rendtörvény, a numerus clausus, a mozirendelet, az amnesztia intézményesítése és — last non least: az internálások szörnyűségei. Ha nem is az ő műve e csokór minden szála, mégis ő, a pecsétőr, a kormány lelkiismerete felel elsősorban a jogrenden esett mind-e csorbáért.

Voltaire mondja, hogy nincs könnyebb, mint rossz törvényeken segíteni: csak újakat kell csinálni. Tomcsányi utódjának még ennél is könnyebb a dolga, csak egy tollvonással meg kell semmisítenie, amit elődje «alkotott».

— **Az eszmei javak egy új válfaja.** A napilapok a minap azt a hírt hozták, hogy a francia kamarában egy oly javaslat tétetett, miszerint a boltbérlónek ama jog biztosíttassék, hogy

mindazon esetben követelhesse a háztulajdonostól az üzlethelyiség bérének hosszúlejáratú szerződés szerinti megállapítását, ha az illető üzlet fellendülése a bérlő egyéni érdemének a folyománya. Nem kutattam a hír valóságát, de dacára annak, hogy észszerű, feltételezem, hogy mégis igaz és ennek megfelelően jogásziboncolásra méltatom. Eddig azt hittük, hogy a szabadalommal, a védjeggyel, a mintaoltalommal, a szerzői jogvédelemmel és a tisztességtelen verseny elleni oltalommal az eszmei javak védelmi lehetősége ki van merítve és íme felmerült egy, bármily közelfekvő, de mégis teljesen új oltalmiféleség.

Tapasztalati tény, hogy némely városrész, utca, tér, sőt utcaközdalok egyes üzletek keletkezése folytán oly népszerűséget nyertek, hogy bátran állíthatjuk, hogy ily esetekben Riccardo elmélete szerinti «Grundrente» keletkezésének az esete forog fenn. Ez utóbbi kétségtelenül egy tisztán materiális javaslat, amely semmi különös oltalmat nem igényel. De hogy is áll az eset ama bizonyos üzlettulajdonos szempontjából?

Ő jórészt szellemi képességeivel, akár egy egészen új fajta üzletet nyitott légyen ama bizonyos bérházban, akár egy már létező üzletágban alapított egy új boltot, amelyet szokatlan elmésségével és ügyességével az átlagot meghaladó színvonalra emelt és ezzel ama bizonyos teret vagy utcasarkot a közönség érdeklődésének középpontjává tette.

Ezen imént vázolt esetben egy oly érték teremtésének az esetével állunk szemben, amely az immateriális javaslat összes ismérvét magában hordja, tehát védelemre is szorul. A fent említett bérszerződés-kényszer jogilag helyesen kiépítve erre fölülte alkalmas annál is inkább, mert az a magán és közigazgatási jog általános elveinek keretében egész könnyen megoldható.

Megkönnyíti a dolgot az is, hogy itt mindkét compasciscens legalis érdeke találkozik és csakis arról van szó, hogy a háztulajdonos a bérlőnek kényszerhelyzetével vissza ne élhessen.

Dr. Perlmutter Alfréd.

— **A földbirtokreformra vonatkozó törvények és rendeletek kommentárja és az O. F. B. judikaturája.** A birtokrendező ügyekben működő bírák és ügyvédek részéről gyakran szóba került, hogy a földbirtokreformmal kapcsolatos törvények és rendeletek könyvben összefoglalva nem állanak rendelkezésre vagy legalább nem kellő alakban. Még általánosabb volt a panasz amiatt, hogy az O. F. B. gyakorlatáról nem lehet tájékozódást szerezni. Ennek a két hiánynak pótlására az O. F. B. két kiváló tagja *dr. Bándy Ferenc* kir. ítélőtáblai bíró és *dr. Ridly István* kir. járásbíró kézikönyvet állítottak össze, amely az összes idevágó törvényeket és rendeleteket, számszerint tizennyolcat, tartalmazza és az alaptörvény (1920: XXXVI. tc.) §-ait utalásokkal, az eddigi joggyakorlattal és magyarázattal látja el. A könyv július hó második felében hagyja el a sajtót, ára a könyvnyomásban előálló terjedelemhez képest körülbelül 500 K lesz. Minthogy az előállítási költségek nagysága miatt a könyv aránylag kevés példányban fog megjelenni, célszerű, ha az érdeklődők megrendeléseiket mielőbb beküldik *dr. Bándy Ferenc* címére (Budapest, V., Markó-utca 16. sz., II. 19., Országos Földbirtokrendező Bíróságnál).

— **Justitia mérlege.** Egy Kardos N. István nevű úr a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétséggel vádolva állott a bíróság előtt, mert egyebek között azt írta a szerkesztésében megjelenő «Kispesti Ujság»-ban Arany Jánosról és Petőfi Sándorról, hogy «lőhúst zabáló őseink minden álkultúráltsága kinyerít ebből a fajból». A támadás irodalmunknak e világméretűk szerint is óriás alakjai- és velük együtt a magyar nemzet megbecsülése ellen oly eszeveszetten durva és féktelen, hogy szinte önmagától kiált elmeorvos után. A védekezés azonban nem erre az alapra helyezkedett. Ellenkezőleg: a vádlott azzal védekezett, hogy nagyon is higgadtan és jól megfontolva írta meg a cikkét, amellyel egyelőre pontosan kiszámított célt akart megvalósítani. A cél pedig az volt, hogy a példátlan durvaság miatt a «zsidó» lapot a belügyminiszter majd be fogja tiltani és erre az esetre a szerkesztő úrnak már meg volt ígérve az engedély egy új lap indításához, ami mindaddig kilátástalan vállalkozás lett volna, amíg a zsidó lap megjelenik. Kicsiny célocskájának eléréséhez tehát legalkalmasabbnak látszott a szerkesztő úrnak, ha kiadójának üzleti vállalatát, amelyet szellemi fundamentumában alátámasztani ő volt hivatva és szerződötve, valami olyan feltűnően durva nemzetgyalázzal teszi tönkre, mint az inkriminált tárca, amely

feltétlen bizonyossággal maga után vonja a lap beszüntetését. És a pokolgép percnyi pontossággal működött: a számítás fényesen bevált. Csak még egy kis kellemetlenséggel komplikálódott a dolog: az ügyészség vádat emelt a szerkesztő úr ellen az 1921. évi III. tc. 7. §-a alapján és a bíróság négy hónapi fogházat és 3000 K pénzbüntetést rótt ki a vádlottra. Tudjuk, hogy ugyanezen §. alapján nemrégiben két és fél évi fogházbüntetést kapott Szász Zoltán, aki azzal védekezett, hogy ő miben sem vélkezett a magyar nemzet megbecsülése ellen és hogy nem állított valótlan tényeket. A kispesti szerkesztő úr négy havi fogházbüntetéseinek kiszabásánál a bíróság súlyosbító körülménynek vette a sértések rendkívüli durvaságát és így nyomatékos enyhítő körülményeknek is figyelembe kellett jönniük, de ezekről a hiányos hírlapi tudósítások nem tettek említést. És arról se olvastunk, hogy súlyosbító körülménynek vette volna a bíróság a beismert, sőt kérkedve előadott tervszerűségét, az ebben megnyilvánuló feneketlen erkölcselenséget, azt a szinte morális nihilizmusnak mondható romlottságot, amely a vádlott védekezéséből kiáradt. A cselekmény egészen közéről súrolja a Btkv. 363. §-ában meghatározott büntett területét is és így mindenestre érdekes volna ismerni azokat a motivumokat, amik által ebben az esetben a bíróság a négy hónapi fogházbüntetést találta megfelelőnek szemben a Szász Zoltán 30 hónapjával. *Dr. Kadosa Marcel.*

— **A buffet-vállalat alkalmazottja kereskedősegédnek tekintendő.** Felek előadása s a kihallgatott tanúk vallomása alapján tényállásként megállapítható, hogy felperes alperes buffet-jében, mint kiszolgáló-segéd volt alkalmazva havi 2200 K fizetés és 160 K havi lakbér megtérítése mellett. 1921. júl. 13-án felperes hat hétre felmondott alperesnek. Július 18-án azonban alperes más segédet fogadván fel, felperest két hétre eső járandóságának kiadása mellett elbocsátotta. Felperes a felmondási időből még ki nem egyenlített négy hétre eső járandóságait követeli alperestől.

Az elsőbíróság azon az alapon utasította el felperes keresetét, mert felfogása szerint a buffet-vállalat egyenlő megítélés alá esvén a fogadói-vendéglői vállalkozással, felperes ipari alkalmazottnak tekintendő és így felmondási idejét illetőleg az Ipartörvény 92. §-ának első bekezdése irányadó; eszerint pedig felperest csak két heti felmondási idő illeti meg.

A fellebbezési bíróság nem osztja az elsőbíróság azon felfogását, hogy a buffet-vállalat minden vonatkozásban a fogadó-vendéglő-korcsma fogalma alá esvén, mert míg a fogadói-vendéglői iparnak jellegzetes ismérve a közönségnek túlnyomó részben e célra szolgáló saját üzemi berendezésében előállított ételneműekkel való ellátása és italok kiszolgálása, addig a buffet-vállalat üzleti célja inkább kész élelmiszer- és csemegeárúknak a vevőközönséghez való juttatásában domborodik ki és habár berendezésénél fogva e kiszolgált árúknak a helyszínen való elfogyasztására is alkalmat nyújt, mégis tekintve ezen túlnyomó részben az áruforgalmat közvetítő szerepét, inkább kereskedelmi vállalatnak tekintendő. Ezen nézőpontból ítélendő tehát meg az ilyen vállalatnál e vendégek kiszolgálásával megbízott alkalmazottnak munkaköre is s ez alapon megállapítja a fellebbezési bíróság, hogy felperes kereskedő segédi teendőkkal megbízott alkalmazottja volt alperesnek. Az Ipartörvény 94. §-ának második bekezdése értelmében tehát hat heti felmondási idő illeti meg. (A budapesti törvényszék mint fellebbezési bíróság 38. P. 765. 1922. sz. ítélete.)

Dr. Korányi Dezső.

— **A Ker. törv. 352. §-ához.** Ha a vevő az áru átvételében és árának megfizetésében késedelmes, az eladó az áru romlandósága esetében, a teljesítés iránt általa indított per folyamán is jogosítva van az árut a vevő rovására eladni és kárának megtérítését igényelni és az a körülmény, hogy felperes a sem tőzsdei, sem piaci árral nem bíró árut a Ker. törv. 347. és 352. §-ai ellenére nem nyilvános árverés útján, hanem szabadkézből adta el, nem a kártérítési kereset teljes elutasítását, hanem csak azt vonhatja maga után, hogy alperes csak azon különbözet megtérítésére kötelezhető, amellyel a nyilvános árverés esetében elérhetett ár az alperes által a szerződés szerint fizetendő vételáron alul maradt volna, ellenben a szabadkézből, olcsóbban történt eladásból előálló további veszteséget a felperesnek kell viselnie. (Kúria IV. 4540/1921.)

— **Egészségre káros ipari munka.** A vagongyári bogárnár teendőihez tartozott a vasúti kocsik falainak ólomfestéssel

bevont dsszkákból való összeállítás s a megépített vagonrészek befestése. Az ily munkás ki van téve az olomfesték esetleges ártó hatásának, amelynek károsító eredménye csakis az illető munkás szervezetének nagyobb vagy kisebb ellenálló erejétől függ, egyébként azonban el nem hárítható s egészségügyi óvintézkedések útján el nem kerülhető. Alperes üzemében egyedül a felperes kapott olommérgezést, amelynek következményeként felső végtagjai megbénultak. Ez nem hozható okozati kapcsolatba (?) az alperes gyári üzemének a veszélyességével és nem valamely hirtelen beállott balesetből származott, hanem az önként vállalt ipari munkának huzamosabb időn keresztül folytatott rendszeres teljesítéséből. Az ilyen egészségkárosításért a munkaadó felelősséggel nem tartozik. (Kúria VI. 5058/1921.)

— **Két évtizedre követelt késedelmi kamat.** Habár a késedelmi (nem kikötött) kamatra az 1883: XXV. tc. 19. §-a nem alkalmazható, mégis a hitelező, aki a lejárt követelés érvényesítése végett húsz éven át megfelelő lépéseket nem tett, a késedelmi kamat iránti követeléséről lemondottnak tekintendő. Alperes a hitelező ezen mulasztása folytán a tőkével felőlről összegre felhalmozódott késedelmi kamattal igazságszerűen nem terhelhető és így csak az általa elismert — perindítást megelőző három évi — kamatban marasztható. (Kúria II. 2489/1921.)

— **Ideiglenes nótartás biztosítása.** A H. T. 90. §. utolsó bekezdése a végleges nótartás biztosításáról intézkedik. Ez az ideiglenes nótartásra ki nem terjeszthető. A megítélt ideiglenes nótartás lejárandó részleteinek biztosítása per útján követelhető, ha a behajtás veszélyeztetése kimutattatik. A végrehajtás fogantatásának ismételt megtörténte nem alkalmas a veszély kimutatására, ha ezek a végrehajtások mindannyiszor eredményre vezettek. (Kúria III. 4578/1921.)

— **Jászkún özvegy.** A jászkún statutum a jász asszony özvegyi jogának korlátozhatóságát, ha ezt az elhunyt férj leszármazó egyenes örökösei kérik, nem zárja ki. A jászkún feleség, még ha a férj első házasságából gyermekek maradtak is, nem követelheti egy gyermekrészt özvegyi haszonélvezetét és erre nem is szorítható, hanem őt férje hagyatéki vagyonából a férjével, ennek életében, együtt lakott házban — a szükséges bútorokkal és házi felszereléssel együtt — nyújtandó lakás és az özvegy társadalmi állásához mért tartás illeti meg. (Kúria I. 4742/1921.)

— **Az 1876: XVI. tc. 3. § ához.** Nem szükséges, hogy a végrendeleti tanúk az örökhagyót személyesen ismerjék és vele előzően beszéltek legyen; hanem csupán az szükséges, hogy a tanúk képességgel bírjanak annak bizonyítására, hogy az örökhagyó személyében család vagy tévedés nem történt; vagyis elég, ha az örökhagyót annyira ismerik, hogy személyazonossága iránt kétségben ne legyenek. (Kúria I. 4612/1921.)

— **Borrendelet.** Amennyiben a bor-adásvételi ügylet teljesítési helye 1919 március 21. napján, nemkülönben a 4375/1919. és 5170/1919. M. E. sz. rendeletek kibocsátásakor is ellenséges megszállás alatt állott és ez az ellenséges megszállás most is fennáll, akkor «a megszállás alól felszabaduló területeken a magyar állam jogszabályainak hatályosságáról» intézkedő 6580/1921. M. E. sz. rendelet értelmében a 4375. és 5170/1919. M. E. sz. rendeleteknek az 1919 március 21. előtt kötött borügyleteket hatálytalanító rendelkezései nem alkalmazhatók. (Kúria P. IV. 4630/1921.)

Ügyvédjelöltet vidéki praxissal keres sürgősen dr. Schulhof, Szeged. 16454

Nemzetgyűlési képviselő. vidéki ügyvédi irodája részére irodavezetőt (ügyvédet vagy teljesen gyakorlott ügyvédjelöltet) sürgősen keres. Német nyelv tudása szükséges. Bővebbet a kiadóhivatalban. 16455

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyletelben
lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata
legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK 1921. ÉVI KÖTETE

Szerkeszti dr. Térffy Gyula.

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós félvászon-kötésben K 750.—. Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az **egyetlen** kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Úgy ezt, mint az előző köteteket havi részletfizetésre is szállítjuk.

A

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára

Büntetőjogi Döntvénytár:

II., V—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Perjogi Döntvénytár:

I—V. kötet, kötetenként K 60.—, VI. kötet K 100.—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkidásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitérő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Lakásbérleti szabályok. Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete. Eljárási szabályok. Joggyakorlat. Összefüggő törvények és rendeletek. Illetékszabályok. Adótörvények. Összegejtő és magyarázta Pongrácz Jenő dr. Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára 15 K.

A magyar sajtójog úgy amint életben van. Az 1914: XIV. törvények a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta Kenédy Géza dr. Ára 30 K.

A törvénykezési illetékek. (1914: XLIII. törvények.) Jegyzetekkel ellátta Ujlaki József dr. Ára 20 K.

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. törvények. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta Térffy Gyula dr. Ára 16 K.

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-
közöltetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői
felár számíttatik.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felolós szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur egyetemi magántanár, budapesti ügyvéd: Nyári tépelődések. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: Hitelszövetkezeti reform. — Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Részvények plurális szavazati joggal. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Perjogunk juriszdkcionális szabályai. — Dr. Faludi Ferenc budapesti ügyvéd: A közüzemi pótlék jogi természete. — Szemelvények az O. F. B. gyakorlatából. — Szemle.
Melléklet: Perjogi Döntvénytár. VII. k. 5. ív. — Hiteljogi Döntvénytár XV. k. 7. ív.

Nyári tépelődések.

Learattunk. Rossz középtermés. Még amikor rónáinkon a szél aranykalászt és aranykoronát lengetett, akkor is gond ült ki az arcokra ilyenkor. Honnan teremjük elő a ház- és haszonbért, az adót, az üzemköltséget? A kölcsöntőke kamatját, az amortizációt, a téli beszerzésekre valót? Ma — egy sor kifosztott ország ül vásott szalmazsákján és várja ölbetett kézzel a csodát, amely megmutassa neki, hogyan éljen tovább. Eddig — és már elég soká — legalább jelszókkal itatták, amelyek, mint az alkohol, ideig-óráig fel tudták korbácsolni a tömegszenvedélyt és vele a tömeg élni akarását. De eljött a nap, amikor a legalacsonyabb szenvedélyekre sem lehet már építeni, a csődök-csődje, a macchiavellizmus fegyvertárának végső kiürülése és az európai külpolitika épügy, mint az egyes államok belkormányzata kétségbeesve látja, hogy ütött az óra, *rien ne va plus*: a becsületesség útjára kell lépni. Szomorúan mulattató világtörténelmi látvány: egész hadserege az egyénileg kifogástalan gentlemaneknek, akik Cannes-tól kezdve Genuáig és Scheweningenig végiggyűlésezik az összes világfürdőket, hogy egymást és magukat — de főleg egymást — kioktassák a felől: melyik is a becsületesség útja? Milyen keveset járhattak ezek az urak ezen az úton, hogy olyan keserves-nehezen találják meg...

* *

A társadalompolitikai irányzatokat vagy kitűzött konkrét céljaik, vagy az irányadó közakarát létrehozásának sajátos szervezete különböztetik meg. A szocializmus, a kommunizmus, az agrarizmus, a «kurzus»: célkitűző orientációk, a demokrácia, az oligarchia, a liberalizmus: az országlás eszközei szerint igazodnak, szervezkedési formák. El tudok képzelni szocialisztikus vagy agrár célokat követő demokráciát vagy liberalizmust; de nem tudok elképzelni demokratikus vagy liberális kommunizmust vagy «kurzust». A demokrácia és a liberalizmus tehát oly társadalompolitikai formák, amelyeknek megvan az az elaszticitásuk és felvevőképességük, hogy minden konkrét célkitűzéshez alkalmazkodhassanak és a történelem változásai során előálló napi exigenciákkal számolhassanak; míg a célkitűző politikai alakulatok a természet változhatatlan törvénye folytán lejárják magukat, amint megváltoznak a körülmények, amelyek létrehozták és hatalmon tartották. Kell-e ebből a kézenfekvő konzekvenciát nyílt szóval is levonni? Az a regime, amely állandóságra akar berendezkedni, nem lehet célkitűző, hanem csak szervező regime: az választhat — előszeretete és ama társadalmi osztályok hatalmi viszonyai szerint, amelyekre támaszkodni óhajt — arisztokratikus vagy demokratikus vagy akár teokratikus országlási forma, liberális vagy konzervatív vagy radikális politikai tempó között, de nem választhatja valamelyik társadalmi osztály, réteg, csoport, faj vagy felekezet egyoldalú uralmát. Már csak azért sem, mert ezzel célkitűző politikai formává válnék és csak másodsorban azért, mert

a jó *Menenius Agrippa* nagyon alaposan megfontolta, hogy a kardcsörtető és vér után kiáltó lázadóknak abból a háromszáz meséből, ami úgy hirtelenében eszébe jutott, miért mondja el épen azt az egy bizonyosat — a gyomororról.

* *

Ad vocem: faj. A nemes *Gobineau* gróf és mindazok, akik egy pohár tejet meg nem isznak, mielőtt a mellényszemből elő nem vették a Góthát és — mert óvatosság sohasem árt — a Semi-Góthát (emlékszenek, úgy-e, erre a híres könyvre?) nagyot néznének, ha egyszer fáradságot nem kimélve, tanulnának egy kis etnográfiát, őstörténelmet, miegymást, elolvasnák Sir Henry Sumner *Maine* könyveit, akit aligha küldött volna ki ő brit felség az indiai kormányzó helyettesének, ha nézeteit valami különösen veszedelmes destrukciónak tartotta volna, vagy belenézne nek *Post* ma már elsárgult írásai, aki egyik előszavában keservesen panaszkodik, hogy Hamburgban, ahol járásbíró volt, nem áll rendelkezésére kellő könyvtár, s akit nyugodtan hagytak ott tovább bíraskodni, dacára annak, hogy műveiből mindent inkább ki lehet olvasni, mint a germán faj magasabbrendűségét más népfajok fölött. Egy egész nagy irodalom állapítja meg az ősnépek legkülönbözőbb válfajainak pontos tanulmányozása alapján, hogy a botokudoknál és a fidsi-indiánoknál, Peru és Ceylon őslakói közt, akiket egymástól megszámlálhatatlan mértőföldek és világ-tengerek választanak el, azonos természeti és kultúrkörülmények közt hajszálalig azonos kultuszok, erkölcsök és erkölcstelenségek találhatók; hogy ezen a primitív kultúrfokon az egyén teljesen beleolvad a törzsbe, a fajba, a kasztba, s hogy az individualizálódás mértéke és foka a fejlődő kultúrával párhuzamos vonalban halad. Ha, mondom, ezek a kis magyar *Gobineau*cskák *csak egy picit tanulnának*, de nem, ez az egy az, amit nem tudok elképzelni.

* *

Egy leckét azért mégis csak kaptak, és nem csodálom, hogy a magukkal hozott fehér szegfűk röpülési íve az utolsó pillanatban megváltozott és a megtisztelő ünneplésben nem a tárgyalás vezetőjének lett része. A tárgyalás vezetőjét mi kell, hogy ünnepeljük, a jogrend és konszolidáció hívei és harcosai, azért az ítéletért, amelyet példátlanul kényes helyzetében ritka tapintattal, fölényes jogi tudással és technikával és — ami ezúttal a fő — mintaszerű objektivitással hozott létre és indokolt meg. Ha a büntetés relativ enyhesége és az emberölés vádja alól való felmentés bizonyára kielégítetlenül fogja is hagyni azokat, akik az ország jóhírve és a példaadás érdekében a gonosztett kétségbevonhatatlan és félre nem magyarázható megbélyegzését várták volna; ha az elfogulatlan törvényértelmezés el is utasítja magától az *error juris* büntetlensége határainak ily monstruózus kitérítését; ha az emberismerő kételkedve fogadja is azt a ténymegállapítást, hogy a tetteseknek az emberölésre irányított akaratát oly mértékű felindulásban keletkezett, amely annak tudatosságát kizárja: mégis jó, hogy az ítélet ily tenorban jött létre, hogy oly magasztos elvek, mint a bíróság előtti egyenlőség, az emberélet szentsége, a törvény rendelkezéseinek mindenben érvényt szerző államhatalom mindenek fölött álló igazságossága — nem szenvedtek csorbát. A végzetes, a jövőbe vetett minden hitet végkép kipusztító az lett volna, ha az ítélet alkalmas lett volna arra, hogy a tömeglélemben oly mentalitás keletkezhessek, aminőre hajlam, sajnos, még ma is van, s amit a maga egész durvaságá-

ban így lehetne fogalmazni: zsidót ölni szabad, csak a pénzét nem szabad elvenni. Ez a mentalitás az, amelyet az ítélet elutasít magától, amikor az emberölés miatt a büntetlenséget csak a tett elkövetésekor fennállott háborússzerű állapot idejében, csak a katonai fegyelem alatt állott tettesek, mint felsőbb parancs kérésztülvívői részére és csak a beszámíthatóságot kizáró ok védelme alatt engedélyezi. Amikor nyomatékosan hangsúlyozza, hogy törvénybe ütköző felsőbb parancsot nem szabad végrehajtani és hogy a végrehajtás megtagadása nem függelemsértés. Csak, mert a tett elkövetésének idejét olyannak tekinti, amely, mint *nem normális*, e szabály alkalmazását kizárta, menti fel a tetteseket a súlyosabb következmények alól. Persze, hogy mely idők «normalisak» és melyek nem azok, ez felfogás és sokban — érzékenység dolga. Vajjon *ma* normalisak-e? Vagyunk egynéhányan, akik arra habozás nélkül nemmel felelünk. A hivatalos felfogás azonban az, hogy igen. *Fiat applicatio.*

Dr. Meszlény Artur.

Hitelszövetkezeti reform.

Nagy Ferenc jeles törvényének, a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898: XXIII. tc.-nek 1920. évi novellája, az 1920: XXX. tc. 2. §-ában kimondja, hogy gazdasági és ipari hitelszövetkezet e törvény életbelépése után csakis az Országos Központi Hitelszövetkezet tagjául alakulhat. A központkényszert tehát e novella is csak az újonnan alakuló hitelszövetkezetekre nézve állapítja meg, a már létezők különállását azonban e törvény nem kívánja érinteni.

A törvény ez utóbbi álláspontját csak helyeselni lehet. Az O. K. H. kötelékén kívül álló hitelszövetkezeteink, különösen a gyakran már több évtizedes multtra visszatekintő vidéki önszegélyző hitelszövetkezetek ugyanis a magyar közgazdaságnak igazán nagyértékű munkásai. A mai vidéki hitelszövetkezet, mely rendszerint a vidéki banknak leányintézete, a tagokat három-négy év tartamára alakuló évtársulatokban egyesíti, az üzletrészeket tagjainak heti befizetéseivel, az ú. n. törzsbetétekkel alakítja és kizárólag tagjainak önszegélyezésére alakulván, kizárólag ezeknek nyújt hitelt és pedig, mivel takarékpénztári betéti ügyletekkel sem foglalkozik, kizárólag a jegyzett üzletrészek erejéig, s e szövetkezés által közvetve, a szövetkezet útján, bankhitelhez juttatja azokat a gazdasági kis-egyedeket is, kik a banküzlet szempontjából külön-külön nem volnának hitelképesek. A szövetkezet, mely a tagok heti befizetéseiből gyűjti üzletrészeit, a törzsbetéteket, anyaintézetétől, a vidéki pénzügyintézetől bankhitelt nyervén, már akkor bocsájthatja hitel alakjában tagjainak rendelkezésére üzletrésztőkéjét, mikor az csak még jegyezve van. Így azután a szövetkezetbe belépő egyén heti befizetésekre kötelezve magát, a takarékoság, a tökegyűjtés kényszerét vállalja magára; másrésről meg az ily vidéki hitelszövetkezet girójával hitelképessé téven az önmagában bankhitelre nem alkalmas gazdasági kis-egyedet, számára egyszersmind olyan előnyös feltételeket tud a banknál szerezni, mint aminőkre csak az a nagytőke számíthat, amellyel szemben érvényesülő bankkamatláb úgyszólván kizárólag a tőke használati díjára szorítkozik. Látnivaló, hogy vidéki hitelszövetkezeteinknek ez a típusa valóságos önszegélyezési egylet és pedig olyan, mely hivatásának betölthetését az anyaintézetétől szolgáló vidéki banknak, tehát kizárólag magántőkének köszönheti.

Az államra nézve tehát akkor, mikor a hitelszövetkezeteknek állami dotációval való támogatását is feladatának ismeri el, az O. K. H. kötelékén kívül álló önszegélyezési hitelszövetkezetek intézményének megszüntetése igen nagy terhet jelentene, mert hisz azokat az igen jelentékeny tőkeerőket, melyeket a szabad társadalmi és közgazdasági élet az anyaintézetekül szolgáló bankok révén sua sponte bocsájt ez egyletek útján a szövetkezeti eszme szolgálatába, az O. K. H. kötelékén kívül álló önszegélyezési hitelszövetkezetek megszűnése esetén az állam lenne kénytelen a szövetkezeti eszme rendelkezésére bocsájtani. Az állami tőkével is támogatott O. K. H. hivatásának ott van az igazi nagy jelentősége, hol a társadalom szabad tőkéi nem elégségesek, s bűn lett volna a szövetkezeti eszme rendelkezésére bocsájtható állami tőkéket olyan téren is szükségessé tenni, hol azokat a társadalomgazdaság maga is szolgáltathatja.

A novellának a már fennálló hitelszövetkezetek irányában elfoglalt helyes álláspontja azonban már kissé megkésve jutott a törvénykönyvbe. Az ugyancsak 1920-ban alkotott s némely ille-

ték, továbbá az értékpapírforgalmi adó (tőzsdeadó) és játékkártya-, bélyegfelemeléséről szóló XXIV. tc. ugyanis már eltörte a pálcát az O. K. H. kötelékébe nem tartozó hitelszövetkezetek fölött, s a XXIV. tc. fajtogató rendelkezéseinek megfelelő módosítása nélkül a XXX. tc.-ben megadott kegyelem csak írott malaszt marad. Az 1920: XXIV. tc. 15. §-nak 10. bekezdése ugyanis megszünteti ama kedvezményeket és mentességeket, melyeket a szövetkezetek számára az 1869: XVI. tc. 5. és 6. §-ai nyújtanak, s melyek közül legnagyobb súllyal a szövetkezeti tagok kötvényeinek s a részükre a szövetkezet által kiadott nyugtáknak és törlési engedélyeknek illetékmentessége bírt s ugyane törvény 15. §-a illetékkötelezettség alá vonja a szövetkezeti üzletrészek jegyzését, valamint a 16. §. a szövetkezeti üzletrészek vagy törzsbetétek után fizetett osztalékot is; ellenben a 15. §. 4. bekezdésében a hitelszövetkezetekről csupán ennyit mond: «Az ebben a szakaszban megszabott illeték alól az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó szövetkezetek mentesek.»

Hogy mit jelent az O. K. H. kötelékén kívül álló hitelszövetkezetek eddigi illetékmentességének megszüntetése, ennek illusztrálására elégséges rámutatni arra, hogy 1920. óta az, aki az ily szövetkezetnél hitelt kíván igénybevenni, a kötelezvény után minimum 1%-os, az esetleges törlési nyugta után újabb minimum 1%-os, a jegyzett üzletrészek után esetleg ismét minimálisan 1%-os és amennyiben az általa fizetett kamatokból számára osztalék címén visszatérítés jut, ezután ismét ilyen 1%-os, másodfokozatú kincstári illetéket tartozik fizetni; s ezekhez még az ugyancsak 1920-ban 1%-ra felemelt telekkönyvvii bejegyzési illeték is járulhat!

Az 1920: XXIV. tc. rendelkezései az O. K. H. kötelékén kívül álló hitelszövetkezeteket egyszerűen megfojtják.

E szövetkezetek tekintetében tehát az 1920. évi XXIV. és 1920. évi XXX. tc.-ek között teljes az antinómia. S ez ellentét másképp nem oldható meg, mint olyan, akár a legközelebbi indemnítási törvény mellett megalkotandó novellával, mely az O. K. H. kötelékén kívül álló azon hitelszövetkezeteket, melyek az önszegély elvén alapulnak, melyek kizárólag tagjaik számára nyújtanak hitelt, de általában takarékpénztári, bank- és egyéb hasznos hajtó ügyletekkel nem foglalkoznak, ugyanazon adó- és illeték-kedvezményekkel ruházza fel, mint az O. K. H. tagjait.

Kétségtelen azonban, hogy az ily privilégium könnyen azzal a veszéllyel járhatna, hogy a hitelszövetkezeti eszme parazitái, melyeket bírói gyakorlatunk már kiirtott, újból életre kelnek. Bírói gyakorlatunk oly változásától azonban, mely ezt lehetővé tenné, nem kell tartani és hitelszövetkezeteink úgy töltik be hivatásukat, hogy hitelszövetkezeti uzsoráról beszélni nálunk ma már anachronizmus. S ennek egyik legnagyobb súlyú documentuma, hogy hitelszövetkezeteink közül azok, melyek nem igénylik az O. K. H. útján való támogatást, épen amióta a Pénzügyintézeti Központ revizionális működése a kötelékébe tartozó kisebb intézetekkel szemben kötelezővé lett, egyre tömegesebben kérik a Pénzügyintézeti Központ tagjai sorába való felvételt. S az ezen intézet revizionális jogköre alá tartozás époly garanciája annak, hogy egy hitelszövetkezet helyesen töltse be a hivatását, mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagsága. Annak pedig semmi akadályja sem volna, hogy a törvényhozás az O. K. H. kötelékén kívül álló önszegélyezési hitelszövetkezetekre nézve amaz adó- és illetékkedvezmények megadását, melyek az O. K. H. tagjait illetik, attól tegye függővé, hogy a P. K. tagjai sorába való felvételüket kérik, illetőleg annak tagjai legyenek.

Nagy Ferenc törvénye gyarapítani akarta a magyar közgazdaság munkaeszközeit s az 1920. évi reform sem akarta kiirtani azokat a hitelszövetkezeteket, melyek egy-egy vidéki bankhoz fűző évtizedes köteleket nem akartak megszakítani csak azért, hogy az O. K. H. tagjai sorába lépve az állam terheit szaporítsák. Mikor a közgazdaság és az államháztartás érdeke is kegyelmet követel önszegélyezési hitelszövetkezeteink számára, az olyan nagyjelentőségű reformnak, mint a központkényszer, nem az úgyszólván incidentáliter létrejött illetéktörvény az alkotási útja. S ha ezt a reformot az 1920: XXIV. tc. meg is akarta volna teremteni, az 1920: XXX. tc. már ellene mond ennek.

Önszegélyezési hitelszövetkezeteink ez évi mérlegei már az agónia képét mutatják. S ezek a jórészt több évtizedes multtal bíró szövetkezetek beleszövődtek közgazdaságunk strukturájába, a magyar élet részei... A novella sürgős.

Dr. Tihanyi Lajos.

Részvények plurális szavazati joggal.

E címen közzétett cikkemben¹ rámutattam ama pozitív törvényünkben gyökeredző védelmi eszközre, mellyel a részvényeseket megillető szavazati jog konfiskálása elhárítható. Abból indultam ki, hogy a plurális szavazati jog dekretálása olyan kiméletlen, mások természetes jogait kizáró előnyt jelent, mely csak akkor érvényesíthető jogszerű módon, ha az alapítási tervezetbe eleve kikötöttet. Annak az irányzatnak, mely ezen részvényjogi attentatumban rejlik most² dr. Doroghi Ervin úr — bár akaratlanul — segítségére jön, kimutatni akarván, hogy de lege lata a részvényes védelemben nem részesíthető. Hogy ezt a célt elérje, két akadályt kénytelen félretolni, az egyik az én szerény véleményem, a másik a törvény világos tartalma és félremagyarázhatatlan célzata. Az előbbi feladat azért nem könnyű, mivel a második nem sikerülhet.

Dr. Doroghi úr argumentációja petíció principiivel bontakozik ki. Azt állítja, hogy az alapítási tervezetben biztosított előnyök csakis a társaság alapításával kapcsolatos előnyöket jelzik és nem korlátozzák a társaság fennállása alatt nyújtható előnyöket. Más szóval ez azt mondja, hogy a törvény csakis az alapítás stádiumában állított fel kautelákat a részvényesek védelmére, amint az alapítás azonban végbement, a törvény már nem törődik a részvényesek sorsával. A törvényes recept tehát az volna: te alapító ha előnyöket akarsz magadnak kikötni, úgy köteles vagy ezt nyilvánosan megtenni, ha azonban okos vagy, akkor most nem szólsz, mert néhány nappal később tehetsz, úgy amint jól esik, szabad tetszésed szerint. Már most nem bírom belátni miért kelljen a törvényhozóról feltételezni, hogy ilyen rezerváció mentálist kívánt hirdetni. Ha az embereknek nem is, de a törvénynek legalább a jóhiszeműséget kellene koncedálni.

Ez az egész konstruktio különben az alapítási tervezet jogi természetének félreismerésére vezethető vissza. Bármilyen nehéz elméleti szempontból deriválni, hogy az alapítási tervezet miként válik kötelezővé a később belépő részvényesre nézve, annyi mégis kétségtelen, hogy az alapítási tervezet szabályai kihatnak a társaság egész élettartamára. Ez kifejezést talál a törvény ama intézkedésében, hogy azt ami az alapítási tervezetből az alapszabályokba került a többség nem változtathatja meg. A törvényes tilalom talán túlmegy a gyakorlati élet követelményein és magam is elégségesnek tartanám a tilalmat a részvényesek fundamentális jogaira szorítani. Itt azonban feltétlenül érvényesülniök kell az alapítási tervezet kikötéseinek. Ebben téved dr. Doroghi úr, aki az alapítási tervezet joghatályát az alapítás átmeneti stádiumára szorítja.

Egy másik tévedése dr. Doroghi úrnak, hogy az alapítási tervezetet csak pozitív tartama szerint mérlegeli. Amely előny szerinte nincs eltöltve az meg van engedve. Tehát a plurális részvény csak akkor esnék kifogás alá ha ex pressis verbis ki volna zárva. Én azon a nézeten vagyok, hogy a természetes jogi helyzet azt követeli, hogy a részvényes jogait érvényesíthesse és hogy így az, aki a jogok megszűnését követeli, adjon ennek világos kifejezést. De az injuriát uralkodó szabálynak minősíteni és azt csak arra az esetre kizárni, ha a felek arról lemondottak, ez a jogstatika olyan felforgatása, mely egyenesen az anarchiára vezet.

A kereskedelmi törvény értelmében tehát igenis követelni lehet, hogy plurális szavazati joggal bíró részvények csak akkor legyenek kibocsáthatók, ha ez az alapítási tervezetben ki van kötve. A vita lehetősége is megszűnik azonban annál a pontnál, ahol dr. Doroghi úr a plurális vagyoni elleni támadást alapítókefelemelési módozatnak és alapszabálmódosításnak minősíti. Alapítókefelemelés és alapszabálmódosítás a jogélet normális megnyilatkozásait képezik, de semmi vonatkozásban sem lehetnek azon jogok elkobzásával, melyek épen a részvényesi minőséget alkotják. Ugyanilyen jellegű dr. Doroghi úr azon kijelentése, hogy az én interpretációm elfogadása esetében az általa felsorolt transzaktiók mind nem volnának keresztülvihetők. Ugyan kérem, hát minden tisztességes jogügylet lehetetlenné válik csak azért, mert azt az alapjogot, hogy a részvényes ebbeli jogait gyakorolhassa megvédem. Qui plus probat nihil probat. A részvénytársaság normális életfolyamata semmiképen sincs korlátozva

azáltal, ha azt követelem, hogy olyan exorbitans abnormis előny, mint a huszonötszörös plurális részvény már eleve ismertessék el a részvényjegyző részéről.

Végül hivatkozik dr. Doroghi úr arra, hogy az én felfogásom az egész eddigi gyakorlattal ellentétben áll. Nem lehet ott ellentétéről beszélni, ahol még nem létezett ütközőpont. A plurális részvény a kapitalisztikus hadjáratok legújabb alkotása és így még nem volt alkalom összemérni a törvény erejét az anaak megkerülésére lerakott aknákkal. Semmi esetre sincs igaza dr. Doroghi úrnak, ha a Hibernia-perben hozott ítéletre hivatkozik. Azok a jogszabályok, amelyek ebben a perben szerepelnek oly távol esnek a plurális részvényektől, mint az aranybulla a kivételes hatalomra támaszkodó rendeletektől. Itt vita tárgyát képezte vajjon kibocsáthatók-e oly részvények, melyek a nyereség és társasági vagyoni felosztása tekintetében különös bánásmódban részesülnek és vajjon az eddigi részvényesek jogosítva vannak az átvételi jogot gyakorolni. Ezekben a kérdésekben helyezkedett a Reichsgericht arra az álláspontra, hogy azok a többség döntése alá esnek. De még nem is volt alkalma itt arról a horribilis plurális előny felett ítélkezni, mely az összes eddigi részvényesek jogának nullifikálását vonja maga után. Egyébként a Hibernia-ítélethez is sok kritika fér. Mert dacára annak, hogy elismerte annak az elvnek helyességét, hogy a közgyűlési határozatok is mindég felülbírálandók abban a tekintetben, vajjon azok a jó erkölcsökkel összeegyeztethetők-e, mégis negatív eredményhez jut. Et interdum dormidat. Talán azzal a körülménnyel magyarázható meg a Reichsgericht szélsőséges kiméletlensége, hogy a porosz államkincstár volt a támadó fél és az a bíróság — ellentétben más legfőbb bíróságokkal — sohasem favorizálta az államhatalmat.

A plurális részvények feletti vitát a magam részéről bezárlatom azzal, hogy itt többről van szó, mint egy részvényjogi dubietásról. Mert ha nyilvánvaló szembeszökő durva hatalom legyűrheti a jogot és győzedelmesen biztonságba helyezheti az anyagi nagy előnyt, úgy ez a jog egyéb területeire és közérdekeink háborús romjaira sem maradhat hatás nélkül.

Dr. König Vilmos.

Perjogunk juriszdiskcionális szabályai.

I. Ahhoz, hogy valamely perben valamely adott magyar bíróság eljárasson, az általánosan elismert nézet szerint nem kell egyéb, mint az, hogy ennek az adott magyar bíróságnak az ügy elbírálására *hatásköre*¹ és *illetékessége* legyen. A perelőfeltételek közül (Magyar: Tankönyv 454. old.) ezek azok, amelyeknek a bíróság részéről kell fennforogniok; a többi perelőfeltételnek a felek személyében, cselekvéseiben és a perbevont anyagi, jogi viszonyban kell meglenniök.

Ezekhez a közismert perelőfeltételekhez hozzávehetünk még egyet és pedig: annak az államnak, amelyhez az eljáró bíróság tartozik — a mi példánkban a magyar államnak — *juriszdiskcióját, joghatóságát*. Ez a perelőfeltétel annyit jelent, hogy a magyar állam jogszabály alakjában kijelenti azt, hogy bizonyos fajta tények bizonyos ügyeket az ő területéhez fűznek és ennek következtében az ő hatóságainak elintézése alá utalnak. Ez az újabb perelőfeltétel megelőzi a hatáskört és az illetékességet; vagyis csak ha meg lehet állapítani, hogy valamely ügy, pl. magyar hatóság elé tartozik és abban magyar hatóság *egyáltalában* eljárhat, azután kerülhet a sor annak vizsgálatára, *milyen* hatóság jár el (hatáskör) és az egynemű hatóságok közül *melyik* (illetékesség). Tehát: *prius a jurisdictio, posterius a hatáskör és illetékesség*.²

¹ «Hatáskör» alatt értem a polgári perútra tartozást és azt a körülményt is, hogy az ügy nem tartozik külön bíróság elé. Tehát a hatáskörrel bíró bíróságot nemcsak minden másfajta rendes bírósággal állítom szembe, hanem a közigazgatási hatóságokkal és a külön bíróságokkal is.

² *Hellwig*: System des deutschen Zivilprozessrechts 99. §. Einzelheiten über die allgemeinen prozessualen Klagevoraussetzungen (I. köt. 251. old.) II. 2. p.: «Rücksichtlich des Prozessgegenstandes ist erforderlich, dass die Gerichte die Entscheidungsgewalt (Gerichtsbarkeit) für diese Art für Prozesse . . . haben. Dies ist nicht der Fall, wenn fehlt: a) die inländische Gerichtsbarkeit. . .» — *Laband*: Das Staatsrecht des Deutschen Reichs, III. köt. (V. kiad. 1913.) 391 old.: «Die Gerichtsbarkeit an sich muss über jemanden begründet sein, ehe die Frage aufgeworfen werden kann, durch welche Gerichtsbehörde sie verwirklicht wird.» — *Prag*: Jurisdiction et droit inter-

¹ Lásd Jogt. Közl. 11. szám.

² Lásd Jogt. Közl. 12. szám.

II. Az esetek túlnyomó részében azonban a gyakorlat megfordítja az elméleti szabályt. Általában — ami alól azonban fontos kivételeket is fogunk látni — a kiindulópont az, hogy jurisz-dikciója van valamely államnak, ha annak valamely bírósága az ügy elintézésére illetékes.³ Tehát a jurisz-dikció ezekben az esetekben az illetékességnek nem priusa, hanem posteriusa.⁴

A jurisz-dikciónak így létrejött fogalma nem tisztán elméleti. A Vht.-nek a Ppé. által hatályon kívül helyezett 3. §-ának c) pontja szerint a külállam bírójának ítéletét végre lehetett hajtani, ha az illető állam *valamely* bírósága — tehát nem okvetlenül az *eljáró* bíróság — ami perjogunk szerint illetékes volt. Eszerint a wieni ítéletet végrehajtottuk, ha Wien ugyan nem volt illetékes, de Salzburg igen. A Vht. szerint tehát csak a külállam *jurisz-dikcióját* vizsgáltuk; ma (Pp. 414. §. 1. pontja, Ppé. 33. §. 2. pontja) az eljáró bíróság *illetékességét* is, de a *hatáskört* még ma sem, holott a hatásköri szabályok megtartására általában jobban ügyelünk, mint az illetékességekre. A jurisz-dikciónak ez a fogalma dogmatikus fogalomként szerepel az 1914: XLII. tcikkbe iktatott jogsegélyegyezmény 3. §-a 13—15. pontjainak rendszerezésénél is; ezekről a törvényhelyekről más összefüggésben alább lesz szó.

Az államok szuverének jogszabályaik megalkotásában és így tetszésüktől függ az is, hogy bíróságaik illetékességét hogyan szabják meg. Így azután az egyes perrendtartások gyakran állapítanak meg oly illetékességi okokat, amelyek célja épen az illető állam jurisz-dikciójának kiterjesztése. A magyar perjog is ismeri ily illetékességi okokat, amelyek csakis külföldi lakhellyel bírókkal szemben alkalmazhatók és amelyeknek az a célja, hogy a magyar hitelező magyar bíróság előtt perelhesse külföldön lakó adósát.

Ilyenek: A Pp. 27. §-a, a 23. §. (a Wienben székelő közös katonai kincstárral szemben), a szabadalmi törv. 15. §-ának 3. bekezdése. Idevágna a Pp. 29. és 45. §-ainak utolsó, valamint a 31. §. utolsóelőtti bekezdései, amelyek részletügyekre nézve a teljesítési hely, a telep s az üzlet helye és 500 K-n aluli ügyletekre nézve az alávetés illetékességét csak külföldön lakó alperesekkel szemben ismerik el. A 21. §. szerint a külföldön tartózkodó alperest perelni lehet a — nyilván belföldi — utolsó lakhelyén. Nem tartozik ide a Pp. 46. §-ában szabályozott megtorlasos illetékesség, amely csak külföldi *állampolgárral*, nem pedig külföldi *lakóssal* szemben alkalmazható: a külföldi állam polgárával szemben akkor is alkalmazható, ha az illető Magyarországon lakik, a magyar állampolgárral szemben pedig akkor sem alkalmazható, ha külföldön lakik. Persze, ez a megkülönböztetés az eseteknek csak kis részében bír gyakorlati jelentőséggel. Nem egészen vág ide a Pp. 20. §-a. Ez a szakasz nem annyira a magyar hitelező érdekeit akarja megvédeni, hanem inkább a külföldi hitelezőkkel szemben áll ezáltal helyt a magyar állam az ő szuverénitásának jogán exterritoriális személyekért. A szakasznak az a része, amely

national public Hága, 1915. 50. old.: «... on comprend par jurisdiction le pouvoir de juger, appartenant aux juges d'un Etat en général, c'est à dire en opposition avec celui des juges d'autres Etats.» — *Budapesti Tábla* 5081/1916. Perj. Dtar. II. 445. eset: «Az illetékességi szabályok alkalmazhatóságának előfeltétele nemcsak az, hogy az ügy polgári perúttra és az illető bíróság hatáskörébe tartozzék, hanem mindezt megelőzően az is, hogy az ügy személyi és tárgyi vonatkozásánál fogva a magyar állam joghatóságának alá legyen vetve.»

³ A hatásköri szabályok itt nem jelentősek, mert az államnak *mindenfajta* ügy elintézésére megvan az eljárni hivatott hatósága. A továbbiakban csak a bíróságoknak, nem pedig másfajta hatóságoknak a jurisz-dikció megalapításában való szerepével foglalkozunk.

⁴ Laband id. m. 391. old. (a 2. alatti idézet folytatása): «Mittelbar können aber die Vorschriften der Prozessordnungen über den Gerichtsstand zur Begrenzung der Gerichtsbarkeit dienen; denn insofern nach diesen Vorschriften kein einziges Gericht im gegebenen Falle Zuständigkeit hat, ist die Gerichtsbarkeit selbst ausgeschlossen.» Mint látni fogjuk, Labandnak ez az utóbbi tétele magyar jogon nem mindig áll meg, mert vannak oly szabályok, amelyek szerint valamely ügynek *okvetlenül* magyar bírósághoz kell tartoznia s ha másképp illetékes bíróságot találni nem lehet, az eljáró bíróság kijelölésének van helye. — Hellwig id. m. 72. l.: «Hiernach hat die Ordnung der ordentlichen Zuständigkeit zweifache Bedeutung. Sie begrenzt für uns einerseits den Kreis der gerichtsbaren Sachen (gegenüber dem Auslande) und andererseits verteilt sie diese im Interesse der Parteien und mit Rücksicht auf die Geschäftslast der deutschen Gerichte unter diese.»

nem exterritoriális személyekről szól («vagy ha a magyar állam szolgáltatában... mint tisztviselő, altiszt vagy szolga van külföldön alkalmazva») már csak kizárólag a magyar hitelező érdekeit védi.

III. Mi a viszonya a belföldi és a külföldi jurisz-dikciónak egymáshoz azokban az esetekben, midőn a jurisz-dikció csak következménye az illetékességnek?

Az illetékességi okok rendszerint absztraktak: állanak úgy a belföldi, mint a külföldi bíróságra. Így a külföldi bíróság is illetékes lehet magyar jog szerint is és ennél fogva a külállamnak jurisz-dikciója lehet magyar jog szerint is. Ha például az alperes Wienben lakik és az ügynek kizárólagosan illetékes magyar bírósága nincs: úgy a mi jogunk szerint illetékes a wieni bíróság és jurisz-dikciója van az osztrák államnak.⁵ Az is előfordulhat, hogy a magyar perrend egyik illetékességi oka folytán az ügy belföldi, másik szerint pedig külföldi bíróság illetékessége alá tartozik és így egy ügy elintézésére több államnak lehet jurisz-dikciója: az alperes kereskedő Wienben lakik, a bejegyzett kereskedő felperes pedig könyveit Budapesten vezeti. Az illetékesség tanából kölcsönvett műszóval úgy fejezhetjük ki magunkat, hogy a jurisz-dikció szabályként vagylagos.

Vannak azonban esetek, midőn a törvény kimondja, hogy a külföldi bíróság, noha a Pp. valamely illetékességi oka in abstracto reá is illene, még sem illetékes; ezek az illetékességi okok tehát csakis belföldi bíróságra alkalmazhatók és külállam jurisz-dikcióját nem állapíthatják meg. Megjegyzendő, hogy ezek a szabályok még nem teremtenek az illető ügyre nézve kizárólagos magyar jurisz-dikciót, mert valamely másik illetékességi ok révén a külállam még mindig bírhat jurisz-dikcióval. A külföldi bíróságnak persze nem fog sokat törődni azzal, illetékes-e magyar jog szerint vagy sem; ez így van rendjén, mert az illetékességet mindig az eljáró bíróság joga szerint kell megítélni. Az idézendő szakaszokban foglalt tilalmak azonban voltaképp nem is a külföldi bírónak, hanem a külföldi ítélet érvényességét felülvizsgáló magyar bírónak szólnak, aki ezek alapján meg fogja állapítani, hogy a külföldi bíróság a magyar törvény szerint nem volt illetékes. (Pp. 414. §. 1. pontja.)

Esetek: A Pp. 45. §-a szerint érvénytelen a külföldi bíróság illetékességének való alávetés. A 77. §. második bekezdése szerint, «ha valamennyi alperesre nézve illetékes *belföldi* bíróság nincsen, a felperes az alpereseket bármelyik alperesre nézve illetékes *belföldi* bíróság előtt perelheti. A mellékkötelezett azonban a főkötelezettel együtt az utóbbinak általánosan illetékes *belföldi* bírósága előtt ezen az eseten kívül is perelhető.» Két elvet látunk. Először: Pertársasági illetékessége csak *belföldi* bíróságnak lehet, még pedig akár az egyenlő rangban kötelezettek egyikének, akár a főkötelezettnek általános illetékességéhez is igazodik a pertársasági illetékesség. A második elv az, hogy ha van is valamennyi alperesre nézve illetékes bíróság, de *külföldön*: az a pertársasági illetékesség igénybevételét nem zárja ki. Az először említett elv mellett felesleges a bekezdés utolsó mondata («a belföldön általános illetékességgel bíró fő- vagy mellékkötelezettet *külföldi* bíróság illetékessége alá venni nem szabad»). De nemcsak felesleges, hanem zavaró is, mert a contrario az következik belőle, hogy a belföldön lakhellyel és tartózkodó hellyel bíró alperesre nézve elismerjük a külföldi bíróságnak pertársaságra alapított illetékességét is, ami azonban ellentétben van a bekezdés első mondatával. A szakasz harmadik bekezdése a váltó- és csekk alapján kötelezettek pertársasági illetékességét szabályozza, a második bekezdésével hasonló konstrukció segítségével. Úgy látszik, elv az, hogy szemben az általános szabállyal, a per-

⁵ Hellwig id. m. 71. l. «Die massgebenden Grundsätze für die Begrenzung der deutschen Entscheidungsgewalt sind indirekt aus der Regelung der ordentlichen Zuständigkeit der einzelnen Gerichte zu erschliessen. 1. Ist nach dieser Ordnung kein einziges deutsches Gericht für den Rechtsstreit berufen, so folgt daraus, dass wir für ihr die Gerichtsbarkeit nicht in Anspruch nehmen. 2. Trifft aber ersteres zu, so schreiben wir uns die Gerichtsbarkeit zu, und zwar ausschliesslich, wenn der Gerichtsstand ein ausschliesslicher ist; b) sonst aber so, dass wir, wenn die Voraussetzungen des § 328 Z. P. O.» (= Pp. 414. §. 1. pontja) «gegeben sind, anerkennen, dass auch die Gerichtsbarkeit des Auslands sich in einer für uns wirksamen Weise betätigen kann».

irsasági illetékesség nem elég erős arra, hogy valamely állam juriszdikciónál megalapozza.

Erre lehet következtetni az Ausztriával kötött jogsegélyegyezményt becikkelyező 1914. évi XLII. tc. 3. §-ának 14. pontjából, amely szerint a pertársaság alapján illetékes bíróság ítélete végrehajtható ugyan, de csak akkor, ha az egyezmény szerint az illető államnak valamely másik bírósága is illetékes, vagyis, ha az illető állam már máskülönben is bír juriszdikciónál. Ha pl. a budapesti bíróság pertársaság okából illetékes, de nincs más illetékességi ok, amelynek címén a pert akár a budapesti, akár más magyar bíróság előtt is meg lehetne indítani: az ítélet Ausztriában nem végrehajtható. Ha ellenben, pl. Győr illetékes volna, mert a kárt ott okozták: végrehajtható s csupán pertársasági illetékesség révén meghozott budapesti ítélet is. (Ugyanígy a bírósághoz küldésen alapuló illetékesség is: 3. cikk 15. p., valamint az alávetés illetékesség — 13. p. — avval a további megszorítással, hogy az illető állam valamely bíróságának *általános*an illetékesnek kell lennie.)

A Pp. 43. §-ának második bekezdése csak látszólag tartozik ide, mert ez a szakasz egy bizonyos időpontig (a hagyatéki eljárás jogerős befejezéséig) kizárólagossá teszi a *belföldi* bíróság illetékességét, amelyet fakultative már az első bekezdésben szabályozott és amely fakultatív illetékesség külföldi bíróságra is áll. A belföldi bíróság itt csupán avval a privilégiummal bír a külföldi fölött, hogy az ő illetékessége az említett időpontig kizárólagos. Ennek a szabálynak a mi problémánkra nézve csak más összefüggésben van jelentősége.

IV. Már az előbb felsorolt esetekben is egyre jobban elvált a juriszdikciónál fogalma az illetékességtől. Még inkább áll ez a *kizárólagos juriszdikciónál* eseteinél. Kizárólagos juriszdikciónál statuál a magyar jog akkor, midőn lényegesnek tartja, hogy valamely ügyben *csak* a magyar bíróságnak döntsön.

1. Ide tartoznak először is mindazok az esetek, midőn valamely magyar bíróság kizárólagosan illetékes; ilyenkor ugyanis más, gyengébb illetékességi ok alapján magyar bíróság sem járhatna el, külföldi tehát annál kevésbé és a külföldi bíróság ítéletét ilyenkor a Pp. 414. §-ának 1. pontja szerint nem ismernek el érvényesnek. (L. Magyary: A magyar polgári perjog nemzetközi vonatkozásai, 99. old. és Hellwig id. m. 71. old., fentebb 5. jegyzet.) Az Ausztriával kötött jogsegélyegyezmény 3. §-ának kezdő szavai szerint egyik állam sem köteles végrehajtani a másikkal oly ügyben hozott ítéletét, amelyre nézve neki magának saját törvényei szerint kizárólagosan illetékes bírósága van.

A kizárólagos illetékesség főesetei a statuspererek (ezekről 4. alatt külön is szöveg) és az ingatlanokra vonatkozó perek. A kizárólagos juriszdikciónál ily módon az állam területi és személyi felségjogainak kifejezője (Zittelmann: Internationales Privatrecht; Hellwig 72. old.).

2. A Pp. 43. §-ának utolsó bekezdése szerint halál esetére szóló intézkedésből eredő jogot, valamint közszerzeményi és özevgyi jogot tárgyzó perekben belföldi ingatlanokra nézve kizárólag a belföldi bíróság «illetékes». *Tiszta juriszdikciónál szabály*: nem beszél arról, hogy melyik belföldi bíróság illetékes — csak általában a belföldi bíróság «illetékességéről», helyesen: juriszdikciónálról beszél. *Itt már dogmatice is prius a jurisdictio, posterius az illetékesség*. Ha a Pp.-ből a 43. §. hiányoznék, akkor — ingatlanokra vonatkozó dologi jogokról lévén szó — a 39. §. alapján kizárólagos illetékesség és ennek következtében kizárólagos juriszdikciónál forogna fenn. A 43. §. azonban kiveszi a 39. §. alól a fent felsorolt igényeket. A helyzet eszerint a következő: Vagy folyik a hagyatéki eljárás: ekkor a második bekezdés szerint kizárólagos a magyar bíróság illetékessége és juriszdikciónálja. Minden más esetben alkalmazandó az első bekezdés, a harmadik bekezdésben foglalt korrekciójával. Gyakorlatilag ennek a harmadik bekezdésben foglalt szabálynak édeskeves a jelentősége. Ha úgy belföldön, mint külföldön lefolytatták a magyarországi ingatlan fölül a hagyatéki eljárást: a mi bíróságunk a külföldi hagyatéki eljárás alapján illetékes bíróság ítéletét külön szabály nélkül sem venné figyelembe. Magyar ingatlan felett a hagyatéki eljárás csak két esetben maradhat el: a perenkívüli eljárásra hivatott bíróság mulasztása folytán vagy annak következtében, hogy a felek örökösödési vagy hagyományi bizonyítványt kérnek. Az örökösödési vagy hagyományi bizonyítványt pedig csak az összes érdekelt felek beleegyezésével adják ki és

így ez az eset a mi szempontunkból megint csak akkor jelentős, ha valamely érdekeltet ebben az eljárásban mellőztek s az külföldön folytattatja le a hagyatéki eljárást és a pert. Még egy eset fordulhat elő: ha a külföldi bíróság úgy a hagyatéki eljárást, mint a pert a magyar hagyatéki eljárás megindítása előtt fejezi be. Ismét nem valószínű eset, mert hiszen az Ö. e. 4. §-a szerint ennek három hónap alatt kell megtörténnie s még akkor is kérdéses, hogy a második bekezdés («jogerősen befejezve nincsen») nem vonatkozik-e a megindítás előtti időszakra?

A 43. §. egyúttal arra is példa, hogy kizárólagos magyar juriszdikciónál nem szükségképpen jelent egyúttal kizárólagos illetékességet is. A hagyatéki eljárás jogerős befejezése után ugyanis oly örökösödési stb. igényre nézve, amely — tegyük fel egyszerűség okáért — kizárólag egy ingatlan szolgáltatására irányul, úgy a 39., mint a 43. §§. szerint illetékes bíróságnál meg lehet indítani a pert.

3. A magyar állam elleni perek. Ezekről 1. alább.

4. Magyar állampolgár személyi állapotát tárgyzó perek kizárólagos magyar juriszdikciónál alá esnek, törvényeink többiben is kimondják. Vannak mindenekelőtt kifejezett juriszdikciónális szabályaink, — a juriszdikciónál fogalma egyáltalán sokkal kifejtettebb a statuspererekben, mint vagyoni jogi perekben. A Pp. 414. §-ának 4. pontja szerint külföldi bíróság ítéletét nem lehet érvényesnek elfogadni — tehát kizárólagos a magyar juriszdikciónál magyar állampolgár személyi állapotát tárgyzó perekben. A H. T. 114. §-a szerint magyar állampolgár házassági perében csak a magyar bíróság ítélete hatályos. A Vh. t.-nek a Pp. által hatályon kívül helyezett 5. §-a szerint külföldi bíróságnak magyar állampolgár személyi állapotát tárgyzó perében hozott ítélete nem végrehajtható. Az anyakönyvi törvény (1894: XXXIII. tc.) 67. §-ának bekezdése szerint «külföldi bíróságnak magyar állampolgár házassági ügyében hozott ítélete alapján az anyakönyvi feljegyzés nem fogantatható».

A másik mód, amellyel a törvényhozó kifejezi azt, hogy statuspererekben csak magyar bíróság hivatott az eljárásra: az illetékesség szabályozása. A Pp. 639. §-a szerint, «ha mindkét fél vagy egyikük magyar állampolgár és a törvény hatályosságának területén van községi illetősége», (a mondat második fele Horvátországgal való viszonyunk megszűnté folytán elvesztette jelentőségét) «a házasság semmisségének kimondását, megtámadását, felbontását és az ágytól és asztaltól való elválást tárgyzó perekben az illetékességet a házasság utolsó közös lakhelye állapítja meg. Ha ez a lakhely nem a törvény hatályosságának területén volt, úgy kell a házasságot tekinteni, mintha Budapest IV. kerületében laktának. Tehát *minden* oly házassági perben, amelyben legalább az egyik házasság fél magyar állampolgár, statuál a Pp. illetékes belföldi bíróságot, amely illetékesség a harmadik bekezdés szerint *kizárólagos*. Érdekes a szakasz fogalmazása; a 639. §. első mondata nyelvtanilag: feltételes mellékmondat + főmondat.

A feltételes mellékmondat magában foglalja feltétel gyanánt a *juriszdikciónál*, a főmondat következmény gyanánt az *illetékességet*. A szóhangzat szerint is prius a juriszdikciónál, posterius az illetékesség.

A többi statusperben ugyanily eredményre vezetnek azok a szabályok, amelyek kizárólagosan illetékessé teszik a gyámhatóságot (amely magyar állampolgárra nézve a Gyt. 198—204. §-ai szerint csak belföldi gyámhatóság lehet) székhelye szerint illetékes törvényszéket (Pp. 702., 730. §§., 718. §. 2. bekezdés) vagy a már egyízben eljáró magyar törvényszéket. (Pp. 717., 725. §§.)

A gyámhatóság tekintetében kivételt tett az 1912: LII. tc. által becikkelyezett nemzetközi egyezmény, amely szerint esetleg a külföldi lakhely hatóságai határozhatnak a teljeskorúak gyámhatóság (szokott szóhasználatunk szerint: gondnokság) alá helyezése fölül. Ezt az egyezményt a békeszerződés 217. cikke nem tartotta fenn. A megszállott területeken a békeszerződés hatálybalépétségig a megszállók bíróságai által hozott statusperbeli ítéletek szintén kivételt képeznek ez alól a szabály alól. (1947. 1921. M. E. sz. rend., Bp. Közl. 1921. nov. 22.)

Egy esetben külföldiek házassági perében is kizárólagos a magyar juriszdikciónál: a Pp. 640. §-ának esetében. Erről bővebben 1. VI. alatt.

(Bef. köv.)

Dr. Vági József

A közüzemi pótlék jogi természeté.

1920. nyarán épült és ugyanazon év szeptember havában beköltöztetendő volt épületben levő üzlethelyiség a szóbanforgó bérleti szerződés tárgya. A szerződés 1920. május 6-án kötött, tíz évre változatlan bérösszeget állapít meg és itt egyedüli releváns pontja így szól:

«Az előző pontban megállapított bérösszeget a bérbeadó 1930. évi október hó 30-ig nem emelheti fel. Kivételt képez az az eset, ha akár az állam, akár a város a jelenleg érvényes házberadókulcsot, vagy bármely járulékos adó kulcsát emelné, vagy ma még nem létező a házberadóhoz igazodó új járulékos adó nemet létesítene. Ez esetben a bérlő által fizetett bérösszegekre eső adó többlet, illetve járuléktöbblet a bérlőt terheli és a bérlő azt a bérbeadónak megtéríteni tartozik.»

A bérbeadó a beköltözéskor 1920. szeptember 1-én, majd 1920. nov. 1-én is felvette a szerződéses bérösszeget, 1921. februárjában azonban előállott azzal, hogy a 3530/1920. M. E. számú rendelet értelmében a közüzemi pótlékot, úgy a már felvett, mint az ezután esedékes bér után követeli.

A bérlő a szerződés fentidézett szakaszára való hivatkozással megtagadta a közüzemi pótlék fizetését.

Az elsőbíróság magáévá tette a bérlő álláspontját — kimondta, hogy a bérbeadó nem követelhet közüzemi pótlékot, mert a különben is szabatosan megfogalmazott, a 3530/1920. M. E. számú rendelet megjelenése és hatálybalépése után kötött bérleti szerződés fentidézett pontja azt tartalmazza, hogy a fix bérösszeghez semmi sem járul a jövőben sem, kivéve, ha a házadót emelnék vagy új járulékos adó nem lépne életbe; — így tehát ha a szerződő felek intenciója az lett volna, hogy a bérösszegeken felül még közüzemi pótlék is fizetessék — azt a szerződésbe kifejezetten felvették volna — annál is inkább, mert új épületben a bér szabad egyezkedés tárgya, semmiféle korlátozás alá nem esik és a relatív magas bérbe a közüzemi szolgáltatások drágaságát a bérbeadó belekalkulálhatta és kétségtelenül bele is kalkulálta.

Másodfokon a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság foglalkozott ezzel a kérdéssel és 24. P. 9544/1921. számú jogerős ítéletében (az alacsony perértéknél fogva nem volt felülvizsgálatnak helye), megváltoztatta az elsőbíróság ítéletét, anélkül, hogy a közüzemi pótlék jogi természetével, céljával foglalkoznék, egyszerűen kimondja, hogy az minden kikötés nélkül is jár. Az ítélet indokolásának a közüzemi pótlék jogi természetét tárgyaló részét szövszerint ideíratom:

«A magyar kir. kormánynak 3530/1920. M. E. számú rendelete 12. §-ában kötelezően írja elő, hogy Budapesten a bérlők kötelesek a bérbeadónak az általuk fizetett bérösszeg bizonyos %-át, mint közüzemi pótlékot fizetni. Ez egy törvényerejű rendeleten nyugvó, törvényből folyó kötelezettség, melyet minden szerződési külön kikötés nélkül kell teljesíteni. Ez sem nem adó, sem nem bérösszeg. E tekintetben téves a járásbíróság ítélete, hogy ez adó nem, mely már a szerződés kötése idején fennállott s így a felek közötti szerződés alapján a bérbeadó azt nem érvényesíthette. A közüzemi pótlék fizetése iránti kötelezettség törvényből (ex lege) folyik és így azt a jogosított bérbeadó követelhet, miután az ellenkezője, azaz, hogy a bérlők azt nem tartoznak fizetni, nincs írásban kikötve.»

A fellebbezési bíróság tévedésben van a közüzemi pótlék jogi természetét illetőleg. Mert mi is a közüzemi pótlék? Valójában burkolt béremelés, különböző részint célszerűségi, részint jogpolitikai, részint pedig adótechnikai okból néven nem nevezett emelése a bérnek, hogy a bérbeadó a közüzemi szolgáltatásoknak a szabad bérmegállapítás óta történt nagyfokú időközi drágulásáért kártalaníttassék... A közönség előtt annyira népszerűtlen béremelést közüzemi pótlék néven nevezik és engedélyezi a rendelet. Különösen kitűnik ez a szóbanforgó esetben, ahol egy barakkszerű épületben van az üzlethelyiség, nincs sem vízvezeték a helyiségben, sem pedig lépcsőház, amit a háziúr tartoznék világitani. A 3530/1920. számú rendelet azonban általánosítja; a közüzemi pótlék minden bérösszeg után fizetendő, akár terhelik a háziurat a közüzemi szolgáltatások, akár nem. Természetes ez utóbbi eset felette ritka, valószínűleg ezért nem is említi a rendelet, amely a 20%-os pótlékot 10%-ra (majd az 52%-t 12%-ra) csak abban az esetben mérsékli, ha a bérlő külön vízáram számíttva maga fizeti a vízdíjat, ellenben, ha egyáltalán nincs víz-

szolgáltatás, úgy a teljes közüzemi pótlék követelhető. (A rendeletnek ezt a hiányát de lege ferenda feltétlenül pótolni kell.) Ilyen esetekben tehát a közüzemi pótléknak semmi köze nincs a közüzemi szolgáltatások drágulásához.

A bér tekintetében a rendelet szerint kötve van a háziúr, a még békében megállapított és azóta alig emelt bérösszegeket a közüzemi szolgáltatásoknak a békebeli árhoz viszonyított óriási drágulása dacára sem emelheti, engedélyezi tehát a rendelet a közüzemi pótlékot, hogy ezen kiadási többletet a háziúr átháríthassa a lakókra.

Nem lehet azonban félreérteni a közüzemi pótlék természetét, hogy az a relatív alacsony béreknek, melyek a békebelinek alig kétszeresei, felemelése és célját, hogy a háziúr a közüzemi szolgáltatások drágulása folytán legalább is ne fizessen rá a házára.

Nézzük azonban, hogyan alkalmazhatjuk a közüzemi pótlék most vázolt természetét és célját a fenti eset eldöntésénél.

A háziúr azért kapta azt a kedvezményt, hogy a közüzemi szolgáltatások drágulását a bérlőre háríthatja, mert a bérlőnek bérösszege a békebeli bérnek majdnem kivétel nélkül csak másfél — kétszerese volt; — az annak idején alapul vett arányértékű korona helyett most már százszorosan elértektelenedett papirkoronában fizettetett a bér s így közel volt az az eset, hogy a háziúr, aki a közüzemi szolgáltatásokat nem a békebeli árban, hanem a korona értéksökkenésének megfelelő magas összegben fizette, nemcsak hogy nem jut házbérbijövedelemhez, hanem a közüzemi szolgáltatások címén esetleg nagyobb összeget fizet ki, mint amennyi bért beszéd.

Ez azonban csak a háború előtt, a háború alatt, legfeljebb a háború után, de a 3530/1920. M. E. számú rendelet megjelenését megelőzően kötött bérleti szerződésekre, illetve az ezekben megállapított bérösszegekre vonatkozhatik, nem állhat azonban azokra a szerződésekre, melyek a 3530/1920. M. E. számú rendelet megjelenése és hatálybalépése után kötöttek.

A 3530/1920. M. E. számú rendelet megállapítja, hogy a közüzemi szolgáltatások aránytalanul megdrágultak, ezért kötelezi a bérlőt a háziúr kártalanítására még visszamenő hatállyal is. Ép ez a visszamenő hatály igazolja, hogy a rendelet megjelenése és hatálybalépése, 1920. máj. 1. előtt megtörtént drágulásnak, többletkiadásnak megtérítése a közüzemi pótlék.

Ha tehát egy újonnan épült ház tulajdonosa, ki a helyiség bére tekintetében semmiféle tekintetben nincs kötve, a rendelet megjelenése és hatálybalépése után köt bérleti szerződést — nem hivatkozhatik a közüzemi szolgáltatások drágulására, mert ő már számot vehetett pénzünk elértektelenedésével és a közüzemi szolgáltatások magas árával — neki módjában volt a bért úgy állapítani meg, hogy a drága közüzemi szolgáltatások mellett is megtalálja számítását. Ennek a háztulajdonosnak a keze a bérmegállapítás tekintetében nem volt megkötve — tudott arról, hogy mi az ára a víznek, a villanyáramnak — nem kívánhatja, hogy közüzemi pótlékkal «kártalaníttassék» a közüzemi szolgáltatások «drágulásáért». Ő akkor állapította meg a bért, mikor a közüzemi szolgáltatások már drágák voltak, nincs drágulásról, kiadási többletről szó, kártalanításról pedig kár hiányában nem beszélhetünk.

Félreérti tehát a szóbanforgó esetben a bíróság a közüzemi pótlék jogi és gazdasági természetét, mikor azt mondja, hogy a szerződésben nem is kellett közüzemi pótlékot külön kikötöni, mert az «ex lege» követelhető. Tévedett volna a fellebbezési bíróság akkor is, ha a szerződés fentidézett pontja nem is zárná ki kifejezetten a közüzemi pótlék követelhetőségét.

A szerződés kifejezetten kimondja, hogy a bérösszeg tíz évig nem emelhető, kivételt csak az az eset képez, ha új a szerződés kötésekor még nem létező járulékos adó nem létesül, vagy ha a házberadó kulcsa emeltetik, ez esetben a bérlő a bérbeadót kiadási többlet erejéig kártalanítani tartozik. Már pedig, amint fentebb láttuk, a közüzemi pótlék egyik kategóriába sem esik bele, az nem adó vagy járulékos közszolgáltatás, mert azt a háztulajdonos a közüzemi szolgáltatások fejében kifizetett többlet ellenértékéért megtartja. Ezt a törvényszék is megállapítja ítéletének indokolásában, de aztán könnyen átsiklik rajta, kimondja, hogy azt ex lege mindenesetre tartozik a bérlő fizetni, ha csak az ellenkezője nincs kikötve. Ha belemélyedt volna a bíróság a közüzemi pótlék keletkezésébe, céljába és természetébe, úgy feltétlenül ép az ellenkező konklúzióra jutott volna, de általánosí-

tott és egy sablónra húzta a rendelet megjelenése előtt és után kötött szerződéseket.

Az 1921 április 2-án megjelent 2300/1921. M. E. számú rendelet a fent előadottakat, különösen a közüzemi pótlék jogi természetét illetően megerősíti. Ezzel a rendelettel az ebben foglalt 32% közüzemi pótlékkal szemben nem hozhatja ugyan már fel a bérlet, hogy a szerződéses bérbe az első rendelet óta történt drágulást is belekalkulálhatta a háztulajdonos, mégis ép e rendelet szövegével igazolva be a fentebb kifejtetteket, védekezhetik.

A 2300/1921. M. E. számú rendelet 42-ik §-ának második bekezdése azt mondja, hogy további 32% közüzemi pótlék fizetendő az 1920 május 1-én, a 3530/1920. M. E. számú rendelet életbelépése napján érvényben lévő bérösszeg után. Ezzel hallgatólag kimondja azt is, hogy oly esetekben, mikor a bér szabadegyezkedéssel 1920. évi május 1-e után állapított meg, ezen szakasz alapján közüzemi pótlék nem jár és pedig kétségtelenül azért nem, mert az ezen időpont után szabadegyezkedéssel megállapított, korlátozás alá nem eső bérbe a közüzemi szolgáltatások időközi drágulása már biztosan bele van kalkulálva... A szóbanforgó esetben 1920 május 1-én nemcsak, hogy házbér, de még az épület sem volt meg, mi lehetne az az összeg, amit a közüzemi pótlék számításának alapjául vehetnének? A bíróság itt egy fikcióhoz folyamodott, vélelmezett házbért állapított meg. A szeptember 1-i beköltözéskor érvényben levő házbért teszi a közüzemi pótlék alapjának, — segítségül hívva a rendelet 29. §-át, amely pedig csak egy a bérmegállapításnál szereplő kiegészítő elvet tartalmaz.

1920 május 1-én még nem volt házbér a szóbanforgó esetben, sőt nem volt ház, nem volt közüzemi szolgáltatás sem, nem lehet tehát a 42-ik §. alapján közüzemi pótlékot követelni, mert nem beszélhetünk időközi drágulásról, olyan többletkiadásról, amiért a háztulajdonosnak kártalanítás járna. *Dr. Faludi Ferenc.*

Szemelvények az O. F. B. gyakorlatából.*

A nagy- és középbirtok ismérvei.

Az O. F. B., a T. 35. §-ában foglalt jogánál fogva az egyes birtokok jellegének megállapításánál nem általános érvénnyel dönt, hanem csak az esetre való érvénnyel s ennél a megállapításnál a birtok terjedelme mellett annak egyéb ismérveit kell döntőnek tekintenie, s nincs kizárva, hogy 1000 holdnál kisebb birtokot is nagy birtoknak minősítse.

Nagybirtoknak 1000 k. holdon felüli birtokot szokás tekinteni.

Annak a megállapításnak, amely az 1000 holdnál nagyobb terjedelmű birtokokat a többi ismérvek vizsgálata és figyelembe vétele nélkül nagybirtoknak, míg az ezen alóli terjedelemmel bíró, de bizonyos határt túlhaladó birtokot ugyancsak minden válogatás nélkül középbirtoknak minősít statisztikai és egyéb ezzel összefüggő szempontokból helye van ugyan, mert ott bizonyos határvonalak megállapítása nélkül a birtokok csoportosítása nem is volna lehetséges, de nem lehet ezt általános érvényű szabályként alkalmazni akkor, amikor különös kérdések kerülnek megoldás alá s amikor egyes konkrét esetekben kell a jelleg megállapítani.

A szóbanlevő birtok 1856 k. hold, ebből 970 hold erdő és 24¹/₂ hold szőlő és 840 hold mezőgazdasági ingatlan.

Igaza van a tulajdonosnak abban, hogy a T. 83. §-a szerint a hatóság által erdő gyanánt nyilvántartott ingatlanok nem érthetők földbirtoknak, de a Törvénynek ez a rendelkezése annak a célzatához képest is csak azt tartalmazza, hogy az erdő az idézett törvény rendelkezései alól ki van véve, vagyis, hogy a törvényben elrendelt intézkedések az erdőket illetőleg nem alkalmazhatók.

De egyben ez az intézkedés nem jelenti azt, hogy egy birtok jellegének a megállapításánál csupán csak a mezőgazdasági célokat szolgáló területek vétessenek figyelembe, míg a vele összefüggő s azt kiegészítő erdőterületek, mintha nem is léteznének, figyelmen kívül hagyassanak, még ha azok kezelése egymástól függetlenül történik is.

Egy birtok jellegének a megállapításánál annak az egész

mivolta s annak összes belső és külső ismérvei figyelembe vevendők s az azon folytatott gazdasági üzem is kell, hogy vizsgálat tárgyává tétessék.

Vizsgálva a felvetett kérdést, az O. F. B. arra a meggyőződésre jutott, hogy a fenti birtok, amelyet birtokos a vezető szakértő alkalmazása nélkül, ha a mezőgazdasági rész is önkezelésbe volna, helyesen s a közigazgatási nagy feladatoknak és kívánalmaknak megfelelően el nem vezethetne, ilyen még a kevésbé belterjes gazdálkodás mellett is alkalmazni kényszerülne, nemcsak terjedelménél fogva, de külső és belső ismérveinél fogva is nagybirtoknak tekinthető s mint ilyennek a részleges megváltása a T. 30. §-ának a rendelkezéséhez képest elrendelhető, anélkül, hogy a megváltást szenvedőnek csere útján kárpótlásra igénye lehetne. (302/1922.)

A gazdasági üzem területi összefüggő volta nem szükséges ahhoz, hogy egy tulajdonos földbirtoka a T. alkalmazása szempontjából közép- vagy nagybirtoknak minősíttessék. Nagybirtoki minőség megállapítása: hat községben kb. 4000 k. hold, amelyből mezőgazdasági művelés alatt 1280 hold igazgatása egy központból. Ily területű birtokon a helyes gazdasági üzem megkívánja a vezető szakértő alkalmazását. Mérlegelése annak, hogy a részleges megváltás az okszerű gazdálkodást ne gátolja. (3211/1922.)

Annak a megállapítása végett, hogy valamely földbirtok közép- vagy nagybirtok-e, vizsgálni kell a tulajdonos egyéb földbirtokaival való összefüggését. Középbirtok-nagyságú földbirtokból megváltás, mert az a tulajdonos egyéb földbirtokaival együttvéve nagybirtoknak minősül. (9489/1922.)

U. a. 362 k. hold a szomszédos községben 2649 k. holddal való viszonyában nagybirtokká minősül és a T. 30. §-ának rendelkezése alá kerül. (2160/1922. azonos 8543/1921.)

Házhelyrendező ügyekben is fennáll a 35. §-ának ama rendelkezése, hogy az ugyanazon megítélés alá eső földbirtokok megváltása a lehetőséghez képest arányosan érje a megváltást szenvedőket. (9313/1921.)

Megváltás nagybirtokokból a 35. §. 4. és 6., továbbá a 25. §. 7. pontja alapján és ezek mellett részleges megváltás a 23. §. alapján háborús birtokból, mert a tulajdonossal szemben a 8. §. 4. bekezdése alkalmazásának van helye és ennek a rendelkezésnek alkalmazása mellett a hivatásos gazdatulajdonosnak 100 holdnál többet kellett hagyni, mert egyébként a megmaradt részen az okszerű gazdálkodás lenne veszélyeztetve s mert a további megváltással feleslegessé váló major és épületek megváltása a vételár rendkívül emelkedésével az egész eljárás sikerét kétségessé tenné, esetleg a kérelmezők anyagi romlásuk nélkül az ekkép előállt költségek viselésére képtelenek lennének.

Szemle.

— Az izsáki ügyben hozott hadbíróági ítélet jogászilag nem tökéletes, mert, mikor a kat. Btk. 3. §-a az előjáró parancsát aaptalan mentségnek nyilvánítja, ezzel bizonyára nem azt célozta, hogy az így kizárt mentség az 5. §. d) pontjában meghatározott legyőzhetetlen kényszernek alruháiban térjen vissza. Erkölcsi nézőpontból tekintve mégis csak az indokolás kifogásolható, nem pedig maga az ítélet. Ha a felbujtók és pszichikai bűnségeik magasabb államraison alapján szabadon sétálnak, sőt politikai tényezők, a csupán fizikai eszköz szerepét játszó tettesek felelősségre vonása valóban nem volna méltányos. Arról pedig, sajnos, már régóta kénytelenek voltunk leszokni, hogy a büntetőügyekben hozott ítéleteket kizárólag a jogszabályok helyes alkalmazásának nézőpontjából bíráljuk.

— A Csemegi-kódex és újabb büntetőjogi kodifikációink cím alatt tette közzé dr. Lengyel Aurél az Ügyvédi Körben tartott előadását. A munka kétségtelenül jelentékeny terméke újdonságokban kevésbé bővelkedő büntetőjogi irodalmunknak. Mint az elmélet és gyakorlat alapos ismerője joggal választhatta magának a szerző azt a nagy körültekintést igénylő feladatot, hogy büntetőtörvénykönyvünk fény- és árnyoldalainak mérlegét elkészítse. A szakmájának minden csínját-bínját ismerő jogászra bizonyítanak azok a fejtegetések, amellyel a törvény keletkezésének körülményeit és alkalmazása közben beállott jelenségeket yázolja. Ha nem is azonosíthatjuk magunkat azzal, a tudomány

* Részlet dr. Bándy Ferenc és dr. Ridly István szerzők sajtó alatt levő, lapunk múlt számában bejelentett az O. F. B. eddigi egész judikaturáját feldolgozó kommentárjából.

győzelmére törekvőket ki nem elégítő, rideg materialista magyarázattal, hogy «a büntetőjog nem egyéb, mint erőfeszítés, valamely politikai és gazdasági rendnek megrögzítése érdekében», az már kétségtelen, hogy a törvényhozás összetételének megváltozása reá nyomja bélyegét a legközelebb alkotott büntetőtörvényekre. Amennyire igaz ez, annyira nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a büntetőjog számos ágazata teljesen független a politika küzdő feleitől, amint hogy a Csemegi-kódexre is legalább oly hatással volt a német Btk., mint a kialakulóban levő közállapotok. Bőséges gyakorlati tapasztalatok leszűrődése a munkának az a része, amely a Kódexnek a modern büntetőjogi felfogással szemben való antiquálódását jellemzi. E tekintetben azonban szabadon utalni arra, hogy e törvény alkalmazása korántsem zárja ki az erkölcsi egyéniségnek beható vizsgálatát, ha a bűncselekmény súlyának teljesen megfelelő büntetést kell is alkalmazni és a fejlődött igazságérzettel összhangban nem álló büntetés legtöbbször nem a törvény, hanem az azt alkalmazó fogyatékoságán múlik. A mű értékes részleteinek reprodukálása helyett arra szorítkozunk, hogy a formai szempontból is mindenben jeles monographiát újabb kriminális litteratúránk legjavához soroljuk. A.

— **Orvos mint árdragító.** Közöltük annak idején a Kúria jogegységi tanácsának 11. számú döntvényét, amely a fölmerült elvi kérdést olyképp döntötte el, hogy az árdragító visszaélésekről szóló 1920: XV. tc. 1. §-ának 3. pontja alkalmazható arra az orvosra, aki a hivatásából folyó munka teljesítéseért a másik fél szorult helyzetének kihasználásával olyan ellenszolgáltatást követel, köt ki, vagy fogad el, amely — tekintettel az összes körülményekre — a saját szolgáltatásának értékét szembetűnően aránytalanul meghaladja. Minthogy a Kúria elnöke szükségesnek tartotta, hogy a kérdéssel a Kúria teljes-ülése is foglalkozzék, azt a Ppé. 71. §-ának 2. pontja és az 59,200/1912. I. M. sz. rendelet 18. §-ának 2. pontja, valamint — tekintettel arra, hogy az uzsorával kapcsolatos kérdések polgári jogi természetűek is — a 19. §. 2. pontja értelmében a Kúria vegyes teljes-ülése elé utalta. A kir. Kúria vegyes teljes-ülése a következő határozatot hozta: «Az árdragító visszaélésekről szóló 1920: XV. tc. 1. §-ának 3. pontja orvosra hivatásából folyó munkateljesítésének körében nem alkalmazható.»

— **Közjogi pályázat.** A Magyar Királyság Pártja (Royalista Párt) pályázatot hirdet a következő című közjogi pályázatra: «A magyar nemzeti királyság alkotmányjogi jelentősége jogtörténeli megvilágításban.» A pályaművek beadási határideje 1922 november 1. A pályázók pályaműveiket szíveskedjenek a fenti határidőn belül jellegével ellátott zárt borítékban a Magyar Királyság Pártja (Royalista Párt) elnökségéhez (Budapest, IV., Károly-körút 3. I. em. 1.) beküldeni. A pályaművek elbírálására a párt egy tudományos és politikai kitűnőségekből választandó bizottságot fog felkérni. A nyertes pályamű 5000 K jutalomban részesül és a Magyar Királyság Pártjának kizárólagos tulajdona marad.

— **A megszállott területről menekült ügyvéd** (keresztény, 22 évi praxissal, hosszabb ideig volt bankügyész) a fővárosban elhelyezkedést keres. Megfelelő befektetéssel szívesen társul egy jóforgalmú irodával rendelkező idősebb ügyvéddel, szükség esetére kir. közjegyzői vagy nagyforgalmú ügyvédi iroda-vezetésére is vállalkozik. Esetleg fenti minőségben nagyobb vidéki városba is elmegy. Cím a kiadóhivatalban. 16466

Fővárosi ügyvéd augusztus elején kitűnő ajánlásokkal hivatalos ügyekben Paris, Lyon, Marseille, Monaco, esetleg Genuába is utazik. Elvállalná a kartárs urak bármilyen helyettesítését, különösen háború előtti francia tartozások rendezésére vonatkozó ügyekben is. — Megkereséseket 47,431. sz. a kiadóhivatal továbbítja. 14567

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjön össze-
kötötésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök

Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

Megjelent a CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK 1921. ÉVI KÖTETE

Szerkeszti dr. Térffy Gyula.

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós fémvaszon-kötésben K 750.—. Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az egyetlen kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Ugy ezt, mint az előző köteteket havi részletfizetésre is szállítjuk.

A

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára

Büntetőjogi Döntvénytár:

II., V—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Perjogi Döntvénytár:

I—V. kötet, kötetenként K 60.—, VI. kötet K 100.—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térffy)	K 60.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tc.	« 16.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 14.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 24.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tc.	« 36.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 14.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 30.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tc. (Nyári)	« 55.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 15.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 30.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tc. életheleptetéséről	« 14.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 30.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 20.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 88.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 180.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvéttel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközöltek. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. Almási Antal kir. ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár: A gazdasági lehetetlenülés térhódítása. — Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: Egy nemzetközi jogi esethez. — Dr. Petrik Aladár budapesti ügyvéd: Széjgyezetek az új lakásrendeletekhez. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Perjogunk juriszdkcionális szabályai. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár XIV. k. 5. ív.

A gazdasági lehetetlenülés térhódítása.

1. A gazdasági lehetetlenülés juttatja kifejezésre a vagyoni jogban a gazdasági viszonyok nyomásának fokozott erejét. Fejlődésének menete eddigelé is oly szembetűnő és annyira távol van kiindulási pontjától,¹ hogy vele immár kissé tüzetesebben kell foglalkoznunk.

Ha ezt tesszük, úgy nem tagadhatjuk, hogy a háború, a forradalmak, az ellenforradalmak, a megszállások és a «béke»-szülte viszonyok közepette a gazdasági lehetetlenülés kivételesből unostalan fel-felbukkanó tömegjelenséggé lőn és ezzel ez is felvette azt a szabályszerűséget, amely a nagy számok törvényénél fogva a társadalmi tömegjelenségekhez és tehát a jog tömegjelenségeihez is csakúgy tapad, mint a természet tömegjelenségeihez.

Ez a tömegesség teszi könnyebbé annak megállapítását, hogy a gazdasági lehetetlenülés tényállása nagymértékben tárgult és hogy annak joghatásai is megnövekedtek, ez kétségtelenné a gazdasági lehetetlenülésből eredt jogok és köteleességek előfeltételeit, mibenlétét és érvényesítési módjait és ez világossá további hatásainak irányát és célját is.

2. A gazdasági lehetetlenülés tényállása két irányban is bővült. Egyfelől az ügyleti jogban, mert már nem csupán az ingó,² hanem az ingatlan dolgok³ adására irányuló szerződéseket is megragadta, sőt a tevése vonatkozó személyes szolgáltatásokra is alkalmazást nyer.⁴ És ha a fejlődés eddigelé nem is haladt ezen túl, még sem kell hinnünk, hogy az arra irányuló törekvés vagy hajlam is hiányzik. A pénz elértéktelenedése ugyanis a

¹ V. ö. «A háború hatása a magánjogra» című könyvem 158., 175., 180. és köv. oldalait. Ott még tényállásaként azt állíthattam, hogy a gazdasági lehetetlenülés az adós ply helyzete, amelyben ez az abszolúte lehetséges szolgáltatást csakis aránytalan és az ő tönkretételét veszélyeztető túlságosan nagy vagyoni áldozatok árán teljesítheti. Joghatása pedig abban merült ki, hogy utólagos, a szerződés létesülte utáni beállta az adóst felszabadítja és az ezáltal netán beállt kárt vagy hasznót a szerződő felek között megosztja.

² Az alapesetek kereskedelmi, vagyis ingóra vonatkozó vételre vonatkoztak, a legelső folyamatos szállításokra vonatkoztak. V. ö. Szladits tájékoztató jegyzetét a Mjogi Dtar XV. kötetének 72. lapján és az idézett munkámban felsorolt eseteket.

³ Előbb az ingatlan vételre vonatkozó hosszabb lejáratú opciókról döntött a Kúria: 1921. P. V. 449. (Mjogi Dtar XIV. 38. l. 40. sz.), 1921. P. VI. 448., 1921. P. III. 1544. (ugyanott) K. 1921. P. V. 1934. (Mjogi Dtar XV. 11. sz.), utóbb azonban az ingatlanra vonatkozó telekkönyvi szolgáltatásokról is: K. 1921. P. V. 3926. (Mjogi Dtar XV. 37. l. 26. sz.), 1921. P. V. 3926. (ugyanott 71. l. 48. sz.) stb.

⁴ Hídépítés befejezése (Budapesti Tábla 1915. P. IV. 11162. Mjogi Dtar X. 201. 10. sz. eset, tudommal az alapdöntés, amely még igen bátortalanul szól), házépítés befejezések 1921. P. II. 3725. (Mjogi Dtar XV. 72. l. 49. sz.), bútorkészítés Ü. L. Hjogi esetei I. k. 3. l. 2. sz. K. 1921. P. IV. 2175., az eset indokolásából kitetszik, hogy a főszűly a munkának elvégzésén, nem pedig a bútoroknak, mint ingóknak szállításán volt stb.

gazdasági lehetetlenülés főkritériumát: az aránytalan vagyoni áldozatot eddig pusztán a nempénzadás oldalán tette kirívóvá és könnyen szemléltetővé. De hogy az körülmények között a pénzadás oldalán is fennforoghat, annak bizonyítékai oly — egyelőre persze még csak gyér és burkolt — döntések, amelyek bár más indokolással, de végeredményben mégis csak a gazdasági helyzet előreláthatatlan és tömeges változásának nyomása következtében szabadítják fel, teszem a lapszerkesztőt a munkatársak részére az elszocializálása folytán lecsúszott lapnál kötelezett tiszteletdíjak fizetése alól.⁵

És ha Kúria a gazdasági élet legmélyére ható ily döntés dacára is még óvakodik attól, hogy a pénzadást az aranykorona-értékben kapott készpénznek belső értéke szerinti visszafizetésére kötelezze, vagyis, hogy a gazdasági lehetetlenülést a pénzhitelező javára is megállapítsa, ez érthető habozás ugyan,⁶ de talán aligha lesz állandó is. Különösen nem azokban az esetekben, amelyekben nyilvánvaló, hogy az aranyvalutát kapott adós annak huza-mos és iparszerű kiaknázásával épen a pénz elértéktelenedése folytán aránytalan nyereséghez jutott, a hitelező pedig az aranykorona-értékben adott összegeknek papirkorona-kban való visszakapása folytán szembetűnőleg és nem is méltányos módon károsodott.

Ez azonban még a jövő kérdése. Ma igenis áll, hogy a pénzadással szemben hitelezője gazdasági lehetetlenülésre ezidőszerint még nem hivatkozhatik.

3. A szerződés tárgyának körén felül, amelyet eddigelé tárgyaltam, az ügyleti jog területén a gazdasági lehetetlenülés tényállása még annyibaa is bővült, hogy Kúria elejtette azt a korlátot, amely szerint az aránytalan szolgáltatásnak az adós vagyoni romlását, vagy legalább is annak veszélyét kell előidéznie. E helyett most már megelégszik azzal, hogy az ügylet kötése óta beállt tömeges gazdasági eltolódás előre nem láthatott módon a felek által kölcsönösen szemmel tartott gazdasági egyenlőséget is felborítsa és az egyik félnek aránytalan kárt, a másiknak pedig aránytalan hasznót okozzon.⁷

⁵ K. 1921. P. II. 356. Mjogi Dtar XIV. 61. lap. 52. sz. «a bírói gyakorlattal is megerősített anyagi jogszabály az, hogy ha a munkaadó önhibáján kívül mulasztotta el kötelezettsége teljesítését, kártérítéssel csak annyiban terhelhető, amennyiben ezt a fennforgó körülményekre, különösen a felek vagyoni viszonyaira való tekintettel a méltányosság kívánja». Az 1884: XVII. tc. 95., 97. §-ai, valamint az 1922: XIII. teikk 105. §-a ezt a jogszabályt ily általánosságban aligha teszi elfogadhatóvá. Kúria az eset indokolása szerint az adósnak a szocializálás folytán «teljesen megromlott anyagi körülményeivel» indokol, amelyek «a további teljesítést önhibáján kívül lehetetlenné tették», vagyis anélkül, hogy a jelenséget így is nevezné, a pénzadásra nézve beállt gazdasági lehetetlenüléssel érvel. Ugyanez azonban a hitelező és ma különösen a pénzhitelező oldalán is beállhat. V. ö. a következő jegyzetben felhívott döntést.

⁶ K. 1921. P. IV. 4484. Ü. L. (Hjogi esetek =) HE. 31. l. 23. sz. «a betétet elfogadó pénzüintézetet a pénz értékének időközi változásai nem érinthetik, mert az ő kötelezettségei tekintetében egyedül a betéti szerződés irányadó és ekként a pénzérték változásával járó következményeket rendszerint a betevőnek, mint hitelezőnek kell viselnie». Az érv nem meggyőző. A nem pénzadásra is «egyedül a szerződés» irányadó, de a gazdasági nyomás folytán ezenfelül a gazdasági helyzet is, miért nem a pénzadásra is?

⁷ Különösen élesen K. 1921. P. V. 1934. Mjogi Dtar XV. 1. lap 1. sz. K. 1921. P. V. 3926. Mjogi Dtar XV. 71. l. 48. sz. úgyszintén K. 1925. P. IV. 2175. (Ü. L. HE. I. k. 3. l. 2. sz.

4. A gazdasági lehetetlenülés tényállása azonban az eddig felhozottakon kívül, amelyek több korábbi felszólalásban is fel-lehetők,⁸ még az ügyleti jogon túl is terjeszkedett. Sem ezt a terjeszkedést, sem pedig a gazdasági lehetetlenülés hatásainak alább megkísérelt élesebb megvilágítását az irodalomban nem találjuk megemlítve.

Az alapesetek ugyanis negatív szerződésszegésekről szóltak, vagyis arról, hogy az adós a szerződésileg vállalt kötelmet semmikepen sem teljesítette. Újabban azonban mindinkább gyakrabban kerülnek bírói döntés alá és oldatnak meg a gazdasági lehetetlenülés szabályai szerint azok az esetek is, amelyeknél — teszem a félig elkészült ház- és egyéb építkezés abbahagyásánál,⁹ a félig elkészült bútörök befejezésének elmaradásánál¹⁰ és hasonlóknál — már pozitív szerződésszegéssel állunk szemben.

Ez kapcsolatban azzal az ugyancsak már ismételt kifejezésre jutott elvvel, hogy az adós bár szándékos, de a beállt gazdasági oltolódásnak reá való háritását mégsem indokoló szerződésszegő magatartása¹¹ a hitelezőt túlságosan vagyoni előnyhöz nem juttathatja, sőt hogy az a hitelező kárenyhítési kötelezettségét sem szünteti meg,¹² valójában azt jelenti, hogy az adósszerződésszegésével kapcsolatos veszélyátmenet a gazdasági lehetetlenülés nyomása folytán a szolgáltatás vagyoni értéke tekintetében nem áll be, hogy a hitelező az adós késedelme dacára és annak tartama alatt is köteles annak érdekeire is ügyelni és az adós szándékos szerződésszegése következményeit saját felelőssége mellett elhárítani. Vagyis a gazdasági lehetetlenülés a szerződésszegések révén az adós tilos cselekményeinek hatásait is módosítja, az adós tilos cselekményeire is alkalmazást nyer.

Aki pedig ettől visszajed, aki a háborús szállítások szerződésszegéseinek magánjogi következményei dacára is még mindig¹³ amellett marad, hogy a szerződésszegés rendesen nem tilos cselekmény, azt talán a felhívott kúriai döntések bennük kiemelt rációja győzi meg, i. e. az, hogy a teljesítésre való kötelezéssel nem hárul az adósra olyan szolgáltatás, amely az ő szerződésszegésével arányban nem áll, amely esetleg az ő vagyoni romlását előidézi.

Ez a ráció a nem ügyleti adósra épügy talál, mint az ügyletire. Talál még akkor is, ha a szerződésszegést tételes rendelkezéseknél fogva a többi tilos cselekménytől eltérőnek tartjuk is. Hiszen az talán nem lehet kétséges, hogy a szerződésszegés belső természetére nézve nem tér el a többi tilos cselekménytől, különösen pedig nem tér el annyira tőlük, hogy az aránytalan és válságos kötelemteljesítés parancsát náluk gazdasági tömeges eltolódások közepette másként bíráljuk el, mint a szándékos és jogellenes szerződésszegésnél.

És ha mindezek dacára sem ismernők be, hogy a gazdasági lehetetlenülés az ügyleti jogon túl jutott, akkor ügyeljünk csak a tulajdonközösség árverési megszüntetését megakadályozó bírói határozatokra. Ezek tenorja persze ismét csak régebbi elvek védőpajzsa alatt, de félre nem ismerhetően mégis a gazdasági lehetetlenülés alapmotívumát hangoztatja. «A jelenlegi gazdasági viszonyokban beállt változások mellett — úgymond Kúria — a pénzvásárló ereje rohamosan és állandóan csökken; ezzel szemben az ingatlanok forgalmi ára előre nem látható mértékben emelkedik s ekként az ingatlanok és a pénz közötti értékviszonylat ezidőszereint ingadozó és bizonytalan; amiből következik, hogy az ingatlanok bírói árverésen való eladása a jelenlegi viszonyok között a társtulajdonos anyagi sérelmével járhat.»¹⁴

⁸ Áttekinthető Szladits jegyzete az utóbb idézett döntéshez Mjogi Dtár XV. 72. lap, v. ö. tanyogi Szücs Kálmán cikkét «A pénzürték változásának figyelembevétele a magyar jogalkotásnál» M. J. Szemle 1922. évf. I. és köv. füz.

⁹ K. 1921. P. II. 3725. Mjogi Dtár XV. 72. I. 49. szám, továbbá Mjogi Dtár XII. 165. I. 125. sz. stb.

¹⁰ K. 1921. P. IV. 2175. Ü. L. HE. I. 31. I. 2. sz.

¹¹ Különösen Hjogi Dtár XIII. 127. I. 83. sz. K. 1920. P. IV. 1384., úgyszintén K. 1920. P. IV. 1603. Hjogi Dtár XIV. k. 12. I. 9. sz.

¹² Így K. 1921. P. II. 3725. Mjogi Dtár XV. 72. I. 49. sz. és Hjogi Dtár XII. 165. I. 125. sz. stb.

¹³ A magam részéről már «A tilos cselekmény a magánjogban» című munkám 98. és köv. oldalain is annak tekintettem, a háborús jogalkotás e felfogásomat csak megerősítette, v. ö. «A háború hatása» című munkám 52. és köv. oldalait.

¹⁴ K. 1921. P. V. 3012. Ü. L. ME. I. k. 5. lap 3. sz. Ugyanígy K. 1921. P. V. 4472. Ü. L. ME. I. k. 15. lap 17. sz., ugyanott 36. lap

De következik belőle más is. Még pedig az, hogy a gazdasági lehetetlenülés, amelynek jól ismert hangja az idézett és a hozzá hasonló döntésekből véleményem szerint kétségtelenül kihallik, a szerződési, az ügyleti, sőt már a kötelmi jog határain is túlért és hogy annak hatásai a vagyoni jog többi részeiben is felbukkannak és azokban is tért hódítanak.

5. A gazdasági lehetetlenülés térfoglalásának ily tág keretben való vizsgálatát ma ugyan még korainak tartom, az egyébként az itt rendelkezésre álló helyet és időt meg is haladná. De az irány a körülmény, hogy a gazdasági lehetetlenülésnek csupán első, de nem végleges fázisa, amelyben a szerződési és a kötelmi adós és hitelező áll egymással szemben, máris kiemelendő.

Szerződési és kötelmi keretben a gazdasági lehetetlenülés nem szünteti meg a felek között fennálló jogi kapcsolatot, a «késedelmes adóst... nem oldja fel a kötelelem alól»,¹⁵ hanem csak a tekintetben befolyásolja ez utóbbit, hogy az «adós a szerződésben megállapított feltételek mellett¹⁶ nem kötelezhető a teljesítésre» előidézi, hogy az adós és a hitelező «kölcsonös jogai és kötelezettségei változást kell, hogy szenvedjenek».¹⁷

E változás tulajdonképi jellege abból folyik és talán abból is ismerhető fel, hogy az az adós érdekében áll be és hogy a kötelmi kapcsolatot az ő javára változtatja meg. A gazdasági lehetetlenülés az adósnak módot ad arra, hogy az őt terhelő kötelezettségen enyhítsen, hogy annak tartalmán az ő javára és a hitelező terhére anyagi változtatást létesítsen. Ez pedig, különös tekintettel arra is, hogy gyakorlatunkban egy esetre sem tudtam bukkani, amelyben a gazdasági lehetetlenülés hatásait hivatalból, anélkül, hogy a felek bármelyike is szóba hozta volna, alkalmazták, nézetem szerint biztos jel arra, hogy a gazdasági lehetetlenülés a kötelmi adósnak adósjogot, ellenjogot ad arra, hogy az őt terhelő szerződési kötelezettség teljesítését a szerződési feltételek mellett megtagadja.

Ezzel a felismeréssel a gazdasági lehetetlenül és előfeltételeinek és joghatásainak tisztázására sokat nyertünk. Világossá vált ugyanis általa, hogy az adós megtagadó nyilatkozata a kötelmi kapcsolatot megváltoztató egyoldalú jogügylet,¹⁸ amely a hitelező ezutáni helyzetének tisztázásához okvetlenül szükséges, amely a kötelmi kapcsolaton beálló további és alább ismertett változások előfeltétele.

6. A megtagadó nyilatkozattal az adós egyoldalú, ügyleti akaratnyilvánítás útján megváltoztatja a maga kötelezettségét és egyúttal a hitelező követelési jogát. Amazt felfüggeszti, a késedelmi következményeket és főleg az ennek következtében beállható terhes súlyosításokat magáról elhárítja, vagy pedig legalább is azok időbeli végpontját szabja meg. Vagyis: elvágja a hitelező elállásából eredhető további kár megtérítésének útját,¹⁹ meg szabja az esetleges addigi kártérítés, vagy nyereség kiadásának, valamint egyáltalában a természetben nem teljesítendő szolgál-

38. sz. K. 1921. P. V. 3849. stb. Talán nem esáldodom, ha a gazdasági lehetetlenülés burkolt hatásainak tudom be az ingatlan ügyletek alakszerűségeinek tudatosan szigorú kezelését, valamint a társtulajdonosok egyike által elidegenített ingatlaneladások egységes elbírálását és oszthatatlanság címén való egészbeni érvénytelenítését akkor, ha a többi társtulajdonos az eladó eljárását jóvá nem hagyta. K. 1921. P. VI. 2802. Ü. L. ME. I. k. 13. lap 14. szám, K. 1921. P. V. 3884. ugyanott 25. I. 32. sz.), K. 1921. P. VI. 4003. (ugyanott 46. I. 49. sz.) stb.

¹⁵ Így Hjogi Dtár XIII. 127. lap 83. sz., K. 1920. P. IV. 1348. sz.

¹⁶ Így Hjogi Dtár XIV. 10. I. 9. sz., K. 1920. P. IV. 1603. sz.

¹⁷ Így már Mjogi Dtár XIII. k. 12. I., K. 1918. P. VIII. 2654. sz.

¹⁸ Lásd «Ellenjogok» című (1900-ban megjelent) munkámat és Magyar Magánjog (Ungarisches Privatrecht) c. munkám I. k. 160. old. 9—11. pontjait.

¹⁹ Ezt olvasom ki K. 1920. P. IV. 1603. sz. döntésből (Hjogi Dtár XIV. 12. lap. 9. szám): «a nem teljesítésből annak idején okozott kárát kiegyenlíteni» alkalmas az a kár lesz, amelyet a «kétségtelenül szerződésszegő alperes késedelmének következményeként» viselni köteles, vagyis az, amely késedelmének tartama alatt beállt, a megtagadó nyilatkozat pedig a késedelmének végét vetette. Saját gyakorlatomban (az eset száma most nem áll rendelkezésemre) a kártérítésnél irányadó időpontnak az tekintetett, amelyben a bútorszállításra jogosult hitelezőnek kellő gondosság mellett fel kellett ismernie, hogy az adós a bútor az eredeti szerződési feltételek mellett nem fogja szállítani, ami minden tekintetben megfelel a szövegben elfoglalt — véleményem szerint helyes álláspontnak.

tatás helyébe lépő összes surrogatumok tekintetében irányadó időpontot.²⁰

Röviden: az adós megtagadó nyilatkozatával a hitelező jogkörébe mélyen behatol, azt a maga előnyére és a hitelező hátrányára megváltoztatja, a hitelezővel szemben alakító jogot gyakorol.²¹

Az adós alakító ellenjogának gyakorlása azonban csak azt teszi bizonyossá, hogy a szerződés eredeti tartalma többé nem áll fenn, hogy az az adós javára enyhítendő.

7. Ennek az enyhítésnek a mértékét azonban már a hitelező kezdeményezi. A gyakorlat t. i. neki a kötelelem további tartalmának megszabására nézve ugyancsak akaratnyilvánítás által, ügyileg gyakorlandó háromféle alakítási jogot²² ad.

Tetszése szerint ugyanis a hitelező a gazdasági lehetetlenülés és az adósnak erre támaszkodó, megtagadó nyilatkozata alapján a reá nézve kevésbé előnyössé vált szerződési kötelemtől egyszerűen, minden további következmény nélkül elállhat,²³ vagyis az adóst abból visszaható erővel kiengedheti, ami a restitució általános következményeivel jár.

Ezzel vagylagosan azonban a szerződéshez ragaszkodhatik is és pedig kétféleképpen is.

Vagy akként, hogy a teljesítés elmaradásába belenyugszik ugyan, de annak a megtagadás időpontja szerint megtagadó surrogatumaihoz ragaszkodik. Ilyenkor követelheti: a megtagadás időpontja előtt netán fennforgott szerződésszegésből eredt kárának a megtagadás időpontja szerint méltányosan megszabandó kárának,²⁴ úgyszintén a szolgáltatás elmaradásából eredt aránytalan haszonnak, vagy egyéb előnyök értékének méltányos megtérítését.²⁵ Az előnyöknél a gyakorlat az addig nem késedelmes adóstól csupán azok méltányos részének megtérítését követeli.²⁶

De ragaszkodhatik a hitelező a szerződési kapcsolat fenntartásához akként is, hogy annak a változott gazdasági viszonyokhoz mért megváltoztatását követeli, amikor is a bíróság a hitelező által eredetileg ígért ellenértéket felemelheti,²⁷ vagy a szer-

ződési feltételeket egyébként is a változott gazdasági helyzetbe beillesztheti.²⁸

Ez a változtatás is a hitelező alanyi joga. A bíróság azt hivatalból ugyan nem foganatosíthatja,²⁹ de a per összes körülményeiből állapíthatja meg azt, vajjon a hitelező előadása a vagylagos jogok melyikének érvényesítését célozza és vajjon az eredeti szerződés teljesítéséhez való ragaszkodás és annak kereseti érvényesítése, ezek egyikének, másikának, vagy esetleg azok valamennyiének útját is nyitva hagyja-e?³⁰

8. A hitelező eme jogai ismét annak saját jogát előnyösen, az adós kötelezettségét pedig esetleg hátrányosan befolyásoló alakító jogok, amelyek egyoldalú az adóshoz, vagy a per alatt a bírósághoz³¹ intézett akaratnyilvánítás útján valósulnak meg.

És pedig nézetem szerint elvileg a köztörvényi ügyleteknél épen úgy, mint a kereskedelmiekénél. A közöttük fennálló különbségek csak a kereskedelmi vétel és a magánjogi vétel eltéréséből eredő árnyalatok, amelyekkel itt nem foglalkozhatom.

9. Nem ügyleti kötelmeknél az adós megtagadási és a hitelező választási jogai csak annyiban mások, amennyiben ezt a kötelmi alap eltérő volta indokolja. Az adós, tehát a gazdasági lehetetlenülés révén — ahol ezt a méltányosság indokolja — nem ügyleti szolgáltatási kötelmet is felfüggesztheti, a hitelező pedig ezeknél is választása szerint szabja meg, vajjon a nem ügyleti kötelmi kapcsolatból az adóst egyszerűen, avagy a surrogatumok méltányos megtérítése ellenében kiengedi-e, avagy pedig a neki járó változatlan teljesítés ellenében eddig általa nem tartozott ellenszolgáltatást ad-e, amelynek összegét azután a bíróság konstitutív ítélete szabja majd meg.

10. Ennyi az, amit már ma megállapíthatónak, de a jogbiztosság szempontjából most már megállapítandónak is tartok.

Talán nem csalódom akkor, amidőn a gazdasági válság további tartamának esetére a gazdasági lehetetlenüléstől a kötelmi jogi téren túl is a kötelezett helyzetének még messzebbmenő enyhítését is várom, sőt amidőn nem tartom kizártnak azt sem, hogy az a jog gyakorlásának módját nemcsak az adós, de a hitelező, illetve a jogosult javára is kedvezően befolyásolhatja.³²

Dr. Almási Antal.

Egy nemzetközi jogi esethez.

A Pester Lloyd 1922 július 17-iki esti lapja igen érdekes angol bírósági döntésről ad számot, amely bennünket közelebb-ről is érdekel. Az említett hírlapi közlemény szerint, amely a Times tudósítására támaszkodott, egy Svájcba kivándorolt magyar gyáros pert indított az angol államkincstár ellen Angolországban fekvő és zár alá vett vagyonának kiadása iránt azzal az indoklással, hogy ő 1921 július 26-án a Trianoni szerződés életbelépésének napján nem volt magyar állampolgár és így az ő Angliában levő értékei nem esnek a Trianoni szerződés rendelkezései alá. Felperes előadta, hogy a háború kitörése után 1916-ban itteni cégét a cégjegyzékből töröltötte és 1917-ben Zürichben telepedett le és hogy 1920 július 25-én a magyar belügyminisztérium őt a magyar állampolgárság kötelékéből elbocsátotta. Az alperes angol kincstár védekezése, amely a magyar törvények alapos ismeretére

²⁸ Pl. a teljesítési határidő kitolásával, előlegek fizetésének megállapításával, a szerződési időtartam kompenzációs megrövidítésével és hasonlókkal. A gyakorlatban ilyenekkel ugyan ritkán találkoztam, de kizártnak ezeket sem tartom.

²⁹ A gazdasági lehetetlenülés következményei a felekre, ha ők maguk sem akarnak velük élni, rá nem kényszeríthető.

³⁰ Ezen a réven fejlődött ki az a gyakorlat, hogy teljesítésre irányuló keresetek a gazdasági lehetetlenülés szóba hozatala után kártérítéssé fordíthatnak át. Úgy vélem, mihelyt e kérdés felmerült, a bíróságnak a bizonytalanság elkerülése miatt is a hitelezőhöz kérdést kell intéznie, mily jogot akar gyakorolni?

³¹ Így különösen a per alatt még a jus variandi megadásával is K. 1921. P. IV. 2448. Hjogi Dtár XV. k. 20. l. 13. sz.

³² Ennek első jeleit a tulajdonközösség tekintetében felhívott esetekben, valamint abban látom, hogy a gazdasági viszonyok nyomása alatt Kúria a pénzhitelezőnek a késedelmi kamaton felüli kár megtérítését is megítéli. K. 1921. P. II. 2608. sz. (Hjogi Dtár XV. 71. l. 40. sz.), továbbá, hogy az őrizet végett átadott tárgyak elveszésének esetében nem azok elveszésekor, hanem az elveszésről való értesítés, sőt újabban pláne a bírói becslés szerinti időben fennállott érték térítendő meg K. 1921. P. II. 317. Hjogi Dtár XIV. k. 63. l. 53. sz. stb.

²⁰ Ha a hitelező a fizetéssel késedelmes, az adós a teljesítést megtagadó nyilatkozatnak a megtételére nincs kötelezve és az ügylettől a változott gazdasági helyzetre való hivatkozással egyszerűen elállhat; (K. 1921. P. V. 2372. Ü. L. ME. I. k. 6. lap). Hasonló már K. 1917. Rp. III. 2049. Mjogi Dtár XII. k. 33. l. 27. számú eset is. Ezek az ingatlaneladásra vonatkozó szerződések Kúria ellenkező kijelentések dacára is (pl. K. 1918. P. VI. 4018. sz. Mjogi Dtár XIII. 13. l. 8. sz. stb.) nézetem szerint végleg és igenlő értelemben döntik el azt a vitás kérdést, vajjon köztörvényi magánjogunkban a nem teljesítés miatt van-e elállásnak helye? A hitelezőt a gyakorlat szerint illető másik két jog ugyanis mutatja, hogy ezen esetekben sem érdekesvesztésről, sem műértelemben vett lehetetlenülésről szó sem lehet, tehát az elállási jog ezektől függetlenül is gyakorolható.

²¹ V. ö. Magyar Magánjogom I. k. 106. lap. VI. alattiakat.

²² A hitelező joga époly változtató alakító jog, mint az adós megtagadó nyilatkozata. V. ö. Magyar Magánjogom id. h.

²³ Az elállásról a gyakorlat külön nem szól ugyan, de nyilván azért, mert az adós megtagadó nyilatkozata után a felek közötti egyetértés folytán, ily perek szüksége sem forgott fenn.

²⁴ Így Hjogi Dtár XIII. 127. lap 83. szám. K. 1920. P. IV. 1348. sz.; K. 1920. P. IV. 1603. sz. (Hjogi Dtár XIV. k. 12. l. 9. sz.); K. 1920. P. VII. 1190. sz., (Hjogi Dtár XIV. k. 14. l. 11. sz.); K. 1921. P. IV. 2633. (Ü. L. HE. I. k. 16. l. 11. sz.). Azonban az ebben a döntésben hangoztatott elv, amely szerint a hitelező az adóstól «teljesítést nem, csupán a szerződés megszegésének időpontjában felmerült kárának megtérítését követelheti», szerény nézetem szerint époly kevésbé pontos, mint az, hogy az adós ilyenkor «a szolgáltatás kötelezettsége alól szabadul» K. 1921. P. IV. 4549. sz. (Ü. L. HE. I. k. 29. l. 21. sz.). Ami áll, az talán csak annyi, hogy — mint ugyanaz a tanács élesen kifejezte — «az adós a szerződésben megállapított feltételek mellett teljesítésre nem kötelezhető» (K. 1920. P. IV. 1603. Hjogi Dtár XIV. k. 12. l. 9. sz. alatt), hogy a gazdasági lehetetlenülés az adóst «nem oldja fel a kötelelem alól» (K. 1920. P. IV. 1348. sz. Hjogi Dtár XIII. 128. lap 83. sz.), vagyis, hogy a gazdasági lehetetlenülésen alapuló megtagadó nyilatkozat a kötelmet csupán módosítja, de nem enyhíti el.

²⁵ Így igen precízen K. 1920. P. IV. 1348. és 1603. id. h. stb.

²⁶ Ezért a felhívott határozatok nem szólnak arról, hogy az egész elért haszon kiadandó. Nem annak dacára, hogy eleinte az egész haszon kiadását ítélték meg, így még K. 1917. P. VII. 304. sz. Mjogi Dtár XI. 196. l. 145. sz. stb.)

²⁷ Pl. K. 1915. P. II. 10495. Mjogi Dtár X. k. 260. l., K. 1921. P. IV. 2175. Ü. L. HE. I. 3. l. 2. sz. stb.

vall, lényegében a magyar honossági törvényre volt alapítva, főként a honossági törvény 25. szakaszára, amely szerint: «Háború idejében a magyar állampolgárságból való elbocsátás iránt minden egyes esetben a minisztérium előterjesztésére Öfelsége határoz.» Ezen szakasz kiegészítésül hivatkozik az angol államkincstár az 1920. I. törvénycikk 13. szakaszára, amely szerint a királyi jogok gyakorlása a kormányzót illeti meg. E törvényes rendelkezések alapján az angol államkincstár azt vitatta, hogy a honosításhoz való elbocsátási okirat, amelyet a magyar belügyminisztérium adott ki és nem a kormányzó, nem járhat azzal a hatállyal, hogy a felperes magyar állampolgárságát megszüntette. A per során két magyar jogászt és pedig dr. Basch Lóránt és dr. Vámbéry Rusztem személyében hallgatott meg szakértőként az angol bíróság. A bíróság a szakértők meghallgatása után felperes keresetének helyt adott. Indokolásának lényege az, hogy az angol bíró nem érezheti magát feljogosítottnak, hogy a magyar belügyminiszter rendelkezésének hatályosságát visszamenőleg vizsgálat alá vonja, minthogy a belügyminisztérium rendelkezési jogkörét a magyar jog elismeri.

Az eset érdeméhez való hozzászólás nélkül pár megjegyzést kívánunk tenni és már előre is hangsúlyozzuk, hogy az angol bíróság által eldöntött ügy konkrét tényállásához az alább következő fejtegetéseknek semmi köze nincs. Kiindulunk dr. Vámbéry Rusztemnek, mint jogi szakértőnek abból az előadásából, hogy nem ismer olyan magyar bírói határozatot, amely a belügyminiszternek az állampolgárságból való elbocsátásra vonatkozó rendelkezését hatálytalanította volna. Ilyen tartalmú ítéletet a magunk részéről sem ismerünk, azonban érdemesnek tartjuk feleleveníteni a Kúria 3813/1909. számú elvi jelentőségűnek nyilvánított határozatát, amely a felvetett kérdés egyik árnyalatához a legközelebb áll. A Kúria által eldöntött esetben arról volt szó, hogy egy születése szerint magyar községi illetőséggel bíró nő egy horvátországi községi illetőségű férfihez ment nőül, mely házasság következtében ő is horvátközségi illetőségűvé vált. Utóbb férjétől elköltözött és Szentcsanak városától kérte a községi kötelekbe való felvételét, amit a város a községi törvényre való hivatkozással meg is adott, noha a fennálló törvényes rendelkezések szerint a férj és feleség községi illetősége közös. A Kúria mindkét alsóbírói ítélet megváltoztatásával felperes keresetét visszaadni rendelte és a magyar bíróság hatáskörét nem állapította meg. A Kúria határozatának indokaiból kiemelendők tartjuk a következőket: «A bíróság nincs is hivatva a felett dönteni, vajjon Szentcsanak városának felvételi határozata megfelel-e a törvény követelményeinek, de köteles vizsgálni és megbírálni azt, hogy mi jogi tekintet alá esik a felperesnek Szentcsanak város kötelekbe való felvételi kérelme, továbbá, hogy bírhat-e és minő joghatállyal Szentcsanak község kérdéses határozata felperesnek a személyi állapotával kapcsolatos községi illetőségére. A kir. Kúria, mint kétségtelen tény megállapítja, hogy felperes azzal, hogy Szentcsanak község kötelekbe felvételért folyamodott, azoknak a törvényeknek rosszhiszemű kijátszását célozta, amelyek ők feltétlenül kötelezik, s amelyeket az 1894. XXXI. tc. 147. §-a értelmében a magyar bíróságoknak is el kellett fogadni irányadóul... Felperes ugyanis nyilván abból a feltevésből indulva ki, hogy a magyar községi illetőség elnyerése által a magyar bíróságok segítségével házasságának felbontását célzó kísérlete sikerre fog vezetni, a magyar törvényeket eszközül akarta felhasználni az őt kötelező horvát-szlavon törvények kijátszására. A kir. Kúria állandó gyakorlata a törvények kijátszására irányuló törekvéseket szigorúan elítéli az ily célból létesített tényeket, mint a jogrendbe ütközőket jogalkotó erővel nem ruházta fel.» Majd pedig folytatja Kúria «teljesen ellenkezőnek... a jogállam céljait kölcsönösen előmozdító törekvésekkel az az eljárás, hogy bíróságaink segédkezet nyújtának a törvényekkel való oly visszaélésekhez, melyekkel magánfelek az egyik jogterület törvényeit a másik jogterület jogrendjének felfordítására igyekeznek felhasználni. Az ily formájú segédkezés a nemzetközi magánjog mai álláspontján különösen a családi állás feletti bíráskodásban még az idegen államok törvényeivel szemben sem helyeselhető, annál a kölcsönös tiszteletnél fogva, mellyel azoknak a nemzetközi érintkezésben tartozunk.» A Kúria ítéletének hivatkozott bevezető szavaival egyezik egy újabb kúriai határozat (P. VI. 6884/1918. megjelent az Ügyvédek Lapja 1918. évi 15. számában) ezen határozat szerint a Kúria kimondotta, hogy «a közigazgatási hatóságok ténykedéseinek felülvizsgálatai csak

kifejezett törvényes rendelkezésre eszközölhető a bíróságok által», amire, hogy közelfekvő példát említsünk, utalunk az 1877. XX. tc. 22. §-ára, amely az árvaszékeknek az atyai hatalomtól való megfosztást kimondó határozata ellen a bírói felülvizsgálatot a bíróságok előtt indítandó kereset formájában megadja. A Kúria elvi jelentőségű határozata nyilván abból kiindulva, hogy a konkrét esetben tényként meg volt állapítható, a fél in fraudem legis eljárása, indokolásában erre fektette a fősúlyt. Ha szabad a Kúria által elfoglalt elvi álláspontot, amelyet a Kúria hivatkozott újabb határozata már amúgy is élesebben formulázott, kiegészíteni, úgy azt mondanók, hogy meg kell különböztetni a közigazgatási hatóságok rendelkezéseinek közigazgatási érvényét konkrét vonatkozásokbeli magánjogi hatályától. A közigazgatási rendelkezés a maga területén való jogerőre emelkedésével az illető fél jogviszonyainak állandó alkatelemévé vált, ami azonban nem kötheti meg a polgári bíró kezét abban, hogy valamely kérdéses magánjogi vonatkozásban megtagadja a magánjogi konzekvenciák levonását, ha úgy találja, hogy a közigazgatási rendelkezés, valamely magánjogi jogszabálynak sarkaiból való kiemelését célozza. A polgári bíróságnak tehát módja van mindig egyes magánjogi vonatkozásban való hatályát megtagadni, anélkül, hogy ezzel a közigazgatási rendelkezés érvényét elvilegesen hatálytalanítaná, amire a bíróságnak tényleg csak azon esetben van módja, ha arra a gyámtörvény fent hivatkozott szakaszához hasonló törvényes rendelkezések módot adnak. A kérdés tehát nem csupán az, hogy polgári bíróság felülvizsgálhatja-e törvényességi szempontból a közigazgatási hatóságok rendelkezéseit, amihez általában joga nincs is a polgári bíróságnak, hanem az is, hogy köteles-e feltétlenül alapul venni a magánjogi konzekvenciák megszállásánál a közigazgatási rendelkezést. Más dolog a közigazgatási rendelkezés elvi érvényessége és a bírói hatálytalanítás megengedettsége és más dolog a közigazgatási rendelkezés magánjogi hatályának bizonyos konkrét vonatkozásban való megtagadása.

A Kúria elvi jelentőségű határozata igen erőteljesen hangsúlyozza, az in fraudem legis eljárás meg nem engedettségét. Azóta egy másik ügyben ugyancsak határozott hangon nyilatkozott a Kúria és ugyancsak sorompót állított az in fraudem legis eljárással szemben. Az adott esetben nem közigazgatási rendelkezésről, hanem a perjogi formákkal való visszaélésről volt szó. Az ügy tényállása az volt, hogy egy tisztviselő lakpénze a vele kötött bírói egyesség értelmében kölcsöntartozására lefoglaltatott, noha a fennálló szabályok értelmében a lakpénz ily kölcsönkövetelésre nem foglalható le. Hat hónap eltelté után a tisztviselő pert indított az egyesség hatálytalanítására. A Kúria az alperes felülvizsgálatát, amely arra volt alapítva, hogy a bírói egyesség csak perújítás útján támadható meg, ennek a határideje pedig már elmúlt, elutasította, a következő indokolással: «a perjogi intézmények nem szolgálhatnak sem eszközül arra, hogy a közérdekből kizárt ügyletek általuk érvényesülhessenek és elpalástoltassanak, sem akadályul arra, hogy az ilyen módon elpalástolt ügyletek, bíróilag tehát per útján semmiséknek kimondassanak.» (P. V. 3214/1918. P. D. 1919. évf. 12. eset.) Bármennyire örvendetesnek tartjuk is, hogy a Kúria lapitáris határozottsággal foglalt ismételt állást és akadályozta meg a törvény megkerülését, a hasonló bírói döntések számát nagyon csekélynek kell találnunk ahhoz képest, hogy a gyakorlatban a törvény megkerülésének milyen nagy számban fordulnak elő esetei. Úgy érezzük, hogy bírói gyakorlatunk csupán a vastagabb esetekben mutat hajlandóságot az in fraudem legis tilalmának érvényesítésére. A háború alatt egy katonai irodában, ahol nők is dolgoztak az irodai személyzet megállapodott abban, hogy aki valamely nem illő kifejezést használ egy perselybe tíz fillér büntetéséért fizet. A persely rövid idő alatt megtelt és ekkor a hivatalfőnök konstataulta, hogy a személyzet a maga alkotta szabályt becsülettel betartotta. A mi szemünkben ez a kis eset annak lett volna bizonyítéka, hogy a személyzet a maga szabályát nagyon sokszor megsértette, mert a büntetés befizetésének szabálya mögött meghúzódik az a nem szövegezett felső szabály, hogy illetlen kifejezések használata tilos. Kíváncsi volna, ha a Kúria a jogszabályok betartásánál, illetve megkerülésénél sűrűbben fordítaná tekintetét a jognak nem formulázott felső szabályai felé.

Dr. Beck Salamon.

Széljegyzetek az új lakásrendeletekhez.

Hosszas vajdás után megszületett végre a lakásrendelet, de oly beteg, oly súlyos szervezeti hibákkal jött a világra, hogy életének nyolcadik napján már nehéz műtéten kellett átesnie. Még életbe sem lépett, máris módosult. Így talán mégis csak eléli egy-két hónapig.

A rendelet célja végre valahára már az, hogy a magántulajdon korlátozásából átvezessen a szabad rendelkezés terére.

Félő, hogy a kellő átmenet be nem tartása, a túlzott megkötöttségnek hirtelen lazítása nem lesz üdvös.

Eddig minden lakásrendelet csak kellemetlen meglepetés volt. Most végre vannak az intézkedések között olyanok is, amiket örömmel fogad mindenki, akinek a házak szocializálásában nem tellett öröme.

Igy pl. a szabad bérbeadásnak, bár szűk körre szorított, de mégis némileg kifejezésre jutott joga, arra enged következtetni, hogy végre haladunk a magántulajdon helyreállítására felé.

Frissebb szellem bevonulását érezzük a lakásügyek homályos területére, amikor azt halljuk, hogy aki 1917 november 1. előtt foglalt el valamely lakást, azt onnan a címen, hogy helybenlakásra nem jogosult, kitenni nem lehet; hogy csak az a lakás vehető igénybe, azon a címen, hogy lakásigazolvány nélkül lakja a lakója, amely lakásba a lakó 1921 május 1. óta költözött be lakásigazolvány nélkül.

A 1914 augusztus 1. óta Budapestre költözötteknek rideg és válogatás nélkül való üldözése végre megszűnt.

Sok tragédiának, sok tönkremenetnek vették volna elejét, ha ez a belátás előbb meg lett volna.

Csak örömmel fogadhatjuk azt a rendelkezést is, amely a helybenlakásra való jogosultság megállapítását nem a lakáshivatalra bízta. (4. §.)

A háztulajdonos kijelölési joga végre komoly jog lesz. De csak akkor, ha saját részére, vagy hozzátartozója javára kívánja azt gyakorolni és csak akkor ha a Lr. 6. §-ának kategorikus kijelentése a gyakorlatban is érvényesülni fog és nem fogják úgy magyarázni, mint az előző rendeletek sok-sok szakaszát. De már kevésbé öröndetes-e 6. §. harmadik bekezdése. A rendelet szövege szerint a háztulajdonosnak kijelölési joga van, de ha mást akar kijelölni, mint valamely közeli hozzátartozóját, úgy ismét kísért a régi rendeletek ideológiája: «hacsak kivételes körülmények különösen közérdekből méltánylást érdemlő sürgősebb igény a javaslatba hozott egyén mellőzését nem indokolja.»

A gyakorlatból tudjuk, hogy ez a «sürgősebb igény» a «javaslatba hozott egyén» mellőzését mindig indokolni fogja.

Kár megadni nagyhangú «kijelölési jogot», ha egyúttal megadjuk a rendelet mellé azt a jogot is, amely az előzőt megszünteti.

Őszintébb, férfiasabb lett volna, nyitni azt mondani, hogy a háztulajdonosnak — önmagát vagy hozzátartozóját kivéve — kijelölési joga nincsen. Ez legalább megfelelné a valóságnak és nem keltene feles illúziókat.

A bérletátruházásról szóló 8. §. szövege teljesen kielégített mindenkit, reméljük, hogy a gyakorlat nem fog ezzel ellentétbe kerülni.

Különösen hangzik a 9. §. utolsó bekezdése. Ha a bíróság, azon az alapon, hogy a háztulajdonos a saját lakását átengedte, a felmondást érvényesnek mondotta ki, a tulajdonos kérheti, a lakáshivatalnál a csere engedélyezését.

Tehát a bírósági ítélet csak a lakáshivatal engedélye után válik hatályossá. Ez kissé különös színben tünteti fel a bírói ítélet tekintélyét a közigazgatósági hatósággal szemben.

* *

Fájdalom, az igénybevétel még nem szűnt meg, de el kell ismernünk azt, hogy jelen rendelet 16. §-a méltányosság dolgában messze kimagaslik az előző rendeletek hasonló szabályai közül.

De ismét régi bajok lesznek a kijelölés körül. A rendelet 23. §-a nagy részletességgel írja körül a kijelölésnél követendő elveket, de a vége mégis csak az, hogy mind a tíz bekezdés tisztán szószaporítás. Mert ennek az egész 23. §-nak csak az lesz a rövid értelme ami eddig volt: «a lakáshivatal azt jelöli ki, akit akar.»

Amíg az az állandó formula: «ha csak kivételes körülmény stb. — másnak a kijelölését nem indokolja», el nem tűnik —

addig az egész 23. §. nem ér semmit, addig a lakásdiktatura nem szűnt meg.

De különösen emeli e §. kongásának ürességét az a rendelkezés, amely szerint «bérlelőül az is, kijelölhető, méltánylást érdemlő sürgős igény esetén, aki a lakást nem is kérte».

Ezek a rendelkezések, félő, hogy megrontják az egész, egyébként jónak látszó rendeletet, különösen miután a kijelölés, most is mint eddig jogorvoslat kizárásával történik.

* *

Erős erkölcsi aggályok szólnak a végleges mentesítésnek azon rendszere ellen, amelyet a rendelet 29. §-a állapít meg. Bármely lakás mentesíthető, fizetés ellenében.

Vagy szükség van közérdekből ezekre a véglegesen mentesíthető helyiségekre, akkor csupán azért, mert a lakó fizet, mentesíteni igen kényes dolog. Ha pedig annyira javult már a lakásinség, hogy egyes helyiségek már nélkülözhetők, akkor meg az állam nem követelhet adót azért, hogy valakinek nem veszi el a jogos tulajdonát.

Ha csak némi remény volna arra, hogy ezen az úton *elegendő* pénz folyik be és *hamarosan* megindul az állami építkezés, úgy célszerű volna ez a rendelkezés.

De Budapesten, ahol több mint hat esztendeje söpör végig a rekvizíció viharja, ahol igénylők, nyomozók, lakásüzérek már minden lakásba, annak minden zugába minduntalan belekukkantottak, ahol a «tippek» évek óta már a legforgalmasabb kereskedelmi cikket képezik, nem akad már annyi igénybevehető lakás és lakrész, hogy amit még ma is felkutat valaki, annak a mentesítéséért fizetendő összeg számottévo lenne.

Az üres telkek igénybevétele üdvös intézmény, de még üdvösebb volna, ha lakásépítés céljaira törvény biztosítana az üres telkekre a kisajátítási jogot.

* *

A panaszügyek fóruma, fájdalom, megint csak a lakáshivatal maradt. Amíg a lakáshivatal határozatát egy, a hivatal vezetőjétől függő tanács bírálja felül, addig a jogorvoslat nem komoly.

Oly súlyos magánjogi jelentőségű ügyben, mint a lakás joga felett való döntés, okvetlen kell, hogy a fél a közigazgatási hatósággal szemben független bíróság védelméhez fordulhasson. A lakáshivatal elnöke által alkotott tanács nem független és nem bíróság.

Egyelőre meg kell elégednünk, úgy látszik, azzal a szerény reformmal, ami legalább a század egyik legkomikusabb intézményét törölte: t. i. azt a panaszbizottságot, amelyikben az elsőfokú határozatot meghozó előadó, a saját határozata ellen intézett panasz maga referálja el és így a lakáshivatal önmagának fellebbezési fóruma.

Most végre a módosító rendelet kimondja azt az elvet, amiről azt hittük, hogy magától értetődik, hogy aki a fellebbezést elintézi, az az ügyek elsőfokú intézésében részt nem vehet.

A legfontosabb kérdésben, a bérlelő kijelölési kérdésében ismét nincsen jogorvoslat. Ez sokat leront abból a reményből, hogy végre be fog vonulni a jog a lakásügyekbe is.

* *

Nagy hiánya a rendeletnek, hogy a határozatok végrehajtása ügyében nem intézkedik a bírósági ítéletek hatékonyabb végrehajthatóságáról.

Ma az a helyzet, hogy a bíróság lakásügyben hiába hoz ítéletet, a végrehajtási kérvény sorsa az, hogy az ítélet nem hajtható végre, mert nincsen szükséglakás.

Ha valakit kidobtak, mert 1914. év augusztus hó 1. óta jött Budapestre, ha az albérlelő mehet, mert a főbérlet megszűnésével megszűnt az albérlete és egyéb lakáshivatali méltánytalan jogcímeken hozott határozatok alapján láttunk sok, erőyes végrehajtást, ilyenkor az Éhmann-telep nagyszerűen működött, de mihelyt bírósági ítéletet kellett végrehajtani, akkor az intézkedésre hivatottakat szokatlan lágy szívűség fogta el. S bár az ítélet megállapítja, hogy a bérlelő már évek óta nem fizet, bérbeadóját bántalmazza, hogy a szolgálati lakást használja, de a szolgálatot már rég megtagadta, a végrehajtást foganatosítani nem lehet, mert a szükséglakás másra kell.

A bírósági ítéletek tekintélyét kellett volna most már végre helyreállítani, azzal az intézkedéssel, hogy szükséglakás elsősor

ban azok részére utalandó ki, akik bírói ítéletek alapján tartoznak lakásukat elhagyni. Amíg ilyen van, addig más határozat végrehajtására szükségük ki nem utalható. Sőt, hogy szükségük nélkül is kilakoltatható az, akire a bírói ítélet megállapítja, hogy kilakoltatását a saját rosszhiszemű magatartása tette szükségessé.

A lakásinséggel élnek vissza azok, akik erőszakkal bennmaradnak a lakásban, minden ellenszolgáltatás nélkül, abban bízva, hogy ellenük így sem tehet senki semmit.

Amíg az igénylőt — behelyezett — még büntető rendelkezés is védi az igénylést szenvedővel szemben — (87. §. 7. pont) — addig a bérbeadó mindent túrni tartozik, mert a lakója szükség-lakást nem kap.

A bírói ítélet pedig végrehajthatatlan marad. Erre a rendelkezésben semmiféle intézkedést nem találunk. Sőt a rendelet 86. §-a módot át a végrehajtásnak ad græcas calendas való felfüggesztésére is. Nem teszi kötelezővé a felek meghallgatását sem, s így lehetővé teszi, hogy a végrehajtást szenvedő egyoldalú előadása alapján — a bérbeadó meghallgatása nélkül — a lakáshivatal felfüggeszthesse a végrehajtást.

Ha vissza akarunk térni a magántulajdon elvéhez, ha vissza akarjuk állítani a jog és a bírói ítélet tiszteletét, úgy ebben a kérdésben, hogy ne csak a rekviráló érdekét tartsuk mindig szem előtt, hanem azt is, aki a jog alapján áll; elvégre egy lakás-rendelet nemcsak a lakáskereső érdekét kell hogy védje, hanem azokét is, akik már régebben itt laknak.

A béremelésre vonatkozó szabályok ellen, bármily nagy felháborodást és zajt keltettek is, jogosság szempontjából kifogást tenni nem lehet.

A szabad rendelkezésre, a magántulajdon elvének elismerésére át kell már térnünk.

Ép az volt a hiba, hogy ez az átmenet nem kezdődött meg már régebben; ha azt a nagy nyomást, amit a rendeletek, eddig a házbérre gyakoroltak már előbb is, erősebben és fokozatosabban enyhítették volna, akkor a mai ugrásszerű enyhítés nem okozna oly nagy megrázkódtatást.

Az a rendelkezés, hogy a július 15-én életbe lépett rendelet alapján már augusztus 1-re emelhetők a bérek — kissé statáriális.

Különösen üzlethelyiségek bérénél, oly nagy a különbség a régi és az új bérek között, hogy megfelelő átmenet legalább is méltányos lett volna. A felmondási időre szóló emelés nem sértette volna a háztulajdonosok érdekeit sem.

A béremelés körüli eljárás szabályozásánál rá kell, hogy mutassunk egy ellentmondásra, amely bizonyára csak szerkesztési hiba, de mégis sok kellemetlen vita és per szülőke lehet.

Az 5555/1922. M. E. sz. rendelet 60. §-ának 3. bekezdése szerint, ha a felek között a béremelés jogossága vagy összege tekintetében vita támad, a bérlő a vita elintézéséig csak az eddigi bért tartozik fizetni.

Ezt a rendelkezést a 6000/1922. számú rendelet nem módosította.

A 6000/1922. M. E. sz. rendelet 7., 8. és 9. §-ai szerint pedig a vita elintézéséig is a bérlő már a felemelt, illetve a rendelet szerint járó bért tartozik fizetni.

Ez az ellentmondás csak onnan ered, hogy az 5555/1922. sz. rendeletet módosító 6000/1922. sz. rendelet módosította az előző rendelet 50—52. §-ait, de elfeledte módosítani, illetve az új §-kal összhangba hozni az első rendelet 60. §-át.

Minthogy pedig az új rendelet csak módosítja az elsőt, annak nem érintett §-ai változatlanul fennállanak, ma két ellentétes intézkedés szabályozza a bérlőnek a vita elintézéséig való kötelezettségét.

Dr. Petrik Aladár.

Perjogunk juriszdiskcionális szabályai.*

V. Ha valamely jogszabálynál fogva a magyar állam juriszdiskciója kizárólagos: úgy az ügynek minden körülmények közt meg kell, hogy legyen a maga illetékes magyar bírósága; persze ott, ahol a kizárólagos juriszdiskció a kizárólagos illetékesség következménye, ott a törvénynek nem kell külön gondoskodnia mindenestre illetékes bíróságról. A házassági perekben a Pp. 639. §-a olyankor, midőn a házasságot magyar területhez semmiféle szál

sem fűzi, fiktív lakhely beállításával segít. A kizárólagos juriszdiskció ebben az esetben a házasság magyar állampolgárságához fűződik: illetékes az ország fővárosának bírósága.⁶ A fiktív lakhely felvétele helyett nagykorúak gondnokság alá helyezésének (Pp. 718. §.) és a holtnaknyilvánításnak (Pp. 735. §.) végső sorban illetékes bíróságát az utolsó belföldi általános illetékesség alapítja meg. Valamikor pedig minden született magyar állampolgárnak (helyesebben: mindenkinek, aki nagykorúságának bekövetkezése előtt már magyar állampolgár volt) volt belföldön általános illetékes bírósága: a reá kiskorúsága alatt illetékes gyámhatóság székhelye szerint (Pp. 22. §.). Aki nagykorúsága alatt honosította magát, annak az 1879. L. tc. 8. §-ának 3. pontjához képest öt évi ittlakást kellett kimutatnia. Csak azokra nézve merülhet fel oly eset, hogy már az eddigi szabályok alapján nem lehet megállapítani a reájuk nézve illetékes bíróságot, akik állampolgárságukat nagykorúságukban és nem honosítás által szerezték.

Erre és a netán még előfordulható egyéb esetekre is gondolt a törvényhozó. A Pp. 52. §-a szerint, ha kétségtelen, hogy a magyar bíróságnak juriszdiskciója van, de az illetékesség megállapítására szükséges ténykörülmények nem állapíthatók meg, az eljáró bíróságot a Kúria jelöli ki. Ez a szakasz feltételezi az illetékességet fogalmilag megelőző juriszdiskciót, ép úgy, mint az 51. §. 3. pontja, mert különben honnan tudnók, hogy a negatív illetékességi összeütközésben álló bíróságok közül «az egyiknek illetékesnek kell lennie»? ⁷

Az 52. §. az Indokolás szerint is a státusperekre gondol. Az Indokolás másik példája (a haladó vonaton esett kár) inkább az 51. §. 1. vagy esetleg 3. pontja alá esik, mint az 52. §. alá.

Érdekes a mi szempontunkból az 1914. évi XLII. tc. 3. §-a 15. pontjának szövegezése, amely a bíróküldésen alapuló illetékességet elfogadja arra az esetre, «ha az illetékesség» (= jurisdictio) «a per bíróságának államában meg van ugyan alapítva, de azok a ténykörülmények hiányoznak, amelyek a helyi illetékességet» (= a tulajdonképeni illetékesség) «megállapítják».

Ugyancsak az eljáró bíróság kijelölése által gondoskodik mindenestre illetékes bíróságról a hadi holtnaknyilvánítási rendelet (28,000/1919. I. M. sz. rendelet 5. §. első bek.).

Van arra is eset, hogy a Pp., noha nem létesít kizárólagos juriszdiskciót, mégis ad — fiktív lakhely felvételével — minden körülmények között illetékes bíróságot: a Pp. 20. §-a esetében. Hogy a 20. §. nem ad kizárólagos illetékességet és ennek következtében kizárólagos juriszdiskciót, azt beláthatjuk, ha meggondoljuk, hogy pl. a Németországban exterritoriális magyar állampolgárt az exterritorialitás nem menti meg, attól, hogy Franciaországban perbe ne vonhassák. Magyarországon azonban őt mindenképp lehet perelni, Magyarországnak feltétlenül van felette juriszdiskciója. A juriszdiskció itt ismét előzménye, nem pedig következménye az illetékességnek.

VI. Magyar állampolgár státusperében, mint láttuk, csak magyar bíróság ítélkezhetik, úgyszintén a magyar állam területének részét tevő ingatlan felett is. Ugyanazokból a megfontolásokból, amelyekből ezek a szabályok származnak, folyik az, hogy külföldi állampolgár státuspere és külföldi ingatlan felett csakis az illető külállam bírósága ítélkezhet; tehát ezek az ügyek ki vannak véve a magyar állam juriszdiskciója alól. Más szóval: a pozitív kizárólagos juriszdiskció eseteinek (úgy a fent példakép felemlítetteknek, mint a többieknek) meg kell, hogy feleljenek hasonló negatív juriszdiskcionális szabályok.⁷⁻⁸

⁶ Ott, ahol a kizárólagos juriszdiskció az állam területi felségjogának perjogi kifejezője: illetékes a terület bírósága lesz.

⁷ Hellwig, id. m. 72. l. (az 5. jegyzet alatti idézet folytatása): «Nehmen wir für eine Rechtsstreitigkeit gewisser Art die Gerichtsbarkeit ausschliesslich für uns in Anspruch, wenn ihr Gegenstand dem Inland angehört, so folgt daraus auch, dass wir uns mit Rechtsstreitigkeiten dieser Art nicht befassen, wenn ihr Gegenstand dem Auslande angehört.»

⁸ Meg kell különböztetnünk ezektől a negatív juriszdiskcionális szabályoktól azt a kifejezőmódot, amely a juriszdiskciót magát, mint valami negativumot formulázza meg. Az általam I. alatt adott alaptétel eszerint így szólna: eljárhat a bíróság, ha hatásköre és illetékessége van és nincs oly körülmény, amely az ő juriszdiskcióját kizárná. Lényegileg így fejezi ki magát Hellwig a 2. jegyzetben idézett helyen, valamint az osztrák Jurisdiktionsnorm 42. §-a: «Ist die anhängig gewordene Rechtssache der inländischen Gerichtsbarkeit... entzogen...»

* Az előbbi közl. I. a 14. számban.

Mint a pozitív, úgy a negatív juriszdkcionális szabályok is fejlettebbek a státusperekben, mint a vagyoni jogi perekben. Az alaptételt a H. T. 116. §-a mondja ki: külföldiek házassági perében a magyar bíróság nem járhat el, csak akkor, ha ítélete hatályos abban az államban, amelynek a házasság felek polgárai. Ugyanez a szakasz mindjárt kivételt is enged a szabály alól.⁹ Vannak azonban további kivételek is. A Pp. fentidézett 639. §-ából («vagy egyikük magyar állampolgár»; l. a második-bekezdést is) kitűnik, hogy a magyar állampolgárral házasságban élő külföldi honosra (ami pl. akkor fordulhat elő, ha az egyik házaspár a házasság tartama alatt más állam honosává lesz) a magyar állam juriszdkciója kiterjed. Ugyanezt az elvet, bár szűkebb körben, már a H. T. 117. §-ának második bekezdése is kimondta (l. Magyar: Tankönyv, 817. old.). A H. T.-nek ez a helye tiszta juriszdkcionális szabály; sem hatásköréről, sem illetékességről nem beszél, míg a 639. §. mint láttuk, illetékességi rendelkezés. Úgy juriszdkcionális, mint illetékességi szabályt foglalnak magukban a másik két esetet szabályozó törvényhelyek: a 611. §. harmadik bekezdése és a 640. §. Az utóbbiban foglalt juriszdkcionális szabály a H. T. 117. §-ának első bekezdésében is megvolt. Hogy a 640. §. külföldről beszél, az a szakasz szövegéből nem tűnik ki, sőt a szakasz szóhangzata («magyar nő») evvel épen ellenkező. A szakasz egész szövegéből azonban kitűnik, hogy ez a két szó mégsem jelenthet egyebet, mint a H. T. 117. §-a első bekezdésének kezdő szavai: «a nő, aki Magyarország területén külföldivel kötött házasságát közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár volt...» (Ugyanerre az eredményre jut Magyar: Tankönyv 818. old.) A nő ugyanis, noha külföldivel kötött házassága érvénytelen, mégis elvesztette magyar honosságát és azt csak *visszanyeri* (1879: L. tc. 37. §.) az érvénytelenítés után (a községi illetőségbe is csak «visszalép»: 1886: XXII. tc. 7. §. utolsó bek.). Az érvénytelen házasságot az érvénytelenné nyilvánításig amúgy is érvényesnek kell tekinteni (H. T. 46., 67. §-ok) és addig a házasságnak a honosságot megszüntető hatálya is megmarad. Érdekes, hogy a magyar bíróság juriszdkciója, noha külföldinek külföldi elleni peréről van szó, *kizárólagos*; mert az illetékesség az utolsó bekezdés szerint kizárólagos, ami, mint láttuk, egyúttal kizárólagos juriszdkciót is jelent. Amennyiben az 1911: XXII. tc. által törvénybe iktatott egyezmény — amelyet a békeszerződés szintén nem tartott fenn — a volt szövetséges vagy semleges államokkal szemben fennáll, úgy az 5. cikk¹⁰ szerint egyéb esetekben is juriszdkciónk van itten lakó külföldiek bontó- és válpereiben; magyar állampolgárok hasonló státusügyeiben külföldi bíróságnak nincs juriszdkciója, mert az egyezmény 5. §-ának 2. pontja épségben tartotta az egyes államok törvényhozásainak azokat a rendelkezéseit, amelyek a saját honosaik felett kizárólagos juriszdkciót a saját bíróságaiknak tartották fenn, vagy amint a törvény mondja: «amennyiben ez a bíraskodás... egyedül *illetékes*». A magyar bíróság külföldit is holtnaknyilváníthat, ha Magyarországon általános illetékessége volt (Pp. 735.). Végül idevág a Pp. 414. §-ának 6. pontja, amely szerint elismerjük érvényesnek viszonság nélkül is azokat a külföldi ítéleteket, amelyek nem vagyoni jogi perben hozattak, «ha a pernek nincs belföldön *illetékes* bírósága». Ismét: «illetékesség»; a helyes szövegezés az volna: «ha az ügy nem tartozik a magyar állam bírói joghatósága alá».

A vagyoni jogi perekre nézve nincsenek oly írott szabályok, amelyek kivennék a magyar állam bírói juriszdkciója alól azokat a pereket, amelyek a Pp. illetékességi elvei szerint külföldi bíróságok kizárólagos illetékessége alá esnének. Ferenczy (Nemzetközi magánjog 426. old.) idéz két oly magyar bírói határozatot (Mjogi Dtár III. 138., Dtár 2. foly. XIII. köt. 314.), amelyekben a magyar bíróság megtagadta az ítélezést külföldi ingatlan felett. Az utóbbi ítélet szerint azonban, ha a külföldi ingatlan oly hagyaték része, amely hagyaték felett a magyar bíróság előtt per folyik, akkor a magyar bíróság dönthet a külföldi ingatlan felől is.

Egyéb negatív juriszdkcionális szabályok:

1. A Pp. 9. §-a szerint a magyar bíróság nem ítélezhetik a területenkivüliséget élvező személyek felett, ha rájuk a nemzetközi jog értelmében a magyar bíróság juriszdkciója (Pp.: «hatás-

köre») nem terjed ki. Kivételt képeznek az említett szakasz második bekezdésében említett perek.

2. Külállam ellen nem lehet magyar bíróság előtt pert indítani, mert a külállam szuverénitását sértené, ha nem a saját bírósága ítélné ki a felet.

A nemzetközi jog szabályai szerint az idegen állam is területenkivüli; a Pp. 9. §-a azonban csak a területenkivüliséget élvező *személyekről* beszél, tehát az idegen államokra nem vonatkozik — amint ezt az alább említendő táblai végzés is kiemeli — és így a magyar jogban ez a kérdés általános törvénnyel nincs szabályozva. Az 1914: XLII. tc. 12. §-ának első pontja tudtommal az egyetlen magyar törvényhely, amely erre a kérdésre vonatkozik. Ez a szakasz kimondja, hogy bírói határozat alapján kért végrehajtást meg kell tagadni, ha a határozat a végrehajtó állam ellen támasztott igényt dönt el. A bírói gyakorlat az eddig felmerült szörványos esetekben megtagadta az eljárás megindítását külállam ellen (Perjogi Dtár II. köt. 445. eset, Budapesti tábla 5081/1916. sz.; újabb eset a 8 órai ujság 1921 okt. 27-iki számában). A kérdés terjedelmes irodalmából l. Kovács Marcell cikkét a Jogt. Közl. 1916. évfolyamában, Magyar id. m. 31. old. Ferenczy: Nemzetközi magánjog 439—441. old., Laband id. m. III. 392. old. Bar: Internationales Privatrecht II. 660—691., Meili: Internationales Zivilprozessrecht 356—361., Praag id. m. 390—439. Az Institut de droit international 1891 szeptember 11-én kidolgozott tervezetét közli Meili id. m. 359. old. A szabály alól kivételek is vannak, l. az idézett táblai végzés indokolását és az 1914. évi XLII. tc. 12. cikkének 1. pontját.

A most említett két negatív juriszdkcionális szabály közül az utóbbinak megfelel egy kizárólagos magyar pozitív juriszdkcionális szabály (l. IV. 3. alatt), az előbbinek pedig a Pp. 20. §-a, amely pozitív, bár nem kizárólagos juriszdkcionális szabályt foglal magában.

A juriszdkció fogalmi különállása jóval szembetűnőbb a negatív juriszdkcionális szabályoknál, mint a pozitíveknél. Például az idegen állam elleni perre valamely adott magyar bíróságnak meg lehet a hatásköre vagy az illetékessége, még sem tárgyalhatja, mert a juriszdkció hiányzik. Talán erre a körülményre lehet visszavezetni azt a 8. jegyzetben már említett tendenciát, amely a juriszdkciót, mint valamely negatívumot fogja fel.

(Bef. köv.)

Dr. Vági József.

Szemle.

— 1930 nem a dollár mai árfolyamát jelenti — bár lehetséges, hogy mire e sorok napvilágot látnak már idáig is felszökken — nem is azt az évet, amelyben a kivételes hatalom a kormány vágya szerint véget érne, hanem azoknak a rendeleteknek a számát, amelyeket a kormány a kivételes hatalom megszűnése alkalmából hatályon kívül helyezett. Igaz ugyan, hogy az 1920: VI. tc. imperatív rendelkezése csak a «háború alatt keletkezett viszonyokat szabályozó» rendeletek ideiglenes hatályban tartását engedi meg, de a hatalom, sajnos, kivételeket tett a kivételes hatalom alapján kibocsátott rendeletek között és épen ezért sokkal érdekesebb volna megtudni, hogy melyek azok a rendeletek, amelyeket *nem* helyezett hatályon kívül. Csúpan futólagos áttekintés alapján állapítjuk meg, hogy pl. «ideiglenesen» hatályban maradt az internálásokról és az időszaki lapok betilthetásáról szóló rendelet, bár tudtunkkal az internálás nem háborús jogviszony és a lapokat sem a hadműveletek elárulása miatt szokták manapság betiltani. Hogy minő jogon maradtak hatályban? Édes istenem egy kis jogcímért a kivételes hatalom igazán nem kénytelen a szomszédba menni. Nyilvánvaló, hogy a kivételes hatalom, amely a kormányt a törvénynek rendeleti úton való megváltoztatására feljogosítja, arra is jogot ad, hogy magát a kivételes hatalomról szóló 1920: VI. tcikket is megváltoztathassa. Így ismétlődik a remete és a szalonka ősrégi legendája, amelynek, sajnos, nem ismerjük a befejezését. Félő mégis, hogy idővel úgy a remete — a kormány — mint a szalonka — a törvény — a megfelelő számú jogi kalóriák hiányában éhenpusztul.

⁹ Az illetékességet ilyenkor a Pp. 641. §-ának első bekezdése szabályozza. A H. T. 116. §-a juriszdkcionális, a Pp. 641. §-a első bek. illetékességi szabály.

— **Szemelvények az O. F. B. gyakorlatából.** A földet kérőknek a község által teljesített összeírása az érdekelt felek bevonásával és a gazdasági felügyelő írásbeli véleményében felhozott lényeges kifogások figyelembe vétele mellett a T. 2. §-ának pontjai sorában egyenként felülvizsgálat alá veendő. Szigorúan mérlegelendő az egyesek érdemessége és indokolandó, hogy a T. melyik pontja értelmében juttatható az illető földhöz. Komoly és pontos figyelmet követelnek a felülvizsgálatnál az esetleges kizárási okok is. A T.-nek ugyanis nem célja az, hogy a fennálló és jól működő gazdasági üzemek megbontassanak, csak azért, hogy a föld szétosztassék, hanem csak az a célja, hogy a birtok a közérdeknek megfelelően helyesebben osztassék meg, vagyis nem az egyéni birtokszerzési vágy az irányadó, hanem a közérdek, hogy a T. 2. §-ának keretén belül földhöz jusson a viszonyokadta esetben az, aki arra érdemes. 3233/1922.

Ha több osztályos testvért illet egy ház, a testvérek házhelyhez juttathatók. Időleges távollét, pl. szolgálatban, nem zárja ki a házhelyhez juttatást, nem zárja ki a kiskorúság sem, kivált az önjogúság közelállása esetén. 4187/1922.

A juttatott föld mennyiségének megállapítása a jelentkezők anyagi erejének egyenként való mérlegelése alapján történt. 4584/1922.

A helyi kis- és törpebirtok típusa, kellő mérlegelése mellett a földhöz juttatás mérve egyenként nyert megállapítást. 4626/1922.

Elhelyezés a csoportok törvény szerinti sorrendjében, a csoportokon belül megegyezés hiányában sorshúzás. 5090/1922.

A tárgyaló-bizottság a javaslattételnél a jelentkezőket egyenként és ne mindenkit egyenlően bíráljon el, azaz vegye figyelembe a rokkantság fokát, a családtagok számát, munkaerejét, a háborúban tanúsított vitézséget, vagyoni erőt stb. 5090/1922.

Az O. F. B. a földhöz juttatottak jegyzékéből kihagyja, akinek négy hold földje van és örökség vár rá, mert nem forog fenn méltánylást érdemlő ok földhözjuttatása mellett. 8051/1922.

A jelentkezések komolysága és a hatóságoknak felesleges munkától való megkímélése érdekében is a póteljárás elrendelésével együtt költségelőleg szedésének elrendelése. 8051/1922.

A megváltás szűkebb körre szorítása, mert a további megváltás a feleslegessé váló majorok és épületek megváltását tenné szükségessé. Mi által a vételár rendkívül emelkednék, ami az egész eljárás sikerét tenné kétséges, esetleg a kérelmezők anyagi romlásuk nélkül az ekkép előálló költségek viselésére képtelenek lennének. 4982/1922.

A megváltást szenvedő az igénybe vett területeken levő fák felől szabadon rendelkezhetik. 9916/1922.

A megváltott területen az élőfák és az épületek a megváltást szenvedőnek hagyatnak. 10985/1921.

— **A földbirtokreformtörvény a kapcsolatos törvényekkel és rendeletekkel.** Ily címen megjelent dr. Bándy Ferenc kir. ítélőtáblai bíró és dr. Ridly István kir. járásbírónak az O. F. B. eddigi egész joggyakorlatát feldolgozó kommentárja. A könyv megrendelhető dr. Bándy Ferenc táblabírónál (V. ker., Markó-utca 16. II. em. 19. Országos Földbirtokrendező Bíróság) és a könyvkereskedésekben.

* Részlet dr. Bándy Ferenc és dr. Ridly István «A földbirtokreformtörvény» című kommentárjából.

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható:

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Összeállította és magyarázatokkal ellátta

Dr. BORSOS ENDRE

a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának főnöke.

Ára 180.— K és 13 % felár.

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK 1921. évi kötete.

Szerkeszti dr. Térffy Gyula.

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós félvászon-kötésben K 750.—. Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az egyetlen kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Úgy ezt, mint az előző köteteket havi részletfizetésre is szállítjuk.

A

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára

Büntetőjogi Döntvénytár:

II., V—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIII. kötet, kötetenként K 60.—, XIV. kötet K 100.—

Perjogi Döntvénytár:

I—V. kötet, kötetenként K 60.—, VI. kötet K 100.—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

¶ **Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók.** Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászszerzők szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térffy)	K 60.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tör.	« 16.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mentelényi)	« 14.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 24.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tör.	« 36.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 14.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 30.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tör. (Nyári)	« 55.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 15.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 30.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tör. életbeléptetéséről	« 14.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 30.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 20.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 88.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 180.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel B. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közöltetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 140 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 100 korona

Egyes szám ára 28 korona
Döntvénytár nélkül 22 korona

TARTALOM. Dr. Kovács Marcel kir. kúriai bíró: Aranyban fizetendő tartozások. — Dr. Móra Zoltán budapesti ügyvéd: Jog, igazságszolgáltatás, forradalom. — Dr. Rajner Béla budapesti ügyvéd: A megfelelő földbirtok és a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó kisbirtok területnagyságának megállapításáról. — Ifj. dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd: A kollektív cégjegyzési köteleesség megszégése. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Perjogunk jurisdikcionális szabályai. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár XV. k. 6. ív. — Perjogi Döntvénytár XV. k. 6. ív.

Aranyban fizetendő tartozások.

I. A jogi irodalom és a gyakorlati jogalkalmazás egyik legaktuálisabb kérdése, hogy a koronának a háború után bekövetkezett elértéktelenedése kihatással van-e a háború előtt keletkezett tartozások mikénti teljesítésére és milyen irányban?

Az ilyen tartozások különböző kategóriái két főcsoportra oszthatók: a) olyanokra, amelyeknél a háborús ellenfelekként velünk szemben állott államok (a trianoni békeszerződés szerint «szövetséges és társult hatalmak») honosai szerepelnek hitelezőként; b) olyanokra, ahol a hitelező nem valamely «szövetséges vagy társult hatalomnak», hanem más államnak és pedig akár a háború alatt semleges állapotban volt államnak, akár volt szövetségeseink valamelyikének polgára, vagy esetleg nemcsak az adós, hanem a hitelező maga is magyar honos.

Az a) alatti kategóriába tartozó adósságokkal és a trianoni békeszerződésnek ezeket szabályozó rendelkezéseivel (231, 254. cz.) ezúttal nem kívánok foglalkozni. És az sem célja e soroknak, hogy a külföldi pénznemben meghatározott tartozásokról, illetve a K.T. 326. §-ának mikénti alkalmazásáról már annyiszor elhangzott kimerítő érvelések és ellenérvelések után, felesleges ismétlésekbe becsátkozzam: hanem ezúttal az *aranyban fizetendő* pénztartozásokkal akarok néhány szóban foglalkozni.

II. A m. kir. minisztériumnak 9420/1914. M. E. sz. rendelete így szól:

«A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. A magyar szent korona országainak területén teljesítendő kereskedelmi ügyleten, váltón, vagy más magánjogi címen alapuló oly pénztartozásokat, amelyeknek fizetése a *koronaérték arany értékérmeiben* van kikötve, a jelen rendelet hatályának ideje alatt *névértékben* a koronaérték bármely törvényes fizetési eszközével lehet teljesíteni.

2. §. A magyar szent korona országainak területén teljesítendő kereskedelmi ügyleten, váltón vagy más magánjogi címen alapuló oly pénztartozásokat, amelyeknek fizetése *aranyforintban, körmőczi vagy császári aranyokban vagy külföldi aranyértékben* van kikötve, a jelen rendelet hatályának ideje alatt a koronaérték bármely törvényes fizetési eszközével lehet teljesíteni.

A magyar kir. államkincstár ily tartozásainak koronaértékre való átszámításánál alkalmazandó árfolyamot a m. kir. pénzügyminiszter állapítja meg. Az *első bekezdés* alá eső egyéb tartozásoknak koronaértékben való teljesítésénél az átszámítandó érmenem vagy aranyérték *akkori egyenértéke* irányadó.

3. §. (Első bekezdés.) A hitelező legkésőbb akkor, amikor az adós az 1. §. vagy a 2. §. első bekezdés alapján a fizetést a kikötött érmenemtől vagy értéktől eltérő fizetési eszközben fel-

ajánlja, kívánhatja, hogy az adós tartozását a jelen rendelet *hatályának megszűnte után* a kikötött érmenemben, vagy értékben teljesítse.

(Harmadik bekezdés.) Ha a hitelező a teljesítés elhalasztását kívánta, az adóstól a jelen rendelet hatályának megszűntéig teljesítést nem követelhet.

Ez a rendelet most is hatályban van: mert a kivételes hatalom megszüntetésével kapcsolatban kibocsátott 5230/1922. M. E. számú rendelet melléklete (Budapesti Közlöny 1922 júl. 28.-iki számában) taxative sorolja fel a hatályon kívül helyezett rendeleteket; és ezek között a 9420/1914. M. E. sz. rendelet nem fordul elő. Ha tehát az adós a fizetést «a kikötött érmenemtől vagy értéktől eltérő» fizetési eszközben felajánlotta és a hitelező legkésőbb akkor kívánta, hogy az adós tartozását e rendelet hatályának megszűnte után a kikötött érmenemben vagy értékben teljesítve, az adóstól a teljesítés ezidőszereit még mindig nem követelhet. Az adós azonban a fizetést a kikötött érmenemben vagy értékben a rendelet hatályának *megszűnése előtt* is teljesítheti és a hitelező azt vissza nem utasíthatja.

III. Igen gyakran találkozunk a trianoni békeszerződés alá nem eső oly adóslevelekkel, amelyekben a tartozás nincs *közvetlenül: aranyban* megállapítva, hanem amelyek szerint a koronákban nyújtott kölcsön visszafizetésének ugyancsak koronákban azaz a belföldi teljesítési helyen törvényes fizetési erővel bíró fizetési eszközökkel kell történnie, de mégis azzal a hozzáadással, hogy a hitelező *kívánata* a fizetés «aranyban» teljesítendő. Hábár eszerint a fizetés nincs egyenesen aranyban kikötve, mindazonáltal a rendelet az ilyen esetekre is kétségtelenül alkalmazást nyer; mert a «törvényes fizetési eszköz» (papirkorona) és az arany közötti választás a hitelezőt illeti; a rendelet azon intenciójának tehát, hogy az adós a rendelet hatályának ideje alatt ne legyen kénytelen aranyban fizetni, itt is érvényesülnie kell.

Nyilvánvaló, hogy a szóbanforgó kikötés («aranyban») nem esik a rendelet 2. §-a alá. Itt nincs szó, aranyforintról, körmőczi vagy császári aranyokról, külföldi aranyértékről. *Arany* alatt tehát a *koronaérték* arany értékérmei értendők. (1. §.)

IV. Ha a tartozás 100,000 osztrák-magyar koronáról szólt, hány arany koronát kell az adósnak a rendelet hatályának megszűnte után — illetve ha a tartozást aranyban még a rendelet hatálya alatt ki akarja fizetni — most már fizetnie? A kérdés eldöntése az volt, hogy az adós annyi arany koronát köteles fizetni, amennyi a 100,000 papirkoronának — az aranyban való felajánlás idejében fennállott árfolyam szerint — megfelelt. A következők alapján ezt a döntést megfelelőnek találom.

Ez a kitétel: «a fizetés kívánatra *aranyban* teljesítendő» e tekintetben teljességgel határozatlan és a pro és kontra érvelésnek tág lehetőséget nyújt. Bizonyos, hogy a háború kiütése előtt szerződő felek erre súlyt nem helyeztek, kontroverzió lehetőségére nem gondoltak; hiszen akkor az arany korona és a papirkorona között alig volt különbség. Azzal, hogy mi volt a felek intenciója, itt nem lehet operálni, mert ha az adóslévél szerkesztésekor a felek gondoltak volna arra, hogy az arany és a papir korona közötti reláció ennyire felborulhat, a hitelező mindenesetre csak a kölcsön adott koronák számának *megfelelő számú* (tehát 100,000) arany korona visszafizetésének a kikötéséhez ragaszkodott volna: ellenben az adós óvakodott volna attól, hogy ily kiszámíthatatlan terhet vállaljon magára és ragaszkodott volna ahhoz, hogy a visszafizetés *papir* koronákban vagy *annyi* arany koro-

nában állapíttassék meg, amennyi a kikötött papir koronának a visszafizetési *árfolyam* szerint megfelel.

De erre a felek nem gondoltak, nem gondolhattak, amint hogy az idézett rendelet is távol állott ily gondolattól. Mert ez a rendelet, arra az esetre, ha a koronaérték arany értékérmeiben fizetendő tartozás (1. §.) a rendelet hatálya alatt *papirkoronákban* fizettetnék, átszámítási *kulcsról* egyáltalán nem gondoskodott: mivel abból a fikcióból indult ki, hogy a kényszer-árfolyamnál fogva az aranykoronának a papirkorona felett ázsója nem lehet.

V. Az utóbb vitássá vált kérdésben nem volt az okirat létrejöttkor a felek között akaratmegegyezés: a később keletkező akaratellentét esetében pedig rendszerint a *kötelezett* fél akaratára irányadó, mert ez a jogszabály *«in dubiis pro reo»* a magánjogban is fennáll és mert mindenki csak úgy és oly mérvben kötelezhető a teljesítésre, ahogyan és amilyen mérvben magát, ügyleti nyilatkozatából kivehető, le akarta kötelezni.

Különösen abban az esetben, amikor a kötelezettség az *adós országában* teljesítendő, kétség esetében fel kell tenni, hogy nem vállalta az olyan teljesítést, amely a belföldi törvényes fizetési eszköz belső értékét aránytalanul meghaladja.

Az idézett rendeletről a fentiek szerint kitűnik, hogy az annak hatálya alatt nem aranyban, hanem papirkoronákban felajánlott teljesítés esetében az aranykoronát *névértékben* kellett illetőleg kell papirkoronára átszámítani. Ezzel a megoldással szöges ellentétben állana az, hogy a rendelet hatályának megszűnte után amikor a hitelező aranykoronákat követelhet, illetve akkor, amikor ezeket már előbb is felajánlja, az adós helyzete egy csapásra *többszázszoros* arányban rosszabbodjék azáltal, hogy *ugyanannyi* aranykoronát legyen kénytelen fizetni, mint amennyi papirkorona lett volna *addig* a teljesítés tartama.

Ily megoldás mellett hogyan érvényesülne az a jogszabály, mely szerint az akaratértelmezésnél és az adós teljesítési kötelezettségének meghatározásánál az eset körülményeihez alkalmazandó méltányosság legyen irányadó? (Magyar Ptk. jav. biz. szöveg 770. és 856. §-ai Kúria II. 9943 1915. és V. 6465 1918. Mjogi Dtar X. 21. és XIII. 56.)

Ezért a kötelezvény homályossága esetében (kívánatra aranyban teljesítendő) a hitelező csak annyi aranykoronát követelhet, amennyi a papirkoronákban (osztrák-magyar koronákban) kifejezett kölcsönösszegnek azon árfolyam szerint megfelel, amely árfolyam az aranykoronák *korábbi* felajánlása esetében a *felajánlaskor*, ily felajánlás hiányában pedig a rendelet hatályának megszűnte után akkor áll fenn, amikor a hitelező az aranykoronákban való fizetést *követeli*. Mert a rendelettel adott halasztás folytán csak ekkor jár le az arany tartozás, addig tehát az adóst semmiféle késedelem nem terheli, a koronaérték csökkenéséből a hitelezőre háramló kár előidézésében ő teljesen vétlen, ezt a kárt a hitelezőnek kell viselnie.

VI. Még inkább áll ez akkor, ha az adóslevelet — aminthogy ez a rendszerinti eset — a hitelező maga szövegezte, sőt evégből a saját céljaira külön nyomtatott űrlapot használt. Mert jogszabály, hogy kétoldali szerződéseknél mindegyik félnek az az érdeke, hogy a saját *jogosultságára* vonatkozó rendelkezés határozott és *világos* legyen. A homályos rendelkezés tehát *annak* a kárára értelmezendő, aki határozatlan kifejezéseket használt (lásd Katona Mór a Fodor-féle magyar magánjog III-ik kötet 173-ik lapján, továbbá Kolozsvári Bálint a «Magyar magánjog tankönyve» III-ik kiadás II. kötet 66-ik lapján és a Kúria Felülvizsgáló Tanácsának a Fabinyi-féle gyűjtemény I-ső kötetének 175. és 182. száma alatt közölt határozatait.)

Az a körülmény is latba esik, hogy abban az esetben, ha a hitelező az eredetileg papirkoronákban felajánlott teljesítést a rendelet hatályának ideje alatt oly időben fogadta volna el, amikor az aranykoronának a papirkorona terhére még csak sokkal csekélyebb mérvű ázsója volt, *módjában lett volna* ezen papirpénzen sokkal több aranykoronát beszerezni, mint amennyit a rendelet hatályának megszűnte után szerezhet. Ha pedig *törlesztési* kölcsönről van szó, amelynek csak egyes részletei jártak le a rendelet hatálya idejében, ez a fedezési illetve kárcsökkentési lehetőség a hitelezőre nézve akkor is legalább a lejárt részletek erejéig fennállott.

VII. Komplikálódik a kérdés, ha a tartozás biztosítására szolgáló zálogjog oly ingatlant terhel, amely a trianoni békeszerző-

dés alapján Magyarországról *lekapcsolt* területen fekszik és ha a hitelező valamely *semleges* állam honosa.

Az ügy ebben az esetben sem tartozik a trianoni békeszerződés valorizációs rendelkezései alá.

Az illető utódállam törvényei nem írják elő a pénztartozásnak aranyban leendő teljesítését, sőt azt esetleg egyenesen megtiltják, vagyis a 9420 1914. M. E. sz. rendelet *időleges* tilalma az ő területén *véglegesnek* jelentkezik. Ha tehát a magyar bíróság az adóst aranyban leendő fizetésre, pláne a korona-tartozás névértékével azonos számú aranykorona fizetésére kötelezné: ennek az ítéletnek a végrehajtását az utódállam bírósága nemcsak azért tagadná meg, mert a végrehajtási *viszonosság* az utódállamokkal, Németausztria kivételével, ezidőszert fenn nem áll, hanem azért is, mert a végrehajtás ottani *jogszabály tilalmába* ütköznék és így — ép úgy, mint ami polgári perrendtartásunk 414. §-a illetve az ezt életbeléptető törvény 33. §-a szerint — a végrehajtás fogatatosítását az ottani jog alapján is, még a viszonosság egyébkénti fennállása esetében is meg kellene tagadni.

VIII. Amennyiben a tartozás nemcsak az utódállam területén fekvő ingatlanon bekebelezett zálogjoggal, hanem belföldi adós készfizető *kezességével* is biztosított, a kezes sem tartozik több aranykoronát fizetni, mint amennyi az obligáció tárgyául első sorban szolgáló papirkoronák értékének, a fent jelzett árfolyam szerint megfelel. Mert először is a kezesség terjedelme a főkötelezettség mindenkor terjedelme szerint igazodik, a főadóst a hitelezővel szemben megillető kifogásokkal a kezes is élhet és a főadós kötelezettségének megszűntével — itt fenn nem forgó kivételes esetektől eltekintve — a kezesség is megszűnik (Magyar Ptk. jav. biz. szöveg 967., 969., 972. §.); továbbá, mert ha a főadós, mint személyes adós kötelezettsége, álláspontunkkal ellentétben, a tartozás névértékével azonos számú aranykoronákban volna is megállapítható, annyi bizonyos, hogy a fizető kezes azt a regresszust, amely őt a jelzálogból való kielégítés tekintetében a megterhelt ingatlan bármely tulajdonosa ellen megilletné, csakis az illető utódállam törvényei által korlátozott mérvben, vagyis a papirkorona értékének megfelelő mérvben gyakorolhatná, ami esetleg a kezes teljes tönkremenetelét eredményezheti. Ezen az alapon pedig a gazdasági lehetetlenülés kifogását, annál is inkább sikeresen vehetné igénybe; mert az ő visszeresetének korlátozottságát a hitelezőnek a kötelezvény nem eléggé világos megszövegezésében rejlő mulasztása okozván, ez a kezes kárára nem szolgálhat, továbbá, mert a hitelező azzal, hogy a lejárt részleteket annak idején papirkoronákban el nem fogadta, kárcsökkentési kötelezettségével is ellentétbe jött.

Kovács Marcel.

Jog, igazságszolgáltatás, forradalom.

A történelem nem a gyorsított eljárás szabályai szerint ítélt. Ha az élet küzdelmeit cellája ablaka mögül szemlélő szerzetes — világjáró, hidegszemű külföldi nagyúr — vagy valami földöntúli lény: aki látná agyunk sejtjének minden munkáját, rajta tartaná a kezét az üterünkön, anélkül, hogy valaha is megrezzenne a szívében egy emberi kívánság, ha ilyen földöntúli lény fogna tollat, hogy két évvel a forradalmak lezajlása után, történetfilozófiai magaslatra emelkedve megrajzolja a forradalmak képét, úgy talán sikerre vezethet a törekvés.

Elismerést érdemel Auer György kir. ügyész úr önkritikája, aki, midőn «Jog, igazságszolgáltatás és forradalom» címen a forradalom jogi vonatkozásairól essay-szerű értekezést írt, munkája két helyén is kiemeli, hogy «a világesemények teljesen tárgyilagos megítéléséhez szükséges történelmi távolság» hiányzik.

A cikkíró úr értekezését «az utóbbi évek tömegmozgalmainak nyers mérlege» gyanánt kívánja tekinteni, de bizonyára maga is tisztában van azzal, hogy mindaz, ami ma és még jó pár évtized alatt a forradalmakról napvilágra kerül, nem nyers mérleg, hanem nyers anyag a jövő történetírója számára. Anyag megítélni a kort, amelyről mi írunk, de anyag megítélni azt a kort is, amelyben írunk. Ez az utóbbi: a jelenkori tudományos vita és lelkiismeret szabadságát illető ítélet volna lesújtó, ha visszhang nélkül maradna a cikkíró úrnak tudományos fegyverzetbe öltözött vádirata. Ezért fogok törekedni a cikkíró úr által felállított mérleget kiegészíteni és egyben másban helyesbíteni.

A cikkíró úr vizsgálódásai körét szélesre terjesztve, úgylát-szik általában a jelenkor tömegmozgalmairól beszélni és a német

forradalmat is témájához tartozónak tekinti. Ítéletét régi és új történetfilozófusok, leginkább német tudósok műveiből vett idézetekkel támogatja és annyira egységesen alkotja meg, hogy tulajdonképpen nehéz megállapítani: mi vonatkozik belőle a magyar tömegmozgalmakra és különösen az ú. n. októberi forradalomra — az ú. n. proletárdiktatúrára és — esetleg az ú. n. ellenforradalomra.

Mi nem fogjuk a cikkíró urat a külföldre követni és e sorok főcéljával éppen azt tűzzük ki, hogy a magyar tömegmozgalmakat lehetőség szerint magyar távlatba állítsuk, vagy — mert hiszen ehhez a hely kevés — rámutassunk legalább vázlatban arra, miképpen lehetne ezt a távlatot a magyar forradalmak történetének, mint háttérnek felhasználásával majd egykor megteremteni.

Három részben csoportosítjuk az elmondandókat. A cikkíró úr fejtegetéseit nyomon követve érinteni fogjuk a forradalmak indítékait, azután a forradalmak törvényhozását általában, végül az igazságszolgáltatásra gyakorolt hatásukat különös tekintettel a büntetőjogi szempontokra.

A cikkíró úr a jelenkori magyar forradalmakat, mint a békés fejlődést akadályozó «körtüneteket» fogja fel. Nem állapítja meg határozottsággal, hogy a «nagy tömegek fonákságán, avagy vezetőik tökéletlenségén, gonosz hajlamain, esetleg külső körülményeken múlik-e, ha a békés vetélkedés gyűlöletes harccá fajul». Keletkezésüket illetőleg azt mondja, hogy a háború alatt kifejlődött «fokozatos erkölcsi legyöngyülés hozta meg a forradalmi napok lelki állapotát... amikor felelősségrevonástól nem tartva garázdálkodhatni az elvadult politikai helyzetben...» A cikkíró úr bizonyára szinte fájdalommal különbséget tesz jó és rossz forradalmak között és Gneist-ot idézve, megállapítja, hogy vannak «glorreiche Revolutionen», de elfelejti azt, hogy amint az alföld homokján nem verhet gyökeret a fenyő, csak az akác, úgy Magyarországon csak olyan forradalom lehetett — sajnos — amilyen volt és még nem volt olyan forradalom, amelyet bukása után két évvel elismertek volna. Az 1715. I. tc. 49. §-a Rákóczit és Bercsényit, valamint követőiket «a haza ellenségeinek, árulónak, az igaz szabadság felforgatóinak» nevezi.¹

Ismételjük, a cikkíró úr a háború alatt bekövetkezett erkölcsi lezüllésben látja a forradalom kitörésének főokát.

A magyarországi forradalmak közül a legtovább tartott és jelentőségére a negyvennyolcas szabadságharc után a legfontosabb: a Rákóczi-féle forradalom.

Rákóczi a Báthory-ágon királyi, a Rákóczi-ágon fejedelmi, a Zrínyi- és Frangepán-ágon főúri családok utolsó és fejedelmi hiborban felnevelt sarja volt. A csehországi jezsuita kolostorban aligha volt módjában hallani a történelmi materializmusról. Mégis emlékirataiban több szociális érzékkel ír a forradalom keletkezésének okairól.²

Ne vesse senki szembe, hogy Rákóczi elfogult volt. Bár Szekfű³ Rákóczi alakját e részben is a nála megszokott hidegséggel rajzolja meg, abban teljesen igaza van, hogy Rákóczi született nagyúr volt, arisztokrata, de és ebben nincs igaza Szekfűnek — szerette a népet, hálás volt neki, saját művét pedig «a la vérité éternelle» — az örök igazságnak és nem kortársainak szánta, ez pótolta nála a szociális nevelést.

A Zrínyi—Frangepán—Nádasdy-féle összeesküvésben az ország legkiválóbb főurai, a nádor, a bán, úgyszólván az egész rendi Magyarország részt vett: a vég a bécsújhelyi vérpad volt. A Martinovics-féle összeesküvésben — jóformán az egész akkori irodalmi

világ érdekelve volt — sikertelenül végződött.⁴ A Rákóczi-féle szabadságharc Tarpáról⁵ indult ki, egypár kétségbeesett, elvadult, üldözött farkas módjára bujdosó jobbágy szívéből.

Rákóczi első csapata (i. m. 16. és köv. old.) kétszázötven rongyos parasztból állott. Vezérek Esze Tamás volt és Kis Albert, utóbbi «un scélérat et un voleur proscrit pour ses crimes». Két ember volt közöttük, akit katonának lehetett nevezni, a többi a nép szemetéből való, «rablás közben sajátította el a háború elemeit»... De megindító volt az orosz nép szeretete, amely a fejedlem jövetelének hírére mindenhol táboraiba futott. Feleségeikkel és gyermekeikkel jöttek, elhozták utolsó falat kenyérüket és egyetlen tehenüket, letérdeltek elébe és keresztet vetettek, aztán hazaküldték gyermekeiket és feleségüket és besoroztatták magukat a seregbe. Ez volt Rákóczi első serege, amelyhez később a Jászok és Kúnok és a Hajdúk a nemeseket megelőzve, csatlakoztak.

A vezéreket a nép maga választotta: «egyik kanász, másik kondás, harmadik borbély, negyedik szabó volt azelőtt.» (I. m. 28. oldal.)

«A nemesség a parasztságnak ily hirtelen és erős felkelésétől megdöbben és visszavonult kastélyaira és váraiba». «Majd várakozó álláspontot foglaltak el, később a szegényebbek kezdtek jönni a táboromba.» (I. m. 28. old.) A gazdagabb nemesek elküldték a szegényebbeket, hogy nézzék meg mi van odaát?

A nemesség zöme a megyék főispánjainak: Károlyi Sándor, Sennyey István és más uraknak vezetése alatt kivonult bandériumokban Rákóczi ellen épűgy, mintahogy a megelőző Tokaji-féle lázadás elnyomására és ha lehetett volna, épűgy elvitték volna Bécsbe a Rákóczitól elvett zászlókat, mintahogy Károlyi Sándor elvitte diadaljelül a Rákóczitól Lengyelországból előre küldöttet a parasztsereg dolhai szétverése után.

Így kezdődött a Rákóczi-féle szabadságharc, amely úgy a nemzeti öntudat, mint a siker szempontjából is okvetlen a «glorreiche Revolutionen» közé számítandó: hiszen a büszke császári hatalom kényszerítetett a «szövetkezett rendeket» egyenrangú szerződő félnek elismerni és hajlandó volt Rákóczinak minden követelését elismerni a független Erdélyen kívül.

Ezzel szemben az ú. n. Károlyi-forradalom kezdete külsőleg, bármily kontraszt is van a kifejezésben: legitimebbnek tűnik fel.

Bár a Károlyi miniszterium kinevezése az időközben kitört forradalom hatása alatt — az mégis törvényes formák között eszközöltetett — tehát úgy a kinevezést megelőző, azt kényszerítő politikai eseményekért, mint magáért a kinevezés tényéért az ellenjegyző miniszter vonható miniszteri felelősségre. Ez a kérdés azonban elvezet tárgykunktól.

Onnan indultunk ki, hogy a cikkíró felfogásával szemközt aki a dolgokat a kriminológus szemén keresztül nézi, nem az erkölcsi züllöttségben kell keresni a forradalom kitörésének okait. Erkölcsi züllöttség és erkölcsi kiválóság befolyásolhat egyeseket abban, hogy a forradalmakban szerepet és milyen szerepet vállaljanak, de erkölcsi züllöttségből vagy kiválóságból sohasem lesz forradalom.

(Folyt. köv.)

Dr. Móra Zoltán.

A «megfelelő törpebirtok» és a «helyi viszonyokhoz alkalmazkodó kisbirtok» területnagyságának megállapításáról.

A földbirtok helyesebb megosztását célzó 1920: XXXVI. tc. 2. §-ának 1. pontja szerint hadirokkantak, özvegyek és árvák egy «megfelelő törpebirtok»-ra, a törpe és kisbirtokosok pedig egy «a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó nagyságú» kisbirtokra tarthatnak igényt bizonyos — a törvényben eléggé szabatosan körülírt — feltételek alatt.

Hogy milyen nagy legyen e törpebirtoknak és kisbirtoknak

⁴ Az összeesküvés miatt elfogott Kazinczy azt írta a foglyokról: «La plus grande partie se composait de jeunes hommes pleins de talent, d'ardeur, de noble ambition, d'écrivains remarquables, d'érudits entouré de respects.» Idézte Márki: «Les jacobins Hongrois» című francia felolvasásában.

⁵ Tarpát Márki Sándor (II. Rákóczi Ferenc III. kötet 10. old.) a «forradalom szülőföldjének» nevezi. Rákóczi Tarpát hajdúvárossá tette I. m. 170.

¹ Ezt a rendelkezést azonban igazságtalanul élezi ki Károlyi Sándorral és a királysághoz visszatért magyarsággal szemben. Mert a szatmári béke Rákóczi és hívei számára a teljes amnesztiát biztosította, javaik visszaszállásával, a száműzetés annak volt folyománya, hogy az amnesztiát nem fogadták el.

² Mémoires sur la guerre de Hongrie 51. oldalon: «Mert a nép, amely Ulászló király idején a keresztes háborúra hívó bullával visszaért és fellázadt a nemesség ellen, leigáztatván és legyőzve, oly szoros szolgaságba vettetett és a nemesség a jobbágy-ság felett oly tágkörű jogokat nyert, hogy a törvények szerint a parasztnak lelkén kívül nincsen egyebe. A nép egy része, a szlávok (tótok) és oroszok elég türelemmel viselik ezt az igát. De a magyar jobbágyok oly gyűlölettel vannak eltelve uraik és az egész nemesi rend ellen, hogy úgylátszik, mintha csak elvesztett szabadságuk miatt lihegnének bosszúért ma is.»

³ A Száműzött Rákóczi 60. és köv. old.

a térfogata, azt a törvény nem mondja s e részben csak annyit szab meg, hogy előbbi három kat. holdnál, utóbbi 15 kat. holdnál nagyobb nem lehet. Ilykép hát a kérdéses birtoktípusok térfogatának meghatározása az Országos Földbirtokrendező Bíróság (O. F. B.) feladatát képezi.

Az O. F. B. határozatát természetesen e részben is csak a 41. §. értelmében kiküldött tárgyalóbizottság által a helyszínen kinyomozott adatok alapján hozhatja meg. Ennélfogva azt a kérdést, hogy egy községben mily nagy legyen a törpe-, illetve a kisbirtok területe, tulajdonképpen nem is az O. F. B., hanem az ezáltal kiküldött tárgyalóbizottság van hivatva megoldani.

Am e tárgyalóbizottság számára tüzetes útmutatást arra nézve, hogy mily eljárást kövessen a két birtoktípus térmértékének helyes kiderítése céljából, sem a törvény, sem az ahhoz kiadott végrehajtási rendelet nem tartalmaz, mert hiszen tüzetes útmutatásnak azt csakugyan nem lehet minősíteni, hogy a törvény a törpebirtokról csupán annyit mond, hogy az «megfelelő» legyen, a kisbirtokról pedig annyit, hogy ez «a helyi viszonyokhoz alkalmazandó» legyen.

Ily körülmények között a tárgyalóbizottság nem könnyű feladatok előtt áll, mikor az O. F. B. elé terjesztendő javaslatai során állást kell foglalnia a két birtoktípus térfogata tekintetében is.

Nem lehet tehát ily viszonyok között csodálkozni azon, hogy a tárgyalóbizottságok legtöbbje habozás nélkül követi Sándor Béla, csornai kir. járásbírónak egy közkezen forgó füzetben adott tanácsát, mely odairányul, hogy az adott feladat megoldása elé tornyosuló nehézségek miatt leghelyesebb a matematika szabályaihoz folyamodni s községenként a számtani középátlagosban állapítani meg úgy a törpebirtoknak, mint a kisbirtoknak a további munkálatok alapjául szolgáló átlagtérfogatát. A tárgyalóbizottságok — az eddigi tapasztalatok szerint — annál inkább hajlandók-e tanácsot követni, mert a hivatkozott füzet erre a matematikai törvények csálhatatlanságára való hivatkozással csábítja őket.

Am elvakítva a matematikai csálhatatlansága által nem vesszük észre, hogy az ajánlott számítással a két birtoktípusnak csakis csupán átlagterületét lehet megállapítani — a törvény ellenben az igényjogosultaknak nem «átlag» törpe-, illetve kisbirtokot akar juttatni, hanem «megfelelő» törpe- és «helyi viszonyokhoz alkalmazkodó nagyságú» kisbirtokot. Merőben céltalan és teljesen helytelen tehát azt kutatni, azt kiszámítani, hogy a tárgyalt egyes községekben mennyire rúg a két birtoktípus átlagterülete, mert ezzel a számítással a törvény intencióinak megfelelő eredményre semmiesetre sem lehet jutni.

És általában hibás a törvény által kitűzött cél szolgálatában matematikához folyamodni, mert nem matematikai, hanem mezőgazdasági és szociálpolitikai feladat tisztázni azt a kérdést, hogy az egyes községekben milyen nagyságúnak kell lennie a törpebirtoknak, hogy az «megfelelő» és milyen nagyságúnak a kis családi birtoknak, hogy az «a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó» legyen.

De az ajánlott átlagszámítás nem is vezethet soha a kitűzött célhoz, mert az elemek, melyekkel a számvetés során dolgoznunk kell, t. i. az egyes községekben meglévő törpebirtokok száma és térfogata, nem a helyi gazdasági viszonyokhoz történt alkalmazkodás révén alakultak ki, hanem az ingatlanok öröklése következtében bekövetkezett osztozkodás és elaprózás révén. Már pedig az öröklésre jogosult gyermekek száma és a törpebirtoknak a törvényben előírt «megfelelő» volta, vagy a kisbirtoknak szintén a törvényben előírt «helyi viszonyokhoz alkalmazkodó nagyság» között igazán a legkisebb okozati kapcsolat sincs. Egészen önkényes és a törvény szerint figyelembe veendő tényezőktől teljesen független elemekre lévén ilykép az ajánlott számítás fektetve, természetes, hogy az csak hibás lehet s tévútra vezet mindenkit, aki meggondolatlanul és kritika nélkül követi azt.

A helyes számításnál a középbirtoknak, illetve kisbirtoknak fogalmából kell kiindulni. A törvény persze adós marad annak szabatos megállapításával, hogy mit ért törpebirtok alatt s erről csak annyit mond, hogy az három kat. holdnál nagyobb nem lehet, ellenben «megfelelő»-nek kell lennie.

A kisbirtokról a 70. §. végén már található némi fogalom-meghatározás, amennyiben itt kifejezésre jut az, hogy az (természetesen a 2. §. 3. pontjában meghatározott 15 kat. holdon belül)

nem lehet nagyobb egy népes családnak szokásos illő «eltartására elegendő jövedelemnek gondos művelés mellett legfeljebb háromszorosát nyújtó birtoknál.»

A kisbirtok fogalmának meghatározásánál tehát támaszkodhatunk a T. most idézett rendelkezésére, ellenben a törpebirtok fogalom-meghatározását a szaktudományból kell kölcsönöznünk. Itt pedig azt találjuk, hogy törpebirtok alatt az olyan ingatlan értendő, melyet tulajdonosa családjának tagjaival, igavonó jószág, gazdasági cselédek és napszámosok igénybevétele nélkül egyszerű gazdasági eszközökkel a helyi viszonyoknak megfelelő módon megművelni képes, mely azonban gondos művelés dacára tulajdonosának és családjának teljes ellátására önmagában véve még nem elegendő, hanem tulajdonosát és családját arra kényszeríti, hogy még idegen számára is munkát vállaljon, hogy megélni képes legyen.

Látható ezekből, hogy úgy a törpebirtoknak, mint a kisbirtoknak fogalmát oly tényezők alkotják, melyekhez a számtannak semmi köze s amelyekben a legjobb matematikus sem ismerheti ki magát, mert hozzájuk csak — a gyakorlatban is jártas és a helyi viszonyokkal is ismerős — mezőgazda ért. Csak ez tudja megmondani, hogy mily földművelési mód lehetséges az adott talaj-, terep- és időjárási viszonyok között — csak ez tudja mérlegelni a helyes műveléshez szükségelt erő és eszközök mennyiségét és minőségét — csak ez tudja tisztázni a gazdasági termékeknek értékesítési lehetőségét, stb., vagyis csak ez van felruházva szakképességgel mindazon kérdések helyes elbírálására, melyek a fenti fogalom-meghatározásokból kifolyólag szükségkép felmerülnek, amikor eldöntendő, hogy egy községben, vagy ennek egy dűlőjében mily nagy területet kell a megfelelő törpebirtok és melyet a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó kisbirtok számára a felosztandó ingatlanból kiszabni, hogy a törpebirtok «megfelelő» a kisbirtok pedig «helyi viszonyokhoz alkalmazkodó nagyságú» legyen.

Abba kell tehát hagyni a matematikai átlagterület hiábavaló számítását és a birtoktípusok térfogatának megállapításába a tárgyalóbizottságban szereplő szakértőket kell bevonni. Egyedül ez a helyes eljárás. A törvény célját elérni csak így lehet.

Dr. Rajner Béla.

A kollektív cégjegyzési kötelesség megszégése.

I. Általános kereskedelmi szokás — különösen a kereskedelmi társaságoknál, — hogy a céget kollektíve jegyeztetik. Ennek a cégjegyzési módnak több előnye van. Lehetővé teszi az ellenőrzést, mert nincs az üzlet kiszolgáltatva a cégjegyzésre egyedül jogosított személynek, aki egymaga könnyebben visszaélhet a ráruházott bizalommal és nagy hatalommal. Másrészt belevitetik a társasági ügyvitelbe egy kis bürokrácia, amely megakadályozza, hogy nagyfontosságú gazdasági vagy jogi jelentőségű kérdésekben könnyen és meggondolatlanul történjék állásfoglalás. Több szem többet lát elv érvényesül itten és minthogy többen viselik a felelősséget, valószínűbb, hogy a szükséges cégeljárások sem adatnak meg a cégjegyzésre jogosítottak előzetes megbeszélése, tehát alaposabb megfontolása nélkül.

A cégjegyzési mód nem más, mint a kereskedő jogügyletekre és jogcselekményekre vonatkozó akaratának harmadik személyekkel szemben való jelentkezési alakja. Kereskedelmi törvényünket egy néhány korláttól eltekintve, ebben a kérdésben is a szabadság elve hatja át. Vagyis a kollektív cégjegyzési kötelességet sehol nem írja elő. Az még a legnagyobb organizációval bíró részvénytársaság képviselőjében sem kötelező. A kollektivitás tehát a kereskedő szuverén akaratán alapuló önkorlátozás.

Kérdés az, hogy ennek dacára egyáltalán beszélhetünk-e kollektív cégjegyzési kötelességről?

A kereskedelmi törvénynek hiánya, hogy sehol kifejezetten és parancsolólag nem írja elő, sem a cégjegyzésbe bevezetett cégszöveggel betűről-betűre megegyező cégszöveg-, sem a cégjegyzési móddal szóról-szóra azonos cégjegyzési mód használatának kötelességét. A K.T. 10. §-a csak a cégnek törvényi definícióját adja. A 11. §. ugyan céghasználatról beszél, de tulajdonképpen nem azt, hanem ép úgy, mint a következő szakaszok a kereskedő cégválasztási jogát szabályozza.

A cégvezető és a kereskedelmi meghatalmazott cégjegyzésére

vonatkozó imperatív előírások nem idevágának, mert a törvény a 40. és 44. §-aiban csak azt akarta erősen kiemelni, hogy a szóbanforgó aláírásokból a cégvezetői, illetve a meghatalmazotti minőség prima vista kitűnjék. A törvénynek ezt az intencióját igazolja az a körülmény is, hogy bírói gyakorlatunk szerint nincs konzekvenciája annak, hogy a cégvezető, illetve keresk. meghatalmazott az ezen minőségükre utaló tóldat elhagyásával jegyzik a céget. A szabályellenes cégjegyzési mód a főnök nevében vállalt kötelezettség joghatályát nem érinti.

Mégis nincs kétség sem az irodalomban, sem a gyakorlatban afelől, hogy a kereskedő a cégjegyzési módnak a cégkönyvekbe való bevezetése után a bevezetettel szóról-szóra megegyező cégjegyzési módot köteles használni.

Ennek a köteletségnek nem a cégrendelet 22. §-a a forrása, mely kifejezetten kimondja ugyan, hogy: «A bejegyzést megengedő végzések kellő rövidséggel fogalmazandók és egyszersmind ebben az illető felek figyelmeztetendők, hogy üzletbeli aláírásait mindenkor a cégjegyzéssel azonos alakban teljesítsék», mert jogszabálytanunk szerint az igazságügyminiszter ilyen tisztára magánjogi természetű kötelezettségét nem konstituálhat, ha csak erre a törvényhozástól nem kapott kifejezett felhatalmazást.

Ámde egyrészt a kereskedelmi törvény szelleméből folyik, de magából a törvényből is levezethető, hogy a kereskedő cselekvőképességének önkorlátozása köteletség jellegével bír, még hozzá olyanal, melynek megszegése szankcióval jár. Az önkorlátozásnak ugyanis nemcsak befelé vannak meg a fentebb említett előnyei, amik miatt szükséges, hogy a törvény maga a korlátokat felállító kereskedő érdekében örködjék az önkorlátozás betartásán, de a sokkal nagyobb jelentőségű közérdek kívánja meg, hogy az önkorlátozás megtartását ellenőrző jogszabály ne legyen csak lex imperfecta. A kereskedelmi forgalom levegőjét tévő Treue und Glaube követeli legnyomatékosabban, hogy a kereskedővel ügyleteket kötő harmadik személy megnyugvással tudjon vele szerződésre lépni. A Treue und Glaube-re támaszkodó harmadik pedig csak akkor szerződhetik a kereskedővel gyorsan és biztosan, ha nem kénytelen előbb a cégkönyvekben vizsgálni, hanem abban a tudatban, hogy a kereskedő úgy fogja jegyezni a céget amint erre köteles, csupán annyi gondosságot fejt ki, amennyit mindenkitől elvárhatni, hogy t. i. személyes megállapodásoknál a vele szemben álló fél azonosságáról, írásbeli szerződéseknél az írat valóságáról győződjenek meg.

A kereskedelmi törvény — mint említettük — nem beszél imperative, de hogy a célja és raciója a bejegyzéssel teljesen, azonos cégmód kötelező használata, azt pl. egyik fontos szakasza, a 185. §. eklatánsan bizonyítja. A törvény itt is indikativuzban beszél, midőn kijelenti: hogy az igazgatóság a társasági cégjegyzést az alapszabályok értelmében eszközli. viszont a 158. §. 7. pontja szerint az alapszabályoknak magukban kell foglalniok a cégjegyzés módját, amit a cégjegyzékbe is bevezetnek.

Az igazgatóság tehát, csak akkor jegyzi jogszerűen a céget, ha azt a cégjegyzékbe bevezetett módon végzi. És ha igaza van Szász-Schwarcznak, hogy jogszerű és jogellenes annyit jelent, hogy köteleességszerű és köteleességellenes (Új irányok a magánjogban 167. o.) akkor mi is megállapíthatjuk, hogy a törvénynek az volt a szándéka, hogy a kereskedőre a szóbanforgó kérdésben a *köteletség terhét* rója.

És akik azt a nézetet vallják, hogy a fél cselekvési kötelesegről csak akkor lehet beszélni, ha a cselekvés elmulasztása jogi hátrányt von maga után, megnyugvást találhatnak a KT. 21. §-ának utolsó bekezdésében, amely a felhívási eljárást és pénzbírságolást kiterjeszti azokra is, akik «valamely céget jogosulatlanul használnak.» Az irodalomban ma már elfogadott nézet, hogy *jogosulatlan céghasználat forog fenn akkor is, ha valaki céget a bejegyzett cégszövegtől eltérő módon használja* anélkül, hogy ez más jogát sértene (Vályi: Magyar cégjog 176. oldal.) Ugyanezt a szabályt különben a magyar bírói joggyakorlat is követi. (Budapesti tábla 1860/1900. D. III. f. 18. 337. l.)

A kifejtettek szerint tehát, igenis beszélhetünk kollektív cégjegyzési kötelesegről.

II, Most már csak arra kell felelni, hogy mi a szankciója ezen köteletség megszegésének a KT. 21. §-án kívül, vagyis egyedül magánjogi vonatkozásban.

A megszegésnek következményei kétféle irányban jelentkeznek: befelé a kereskedővel és kifelé harmadik személyekkel szem-

ben. Befelé a joghatás attól függ, hogy ki szegte meg az együttes jegyzés köteleességét. Ha olyan személy, aki a főnökkel szolgálati viszonyban áll, pl. a cégvezető vagy az alkalmazott igazgató, akkor cselekménye — az esetleges fegyelmi eljárástól eltekintve — az Ipartörvény 94. §-a alá esik és ismétlés esetén a *b)* pont, az üzlet érdekeinek veszélyeztetése esetén pedig a *g)* pont alapján a szolgálathól azonnal elbocsátható. A közkereseti és betéti társaság képviselő tagjától, illetve beltagjától pedig a képviseleti jog — az üzletvezetési jogosultság analogiájára — a KT. 79. §-a értelmében rosszhiszeműség (100. §. 2. pont) vagy lényeges köteleességszegés (100. §. 3. pont) címén visszavonható, illetve a társaság feloszlása követelhető. A nem alkalmazott igazgatósági taggal szemben pedig elég fegyver a KT. 183. §-a, mely minden indoklás nélkül és bármikor gyakorolható elmozdítási jogot ad a közgyűlésnek.

Magától értetődik, hogy a kollektív cégjegyzési köteleesség vétkes megszegésével a főnöknek okozott kár esetén az általános magánjogi elvek értelmében a most felsoroltak mindegyikét kártérítési kötelezettség is terheli.

Kifelé, harmadik személyekkel szemben alapvető szabály az, hogy ha a cégjegyzéshez, a cégjegyzék szerint több aláírás kívánatik meg, akkor a *kereskedő kevesebb aláírás által nem lesz kötelezve*. Érdekes, hogy ez a tétel a kereskedelmi törvényben sehol ily határozottan kifejezve nincs, de annál következetesebben vallja ezt az állandó bírói gyakorlat. (Tury: Hiteltörvények gyűjteménye II. k. 135. old.).

A német hiteljog ezt az elvet még szigorúbban viszi keresztül, amennyiben az együttes cégjegyzés ellenére egyedül eljáró személyt falsa procuratio következményeivel terheli. «Ein Gesamtvertreter, der ohne Mitwirkung des anderen handelt, ist falsus procurator und haftet persönlich.» (Staub: Handelsgesetzbuch VIII. Aufl. 232. §-hoz a 6. jegyzet 785. oldal.) Véleményünk szerint a mi jogunk nem megy ily messzire. Jelesül: ha a cégjegyzésre jogosított részéről egyedül csak a kollektív cégjegyzési köteleesség megszegése forog fenn és abhoz semmi más megtévesztő magatartása nem járul, falsa procuratiót megállapítani nem lehet. Nem pedig azért, mert a kollektív cégjegyzés csak akkor köteletség, ha cégjegyzékbe bevezettetett. Ha pedig a cégjegyzékben bennfoglaltatik, akkor vélelmeztetik, hogy mindenki tudomással is bír róla; a falsus procurator pedig saját személyében nem felel, ha a harmadik a meghatalmazás hiányáról illetve átlépéséről tudott vagy tudhatott. Nem osztjuk e tekintetben Nagy Ferenc nézetét, aki azt tanítja, hogy a pozitív tudomás a fontos és annak bizonyítása, miszerint a harmadik a meghatalmazás hiányáról *tudomást szerezhetett*, nem elegendő. (A magyar kereskedelmi jog-kézikönyve I. k. VIII. kiad. Az álképviselő 42. §. 12. j.) A modern német polgári törvénykönyv (179. §.) is felmenti a felelősség alól az álképviselőt már akkor, ha a harmadik a hiányról, illetve túllépésről tudhatott. Annál inkább áll ez a szóbanforgó helyzetben, amikor is a meghatalmazás terjedelméről a cégkönyv, valamint annak közzétett tartalma nyújt felvilágosítást és amikor a kereskedelmi törvény világosan kimondja, hogy «a megtörtént közzététel nemtudásával senki sem mentheti magát.» (9. §.)

Itt határozott ellentét van a megszegés köz- és magánjogi következményei között: amíg u. i. az együttes cégjegyzési köteleesség megszegése — közjogi szempontból — jogosulatlan céghasználat, amiért ismétlés esetén büntetés jár, addig a magánjog a főnököt semmiféle hátránnyal nem sújtja, sőt — mint érintettük — magát az egyoldaluan és jogosulatlanul eljáró cégáíró is felmenti a falsa procuratio jogkövetkezményei alól. Ez mindenesetre erős következetlenség volt a törvényhozás részéről, amit bíróságaink is észrevettek és azért igyekeztek az *alaptételt*, amely kevesebb aláírásnak kötelező erejét nem ismeri el, több irányban *áttörni*.

Igy elsősorban kimondatott, hogy nem az aláíráson, hanem az ügylethez vagy jogcselekményhez való *hozzájáráson* van a hangsúly. Ha tehát azok adták beleegyezésüket, akiknek aláírása elő van írva, akkor az ügylet megáll annak ellenére, hogy csak *kevesebb* aláírás használtatott. (B. T. 3418/1908. H. D. IV. 142.) A hozzájárulásnak nem kell együttesnek lenni, megtehető *külön* (Kúria 501/1908. H. D. III. 17.), *utólagosan* (Kúria 11/1910. H. D. IV. 79.), sőt *hallgatólagosan* is. (Kúria i. h.).

Legfontosabb eltérés a fenti alaptételtől azonban az volt,

hogy vizsgálat alá vétetett, miszerint az egyedül eljáró (aláíró) személynek mi a jogállása, minő meghatalmazotti minősítés alá esik, illetve meghatalmazása a konkrét ügyletre, illetve jogcselekvényre ex lege kiterjedne-e, ha az együttes jegyzés korlátja föl nem állítottatott volna. Ha igen, úgy általa kötött ügyletektől, illetve végzett jogcselekményektől az *érvényességet nem tagadják meg*. Ezen jogszabály az ügyvezető, illetve vezérigazgatóra ma már állandó következetességgel alkalmaztatik. A kir. Kúriát ebben a kérdésben az a megfontolás vezette, hogy az ügyvezető igazgató ex lege kereskedelmi meghatalmazott, akinek a KT. 43. §-ában foglalt kisebb hatáskörét nem érinti az ő együttes cégjegyzési jogosultsága és kereskedelmi meghatalmazotti «hatásköre az által, hogy valamely más igazgatósági taggal együttesen a fontosabb ügyletek megkötésére is jogosultságot kapott, nemcsak nem korlátoztatott, hanem kibővítettetett.» (Kúria 725/1909. H. D. III. 164.) Ez nagyon hűles és gyakorlatias állásfoglalás volt, amit per analogiam alkalmazni kell a közkereseti és betéti társaság egyedül eljáró képviselőtagjára, valamint a cégvezetőre is: csak az a baj, hogy a legtöbb esetben nyílt kérdés lesz, hogy mi jár az adott kereskedelmi üzlet rendszerinti folytatásával és viszont melyek az azt meghaladó fontosabb ügyletek. Már pedig az ilyen nyílt kérdések az okai a gyakori perlekedésnek, holott az együttes cégjegyzés jogintézménye ép ezt lett volna hivatott megakadályozni.

A kereskedelmi törvényünknek több ízben beharangozott reformjában tehát a kérdés nagy gyakorlati jelentőségére való tekintettel a fejtegetéseink során kimutatott hiányok és ellentétek kiküszöbölésére is gondot kellene fordítani.

Iff. dr. Nagy Dezső.

Perjogunk juriszdikeyonális szabályai.*

VII. A «juriszdikey» szó maga régtől fogva közismert. Jelenti az állam bírói hatalmát; a bírói tisztet; a bíraskodást magát (I. Nagy Ferenc: A polgári törvénykezés rendje Magyarországon, 3. old.). A Digesták 2. könyve 1. titulának címe: «De iurisdictione» és használja a szót Werbőczy is (Prol. Tit. 14. címfelirat és §. 2.). Az osztrák bírói szervezeti törvény címe: «Jurisdictionsnorm.» A magyar jogi műnyelv a kifejezést «joghatóság» vagy (II. T. 118. §.) egyszerűen «hatóság» szóval fordítja le. Használja a «hatóság» szót a Fb. 1. §-a is, bár egész mást ért alatta: az egyes bíróságnak a hatásköri és illetékességi szabályok által megadott alanyi jogát bizonyos ügyek elintézésére. A német jogi műnyelv megkülönbözteti a «Gerichtsbarkheit»-ot, a juriszdikeyt, a «Gerichtsstand»-tól, az illetékességtől. A francia nyelvnek is két szava van: «jurisdiction» és «compétence».

Jogforrásaink hol «hatáskör»-nek (Pp. 9. §. Mjdt. III. 138.), hol «illetékesség»-nek (Pp. 43. §. 3. bek., 414. §. 6. p.: «nincs belföldön illetékes bírósága»; 639. §. 2. bek.: «a magyar bíróságnak az előbbi bekezdésben megállapított illetékességét»; a magyar bíróságnak általában nem illetékessége, hanem juriszdikeya van;¹⁰ 1911: XXII. tc. 5. §., 1914: XLII. tc. 3. §. 15. p.) nevezik a juriszdikeyt; másutt körülírásokkal helyettesítik. (Pp. 52. §.: «Ha a per a törvény hatályosságának területén megindítható»; 641. §. 1. bek.: «Külföldiek házassági pereiben, amennyiben azokban magyar bíróság eljárhat.»)

A hatáskörrel való összetévesztése a juriszdikeynak nem alapulhat máson, mint mindkét fogalomnak kissé laza értelmezésén: hatáskör az állam bírói hatalmának egy része (az illetékesség is az), juriszdikey pedig az állam teljes bírói hatalma. A juriszdikey nincs a hatáskörrel a legtávolabbról sem rokonságban. A hatáskör: különböző minőségű ügyek felosztása különböző fajú bíróságok közt. Már pedig az egyes államok közt az ügyek nem minőségük szerint oszlanak meg; hiszen egy államnak mindenféle ügy elintézésére megvan a maga hatósága; ha nem volna, úgy hiányzana a szuverénitása, mert az olyanfajta ügyeket szükségképp valamely másik állam valamely hatóságának kellene elintéznie. Az egyes államok közti megosztása az ügyeknek — ez voltaképp a juriszdikey — aszerint történik, melyik állam területéhez fűzi valamely tény az ügyet; valamelyik fél lakhelyének,

az ügylet teljesítése helyének, a kár elkövetésének, a szerződés tárgya hollétének, valamely fél állampolgárságának ténye. A juriszdikey jóval közelebb is áll az illetékességhez, mint a hatáskörhöz. A juriszdikey tényleg valami felsőbbfokú illetékesség, amelynek egysége nem egy bíróságnak, hanem egy egész államnak a területe. Az 1911: XXII. tc.-be iktatott egyezmény 5. cikkének francia szövege tényleg beszél is «jurisdiction compétente»-ről.¹¹

A juriszdikey eszerint valami nemzetközi illetékesség-félének felel meg. Csakhogy ezt a kifejezést egészen más értelemben is használják: nemzetközileg illetékes eszerint a szóhasználat szerint nem valamely állam, hanem egy konkrét bíróság, amely nem valamely mesterkélt, hanem a nemzetközi per jog elvéivel összhangban álló illetékességi ok alapján jár el, úgy, hogy ennek következtében ítéletét külföldön is elismerik.

A mi nemzetközi szerződéseink — amelyek a békeszerződés következtében most már túlnyomórészt hatálytalanok — szintén tárgyalják az illetékesség és az abból következő juriszdikey kérdését. Módszer tekintetében különbséget kell tennünk a régebbi és újabb ily szerződéseink között.

Régebbi szerződéseink (Görögországgal: Rend. Tára 1883, 1078. old., Franciaországgal: Rend. Tára 1879, 103. old., Olaszországgal: 1875. évi XIII. tc. 12. cikk 6. pont, Portugáliával: 1874: XXXII. tc. 10. cikk és a Szerbiával kötött régebbi egyezmény: 1882: XXXIII. tc. 2. cikk és 3. cikk 6. pontja) kimondják, hogy ingatlan hagyaték felett annak az államnak a bírósága ítélkezik, ahol az ingatlan fekszik, ingó hagyaték felett pedig azé az államé, amelynek az örökhagyó állampolgára volt. Tehát e szerződések szerint az a bíróság, amelynek állama juriszdikeyal nem bír, a befelé is jogszabály erejével bíró egyezményenél fogva akkor sem járhat el, ha különben hatásköre és illetékessége meg is volna. Ezek a szerződések tehát szabályozzák magát a juriszdikey kérdését. Ehbe a csoportba tartozik az 1892: XXV. tc.-be iktatott berni árúfuvarozási egyezmény 27. cikke is, amelynek szövegezésén élesen meg lehet különböztetni a juriszdikeyt («a kereset csak azon állam bíróságánál indítható, amelyben a megperelt vasútnak a székhelye van»), az illetékességtől («amely ezen állam törvényei szerint illetékes») Meili id. művének 576. oldalán közli az 1869 június 15-én kötött francia-svájci jogsegélyszerződésnek 11. cikkét, amely szerint az egyezmény értelmében juriszdikeyal nem bíró állam bírósága köteles a hozzá beadott keresetet hivatalból visszautasítani.

Újabb szerződéseink (az Ausztriával kötött jogsegélyegyezmény: 1914: XLII. tc., a szerb jogsegélyszerződés: 1912: III. tc., a bolgár jogsegélyszerződés: 1912: XXVIII. tc.) nem tiltják el a másik szerződő fél bíróságait semmilyen ügy elintézésétől, — csak nem ismerik el és ami a gyakorlatban a legfontosabb, nem hajt-

¹¹ Hellwig (id. m. 71. old.) mondja a juriszdikey problémájáról, hogy «sie ist ... bisher am wenigsten eingehend behandelt worden». Bar (Internationales Privatrecht II. 401. old.) «... Daraus kann der unserer Ansicht nach richtige Satz gezogen werden, dass man einen Unterschied zu machen hat einerseits in Ansehung der Kompetenzbestimmungen, welche für die Verteilung der Streitsachen unter die einzelnen Gerichte desselben Staates gelten und andererseits in Ansehung der Bestimmung der internationalen Kompetenz für die Gesamtheit der Gerichte eines Staates überhaupt.» Ugyancsak Bar (II. 424. old.) hivatkozik Fiore-ra (Effetti internazionali delle sentenze et degli atti, I. rész 1875. 93. skk.) «der unterscheidet zwischen international geltenden Jurisdiction und Kompetenz des einzelnen Gerichts». Norsa Cäsar: Revue de la jurisprudence italienne en matière de droit international privé, Revue de droit international VIII. (1876.) 641. old.: «Le titre de compétence des autorités judiciaires peut sembler sujet à critique, appliqué à une étude sur le droit qu'ont les tribunaux nationaux ou étrangers, de connaître et de décider des différends: on pourrait préférer le titre de *jurisdiction*. Je n'ignore pas la distinction que l'on fait entre la *jurisdiction* et la *compétence*; la première, suivant la définition généralement admise de Carré, est le pouvoir de juger; la compétence est la mesure de *jurisdiction* et présuppose l'existence de celle-ci. Beaucoup d'écrivains cependant confondent l'une et l'autre et les identifient. Quant à moi, j'admets volontiers en principe la distinction tracée par le professeur Pescatore et soutenue par le professeur Fiore entre le droit de juger envisagé quant aux rapports d'États divers et indépendants, et ce même droit, quant aux rapports des divers tribunaux d'un même État. Dans le premier cas il s'agit réellement de la *jurisdiction*, et dans le second de la *compétence*».

* Az előbbi közl. I. a 14. és 15. számban.

¹⁰ A viszonyi juriszdikey és illetékesség közt körülbelül ugyanaz, mint állampolgárság és községi illetőség közt.

ják végre oly bíróság ítéletét, amely a szerződés szerint nem illetékes. Ha tehát a magyar bíróság osztrák alattvaló ellen oly illetékességi ok alapján jár el, amely nem esik az egyezmény harmadik cikkének egyetlen pontja alá sem, ez nem nemzetközi szerződésszegés, de az osztrák bíróság nem köteles az ilyen ítéletet végrehajtani. Viszont a hitelezőnek elegendő a magyar ítélet is akkor, ha az adósnak Magyarországon végrehajtás alá vonható vagyona van. Amíg az előbb idézett szerződések meg akarják akadályozni azt, hogy ugyanabban a perben esetleg mindkét szerződő állam bírósága ítélkezzék: az újabb szerződések erre nem helyeznek súlyt. Ezek mellett az újabb szerződések mellett elveszíti jelentőségét az 1869. IV. tc. 25. §-ának második bekezdése, amely szerint: «ha pedig valamely állam reklamációja folytán bel- és külföldi hatóságok közt merülne fel illetőségi összefüggés, ez esetben az igazságügyminiszter fog intézkedni».

Rendszerileg a juriszdikció kérdése a perjogba tartozik; hiszen ép oly perelőfeltételt tárgyal, mint a hatáskör vagy illetékesség. Túlnyomórészt, mint láttuk, a nemzetközi perjog egyik kérdésének tekintik; voltaképen azonban a nemzetközi perjog nem valamely, az egyes államok felett álló jogforrás által alkotott szabályok gyűjteménye, hanem része az egyes állam perjogának és így más-más a magyar, az osztrák, a német nemzetközi perjog. Az teljesen az egyes állam akaratára van bízva, hogyan határozza el a maga bírói hatalmát más államokétól, a juriszdikció tekintetében pedig mily erős összefüggést tart elegendőnek az ügy és a saját területe között.

Viszont a juriszdikció, ha evvel a szóval egy perelőfeltételt nevezünk meg, nem meríti ki mindazokat a problémákat, amelyekkel a nemzetközi perjog foglalkozik; a perbiztosíték, a külföldi bírói határozatok kézbesítése, külföldi állampolgár szegénységi joga, viszonyosság, külföldi ítéletek végrehajtása: mind-mind kívül esnek a mi kérdésünkön, bár itt is az egyes államok bírói hatalmának más államok bírói hatalmától való elhatárolásáról van szó és így a «juriszdikció» szó, ha közönséges értelemben vesszük és nem műszóként használjuk, fedné ezeket a kérdéseket is. Szabatosan az, hogy valamely államnak adott ügyben juriszdikciója van, nem jelent egyebet, mint azt, hogy az állam valamely bírósága az ügyben ítélkezni hivatott.

VIII. Végül vonjuk le pár szóval az eddig tárgyaltak gyakorlati következményeit.

A juriszdikció perelőfeltétel; hiányát a bíróságnak az egész eljárás során hivatalból kell észlelnie. Például: az idegen állam, vagy exterritorialitást élvező személy ellen beadott keresetlevelet hivatalból vissza kell utasítania; ha ezt elmulasztotta: a pert hivatalból meg kell szüntetnie. Ugyanezt kell tennie akkor is, ha a juriszdikció a per alatt szűnik meg: pl. ha a gondnokság alá helyezendő fél idegen állam polgárává lesz. A hatáskört és az illetékességet a bíróságnak, mint tudjuk, nem kell mindig hivatalból vizsgálnia; és a hatáskör, valamint az illetékesség kérdésében a törvény néha a perorvoslatot is korlátozza. Például: a felülvizsgálati eljárás során az illetékességet a bíróság nem veszi hivatalból figyelembe, ami kitűnik onnan, hogy az illetékességet a Pp. 540. §-a nem említi; az 522. §. első bekezdése szerint az illetékesség kérdésében felülvizsgálattal élni csak a kizárólagos illetékesség szabályainak megsértése miatt lehet. Mindezek a korlátozások nem állanak a juriszdikció kérdésére, amelyet a felülvizsgálat során is hivatalból kell vizsgálni és aminek kérdésében a felek korlátlanul élhetnek jogorvoslattal.

Természetesen a juriszdikció problémáját nem ezek miatt a kevésbé jelentős gyakorlati következmények miatt érdemes vizsgálnunk; a fogalom bevezetésének célja inkább a jogintézmények rendszerbeszédésének és a jogi kifejezőmód precizizálásának előmozdítása.

Dr. Vági József.

Szemle.

— **Új szórakozóhely.** A pestvidéki kir. ügyészség fogházában az előzetes letartóztatottakkal s vizsgálati foglyokkal a saját zárkájukat tisztíttatják. Ez ellen az egyik védő a pestvidéki ügyészség elnökénél panaszt emelt. A pestvidéki ügyészség elnöke a panaszt elutasította, kimondva, hogy: «A fogházban elhelyezett minden letartóztatottól, tehát nemcsak a jogerősen elítéltől, hanem a vizsgálati foglytól és előzetes letartóztatottól is a fog-

ház *elemi* rendje, tisztasága, fegyelme és egészségügyi érdeke szempontjából meg kell kívánni, hogy az elhelyezésére szolgáló zárkák rendben és tisztán tartsa. Ettől csak kivételes esetekben, egészségügyi vagy más különleges s illetve különösen méltánylandó, vagy mérlegelendő okokból lehet eltérésnek helye. A Bp. 154. és 155. §-ának tartalma ezt nem zárja ki.»

Ezzel szemben a következő jogszabályokra kell utalnunk:

1. A Bp. 154. §. első bek. taxatív felsorolja azon célokat, melyek érdekében a vizsgálati fogollyal szemben kényszerrendszabályok alkalmazhatók. Ezen célok között a zárkatisztítás nem fordul elő.
2. A Bp. 155. §. második bek. kimondja, hogy a vizsgálati fogoly akaratától függ, hogy teljesít-e munkát.
3. A Bp. indokolása kimondja, hogy a vizsgálati fogoly munkára nem kényszeríthető.
4. Az igazságügyminiszter, 1899. december 10-én 5400. I. M. sz. alatt a fogházrendtartás módosítása tárgyában hozott rendeletének 8. §-a világosan kimondja: «Az előzetes letartóztatott és a vizsgálati fogoly munkára nem kényszeríthető.»

Azt hittük eddig, hogy a zárkatisztítás kemény munka, melyet jogerősen elítélt rabokkal, vagy fizetett munkaerőkkel, kell végeztetni. Az elnök úr felvilágosít bennünket, hogy a zárkatisztítás és — súrolás — *szórakozás*. Kíváncsian várjuk, hogy az igazságügyminiszter, akihez a védő külön panasszal élt, osztja-e a fogházgondnok és elnök nézetét. Megjegyezzük még, hogy a védő panaszában arra is utalt, hogy a királypucss letartóztatottjaival ugyanez a gondnok és ugyanez az elnök nem végeztetett szolgálai munkát. Az elnöki rendeletnek a különös méltánylást érdemlő esetekre vonatkozó fenntartása felelet a védő destruktív megjegyzésére. Szerintünk azonban nem a különös méltánylást érdemlő okoknak, hanem a törvénynek kell érvényesülnie.

— **Zsákmányjogi bíraskodás.** A világháború diplomáciai befejezése után sűrűn jelentkezett tulajdonjogi vitás kérdések a felkorbácsolt emberi indulatok lehiggadási folyamatában többek közt az ú. n. *Zsákmánybíróóságok* ítélkezését is nagymértékben igénybe vették. Lehet mondani, hogy a változott viszonyokhoz idomuló modern zsákmányjogi bírói gyakorlat tulajdonképen a háború teljes lezajlása után alakult ki a maga teljességében, lényegesen módosítva és kiegészítve az e téren annal előtte fennállott jogállapotnak megfelelő tételes jogszabályokat.

Zsákmánybíróági eljárásnak nemzetközi vonatkozásaiban — s a vele összefüggő joggyakorlatnak, a világháborút megelőző európai béke tartóssága folytán már évtizedek óta nem volt módjában tovább fejlődni és módosulnia, aminthogy ezt az eljárást nálunk, a volt Ausztria-Magyarországon is a még 1856-ban, 1864-ben és 1866-ban kiadott hadügyminiszteri rendeletek szabályozták. A tengeri hadviselés terén elsőnek tartott Angolország hadijogában is — hol a Prize Court, a zsákmánybíróóság, mint rendes bírói fórum s nem mint csupán bírói hatáskörrel felruházott adminisztratív hatóság működik — legutóljára az 1864. évi Naval Prize Act határozza meg a tengeri zsákmányjognak az 1914. évi hadüzenet óta újból érvényben levő szabályait; melyeket előbb az 1911. évi Naval Prize Bill is — több kevesebb módosítás után — magáévá tett.

Az angol tengeri zsákmánybíróóság — az 1864. évi Naval Prize Act-ban lefektetett elveknek megfelelően — minden olyan esetben, mikor az ellenség által zsákmányul ejtett angol hajót, vagy angol alattvalótól elzsákmányolt javakat valamely angol hajó visszafoglal, a zsákmányt visszatéríteli jogos tulajdonosának, aki azonban igényétől való teljes megfosztás terhe alatt kötelezve van a zsákmány megmentéseért s illetőleg visszaszerzéseért járó díj fejében a zsákmánynak a zsákmánybíróóság által felderített értéke egy nyolcadrészét fizetni. Nem zárja ki a joggyakorlat e téren azt, hogy a zsákmányolók és a tulajdonos ezt az $\frac{1}{8}$ -ad részt el nem érő díj megtérítésében is megegyezhetnek, ez a megállapodás azonban jogilag csakis abban az esetben érvényesíthető, ha azt a zsákmánybíróóság is jóváhagyja. Ezzel szemben minden olyan alkalommal, mikor az ellenség által elzsákmányolt hajó, vagy javak visszafoglalása különösen nehéz, vagy veszélyes körülmények között ment végbe, amely körülmény a modern tengeri hadviselés fejleményei között csaknem kivétel nélkül minden egyes esetben megállapítható, a zsákmánybíróóság a jelzett $\frac{1}{8}$ -adnál nagyobb részt ítélhet meg, követendő szabályként állapítja meg azonban a törvény ilyenkor azt, hogy a visszafoglalási díj összege ekkor sem haladhatja meg a zsákmányolt javak értékének $\frac{1}{4}$ -részét. Az e tekintetben kialakult joggyakorlatra lényeg-

ges változást idézett elő az 1911. évi Naval Prize Bill-nek sokat vitatott állásfoglalása, amely tudvalevőleg a zsákmány megmentéseért járó díjat (prize salvage) egyáltalán törölte.

Zsoldos Benő.

— **Film-művészet és gyermekvédelem.** Érdekes és figyelmet érdemlő két küldemény érkezett a napokban a londoni postán a vezetésén alatt álló s a budapesti kir. büntető-törvényszék, mint a fiatakorúak bírósága mellett működő «Kriminálpszichológiai Megfigyelő-Állomás», részére. Az egyik küldeményben a londoni városi tanács (London County Council) oktatásügyi osztálya küldötte meg meleghangú levél kíséretében az ottani oktatásügyi bizottságnak 1921. évi november 16-án kiadott jelentését a kinematografiának az iskolákban való alkalmazhatósága tárgyában, a másik küldeménnyel pedig a londoni Community Service Limited bocsátotta rendelkezésükre hasonló kérdésben a Community Motion Picture Bureau of Great Britain legutóbb megjelent két röpiratát a filmeknek a nevelés és oktatás jövője terén való nagy fontosságáról.

Az *Education Committee* jelentéséből megtudjuk, hogy a londoni városi tanács 1913 novemberében foglalkozott először részletesebben a mozgóképek oktatásügyi és gyermekvédelmi fontosságának kérdésével, de a mozitechnika akkori fejlettsége mellett még nem látta elérkezettnek az időt arra, hogy az iskolai hasznos szórakoztatás illetően módját illetően hivatalosan is állást foglaljon. A kérdést azonban a háború évei alatt is állandóan fel-színen tartván, míg aztán 1917-ben az egész kérdés behatóbb megvizsgálását a londoni *National Council of Public Morals* ra, vagyis a közérkölcsek nemzeti tanácsára bízta.

1911-ben létesítették Londonban, részvénytársasági alapon a Community Motion Picture Bureau of Great Britain-t kizárólag azzal a céllal, hogy a kinematografia eszközeit a nevelés és oktatás s közvetve a gyermekvédelem nagy feladataira és módszereire alkalmazzák. Londonban egyre nagyobb arányú akciót fejt ki abban az irányban, hogy a feladatául kitűzött kérdések iránt mind szélesebb körű érdeklődést keltsen fel, úgy az összes angol társadalmi osztályok, mint a szóban forgó szakkérdésekkel hivatásszerűen foglalkozó intézmények, testületek és hatóságok körében. Figyelemmel kísérve ez intézmény tevékenységét, jóleső érzéssel kell megállapítanunk, hogy ami nem egyszer elmaradtaknak jelzett és lesajnált pedagógiai és gyermekvédelmi reformtörekvéseink a szóban forgó film-kérdés szempontjából sem maradnak hátról az angolokéi mögött.

A London County Council kísérő levele szerint jelenleg a chiswicki nevelésügyi bizottság tett máris pompás eredményekkel kecsegtető kísérleteket a kinematografiának az iskolákba való intézményes bevezetésére, valamint az elhanyagolt nevelésű, vagy rossz környezetükben a züllés veszélyének kitett fiatakorúak és gyermekek részére hasznos szórakoztató és ismeretterjesztő eszközül való alkalmazására.

Intézetünk, a «Kriminálpszichológiai Megfigyelő Állomás» természetesen nem késett köszönetet mondani a londoni városi tanácsnak az egész magyar kultúrát is megtisztelő figyelméért, a londoni magyar követség útján.

Zsoldos Benő.

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható:

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Összeállította és magyarázatokkal ellátta

Dr. BORSOS ENDRE

a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának főnöke.

Ára 234.— K és 13 % felár.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruztem. I.**, Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.**

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK 1921. évi kötete.

Szerkeszti **dr. Térffy Gyula.**

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós félvászon-kötésben **K 750.—**. Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az **egyetlen** kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Úgy ezt, mint az előző köteteket havi **részletfizetésre** is szállítjuk.

A

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára

Büntetőjogi Döntvénytár:

II., V—XIII. kötet, kötetenként K 78.—, XIV. kötet K 130.—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként — K 78.—, XIV. kötet K 130.—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIII. kötet, kötetenként — K 78.—, XIV. kötet K 130.—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIII. kötet, kötetenként K 78.—, XIV. kötet K 130.—

Perjogi Döntvénytár:

I—V. kötet, kötetenként — K 78.—, VI. kötet K 130.—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kötő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térffy)	K 78.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tcz.	« 21.—
Egységes bírói és ügyvédi vizgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 19.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 32.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tcz.	« 120.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 19.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 40.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz. (Nyári)	« 72.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 20.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 40.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tcz. életbeléptetéséről	« 19.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 40.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 26.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 113.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 234.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközöltetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona

Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Vargha Ferenc kir. kúriai tanácselnök: Az uzsorabírószági eljárás reformja. — Dr. Móra Zoltán budapesti ügyvéd: Jog, igazságszolgáltatás, forradalom. — Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd: Véttség, mint rögtönítélő eljárás tárgya. — Dr. Sebestény Dezső budapesti ügyvéd: A kóserhús és húsneműk árúsitásának szabályozása. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár XV. k. 8. ív. — Magánjogi Döntvénytár XV. k. 7. ív.

Az uzsorabírószági eljárás reformja.

Az áldatlan politikai tusakodásokra mintha szordinót tett volna a mindnyájunkat fojtogató örületes drágulás. Ügylátszik a kormány is ezt az elsőrendű kérdést állította be programjának központjába s az illetékes minisztériumok — úgy hírlik — nagy lendülettel dolgoznak a visszaélések letörésén. Ennek a törekvésnek már megnyilatkozásai is vannak. Ilyen a deviza-rendelet, a 33-as bizottság s az uzsorabírószági eljárás módosítása. E két utóbbi még csak a papíron van meg; az első azonban már gyakorlati hatásokat váltott ki, mert megfékezte — legalább a látszat ezt mutatja — az erkölcstelen és országpusztító valuta-spekulációt. A 33-as bizottság egyelőre csak tanácskozik, mikor ezeket a sorokat írom, de legyünk optimisták s reméljük, hogy gáncsot vet az árhullám fokozatos emelkedésének, mely elnyelésével fenyegeti nemcsak a tisztességnak s erkölcsnek megmaradt romjait, hanem gazdasági s pénzügyi életünk talpraállását is lehetetlenné teszi.

Bizonyos, hogy gigászi munkára vállalkozott a kormány s a fent tisztelt bizottság egyaránt, mert bonyolultabb, szövevényesebb társadalmi betegség nincs, mint a mai drágaság. Azelőtt is volt drágaság és éhínség gyakran, nagyobb pusztításokat azonban főleg csak fejletlen népeknél okozott, s oka rendszeren az élelmiszer hiánya volt; okos gazdasági politikával, nagy nehézség nélkül lehetett azon segíteni. Ma azonban a drágaság okai rendkívül összetettek s úgyszólván a társadalmi élet minden működési területén szétágaznak azok, mint a véredények a testben. A drágaságot lehetővé tevő tényezők mikrobái azonban főképp az erkölcs, jog, politika, gazdasági élet s kollektív pszichológiai jelenségek véredényrendszerében helyezkedtek el. Ezért kell az előre látó állami hatalomnak főleg ezekre a területekre oknyomozó vizsgálódásait kiterjeszteni, hogy aztán a megfelelő célszerű elhárító intézkedéseket megtehesse.

Kétségtelen, hogy a drágaság leküzdésének taktikájához tartozik a megtorlás s az azzal kapcsolatos uzsorabírószági eljárás is. De ne ringassuk magunkat illúziókban. Társadalmi betegségeket büntetőigazságszolgáltatással még sohasem lehetett meggyógyítani, mert a bíraskodás csak szankciót s erőt adhat az okos profilaktikus kormányzati intézkedéseknek, de azokat sem nem helyettesítheti, sem ki nem egészítheti, sem az elkövetett szociálpolitikai tévedéseket helyre nem igazíthatja. Körülbelül olyan viszony van a szociális politika s büntetőbíráskodás közt, mint az orvos s ápoló tevékenysége közt. Az orvos foglalkozik a betegség okaival, annak patológiai jellegével s ő határozza meg a gyógykezelést; az ápoló pedig köteles vakon követni az orvos utasításait s más feladata nincs. A bíró is köteles a büntető szankciókat alkalmazni s nem vizsgálhatja azt, hogy a konkrét törvényt körültekintő helyes szociálpolitika hozta-e létre.

Bizonyos azonban, hogy bármily alárendelt jelentősége van is szociális betegségeknek a büntető megtorlásnak, nem lehet

vitás az az igazság, hogy a megtorlásnak mindig gyorsan kell bekövetkeznie; s pedig annál gyorsabban minél inkább az epidémia jellegét viseli magán a bűncselekmény.

Erre a célra törekszik a kormány is az uzsorabírószági eljárás módosításával. Kötve hiszem azonban, hogy a tett intézkedések jelentékenyen közelebb hoznák a megtorlást az elkövetéshez. Nem nehéz ezt felismerni, ha az újításokat szemügyre vesszük. Három ilyen újításról van szó. S pedig:

1. Súlyosbításért s enyhítésért most már nemcsak büntetett miatti elítélés esetén lehet perorvoslattal élni, hanem véttség esetén is. Ez kétségtelenül igen célszerű módosítás, mert eddig, ha a vádlottat büntetettre szóló vád esetén a 92. §. alkalmazásával elítélték hat hónapot meg nem haladó fogházra, vagy véttség esetében a 92. §. alkalmazásával 50—60,000 K pénzbüntetésre, annak enyhébb büntetést célzó perorvoslathoz nem volt joga. Viszont, ha büntetett kísérletnél vagy részességénél a vádlott egy napi fogházat kapott a 92. §. alkalmazása nélkül, de a 66. §. alkalmazásával, a közvádló esett el a perorvoslattól. Hasonlóképp elesett attól akkor is, ha a 92. §. alkalmazása nélkül egy-két napi fogházat kapott a vádlott, holott hónapokat érdemelt volna.

Ehhez az anomáliához járult az, hogy ha a 92. vagy 66. §. alapján vádlottat fogházra ítélték el, a vagyoni elégtétellel enyhítése címén perorvoslattal nem élhetett, pedig az 1920. XV. tc. 2. §-a szerint a vagyoni elégtételnek nincs se minimális, se maximális mértéke s itt egyedül a nyereség nagysága az irányadó, amit a vádlott *«elért vagy elérni kívánt»*, s az az elítélt egész vagyonának elkobzásáig fokozható.

A módosítás tehát igazságos és helyes; vajha az igazságügyi kormány ezt a módosítást mielőbb általánosítaná s beillesztené a Bp. 385. §. keretébe, mert ilyen szabály nem létezik a Bp. életbelépte óta számtalan igazságtalan ítélet hozatott.

Bármily helyes és praktikus is azonban ez a módosítás az az uzsoraügyek gyorsabb tempójával semmi összefüggésben sincs.

2. Annál inkább belevág a gyorsaság s gyorsítás keretébe a második intézkedés, mely abban áll, hogy az igazságügyi kormány adminisztratív úton intézkedett, hogy az uzsorabírószágok *«a lehető legnagyobb gyorsasággal intézzék el»*. Hát ez igen bölcs intézkedés, csak hogy az olyan, mint mikor nem a fájdalmat okozó betegséget gyógyítjuk meg, hanem a betegnek ismételt injekciót adunk. A dolog ugyanis úgy áll, hogy már az U. B. E. 14. §-a elrendelte, hogy *«minden intézkedést a lehető legnagyobb sürgősséggel kell elrendelni és fogantatítani, tekintet nélkül a vasárnapokra és ünnepekre, valamint a nap szakára»*. Tehát az alaprendelet még a vasárnapi tárgyalást is lehetségesnek tartotta; sőt a nap bármely szakában, tehát még éjjel is lehetett volna tárgyalni. Miután ennek a sürgősségi kategórius imperativusnak két évvel ezelőtt nem volt meg a fogadata, alig várható ettől ma több eredmény; s pedig egyrészt azért, mert a szokás már bizonyos gyakorlatot fejlesztett ki, a bíróságok pedig nagyon konzervatívek; másrészt pedig azért, mert a bíró kötelelességérzete az államnak messzemenő igazán humánus támogatása dacára az elviselhetetlen és folyton fokozódó nyomor hatása alatt mindig jobban és jobban eltompul és így a bírói mentalitást az elfásultság patinája mindig vastagabb és vastagabb réteggel vonja be, amin épen nem lehet csodálkozni, mert a bírói hivatás felsőbbrendű teljesítése föltételezi azt, hogy a bíró lelkiületét s mentalitását a köteleesség szeretete s az azért való lelkesedés töltse be. Ez pedig csak akkor várható a

bírótól, ha nem kell napról-napra élet-halál harcot vívni a legprimitívebb, minden öröm nélkül való megélhetés gondjaival.

3. A harmadik intézkedés abban áll, hogy Budapesten az eddig működő tanácsok számát háromról hatra emelik fel s ezek közül egy tanács a központi vásárcsarnokban működik gyorsan és statarially. A vidéki uzsorabíróságoknál is gondoskodás történik hasonló gyorstempójú eljárásról. Hát ez igen üdvös intézkedés lesz az elméletben, de gyakorlatban nehéz azt megvalósítani. Mindjárt szembeötlő, hogy a vásári bíróság csak a központi vásárcsarnokban fog működni, ez az árdragító publikumban azt a gondolatot érleli meg, hogy csak itt kell Justitiától félni, annak a keze a többi 10 vagy 15 csarnokba s a nyílt piacokba el nem ér. Ehhez járul az, hogy a vásári bíróság elé vitt ügyekben egy sor írás sincsen. Igaz ugyan, hogy alakszerű nyomozás ilyen ügyekben nincs az U. B. E. 15. §-a szerint, de mindig van írásbeli előzetes anyaga a főtárgyalásnak. Kell is lennie, ezt föltételezi a 15. §. 2., 3., 4. bek. s a 16. §., de főképen a semmisségi panasz. Ez megköveteli a rendes főtárgyalási jegyzőkönyvet, szabályosan szerkesztett ítéletet stb., ami mind ellentétben áll a vásári bíróság sommás jellegével. Ámbár mindig halálos ellensége voltam a kicsinyeskedésnek, copfnak s rövidlátó bürokratizmusnak, mégis az a nézetem, hogy vásári bíráskodást a semmisségi panasszal képtelenség harmóniába hozni bizonyos garanciális formások nélkül.

Ennél a pontnál vérzik tehát el a tervezett vásári bíráskodásnak egyébként igen helyes és sok életképességgel bíró gondolata.

A kormány módosításának alaptévedése az, hogy csak a gyorsításra gondol, holott elsősorban arra kellett volna gondolni, hogy az ügyek 80—90% igazán bagatell dolog, mert a nehéz kriminalitás, s az olyan bűnösök, akiknek honorálása végett alkották a szigorú törvényt, ritkán kerülnek a bíró elé. Ezt két éves tapasztalat után állíthatom, mert hiszen az árdragítási ügyek nagyrésze a kir. Kúrián a vezetésem alatt álló II-ik büntetőtanácsba tartozik. Szerintem tehát az uzsoraügyekben az eljárás gyorsabbátételének logikus módozatait akképp találhatjuk meg, ha elsősorban megkülönböztetjük a bagatell uzsoraügyeket a súlyosabb jellegű ügyektől.

Ennek a megkülönböztetésnek megtételére a kir. ügyész, mint a per első bírója hivatott. A bagatellügyekben igazi vásári bíráskodás volna tartható. Korlátolt garanciákkal; a súlyosabb ügyekre pedig a mostani U. B. E. szabályai volnának alkalmazandók.

Bagatellügyekben a büntetőparancsot is fel lehetne használni, de életképes formában. Ki kellene mondani az értékhátért felemelő 1921: XXVIII. tcikkre tekintettel, hogy a Bp. 532. §-tól eltérőleg a közvádló indítványára 2000 K-t meg nem haladó pénzbüntetés szabható ki uzsoraügyekben. De az 1920: XXVI. tcikk 7. §-ban foglalt mellékbüntetések nem szabhatók ki.

A Bp. 535. §-ától eltérőleg ki kellene mondani, hogy tárgyalást csak akkor kell tartani, ha nyolc nap alatt a vádlott ezt kéri s kérelmében oly adatokat jelöl meg, melyek nem bűnösségét valószínűvé teszik. Az ilyen adatokat nem tartalmazó kérvény visszautasítandó.

Ha a kir. ügyész nem tartja a Btk. 92. §-át alkalmazhatónak vagy más okból nem tartja a büntetőparancsot kibocsáthatónak, tárgyalást indítványoz. Ha a büntetőparancs ellen a vádlott tárgyalást kér vagy ha azt mindjárt az ügyész indítványozza, bagatellügyekben a járásbíró vagy törvényszék, mint egyesbíró jár el, laikus bíró nélkül.

Ez utóbbi proposíció az A. v. t. 9. §-ával nincs harmóniában, mert eszerint a kollégiumban egy laikus bírónak kell lenni. Ezen azonban most már ne skrupulizáljunk, nemcsak azért, mert ég a fejünk fölött a ház, s a laikus bírák a tapasztalat szerint szakszerűség nélkül ítélkeznek az ötletszerűen kitűzött ügyekben, így pl. kereskedők cipőtalpalási ügyekben, gazdák órajavításokban, gépész nadrággjavítási ügyekben, hanem főleg azért, mert ezen a szervezeti aggályon már két év előtti túltette magát a kormány akkor, mikor az U. B. E. 11., 22. s 23. §-a szerint eltért a 9. §-tól.

Tudom, hogy az az aggály hozható fel az egyes bíróság ellen, hogy megfelelő erők némely helyen talán hiányzanak. Erre az a megjegyzésem, hogy a járásbíró nem ritkán fontos ügyekben egy évi fogházat szabhat ki; továbbá az 1921: XXIX. tc. 2. §-a a törvényszéknél egy év előtt hozta be az egyesbíráskodást. Ha tehát az egyesbíró ítélkezése nem volna kielégítő, akkor a járás-

bíróági s a törvényszéki egyesbírói intézményt meg kellene szüntetni az egész vonalon. Idáig azonban nem jutottunk.

Semmi akadály sem volna tehát annak, hogy azokban az ügyekben, melyeket a kir. ügyész is bagatellügyeknek tart, az egyesbíró járjon el. Ezekben az ügyekben a perorvoslatot korlátozni kellene a Bp. 547. §. 1. és 2. pont analógiájára, felemelt pénzbüntetési skálával, továbbá meg volna engedendő a perorvoslat, de csak a 385. §. 1. a) p. s az U. B. E. 19. §. 1. pont alapján. A perorvoslatot pedig mint semmisségi panaszt a kir. ítéletábrá bírálná felül.

Azokban az ügyekben ellenben, melyeket a kir. ügyész fontosabbnak és súlyosabbnak vagy bonyolultabbnak tart, a mostani szervezeti uzsorabíróság járna el, s a perorvoslat felmenne a Kúriára az U. B. E. 19. §. értelmében.

Szokatlanul tűnik fel, hogy tervezetem szerint a kir. ügyésznek domináló szerepe volna a hatáskör kérdésében, ez azonban többé-kevésbé más ügyekben is így van, mert az ügyész minősítése a gyakorlati élet bizonyossága szerint az esetek óriási számában döntő jelentőségű a kompetencia kérdésében, amint hogy perorvoslata döntő jelentőségű in pejus a felülvizsgálat kérdésében is.

Ne felejtjük el, hogy uzsoraügyekben elsőrendű fontossága van a gyorsaságnak, mert ha az eljárás ólomlábakon halad, a folyton hullámzó s emelkedő árak mellett a marasztaló ítélet eleven anachronizmus, majdnem úgy néz ki, mintha azt akarnánk ma elítélni felségsértésért, aki az 1918-iki forradalom előtt valamely cselekményt követett el avégből, hogy az osztrák-magyar monarchia s Magyarország közti kapcsolat erőszakkal megváltoztattassék. (Btk. 127. §. 2. p.)

De meg kell változtatni az uzsorabíróság előtti eljárást s bírói kompetenciáját az ügyeknek súlyosság címén való kettéosztása alapján azért is, mert az ország legfőbb bíróságának nem az a feladata s nem az a közjogi állása, hogy olyan ügyekben vizsgáljon felül semmisségi panaszokat, mely ügyeknek óriási nagyrésze sem közgazdasági, sem kriminálpolitikai, sem erkölcsi, sem közéleti nézőpontból nem haladja meg azt a határvonalat, mely a bagatellbűnügyeket a középsúlyú bűncselekményektől elválasztja. Ha végig nézzük az 1897: XXXIV. tcikk 18. §-át, mely a járásbíró hatáskörét szabályozza, tapasztalni fogjuk, hogy ott vannak társadalmi érdekeket is érintő bűncselekmények, melyek sokkal súlyosabbak igen nagyszámú árdragító vétségénél.

Tucatszámra kerülnek elénk uzsoraügyek, melyekben az a vád tárgya, hogy vádlott: a szódavizet négy korona helyett öt koronáért adta; hogy a kofa zöldbabért két koronával többet számított a méltányos haszonnál; hogy a suszter egy foltozásért a szakértő véleményében meghatározott összegnél 50%-al többet követelt; hogy a lakatos az előszoba kilincsét drágán javította meg; hogy a milimári 20 korona helyett 22 koronáért mérte a tejet; hogy a foltozószabó egy főhadnagynak a nadrággombját 15 koronáért varrta föl. És se szere, se száma a vendéglősök s borbélyok árdragításainak. Mikor a rendőrség razziát tart, egy szakmábavágó iparosok százával kerülnek a kir. ügyészséghez. Mint hallom most 4—500 borbély ügye kerül a sorra, kik drágán nyírtak és borotváltak. Nem régen a kávéások voltak soron, egy vidéki városban pedig a szódavízesez voltak napirenden.

Az ilyen ügyekben igazán igazságszolgáltatási luxus és pazarlás a Kúria igénybevétele. Ellenben vannak nagyjelentőségű ügyek, melyek a társadalom s közéleti érdekeit súlyosan veszélyeztetik, s melyek az általános erkölcsi züllésre vetnek világot; és ismét vannak tárgyilag nem jelentős ügyek, de bonyolult jogi s közgazdasági kérdésekkel kapcsolatosak. Ezek már a Kúriára tartoznak.

Hogy melyik kategóriába tartozik ez ügy, azt a per első bírója, a kir. ügyész dönti el, a vádnak s a szükséges nyomozó cselekményeknek az ura.

Ha a kir. ügyész a kollégialis bíróság elé viszi az ügyet, ez beharangozás ugyan arra, hogy súlyosabb lesz a vád, de viszont több perjogi garancia is van kilátásban s már a súlyosabb vád figyelmeztetés, hogy a vádlott védelemmel jól felszerelten álljon a bíróság elé. Az egyesbírói tárgyalásnak, főképen pedig a büntetőparancsnak indítványozása in pejus garanciát nyújt a vádlottnak arra nézve, hogy ügyét a közvádló is bagatellügynek nézi. Holott ma egy kiló szőlő árdragítása, vagy egy nadrág-

gomb túlborsos áron történt felvarrása ép oly eljárási szabályok szerint bonyolódik le, mintha egy pár vagon búza vagy cukor volna a bűncselekmény tárgya. Az bizonyos, hogy javasolt módosításaim eltérnek a Bp. normális viszonyokra szánt szabályaitól; de hát az egész uzsorabírósi eljárás ilyen eltérések összefoglalása, aminek korlátlan megállapítási jogával ruházta fel a kormányt az A. v. t. 9. §. 3. bek.; s amely eljárás sok helyen elevenébe vág a perjogi garanciáknak, míg javasolt módosításaim a minima non curat praetor elvén épülnek fel.

Egy komoly aggály merülhet fel, az t. i., hogy a jogegység nem fog-e azon réven szenvedni, hogy a bagatellügyekben nem a Kúria határoz felsőfokon. Hát erre válaszként az, hogy az 1916: IX. tc. hatálya idejében sohasem kerültek ezek az ügyek a Kúria elé, valamint a közönséges járásbírósi ügyek ma sem kerülnek oda. Végelemzésben pedig ott van a jogegységi per-orvoslat, melynek révén, ha a törvénysértés a vádlott terhére ütött ki, mindig lehet segíteni a hibán. Ha pedig a vádlott javára történt a törvénysértés, elméleti értékű lesz ugyan in pejus a jogegységi határozat, ez azonban nem vág a társadalom érző idegeibe, mert bagatellbűnügyekről van szó. Ilyen ügyekben pedig igazán nem nagyjelentőségű az, s semmiesetre sem szociális értékű, hogy a vádlott büntetést nem kapott; főképp ma, mikor még mindig az ország existentialis kérdései vannak napirenden, mikor még mindig a sors labdajátékától függ az ország jövőre, élete, halála, feltámadása vagy végpusztulása. *Vargha Ferenc*

Jog, igazságszolgáltatás, forradalom.*

Az októberi forradalom erkölcsi indítékait fejtegetni ma a legkényesebb feladat, különösen az e lapok hasábjain. A cikkíró urat tehát csak annyiban fogom követni, amennyiben a kérdés jogi vonatkozásokat tartalmazhat.

Az októberi forradalom sikerét két tévedésnek, illetőleg megtevésnek köszönheti. Az egyik tévedésbe nemcsak Magyarország, hanem Németország is beleesett az ú. n. Wilson-i elvek hatása alatt. Ha megállapítható lenne az, hogy ezt a tévhitet szándékosan, anyagi haszon céljából, vagy a hatalom megszerzésének céljából rosszhiszeműen terjesztették, úgy ez nemcsak súlyos erkölcsi eltévelyedés, hanem bűncselekmény, amely miatt a Bp. vagy az 1848: III. tc. szerinti eljárásnak lehet helye a cselekmény alanyai szerint. Ez a kérdés azonban *bizonyítás* kérdése.

A másik ok, amelynek az októberi forradalom sikerét köszönheti az, hogy vezérei az ország határainak fegyveres megvédését ígérték. Az önvédelmi harc végsőkéig való lefolytatása nem először volt vezérlő jelszó a magyar történelemben. Rákóczi, aki a fegyverletételt kárhoztatta, ezért, — Görgeyt viszont a fegyverletéteért ítélte el kora.

Hogyne érné tehát a vád azt a vezért, aki változtatva hirdette és valóította meg mindakettőt! De úgy az egyik, mint a másik tévedés nem a forradalomban megmozdult tömegek, hanem a vezérek tévedése, vagy hibája. Más itélni egy tömegmozgalom vezetői és maga a tömegmozgalom felett. A vezérnél sokszor bűn az, ami a tömegben erény: a könnyenbízó jóhiszeműség.

Távol áll tőlünk a szándék Rákóczi Ferenc emlékét egy erőszakolt összehasonlítással megsérteni. Rákóczi egy gyűlevész pór-csapatból oly hadsereget teremtett, amelynek voltak bár fogyatékosságai, de amely még a fegyverletétel pillanatában is impozáns volt a kor méreteihez képest. De intő példának arra, hogy még a legnemesebb emberi lélek, nagy ösök ivadéka, egymillió holdnyi földbirtok, várak és városok tulajdonosa sem ment az egykorúak vádaskodásaitól, tanubizonyosság épen Rákóczi élete, akit Turóc megye követi az ónodi gyűlésen egyenesen azzal vádoltak meg, hogy a szabadságharcot magánvagyonának gyarapítására használja fel.

Még egy momentumot tartunk csak szükségesnek kiemelni. A Rákóczi-féle forradalom szociális mozgalomnak indult és mint szabadságharc végződött, tehát ma úgy mondanók irányba balról jobbfelé tolódott el. Erre nézve elsősorban Rákóczi egyénisége volt a döntő. De a «jobbfelé való orientálódás» magának Rákóczi-nak sokszor súlyos lelki küzdelmet okozott. A jobbfelé való orientálódás hatása még nincs kellőleg felderítve. De aki látni akarja

* Az előbbi közl. 1. a 16. számban.

az idők távlatán keresztül megtisztultan egy államfő tépelődését, midőn döntenie kell, hogy az általa kormányzott hajót jobb- vagy bal irányba terelje, az olvassa el Rákóczi emlékiratainak (159. old.) azt a részét, amely erdélyi fejedelemmé való megválasztásának körülményeit írja le. Elmondja, hogy «minden erőfeszitésem ellenére nem tudtam megakadályozni egy törvény meghozatalát, amely összes erdélyi csapataimat tönkretette: nevezetesen, hogy minden nemes visszaviheti azt a jobbágyságot, aki a csapataimba beleegyezése nélkül lépett be.» (A parasztlázadás kísértete!) Rákóczi felmerült (mint mondja, «csak tőlem függött volna»), hogy a nép lelkesedését felhasználva magát a rendek nélkül fejedelemmé kiáltassa ki. De az akkori rendi alkotmánnyal nem akart szembe-helyezkedni, bár ezzel letért arról az útról, amelyen elindult, mikor pór-csapatáéén a Vereckei-szorost átlépte. Hadseregének szellemét valóban ez tette tönkre. A nemesek egyenesen elvették a kedvét jobbágyságuknak a hadviselésétől; hogy őket birtokaikra való visszatérésre bírják. A trencsényi csata «a mezei hadak» magatartása miatt vesztett el, holott a sereg számban erősebb volt a császárinál. A vezetők szívét a csillogó császári ígéretek vették meg, a nép szívéből a korszellem miatt be nem tartható fejedelmi ígéretek vették ki az erőt.

* *

Az ú. n. tanácsköztársaság jelentőségének és az ezen mozgalmat irányító rúgóknak megítélésénél a parasztlázadás szolgálhat történelmi analógiául.¹

A parasztlázadás nem lázadásnak indult. Alapja X. Leó pápa bullája volt, amely Bakócz Tamás érseket követnek rendelté Közép- és Észak-Európa egész területére és jogot adott neki, hogy a nép sorából keresztes hadjárat céljára hadsereget toborozzon. A bulla «pártütőknek nevezte azokat előre is, akik a kereszteshadjáratot akadályozták». Ez volt, — mondja Márki, — a bekövetkezett szomorú eseményeknek egyik legfőbb ürügye. A másik, hogy nem a fejedelmekhez, hanem a néphez fordult. (50.) Az indoka ennek a magyar részről kérelmezett pápai elhatározásnak, amelynek folytán Bakócz kihozta a pápától a vörös keresztet (57.) az volt, hogy a nemesi honvédelmi rendszer többé sikerre nem vezetett. Így sokan voltak azon a nézeten, «hogy egy törökellenes vállalatnak nem politikai, hanem vallásos színezetet kell adni». Kapisztrán és Hunyadi néphadseregének sikerei még élénk emlékezetben voltak. (74.)

Kísérlet volt e néphadsereggel elérni azt, amit nemesi hadsereggel elérni nem sikerült: a török előnyomulásának megakadályozását, esetleg kiűzését.

Az ország tanácsában senki sem emelt a bulla kihirdetése és a terv ellen szót, csak Telegdy (70.) kincstartó, aki felismerte, mily veszéllyel jár, ha a nép kezébe fegyvert adnak, amellyel önálló hadsereget alakíthat. De az ellenzés nem használt és a hadsereg megalakult; közjogi alapja a pápai bulla volt: a katonák nem a királynak, hanem Leó pápának katonái.

A hadsereg nem volt felfegyverezve, de nem valami összehaladt gyűlevész sereg volt. Vezetői leginkább papok voltak, — de sok deák, iparos és polgár, sőt igen sok nemes ember is.

Nem véletlen, hogy a sereg vezére Dózsa György lett. Dózsa főfő székely családból származott.² A székelyek nemesi szabadságokat élveztek, — de úgy látszik, nem tekintették mégsem egész egyenrangúaknak magukkal a magyarok. A székelység, mint külön faj (!) emléke ebben az időben még frisebb lehetett, — a székely rovásírás még ekkor használatban levő írásmód volt (konstantinápolyi nyelvemlék 1515-ből: 513. old.).

A keresztes seregre különállón kellett volna a nemesi bandériumoknak csatlakozni és azután együtt indulni a török ellen. De a nemesi bandériumok nem jöttek, ellenben közeledett a szorgos mezei munkák ideje. A parasztlázadás ideje majdnem összesik naptárilag a tanácsköztársaság idejével, 1514 május 15-től július végéig, augusztus elejéig tartott. A nemesség sok helyen

¹ Az alábbi adatokat javarészt Márki Sándor akadémiai dícsérettel nyert: Dózsa György és Forradalma 1883-ban, illetőleg 1913-ban a Magyar Tudományos Akadémia segélyével kiadott: Dózsa György című művéből vettük. A zárójelben levő számok az utóbbi mű lap-számát jelzik.

² Dózsa György törvényeinkben és krónikáinkban nem e néven, hanem Székely György néven szerepel.

megakadályozta már a bulla kihirdetését — Erdélyben egyenesen eltiltották — a ferencrendi szerzetesek csempészték be oda és a vizaknai kamarai tisztek terjesztették. De ahol a jobbágyság el akartak indulni, ott erőszakkal megakadályozták, az elindultakat visszavitték, sőt családjaikon állottak bosszút. Mezőtúron került először súlyosabb összetűzésre a sor, ahol a vörös keresztet számár farkára kötötték; az összetűzésnél elfogott parasztokat Budára küldték, ahol őket karóba húzták. (203.) «Így minden baj Túr mezővárosában kezdődött», mondja Márki.

Dózsa és serege e hírekre kezdett lázongani. A seregben egyébként számosan voltak külföldet járt diákok, iparosok, hajduk, akik hírt hoztak a svájciak csodálatos parasztköztársaságáról, a huszita mozgalmakról és akiknek a lelkében már a protestánsizmus szelleme kezdett ébredni. Különösen nagy volt az alsópapság elkeseredése, akik ébren tarthatták a parasztságban azt a «tévhitet», hogy ők állanak a törvényes alapon és azok a törvény ellenségei, akik a kihirdetett bulla foganatba vételét megakadályozták. (156., 157.) A szakítás akkor történt meg, mikor Dózsa ellenszegült annak a parancsnak, amely a keresztesek további toborzását megtiltotta és őt a harctérre küldte.

Dózsa a parasztságnak jogegyenlőséget és földosztást ígért, ez a vezérek korabeli jogegyenlőségnek és földközösségnek felelt volna meg. (191.)

Különös figyelmet érdemel az, hogy az ország területének mely részei és népességének mely elemei vettek részt erősen a parasztlázadásban. Nagyon erősen vett részt a Duna—Tisza köze, Kecskemét (!) kivételével, amely ellenállásra is tett kísérletet. (180.) A Tiszántúl kun részeiből és a tiszántúli vármegyékből sűrű rajokban jött táborába a jobbágyság és a nemes urak is. De a legsűrűbb tömegben és a nemességet legjobban magukkal ragadva Szabolcs, Zemplén megyében, de főleg Magyarország északkeleti részében, Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros megyében terjedt el a fölkelés, ahol a nemesek közül sokan éppolyan szegények voltak maguk is, mint a jobbágyság. Márki felsorolja a parasztlázadásban résztvevő nemes urak nevét. Erre azért vannak megbízható adatok, mert a «hűtlenségbe esett» nemes urak birtokait a megbízható nemesek kapták, így nagyon sokat maga Werbőczy és családja. (A vádak igazolására a parasztlázadás leverése után minden megyében megindult az eljárás.) Mint kuriózumot közöljük Márki nyomán, hogy a parasztlázadásban részt vett és birtokát veszítette a főnagytartó Kaplony nemzetségből, ehhez képest a Károlyiakkal egy töből, eredt *Vetéssy*-család. (333.) Egy *Vetéssy* később Rákóczi oldalán is nevezetes szerepet játszott.

A Dunántúl is elterjedt a parasztlázadás, csak három megye népe állott egységesen ellent a vöröskeresztes «csábításnak», a Vendée szerepére már ekkor predestinált: Sopron, Vas és Zala. Ezek egyenesen szöveteztek: a keresztesek-kurucok ellen.

Ulászló király a parasztlázadás leverése céljából, midőn a nemesi sereget Dózsa szétverte, külső segítségért is folyamodott. De a parasztlázadást mégis magyar sereg verte le, a Zápolyáé, aki a lázadók által elkövetett kegyetlenkedésekért irtózatossá vált. Mint ez az akkori elvadult erkölcsök között szokás volt, a foglyokat, mint Dózsa előbb, úgy Zápolya sem kímélte és «negyven, mások szerint hetvenezer paraszt vére áztatta Magyarországnak a nemesek vérével is bőven öntözött mezeit». (508.) A parasztközhöz csatlakozott nemesek sorsa sem volt irigylendő. Bár sokan és joggal védekeztek, hogy *terror* hatása alatt csatlakoztak a parasztlázadáshoz, a hűtlenség vádjától nem menekülhettek, hacsak magától a királytól, vagy Zápolyától, vagy valamely hatalmas főúrtól «igazoló iratot» nem nyertek. Ilyen igazoló iratok fennmaradtak. (442.)

Októberben kezdődött meg a jobbágyság felkelést megtorló országgyűlés. Az 1514: XIV. tc. büntetésül az összes jobbágyságtól elvette a szabad költözködés jogát és őket földesuraik kizárólagos és örökös szolgáláivá tette. «S ezzel a szerencsétlen XIV. paragraffussal kezdődik Magyarországon — a török hódítás kora» — mondja Márki. (516.)

Figyelemreméltó, hogy a forradalmi szellem mennyire megmaradt az országnak azon a területén, amelyet hatalmába kerített.

Zápolya, akinek életében még két *székely* lázadást 1515-ben és 1519-ben kellett elfojtania, a parasztságról élete utolsó napjaiban így nyilatkozik: «Odahajlik, amerre a szél fúj. Ma jöjjön a török és megcsókolja kaftánját. Holnap jöjjön a magyar, annak hizelkedik. Holnapután pedig jöjjön a német, azt áldja.

Örökké csak maga hasznát keresvén, hazáját, ha kell, el is tagadja.» Nem sejtette, hogy a sors rendelkezéséből a saját maga vezérlő eszméjét: a nemzeti királyságot, utódainak: az erdélyi fejedelmeknek közjogi állását, — a fia által felvett protestáns hitet, — éppen azok az országgrészek és népelemek védelmezték meg leghívebben: az északkeleti jobbágyság és szegény nemesség, a jászok, kunok és a hajduk, akiket «cruciates» név alatt megsemmisített és akik kuruc név alatt éltek tovább és élnek ma is a köztudatban...

E történelmi visszapillantáshoz nem fűzünk megjegyzéseket. Csak egy észrevételre szorítkozunk. A forradalom elmenekült hívei az ellenforradalmat, az ellenforradalom hívei a forradalmat a külföld előtt borzalmas vádakkal illették és illetik. A külföld szívesen hisz mindkét félnek; a vádaskodók nem egymásnak, hanem az országnak ártanak, mert a külföld a vádaskodásból nem a pártok és irányok neveit jegyzi meg, csak az ország nevét. «ahol ilyesmi megtörténhetik». Minden, az európai égboltozat felől röpített sárdarab a természet kérlelhetetlen törvényénél fogva erre a földre hull vissza. Ez azonban politikai kérdés és nem a helyre tartozik.

Azonban a vádaskodók a tudomány nézőpontjából is súlyos hibát követnek el. Úgy a külföldön, mint a Magyarországon lefolyt társadalmi mozgalmak, forradalmak tanulságai azt bizonyítják, hogy sem a forradalom, sem az ellenforradalom nem kívánt sem a közönséges gyilkosságok, sem a halálos ítéletek formájában annyi áldozatot, mint a mennyitől a megmozgatott tömegek nagy számára, az ellentétek élességére, a háborúokozta elvadulásra és a fegyverek technikai fejlettségére való tekintettel tartani kellett. A külföld előtt jogos büszkeséggel lehetne hivatkozni arra, hogy úgy a forradalomban, mint az ellenforradalomban nagyszámmal akadtak oly férfiak, akik életüket veszélyeztetették, hogy megfékezhesék az indulatokat. Ez a valóság történelmi távlatból, de ezt a távlatot elhomályosítja a gyűlölet: a szerencsétlen emberek és szerencsétlen nemzetek egyetlen fényűzése.

(Bef. köv.)

Dr. Móra Zoltán.

Vétség, mint rögtönítelő eljárás tárgya.

— Epilógus a nyugatmagyarországi fölkelők ügyében. —

A budapesti kir. ügyészség köztudomás szerint rögtönítelő eljárást indított a nyugatmagyarországi fölkelők ellen, az 1878. évi V. tc. 161. §-ába ütköző, jogosulatlan toborzás útján elkövetett «lázas» bűncselekménye miatt. Nem kívántunk ehhez a kérdéshez hozzászólni addig, míg az eljárás folyamatban volt. Minthogy azonban az ügyészség a rendes eljárás elé utalta át az ügyet, a hírlapi közlések szerint azon okból, mivel úgy találta, hogy a bizonyítási eljárás a bűnper anyagának terjedelmes volta miatt a háromnapos törvényes határidőn belül befejezhető nem lett volna — ennél fogva az ügy megszűnt statáriális természetű lenni s így nem vétünk a kir. ügyészséggel — mint hatósággal szemben kötelező jogászai diszkreció ellen, ha utólag vizsgálat tárgyává tesszük, törvényes volt-e a kir. ügyészség eljárása? Törvényes volt-e t. i. abból a szempontból, hogy lehetett-e a Btkv. 161. §-a alapján a rögtönítelő eljárást egyáltalán megindítani? Az az eljárás az ügyészségnek, hogy az ügyet a rendes eljárás elé terelte, az ügyészi indoklás szerint kétségtelenül helytálló formailag, mert a 9550/1915. I. M. E. sz. rendelet 35. §-a utolsó bekezdésének megfelel, de nézetünk szerint *nem ezért*, hanem azért volt az ügy rendes bírói eljárás elé utasítandó, mivel a szóbanforgó deliktum a rögtönítelő eljárásra egyáltalán nem alkalmas (43. §.), helyesebben, ez okból a rögtönítelő eljárás egyáltalán megindítható sem lett volna.

Álláspontunk a következő:

1. Vétség miatt rögtönítelő eljárásnak nincs helye.

2. A Btkv. 161. §-ába ütköző deliktum pedig az *eljárás megindításakor* a bűnvádi perrendtartás 8. §-ának szellemében *vétség* minősítendő.

Ezen álláspontunk indokai a következők:

ad 1. «De lege lata» beszélünk. Az elméletben, mint tudjuk, nagyon sokat vitatott kérdés, vajjon helyén lenne-e a rögtönítelő eljárás vétségek miatt is? Ámde eddig az a felfogás maradt érvényben, hogy mindaddig, míg a rögtönítelő bíróság egyedül halálbüntetést szabhat ki — ide nem értve a bűnös 20 éven aluli korát és azt a kivételes esetet, amikor az elrettentős példa egy

vagy több halálos ítélet végrehajtásával már megadatott — addig a vétségeket rögtönítelő eljárás alá vonni nem szabad. Maradjunk tehát az érvényben levő tételes rendelkezéseknél.

A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről rendelkező 1912. LXIII. tc. 12. §-ának 4. pontja felhatalmazta a kormányt, hogy több rendbeli bűncselekményre kivételesen rögtönbíráskodást «állapíthasson» meg. Ezek között felsorolja a «lázáds» is. Nem mondja, hogy a lázáds «büntetetté» érti csupán. De kétségtelen, hogy a törvény rosszul van szövegezve. A törvényhozó csak a lázáds «büntetettére» gondolt és semmiesetre sem a Btk. 153. §-ának második bekezdésében meghatározott lázáds vétségére, amelynél a büntetés maximuma két évi államfogház!

De nem akarjuk a vitát fölöslegesen elszélesíteni. Készséggel elismerjük, hogy még a legrosszabb törvényszöveg is kötelező. Elismerjük, hogy de lege lata a kormánynak joga lett volna a lázáds vétségeire is megállapítani a rögtönbíráskodást, de egyben sietünk leszögezni azt a *tényt*, hogy a kormány ezzel a felhatalmazással nem élt és a rögtönbíráskodást expressis verbis «csak» büntettekre és in specie kifejezetten a «lázáds büntetettére» állapította meg. Tette pedig ezt egészen öntudatosan, mert a m. kir. minisztérium 2060.1915. M. E. sz. rendeletének 2. §-ában, a 1. pont alatt, felsorolja a gyorsított eljárás alá tartozó eseteket s itt a lázáds minden esetét, tehát a vétséget is bevonja: «a lázáds (Btk. 152—158., 161. §-ok)», ellenben ugyanezen rendelet 5. §-a következőleg rendelkezik: «Előzetes kihirdetés után rögtönbíráskodásnak lehet helye a kihirdetés után elkövetett, az 1912. évi LXIII. tc. 12. §-ának 4. pontjában megjelölt következő *büntettek*re nézve: a hűtlenségre, a lázáds büntetettére...» stb.

Ugyanezen §. második bekezdése a kihirdetést is csupán azon esetre engedi meg, ha «a *felsorolt büntettek*» fenyegető módon elharapóznak.

Am, ha valakinek még mindig kételyei volnának, úgy utalunk a 9550/1915. I. M. E. sz. rendelet. II. Fejezetére, melyben a rögtönbíráskodás szabályai körül irattak.

Ezen fejezet 25. §-a kimondja, hogy a rögtönbíráskodást kihirdetését az igazságügyminiszternek a belügyminiszterrel és a honvédelmi miniszterrel egyetértve el kell rendelni. Majd hozzáteszi: «Ugyanez a rendelet jelöli ki azt a terület és *azokat a büntetteket*, amelyekre a rögtönítelő eljárás hatályba lép.»

A 26. §. következő módon intézkedik:

«A hirdetménynek tartalmazni kell:

1. azoknak a *büntetteknek* megjelölését, amelyek miatt a rögtönbíráskodást elrendelték;

2. azt a felhívást, hogy az ily *büntettek* elkövetésekor mindenki óvakodjék.»

A 38. §. második bekezdése így rendelkezik:

«A rögtönítelőbíró, ha a terheltet a rögtönítelő eljárás alá tartozó valamely *büntettiben* egyhangulag bűnösnek nyilvánítja, ítéletében egyúttal halálbüntetést szab ki».

Végül ezen §. utolsó bekezdése szerint:

«Ha a rögtönítelő eljárás alá tartozó *büntettek*re nézve a Bp. 326. §. 1—3. pontjában említett valamelyik feltétel forog fenn, a rögtönítelőbíró a vádlottat ítéletével felmenti».

Hisszük, hogy ezek után senkinek sem lesz kétsége afelől, hogy ma érvényes jogunk szerint vétségek nem képezhetik a rögtönítelő eljárás tárgyát.

ad 2. Nehezebb kérdés, hogy a Btk. 161. §-ában meghatározott deliktum büntett-e, avagy vétség?

Maga a Btkv. 161. §-a nem mondja meg. Ez a §. nem minősít, csak azt jelzi, hogy az ezen §-ban körülírt cselekmények tettése «lázáds követ el és két évtől öt évig terjedhető államfogházzal... büntetendő».

Ítélet után természetesen nem lehet többé vita a kérdés, mivel vagy öt éven aluli kiszabásban fogja a bíróság a büntetési tételt alkalmazni s akkor a konkrét esetet vétségnek fogja minősíteni, vagy pedig kiszabja a maximumot, öt évet és akkor büntetettnek fogja azt minősíteni.

Amde a jelen esetben, t. i. a rögtönbíráskodás alá vonhatóság fennforgásának kérdésében minősíteni kell a deliktumot *ítélet előtt*, helyesebben még az eljárás megindítása előtt. Fel kell tehát vetni a kérdést, hogy szabad-e egy oly deliktumot, melyet maga büntetőtörvény *kifejezetten* nem minősít, büntetettnek minősíteni egyedül azon az alapon, hogy a törvényben meghatározott büntetési tétel «öt évig terjedhető államfogház»? vagyis egyedül

azért, mert meg van adva a *lehetősége* annak, hogy az ítélet majd büntetett fog megállapítani? Felfogásunk szerint nem szabad s ezt a felfogást követi a gyakorlat is. Így vétségnek kell minősíteni a Btkv. 298. §-ának utolsó bekezdése szerint minősülő párvialdal deliktumát, ha valaki ellenfelét megölte, mikor t. i. a deliktum büntetési tétele: öt évig terjedhető államfogház.

Felfogásunk és a gyakorlat helyességét igazolják a következők:

A Bp. 8. §-a úgy rendelkezik, hogy a bűnvádi eljárás *megindításánál* a bűncselekménynek a büntetőtörvényekben megállapított minősítése irányadó. Ez a minősítés fontos lehet a hatáskör, eljárás minősége, elévülés kérdése szempontjából. Úgy, de a Btkv. sokszor nem minősít kifejezetten. Így a 161. §. esetében sem. Ilyenkor a Btkv.-ben előírt büntetési tétel lesz irányadó és pedig a Btkv. 20. §-a szellemében, mely szerint a halálbüntetés, fegyház és börtön kizárólag büntettek, a fogház pedig kizárólag vétségekre nyer alkalmazást. «Az államfogház, ha az öt évnél rövidebb tartamra *állapíttatik meg*, vétség, ha pedig öt évi vagy azon felüli tartamban *állapíttatik meg* büntett esetében *alkalmazandó*».

Ez a rendelkezés (a 20. §-nak az államfogházra vonatkozó része) a lehető legszerencsétlenebbül van megszövegezve. Ép az ellenkezőjét mondja annak, amit mondani akar. A törvény t. i. a korrekcionálizációt akarta kodifikálni, ami azt jelenti, hogy ha valamely deliktumra a bíró öt éven aluli államfogházat szab ki, akkor az a deliktum vétség lesz, tekintet nélkül arra, hogy mekkora tartamban állapítja meg a büntetési tételt a törvény, ez pedig annyit jelent, hogy a korrekcionálizáció következmény, folyománya az arbitrárius tevékenységnek. A törvény szavai épen fordított gondolatmenetet mutatnak: «... vétség esetében alkalmazandó» azt jelenti, hogy a deliktum előbb vétséggé minősül valaminő alapon s akkor azután a bíróság öt éven aluli államfogházat köteles alkalmazni! Az ugyanis kétségtelen, hogy a büntetési tétel *megállapítása* a törvény dolga, míg az *alkalmazás* a bíróságé s így a «megállapítás» korábbi, mint az «alkalmazás».

Ez azonban a kisebbik baj. Elvégre is ismerjük a törvényhozó intencióit (v. ö. a miniszteri indokolást a Btkv. 20. §-ához), s így ki tudunk igazodni. Nagyobb hiba az, hogy a törvényhozó a különös rész szövegezésénél már elfelejtette, hogy a kerek öt évi államfogházat a 20. §-ban büntettek büntetésének jelölte meg és ennek dacára némely deliktumra — többek között a 161. §-ban körültk lázádsra is — «öt évig terjedhető» államfogházat állapított meg, ami büntetőjogunkban abszurd dolog, mert magába zár vétségi és büntetti büntetést is. Ép ilyen abszurd büntetési tétel volna, ha valamely deliktumra *három hónapi fogháztól egy évig terjedhető börtön* lenne megállapítva.

Amde akárminő abszurdum, *tény*, hogy így van, a 161. §-ban (és több másban) meg van ez a kumuláció. Hogyan tegyünk most már eleget a Bp. 8. §-ának, mikor a törvényben meghatározott büntetési tétel szerint a deliktum nem vétség, nem is büntett, hanem valami *hermaphrodita* deliktum, t. i. mindakettő együtt? Lássuk!

Az «öt évig terjedhető államfogház» minimuma egy nap, maximuma 1825 nap. (5×365.) A büntetési tételben tehát a vétségi büntetés 1824 nappal, míg a büntetti egyetlen egy nappal van képviselve. Ily körülmények között, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a statisztika szerint a szabadságvesztési büntetési tételek maximumának alkalmazása elég ritka, nyugodtan mondhatjuk, hogy a Btkv.-ünkben öt évig terjedhető államfogházzal sújtott deliktumok az ítélet meghozatala előtt, vagyis az *eljárás megindításakor* vétségnek minősítendők.

Igaz, hogy még így is marad a dolognak egy kis szépség-hibája. Ebből a megoldásból ugyanis az következik, hogy megvan a lehetőség arra, miszerint valamely a törvényben megállapított büntetési tétel alapján vétségnek minősülő deliktum utóbb az ítélet folytán büntetté minősül, ha t. i. a bíróság a konkrét esetben az öt évi maximumot alkalmazza. Ez az eljárás a korrekcionálizációnak épen az ellentéte lenne, amire a törvényhozó nem gondolt. Amde ez a szépség-hiba nem lényeges. Sokkal lényegesebb hiba volna az ellenkező felfogás, t. i. a szóbanforgó deliktumoknak büntetté minősítése, mert ebből súlyos következmények folynának — vádlott terhére. Már pedig ne feledjük el: «in dubio pro reo!»

Dr. Gábor Gyula.

A kóserhús és húsneműek árúsításának szabályozása.

«A kóserhúsneműeknek az izraelita hitközségi tagok részére való szolgáltatása a hitközségek kizárólagos joga.» Ezt az alapelveket a 48,151/88. sz. kereskedelmi miniszteri rendelet már kimondotta. Ennélfogva tehát az alaprendelet szerint kóserhúsneműeket csakis az árúsíthat, aki 1. az ipartörvényben előírt feltételeknek és kötelezettségeknek megfelel, 2. és hitközségi jogosítvánnyal rendelkezik.

Az alaprendeletből tehát kétségtelen, hogy az alaprendelet a «húsneműek» árúsítását vonta elsősorban szabályozása körébe. Más és nem a hús és húsneműek fogalmi körébe tartozás kóserételneműek árúsítása az ipartörvényben foglalt korlátozásoktól és egyéb közigazgatási intézkedésektől eltekintve nincsen e rendeletben semmiféle az állami hatóságok által kiadott kényszerű egyházi ellenőrzésnek alávetve.

Báró Láng Lajos kereskedelmi minisztersége idején a kérdés újabb szabályozást nyert. A kereskedelmi miniszternek a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterrel egyetértően kiadott 1902 december 31-én kelt 78,372/1902. VIII. sz. rendelete ugyanis kimondja, hogy bár a kóserhús árúsítása nem tartozik a szabad ipar körébe, hanem az izraelita hitközség kizárólagos jogát képezi, minélfogva kóserhúst csak annak szabad árúsítani, aki erre az illető községben fennálló izraelita hitközségtől engedélyt nyert azonban dacára a kifejezett tilalomnak, s dacára annak, hogy a rendelet kibocsájtója a tilalomnak a rendelet szövegéből kivehetőleg büntető szankciót is akart adni, a kóserhús engedély nélkül való árúsításának ténye a rendelet alapján még nem büntethető. Az idézett rendelet 4. §-a ugyanis nem foglal magában önálló büntető szankciót, hanem csupán az ipartörvény 58. §-ra és a 157. §-nak a) pontjára utal, midőn kijelenti, hogy az idézett törvényszakaszok alapján büntetendő az, ki az izraelita hitközség engedélye nélkül oly felírást vagy megjelölést használ, hogy ő kóserhúst árúsít, míg a rendelet 5. §-a, mely már önálló büntető szankciót foglal magában, csak az állatoknak engedély nélkül az izraelita vallás által előírt szertartásnak nem megfelelő módon történt levágását, vagy levágatását rendeli büntetendőnek.

«A rendelet megalkotásakor a 4. §. volt az, mely a fentebb jelzett tilalomnak büntető szankciót kívánt adni; a 4. §. szövege szerint ugyanis a 157. §. a) pontja alapján büntetendő az, ki az izraelita hitközség engedélye nélkül kóserhús árúsítását jelző jelvényeket vagy felírásokat használ, vagyis a rendelet 4. §-a az ipartörvény 58. és 157. §. D) pontját ez esetben úgy magyarázza, hogy az idézett törvényszakaszok alapján büntetendő a kóserhús árúsítását jelző feliratoknak engedély nélkül való használata abban az esetben is, ha az illető tényleg kóserhúst árúsít. A törvényt azonban így magyarázni nem lehet, s az idézett törvényszakaszok alapján csak az büntethető, ki a jelzett feliratokat használja, anélkül, hogy kóserhúst tényleg árúsítana.» Ez szó szerinti idézet a rendeletből!

Mindezek folytán a belügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök és a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterekkel egyetértőleg és hozzájárulásukkal az idézett rendelet 4. és 5. §-nak módosítását határozták el és pedig a 4. §-t olyképp találták módosítandónak, hogy azzal az ipartörvény 58. és 157. §. a) pontja alá csakis oly kihágási esetek vonassanak, amelyek az idézett törvényszakaszok helyes és egyedül elfogadható értelme szerint tényleg csak arra az egyénre nyerhessenek alkalmazást, aki kóserhús árúsítását jelző jelvényeket vagy felírásokat használ, tényleg azonban nem kóserhúst, hanem más húst árúsít.

A 4. §. első bekezdésének szövegét ennélfogva következőképp állapították meg: «Az 1884: XVII. törvénycikkben foglalt ipartörvény 58. §-a, illetve 157. §-nak d) pontja alapján az iparhatóságok által 40—4000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki cégén, üzleti helyiségén, nyomtatványain, vagy hirdetésin oly megjelölést használ, hogy kóserhúst árúsít, tényleg azonban nem kóserhúst árúsít, hanem más húst árúsít.»

Az 5. §-t olyképp találta módosítandónak, hogy az e szakaszban foglalt büntető szankció alá vonassék az is, aki kóserhúst anélkül, hogy erre az elárúsítás helyén (községben, városban stb.) fennálló izraelita hitközségtől engedélyt nyert volna. Ezen szakasz első bekezdésének szövegét következőképp állapították meg: «Kihágást követ el és a rendőrhatóságok által 100 K-ig terjed-

hető pénzbüntetéssel, ismétlés esetén pedig, ha előbbi cselekménye elkövetésétől számítandólag még két év el nem telt, 200 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki kóserhúst árúsít anélkül, hogy erre az elárúsítás helyén fennálló izraelita hitközségtől engedélyt nyert volna, továbbá az, ki az említett engedély nélkül állatot az izraelita vallás által előírt szertartásnak megfelelő módon levág, vagy levágat.»

E rendelkezésben rögtön szembetűnik, hogy az új rendelet az alaprendeletől eltérően a módosított 4. és 5. §-aiban már nem a «húsnemű», hanem a «kóserhús» kifejezést használja. Már pedig «kóserhús» alatt mást nem lehet érteni, mint a nyers állapotban levő feldolgozatlan húst, míg «húsnemű» kifejezés alatt feldolgozott állapotban levő árú értendő. Tehát ebből következően kétségtelen, hogy az újabb rendelet csak a nyers kóserhús árúsítását korlátozza, míg húsneműek (szalámi, füstölt hús stb.) eladása nincsen korlátokhoz kötve és azt, ha az árú igazolhatóan kóser, megfelelő felügyelet és ellenőrzés alatt készült, nemcsak a készítés helyére illetékes hitközség területén, hanem máshol is lehet árúsítani.

Igaz ugyan, hogy ez a jogszabály hitközségeket anyagi érdeklükben sérthet, de a rendeletalkotó előtt ez a szempont lebegett, hogy lehetséges az, miszerint több munkást foglalkoztató, jól berendezett kifogástalan gyárak létesülnek és ezek előtt, ha azok tényleg a vallási szabályok szemmel tartásával dolgoznak, nem lehet elvenni a létezés lehetőségét.

Támogatja ezt az álláspontot a kereskedelemügyi miniszter 1897 február 24-én kelt 6651. számú rendelete is, amely szerint «a más hitközségbelieknek, vagy a külföldi kivitelre szánt kóserhús a 48,151/88. számú rendelet alá nem esik és az ily célú kóserhús elárúsításáért az illető hitközség az úgynevezett Gabella-díjat nem követelheti, illetve ezen követelés hatósági támogatásban nem részesíthető.

Igy tehát kétségtelen az, hogy «kóser szalámi» kóser füstölt hús jelzésű árú árúsítható akkor, ha az tényleg kóser és árúsítható a X helyen készült, gyártott árú a ország bármely városában anélkül, hogy az árúsító cselekmény ez okból büntetés alá eshetne.

Kétségtelen azonban az is, hogy az állapot nem helyesítható és szükséges volna, hogy az illetékes körök e kérdés jogi és rendeleti úton való rendezésével mielőbb foglalkozzanak. A tárgyaláson első szempont, a valláson felül kell, hogy a hitközségek anyagi helyzete legyen, de természetesen nem szabad szem előtt tévesztetni, azt a számos existenciát sem, akiket ez súlyosan anyagiag érint.

Dr. Sebeők Dezső.

Tekintettel a papiros árának, valamint a munkabérnek emelkedésére, lapunk előfizetési árát is fel kellett emelnünk.

A «Jogtudományi Közlöny» előfizetési ára a Döntvénytárral együtt negyedévre 220 K, Döntvénytár nélkül 160 K.

Szemle.

— **Az öngyilkosság,** amióta a felvilágosodási kornak büntetőjogi destrukciója megdöntötte a kánonjognak idevágó szabályát, nem tartozik a büntetendő cselekmények közé. Kódexünk (283. §.) nem is a részesség formájában, hanem mint delictum sui generis tettesét bünteti azt, «aki valakit öngyilkosságra reábir». Semmi kétség, hogy e reábirás lélektani determinálást jelent, amely az öngyilkos elhatározását eredményezi. Szó férhet ahhoz, hogy úgynevezett ellenállhatatlan erő vagy fenyegetés (Btk. 77. §.) esetében beszélhetünk-e reábirásról? Nyilván nem, mert az ellenállhatatlan erő vagy fenyegetés kizárja a beszámíthatóságot, a felbujtás pedig feltételezi. Ha tehát valakit, mint mondani szokás, öngyilkosságba kergetnek, tehát az öngyilkosnak akaratelhatározása, épen a pszichikai kényszernek ellenállhatatlansága miatt, ki van kapcsolva, a Btk. 283. §-a, amely tartalmilag

felbujtási cselekmény, nem nyerhet alkalmazást. De vajjon józan ésszel felérhető-e, hogy a kevesebb: az öngyilkosságra való reábirás büntethető, a több: az öngyilkosságra való pszichikai kényszerítés büntetlen maradjon? Ezt a dilemmát nemcsak Binding, de még a legkonstruktívabb magyar kriminálista: *Angyal Pál* is, helyesen akképp oldja meg (Tankönyv II. 360.), hogy «mint az emberölés közvetett tettese büntetendő az a látszólagosan reábiró tevékenységet kifejtett egyén, aki *beszámítási képességgel nem bíró egyént* vitt bele az öngyilkosságba, vagy *kényszert* alkalmazott». Ügylátszik azonban, hogy a kir. ügyészség, amely a Landau-ügyben a vádat képviselte, elfelejtett e nem is vitás jogi tételnek Angyal tankönyvében utána lapozni, nyilván, mert nem akarta gyakorlati érzékét az elmélet metelyező hatásának kitenni. És e sorok írója is úgy érzi, hogy bocsánatot kell kérnie, ha nem bírván professzori természetéről leszokni ismét kénytelen szemináriumot, az az — bocsánat — repetitoriumot tart. De mentse meg, hogy ezt holdog emlékü Vécsey Tamás tankönyvének hatása alatt tette, amelyben oly szépen volt olvasható a *római* jogászokról: «Szerencsés férfiak ők! Az ő elméletük gyakorlatibb, gyakorlatuk elméletibb volt a miénknél.»

— **A létminimum a végrehajtási törvényben.** A létminimum a szegénység és jólét határvonala, amely nemzetenként, osztályonként, sőt nemenként más-más lehet. A létminimum a társadalmi politika fogalma az életfenntartásra elengedhetetlenül szükséges eszközök megjelölésére, amelyen alul az egyéni illetőleg a családi szükséglet kezdődik. A végrehajtási törvény is számol a létminimummal, amelyet a foglalat alól mentesít. Az úgynevezett létminimum mentességet élvez: azaz a törvények nem engedik meg, hogy a végrehajtás az adósságot a megélhetés alapfeltételeitől fossa meg s az éhhalálnak tegye ki. Az újabb szociális irány ezt a mentességet a *homesteadre*, a családi tűzhelyre általában ki akarja terjeszteni. Hogy mi volt a törvényhozó intenciója akkor, amikor a végrehajtási törvénybe is bevitte a létminimum fogalmát, megtudjuk, ha elolvassuk a végrehajtási törvényjavaslat indokolását, amely szerint a napidíjaknak és a munkabéreknek bizonyos korlátig a végrehajtás alól való mentesítését «méltányossági» tekintetek és az indokolja, hogy az ilyen még csak jövőben kiérdemlendő illetményeknek egészben való végrehajtás alá vonása azt eredményezné, hogy a végrehajtást szenvedő az alkalmazásból elbocsájtatnék és a végrehajtató kielégítést még sem nyerhetne.

A végrehajtási novella 12. §-a értelmében «a napidíjaknak csak a napi öt koronát meghaladó része vonható végrehajtás alá. Munkabéreknek, ha azokat napszám vagy hétszám szerint fizetik, csak az a része vonható végrehajtás alá, amely a napi öt koronát kitevő összeget meghaladja». Ezt a létminimumot egy háborús rendelet a fokozódó drágaságra való tekintettel 7 korona 50 fillérre emelte fel.

Ma az a helyzet, hogy a végrehajtási törvénynek a létminimumra vonatkozó intézkedései nem veszik figyelembe a viszonyokat és így igen gyakran megtörténik, hogy a munkás keresetének a napi 7 korona 50 fillért meghaladó részét letiltják. Érthető a rendelkező közeg, akit a végrehajtási utasítás betűi kötnek, de vajjon azok akitől függ ennek a megváltoztatására teendő javaslat kezdeményezése, miért nem gondolnak arra, hogy naponta 10 deka kenyérrel mégsem lehet eltartani egy családot.

Dr. Korányi Dezső.

— **Ajándékozás hatálytalanítása és turpis causa.** Az a körülmény, miszerint a megajándékozott az ajándékozónak nem rokona, az ajándékozásnak vastag hálátlanság okából való hatálytalanítását nem befolyásolhatja. Ha a jó erkölcsökkel ellenkező magatartás úgy az ingatlan ajándékozója, mint a megajándékozott részéről is fennforog, a köztük létesült (telekkönyvileg is foganatosított) ajándékozás hatálytalanítását egyedül turpis causa alapján az ajándékozó nem igényelheti. (Kúria V. 5612/1921.). A turpis causa azonban nem zárja ki az előbbi állapotnak más alapon — pl. az egyik félnek a másik fél rovására méltánytalanul történt gazdagodása okából — való helyreállítását.

— **Anyós befogadása mint elhagyási ok.** Ha a házasság sohasem laktak együtt a férj anyjával, a nő a házi béke

érdekében jogosan tiltakozhat anyósának házukba való befogadása ellen, és pedig tekintet nélkül arra, hogy anyósa házastárs természetű-e vagy sem. Amikor pedig meggyőződik férje szándékának komolyságáról és arról, hogy anyját rövid időn belül magához fogja venni, jogosan szüntetheti meg az életközösséget és nem köteles bevárni az általa ellenzett terv megvalósítását. Ha ezután a férj tényleg magához veszi anyját, a nő az életközösség helyreállítására irányuló felhívásnak — mindaddig, míg anyósa a háztartásban van — eleget tenni nem tartozik. (Kúria III. 6151/1921.).

— **Özvegyi jogra érdemtelenség.** Az 1894:XXXI. tc. 83. §-ában megszabott hathavi határidő az özvegyi jog megszüntetése iránti keresetre nem alkalmazható. Az örökösök megbocsátatják az özvegynak, hogy idegen férfival ágyasságra lépett; és a megbocsátás folytán az özvegy az érdemtelenség vagyoni következményei alól szabadul. De az, hogy az örökösök az özvegyi jog megszüntetése iránti keresetet az ágyassági viszony megszünte után csak néhány hónappal tették folyamatba, megbocsátásnak nem tekinthető. Az érdemtelenné vált özvegy a kereset beadása napjától beszedett jövedelmeket kiadni tartozik. (Kúria I. 2897/1921.) Másként az özvegyi jog korlátozása iránti keresetnél, ahol az egész hagyaték hasznélvezete a korlátozó ítélet jogerőre emelkedéseig az özveget illeti. (Magánjogi Dtár X. 178. sz.)

— **Turpis causa** Gyógyszereknek Magyarország területéről való kiszállítása a m. kir. pénzügyminiszter engedélye nélkül — pusztán a megszálló oláh katonai hatóság engedélyével — 1919. év őszén tilos volt. Felperes megbízta az alperest azzal, hogy vesztessze meg az oláh katonai hatóság gyógyszerészeti előadóját és ily módon szerezzon szállítási engedélyt. Az alperesnek ez alkalommal átadott összeg visszafizetése iránti kereset el volt utasítandó, mert a megbízás a jó erkölcsökbe ütközvén és tiltott cselekményre irányulván, alapjában semmis volt, amiből folyólag sem az ígért szolgáltatás teljesítése, sem az adott szolgáltatás visszatérítése bírói úton nem érvényesíthető; de az eredeti állapotba való visszahelyezésre sincs kellő alap: mert az adott esetben a megbízást adó felperes cselekménye az, amely súlyosabb beszámítás alá esik. A per folyamán a visszafizetés iránt létrejött megállapodás sem teszi a követelést bíróilag érvényesíthetővé. Az, hogy a turpitude az alperes részéről is fennforog, nem mentesítheti a teljesen perverzeses felperest a perköltségek viselése alól. (Kúria II. 4835/1921.).

— **Hozomány, külön vagyon, közszerzemény.** I. Hozománynak csak az tekinthető, ami a házassággal járó terhek könnyebben való elviselhetése végett kifejezetten (?) hozományul adatik át a férjnek. — II. Az a jogszabály, amely szerint a külön vagyon értékelkedése nem közszerzemény, csak oly esetben alkalmazható, amidőn a külön vagyon önmagától, a viszonyok változása következtében, nem pedig munka avagy befektetés folytán emelkedett értékében. (Kúria III. 4904/1921.).

— **Özvegyi jog.** A szabad kir. város polgárának özvegyére a volt jobbágyság örökösödését szabályozó 1840:VIII. tc. 18. §-ának a második házastárs özvegyi jogára vonatkozó rendelkezései alkalmazást nem nyerhetnek. Az ilyen özvegy az egész hagyaték hasznélvezetére jogosult és ez a jog a leszármazó örökösök kérelmére is csak annyiban szorítható meg, hogy az özvegy a férjével közösen bírt és az ő egyéni szükségleteinek mérvét felül nem haladó lakáson kívül, a férj társadalmi állásának és vagyoni viszonyainak megfelelő ellátásban részesüljön. (Kúria I. 6139/1921.).

— **A hivatalos lapban közzétett, de nem kézbesített kinevezés.** A kinevezés a kinevező szervnek a kinevezendő személyhez intézett nyilatkozatával, nevezetesen a kinevezést tartalmazó okiratnak a kinevezett személy részére, az erre nézve előírt szabályok szerint való kézbesítésével vehető joghatályosan megtörténtnek. A kinevező szervnek ezt megelőzőleg a kinevezés körül végzett ténykedése (közzététel a Máv. hivatalos lapjában) csak a belső ügymenet rendjére tartozó előkészületi cselekmény jellegével bír, amelyből a kinevezendő személy a maga javára jogot nem érvényesíthet. (Kúria II. 2366/1921.).

— **A lakás megválasztásának joga.** Jogszabály ugyan, hogy a lakás megválasztásának joga a férjnek, mint a család fejét illeti meg, ámde a férjnek ez a joga korlátozva van azzal, hogy a nő férjét csak oly lakásba köteles követni és abban vele együtt lakni, amely a házassági életközösség zavartalan folytatására alkalmas. A férj a nő tiltakozása ellenére költözött el az új lakásba

és fogadta be oda szüleit, két nővérét s ezeknek három gyermekét. Nyilvánvaló, hogy az ily népes lakás, főleg ha a férj a lakókat neje tiltakozása ellenére fogadta be, a bensőséges természetű házassági életközösség zavartalan folytatására nem alkalmas. Ilyen lakásba a nő férjét követni nem tartozott; a házassági életközösség megszűnését, eszerint a férj vétkes magatartása idézte elő, aki ebből folyólag nőtartás fizetésére kötelezendő. (Kúria III. 4182/1921.)

— **Halálesetre szóló ajándékozás fogalma.** Halálesetre szóló ajándékozásnak csakis az olyan ajándékozás tekintendő, amely a túlélés feltételéhez van kötve, vagyis ha a megajándékozott csak az esetben részesül az ajándékozó által részére juttatni szándékolt értékben, ha az utóbbit túléli, nem pedig az olyan ajándékozás is, ahol az ajándékozó halálának napja csakis a telekkönyvi tulajdonjog bekebelezésének időpontjául van meghatározva. (Kúria V. 5046/1921.)

— **A szállodás objektív felelőssége.** Nem gondatlan a szállodai vendég, aki a ruháit a szekrénybe el nem zárja, hanem azokat a szobában hagyva, távozásakor a szobát bezárja s a szoba kulcsát a portásnak átadja. A szállodás, a rendszerint személyes használatra szolgáló ingók tekintetében, az ő objektív felelősségét, hirdetményekkel és figyelmeztetésekkel, magáról el nem háríthatja. (Kúria VI. 6119/1921.)

Pályázati hirdetmény.

A Sárospataki ref. Főiskola igazgatósága pályázatot hirdet két jogakadémiai tanszékre. Az egyiknek tárgya: *a római jog*; a másiknak tárgyai: 1. *közgazdaságtan*, 2. *a magyar állam statisztikája*. Heti óraszám mindkettőnél tíz.

Rendes tanárrá választható az, akinek egyetemi magántanári képesítése van, rendkívüli tanárrá a római jogi tanszékre az, akinek jogtudományi, a közgazdaságtani tanszékre, akinek államtudományi doktori oklevele van.

A rendes tanár a VI-ik, a rendkívüli a VIII-ik fizetési osztályba sorozott felekezeti tanárokat megillető javadalmat élvez járulékaival együtt.

A Tiszáninneni ref. Egyházkerület Közgyűléséhez címzett pályázati kérvény keresztlevelemmel, melyből kitűnik, hogy a pályázó református, életrajzi vázlattal, a forradalmak és a megszállás ideje alatt tanúsított magatartást igazoló bizonyítvánnyal, a képesítést, az eddigi alkalmazást igazoló okmányokkal, esetleg az irodalmi működést feltüntető kimutatással felszerelve 1922 szept. 5-éig adandó be a jog- és államtudományi kar dékáni hivatalához. A tanszéket folyó évi október hó 1-én kell elfoglalni.

A főiskola igazgatósága.

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bíró,
a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának
főnöke
által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára **180.— K** és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára **225.— K** és 13 % felár.

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(Magyar Törvénytár) és a

HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK 1921. évi kötete.

Szerkeszti dr. Térly Gyula.

Ára az előző kötetekhez hasonló tartós félévazon-kötésben **K 930.—**. Tekintve, hogy az egyes törvények hivatalos kiadásain kívül az 1921. évi törvényeknek ez az **egyetlen** kiadása, e könyv nélkülözhetetlen segédeszköze minden gyakorlati jogásznak. Ugy ezt, mint az előző köteteket havi **részletfizetésre** is szállítjuk.

A

Jogtudományi Közlöny Döntvénytára

Büntetőjogi Döntvénytár:

II., V—XIV. kötet, kötetenként ———— K 100.—

Hiteljogi Döntvénytár:

I—XIV. kötet, kötetenként ———— K 100.—

Közigazgatási Döntvénytár:

I—XIV. kötet, kötetenként ———— K 100.—

Magánjogi Döntvénytár:

II., VI—XIV. kötet, kötetenként ———— K 100.—

Perjogi Döntvénytár:

I—VI. kötet, kötetenként ———— K 100.—

A feltüntetett árakhoz 13 % felár lesz hozzászámítva.

Megrendelhető havi részletfizetésre is:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térly) ———— K 100.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912. LXV. tcz. ———— „ 40.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi) ———— „ 30.—
A börtörvény (Hampel) ———— „ 60.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878. V. tcz. ———— „ 120.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok ———— „ 24.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus) ———— „ 80.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz. (Nyári) ———— „ 80.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz) ———— „ 24.—
A polgári perrendtartás (Lánczy) ———— „ 60.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911. I. tcz. életbeléptetéséről ———— „ 30.—
A magyar sajtójog (Kenedi) ———— „ 60.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki) ———— „ 40.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi) ———— „ 140.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre ———— „ 180.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközzölletik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur egyetemi m.-tanár, budapesti ügyvéd: Paradicsom. — Dr. Cs. Sebestyén György debreczeni kir. törvényszéki bíró: A pénztartozások devalvációja. — Dr. Móra Zoltán budapesti ügyvéd: Jog, igazságszolgáltatás, forradalom. — Dr. Léderer Miksa budapesti ügyvéd: A meghitelezés jogi konstrukciója. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár XV. k. 8. ív.

Paradicsom.

Valamikor Magyarországnak hívták. Az ember ma már el sem hinné; csak fogni kellett a bevásárló kosarat, zsebredugni két-három ezüstforintost és kaptunk rajta, mi szem-szájnak ingere. Hihetetlen, de az emberek önként, minden kényszer nélkül, rendelkezésére és szolgálatára álltak egymásnak: a mosónő mosott, a cipész cipőt varrt, a pincér kiszolgált és a tejasszony tejet hozott... Szóval: paradicsom volt. A legádrágítóbbról fenevadak bárányszeliden járkáltak közöttünk, kézből ettek és túllicitálták egymást az árak lemorzsolásában. Oly rosszul ment a soruk, hogy «a pusztító verseny közgazdaságilag káros hatásainak ellensúlyozására» egyesülniök kellett, kartelleket, trustókat kellett alakítaniok, hogy a végén a portékájukra rá ne fizessenek. Szóval: paradicsom volt. És volt paradicsom, sőt tojás és zöldpaprika és tej és vaj is volt, amennyi csak kellett és a vásárcsarnokban nem a vásárló asszonyok, hanem a kofák verekedtek, ha már verekedésnek kellett lennie.

Azonban jött a háború és Németország megszervezte az éhínséget, ami nálunk is maga után vonta az árak maximálását. Ez a rendelkezés az ádrágítók jámbor gondolkodásmódjának tejét habzó sárkányvérré változtatta. Most már nem kellett kartell, hogy érdekeiket megvédjék: mintegy vezényszóra tünt el az árú abban a pillanatban, amint az áremelés tilalmát a hatóság a papírosról valóságba kísérelt meg átvinni. Az 1916: IX. tc. óta minden kormányrendszer és minden kurzus — a proletárdiktatúrát beleértve — megpróbálkozott az ádrágítás letörésével. A fő- és mellékbüntetések arzenálját a megúnságig terjedő változatokban vonultatták fel: kitiltás, az ítélet közzététele, az iparendély megvonása, az elítélést feltüntető tábla kifüggesztése, botbüntetés, kényszermunka és írott törvényben nem is kodifikált, azonban az alsórendű végrehajtó közegek törvényértelmezésében kongenialis módon megnyilvánuló «szabályszerű elbánás», mind eredménytelen maradt. Külön uzsorabíróság statáriális szigorral törkerébe minden fűszerest, kivéve azt, akit nem kap rajta; és a Kúria előljár a példaadásban, amikor közszükségleti cikknek nyilvánít az aranytól kezdve a tyúkszemvágásig mindent, aminek egyáltalán ára van.

Akiben megvan a higgadság és tárgyilagosság arra, hogy korának társadalmi jelenségeit a körülötte röpdöső jelszavaktól emancipáltan figyelje, rég tisztába jött azzal, hogy nincs az a drákói büntetés vagy az a rögtönítélő eljárás, amely rólunk ezt az istencsapását levehetné.

A magyar korona vásárlóképesége nem Makón és nem Szegeden, sőt még Zürichben sem romlik, hanem romlik azért, mert a bennünket körülvevő államok versengenek velünk a forgalom mesterséges gúzsbaszorításában, mert a bizonytalan külpolitikai helyzet az államokat teherviselőkéességük határán messze túlmenő improduktív kiadásokra kényszerítik és mert a reparációk réme az államháztartás egyensúlyának elnyerésére irányuló min-

den törekvést csirájában megfojt. Ennek a helyzetnek az egyénre való tükröződése az a kényszer, hogy jövedelmét mindenáron és minden eszközzel fokozza; s elkeseredésében mi telhetik tőle: drágítja azt, amit drágíthat. A közgazdaságnak viszont csak két rendszer között lehet választani: a monopol és a szabad forgalom rendszere között. Az előbbi nem választhatja, amikor nálunk a közelmúltban és Oroszországban a jelenben is, előtte áll az elrettentő példa, amely véres megcáfolhatatlansággal bizonyítja, hogy a javak termelésének és elosztásának centralizációja talán örökké, de ma mindenesetre kérésztülvihetetlen. Nincs tehát választása: fenn kell tartania elvben a szabadforgalmi rendszert. Ennek azonban kiinduló pontja az a számvetés, amellyel az egyéni gazdálkodó megállapítja, mily minimális ár mellett érdemes neki a termeléssel járó kockázatot, költséget, munkát viselnie. Ha az ellenérték ezt a minimumot el nem éri, az árú nem kerül a forgalomba, akármilyen szigorúan is parancsolja ezt meg neki az állam. Csak így magyarázhatni azt az örületet, hogy élelem nap-nap után szekérszámra rothad meg és válik élvezhetetlenné, mert a közönség a magas árakat nem tudja megfizetni, de az árús nem megy lejjebb az árral. Tömegjelenséggel szemben — és ez társadalmi alaptörvény — minden jogi kényszereszköz tehetetlen, mert a tömegakarathatnak az egyéni akarattól eltérő saját törvényei vannak, amelyeket a jog közvetve, a társadalmi viszonyok alakítása és fejlesztése útján befolyásolhat ugyan, amelyekről azonban a büntetés lepattan, mint a fáradt puska-golyó. Az a szegény ördög, aki a paradicsom kilóját két koronával drágábban adja, nem okozza a drágulást, csak továbbadja azt a villanyos ütést, amelyet maga az őt körülvevő társadalmi légkörből kap. A Kúria vegyes teljesülésének 93. sz. büntető- és egyszersmind 85. sz. polgári döntvénye indokolásában megőrizte az utókor számára a nemzetgyűlés igazságügyi bizottsága jelentésének az 1920: XV. tc. javaslatára vonatkozó következő passzusát: «úgy látja a bizottság, hogy a gazdasági életnek forgalmi ága a legbetegebb, ami a visszaéléseket illeti, mert bár a termelési ág talán még válságosabb helyzetben van, betegségének okai inkább tárgyi természetűek... A gyógyítás tehát leginkább a közvetítés, az áruforgalom területén szükséges». Magyarra fordítva ez azt akarja mondani, hogy a termelő nem bűnös, mikor emeli az árát, csak a közvetítő kereskedő a gazember. A paradicsom esete azt mutatja, hogy egyik sem jobb a Deákné vásznánál. A paradicsom nem jön be a faluról a városba, amint nem jöhet be drágábban és rögtön megtalálja az utat, amint nem várja tárt karokkal már az országúton és a Dunánál a repülőbizottság. A paradicsom nem kérdi, termelő adja-e el, vagy közvetítő kereskedő, egyszerűen nem jön. Világos tehát: sem a termelő nem bűnös, sem a közvetítő kereskedő. Egyedüli bűnös: a paradicsom. A jogalkotás útja ezzel adva van: fel kell akasztani — a paradicsomot.

Dr. Meszlény Artur.

A pénztartozások devalvációja.

A vesztett háború Magyarországon változott viszonyokat teremtet, amelyek miatt a jogviszonyok pénzügyi vonatkozásaiban a normális idők álláspontján megmaradni nem lehet.

Abban a zürzavarban, amelyet a vesztett háború jogéletünkbe is hozott, a nem pénztartozások értékének pénzre való átszámítása tekintetében a bírói gyakorlat többé-kevésbé már megtalálta a helyes álláspontot. A pénztartozások tekintetében azonban a

bírói gyakorlat a változott körülmények és viszonyok dacára a régi állásponton van. Aki egy bizonyos pénzösszeggel tartozik, az azt a pénzösszeget köteles visszafizetni is.

Az is fontos volt ugyan, hogy nem pénztartozás a mai gazdasági viszonyok között ne a normális pénzügyi viszonyok árfolyamában nyerjen pénzbeli kiegyenlítést, de a pénztartozásokra a változott körülményeknek megfelelő álláspontot találni az általános gazdasági viszonyok szempontjából mindennél fontosabb. Fontosabb azért, mert bármely foglalkozási ágát űzzön is egy állam polgárságának a többsége, van ipara, van kereskedelme, amely csaknem kizárólag pénzzel dolgozik s a nem pénzzel dolgozó polgárságának is igen sokszor van pénzre szüksége. Úgy hiszem, hogy a veszített háború által Magyarországon teremtett általános gazdasági helyzetbe ki sem számítható javulást hozna az, ha a pénztartozásokra egy megfelelő álláspontot sikerülne találni. Sőt a mai álláspont egyszerű elhagyása is lényegesebb enyhülést jelentene. Lehet-e ma attól a pénze után élő hitelezőtől elvárni azt, hogy egy iparos vagy kereskedőnek, akár másnak, a saját létminimuma által diktált méreteken túl a rendelkezésére bocsássa a maga tőkéjét, ha tudja, hogy az iparos abból megveszi a száz kvadrát bőrt, a kereskedő a száz vég vásznat, a földműves a lovat s mire ezektől a pénzét visszakapja, nem szerezhethet be rajta egy pár cipőt, egy inget s a gyermekei részére egy játéklovat sem. *Nem!* Inkább maga is vásárol. Befekteti a pénzét vagy jobb időkre tartogatja, de ki nem adja. Hogy ez a pénzügyi helyzet azután milyen általános gazdasági helyzetet teremt, arra példát szolgáltatnak a mai állapotok.

Elismerem, hogy a pénztartozásokra a változott viszonyoknak megfelelő álláspontot találni igen nehéz. Nemcsak azért, mert egy állam egész gazdasági életét a pénz annyira átszövi, hanem azért is, mert az sincs még tisztázva, hogy mi hát tulajdonképpen a pénz. Az csak általános megjelölése volt, hogy csereeszköz és értékmérő, de éppen a változott viszonyok bebizonyították azt, hogy ez az általános megjelölése se helyes. Csereeszköznek ugyan csereeszköz ma is s annak is marad, de értékmérőnek egyáltalában nem bizonyult.

A veszített háború és a békeszerződés Magyarországon egy általános gazdasági helyzetet teremtett, amelyet maga a háború és békeszerződés még rosszabbá nem tett, hanem a tőkét tette bizalmatlanná. Az tartózkodóvá lett s az általános gazdasági helyzetet és a pénzügyi helyzetet egymástól eltolta. A pénzügyi politika feladata megoldani azt, hogy a pénzügyi helyzetnek az általános gazdasági helyzethez való visszahozása az általános gazdasági helyzet megjavításával érheti-e el, amint azt Hegedüs Lóránt akarta, vagy pedig a bankópréssel, ami ma a program. A Hegedüs álláspontja kétségtelenül célravezető, mert — ha sikerül — a tőkét természetesen bizakodóvá teszi, a pénzügyi helyzetet ezzel az általános gazdasági helyzethez közelebb hozza, míg a bankóprés a tőkét még bizalmatlanabbá teszi, a pénzügyi helyzetet az általános gazdasági helyzettől még messzebb tolja s ezenkívül az általános gazdasági helyzet javulásával erre ép oly káros kihatással lesz, mint van a mai általános gazdasági helyzet a pénzügyi helyzetre. Hogy ez így van, példa rá a Hegedüs-kora pénzügyi helyzet s az a pénzügyi helyzet, amelyben ma Oroszország és Ausztria vannak, ahol maroknyi portékáért zsákszámba kell a pénzt adni s az a pénzügyi helyzet is, amelyben Magyarország van.

Oldja meg a pénzügyi politika a pénzügyi válságot jól vagy rosszul, nekünk jogászoknak az adott helyzetbe bele kell illeszkednünk s arra kell törekednünk, hogy a saját feladatunk teljesítési módjával a pénzügyi helyzetet a gazdasági helyzettől még messzebb ne toljuk, hanem az általános gazdasági helyzet és a pénzügyi helyzet közötti kapcsolat helyes felfogásával a kettőt legalább a saját hatáskörünkben igyekezzünk egymáshoz közelebb hozni. Hogy erre képesek legyünk, legelőször a pénzzel kell tisztában lennünk. Nem szervezettel, ami a pénzügyi ismeretek körébe vág, hanem azzal a szerepével, amit a jogi forgalomban betölt. Ebből a szempontból volt szükséges azoknak az észleleteknek előrebocsátása, amelyekből az általános gazdasági helyzet és a pénzügyi helyzet közötti összefüggés, a kettő egymástól való eltolódásának és egymáshoz való közeledésének a természetszerű törvénye kitűnik, mert azzal meg lett világítva a pénznek forgalmi szerepe s az a helyes irány is, amelyben az a jogi forgalomban elbírálandó.

Mi tehát a pénz szerepe a jogi forgalomban? Semmiesetre sem az, hogy abban a 10, 20 vagy 100 koronás aranypénzben s még kevésbé az, hogy abban az 1000, 5000 vagy 10,000 koronás papírpénzben a pénznek anyagát a hitelező az adósnak átengedje s ezt azt megszerezze, hanem az, hogy a hitelező benne az adósnak azt a vagyoni érdeket engedje át, ez pedig azt a vagyoni érdeket szerezzze meg, amelyet a pénz éppen képvisel.

Úgy hiszem, nem lehet kétséges, hogy ez így van. Ha pedig így van, akkor megtaláltuk a pénztartozásokra is az általános gazdasági viszonyoknak megfelelő álláspontot, amely azt diktálja, hogy a hitelező sem annak a pénznek az anyagát, hanem azt a vagyoni érdeket kapja vissza, amit tényleg átengedett.

A gyakorlatban a tényleg átengedett vagyoni érdek megállapításánál merülnek fel a nehézségek, amelyeknek a leküzdése azonban semmivel se nehezebb s nem juttat messzebb a valósághoz, mint más vitás kérdéseknek a megállapításánál.

Kétségtelen ugyanis annyi, hogy a hitelező csak a pénzt adja, az abban kifejezett vagyoni érdeket pedig igéri. Csak a pénznek szolgáltatására tehát felvenném a vélelmet s az adóst a pénzben ígért vagyoni érdek visszafizetésére akkor kötelezném, ha a hitelező bizonyítaná, hogy a beígért vagyoni érdeket szolgáltatatta s az adós azt el is érte. Az adós nem vesztene, mert azt adná vissza, amit kapott, a hitelező pedig nem lenne kénytelen túrni azt, hogy az általa nyújtott pénzen az iparos a 100 kvadrát bőrt, a kereskedő a 100 vég vásznat, a gazda a lovat beszerezze, az általános gazdasági helyzet és a pénzügyi helyzet időközi eltolódása folytán a tőle kapott pénz többszörösen túladjanak rajta s a vételárból az ígért és be is váltott vagyoni érdek helyett visszaadják neki azt a pénzt, amit tőle kaptak s amelyen ő most már nem vehet egy pár cipőt, egy inget és a gyermekének egy játéklovat sem.

Ezenkívül az általános gazdasági helyzet és a pénzügyi helyzet időközi eltolódása esetén a pénztartozásokra is alkalmaznám azokat a jogszabályokat, amelyek a kárviselés és kártérítés tekintetében más tartozásokra fennállanak.

Ezzel a kérdés ki is van merítve s szükségszerűleg arra az álláspontra jutott, amelyet a bírói gyakorlat a nem pénztartozások tekintetében már elfoglalt, mert a pénzben épúgy gazdasági érdekre köteles az adós, mint a köteles részben, az ajándékozás folytán a törvényes kötelezettségeikért való felelősségben, a kártérítés egyes speciális és a nem pénztartozás más eseteiben.

Remélem és meggyőződésem, hogy — ha a bírói gyakorlat pénztartozások tekintetében is arra az álláspontra tér át, amelyet a nem pénztartozások tekintetében igazság szerint már el is foglalt, azt a hibát, amelyet a pénzügyi politika a pénzügyi helyzetnek és az általános gazdasági helyzetnek egymástól való eltolásával esetleg elkövet, a saját hatáskörén belül nagyban enyhíteni fogja. A tőke bizalmát felidézi, tartózkodását megszünteti, a pénzügyi helyzetet az általános gazdasági helyzethez közelebb hozza, azzal az általános gazdasági helyzetet is megjavítja, amivel nemcsak igazságügyi, hanem hazafias kötelezettséget is teljesítene.

Én a magam részéről egyáltalában nem haboznék egy pénztartozást az általános gazdasági helyzet és a pénzügyi helyzet időközi eltolódása esetén a hitelező által beígért és az adós által beigazoltan el is ért vagyoni érdek alapján elbírálni, ha a hitelező azt, mint bíró előtt, igényelné.

Dr. Cs. Sebestyén György.

Jog, igazságszolgáltatás, forradalom.*

A cikkíró úr értekezésében nagy figyelemmel fejtegeti a forradalmaknak a jogalkotásra gyakorolt hatását. Konklúziója az, hogy «a jog kizárólag a békés fejlődés gyermeke, a nyugodt zavartalan haladás gyümölcse, amivel szemben az úgynevezett háborús, vagy forradalmi jog értéktelen korcselhajtás, amely születése pillanatában már elmúlásra van szánva».

Itt két fogalmat kell egymástól élesen elválasztani: a jogalkotás anyagi tartalmát és a jogalkotás művészetét. Ha a cikkíró úr ítéletét az utóbbira vonatkoztatja, készséggel fogadjuk el helyesnek véleményét. Ha azonban a jogalkotás anyagi tartalmára: a tulajdonképeni jogfejlődésre, akkor nem és különösen nem ilyen általánosságban.

Az úgynevezett októberi forradalomnak két irányú programja

* Az előbbi közl. I. a 16. és 17. számban.

volt: közjogi és társadalmi. A közjogi program a forradalom első napján megvalósultnak volt tekinthető. Megvalósult a háború szerencsétlen kimenetele folytán, megvalósult volna talán a forradalom nélkül is a győztesek által reánk kényszerített békefeltételek következtében. Az állami függetlenséget illető része az októberi forradalom eredményeinek ma is megvan. Országunknak a nemzetközi helyzetből folyó gyöngesége, az általános csüggedtség, a gazdasági nyomor és az a pszichológiai tény, hogy az ember és így a nemzet is a meglévőt nem igen becsüli, megakadályozza a jelenkort abban, hogy az állami függetlenség jelentőségét megfelelően értékelje. Évszázados harcok szinte elérhetetlen távolságban lebegő célja volt az állami függetlenség kivívása, természetesen nem csonka határok között. De azok, akik a függetlenség tényével a csonka határokat szegeznek szembe, elfelejtik, hogy ellenségeink elvégezvén a megcsonkításnak régi keletű szerződéseiben elígért munkáját, meghagyhattak volna bennünket, — már csak azért is, hogy Ausztriát a Németországtól való eltiltásért kárpótolják — az évszázados államjogi kapocsban, amely bennünket egy nálunknál is nyomorultabb koldus országgal kötött volna a régi alárendelt szerep megtartásával össze és örökre megakadályozott volna, hogy minden erőnkkel a tőlünk elszakított országrészek felszabadítására szenteljünk. Hogy egy ország megcsonkítása állami függetlenség nélkül mit jelent, arra ott van példának a királyi Magyarország története a török hódoltság alatt. Hogy egy független, bár csonka Magyarország mire képes, erre például szolgál a Báthoryak, Bocskayak és Bethlenek Erdélye.

Az októberi forradalomnak másik közjogi, már az államformát illető reformja a köztársaság kikiáltása volt. Bármily fájdalmas közvetlen következményekkel járt is ez az esemény, nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényleges hatást, amelyet a folyományaként előállított helyzet a jövőre, a nemzet szuverénitásának kifejlődésére fog gyakorolni. Még a leghaladóbb gondolkodású király is érthető konzervativizmussal őrzi királyi jogait, amelyeket örökletes monarchiákban maga is örökölt és amelyeket tovább örökíteni utódjaira maga is köteles. Más a helyzet, midőn a király egy tényleges helyzetet talál, amelyben a nemzet szuverénitásának gyakorlásához hozzászokott és amelyben a királyi jogok gyakorlásának meg- vagy visszaszerzése kedvéért a nemzettel szemben engedményeket tehet anélkül, hogy házának tradícióját megsérteni volna kénytelen.

Az októberi forradalom közjogi programjához tartozott a választójogi törvény megalkotása. Az általános, titkos és lajstromos rendszer szerinti választást akarta a forradalom kormánya. Működése nem maradt hatás nélkül. Az első nemzetgyűlés az általános, titkos választói jog alapján ült össze. A mostani választói jog ennél konzervatívabb, de oly messze, mint a háború előtti választói törvények voltak, visszamenni, úgy hisszük többé nem fogunk soha. A nők választói jogukat a forradalomnak köszönhetik.

Az októberi forradalom gazdasági reformjainak legfontosabbika a földbirtokreform volt. A Károlyi-kormány az időt hosszú, tudományos alapokra fektetett tárgyalásokkal fecsérte el és a reformot megvalósulás stádiumába nem tudta eljuttatni. De a kérdést feladta és a földbirtokreformot többé a megoldandó kérdések közül kiemelni nem lehetett. Az ellenforradalmat követő kormány érdeme, hogy a földbirtokreformot, habár mérsékelte, de a multtal szemben mégis erős haladást jelentő formában megvalósította. Alig hisszük, hogy ebbe a helyzetbe kerülhetett volna és a nagybirtokososztály ellenállását megtörhette volna, ha a forradalom ezt az eszmét éresre nem viszi. Nevezzék bár egyesek a földnélküli parasztszótlyának a földbirtokok helyesebb megoszlására irányuló vágyát kórtünetnek és a földbirtokreformot orvoslásnak, ez a kórtünet megvolt régen, de az orvoslásra most kerül a sor.

A forradalom következtében az államgépezetbe és pedig úgy a kormányhoz, mint a közigazgatásba új emberek jutottak be. Ez pont nem tartozik szorosan a tárgyhoz, de mert a cikkíró úr e tárgynak is szentelte figyelmét, én is követni kívánom e tétre. Valóban itt van az októberi forradalom leggyöngébb oldala. Nem «a kitűzött célok tökéletlensége, a mozgalmak lényegében rejlő esztelensége» okozták az októberi forradalom bukását, hanem a vele beérkezett tömegek politikai iskolázatlansága és vezetőik gyöngesége. A vezetők eltűntek, de a forradalommal beérkezett

tömegek megmaradtak. Az októberi forradalommal vonult be az első kispazda és az első munkás a miniszeri székbe. Az előbbi réteg képviselői azóta állandóan résztvesznek a hatalom gyakorlásában, az utóbbiaknak részvételét az államéletben azóta minden politikai faktor kívánatosnak jelzi.

Az ú. n. proletárdiktatura jogalkotásáról valóban vajmi nehéz valami jót mondani úgy anyagát, mint a jogalkotás technikáját illetőleg. Igaza van a cikkírónak: még azt sem tudták jól megmondani, amit akartak. De ennek a munkásság csak közvetve volt oka. Hogy kik képviselték az értelmiség szerepét, kik vezették a hivatalokat ebben az időben, arra a forradalom kriminológiai vonatkozásainak ismertetésénél fogok kitérni.

Közjogi jogalkotása borzalmasan túlzott karrikatúrája a régi rendnek. Soha választási aritmetika és geometria durvábban nem érvényesült, mint a tanácsköztársasági választójogi rendeletben.

Gazdasági jogalkotása a kollektív termelési rend megvalósítását célozta. De csak odáig jutott el, hogy mindent elvett, arra, hogy mindent visszaadjon, már nem ért rá. Előbb szigorú ortodoxiával dolgozott, később enyhítve. Idővel rájöttek volna, hogy annak az átmenetnek a megteremtéséhez, amelyet annyit emlegettek, elegendő lett volna a törvényesen megalkotott, háború esetére szóló kivételes törvények alkalmazása és kibővítése. Az államszocializmus felé az utat tulajdonképpen a háborús jogi és gazdasági rend egyengette.

Legfigyelemreméltóbb a családjogi jogalkotása. Hogy a meg egyezéssel ú. n. közigazgatási válás azt az alapot, amelyen a nyugateurópai és amerikai népek családi élete felépült: a keresztény házasságot alapjában támadja meg, ezt kétségbevonni nem lehet. De a tanácsköztársaság rendelete és a ma is fennálló gyakorlat között csak az a különbség van, ami a rei vindictio mint perjogi forma és mint jogügyleti közhitelű aktus között valaha a római jogban volt.

A törvénytelen gyermek sorsa iránt különös érdeklődéssel viseltetett az ú. n. tanácsköztársaság. A kérdést radikálisan oldotta meg, de a házasság szentségét gyökerében ásta volna alá.

A munkásság zömében mindakét intézkedés erős ellenszenvet keltett.

* *

A cikkíró úr foglalkozik a forradalomnak az igazságszolgáltatásra, különösen az igazságügyi szervezetre gyakorolt hatásával; továbbá magával a forradalmi igazságszolgáltatással, különösen kriminológiai szempontból. E sorrendben fogjuk követni fejtegetéseit.

Forradalmi újítás gyanánt tekinti a cikkíró úr a laikus elemeknek a bíraskodásba való bevonását: a népbíraskodást is. A cikkíró úr ezt a kérdést igen röviden intézi el.

Valóban itt vitának alig, csak a fogalmak tisztázásának lehet helye. A népbíraskodás alatt három fogalom rejlik: az egyik, hogy a nép bírját maga válassza (emellett lehet a bíraskodás funkciója képesítéshez kötött), a másik, hogy a bírói tisztre laikus elemek is legyenek alkalmazhatók, a harmadik, hogy a bírák fizetés nélkül nobile officiumként lássák el hivatalukat, ami összefér a kinevezési rendszerrel is. Mindegyik rendszerre úgy külön-külön, mint keverten van példa úgy a negyvennyolc előtti, mint a forradalom előtti igazságszolgáltatási rendünkben. Sőt van példa a mai, a forradalmak bukása utáni új igazságszolgáltatási rendszerben (gazdasági bíróság). Ez tehát nem lehet valami forradalmi törekvés.

Egyébként mi még csak meghagynók magunkat győzetni a cikkíró úr által, de arra, hogy miképpen győzi meg a cikkíró úr Angliát, az Északamerikai Egyesült-Államokat és Franciaországot, ahol az igazságszolgáltatás munkájának zömét nem hivatásos bírák látják el, igazán kíváncsiak vagyunk.

Nem kell hozzá különös jóstehetség, nálunk is rá fog kerülni erre a sor. Ha nem visz rá a megfontolás, rá fog vinni a nyomorúság. Ha a megszállt országrészekről idemenekült bírák elhelyezéséről nem fog kelleni már gondoskodni, lehetetlen, hogy a megcsonkított Magyarország annyi fizetéssel és hivatással bírókat alkalmazzon, mint Franciaország. Természetesen a szervezés során az önkormányzati, tiszteletbeli, laikus bíró számára oly társadalmi és közjogi pozíciót kell biztosítani, amely az arra való embereket ösztönöznö fogja, hogy a bírói funkciót szívesen végezzék. Azt hisszük, hogy a gazdasági és kereskedelmi tanácsosi és főtanácsosi állásokat és címeket követni fogják az igazságügyi tanácsosi és főtanácsosi címek és állások és ezek viselőinek műkö-

dését a cikkíró úr sem fogja már a forradalmi törvényszékek működésével összehasonlítani.

A cikkíró úr helyes érzéssel állapítja meg, hogy a forradalmi idők büntető igazságszolgáltatásával jellemző sajátága a büntető szankciók aránytalan súlya. E részben fejtegetéseit magunkévá tesszük. Nem így azt, amit a cikkíró úr az amnesztia rendelkezésekről ír. Az amnesztia két neme van. Van úgynevezett közönséges amnesztia, amelyet az államfő bizonyos az államéletre fontos alkalmakor — így örökletes monarchiákban családi eseményekkel kapcsolatban — a közönséges büntetettek számára nyújt. Ezenkívül van az ún. politikai amnesztia, amelyet a győzedelmes hatalom nyújt a legyőzötteknek. Mindenben elismerjük a cikkíró úrnak azon megjegyzéseit, amelyek a gyakori amnesztia-adásnak káros kriminálpolitikai hatására vonatkoznak, amennyiben az amnesztia közönséges büntetéseket részesít túlgyakran a kegyelem állásában. De azt viszont a cikkíró úrral ellentétben üdvösnek látjuk, ha a hatalmában megszilárdult rend a legyőzötteknek minél szélesebb körben nyújtja az új rendhez való csatlakozásra a lehetőséget.

Sokszor, azonban mindig megfelelő bizonyítékok nélkül hangoztatott felfogás az is, amely a háborúban résztvevőkben különös bűnöző hajlandóságot fedez fel. Ezt ismétli meg a cikkíró úr is abban a mondatában, amelyben a háborúból visszatérteket kissé élesen aposztrofálja: «amennyire előrelátható volt, hogy az a tömeg, amely éveken át, hol életveszélyben forgott, hol meg a napot lopta, a termelő munkás életbe vissza nem tér, ... hacsak erre az államhatalom vaskeze nem kényszeríti» stb. Mi ezzel a meglehetősen közkeletű felfogással szemben egyszerűen a tagadás álláspontjára helyezkedhetünk. A gyakorlati kriminológusoknak módjukban van statisztikát összeállítani arról, hogy a bűnözők között összevetve a frontkatonák és a nem frontkatonák, valamint segédszolgálatosak, felmentettek stb. arányszámát, milyen az arány. Amíg alapos statisztikai kutatás után (természetesen a törvényszékeknek sem szabad minden vádlott végkezelését: «ennyi és ennyi időt töltöttem a harctéren», készpénznek venni) be nem bizonyítják, hogy a népesség erkölcsileg legértékesebb elemei: a frontkatonaság nagyobb számban szerepel a bűnözők között, mint a nem katonák, vagy lógósok, addig ezt nem vagyunk hajlandói elhinni.

Nem a harctéren levők között, hanem az itthonmaradottak között fejlődött ki az erkölcsi züllöttség.

Ha a «naplopásnak», mint forradalmosító tényezőnek a cikkíró úr figyelmet akar szentelni, úgy a cselekmény alanyait itthon és közelebb kell keresni. A háború alatt azokban a szalonokban, ahol a szülők munkája megteremtette a lehetőséget, hogy illatos tea és cigarettafüst mellett lehessen a nyomorról elmélkedni, divatba jött a szociológia. Szocializmusról beszéltek az «ifjak» és a leányok, mint az előző szezonban Wagnerről és Ibsenről és mint később Tagoreról és Strindbergéről. A társadalmi erők játéka ebben az időben kapcsolta össze az irodalmivá vált jassznyelven keresztül a snob-ot a mob-bal, amellyel a commune alatt aztán viszontlították egymást. Ezek a «liliomok» voltak az ő szemükben a «nép». Divat volt, végzetes divat!

... Egy idején megérkező miniszteri segédfogalmazói kinevezés, egy jó megjelenésű gentry udvarló, egy néha napján könnyőradomány gyanánt elkapott «szervusz», vagy az idején és helyén alkalmazott atyai fenyíték, — és a «drága gyermek» pályája maradt volna a régi keretek között. Ma talán olvasót pörgetne, vagy a régi rendet halálraszántan támogató gondolatokat szövögetne. De nem így rendelte a sors. Jött a forradalom és az üzlet világában megöszült szülők — mint a tyúkok, akikkel kacsát költetett a gazda — természet szeszélye vagy bölcsessége, aggódó büszkeséggel nézték a proletárdiktatura hullámain vígan lubicoló csemetéiket: «Ach mein Sohn, der Staatssekretär»!

Ezeket a naplopókat, akik bűncselekményt követtek el az ellenforradalom ideológiája szerint, de még súlyosabbat a forradalomé szerint, mert megjelenésük, allűrjeik, létezésük pusztán ténye eleven és beszédes ellenforradalmi propaganda volt — ezeket a naplopókat, akik életveszélyben sohasem voltak, vért sohasem láttak és Isten tudja honnan, mégis egyszerre oly vérszomjasok és katonaság lettek — ajánlom a kutató kriminálpszichológusok figyelmébe.

A cikkíró úrnak a rokkantak magatartására nézve is van konkrét megjegyzése. «A rokkantak a hazájuknak hozott áldozat-

tot aprópénzre akarják felváltani és rendzavarásokkal mutatják meg, hogy érvényt tudnak szerezni mértéktelen követeléseiknek.» Nem akarom a rokkantvédelem tetszetős álarcát felvenni és megértem, hogy a kriminológus szemén keresztül nézi a világot, de szabadon emlékeztetnem a cikkíró urat a történelmi távlatra. A rokkantak és egyáltalán: a harctérről hazatérők elégtelensége felforgató erő.

Ezt mindenki kihasználhatja, aki akarja. Ellenszere egy van: a kielégítés. És erre van példa a világtörténelemben. A római tisztviselőrendszer, Itália kolonizálása, a római birodalom gyarmatosítása és vele a római civilizáció terjesztése, az egész feudális rendszer kiépítése, a vérszerződés, sőt napjainkban a vitézi szék megalapítása, mind oly intézmények, amelyekben alkalom nyújtatik a katonáknak, hogy «a hazájuknak hozott áldozatot aprópénzre váltsák».

Ezt a történelmi háttért kiegészíthetné ama «széles perspektívájú» és «előrelátó» kormányintézkedések ismertetése, amelyekkel a katonák hazatérését a háború alatti kormányok előkészítették... Igazán, mintha arra készült volna minden illetékes tényező, hogy azok, akik elmentek, nem jönnek vissza többé soha.

A forradalomnak a régi jogászgárdához való viszonyát ismertetve a cikkíró úr elszótan védelmébe veszi a régi jogtudomány nagymestereit, akiket a forradalom mellőzött. Ez a védelem nagyon helyénvaló és azok között, akik a jogi szaksajtóban és egyebütt a tudomány szabadságát és a munkában megöszült tudósaink tekintélyét megóvni akarták, mi is ott voltunk — de a forradalom alatt!

Ma, amikor a forradalomnak vége, sőt a forradalmi eszmékkel való állítólagos rokonszenvezés miatt legkiválóbb tudósaink viselik a fegyelmi büntetések különböző fokainak jeleit, tudósainkat és a tudományt a forradalomtól féltetni, talán kissé mégis elkészt. Más a helyzet Németországban. Kalapot kell emelni azok előtt a tudósok előtt, akiket a cikkíró úr idéz és akik az áramlattal szembeszállva ott a régi tekintélyeket az élő forradalom túlkapásai ellen védik.

Nem merítettük ki a cikkíró úr anyagát, olyan ez, mint a tenger, kimeríthetetlen. Tanulságot sem tudnék levonni mást, mint magát ezt az érzést: a végtelen kicsinek a végtelen nagyhoz való viszonyát. Ez érzés hatása alatt az események felett ítélni nem tudunk, de magunk felett könnyebben. Történelmi távlatot alkotni mások számára nem tudunk, de tudunk talán lelkiismereti távlatot a magunk számára. *Önmagunkat*, magatartásunkat és ítéleteinket helyezzük becsületes őszinteséggel a történelem mérlegére, ez az út vezet el a lelki békéhez és az egymással küzdők összehétközéséhez.

A lelkek megbékítéséhez nem az elszenvedett jogtalanságok kölcsönös felemlgetésén keresztül vezet az út. «Hagyjuk a halottakat, hogy temessék el az ő halottaikat.» Az ítélőszékek ítélenek, a fegyelmi székek feddjenek, de a tudomány szavának ideje még nem érkezett el. Ha megszólal, békítsen.

Mindenben törekedjünk azt keresni, ami nemes, felemelő és ami összehoz bennünket. Még a nemzeti gyász önkínzó pszichózisának is határt kell szabni, amely irodalmi és tudományos tendenciákkal a jelenben mindenáron Mohács megismétlődését akarja keresni. Soha a magyar nemzet egységesebben és önfeláldozóbban nemzeti létéért nem küzdött, mint a világháborúban. Az októberi forradalom döntő előzményeiben, a proletárdiktatura okaiban és fegyvertényeiben is inkább a háború elvesztéséhez belenyugodni nem tudás tehetetlen megnyilatkozását kell keresni, mint bűnözői hajlandóságot.

Dr. Móra Zoltán.

A meghitelezés jogi konstrukciója.

Nagyon szomorúan állana a jogtudomány és a joggyakorlat dolga, ha a meghitelezés problémájának megoldása előtt ama rezignációval kellene kitérnie, amelynek dr. Blau György kartársunk ezen lap utolsó számában kifejezést adott, amidőn a kérdést szinte megoldhatatlannak jelezte.

Azt magam is koncedálom, hogy még dr. Sichermana Bernát nagytekintélyű jogtudósunknak e téren nyilvánított felfogása után sem tekinthető a vita kielégítő módon elintézettnak és a kibontakozás a bíróságok által ellentmondást nem tűrő módon elfogadhatónak, de ebből még nem következik, hogy másutt ne keressük azt a jogi formulát, melybe az accreditiva de lege lata kellő

jogbiztonsággal elhelyezkedhetik és azt a módot, mely szerint ezt az aktuális kérdést az élő jog kötelmi alakulatai keretében is meg lehetne oldani.

Arról, hogy de lege ferenda mikép lehet a különböző érdekeket megvédeni, fölösleges minden vita, mert hiszen a törvényhozónak a gyakorlati élet követelményeihez képest jogában áll még az általános jogi sarkelvektől eltérő jogintézményeket is statuálni.

Mielőtt saját álláspontomat kifejténém, a történeti hűség kedvéért ki kell egészítenem a dr. Blau György cikkének 1. számú jegyzetében felsorolt tanulmányok sorozatát dr. Schuster Rudolf, a szabadalmi tanács elnökének az «Ügyvédek Lapja» 1920. évi november 8-diki számában «Néhány szó a hitellel fogalmához» cím alatt közzétett cikkével, melyet a cikkíró — bizonyára nem tudatosan — hagyott ki, holott Kolos Jenő megbeszélése után voltaképpen ő indította meg a téma felett keletkezett eszmecserét.

Aki a címbeli téma felől eddig megjelent összes — a dr. Schuster elmefuttatásával is kiegészített tanulmányok, nemkülönben a felsőbbírások döntései felett nemcsak szemlét tart, de azokkal intenzíve is foglalkozik, annak — ha elfogulatlan, konstatalnia kell, hogy a több tekintélyes jogász által is tévesnek talált kúriai gyakorlathoz tényleg szó férhet, viszont a legelőkelőbb kritikusok álláspontja is revízióra szorul.

Bízást mellőzhetem ezen lap olvasói előtt az akkreditívának jogi definiálását. Hogy a Magyar Jogi Lexikon szerkesztője is ezen a nézeten lehetett, azt neki kevésbé fogják megbocsátani, amennyiben a hitellel jogi definícióját teljességgel elhagyta. Az «a» betűnél megtaláljuk ugyan ezt a terminus technikust: «akkreditiva», de a kettőspont után ez következik: lásd a hitellevelet. Amikor pedig az utasítás bölcs tanácsához képest tovább lapozva a «h» betűnél ráakadunk «a hitellelre», ott viszont azt a kényelmes utasítást kapjuk: lásd az akkreditívát.

A boncolandó kérdések szempontjából talán mégis célszerű lesz egy rövid összehasonlítás a magyar és a német jogi írók definíciói között, mivel ebből következtetést fogunk levonhatni, ha másra nem, legalább is a különböző álláspontok motívumairól.

A magyar jogi írók, elsősorban dr. Nagy Ferenc, kiváló jogtudósunk az akkreditívát a kereskedelmi *utalvány* különös fajai között említi meg és a fizetésre irányuló hitellel szerinte is fizetési meghagyást foglal magában. A Magyar Jogászegyletben dr. Sichermann Bernát e tárgyú pompás előadását kísérő tudományos reflexiójában szintén ennek a meggyőződésének ad kifejezést.

A német jogi írók a hitellel fogalmát következőképpen határozzák meg: «Unter Akkreditiv wird verstanden ein schriftlicher Auftrag des Akkreditirenden an einen Dritten, einem bestimmten Empfohlenen, nämlich dem Akkreditirten, eine Zahlung zu leisten.»

Anélkül, hogy reánk jogászokra az autoritás erejével bírna, idézem az 55,000/1921. számú pénzügyminiszeri rendelet 5. §. c) pontja második bekezdésében nyújtott következő definíciót: «Akkreditiv esettel állunk szemben akkor, ha a meghitelező ügyfél egy harmadik személy részére egy meghatározott összeg erejéig hitelt nyit olyképen, hogy ez a harmadik személy (meghitelezett) az összeget egészben vagy részben bizonyos feltételek mellett, leggyakrabban számla- vagy fuvarlevél-másodlat ellenében, igénybe veheti.»

Látjuk tehát, hogy kifizetési megbízás fogalmát inkább a német szöveg közelíti meg.

Most nézzük a gyakorlati, a kereskedelmi élet eleven, lüktető erejének megmozdulásait a maga erkölcsi és gazdasági energiájával, nézzük a nagy üzemek, gyárosok, nagykereskedők érdekeinek önvédelmi harcát a «Treu und Glauben» elvének szentségét gyakran megtörő bizalmatlansággal szemben.

Köztudomású dolog, hogy a világháború, amely sok mindenféle erkölcsi értéket lerombolt, a kereskedelmi világban is gyökeres változásokat idézett elő és hogy a meghitelezésnek, melyhez a felek jelenleg oly sűrűn folyamodnak ez adta meg az igazi karakterét, legtöbbször abban a formában, amelynek esetei döntés végett a Kúria elé kerültek.

Köztudomású, hogy amikor a kínálat és kereslet közötti viszony a termelő, a gyáros és nagykereskedő visszahúzódása következtében teljesen új képet öltött, amikor már a vevők keresik fel az eladót, nem megfordítva, mint azelőtt és az eladó még a

hitel teljes beállításával is annyira fölénybe került a vevővel szemben, hogy emez előre kénytelen a vételárat neki beküldeni, ami általános kereskedelmi szokássá vált: természetesen vissza-hatás következett be a kereslet részéről, mely a vételár előre küldése ellenére sem kapta meg az árut, úgy hogy a kínálat és kereslet között kölcsönös bizalmatlanság keletkezett, melynek eredője gyanánt kialakult a felek között az az expediens, hogy a vevő, aki gyakran megtagadta az utánvét mellett küldött árú kiváltását, a vételárat valamely pénzintézetnél előre leteszi, a pénzintézet pedig ezt a vételárat bizonyos feltételek mellett az eladónak kiszolgáltatja, mely expediens jogdogmatikailag külön-félekép felfogható jogi formában jegecesedik ugyan ki, de mindenestre két első rangú érdeket ki kell elégítenie és pedig a meghitelezettét, hogy biztosítva legyen afelől, miszerint az árú szállítása esetén a vételárat pontosan megkapja és a pénzintézetét, hogy a kereskedelmi forgalom biztonsága szempontjából kockázat nélkül és a meghitelező akaratától függetlenül fizethessen az eladónak.

A Kúria azonban, mely legújabb ítélkezésében az akkreditálás fogalmát következőképpen határozza meg: «Az akkreditálás alatt a vételi (szállítási) üzletekből folyóan a fizetésre kötelezett fél részéről az ő fizetési *készsége és képessége* tekintetében az árú szállítására kötelezett félnek akkép nyújtott *biztosítás* értendő, hogy a vevő a szállítás feltételeihez képest esedékes vételárat — az ügylet zavartalan lebonyolítása végett — az eladó részére annak idején leendő kiszolgáltatása céljából valamely pénzintézetnél leteszi vagy letéteti», a meghitelezettet mintegy kiszolgáltatja a vevő önkényének, amidőn következetesen elutasítja őt a letéteményes pénzintézet ellen a nála letett vételár kiszolgáltatása iránt indított keresetével, akár visszavonhatatlan volt az akkreditálás, akár nem, sőt legújabbán azon esetben is, ha a pénzintézet fizetési ígéretet tett és pedig azon az alapon, mert a Kúria csak megbízási viszonyt lát az akkreditálásban a meghitelező és a pénzintézet között, mert továbbá nem ismeri el az akkreditálásnak semmiféle jogi hatását a pénzintézetrel szemben, kijelentvén, hogy a pénzintézet a főügyletben résztvevő felek (eladó-vevő) közötti jogviszonyba be nem lép, így tehát a meghitelezettnek a pénzintézet ellen keresetességi joga nincs. Vagyis — úgy látszik — a Kúria szerint a pénzintézet felelősségének kritériuma csak az lehetne, ha a főügyleti jogviszonyban résztvenne. Arra nézve azonban, hogy ez a részvétel milyen tartalommal bírjon, a kúriai ítéletekből felvilágosítást nem kapunk.

A kir. Kúria 1748/1918., 913/1919., 3241/1918. legutóbb pedig 1349/1920. sz. ítéleteiben lényegileg egymással egyező, a következőkben kivonatossan ismertetett indokolással intézi el eme döntő kérdést: A pénzintézet a letévő (vevő) *megbízottjaként* jár el, ennek utasításaihoz köteles alkalmazkodni és a letett összegre vonatkozóan sem önálló rendelkezési jogot nem nyer, sem azzal szemben, akinek részére a letett összeg folyósítandó, személyes felelősség még akkor sem terheli, ha a meghitelezés visszavonhatatlan. Ebből folyólag az ideiglenes kezelés és kifizetés teljesítésére szorítókozó megbízás elvállalásával és az erről szóló *erte-sítésnek a meghitelezett félhez való továbbításával a megbízó* (letévő) és a fizetés folyósítását igénylő, (eladó) közötti jogviszonyba be nem lép, hanem csupán a hitelezést nyújtó fél megbízottjaként jár el és a fizetés megtagadása miatt a meghitelezett részéről felelősségre nem vonható.»

Ez az indokolás élenken emlékeztet a német jogtudomány teoriájára, mely szerint: «Die die Einzahlung annehmende und die Auszahlung vermittelnde Bank wird nicht Schuldnerin desjenigen, an welchen ausbezahlt werden soll, sondern ist nur dem Einzahlenden (ex mandato) verpflichtet.» (Gareis: das Deutsche Handelsrecht. VIII. kiadás. Capit 3. §. 68.

De emlékeztet a csekkről szóló 1908:LVIII. tc. 13. §-ában lefektetett elméletre is, mely szerint a csekkbirtokosnak (utalványosnak) a fizetést teljesíteni kötelezett (utalványozott) ellen kereseti joga nincs.

A kúriai indokolás meglepő voltát növeli az akkreditálás előbb kifejtett fogalmi meghatározása, amelyből sohasem hiányzik annak nyomatékos kifejezése, hogy az az eladónak a vevő fizetési *készsége és képessége* tekintetében nyújtott *biztosítást* jelent, melynek megvalósítási módja az, hogy a vevő a vételárat az eladó részére, valamely pénzintézetnél előzetesen leteszi és érdekessé teszi az ideiglenesség kiemelése, holott élő jogunk értelmében az az ügy-

let hatályosságára nézve ideiglenesség vagy tartósság különbséget nem tesz. Példa erre a ruhatáros felelőssége, habár csak néhány percig tart is az átvett ruhadarab őrizetbevétele.

A Kúria álláspontja tehát röviden az, hogy a pénzügyi és az eladó között nincsen semmiféle jogviszony, hogy a visszavonhatatlanság kikötése, nemkülönben a fizetési ígéret csupán a *meghitelező tényei, amelyek a pénzügyi, mint megbízottat egyáltalában nem kötik.*

A Kúria szerint tisztán kétoldalú jogügylet származik és rendszerint, Kolos Jenő kúriai bírő szerint pedig *mindenkor*, de mindkettő szerint *csakis* a megbízási jogviszony keretei között. Ezen elmélet szerint a meghitelező és a pénzügyi között létesülő kötelmi viszony fonala a pénzügyinél végleg megszakad, amelyen túl többé nincsen semmi kapcsolat, vagyis a letét egyszerre csak kvázi uratlanná válik, azt a pénzügyi akkor adja ki az eladónak, ha akarja.

Ez az elmélet nem helyez súlyt az akkreditálás által nyújtani hivatott biztosítás iránti bizalomra, nem helyez súlyt a meghitelezett anyagi érdekeire, amit pedig maga is elfogad az akkreditiva alapeszméje gyanánt és emellett szem elől téveszti, hogy ha a vevő az ő tetszése szerint bármikor visszaveheti a vételárát a bankból, ha a meghitelezést akkor is revokálhatja, ha azt visszavonhatatlannal jelentette ki, ha a pénzügyi a nála letett összeget bármikor visszaadni köteles a letétnek, úgy a vételár letétele, még ha a legelső bonitású pénzügyinél eszközöltetik is, a meghitelezést teljesen értéktelenné teszi.

Mielőtt a Kúria gyakorlatával szemben felsorakozható érveimet előadnám, a következőket kell kiemelnem:

Azt, hogy a pénzügyi kívül áll a főügyleti ügyfelek közötti jogviszonyon, a magam részéről koncedálom. Elismerem tehát a Kúria ama álláspontjának helyességét, hogy a főügylet tekintetében teljesen különálló harmadik személy és ezen mivoltából kifolyólag nem is lép be a főügyleti ügyfelek (eladó-vevő) jogkörébe.

Ennek elismerése azonban — ami csakis dr. Teller Miksa véleményével és dr. Sicherman Bernát véleményével kereszteződik — nem jelenti azt, hogy a főügyleten kívül álló pénzügyi között egyfelől és az eladó között másfelől önálló kötelmi viszony ne létesülhessen, amire alább még visszatérek, ahol egyben arra is megadom a feleletet, hogy a meghitelezés miért nem csupán megbízás.

A Kúria fenti ítéletének indokaiban ilyen kijelentést is tesz, hogy: a meghitelezés «jogi természete» szerint nem utalványozás, azonban egy árva szóval sem okolja meg ennek a deklarációnak alapjául szolgáló meggyőződését, holott az utalványozás minden kritériuma megtalálható benne azon egy eltéréssel, hogy a teljesítés esedékessé válása bizonyos feltételtől, vizontszolgáltatás igazolásától van függővé téve, ami a közönséges utalványozásnál nem szokásos. A döntő kérdés mindig az, tehát itt is, hogy a pénzügyi elfogadta-e az utalványozást ilyen feltétellel, ha igen, akkor az elfogadás időpontjától kezdve az többé egyoldalúan vissza nem vonható és ha az utalványozó ennek ellenére mégis revokálná, azt az utalványozott respektálni nem köteles.

Az 539/1921. számú ítéletében is azt deklarálja a Kúria, hogy a bank és az átutaló részéről kijelölt jogosított között semmiféle jogviszony nincs, hogy bankot megbízójának rendelkezései kötik, annak utasításai elől ki nem térhet és a kifizetésre vonatkozó megbízás visszavonása esetében a meghitelezett részére fizetést többé nem is teljesíthet.

Az utalványozás minősítésével a budapesti ítélőtáblán kívül a győri ítélőtáblának P. II. 750/1919. számú ítéletében találkozunk, mely a meghitelezettet utalványosnak, a bankot pedig utalványozottnak ismerve el abból, hogy a bank a megbízatásról a meghitelezettet értesítette, közvetlen jogviszony fennforgását állapítja meg a bank és a meghitelezett között. Ez az álláspont némileg megközelíti dr. Sicherman felfogását, aki szintén az értesítésben (igazolásban) találja meg a bank kötelemlakotó jogcselekményét. Tekintve azonban, hogy az utalványozott akkor is közvetlenül áll jogviszonyban az utalványossal, ha nem ő, de az utalványozó értesíti az utalványost és a kötelemlakító tény az, hogy az utalványozott az utalványozást elfogadja, ennél fogva a győri ítélőtábla ítéletében megpendített eszmemenet nem osztatja el a jogi bizonytalanságot, sőt fokozza azáltal, hogy utalványszerű megbízást is visszavonhatónak tartja. Fel is mentette a bankot a felelősség alól, amikor a meghitelező utasításának megfelelően a

letét kiadását megtagadta azzal érvelve, hogy nem volt kikötve a visszavonhatatlanság, holott, ha már a banknak, mint utalványozottnak értesítését elfogadta olyan jogcselekménynek, mely önálló kötelmi viszonyt létesít a bank és a meghitelezett között, akkor az utalványozás, mihelyt az utalványozott azt elfogadta és az utalványost arról értesítette, visszavonhatatlan.

Látjuk tehát, hogy a felsőbb bírósági joggyakorlat a kereskedelmi életben mindennapos ügyletnek, a felek akaratának egyszerű és világos elhatározására nézve az iránt, hogy a vevő által teljesíteni kötelezett előzetes fizetési aktus kellő *biztosítás mellett*, a pénzügyi minden kockázata nélkül végbe menjen, nem tud oly jogi köntöst és illetve oly jogi alakulatot adni, mely az élő jogban már felszívódott kötelemlak megfelel és hogy az az általános elv, hogy minden jogügylet úgy értelmezendő és az életben akként realizálandó, hogy abban a felek akaratát minden irányban érvényesüljön, az akkreditálási műveletnél hajótörést szenved, ha a bíróság a pénzügyit azon személylyel szemben, amelynek érdekében tulajdonképpen az egész meghitelezés végbe megy, kötelezettségben állónak el nem ismeri.

Dr. Teller Miksa, akinek elmélete a pénzügyi és a főügyletbe való belekapcsolódását vitatja, úgy véli az ő kötelezettségét megállapítani — a visszavonhatatlannak kimondott meghitelezésénél — hogy a pénzügyi és a meghitelezett között hallgatolagos kezességvállalás létrejöttét konstatálja.

Hogy a pénzügyi sem egyszerű, sem készfizető kezesnek nem tekinthető, az kitűnik onnan, hogy a pénzügyi nem vállalhatja a felelősséget a vevő főügyleti kötelezettségeiért, még akkor sem, ha az akkreditiva visszavonhatatlannak lett nyilvánítva, mert bár a meghitelező folyószámla betétje, vagy letétje erejéig a banknak megvan a kellő fedezete, de a meghitelezőre, mint vevőre a főügyletből kifolyóan a KT. 347. §-a alapján vagy átvételi késelemlakból háramolható egyéb felelősség tekintetében, melynek terjedelme kiszámíthatatlan és mire nézve fedezete nincs, egyáltalában nem állhat szándékában helyt állani.

Eltekintve továbbá attól, hogy a kezes mindaddig megtagadhatja hitelezőjének kielégítését, amíg a főadósnak joga van a jogügyletet megtámadni, mely jogszabálynál fogva az ügyletnek ily módoni minősítése az eladóra nézve, aki elsősorban a banknál keresi a vételárát, majdnem értéktelenné válik, hozzá kell még fűznöm azt is, hogy joggyakorlatunk szerint a kezességi szerződés érvényességéhez a kezességnek kifejezett elvállalása (polgári törvénykönyv javaslat 966. §.) a készfizető kezességhez pedig — az eladó szempontjából tulajdonképpen erről lehetne szó — írásbeli nyilatkozat szükséges. Már pedig olyan jogcselekményt a pénzügyi sem hallgatag, sem kifejezetten nem visz véghez, amelyekből ezen jogi tények következtethetők lennének, miután a visszavonhatatlanságról való értesítés, még ha nem is a megbízó nevében eszközöltetik, még nem kezességvállalás.

Dr. Sicherman Bernát idevonatkozó érvelése, mely szerint a felek intenciója az, hogy a bank ne csak akkor teljesítsen, ha a főadós nem teljesít, hanem első helyen fizessen, csak az egyszerű kezességvállalást vitató véleménnyel szemben helytálló, ellenben a készfizetői kezességet vitató álláspont elől visszavonulni kénytelen, mert hiszen a készfizető kezes a legszigorúbb együtt kötelezettje a megbízónak.

(Folyt. köv.)

Dr. Léderer Miksa.

Tekintettel a papiros árának, valamint a munkabérnek emelkedésére, lapunk előfizetési árát is fel kellett emelnünk.

A «Jogtudományi Közlöny» előfizetési ára a Döntvénytárral együtt negyedévre 220 K, Döntvénytár nélkül 160 K.

Szemle.

— Az aranybulla hétszázéves emlékünnepe készült megülni az ország. Noha mostanában kevés embernek van ünneplő kedve és keserves helyzetünk azt indokolná, hogy a múlt helyett inkább a jövőbe tekintsünk, mert az a nemzet, amely hátrafordított fejjel halad a népek országútján,

könnyen megbotlik, mégis azokat, akik e jubileum gondolatát felvetették, nyilván az aktualitás érzése sarkalta.

Makay Dezsőnek, a kitűnő jogtörténésznek, az aranybulláról írt cikkében olvassuk, hogy ez alaptörvényünk «ama hallatlan mérvű jogsérelmekre vezethető vissza, amelyek Kálmán király uralkodása után a nemzet alsóbbbrangú tagjait úgy személyükben, mint javaikban, mind nagyobb mértékben sújtották». A király távollétében «a féktelen urak a király helytartójának tekintélyét megvetették, aztán tetszésük szerint fosztogatták a gyengéket, foglalták el a jövedelmeket és forgattak fel minden rendet». «Az erélytelen király sem tudott magán segítenie, mert a célszerű eszközöket megragadni a nyakára nőtt hatalmas oligarchák nem engedték.» «Végre is a közép- és kisebb nemesség elnyomtatását tovább nem tűrhetvén, Béla ifjabb király közül csoportosult s lázadással fenyegetve kívánta az országgyűlés egybehívását.» Ez eredményezte a magyar nemzet magna charta-ját.

De nemcsak az occasio legis, hanem maga az aranybulla sincs híján az aktualitásnak. Egész sora a rendelkezéseknek mutatkozik napjainkban is — mutatis mutandis — időszerűnek. Így a 2. cikkely, ha nem is említi kifejezetten az internálást, meghagyja, «hogy senki perbehívás nélkül el marasztassék», a 13. cikkely arról szól, «hogy a hatalmasok meg ne nyomorítsák a föld népét, se a szegénységet», a 17. cikkely csodás megsejtéssel előre látván a mozi-, trafik- stb. engedélyek revízióját, elrendeli, «hogy szerzett birtoktól senki meg ne fosztassék». Megtaláljuk a búzavalutát a tizedről szóló 20. cikkben, a 23. cikk pedig kifejezi a ma is érthető vágyat, hogy a «dénárok olyfélék legyenek, amineműek voltak Béla király idejében». Mint jellegzetesen középkori intézmény, a numerus clausus sem hiányzik (24. cikk), de alakja nyilván enyhébb, mert a zsidókat és izmaelitákat csak a pénzváltó kamarai-ispánok és vámosok sorából zárja ki. Nem egész ment az aktualitástól a 28. cikk sem, amely szerint, «ha valaki a törvény rendjén elmarasztatott, senki a hatalmasok közül meg ne oltalmazhassa azt».

Szóval, úgy látszik, a jubileum kezdeményezőinek nemcsak a történelem, de a jelen idők problémái iránt is érzékűk volt. Hogy rejtett felforgató tendencia vezetné őket, alig állítható, hisz az aranybullának a forradalomra jogosító záradékát már az 1687: IV. tc. hatályon kívül helyezte. Nem is szólva arról, hogy ily tendenciákkal szemben az 1921. évi III. tc. ép oly biztos bástyája az állami és társadalmi rendnek, mint az 1913. évi XXXIV. tc. a királyság intézményének.

— **Magyarország és Románia** jogszolgáltatási viszonsága kérdésében a kir. igazságügyminiszternek a bíróságokhoz intézett értesítései alapján a következőket közölhetjük:

1. a román királyság igazságügyi hatóságaival a jogsegélyforgalom már helyreállott, de az elküldendő iratokat az 1916. évi nov. 30-án 58,600/1916. I. M. sz. rendelet 30. §-ának megfelelő hiteles román fordítással kell ellátni és diplomáciai úton továbbítani;

2. azok a román bíróságok, amelyek a Magyarországtól elszakított területen működnek az előttük felperesként fellépő magyar állampolgárokat perköltségbiztosíték letételére kötelezik, ellenben a Romániának régi területén működő román bíróságok az előttük felperesként fellépő magyar állampolgárokat perbeli biztosíték, ítéleti illeték, vagy bármilyen más letét nyújtására nem kötelezik;

3. a polgári ítéletek kölcsönös végrehajtása tárgyában Romániával szemben ezidőszerint sem államszerződés nem intézkedik, sem pedig a viszonság megállapítása nincs.

— **Az ügyvédhelyettesi intézmény.** A kivételes hatalom alapján kibocsátott rendeletek egyrésze hatályon kívül helyezett, egy része ma is érvényben van. Minthogy az ügyvédhelyettesi intézményt a Károlyi-kormány rendeletileg helyezte hatályon kívül kétségek merültek fel, feltámadt-e ez az intézmény vagy

végleg el van-e temetve. A budapesti ügyvédi kamara egyik vidéki kamarának hozzá intézett kérdésére erre vonatkozólag a következő választ adta: «A Károlyi-kormány ideje alatt 5996/1918. sz. alatt az ítélőbírói és az ügyvédi képesítéshez szükséges gyakorlat megkönnyítéséről kibocsátott rendelet hatályon kívül helyezte az utógyakorlatot, s illetve az 1912: VII. tc. 1. és 2. §-ainak, az 1912: LIV. tc. 97. §-ának és az egész 1914: XXXV. tc. rendelkezéseit. Ezt a rendelet az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920: I. tc. 9. §-ának utolsó bekezdésében adott nemzetgyűlési felhatalmazás alapján a minisztérium az 1920. évi március 4-én 2245/1920. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet III. részének 4. bekezdése szerint hatályában fenntartotta. Ezek szerint tehát az utógyakorlat és az ügyvédhelyettesek intézménye ezidőszerint hatályon kívül van helyezve, s az, aki szabályszerű ügyvédi oklevéllel bír, az 1874: XXXIV. tc. 2. §-ában előírt egyéb feltételek igazolása esetében minden további utógyakorlat kimutatása nélkül az ügyvédek jegyzékébe felvehető.»

— **A komáromi törvényszék megszüntetéséről** következőket olvassuk a Kassán megjelenő «Csehszlovák jog» legutóbbi számában: «A nyelvtörvény a kisebbségeknek nyelvük használati jogát biztosítja azokban a járásokban, amelyekben a lakosság húsz százalékát eléri. Jóllehet a nyelvtörvény végrehajtórendelete meg sem jelent, kormányrendeletek máris oly intézkedéseket léptetnek életbe, amelyek a kisebbségi nyelvhasználat törvénybe iktatott jogát teljesen illuzóriussá teszik.

Ilyen rendelkezés a pozsonyi járásbírószágon a magyar tárgyalási nyelv kiküszöbölése. De ezt méreteiben is, hatásában is messze fölülmulja az a kormányrendelet, amely a komáromi törvényszék felosztatását határozta el. A rendelet azonkívül a nyitrai törvényszék területének beosztásáról szól. Igen súlyos nyelvi és alkotmányjogi sérelem az, hogy az ipolysági járásbírószágot a besztercebányai törvényszék területéhez csatolják. Egy nagyobbára magyar területet egy szlovák vidék szlovákn nyelvű törvényszékéhez csatolnak. Ez pedig egyértelmű azzal, hogy a magyar igazságszolgáltatás e vidéken teljesen megszűnik. Fölösleges volna annak a részletezésébe bocsátkoznunk, hogy mit jelent ez a magyar jogkereső közönségre nézve, mely a szlovák nyelvet nem érti és mégis minden idézést, végzést és ítéletet ezen a nyelven kézbesítenek neki, úgy hogy fontos határnapokat mulaszt el a nyelv megnevezése miatt és elesik a jogorvoslat lehetőségétől.

Az érsekújvári törvényszék területe az érsekújvári, verebélyi, lévai, aranyosmaróti, párkányi és komáromi járásbírószágek területére terjed ki. A komáromi törvényszék volt eddig az egyetlen magyar nyelvű törvényszék, amelynek területén úgyszólván elenyészően csekély, más nyelvű lakosságot leszámitva, tiszta magyar nyelvű lakosság lakott.

Úgy az érsekújvári, mint a verebélyi, lévai és aranyosmaróti járásbírószágek területén a legutóbbi népszámlálás már sok községekben a valósággal ellentétben szlovák többséget mutatott. Így tehát nyilvánvaló az a cél, hogy az érsekújvári törvényszéket a kormány nem akarja kifejezetten magyar törvényszékké tenni. Ellenkezőleg ez a törvényszék, melyet a nyelvhatáron állítanak fel, erősen vitássá fogja tenni a magyar nyelv használatának a jogát, mivel csak a komáromi és párkányi járásbírószágek működnek színmagyar területen, míg az ógyallai járásbírószágek területén, melyek hovacsatolásáról a kormányrendelet — legalább a lapok közlései szerint — nem is tesz említést, az utolsó népszámlálás szerint már vannak tiszta szlovák községek. Ezekben azonban a magyar lakosság mindenütt megüti a nyelvtörvényben kívánt húsz százalékot.

Az érsekújvári új törvényszéknek tehát kétségtelenül az lesz a rendeltetése, hogy a magyar lakosság nyelvhasználati jogát minél szűkebb területre korlátozza, esetleg az idő folyamán teljesen meg is szüntesse.

A komáromi törvényszék megszüntetéséből folyó közjogi sérelmeket kiegészítik és betetőzik azok a sérelmek, amelyek a magyar jogkereső közönséget a törvényszéknek belső adminisztrációja folytán érik.

A komáromi törvényszék ügykezelése a jelenlegi törvényszéki elnök működésének ideje óta teljesen szlovák nyelven folyt. Az iktatókönyveket csak szlovák nyelven vezették, az idézéseket csak ezen a nyelven állították ki. Ez kétségtelenül súlyos megsértése a nyelvtörvénynek. Az idővel kifejlődött gyakorlat szerint

csupán oly községek lakosai fordulhatnak a bíróságokhoz magyarul beadványokkal, amelyekben a népszámlálás a lakosságnak több mint húsz százaléka magyar volt. A nyelvtörvény pedig nem a községekhez, de járásokhoz köti a kisebbségi jogok gyakorlását. De még ezek joga is vitássá válik akkor, ha a pereskedő felek egyike megkeresésében és beadványában szlovák nyelven fordult a bírósághoz. Emiatt panaszt tett a komáromi ügyvédi kar az igazságügyminiszternél.

A komáromi törvényszék területén élő jogkereső közönséget súlyosan érinti az is, hogy a helyi bíróságok kizárólag szlováknyelvű nyomtatványokat használnak, különösen közbeeső intézkedésekben, azzal a megokolással, hogy magyar nyelvű nyomtatványaik nincsenek.

A színmagyar Komárom város betétszerkesztési munkálatai tisztán szlovák nyelven folynak. A törvényszéken pedig a cégjegyzéket szintén kizárólag szlovák nyelven vezetik. Mivel ezek az okiratok nyilvánkönyvek és egyik főhivatásuk az, hogy azokból az érdeklődő laikus közönség is állandó tájékoztatást nyerjen, Komárom és vidéke magyar lakossága szintén nyelvhasználatának egyik sarkalatos jogában károsodik. Komárom város közgyűlése a betétszerkesztések magyar nyelvű vezetése végett felterjesztéssel is élt az igazságügyminiszterhez, mert azt a nyelvet, amelyen azt itt most szerkesztik, a lakosság nem érti.

A három átnyújtott kérvényre a válasz az volt, hogy a komáromi törvényszéket megszüntették és ezzel a magyar nemzeti kisebbség egyik igazságszolgáltatási intézményét konfiskálták.

— **Építkezés idegen telken.** Oly esetben, midőn valamely telken annak tulajdonosa másokkal közösen építkezik, a felülepítmény mint az ingatlan tartozéka az ő tulajdona marad ugyan, de azoknak, akikkel közösen építkezett, a felülepítmény becsértékéből megfizetni tartozik annyit, amennyivel telkének értéke az építőtársaknak befektetései következtében növekedett. (Kúria III. 519/1922.)

— **Vételárfelemelés a gazdasági viszonyok megváltozása alapján.** Az apa 1916. évben arra kötelezte magát, hogy, ha a házból eltávozik, az abból őt illető egynegyed részt fiának 2000 K készpénz ellenében átengedi, és «ezen megállapodáson egyik fél sem változtathat semmiféle körülmények között». A teljesítés időpontjában az ingatlan értéke 100,000 K-ra, emelkedvén a fiú az ingatlanrész átadását csak a megváltozott — érték 25,000 korona — ellenében követelheti. (Kúria V. 5253/1921.)

— **I. Jelenlévők között írásban létrejött ügylet.**

II. Magánjogi teljesítési határidő számítása. I. Ha valamely jogügylet érvényességéhez annak írásba foglalása szükséges, úgy az írásban tett ajánlat elfogadásának is — jelenlévők között — ellenkező kikötés hiányában, az ajánlat írásbafoglalásakor kell írásban bekövetkeznie; s amennyiben ez elmarad, az írásbafoglalástól és aláírástól függő ügylet nem jött létre s az eladó ajánlatához nincsen kötve. — II. A magánjogi polgári jogügyletekre nézve jogszabály, hogy az ügyletkötés napjától számítandó teljesítési időbe az ügyletkötés napja nem számítható be, s ha a teljesítés végső napja vasárnapra vagy ünnepnapra esik, úgy végső napul a következő köznap tekintendő. (Kúria V. 256/1922.)

— **Kártérítésre kötelezettek egymás elleni visszakeresete.** A kincstár és a főváros egyetemlegesen kártérítésre köteleztettek; előbbi azért, mert közgei mulasztást követtek el azzal, hogy az eltört és ezáltal a közlekedésre veszélyessé vált vámsorompót használatban tartották; utóbbi azért, mert őt mint a kincstárnak használatra átengedett vámpület tulajdonosát az építmény elhanyagolt vagy hiányos állapotából másokra háruló kárért tárgyi felelősség terheli. A vétkeesség alapján felelős fél az általa kifizetett kártérítési összeg megtérítését a csupán objektív felelős féltől még részben sem követelheti; az egymás közötti viszonyban a kárt egészben a vétkes félnek kell viselnie. (Kúria VI. 5881/1921.)

— **Feles bérlet átszállása az örökösökre.** Ha a feles haszonbérleti szerződésben a felek elhalálozása esetére a szerződés felbontásának feltétele ki nem kötött, a feles bérlet halála a feles bérleti szerződést meg nem szünteti, hanem az átszáll a kiskorú örökösökre. (Kúria I. 4535/1921.) A konkrét esetben a kiskorú örökösök helyett a feles bérlet teendőket anyjuk végezte.

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Czim- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4000 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bírő,
a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának
főnöke
által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 180.— K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 225.— K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térfi)	K 100.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tcz.	« 40.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 30.—
A börtörvény (Hampel)	« 60.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tcz.	« 120.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 24.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 50.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz. (Nyári)	« 80.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 24.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 60.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tcz. életbeléptetéséről	« 30.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 60.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 40.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 140.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 180.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében,
Budapest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-
közöttetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői
felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: Magyar magánjog: német nyelven. (Almási Antal: Ungarisches Privatrecht. I. kötet.) — Dr. Auer György kir. ügyész: Hatalom, jog és erkölcs. — Dr. Scholtz Géza miniszteri tanácsos: Mégegyszer a «Dispensehe». — Dr. Léderer Miksa budapesti ügyvéd: A meghitelezés jogi konstrukciója. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár VII. k. 7. iv.

Magyar magánjog: német nyelven.

(Almási Antal: Ungarisches Privatrecht. I. kötet.)

A Margit-híd a közepe táján, ahol a szigeti bejáró ugrik ki belőle, megtörik és egyenes vonala meghajlik. A híd budai pillérei jóval eltolódnak attól a ponttól, ahova tervezőjük eredetileg számhatta őket. Állítólag építés közben jöttek rá, hogy a túlsó parton meleg forrásvizek mállasztó ereje várja fenyegetően a kőoszlopokat és ennek vágott elébe a hídépítés elgörbülő iránya.

Amikor Almási évekkkel ezelőtt, a háború boldog idejében ennek a munkának a kitervezéséhez hozzálátott, nagyjában a német és a német közönségen keresztül, a távolabbi nyugat (mert voltak, akik a gyűlölet hermetikus elzártsága idején is hittek a tudományos élet emberi egyetemességének, a tudomány nemzetköziségének a feltámadásában) lebegett a szeme előtt. Almási nyilván úgy érezhette, hogy nemzeti hivatást teljesít, ha a magyar jogot német nyelven szólatatja meg és így a magyar jog megismerésének lehetőségét széles keretben gyarapítja. De jött a háború — a békeszerződés, az ország kegyetlen megcsönkítése — és új, születésének alkalmi okában gyászos, de nemzeti jelentőségében hatalmas munka várakozik a magyar jogra, amely egyik legerősebb kulturális kapocs marad az anyaország és a leszakított részek között. Az elszakadt részekben a magyar jog van ma is érvényben; új impériumok nevében a régi impérium eszmei értékei parancsolnak rendet a társadalmi és gazdasági életnek. Ha korábban csak arról volt szó, hogy a német nyelv a magyar jognak a messzibbható heroldja legyen az európai elméleti megismerés terén, ma ez a könyv egyelőre a tankönyv szerényebb szerepét tölti be, amelyből meríteni fog az új államhatalom bírói exponense, de várakozik rá az a jelentősebb sors, hogy tankönyvi mivoltának sikeres betöltése után a jogi kultúra kapcsolatát jelentse köztünk és — köztünk.

Talán a könyvön a célkitűzéseknek a világrengető változása szembeszökő élességgel nem domborodik ki, de az író kezét ez a gondolat vezeti akkor is, ha világosan nem is gondol rája.

Az idők eltolódásainak vannak egyes kisebb nyomai is a könyvben, amikor Almási azt hiszi, hogy a történelmi megállapítás higgadt leszűrttségével beszél, pedig talán csak a kortárs állásfoglalása az, ami általa megszólal. Erre azonban kár szót vesztegetni.

A könyvnek, amely két kötetre van dolgozva, egyelőre az első kötete jelent meg. Ennek az első kötetnek a tartalma a történelmi és irodalomtörténeti bevezetés után, a jogforrások tana, azután az alanyi jogokról szóló, a szokásosnál sokkal bővebb rész, a személyjogi, család- és örökjog. Már ebből a szűk tartalomjegyzékből is látni, hogy Almási rendszere nem követi az általános beosztásokat, sőt tendenciózusan mutatja a rendszer önállóságát. Bármennyire is tudjuk értékelni a gondolkodás rendszerességét, akár a gondolkodási ökonómia, akár a tartalom belső átgondoltságát értve ez alatt, gyakorlati érzékünk úgy ítélkezik,

hogy a rendszernek, a tartalom külső elrendezésének jelentőségét tisztán az elmélet emberei túlozzák. Almási rendszerével a külső csoportosításával vitába nem szállunk; de meg kell említeni a rendszer körében azt, ami már nem az anyag csoportosítása, sorrendi vagy alakai külsősége, hanem gondolattermelő tartalmi ereje. Almási az alanyi jogot, Grosschmied «létszakaira» emlékeztetően, életbeli folyásában tekinti, ami különösen örvendetesen hat olyan írónál, aki sokszor kénytelen volt eltérni a gyakorlatatlanság, az élettől való elvonatkoztatottság vádját. Az alanyi jog elméleti tisztázásán kezdve Almási végig kíséri az alanyi jogot megszületésétől kezdve («Voraussetzungen des subjektiven Rechtes»), mozgási pályáján (Bewegungstatsachen des subjektiven Rechtes), a jog kiélezésén (Ausübung) keresztül a jogok megszűnéséig. Almási maga a «rendszer», nemcsak a saját rendszerét, hanem a rendszert általában írói és gondolkodói karakteréből kifolyóan alapvető jelentőségűnek tartja. Almási számára a jog tételei nem egymásmellettségek, amelyeknek egynémely egymásra vonatkozásaik vannak, Almási szemében a jog a jogtételek egységbe fonódott összessége, kerekded egész, amely a maga befejezettségében, gördülő folytonosságában szakadozottságot, hiányosságot nem ismer. Ezzel a jogszemlélettel lélekben egy az, hogy az ő számára a jog: logika, amelynek szükséges sarjadásait is a logika irányítja. Ugyanebből folyik a gazdasági jog politikai követelményekhez való viszonya is, amelyek az ő szemében is csak korrektívumai annak az eredménynek, amit a logikai levezetés determinál. Ezt az alapszemléletet tünteti fel az a definíció, amit az alanyi jogról ad. «Der Begriff des subjektiven Rechts ist der Kristallisierungspunkt der Rechtslehre das Mittel, welches die Unmasse von rechtlichen Geboten und Verboten gemäss den Aufforderungen des praktischen Lebens in die Gedankenkette eines logischen Rechtssystems auflöst. (47. l. a ritkítások tölem erednek.) Almási a régebbi konzervatív jogszemlélet híve. A gazdasági élet követelményeinek fokozott értékelésével, vagy még jobban szólva, a rendszerben való értékesítésével, igaz, a jogtudomány még ma is adós. A freie Rechtsfindung talán iskolát csinált, de rendszert nem alkotott.

Almási munkamódszerének másik jellemzője: a szigorú tételességre való törekvés, állításainak lehetőség szerint valamilyes jogforrásra való utalással történő megalapozása. Alföldi Edének a bírói gyakorlat magánjogi szabályairól szóló könyve óta — amelynek a célkitűzése is csupán a bírói gyakorlat tételeinek összefoglalása volt — nincs oly magánjogi munkánk, amely a bírói gyakorlatban rejlő nagy szellemi tőkét ekkora határozottsággal és terjedelemmel hasznosította. Amily aprólékos lelkiismeretesség terméke az anyaggyűjtés, époly aprólékos, mindenre kiterjedő gond nyilvánul meg a megfogalmazásban is, aminek példájául idézzük a dolog definícióját: Sachen sind körperliche Gegenstände, die physisch oder rechtlich abgegrenzte Stücke der Natur. (89. l.), vagy amikor a szerződést, amit kétoldalú ügyletként tanítanak szélteben, akként definiálja az újabb alakulatokra gondolva: Verträge sind mehrseitige Rechtsgeschäfte. (123. l.)

Meg kell emlékeznünk a könyv stílusáról is. Szeretjük Almási magyar mondatainak kemény kötését, de ez a német szövegen keresztül csak annyira érződik, mint öreg asszonyon az elmúlt ifjúkori szépség nyoma. Itt-ott — bár nem tartjuk illetékesnek — idevágó megjegyzésünket, a nyelvűség ellen is vét a német szöveg. A betudást «Einrechnung»-ként jelöli meg (314. l.), holott az örökjogi betudást a BGB. az «Ausgleichung» neve alatt, a kötelmi

beszámítást az Aufrechnung nevén ismeri. Szembesítésként szerepelteti a freiwillige Gerichtsbarkeit és az ausserprozessuales Verfahren kifejezéseit, holott ez a kettő tudunkkal egyet jelent. A definícióból, amit a nyomda világos szedéssel különböztet meg, elvétele csak ez a betű világos, a definíció nem. Nem világos, pl. az sem, amit az apaság kérdésében a többekkel való közösülés esetén mond, ami nem zárja ki azt a feltevést, mintha a magyar jog az északi törvényekből átvette volna a kollektív apaság gondolatát. (226. l.)

Egyes részletkérdések megbeszélésére, bármennyire megérdemelné a kérdés és a könyv egyaránt, nem lehet a kíváncsú terjedelemben kitérni. Öröndetes az az álláspont, amit az értelmezés kérdésében elfoglal, hogy t. i. a törvénynek a meghozatalakor viszonyok szerint való értelmezése csak irányelv, de nem kivétel nélkül kötelező szabály. (32—33. ll.) Ugyancsak kellemesen hat a személyiségi jognak fontossága szerinti részletes tárgyalása, valamint egyes modern alakulatok tárgyalása. (Természeti erők, szellemi termékek 89., 103. ll.) Hasonlóképp helyeseljük, amit a dologi hagyományról ír, Érvelése egybevág azon eredménnyel, amelyre e sorok írója jutott a rendeltetéses javakról szóló jogászegyleti előadásában. A részletkérdések során akad természetesen sok olyan, amiben nézetét nem oszthatjuk. Az egyesületi jog terén a rendeleti szabályokra támaszkodva sok olyat is ír, ami azóta a társadalmi erőviszonyok eltolódása folytán másképp van a gyakorlatban. A házasságkötés alakulásáról szólva, kimaradt a két tanu jelenlétének említése. (175. l.) A törvényes tartás alapjául a házasság, a rokonság mellett felemlíti a Schwägerschaft gerader Linie-t, ami a menyartási kötelezettséget akarja jelenteni. A menyartás a gyakorlatban nem föltétlen, mert a kapcsolaton kívül egyéb kártérítésszerű vagy szerződés-szerű elemek is szükségesek a tartás megalapozásához. (217. l.)

Szinte nehéz a kritikai megjegyzések után arra a megilletődött hangulatra áttérni, amellyel a könyvet elolvasása után letettük. Ez a könyv nem annyi idő alatt készült el, mint amennyi a megírásához szükséges volt. Ha szokásos volna, hogy a szerzők önmaguknak szóló dedikációval lássák el a könyvet, jogosan kerülhetne a könyv élére a felírás: «E könyvben egy férfikor munkája testesül meg.» Almási a mellétekintet nélküli jogász — ez talán károsan befolyásolhatja, mert egyoldalúságra tereli az egyéni pszichét, de emberi jellemvonásnak imponáló az a szívós szilárdság, ahogyan Almási lekötötte egész életét a jogi studium fanatikus művelésének. A jogirodalomnak nálunk is, másutt is vannak reprezentánsai, akik hasonló szorgalommal, munkabírással és tehetséggel dolgoznak, de nem ismerünk Almásin kívül senkit, akit a jogtudomány művelésének hivatása annyira eltöltene, aki tisztán és kizárólagosan a jogtudományban éli ki minden energiáját. Más alkalmat szerettünk volna, amikor ezeket a szubjektív megjegyzéseket elmondhattuk volna, ez a könyv azonban kínálkozó alkalom volt, hogy ne csak az írásról, de az íróról is beszéljünk.

Érdeklődéssel várjuk a második, befejező kötet megjelenését.

Dr. Beck Salamon.

Hatalom, jog és erkölcs.*

Az egészséges ember, napi gondjai közepette kevés figyelmet fordít szerveinek működésére, természetesnek találja, hogy minden porcikája végzi különleges feladatát. Izmok és idegek ellenőrzés nélkül szolgálják céljukat. Az öntudatos megfigyelés azonban kezdetét veszi, ha valamely testrész akadékoskodni kezd, ha megbomlik a békés összhang, amelyet annyira természetesnek találtunk, míg valamely véletlen mozzanat meg nem zavarta. Az államok élete és a jogi irodalom néhány év óta ugyanezt a jelenséget tárja elénk. Amíg törvényhozás, végrehajtóhatalom, bíróság, katonaság az egyes országokon belül és ezeknek egymáshoz való viszonyában biztos, közismert és elismert határok közt mozgott, hiányzott az ok és alkalom az írókban — amint az érdeklődés is az olvasókban — az iránt, hogy ezeknek a tényezőknek érvényesülését boncolgassák. Ki ne érezné azonban, hogy a háború, a forradalmak, a legyőzöttek helyzete a jog és hatalom egyensúlyát végzetesen megbolygatta és hogy kivonták az erkölcsi ele-

met oly intézményekből is, amelyeket enélkül el sem tudunk volna képzelni.

Ezek, a jog és általában az emberiség sorsára is oly jelentős események fordították az érdeklődést ismét oly kérdések felé, amelyekről úgy gondoltuk, hogy a múlt század közepén élő nagy jogtudósok és bölcselők műveiben teljesen és véglegesen kimerítő megvilágítást nyertek. Új horizontok nyíltak meg; a hatalomnak új határait, a törvénynek új feladatokat, az erkölcsnek új feladatokat szabtak, amelyeket a régi és újabb szempontok alapján figyelembe venni, értékes és hálás feladat a hozzáértők számára. A külföldi és hazai irodalom bőven termelte a közelmúltban a munkákat, amelyek a változott viszonyok hatása alatt a régi elméletek ismételt leszögezését, avagy ezeknek adaptálását tűzték feladatukul. Általánosságban elmondhatjuk a jog és hatalom mesgyéjét kutató újabb irodalmi termékekről, hogy ismert tételek aprólékos, gyakran nem értéktelen feldolgozásától eltekintve, kevés új eszmével gazdagították a tudományt.*

A szerző munkáját a kivételek közé kell sorolni több szempontból. Moórnak a fent vázolt kérdések előtérbejuttatása, nyilván nem okul, hanem csak alkalmul szolgált műve megírására, amelyben szilárdan megalapozott, logikusan átgondolt elméletét teszi közzé. Ki kell emelnünk, hogy a szerző az idegen nyelvnek alapos ismerője, ami nem csupán azt tette lehetővé, hogy munkáját a külföld számára is élvezhető, német nyelven írja meg, hanem, hogy a vonatkozó külföldi irodalmat eredetiben maga is áttekinthesse. Ez oly előny, amely az anyag kezelésében is mutatkozik már.

A munka kiindulópontul állást foglal az eddigi jogbölcseleti elméletekkel szemben, amennyiben azok az erkölcsi és a hatalmi szempontot egymással szembe állítják, mint egymást kizáró tényezőket. Szerző élesen különböztet a jog mint elmélet és az életviszonyokat szabályozó valóságos intézmény közt. A jog, amelynek hatása alatt állanak az államok és egyének: «eine merkwürdige Verquickung zwischen der Welt des Seinsollenden und des Seienden», amelynek való tartalmát, szűkreszabott elméletek egyoldalú okoskodásai felismerni nem tudják. A munka legértékesebb fejezetei a jognak a hatalomhoz és az erkölcshez (Moral) való viszonyát tárgyalják. Csupán a szerző végső megállapításainak ismertetésére szorítkozhatunk, amelyek szerint: A jog, mint a normák összessége lényegesen különbözik a hatalomtól és ha a jogszabály a megvalósulás stádiumába is lép, csupán pszichikai kényszerhatást fejt ki. Utóbbi azonban a norma mögött rejtőző, pszichikai hatalomra való hivatkozással történik, amely hatalom pedig a legerősebb abban a meghatározott társadalomban (államban). Ily formán szoros a kapcsolat a jog és a hatalom közt, tekintve, hogy az utóbbi biztosítja csupán az előbbi tényleges uralmát, az ú. n. pozitivitást. Más viszonyban áll a jog és erkölcs egymással. E kettő közt a szerző szerint már benső rokonság van. Azonban legbensőbb természetük és érvényesülési módjuk mégis eltérő. Ez erkölcsi törvények a jogszabályokkal ellentétben már természetszerűleg helyesek; ezzel szemben az erkölcsi normák követését csupán az emberiség morális érzülete, míg a jogszabályokat a legerősebb szociális hatalom biztosítja. A jognak a szociális hatalommal való szövetkezése — Moór szerint — szoros összefüggést létesít a jog és az erkölcs közt is, tekintve, hogy a hatalmat fenntartó tényezők a társadalom erkölcsi felfogásának hatása alatt állanak. Ebből következik, hogy a jog keresztül-kasul van hálózva morális elemekkel. Ezenkívül míg a jog helyességének vagy téves voltának megítélésénél is az erkölcs adja a mércét. Megállapításait azzal a kétségtelenül találó konklúzióval zárja be a szerző, hogy a jog az erkölccsel ellentétben meg nem állhat, töle nyeri erejét, céljait és eszményeit.

Talán már e fogyatékos vázlat is alkalmas arra, hogy jelezze az új gondolatok jelentékeny számát, amelyekkel szerző munkájával a jogi irodalomnak e fejezetét gazdagította. Elméletének a forradalmak és békeszerződések részleteivel való egybevetése természetesen emeli a munka érthetőségét, a konstrukció világosságát.

Jellemezvén a munka jelentékeny előnyeit, csupán egyet ajánlanánk a szerző figyelmébe. Morál, szociális felfogás, világnézet, erkölcsi szempontok — kivétel nélkül nem csupán változó, hanem

* Macht, Recht und Moral. Ein Beitrag zur Bestimmung des Rechtsbegriffes. Von Julius Moór. Szeged, Városi-nyomda 1922.

* Jellegzetes termékei ennek az irodalomnak többek közt: Jerusalem: Völkerrecht und Sociologie, Kaisenberg: Volksentscheid und Volksbegehren. Le Fur: Philosophie du droit international stb.

légies, körül nem határolható fogalmak, amelyek egyazon időben is megtérnek eltérő magyarázatot, a magyarázók érdekei szerint. A győzők erkölcsi felfogását legyőzött állam nem tudja megérteni; az uralkodó társadalmi osztályok morálját csak ezek a kiváltságosak ismerik el helyesnek. Nincs szükség a példák szaporítására, hogy belássuk, miszerint a jognak a mindenkori erkölcsi felfogással való barátkozása korcs utódoknak lehet okozója. Véleményünk szerint megnyugtatóbb, ha a jog a tartalmát oly gyakran változtató morál helyett, az emberiség boldogulását előmozdító, az általános jóllétet, az igazi emberi értékek érvényesülését biztosító törekvésekkel köt szilárd alapon benső és őszinte szövetséget.

Dr. Auer György.

Mégegyszer a «Dispensehe».

(Házasságjogi tanulmány a monogamia jogrendszerében.)

Lapunk f. évi 2. számában röviden ismerttettem az osztrák Dispensehe magyar vonatkozásait. Úgy látszott akkoriban, hogy a Dispensehe már végét járja, elégnék látszott csak vázlatosan és gyakorlatilag demonstrálni azt, hogy a magyar jogba bele nem férközhet. Időközben a Dispensehe — mert az osztrák legfelsőbb bíróság *érvénytelennek* mondotta ki — azok számára, akik törvénytiszteltben nevedtek, már meghalt. Mégis visszatértem rá és szükségesnek vélem az érdeklődő olvasó előtt az összes problémákat megvilágítani. Igen érdekes és valóban nem mindennapi «intézmény» ez, érdemes szellemi tornát végezni, gyökeréig hatolni, még ma is aktuális, mert nézetem szerint Ausztriában még most sem lesz vége a köteléki felmentéseknek.

Első kérdés a Dispensehe keletkezése és lényege.

I. Az osztrák ált. polg. törvénykönyv családjoga a *monogam* házassági rendszeren épül fel. A törvény — amely keletkezésének idejében óriási haladást jelentett a kodifikálás terén — felekezeti szabályokat is recipiál akként, hogy ezeknek tételei (esetleg dogmái) immár *polgári jogszabályként* állanak fenn. A kötetést magát a felekezeti hatóságokra bizza, amelyek tehát a *polgári törvény felhatalmazása alapján* működhetnek közre. Utóbb behozták a szükségbeli polgári kötést (Notzivilehe) és a *felekezeten kívül állókra* az egyedül lehetséges kötelező polgári kötést. A felekezeti szabályoknak recipiálásával *polgári tétellé* vált a *kath. házasság felbonthatatlansága* (111. §.) és az izraelitákra a *felekezeti szabálynak megfelelő bontás*. (A getlevél.) Olyan házasság, amelynek megtörténtekor legalább az egyik házassuló kath. vallású volt, *felbonthatatlan*, csak az egyik házassfél halálával szűnik meg. De ugyanehhez sokban *hasznos* lekötöttség áll fenn az izraelita fél által megkötött házasságra is, mert a 133–134. §-ok értelmében megegyezéssel (békés get), vagy a nő bizonyított házasságtörése esetén (135. §.) kényszergettel a köteleket fel lehet ugyan bontani, de ha békés *megegyezés* vagy *házasságtörés nincs*, bármennyire is szerencsétlen a házasság, *nincs bontás*, legfeljebb separatio. Még akkor sem lehet bontani, ha a felek egyike utóbb *más vallásra tér át*. (136. §.) Ugyanígy a felbonthatatlanság szabálya fennáll *akkor is*, ha a kath. fél *utóbb más vallásra tér át*. Mindkét irányban a fél kötve van a házassághoz, ami sokszor igen nagy szociális bajoknak lehet a kútfeje. Némi ellensúlyozással felhozhatjuk, hogy ilyen lekötöttség más államokban is megvan, sőt van modern állami törvény (codice civile), amely köteléki bontást egyáltalán nem ismer. Az a fél, aki felbonthatatlan kötelékben áll, újabb házasságot érvényesen nem köthet, mert monogam-rendszerben *több házasság egyidőben és egymás mellett fenn nem állhat*. A házassági akadályok alóli felmentések megadásáról az Optkv. 83. §-a rendelkezik.* Ebben a dispensabilis akadályok *nincsenek* taxative felsorolva. Nem azért, mintha a törvényhozó nem akarta volna a kezét előre megkötni, hanem — ezt a keletkezési adatgyűjtemények is igazolják — mert nem akart teológiai vitatkozásoknak tért nyitni. A 84. §. szövegéből szószerint is világos, hogy a törvény maga megkülönböztet dispensabilis és indispensabilis akadályokat. A törvény uralma alatt évszázadon át folytatott *törvényes gyakorlatban* kialakultak a kétségtelenül dispensabilis és kétségtelenül indispensabilis akadályok.

* §. 83. Aus wichtigen Gründen kann die Nachsicht von Ehehindernissen bei der Landesstelle angesucht werden, welche nach Beschaffenheit der Umstände sich in das weitere Vernehmen zu setzen hat.

lyok. A már *fennálló kötelék*, mint új házasságnak abszolút bontó akadálya állandóan és következetesen minden vallásfelekezet követőire egyformán *indispensabilis* volt, mihez képest sem katolikus, sem izraelita felek soha nem kérték a felbontással meg nem szüntethető kötelék akadálya alól a felmentést, mert köztudomású volt, hogy ennek nincs helye. A reformmozgalom, mely a kötelező polgári házasságot és az egész vonalon érvényesülő bontási lehetőséget célozza, *törvényhozásilag* eredményt elérni nem volt képes. A feszültség — mint rendszerint történni szokott — a tételes jogot kezdte fűdni; mellékutat keresett, hogy *célját elérhesse*. Mindent jónak vél, csak a cél elérhető legyen és ahhoz, ami, hacsak látszólag is, a célhoz vezet, igazolást keres. Egy bomlasztási folyamat indult meg, amely alatt a tételes jog rendszere repezgni kezd. Alapul vették a 83. §. *«hallgatását»*. Ez a §. valóban nem mondja meg, hogy milyen akadályok alól van felmentésnek helye, ebből kiindulva azt állítják, hogy íme maga a törvény *szabad kezet* hagyott, következésképp *minden akadály alól lehetséges felmentés*, ha az nem ütközik az erkölcsbe, már pedig nem erkölcstelen az a felmentés, amely a csak papirosan létező házasságban álló félnek lehetőséget ad új házasságkötésére. A köteléki felmentés tehát *megadható*. «A köteléki felmentéssel szemben nincs értelme arra hivatkozni, hogy az új házasság a jogrenddel ellenkezik, mert minden felmentés feltételezi, hogy a jogrenddel ellenkező helyzet áll fenn, amelyet a felmentés fog kiküszöbölni.» (Ofner.) Az osztrák belügyi államhivatal 1919. évben megkezdte azt a *gyakorlatot*, mely szerint a tartományi kormányzások a fennálló kötelék akadálya alól a 83. §. alapján *felmentést adhatnak* (az Optk. 111. §. ledöntését véve célul) s ezzel új házasság köthető. A tartományi kormányzások részben reagáltak, részben nem; felmentések adtak és pedig — ez különben önmagában igen természetes és logikus — *nemcsak katolikusoknak*. Így keletkeztek az előbbi kötelék *mellett* és azzal *egyidőben fennálló új házasságok*. Ezeket a házasságokat nevezik *Dispensehenek*. Akadtak védelmezői, akik bizonyítani kívánták, hogy mindez helyes és a *törvényből* folyik, de vannak ellenzői is, akik a tételes törvény rendszerével *összeférhetetlennek* tartják. Az ellenérvek, helyesebben a tételes jog igazi rendszerének védelme különösen szakszerű csoportosításban olvasható, az innsbrucki egyetem jogi karának szakvéleményében. Az ádáz tusakodás és a legnagyobb meghasonlás közepette az osztrák közigazgatási bíróság kimondotta, hogy köteléki felmentés nem adható, az osztrák legfelsőbb bíróság pedig a kormány felkérésére szakvéleményt adott, amelyben a Dispensehe *ellen* foglalt állást. Végül legutóbb meghozta végső döntését akut ügyben és a Dispensehe-t *érvénytelennek kimondotta*. Az érdeklődő tehát azt mondhatná: készen vagyunk, akkor igazán felesleges tovább róla beszélni. Téved. A bomlasztási processzus — mely agyan kétségtelenül szociális célokért indult meg — nem fog megállani. Túlnagy energia fekszik benne, mely már előtt mindent. Itt, ahol a politika is előtérbe nyomul, a *jogi* érvek már csak keveset fékeznek, mert ezekre egyszerűen azt mondják, hogy ezek vaskalaposágból «Paraphenreiterei»-ből erednek. Minthogy minden tétel ki van zökkenve, a rendszer hívei ma már azt *hangoztatják*, hogy, ha a törvényben (83. §.) a *felmenthetőség benne van és a felmentést, a kor igényeihez mérten, az illetékes hatóság szükségesnek vélve megadja*, a bíróságnak *nincs is joga* ezt felülbírálni. Egy cél érdekében inog az egész jogrendszer. Teljes a felfordulás, a pusztulás és a törvénytisztelt megszűnt. Így remélik a káoszából kívánságaik teljesülésekép a szabadabb szellemű új házassági jogot kialakulni.

Jogi kérdéseket kell fejtegetni, tehát *jogászi okfejtésre* van szükség, továbbá mellőzhetetlen a *logika*, mert aminek logikuma nincs, azt tiszta ésszel *helyesnek el nem fogadhatjuk*. Társadalmi viszonyokat érintenek a problémák, tehát a szociális érzéket sem szabad lekicsinyelni, de érzelmek alapján és csak a *célra* tekintettel — mert ez már nem objektivitás, hanem *hangulat* — nem szabad a témát kezelni.

II. *Alapvető kérdés*: a fennálló kötelék házasságjogi akadálya dispensabilis lehet-e az osztrák jog rendszerében?

Ha az unokatestvérek a vérségi viszony akadálya alól felmentést nyernek, az akadály megszűnik *hatni*, ámde azért a házassulók illetőleg a házassfelek *továbbra is unokatestvérek maradnak*. A felmentés mást nem tett, mint a vérségi kapcsolathoz a törvény *akarataiból* hozzáfűzött azt a *tulajdonságot*, hogy az házass-

sági akadályt képez, *lekapcsolja*, így az már *nem hat*. A fennmaradó unokatestvéri viszony, mint egyébként teljes *realitás* nem okoz zavart, ha akadályi tulajdonságát (jellegét) elvesztette. A többi dispensabilis akadályoknál is a felmentésnek ez a hatása van. Így vagyunk-e a köteléki felmentéssel is? Látni fogjuk, hogy nem így állunk. Mi itt az impedimentum? Az a *tény* (realitás), hogy a kötelék *fennáll (van, létezik)*! Die *«bestehende»* Ehe vagy das *«bestehende»* Eheband — mondja a német szóhasználat. Hát elvonhatom-e felmentéssel impedimentumot — *amelyet az képez, hogy a kötelék fennáll* — ha a kötelék fennáll továbbra is? Azt koncedálom, hogy a felmentés, amely azt mondja, hogy a kötelék bár fennáll, de már nem akadály, valóban azt akarná elérni, hogy ne legyen akadály. De hát a tiszta gondolkodás számára nem az a fontos, hogy a felmentés mit akar, hanem az, hogy mit tesz és hogy mit ér el? Ha nem tudja azt elérni, hogy a kötelék «de facto» már nem áll fenn, akkor az egész erőlködés, az akarat handabandázása csak pusztá szó-beszéd, áttatás, félrevezetés, mert hiszen az engedmény = nulla. Azt mondják: az impedimentumi jelleg a felmentéssel *le van kapcsolva*! Ez nem igaz, hiszen az akadályi jelleg egyenesen abban van, hogy a ligamen makacsul fennáll (besteht). A házassági köteléknek egy tulajdonsága képezi az akadályt, t. i., hogy ez a házassági kötelék *fennálló*. Ezt a tulajdonságot (jellegét) kellene lekapcsolni. (NB. a *fenn nem álló* kötelék is képezhet házassági akadályt. Nőkre hat hónapig várakozási idő áll fenn.) Helyes-e ez a gondolatmenet: «*azért adtam a felmentést, hogy a ligamen fennállása ne legyen akadály*»? Az elfogulatlan, nem is jogász, hanem csak józanul gondolkozó számára *helytelen és illogikus*. Mert, hogy bizonyos cél elérése végett, valamit teszek, nem bizonyítja, hogy a célt valóban el is érem. A cél lehet *indítója* cselekvésemnek, de cselekvésem azért lehet teljesen haszontalan és sikertelen. A cél kedvéért fejemmel akár a falnak is mehetek, de a célt mégsem érhetem el. Nem szabad tehát a köteléki felmentés *miértjével* kezdeni az elmélkedést és a *céllal indokolni*, hogy most már *akadály nincs*. Ez minden logikai szabályt felbontana.

A probléma egyetlen nyitja ez: a fennállásnak, mint a kötelék egyik tulajdonságában rejlő akadálnak emberi gondolkodás számára csak *egyetlen* legyőzője van: «*a fenn nem állás*». Megdönthetetlen főtétel: «*a fennálló kötelék akadályát felmentéssel elhárítani monogam-rendszerben nem lehet*». Lássuk ennek okát!

Mit zár ki a monogamia? Hogy *egymásmellett és egyidőben több házasság fennállhasson*. (62. §.) * Miért zárja ki? Mert akkor *megszűnik monogamia lenni*. A monogamia *önfenntartása* szükségképen vonja maga után, hogy a fennálló kötelék *ellenére* új házasságot ne lehessen kötni. Úgyis mondhatnám, hogy a monogamiát más semmi sem védi *egyedül és kizárólag az a tétel*, mely modern civilizált államokban mindenütt érvényes és kétségtelen igazságnak lett elismerve, *hogy a fennálló kötelék akadályát indispensabilis*. A kötés előtt szerepe valóban az *örállás*, fenyegetőleg pillant arra, aki ellenére új házasságkötésre csak gondolni is merne. Még büntető eljárást is kilátásba helyez. Nem könyörülhet, nem engedhet sírásnak sem, mert, *ha engedne, ezzel «harkirít»* végzett: a monogamia meghalt. Ha pedig mégis megtörténik, hogy a fennálló kötelék indispensabilis akadályát *ellenére* valaki létrehozott a további kötelék mellett és vele egyidőben fennálló új köteléket, a fennálló kötelék, mely a kötés előtt annak útjában álló *indispensabilis akadály volt*, immár *abszolút semmisségi bontó oknak* a páncélját ölti magára, birokra kell a jövevénnyel és azt győzelmesen *lesújtja*. Mindenki, aki e tételes törvénynek ezt a *tételét*, a jogszabálynak ezt a *szükségképeni funkcióját* ismeri és annak kényszerítő szükségességét *megérti*, tisztában van, hogy a köteléki felmentés lehetséges volta egy álmodozás, a *monogamia keretében* soha be nem bizonyítható. Egészen világos, hogy a monogamia és a fennálló kötelék indispensabilitása *összenőtt síáni ikrek*, tehát sebezzük meg utóbbit, meghal az ikertestvere is! Arról *pedig nincs tudomásom, hogy az optk. 62. §-át eltörölték volna*. A belügyi államhivatal, tudtommal nem jogosult ezt eltörölni. Nem titokzatos elméletekkel tárom

fel, hogy a köteléki felmentés = polygamia, hanem az osztrák tételes törvény alapján bizonyítom. A fennállásnak, mint akadálnak csak egyetlen logikai ellenszere van, a *fenn nem állás*! Ezt törvénytárgyú útján elérni nem lehet, ezért az egész kísérlet, mely a köteléki akadály *felmenthetőségét* veszi alapul, sikertelen, eredményes *soha nem lehet*. Az egyik oldalon a törvény *főle* akar kerekedni, a másik oldalon azonban újból a törvény dönt meg minden iparkodást.

A tételes törvény szabja meg, hogy miként lesz a kötelék fenn nem állóvá. Végzetes tévedés azt hinni, hogy a 83. §. félremagyarázásával már *rendben vagyunk*. Hiszen itt van épen a legyőzhetetlen probléma. A Dispensehe védelmezői nem akarják belátni, hogy eljárásuk teljesen *értéktelen* kísérlet. Ők jogfejlesztésnek mondják. Azt mondják: bemegyek egyszerűen a *kis kapun*, mert a nagy kapun nem lehet. Csakhogy az, amit ők oly könnyedén kis kapunak neveznek, *nem kapu ám*, hanem a monogamia *egyetlen és hűséges öre és védelmezője*. Ha azt megölik, a jogrendszert is megölték. S ez a megölés mutatja, hogy az egész eljárás a törvény ellenére történt.

A Jogállam folyó évi június és szeptemberi számaiban dr. Blau György tollából megjelent cikkben a szerző különvéleményt jelentett be. E helyütt fejtegetéseinek 4. pontjában, az első bekezdésben tett kérdésekre reflektálok csak. Az ott előrebocsájtott suppositio ugyan már teljesen *megdőlt*, de mert a 9. pontban álláspontját (conclusióját) mégis fenntartja, feltételezem, hogy a Dispensehe *mellett* foglalkozni is állást. Az egymásután feltett kérdésekre ezt felelem. A magyar H. T. 12. §-a értelmében *van impedimentum ligaminis*; *igen* ligamen marad a ligamen a *felmentés* (engedély) *után is*; téved, mikor azt mondja, hogy *nem* tartalmaz impedimentumot az osztrák korábbi házasság és szerintem az *ugyanannyira ligamen*, mint volt a felmentés előtt. Az ő tételeinek bizonyítéka nincs, mert, amit a 7. pont alatt felhoz, meg nem állanak. Az ő állásfoglalásának egyébként csak egy kézzelfogható és világosan kifejezett alapja van. T. i. az, hogy mert Ausztriában egy áramlat az újraházasodást *akarja* lehetővé tenni és — *szerinte* — az akadályt *valóban* el is hárítja, a jogérzet parancsolja, hogy mi is tegyük lehetővé az újraházasodást. Lehet, hogy fejtegetésem nem fogja őt álláspontjának megváltoztatására bírni, bár ezt őszintén szeretném elérni. Szerinte Ausztria *félíg alkalmas* eszközt választott. Ebben már sok beismerés van álláspontjának helyessége *ellen*. A fentti fejtegetéseim alapján én azt bizonyítom, hogy a választott eszköz *sehogysem* alkalmas.

Az osztrák gyakorlat létesítői érezték, hogy a Dispensehevel baj van. Intézményüket tehát *elméletekkel* kellett körülbasztítani. Mivel a makacs kötelék *sehogy* sem akart megszűnni, vele kellett elbánnia. Egyenesen nem mondhatták azt, hogy a felmentés a korábbi köteléket *megszünteti*; tudták és érezték, hogy az nem «*inane nomen matrimonii*», hanem *anyagilag létező, útban álló, galibát okozó realitás*. Meg kellett tehát mutatni, hogy a felmentés *mégis eredményes*. A láncolat íme ez: 1. Van egy kötelék, amely fennállásával impedimentumot képez; 2. azt akarom, hogy ne legyen impedimentum és ezt felmentéssel kimondom; 3. ha pedig nem akadály: *akkor nincs*. Akik szeretik a szofizmat, gyönyörködhetnek. A harmadik lépés felette érdekes, de amellett — s ez igen fontos — teljes eredményre vezet. *Aki ide nyugodt lélekkel belemegy, az úgy érzi, hogy fején találta a szöveget*. A probléma meg van fejtve. A belügyi államhivatal, mikor az alsófok a felmentést, az indispensabilitásra hivatkozva, megtagadja és a fél hozzá folyamodik, így érvel: «A felmentés hivatva van egy *fikciót* létesíteni, amely a «*de facto*» fennálló köteléket a világból kiűzi. Ehhez képest a korábbi kötelék, amelynek *létezése* a felmentés következtében akadályi jellegét egyenesen *elvesztette, tényleg igen, de jogilag nem hatályos többé*. Az előbbi kötelék ilyen *fesztelen felfogás* (zwangsløse Betrachtung) mellett úgy tekintendő, *mintha már nem állana fenn*. Ezáltal természetesen civiljogi hatások (vagyonjogi következmények, gyermekek törvényessége stb.) *érintetlenül maradnak*». Elfogulatlanul keresem az igazságot, tiszta szívvel és tiszta gondolkodással, de nem tudom megérteni, hogy akadhat valaki, aki ezt *logikus okfejtésnek* tekintené. Egy *reális valóságról*, egy a civiljogi összes hatásokat érzettető kötelékről azt *állítani*, hogy az nem létezőnek tekintendő pusztán azért, mert *nem akarom, hogy legyen*!

Hát az unokatestvérek, akik a felmentést megkapták *de facto* igen, de *jure* nem unokatestvérek és úgy tekintendők, mintha

* § 62. Ein Mann darf nur mit einem Weibe und ein Weib darf nur mit einem Manne zu gleicher Zeit vermählt sein. Ez abszolút bontó akadályt képez. V. ö. 94. §-t is.

egyáltalán nem lennének vérrokonok. Valóban az osztrák «gyakorlat» szédületes utakat képes megtenni és immár eléri az emberfeletti régiókat. Egyenesen varázslatos hatása van: a realitást szinte *elfújja*. Volt — nincs. Hasonlatok sántítani szoktak, mégis egyet felhozok. Két szomszédos szoba között ajtó van, de szobában szekrény áll az ajtó előtt. Lepakcsolom az akadályi jellegét, kimondván, hogy de jure nincs már ott a szekrény, nem létezőnek tekintendő. Átmenni a szomszéd szobába, sajnos, még sem tudok. Hasonlatom abban is sántított, hogy a köteléki felmentés *csodát csinált*, a felek az új kötelékbe bementek. Példámmal a *realitást* akartam kidomborítani. A fennálló kötelék is egy *valóság*, habár csak elképzelt és nem kézzelfoghatóan. Az akadályt pedig ez a *valóság* képezi. Ezzel szemben a sofizma igen *érdekes*, de érdemben mit sem használ. Ellenben a *realitás* az, amely a monogam-rendszerben *ört áll* és természetesen a vele egyidőben fennálló új házasságot *fenyegeti*. Itt van — jogi szemmel nézve — a végtelen könnyelműség, a feleket felbízgatni, hogy a realitás *semmi*, fő a «de jure» és a Dispensehe megkötése után a véletlenre kell bízni, hogy mi lesz az egymásmelletti kötelekkel jogi szempontból?

A *belső vizsgálódás* eredménye nem a Dispensehe mellett szól. A «rendszer» *belső* szemlélete lesújtó *pozitívumokat* nyújt. A tételes jogban *nincs benne* a köteléki felmentés; a monogamiával az soha össze nem is fér; a 82. §. alapján köteléki felmentés *jogszerűen* nem adható, a *realisan fennálló kötelék* mellett, *érvényes* új kötelék nem keletkezhetik. Minden logika a Dispensehenél ki van zárva és minden pozitív tétel, amely a monogamiával összefügg a *visszajára fordul*. Ez nagyon természetes, hiszen egy más jogrendszerbe mentünk át. Alakilag kirívó példa: az alsófok *fűnek-fának*, vizsgálat nélkül felmentést ad. Izraelitának, protestánsnak, görög keletinek, hadban eltűnt férfi feleségének. Ennek nem lehet útját vágni. Vannak is rá gyakorlati esetek (hiszen fejleszteni kell a jogot, tehát segíteni azokon, akik újra házasodni kívánnak). A *megadás ellen* pedig nincs jogorvoslat. A megadott felmentést nem lehet visszacsinálni: «sub titulo: tévedtem», ha az új kötés már megtörtént, készek vagyunk. Ellenben, ha az alsófok *gondosan jár el, szigorúan mérlegel*, jogorvoslatnak *van helye*. A törvénytisztelet egyszerűen megszűnik, hiszen más rendszerbe térünk át és így minden tétel értékét veszti. A különvélemény is habozás nélkül azt mondja, hogy a belügyi államhivatal = állam. A bíróság is = állam. *De csak, ha a tételes törvény által rábizott hatáskörben jár el*. Ezt nem szabad kihagyni. Igaz, hogy dr. Blau az osztatlan állásfoglalást szupponálja, de maga konstatálja, hogy ez nincs. Hát akkor mire való a fejtegetés? Egyébként Ausztriában ügylátszik a bíróság = állam mást akar, mint a belügyi államhivatal = állam. Egyébként Ausztriában a Dispensehe *védői* már a legfelsőbb bírósággal szemben is — amely pedig csakugyan nem tehetett mást, mint megsemmisítette a Dispensehe-t — kezdik cikkeken hangoztatni, hogy a 83. §. alapján *törvényesen* eljáró politikai hatóság = állam felmentése *res judicata*, azt felülbírálni a bíróság = állam, *nincs is jogosítva*. Végül talán bebizonyítják, hogy a Dispensehe megtámadhatatlan, mert a *felmentés folytán azzá vált és így bírói eljárásnak helye nincs*. Ugyanis a rendszer-változásnak logikai folyománya, hogy ha akarom az újránházasodást, akarom, hogy több házasság megdönthetetlenül álljon fenn egymás mellett. Én azt látom főhibának dr. Blau felfogásában, hogy túlságos *érzelmi* okból, teljesen a *cél rabja* s nem veszi észre, hogy téves elmélkedése tökéletes *felfordulásra vezet*. Ausztriában még megérteném felfogását, de magyar szempontból alig érthető. Ő úgy véli, hogy felfogásával jogot épít, pedig — talán ő nem veszi észre — *jogot rombol*. Mindenesetre veszélyes egy sebet úgy gyógyítani, hogy a beteget megöljük.

Cikkében elfoglalt álláspontja, mert a legfelsőbb bíróság is cserben hagyta, igazán különvéleménnyé vált. Érdemleges bírálat igen nehéz. Bárki olvassa el, nem fogja tudni kihámozni, hogy mi benne a bizonyított tétel és mi nem. Túlságosan érzelmeknek hatása alatt áll. A szofizmákba egészen elmerül. Szupponál olyat, ami nincs, elejti — legalább úgy látszik — a *megszűnési tételt*, de konklúzióját *mégis fenntartja*. Tisztelet a magyar bíróságot, ellenben — úgy hiszem — az *osztrák* közigazgatási és legfelsőbb bírósággal nincs megelégedve. Ausztria *belső forrongását magyar ügyé* kívánja tenni; a Dispensehe-t be akarja bocsátani, mikor az odaát is kátyuba került. Magyar jogi analógiákat vél alkal-

mazni osztrák jogterületre. Praetori jogot lát. Tisztelem a meggyőződéseket és felfogásokat, mert mindenki tartson ki álláspontja mellett, ha ezt jónak, helyesnek, célszerűnek, méltányosnak gondolja. Az én igen szerény nézetem szerint a Dispensehe-t megvédelmezni helytálló argumentumokkal a mai nyugateurópai rendszerben nem lehet.

Fejtegetésem tendenciája egyébként semmiképp sem az, hogy Ausztria hagyjon fel a Dispensehe-vel. Az ő belügyükben ők csak csinálják azt, ami nekik jó, vagy amit jónak látnak. Céлом csak az volt, hogy a Dispensehe *legbehatóbb vizsgálata* alapján megállapítsuk, *megfér-e az a magyar jogban*, tehát nemzetközi vonatkozásban miképp kell eljárni? Itt ugyanis már nem Ausztriának egyedül, hanem nekünk is szerepünk van, mert törvényünk *kötelez erre*. (Bef. köv.) Dr. Scholtz Géza.

A meghitelezés jogi konstrukciója.*

Azon elméletek között, amelyek szerint a pénzügyet, amelyet, hogy a meghitelezett és a hitelt nyújtó közötti főügyleti jogviszonyon kívül marad, mégis önálló kötelmi viszonyba lép a meghitelezettel, egy igen érdekes elmélettel találkozunk, mely tetszetős érvekkel is van támogatva és ez dr. Meszlény Arturnak az a formulája, mely szerint a pénzügyet nemcsak a meghitelező megbízottja, hanem a meghitelezetté is, mely formula a három oldalú ügylet elméletének kezdetben szilárd meggyőződéses hívéül vallotta magát. Ennek a formulának, amelyből a második cikksorozatban, már némi engedmények vehetők észre, az elfogadhatóságát két körülmény nehezíti meg, az egyik, hogy a pénzügyet a meghitelezőtől nyert megbízása alapján a meghitelezettől bizonyos feltételek teljesítését (fuvarlevél-másodlat felmutatását) követelheti, mielőtt a letétet folyósítaná, ami azonban, ha ő a teljesítésre kötelezettnek is a megbízottja, az első megbízásból eredő kötelezettségeivel való összeütközést vonhatja maga után. A két megbízó érdeke a vételi ügyletből kifolyólag annyira ellentétes lehet, hogy annak áthidalására közös megbízott alkalmatlan.

Az az érv, mellyel dr. Meszlény Artur ezt az elméletet erősen alátámasztja, hogy t. i. a bank mint mindkét félnek a megbízottja nem tehet semmit az egyik fél utasítására, ami a másik fél érdekét sérti, tehát nem köteles respektálni az akkreditiva revokálását, azt is jelenti, hogy a bank, ha úgy találja, hogy az árú kifogásolása folytán sértené a vevő érdekét az, ha a vételárat az eladónak kiadná, bírájává válnék a főügyleti kötelelem mikénti teljesítésének és oly helyzet állana elő, melyben, ha bármi egyébtől tételnék függővé a kifizetés, mint a kereskedelmi világban feltételezett jóhiszemű teljesítés igazolásától, jelesül, ha az a bank tetszésétől tételnék függővé, semmi praktikus célja nem volna az egész meghitelezési műveletnek.

A főügyleti teljesítés vizsgálata, a kifogásolás, rendelkezésre bocsátás stb., amely jogok a vevőt az akkreditiva mellett is megilletik és általa a törvény keretei között érvényesíthetők, nem zavarhatják meg az akkreditiva síma lebonyolítását, mert ellenesetben a felek soha sem vennék igénybe. Az akkreditiva nem a *kifogástalan* teljesítés biztosítására szolgál, amit sokszor csakis a megérkezett árú megvizsgálása után lehet konstatálni, hanem a kereskedelmi törvény intenciói szerint feltételezett formailag kifogástalan teljesítés biztosítására, amire elegendő bizonyíték az árú feladását tanúsító fuvarlevél-másodlat.

Ezért nem oszthatom dr. Sichermann Bernát azon nézetét, hogy a banknak, mely nem is ismeri a főügylet materiális részleteit, joga lenne a megbízás okául szolgáló jogviszonyból eredő kifogásokat érvényesíteni, valamint dr. Meszlényi Artur azon nézetét sem, hogy az eladó a saját jogán mint eladó akar a bankkal szemben állani, hiszen az eladó egyelőre épen azt akarja eliminálni és a vételárat, mintha azt a vevő előre küldené, amikor tehát az árú ellen, miután meg sem tekintette, még semmi ellenvetése nem lehet, gyorsan és akadálytalanul megkapni, amihez sokszor igen fontos érdekei fűződnek.

De nem is ad a meghitelezett de facto megbízását a pénzügyetnek és az a körülmény, melyre ez az elmélet egy kúriai ítéletre való utalással támaszkodik, hogy t. i. olykor az eladó is ki szokta jelölni azt a bankot, amelynél a vevőnek a vételárat le kell tennie, azért nem döntő jelentőségű, mert ezt a kijelölést nem lehet egyébnek tekinteni, mint az eladónak a pénzügyetthez

* Az előbbi közl. I. a 18. számban.

el sem jutó oly véleményét, hogy melyik pénzügyi intézet iránt viselkedik bizalommal.

Ez a kijelölés akár hallgatag, akár kifejezetten történik, ép oly kevésbé szül megbízási viszonyt a meghitelezett és a pénzügyi intézet között, mintahogy nem keletkezik semmiféle kötelmi viszony a váltó telepítése által a telepített váltó kibocsátója és a telepes között.

Nem azonosíthatom magamat minden vonatkozásban a dr. Sichermann Bernát elméletével sem, mely kétféle osztályozást tesz az akkreditálás műveletei között; az első kategóriába sorozza a gyors fizetés céljából végbemenő meghitelezést, a második kategóriába pedig a vevő bonítását biztosító meghitelezést.

Az első esetben ugyanarra a konkluzióra jut, mint a Kúria, t. i. a bank — nem lévén utasítása megbízójától hivatalos értesítésre — nem köteles fizetni a meghitelezettnek fuvarlevél-másodlat bemutatása ellenében, ha megbízó eltérő utasítást ad (vagyis visszavonja a megbízást) és teljesen magáévá teszi a Kúriának ama álláspontját, hogy a bank a vevő pénztárnok szerepét tölti be, ennél fogva mindenképpen *kötve van a vevő utasításához*.

Az utóbbi esetben azonban dr. Sichermann Bernát a hivatalos értesítéseket, mely szerint a megbízás beérkezett és bizonyos ideig *vissza nem vonható*, vagyis a *meghitelezés igazolását* ismeri el oly alapul, amely a bank közvetlen fizetési kötelezettségét megteremti, vagyis kötelelem alapító jogcselekmény gyanánt.

A Kúria a meghitelezés definíciójában nem distingvál a fizetési *képesség* és fizetési *készség* érdekeiből történő meghitelezések között és igénytelen nézetem szerint, a dr. Sichermann-féle osztályozás, mely tisztán a hivatalos és nem hivatalos bankértékesítés és annak megfelelően nyert külön utasítás bázisa alapján tesz disztinkciót meghitelezés és meghitelezés között, mely külön utasításról azonban a meghitelezett tudomással nem bírhat, csak komplikálja a kérdés világos megoldását.

Egy hajszálnyi különbség sincs ugyanis az olasz kereskedő megbízása között, aki a budapesti bankot megbízza, hogy bizonyos mennyiségű áruinak meghatározott címre való feladásáról szóló fuvarlevél-másodlat beszolgáltatása ellenében fizessen az eladónak bizonyos összeget, amely fizetés az eladó teljesítése tekintetében időbeli feltételekhez lehet kötve, és annak a bukaresti kereskedőnek megbízása között, aki ugyancsak megbízza a budapesti bankot, hogy az eladónak a teljesítés tekintetében időbeli feltételektől függően, de szintén fuvarlevél-másodlat ellenében fizessen, még ha az utóbbinál feleslegesen hozzá is teszi, hogy a megbízás visszavonhatatlan.

Feleslegesen azért, mert visszavonható akkreditiva fogalmilag *ki van zárva* és *visszavonhatatlan akkreditiva* tulajdonképpen *jogi pleonazmus*.

Ha a vevő ki akarná kötni a visszavonhatóságot, akkor a garanciát követelő eladóval a főügyletet soha létre nem hozhatná.

A meghitelezés tehát mindkét és mondhatnám *minden esetben visszavonhatatlan*. Az, hogy érvénye meghatározott ideig szól, hatályának tartamára irányuló kikötést képez, mely időtartamon belül azonban vissza nem vonható, ami a jóhiszeműség első követelménye. Ennek a jóhiszeműségnek nem szabad hiányoznia annál a meghitelezésnél sem, amelyről a bank a meghitelezettet, hivatalosan nem értesíti, hiszen az eladó elhatározására, hogy a főügyletből őt terhelő kötelezettségének becsületesen megfelelhessen ebben az esetben is csak a bankba vetett bizalom bír befolyással, vagyis annak a tudata, hogy az említett megbízás a bankba megérkezett, amit telefoni értesítéssel lehet a meghitelezettnek tudomására hozni.

Dr. Sichermann álláspontja szerint a bank csak *akkor* vállal fizetési kötelezettséget, csak akkor *igazolja* a kifizetési megbízást, ha a meghitelező a megbízást bizonyos ideig *visszavonhatatlannak* jelezte és egyben kötelezettség *vállalására utasította*, miből kifolyólag teljes mértékben szavatol is a bank utasításainak a kijelölt határidőben való teljesítéséért.

A meghitelezés problémájának megoldását jelentékenyen megkönnyítené ez az elmélet akkor, ha kiterjesztenék a meghitelezés minden terepére tekintet nélkül arra, hogy a fizetési *készség* vagy a fizetési *képesség* biztosítására szolgál-e.

Ami az értesítés kötelelem-alkotó hatását illeti, nem kell csodálkozni, hogy a Kúria a bank értesítését a megbízó nevében történnének tekintette, mely jogi minősítésnek indoka egyes-egyedül az, hogy döntése alá került konkrét esetek során produkált

bankértékesítések szövege és tartalma legalább is kétséget hagy fenn aziránt, hogy az értesítés a banknak saját jogcselekménye, avagy csak a megbízotté.

Az értesítésnek kötelelem alapító jogcselekmény gyanánt elismerését eltekintve attól, hogy a jogcím nélküli tartozásvállalás — a Kúria 1921 november 8-a kelt P. II. 1758/1921. sz. ítélete szerint is — érvényes kötelmet nem szül, főleg két szempont teszi aggályossá, az egyik, hogy a pénzügyi intézeteknek mindennemű értesítései, tehát egy egyszerűen átutalt összeg fölvétele iránti fölhívásnak is az egyszerű tudósítást meghaladó erő tulajdonították, a másik pedig, hogy az igazolás-számba menő értesítés lényegileg viszontszolgáltatást kikötő egyoldalú nyilatkozat, mely a meghitelezett részére jogokat és a pénzügyi intézet részére kötelemet csak akkor létesít, ha azt a meghitelezett elfogadja.

A gyakorlati életben azonban a pénzügyi intézet nem követel és a meghitelezett nem ad értesítést igazoló nyilatkozatot, pedig könnyen megeshetik, hogy az értesítés tartalma eltér a főügyleti felek közötti megállapodás feltételeitől.

A gyakorlat azt igazolja, hogy a bank nem mindig szokta az eladót kiértékesíteni és nem mindig korrektül. A meghitelezett jogbiztonsága azonban nem függhet a bank levelezési osztályának önkényétől vagy gyakoroltságától. A meghitelezett minden körülmények között meg akarja kapni a vételárat, ami egyébként valamenyí félnek intenciója is, úgy kell tehát igazítani és értelmezni minden jogcselekményt, hogy azok a felek akaratát realizálják, ne pedig kijátsszák, úgy hogy abból, hogy a bank a meghitelezést nem hivatalosan igazolja, nem szabad az eladóra hátránynak háramolnia.

Mindebből az következik, hogy a bank fizetési kötelezettségének alapjául általánosságban nem lehet az értesítést elfogadni. Tagadhatatlan ugyanis, hogy a bank akkor is köteles kiszolgáltatni a letétet, ha a maga a megbízó közvetlenül értesíti az eladót a kifizetési megbízásról, utasítva őt arra, hogy a vételár vagy annak részlete felvétele végett a szükséges okiratok prezentálása mellett jelentkezzék a banknál, ahol a meghitelezés tekintetében már intézkedett.

Vagyis — szerintem — a dr. Sichermann által közölt tipikus eset struktúrája értelmében a bank nem azért köteles kiadni a letétet, mert az eladót a letétet elfogadásáról értesíti és a vevő megbízását igazolja, hanem azért értesíti az eladót, mert a tartalmilag vázolt megbízás elfogadásával kötelezve van vele szemben.

Ebben az esetben a bank nem arra nyer megbízást, hogy fizetési ígéretet tegyen, hanem arra, hogy a letétet a kedvezményezettnek adja ki. De ez nem teszi őt a vevővel együttkötelezetté, ami távol áll tőle és nem ruházza őt fel a vevővel szembeni főügyleti jogokkal, amire viszont az eladó hozzájárulása lenne szükség. Ha csak a meghitelezettnek szóló értesítés volna a kötelelem-alapító cselekmény, méltán vetődne fel az a kérdés, hogy a konkrét esetben mi képezi a bank kötelmének alapját, mikor a bank nem igazolja a megbízást.

Ha e kérdést megfontolás tárgyává teszem, mindjobban és jobban meggyőződik bennem az a meggyőződés, hogy az értesítés nem egyéb, mint egy már elfogadott létező kötelelemnek a közlése, — mint ilyen tehát esetleg el is maradhat — és nem szükségképpen kötelelem-alapító cselekmény. Ilyennek csupán akkor tekinthető, ha kifejezetten egyenes fizetési ígéretet foglal magában.

Ebből azután az is következik, hogy a bank kötelmének bázisát, amelynek terjedelmét dr. Kohner csak az eladó biztosításáig kívánja elismerni, ami a bankra nézve elég kényelmes álláspont, de az eladóra így is értéktelen, egyebet kell keresni.

Jogunk mechanizmusában régóta kifejeződött formulák dominálnak, amelyek legrejtettebb alakulataikban szabad szemmel alig észlelhetők, mivel a formulák körvonalai sokszor elhomályosulnak, azonban beható kutatás segítségével a valódi alakzat felismerése nem boszorkányság.

Hogy a meghitelezés, még pedig kizárólag a vevő bonításának biztosítása érdekében a vételár letétele útján végbemenő meghitelezés egy tipikus esetének vizsgálódása révén reámutassak arra a jogi konstrukcióra, mely a vevő és a pénzügyi intézet jogcselekményei következtében az élő jog kötelmi keretei között és mintegy annak elismert alakulataiba beleszorulva minden körülmények között előáll, egy mindennapi esetet ragadok ki a kereskedelmi forgalomból és azt veszem jogi bonckész alá.

(Folyt. köv.)

Dr. Léderer Miksa.

Tekintettel a papiros árának, valamint a munkabérnek emelkedésére, lapunk előfizetési árát is fel kellett emelnünk.

A «Jogtudományi Közlöny» előfizetési ára a Döntvénytárral együtt negyedévre 220 K, Döntvénytár nélkül 160 K.

Szemle.

— **A vörös talár szigorú cenzora**, akit eddig jog- és színházrendezői bokros elfoglaltsága akadályozott, hogy az elnöklése alatt álló magyar bírói kar érdekeiért a nyilvánosság előtt is tevékenykedjék, most sikeresen megvédte a bíróság tekintélyét, ama következtetések ellen, amelyeket Briex darabjából destruktív nézők levonhatnának. Ha Wolf Károly úr a klerikális Briex-n, aki azt javasolja, hogy az állami igazságszolgáltatásról, a vörös talárról mondjunk le a fekete papi talár javára, ily lesújtó bírálatot gyakorol, az ellen legkevésbé nekünk lehet kifogásunk, akik a klerikalizmus ellen már akkor hadakoztunk, amikor még nem bujt keresztény és nemzeti bárányszőrbe. De a bírói tekintélynek ilyen védelme ellen keményen tiltakoznunk kell. Hogy a magyar bírói kar a vádlottak elítélésére utazik, hogy ítélezésében az előléptetés reménye irányítja, hogy lelkiismeretlenül felületes stb., szóval, hogy az a torzkép, amelyet Briex a francia bíróról, mint típusról rajzol épen a magyar bíróra vonatkozhatna, ez a gyanúsítás a bírói egyesület elnökén kívül valóban csak néhány napilapnak jutott eszébe, amelyet az ő szelleme inspirál. Bocsnat, hogy egy régi anekdotát elevenítünk fel, de az eset szakasztott mása annak, amelyben egy müncheni sörlőházban ujságot olvasó bajorra, aki szakállába morogja: «mégis csak ostobaság, amit ez a császár mond» az asztalnál ülő porosz rárival: «hogy mer a császárról így beszélni». «De hisz én — mentegetődzik a bajor — a kínai császárt értettem.» «Olyan nincs — vág vissza a porosz — bolondokat csak a mi császáruk beszél». E helyen talán nem is kell komolyan bizonyítanunk, hogy a bírói tekintélyt, épúgy mint a magánember becsületét, csak annak hordozója sértheti meg. Amennyiben a magyar bíró tekintélyén csorba esett, azért azok felelősek, akik a lakás-adminisztrációt, a földbirtokreformot vagy a forradalom likvidációját bízták rá. És mihelyt a magyar bírói kartól elmúlik e keserű pohár, tekintélye ép oly makulátlan fényben fog ragyogni, mint annakelőtte, amikor még nem szorult a bírói egyesület elnökének védelmére. De addig is azt hisszük, a keresztrefeszített magyar bírói kar azzal fogja elhárítani a védelemből feléje szálló gyanúsítást, amivel a keresztrefeszített megváltó háritotta el, midőn a jeruzsálemi udvarnagyi bíróság elnökének azt felelte: Te mondad!

— **Az igazságügyminiszter levele a Budapesti Ügyvédi Körhöz.** A Budapesti Ügyvédi Kör *Daruváry Géza* igazságügyminisztert feliratban üdvözölte hivatalba lépése alkalmából. A miniszter következő levelet intézte a kör elnökségéhez:

«Igazságügyminiszterre történt kineveztetésem alkalmából a Budapesti Ügyvédi Kör nevében hozzám juttatott szíves üdvözlésükért hálás köszönetet mondok. Különösen jól esett, hogy üdvözlő soraikban oly benső hangon emlékeztek meg megboldogult szeretett édesatyámról, akinek erkölcsi és jogi ideáljai követtem a múltban, s azok fognak vezérelni hazafias kötelességérzetből vállalt új nehéz feladataim teljesítésében is. A Budapesti Ügyvédi Körnek az a megtisztelő bizalma és elismerése, amely soraikból személyem és eddigi közéleti működésem iránt megnyilvánult, őszinte örömmel és megnyugvással tölt el. Az üdvözlő irat szavaiból örömmel látom kifejezésre jutni a Budapesti Ügyvédi Kör hazafias gondolkodását és én bizton reményem, hogy hazánk újjáépítésének nagy munkájában a Budapesti Ügyvédi Kör továbbra is igen számottevő tényező lesz. Élénk figyelemmel kísér-

tem eddig is azt a társadalmi és kulturális tevékenységet, amelyet a Budapesti Ügyvédi Kör a magyar jogászvilág szellemi, erkölcsi és anyagi érdekében, továbbá a jogtudomány fejlesztése céljából kifejtett, s biztosítom az igen tisztelt Elnökséget arról, hogy ezen honmentő munkájukban és a magyar nemzet jobb jövőjéért folytatott küzdelmükben mindig a legnagyobb készséggel fogom a Budapesti Ügyvédi Kört támogatni. Amidőn még arra kérem az igen tisztelt Elnökséget, hogy a Budapesti Ügyvédi Kör tagjai előtt megfelelő alkalommal köszönetemet tolmácsolni szíveskedjék, kiváló tiszteletem és őszinte nagyrabecsülésem kifejezésével vagyok igaz hívók: *Daruváry»*

— **A pongyola földadótörvény.** Rég lemondottunk a törvényszövegek eleganciájáról. Megszoktuk az újabb törvényalkotások pongyola szövegezését is. Még se hagyhatjuk szó nélkül az új földadótörvényt (röviden: T.) pongyolaságait, mert azok a már megszokott mértéket is lényegesen meghaladják. A T. szerint haszonbérleti jogviszonyoknál az új búzaadót egész összegében továbbra is az a fél fizeti, amelyikre a földadó viselésének kötelezettségét a felek közti szerződéses megegyezés, illetve megállapodás háritja. Ha azonban ez a szerződő fél a többlet viselését méltánytalannak véli, joga van a haszonbérleti jogviszonyt a törvény életbelépését követő szerződésszerű gazdasági év végére felmondani. Ez esetben a törvény hatálybalépésétől a jogviszony lejártáig a haszonbérelő és haszonbérbeadó a többlet felerészen viselik, de haszonbérbeadó földadóterhe ez esetben sem lehet nagyobb, mint a haszonbér egynegyed része. A T. e kérdés szabályozásánál a következő kérdéseket hagyta nyitva: 1. Ha a haszonbérlet a folyó gazdasági év végén jár le, ki viseli a tetemes adótöbbletet 1922 július 1-től kezdve? 2. Ha a haszonbérlet az 1922/23. gazdasági év végén különben is lejár, mi történik az adótöbblettel? 3. Jogában áll-e annak a szerződő félnek is a szerződést felmondani, aki kifejezetten magára vállalta a jövőben létesítendő mindennemű új adókat is? (esetleg kifejezetten a búzaadót is.) Lehet, hogy a törvényszerkesztők intenciója szerint az első két esetben az viseli a többletet, aki az adó fizetésére szerződés szerint kötelezve van. Ez az álláspont talán helyes volna, ha a haszonbéreket a felek szerződése szabályoznák. Csakhogy ma igen sok esetben nem szerződés, hanem bírói ítélet állapítja meg a haszonbérösszegeket, mely ítélet figyelemmel volt arra, hogy melyik szerződő fél viseli az adókat. De ott is, ahol a felek megegyezéssel szabályozták a folyó gazdasági év haszonbérösszegét, csak az eddigi adókat tartották szem előtt. Mindezt a T. most felborítja és pedig természetesen — visszaható erővel. Mert a visszaható erő annyira divatos lett, hogy szinte restellik a törvényszerkesztő urak, ha oly javaslatot kell benyújtaniok, mely visszaható erő nélkül szűkülne. Kíváncsú volt, ha a földadótörvény ismertett hiányait novella útján kiküszöbölne — visszaható erővel.

— **A késedelmi kamaton felüli kártérítés kérdésehez.** Ismeretes, hogy ennek a kérdésnek a fontosságát a valutaperek élezték ki. A német BGB. 288. §-a kimondja, hogy a kamatokon felül az ezt meghaladó kár is követelhető késedelmes fizetés esetén. Hasonló tételes szabály a magyar magánjogban nincs. Ügylátszik azonban, hogy a Kúriának a szaklapokban is többször szóvá tett egyik ítélete (P. II. 2608/1921. Hitelj. Dtar 1922. évf. 40. eset) újítást kíván teremteni, amennyiben kimondotta, hogy a hitelező a késedelmi kamat fizetése mellett sem zárható el attól, hogy ő az adós késedelméből eredő nagyobb kárának megtérítését követelhesse. Ezt a kijelentést a Kúria ítélete tényállási fenntartásokkal bástyázta körül és nem minden esetre érvényes elvként fogalmazta meg. A másik jellemző vonása ennek az ítéletnek, ami egyébként csodálatosan sűrűn tér vissza a Kúria új jogtételt kimondó határozatainál, hogy a konkrét határozat a kijelentésben általánosságban elismert jogigénynak a fennforgó ügyben nem ad helyet, amint ez a most hivatkozott határozat is nem ítélte meg a késedelmi kamaton felüli kártérítést. Ilyenkor a jogász diadalt arat, de az ügyvéd elveszti a pert. Mégis megvan az ilyenfajta határozatoknak a nagy fontossága és remélni lehetett, hogy ebből a kezdeményezésből is üdvös változások fognak következni. Most azonban a Kúria egy újabb határozattal negálja ugyanezt az igényt és — ami szinte alig érthető, ugyanaz a tanács, amely az első kezdeményező lépést megtette — helyezkedett az első határozattal szembe. Ez az újabb határozat (P. II. 1950/1921. Magánj. Dtar 1922. évf. 84. eset) minden korlátolás

nélkül azt mondja, hogy készpénzkövetelés után a késedelmi kamaton felül kártérítés az adós hibáján kívül nem követelhető. A határozatnak ezt a kijelentését a Döntvénytár a «fej»-ben nem emeli ki. Nem kívánjuk közelebbről vizsgálni, hogy ez a két határozat mennyiben ellentmondó és mennyiben fér meg egymással, de kétségtelen, hogy egy összeegyeztetési kísérlet ellenére is ez a második határozat visszafejlődést jelent. A jogfelesztő felső bírói kijelentésekkel is valahogyan úgy vagyunk, mint a tisztességtelen versenynél a megtévesztéssel. Egy nagyon aprólékos megfigyelés talán látni fogja a különbségeket, de a közönség átlagos figyelme mellett a részletek elmosódnak. Ez a kérdés megérett arra, hogy végleges állásfoglalással tisztáztassék.

B.

— **Megjegyzés a Bp. 5. §-ához.** Igaz ugyan, hogy a büntető per nem a megcsorbitott vagyoni állag kipótlását célozza, hanem elsősorban a megsértett jogrendnek hivatott morális elégtételt adni, mégis a büntető ítéletek hozatalánál és szövegezésénél figyelemmel kellene lenni arra, hogy amennyiben egyidejűleg a vagyoni jogi restitúció is munkálható, a sértett a büntető ítélettel egyidejűleg lehető vagyoni biztosítékot is nyerjen.

A Bp. 5. §-a feljogosítja az eljáró bíróságot, hogy amennyiben a vagyoni jogi igény tisztázata a büntető eljárás befejezését jelentékenyen késleltetné, a magánjogi követelést polgári perre utasíthatja.

Azonban magának a kártalanítási igénynek, vagy másoldalról nézve: a kártérítési kötelezettségnek megállapítása a legtöbb esetben nem késleltetné «jelentékenyen» a büntető eljárás befejezését, mert a bíróság a sértett személyének, a jogsérelem elkövetési módjának és a sértés tárgyának megállapítása nélkül büntető ítéletet a legritkább esetben hozhat. Ezek felderítése és leszögezése a tényálladékhhoz tartozik. És most a magánjogi kártérítési felelősség szélesebb a büntetőjoginál, ahol a bíróság büntetőjogi felelősséget megállapít — ha egyáltalán van vagyoni csorbulást szenvedett sértett — ott eo ipso fennforog a vagyoni jogi felelősség is.

Nem jelentene tehát jelentékenyebb munkatöbbletet — sem pszichikai, sem fizikai téren — a büntető ítéletek szövegébe kifejezetten is befoglalni azt, hogy az elítélt a sértettet kártalanítani tartozik, a kártalanítás mérve azonban polgári bíróság által lesz megszabandó.

Ennek gyakorlati haszna az lenne, hogy a sértett a Tkrds. 90. §-ára hivatkozással valószínű kára erejéig zálogjogelőjegyzést kérhetne — míg a jelenleg szokásos tág szövegezés mellett — amikor az igényt és annak mérvét a bíróság — legtöbb esetben kényelmességből, külön nem választja — a telekkönyvi hatóság bár magából az ítéleti rendelkező részből kitűnik, hogy A. terhelt B. sértettel X. mennyiségű lisztet ellopott vagy elcsikkasztott (de, mert annak tisztázata, hogy a lopott lisztből hány kg volt a 0-ás és hány a főzölszt — a büntető befejezést valóban késleltette volna) — az ellopott liszt átlagos értéke erejéig sem adhat előjegyzést, mivel a Tkrds. 90. §-a alapján kifejlődött joggyakorlat előjegyzést csak oly büntető ítélet alapján enged, amely a kártérítési kötelezettséget kifejezetten kimondja.

A tkv. eljárása nem kifogásolható, mert a Tkrds-on alapul — ellenben mi sem tiltja, hogy a bírói ítélet szövegezése a gyakorlatban oly irányba haladjon, hogy a kártérítési kötelezettség kimondását az ítélet szövegébe kifejezetten vegye fel és csak annak mérvét (összegét) bizza a polgári perútra.

Felesleges annak hangsúlyozása, hogy előjegyezhetőség híján, időközi elidegenítések révén hány elítélt vonja el hány sértettől a kielégítési alapot. Míg a javasolt szövegezés mellett ez megakadályozható lenne.

Dr. Horkay Gyula.

— **Társulna** fővárosi kartárssal a szakirodalomban ismert nyug. hely. államtitkár, ügyvéd, ki bírói s kir. ügyészi működése során civilis és büntetőjogi s az igazságügyminisztériumban adminisztrációs gyakorlatot szerzett, vidéki ügyvédkedése során pedig a földreformmal is behatóan foglalkozott. Ajánlatokat s a feltételek közlését a kiadóhivatalba kéri e címen: hely. államtitkár.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Czim- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4000 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bíró,

a m. kir. népjóléti és munkügyi ministerium lakásügyi főosztályának
főnöke

által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 180. — K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 225. — K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth-Térft)	K 360.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tez.	« 60.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 80.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 100.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tez.	« 240.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 60.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 120.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tez. (Nyári)	« 280.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 60.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 120.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tez. életbeléptetéséről	« 80.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 140.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 80.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 240.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 180.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén eszközöltek. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Dr. Berinkey Dénes budapesti ügyvéd: Nemzetek Szövetsége. — Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Aranyban fizetendő tartozások. — Dr. Scholtz Géza miniszteri tanácsos: Még egyszer a «Dispense». — Dr. Hajnal Hugó budapesti ügyvéd: Az O. F. B. gyakorlatából. — Dr. Lederer Miksa budapesti ügyvéd: A meghitelezés jogi konstrukciója. — Szemle.
Melléklet: Perjogi Döntvénytár VII. k. 8. fv. — Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 9. fv.

Nemzetek Szövetsége.

A Nemzetek Szövetségébe történt felvételünk olyan vitát indított meg a napilapok hasábjain, amely mellett nem haladhatunk el közömbösen. Résztvettek ebben a vitában közéletünk legjelesebbjei s részben pártállásuk, részben legtisztább meggyőződésük szerint igyekeztek pontos mérlegre vetni azokat az előnyöket és azokat a hátrányokat, amelyekkel a Nemzetek Szövetségébe való belépésünk jár. A vitához ebben az irányban igazán nincs szavunk, mert e lépés megtételének vagy meg nem tételének kérdése tisztára politikai kérdés s ennek megoldásáért a felelősséget azok a tényezők viselik, akik arra magukat elhatározták. Politikával különben sem foglalkozunk. Nem kérünk szót abban az irányban sem, vajjon az előnyök és hátrányok összehasonlítása szolgáltatott-e megfelelő irányítást arra nézve, hogy akár az előnyöbbség, akár a hátrányöbbség irányában történjék az elhatározás, csak röviden jelezzük azt az álláspontunkat, hogy az adott viszonyok közt a kérdésnek ily irányban való taglalása semmi jelentőséggel nem bír, mert a felvétel kérése elől nem lehetett volna kitérni. Politikai elhatározásoknál különben sem az a döntő, hogy valamely lépés előnyei felülmulják-e annak hátrányait, hanem az a döntő, hogy az adott viszonyok közt valamely lépést meg kellett-e tennünk vagy sem. Mi azt hisszük és ezt nyíltan kimondjuk, hogy más elhatározás el sem volt képzelhető.

Amily kevés értelme volna ezek után annak, ha a Nemzetek Szövetségébe való felvétel előnyeit és hátrányait még egyszer sorra vesszük, annyival érdekesebb reánk, mint jogászokra és társadalmi jelenségeket vizsgáló szociológusokra nézve az a tény, hogy egyetlenegy olyan hangot sem hallottunk, amelyet a Nemzetek Szövetségének gondolata iránt való lelkesülés és elragadtatás színeztet volna melegebbre. Olyan hűvös magasságokban székelne a Nemzetek Szövetsége, hogy érdeklődésünket ép oly kevéssé költi fel, mint a Himalája orma? Vagy elvesztettük talán minden vágyódásunkat a Nemzetek Szövetsége munkájának a megismerése iránt abban a nyomorúságban és keserűségben, amelyet a sors mért reánk? Nem tudjuk és nem érezzük-e azt, hogy a Nemzetek Szövetségének s irányító organumainak munkája belevág minden egyes ember életébe s hogy azok az utak, amelyeken ezek az irányító szervek járnak, ami lelkiületünknek fájó darabjaival vannak kikövezve? Mind megannyi kérdés, amelyet érdemes megvizsgálni, hogy így kihámozzuk belőlük azokat a tudatalatti rétegeket, amelyek jórészt magunk előtt is ismeretlenek.

Vagyunkunk, életünk, szabadságunk, függetlenségünk, békénk és biztonságunk, a jog és igazság uralma függ a Nemzetek Szövetségének munkájától s ezek mellett a kérdések mellett közömbösen térünk napirendre, mintha nem is rólunk volna szó s mintha semmit sem várnánk ettől a működéstől. Hol van a lelki kapcsolat, amely bennünket a Nemzetek Szövetségéhez fűz? Ezt a lelki kapcsolatot sehol nem lehet felfedezni. Enélkül a lelki kapcsolat nélkül pedig a Nemzetek Szövetsége gyökértelen fa, amelyet az első nagyobb vihar ledönt.

A Nemzetek Szövetsége a hozzá tartozó népek lelkében még nem vert és nem is verhetett gyökeret. Ez épen a legnagyobb gyengesége. Minden emberi és társadalmi szervezet a néplelekből kell, hogy merítse erejét és fejlődésének lehetőségeit. Ily pszichológiai alapok azonban nem állnak elő egyik napról a másikra. Az állam is, az emberi individualizmusnak és altruizmusnak ez a szintetikus szervezete, csakis úgy jöhetett létre, hogy bizonyos érdekek érvényesülésének kedvező pszichológiai előfeltételei voltak s ezek a pszichológiai előfeltételek bizonyos térre korlátozva, idővel megerősödve adták azt az alapot, amelyre az állam történelme reáhímezte dicsőségének fényes és gyásznapjainak sötét színfoltjait. A sors és a hagyomány teremti meg ezt a pszichológiai alapot, amikor az állam polgárait egymás között, a mostani nemzedéket a jövő nemzedékkel, a múltat a jövővel szám-talan lelki szállal egybefűzi. Az állam, a «belátásnak, tévedésnek és szenvedélynek ez a kompromisszuma», bár térhez van kötve, mégis az időben mozog, él, fejlődik, erősödik és válik hatalmassá a sok apró hajszálgyökér révén, amelyet az emberi lelkekbe bocsát le s amelyeket nemzedékek ápolnak s hagynak örökölni egymásra. Uralma lelki kényszeren épül fel s bár ez a kényszer nem is jön mindig a napvilágra, mégis ott van a háttérben s szinte zajtalanul irányozza emberek millióinak cselekvését. Mind ebből a Nemzetek Szövetségében semmi sincs meg, a Nemzetek Szövetsége mögött csak félelmetes katonai erő áll, amely győzelmi hangulatban állítható a Szövetség vezető elemeinek céljai mögé. A Nemzetek Szövetsége nem gyökerezik a hozzátartozó népek egyikének lelkiületében sem, nem onnan eredt, nem abban fejlődött s hiába várja onnan támaszát.

Amint az államban folytonos táncot jár az állam tényleges és politikai súlypontja, de ezek egymástól sohasem választhatók el tartósan, mert a tényleges súlypont folyton a politikai súlypont felé rohan s ha békésen nem éri el célját, úgy erőszakkal tör a másik felé; ugyanazt a jelenséget fogjuk végigélni a Nemzetek Szövetségének működésében annak Tanácsán és Közgyűlésén át, csak hogy itt ez a tánc még fokozottabb lesz, ép úgy mint a vízbe vetődő napsugarat a víz mozgása sokszorosan veti vissza a falra s nagyobb mozgásra kényszeríti. A Nemzetek Szövetségének vezető szervei nem fogják kormányozni tudni azt a mozgást, amely az egyes államokban végbemegy s vagy kénytelenek utána rohanni vagy kénytelenek félreállni, mert nincs mögöttük történelmileg kialakult, elrendezett, kiegyensúlyozott emberi szervezet.

A Nemzetek Szövetségének egyetlen módja volna arra, hogy hatalmát a szövetséghez tartozó népek lelkébe gyökereztesse, nevezetesen az, ha meg tudná mutatni ezeknek a népeknek, hogy értük van s velük érez. Ez egyértelmű volna azzal, hogy a jog és igazság eszméjét, a szerződések szentségét tartsa szem előtt s azokra az alapokra építsen, amelyek már az emberi lelkekben úgy, ahogy előkészítve vannak.

Az a sok meddő kísérlet, amely Dubois Péter, Campanella, Sully, Abbé de Saint-Pierre, Crucé, Bentham és Kant nevéhez fűződik, azok a gyakorlatban is próbálkozó elméletek, amelyeket a francia forradalom államszabadsági elmélete, a nemzetiségi eszme, a politikai egyensúly teóriája fokozatosan jeleznek, amint azt már Redstob is kifejtette, semmi mást nem jelentenek, mint a jogeszmé előretörését. Ennek a jogeszmének előretörését képviseli a Nemzetek Szövetsége is a papiroson s élete, fejlődése attól függ, hogy ezt az eszmét a gyakorlatban hogyan tudja megvalósítani.

Dr. Berinkey Dénes.

Aranyban fizetendő tartozások.

A Jogt. Közl. aug. 15-iki számában Kovács Marcell kúriai bíró úr tollából megjelent ily című fejtegetés eredményeinek lényegével egyetérttek. Mindazonáltal legyen szabad néhány észrevételt fűznöm hozzájuk, amelyekkel azon eredményeket nem korlátozni, hanem inkább kiegészíteni óhajtanám.

A kérdés, amely körül a kétségek felmerülnek a következő: vajjon az ú. n. *aranyklauzulában* a felek a konkrét esetben a fizetendő összeget vagy csupán a fizetés eszközét, *Grosschmid* szavával élve: a kiadó vagy a leróó összeget kívánták-e meghatározni.

Kovács öméltsága fejtegetéseihez épen annak hangsúlyozásával kívánnék hozzájárulni, hogy a felek akarhatták az egyiket vagy a másikat és hogy minden egyes esetben szerződésértelmezés dolga annak megállapítása, hogy az ügyleti akarat a kettő közül mire irányult?

A német joggyakorlatban a kérdés még a pénz, elértéktelenedése előtt aktuálissá vált és pedig a telekkönyvi rendtartás különleges intézkedésével kapcsolatban.

A német telekkönyvi jog ugyanis csupán bírodalmi értékben kifejezett tartozás biztosítására tartja megengedhetőnek a jelzálogjog bejegyzését (Grundbuchordnung §. 28.); más értékben kifejezett zálogjog a német felfogás szerint a telekkönyvi különlegesség elvében (Spezialitätsprinzip) ütköznék. Konkrét esetekben olyan követelések jelzálogos biztosításáról lévén szó, amelyeknek aranyban leendő fizetésben megegyeztek a felek, a bíróságok a zálogjog bejegyzését majd megengedték, majd megtagadták.

A kérdéses esetben a felek a jelzálogos visszafizetésre nézve, abban állapodtak meg, hogy «minden készpénzfizetésnek német bírodalmi értékben és minden körülmények közt aranyban kell történnie». A bírodalmi bíróság (Entscheidungen LIV. köt. 145. l.) kimondta, hogy ez a megállapodás a követelés pénzüsszegét nem érinti. Ezért az aranyban visszafizetendő tartozás, mint bírodalmi értékben kifejezett tartozás a német telekkönyvi rendelet 28. §-a értelmében telekkönyvileg bejegyezhető.

Másként csak akkor állana a dolog, így folytatja a bírodalmi bíróság (id. h. 148. l.), ha a felek megállapodásának az volna az értelme és célja, hogy ne a jelenlegi bírodalmi érték bizonyos összege, hanem oly pénzüsszeg legyen a tartozás tárgya, amelynek magassága, a bírodalmi értékre átszámítva, az adós által beszerzendő arany mindenkori árfolyamához igazodnék.

A német joggyakorlat tehát már 1902-ben felismerte a két lehetőséget és gyakorlatilag különböző jogi elbánásban részesítette az aranykikötést aszerint, hogy a felek szándéka szerint, az arany magának a tartozásnak mértéke-e, vagy pedig a valutáris pénzegység marad-e mértéke a tartozásnak, azzal a további megállapodással, hogy a valutáris egységekben kifejezett tartozás aranyérmékkel teljesíthessék.

A kivételes hatalomról szóló törvény alapján a háború legelején kibocsátott 9420/1914. M. E. számú ismert kormányrendelet, szövege és célja szerint is, nyilván csak a fizetési eszközre vonatkozó kikötést szabályozza. A rendelet szövegéből ez állapítható meg, mert hiszen az 1. §. olyan pénztartozásokról szól, amelyeknek *fizetése* a koronaérték aranyérmében van kikötve; a 2. §. pedig olyan pénztartozásokról, amelyeknek *fizetése* aranyforintban, körmőczi vagy császári aranyokban vagy külföldi aranyértékben van kikötve. Ez állapítható meg a rendelet céljából is; mert hiszen már a háború kezdetén természetesen az volt az állam érdeke, hogy a forgalomban levő aranyból minél több megtalálja az utat az állampénztárba vagy a jegybankba, ahol a háborús szükségletek beszerzésére kellett szolgálnia. A kormány ezt úgy vélte elérhetni, hogy az aranyérmék, mint kikötött fizetési eszköz szolgáltatására kötelezett adóssokat ez alól a kötelezettségük alul a fent idézett rendeletben feloldotta és őket felhatalmazta arra, hogy a kikötött aranyérme helyett tartozásukat «a jelen rendelet hatályának ideje alatt» tehát ideiglenesen, további intézkedésig «a koronaérték bármely törvényes fizetési eszközével» teljesítsék. Ilyképp a forgalomnak nem lévén szüksége az aranyérmékre, nem volt akadálya annak, hogy azok az állampénztárba vagy a jegybankba visszajussanak; legalább is nem volt rá jogos ok, hogy a közönség a jegybanktól a belső forgalom számára magáncélokra a jegybanktól aranyérméket kérjen.

Az olyan tartozások azonban, amelyek aranyérmékben, vagy

külföldi aranyértékben voltak kifejezve, ezen értékmegállapítás szerint követelhetők és teljesítendők. Ezek is pénztartozások, ezekre is állott és áll a 9420/1914. M. E. sz. rendeletnek az az intézkedése, hogy teljesítésük nem követelhető effektív aranyérmékben, hanem csupán a koronaérték valamely más törvényes fizetési eszközében. De itt az aranyérme a tartozás mértékét határozza meg és ezért a tartozás nem az aranyak névértéke, hanem forgalmi értéke erejéig áll fenn. Aki arra kötelezte magát, hogy 100 darab 20 koronás aranyat fizet, annak tartozása tehát más-kép bírálható el, mint azé, aki arra kötelezte magát, hogy 2000 koronát fizet 20 koronás aranyakban.

Hogy a két lehetőség közül a konkrét esetben melyikkel állunk szemben, azt a jogügylet értelmezése, tehát a szerződő felek eredeti egyetértő szándékának felderítése útján kell megállapítani, Kovács kúriai bíró úr ezt az utat nem tartja célhoz vezetőnek. «Azzal, hogy mi volt a felek intenciója — úgy mond — itt nem lehet operálni, mert ha az adóslevél szerkesztésekor a felek gondoltak volna arra, hogy az arany- és a papirkorona közötti reláció ennyire felborulhat, a hitelező mindenesetre csak a kölcsön adott koronák számának megfelelő számú (tehát 100,000) aranykorona visszafizetésének a kikötéshez ragaszkodott volna: ellenben az adós óvakodott volna attól, hogy ily kiszámíthatatlan terhet vállaljon magára és ragaszkodott volna ahhoz, hogy a visszafizetés papirkoronákban, vagy annyi aranykoronába állapíttassék meg, amennyi a kikötött papirkoronáknak a visszafizetés árfolyama szerint megfelel.» Ezzel a nézőponttal nem érthetők egyet. Különböztessük meg a felek akaratát és annak indokait, motivumait. Az utóbbiak a magánjog tanítása szerint általában és elvileg közömbösök a jogügyletek joghatásaira nézve; döntő az, hogy mit akartak az ügyletkötők; hogy miért, az rendszerint figyelmen kívül maradhat. A valutáris pénzegységben nyilván azért egyeztek meg, mert a hitelező bízott benne, hogy ugyanazonos mennyiségű pénzegységben legalább megközelítőleg ugyanannyi értéket fog visszakapni; aranyban nyilván azért fejezték ki a tartozást, mert a hitelező aggodalmaskodott, az adós azonban bízott benne, hogy az arany ára lejáratalig nem fog lényegesen emelkedni: ezek a mérlegelések az ügyletkötő felek motivumai. Ezekből és hasonló motivumokból azután előállott a felek egyetértő akarat, amely vagy arra irányult, hogy a tartozás mértéke a valutáris pénzegység, a korona legyen és ez a tartozás aranyérmék leszámolásával legyen teljesítendő; vagy pedig ellenkezőleg arra, hogy a tartozás mértéke bizonyos mennyiségű arany (bizonyos számú aranyérme) legyen és ez a tartozás akár aranyérmékben, akár más fizetési eszközökben rovasse le.

Másként, mint a jogügylet értelmezése, a felek egyetértő akaratának kutatása révén nem lesz megállapítható, hogy a megállapodás e két lehetőség közül melyikre irányul. Az újabb német jogirodalom ezt az ellentétes két lehetőséget a «Goldklausel» és «Goldwertklausel» szavakkal jelöli meg. A kifejezőmód talán annyiban, amennyiben megérteti, hogy a megállapodás az első esetben az arany fizetési eszköz használására, a másodikban az aranyértéknek a tartozás mértékévé avatására irányult.

Hogy már most milyen hermeneutikai eszközök segítségével jutunk annak a helyes felismeréséhez, hogy a felek a konkrét esetben miben állapodtak meg, azt általánosságban eldönteni nem lehet. A szerződés tartalmából és megkötésének körülményeiből kell esetről-esetre az értelmezés eszközeit és anyagát összegyűjteni. Hozzájárulok Kovács kúriai bíró úr véleményéhez abban az általa említett gyakori esetben, amidőn a felek abban állapodtak meg, hogy a hitelező kívánságára a fizetés «aranyban» teljesítendő. Ebben a kikötésben magában tényleg nincs utalás arra, hogy a felek a tartozás mértékének meghatározásával foglalkoztak, vagy a kérdés lehetőségének akár csak tudatában is lettek volna. Meg kell engedni, hogy ilyen és hasonló kikötésekkel szemben a Kovács öméltsága által megjelölt értelmezési szabályok az általa levezetett eredményhez vezethetnek. Viszont például, ha a felek arra az esetre, ha az országos pénzérték bizonyos mértéken túl veszítene értékéből vagy vásárló erejéből vagy külföldi árfolyamából, abban egyeztek meg, hogy az adós aranyban vagy aranyértékben tartozzék fizetni, az ilyen megállapodás nyilván és világosan a tartozás mértékeül akarta az aranyat kiválasztani. Ilyen esetekben ugyanis nyilvánvaló, hogy a felek közül a hitelező nem akarta, vagy csak a kijelölt határig akarta a valuta romlásának veszélyét viselni, azontúl pedig a veszélyt az

adós vállalta magára. Nem lehet kétséges, hogy ilyen alkuban a felek egyenesen a valuta romlásának lehetőségével foglalkoztak és az aranykikötés épen a tartozás mértékének stabilizálását célozta. Semmiképen nem volna indokolható pusztán az adós iránti szimpátiából ezt az egyetértő szerződési akaratot ignorálni. Más kérdés, hogy ilyenkor az adós a gazdasági lehetetlenülésre nem hivatkozhatik-e? Ez a kérdés épen csak akkor merül fel és lép előtérbe, ha a bírói cognitio arra az eredményre jutott, hogy a megállapodás helyes értelme szerint az adós aranykoronával, illetve a 9420/1914. M. E. sz. rendelet óta csak az aranykorona értékével tartozik. A gazdasági lehetetlenülés kérdésének ugrópontja a mi bírói gyakorlatunk bölcs megállapítása szerint a szolgáltatás és ellenszolgáltatás aránytalansága; ebből a nézőpontból igen sok esetben fel kell majd menteni az adóst az aranyérték teljesítése alól; más esetekben azonban az aranyértékben való kötelezése egyenesen az igazságosság követelménye.

A pénztartozások természete elvi és gyakorlati okokból nem engedi meg, hogy ezen a területen a jog a pénz elértéktelenedésének konzekvenciáit levonja. Máig legalább nem sikerült megoldást találni; pedig mindnyájunk mindennapos tapasztalatában fordulnak elő esetek, amelyekben ez kiáltó igazságtalanságra vezet. Aki a háború előtt ingatlant vett, azt tulajdonilag meg is szerezte, ma a hitelezett vételárát vagy vételárhátralékot az elértéktelenedett pénzben fizetheti, miközben az ingatlan maga értéket tartott, úgy hogy az ingatlan csekély töredékéből az egész vételár kifizethető. Summum jus, summa iniuria, de bírói gyakorlatunk ezen mind máig nem tudott segíteni. Nem kevésbé kegyetlen döntés, hogy a kölcsönadós, aki a kölcsönvett aranykoronáért vett ingatlant vagy megvett ingatlanát felszerelte, ennek az értéktartó vagyonnak boldog élvezetében hitelezőjét papirkoronával elégítse ki. Ezen sem tudunk ezideig segíteni.

Ha azonban a hitelező előrelátásból, az aranyérték mértékét kötötte ki, ettől őt elútni semmiképp sem szabad.

Dr. Löw Loránt.

Még egyszer a «Dispensehe».*

III. A különvélemény a 7. pont konklúziójában kulminál és az 5. pontban úgy véli, hogy a mi elfoglalt álláspontunk *formalistikus*. Ugyanis mi az osztrák jogra utalással az *ellenkezőjét* tesszük annak, amit az osztrák jog elérni akar, t. i. a kívánt újraházasodást *megakadályozzuk*. Az ellenvélemény kifogása fenti szövegezésében túlhalmazott, egy mondatban kétségtelenül nem lehet rá felelni. Vegyük logikusan alkatelemei szerint boncolás alá, így talán inkább lehet a problémát megvilágítani.

a) A magyar H. T. és az 1911:XXI. tcikk Magyarországon *hatályban vannak*. Ezek pozitív szabályokat tartalmaznak, amelyek ránk feltétlenül *kötelezők*, tehát ezeket *alkalmazni kell*. Ebben feltétlenül egyetértünk. Mit akar az osztrák *gyakorlat* (nem jog)? Az újraházasodást *lehetővé tenni*! Kérdés: hát ez az akarata sikeres-e? Felelet: nem, mert a Dispensehe érvénytelenítve lesz. Van annak értelme, hogy a magyar jog ezt az intézményt, amely szülőföldjén = nulla, recipiálja? Nincs. Magyar területen a magyar jog az irányadó, nem az osztrák gyakorlat *kívánsága* vagy *célja*. S ugyanez a szabály áll akkor is, ha a Dispensehet kötni szándékozik egyike *magyar*, habár a kötés esetleg külföldön történik. A monogamia *önfenntartása* nem engedi, hogy egymásmellett és egyidőben több kötelék álljon fenn. Mivel a «de facto» fennálló kötelék csak *ezt eredményezi*, az osztrák *akarat* elől a *kaput becsukja*.

A *seriat jog valóban* megengedi mohamedán török *férfinék* a többnejűséget. A fennálló kötelék valóban *nem akadály*. A magyar törvény a *kaput mégis becsukja*.

A külföldi állam *kívánsága*, még ha *legalis* alapokból támad is, ránk semmiféle jelentőséggel nem bír.

Ausztria sincs tekintettel arra, hogy a magyar jog kívánja-e az újraházasodást vagy sem? Ha polgári törvényének vallási jellegű akadályát útban áll: *a kaput bezárja*. Nem haragszunk érte. Joga van, sőt *kötelessége* saját házassági jogrendszerét a fertőzéstől óvni.

Olvastam a Dispensehe védőinek egyikétől származó cikket, melyben támadva a legfelsőbb bíróság rájuk nézve lesújtó dön-

tését, a 83. §. téves értelmezése alapján vallja és hangoztatja, hogy csak *olyan akadály* indispensabilis, amely *a házasság céljával összeférhetetlen okból ered*. Szerinte ilyen, ha pl. egyneműek, vagy herélt kíván házasságot kötni. Minden más akadály dispensabilis. Tegyük fel — ez nem is lehetetlen — Ausztriában a politikai hatóság az egyenesági sógoroknak (pl. após és menyé, anyós és vő) felmentést ad. A különvélemény. okfejtése szerint, mert Ausztria kívánja a házasságkötést, nekünk ezt a H. T. 11. §-ának d) pontja ellenére recipiálni kell.

b) Az *osztrák jogra* utalással kell megakadályozni. Ennek igen egyszerű oka van. A különvélemény is a 7. pontban nagyon helyesen fejtegeti, hogy azt a kérdést, vajjon a H. T. 12. §-ában említett «megszűnés» *megtörtént-e*: nem a magyar, hanem az az *osztrák jog* szerint kell elbírálni. Valóban kényszerítve vagyunk az *osztrák jogra áttérni*. Itt azután már búcsút mondunk egymásnak. A különvélemény — vezetve az osztrák *gyakorlat pusztá akarata* által — a 7. pontban előadott *megszűnés* mellett tör pácát, de bebizonyítani nem tudja. A köteléki felmentésre megállapítja, hogy az «dispensatio mendax». Mást *beszél* és mást *tesz*. Róka természetű. Saját maga ellen *tesz*. Azt kell nézni, mit *tesz*. S mit *tesz*? Szerintem *igazán semmit*. Az «inane nomen matrimonii» tételt, nem különben a belügyi államhivatal praetori szerepet egyszerűen kihagyom. Álláspontja ellen már fentebb elég argumentumot hoztam fel. Itt csak még egyszer kiemelem, hogy az egyetlen és *igazi tény*, a *fennálló reális kötelék* nemcsak *beszél*, hanem *igazán tesz*. *Megfojtja a mellette felbukkanó Dispensehe-t*. Ennél frappansabb bizonyíték nem kell arra, hogy nemcsak pusztá «nomen matrimonii», hanem egy *elő virulens és győzedelmes reális maradt a felmentés után is!*

Valóban *igaz*, hogy *materialiter* azért kell az idegen jogot alkalmazni, hogy a magyar jog azzal ne kerüljön *összeütközésbe*. Azonban adott esetben nemcsak a H. T. 108. §-ának a *lex patriae* elve, vagyis magyar vonatkozásban a külföldi jog alkalmazásának esete állt elő, hanem a magyar jogban rejlő az a *közrendi fenntartás* is, hogy a monogamiával össze nem férő házasságot nem lehet érvényesen megkötni. *Ha tehát az osztrák jog osztatlanul állana és a Dispensehe mellett az összeütközés materialiter igenis bekövetkezne*. Erre az esetre pedig nem a *lex patriae*, hanem a közrendi fenntartás az irányadó. A Dispensehe-t nem lehet semmiképp sem analógiába állítani a H. T. 74. §-ának *praesumptio juris et de jure szabályával* (a megszűnési vélelem ellenbizonyítástól független valóságos megszűnéssé válik a jóhiszemű új házasságkötéssel), sem pl. a 4038 919. M. E. számú rendelet 4. szakaszának megszűnési *fikciójával*. És pedig azért nem lehet, mert az osztrák *jogban* ilyen tételes szabályok *nincsenek*. Hiábavaló tehát azt hangoztatni, hogy az egyes államoknak joguk van *más megszűnési módokat is életbeléptetni*, mert ez nem is vitás és nem ez a jogkérdés, hanem az, hogy az osztrák jogban a köteléki felmentés *megszünteti-e* a korábbi házasságot vagy sem? Bizony nem szünteti meg. Ezt még a gyakorlat *életbeléptetői* is elismerik (de facto fennáll), fejtegetésem pedig *bizonyította*, hogy mennyire fennáll a régebbi kötelék.

A *megszűnést* tehát ejtsük el. S mivel nem szűnt meg a korábbi házasság, szerény nézetem szerint, az osztrák tételes jogra (nem a gyakorlatra) utalással a H. T. 12. §-a teljes joggal (automatic) működésbe lép. A monogamia *védőszerve a kaput becsukja*. Hangsúlyozom újból, hogy ezt tenné a H. T. 12. §-a *akkor is*, ha Ausztria *osztatlanul a Dispensehe mellett volna*, vagyis ha a legfelsőbb bíróság a Dispensehe érvényessége *mellett* döntött volna. Mert ezzel csak azt fejezte volna ki, hogy Ausztriában lehetséges az, ami egyetlen civilizált nyugati államban sem lehetséges, *egymásmellettsége több házasságnak*. A H. T. 12. §-a előtt csak ennek a *factumnak* van jelentősége. A szofizmak nem számítanak, mert a magyar törvény az irreális, transzcendentális elméleteket nem veheti alapul, csak az érdemleges *tényeket*.

Hogy Ausztria mit *akar* az, igazán nem irányadó. A 83. §. félremagyarázása alapján azt is *akarhatja*, hogy az apa leányával kössön házasságot. A Dispensehe tételeiben ez legalább ép oly könnyedén belemagyarázható. Hiszen az, hogy mi erkölcsös, nem állandó szabály. Vitatni lehetne tehát azt is, hogy Magyarország tekintettel ilyen osztrák akaratra, ezt a tételt is recipiálja.

c) Végül ugyancsak természetes és logikus, hogy az *ellenkezőjét* teszi annak, amit az osztrák gyakorlat kíván. A vele *ellenkező rendszert* nem tudván recipiálni, ténykedése csak *kizárás*

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 19. számban.

lehet. Ezzel *önfenntartását* szolgálja. Magyar területen és magyar vonatkozásban a magyar törvény parancsol, ezt külön bizonyítani nem kell.

Hol követtünk el pusztá formalizmust? Mikor és hol lovagoltunk értéktelen és érdemben nem döntő paragrafusokon? Hol a formai szemlélet és végül hol van perplexum? Utolsó kérdésemre nyugodtan felelhetem: egyedül és kizárólag az *osztrák gyakorlatban*. Ott valóban nincs többé jog, csak *perplexum*, ne hallgassunk hát rá.

A következő kérdés arra vezet, milyen állást foglalnak el *harmadik államok* a Dispense-hevel szemben?

IV. Harmadik államok állásfoglalása kétségtelenül *érdekes* lehet, de korántsem — mint a különvélemény esetleg véli — *perdöntő*. Vagy *jogszabályt* alkalmaznak és ez esetben a *monogam-rendszer önfenntartása* okából ugyanazt teszik, mint mi — vagy a jog enged a politikának, mikor is tovább beszélni róla felesleges, — vagy beleszédülnek a szofizmába és úgy vélik, hogy a felmentés = megszűnés és úgy kezelik az ügyet, mintha a házasság megszűnt volna. Egy harmadik állam felső hatóságától volt szerencsém olvasni ilyen értelmű iratot, melyben annak a véleményének adott kifejezést, hogy a felmentés *praktikus* szempontból egyenlő a *felbontással*. (?) A harmadik államnak vannak törvényei, ezek irányadók. Hágai egyezményes állam részére az 1911. évi XXI. tc. I. cikkének rendelkezése viszonylag ható védelmi szabály. Vannak államok, melyek a tőlük idegen jogintézmények *betolakodása* ellen közrendi fenntartásokat is törvénybe iktattak: (clause d'ordre public).*

V. A szíves olvasó, ha eddig elfáradt velem egy még eddig soha fel nem merült «novum» problémáit vizsgálni, kétségtelenül kérdezni fogja: de mi van hát a Dispense-he megkötése után? Az özönvíz. A józan ésszel *jól* megoldhatatlan problémák tömege. A «de facto» fennálló *régi* kötelék és a mellette álló *új* kötelék között rettenetes küzdelem. Nem bocsájtkozom érdemleges fejtegetésekbe és nem hozom fel a félrendszabályokat, amelyeket a gyakorlat életrehozott. Csak néhány főbb kérdést vettem fel. Ha nő köti a Dispense-he-t, melyik férje nevét viseli? Ha az Optkv. 110. §-a alapján *korábbtól fogva férjével* az életközösséget visszaállítja, mi fog történni? A gyermekek származási kérdése miképp alakul? Mi lesz a hitvestársi hűséggel, melyre ágytól és asztaltól elválasztott felek is kötelezve vannak? Van-e a nőre várakozási idő akadályja és honnan számít az, mikor korábbi házassága még most is fennáll? Örökjog több férj után, vagy több feleség után? Tartási köteletség? Nyugdíj, végellátás, stb.? Ha nő külföldi férfivel köti a Dispense-he-t, milyen állampolgár és községi illetőségű? A bigamia okából a büntető jog tisztán azért nem léphet fel a felekkel szemben, mert utóbbiakat *dolus* nem terheli. A Dispense-he-ben álló felek egymásra ráunak és szeretnének új kötéshez felszabadulni. Ne felejtjük el, hogy a Dispense-he, ha annak megkötésekor a felek legalább egyike katolikus volt, felbonthatatlan, dacára, hogy *polgári szerv előtt* lett megkötve, mihez képest a Dispense-he-t *sem lehet bírósággal felbontani*. S ha izraeliták kötötték csak a békés és a kényszer *get* segíthet. A szabadulás egymástól lehetetlen lévén, a «jogfejlődés» útján maradván *újabb felmentést* kérhet az érdekelt fél és *újabb Dispense-he-t köthet*. Elvileg tehát nincs kizárva — ez egyedül a politikai hatóság jóindulatától függ — hogy egymásmellett és egy időben három, négy, sőt több házasság is fennálljon! A problémákon törjék fejüket az osztrák jogászok. Hála Istennek nekünk ezek a problémákkal nem kell foglalkozni.

Bíróságaink magyar fél Dispense-he-jében — mert az Ausztriában megkötött 25—30,000 ilyen házasságból néhány, a szerencsétlen ott lakó magyar honosra vonatkozólag is létrejöhetett — annak elbírálására lesznek hivatva, hogy *érvényes-e* a Dispense-he vagy *nem*? A különvélemény, aligha fog e tekintetben alapul vétetni. Egyébként ez valóban a bírói döntésnek fenntartott kérdés.

* Német polg. törv. életbeléptető törvénye: «30. §. Die Anwendung eines ausländischen Gesetzes ist ausgeschlossen, wenn die Anwendung gegen die *guten Sitten* oder den *Zweck eines deutschen Gesetzes* verstoßen würde.»

Olasz törvény (a codice civile alkalmazására vonatkozó részében): 12. §. In nessun caso le leggi di un paese straniero potranno derogare alle leggi *proibitive* del regno nè alle leggi riguardanti in qualsiasi modo l'*ordine pubblico* ed il *buono costume*.

A Code Napoleon is tartalmaz hasonló közrendi fenntartást.

Az osztrák felmentéssel a katolikus fél a felekezeti *lelkész* előtt nem kötheti meg a házasságot, ellenben a Notzivilhe minden nehézség nélkül megtörténhetett. A polgári szerv aligha fog *felettes hatóságának* felmentésével szembe helyezkedni!

Marad a végső kérdés. A Dispense-he nem házasság-e, érvénytelen-e vagy érvényes-e? *Egyelőre érvényes és joghatályos, mert fennálló kötelék!* Feljelentésre megindul a *bírói eljárás*.

A magánjog és perjog szabályai értelmében a polgári bíróságnak feltétlenül *joga van* az érvényesség kérdésében dönteni és azt is *vizsgálni*, jogos volt-e a köteléki felmentés vagy jogtalan? Az *osztrák legfelsőbb bíróság* immár *végső fokon kimondotta, hogy a Dispense-he érvénytelen*. Ezzel visszatértünk a semmibe. A logikus, jogászai gondolatmenetben pedig a monogamia önfenntartása elvégezte működését, a riválist a világból a realitásból *kiűzte*. Szükségkép következett be, aminek be kellett következnie: a Dispense-he halála. Miért? Mert monogam-rendszerben *köteléki felmentés el nem képzelhető*.

A különvélemény számára tényleg kevés remény van. Igen heves érzelmi és jogérzéki impulzusoknak enged. Elmélkedő természet lévén, különösen izgatta a problémákban rejlő nehézség és főleg a látszólagos *gyűrhatóság*, hogy azokat a célhoz mért eredménnyel meg lehet oldani. Bizonyos, hogy olyat kísérelt meg *bizonyítani*, amit a logika szabályai szerint és a materiális, reális életviszonyok között maradván, soha senki be nem bizonyíthat. Azért maradt meg csak a pusztá jogérzet, a pusztá vágyakozás az eredmény után, mert a köteléki felmentés és a 62. §. között áthidalhatatlan örvény van. Aki a köteléki felmentést lehetségesnek tartja, annak a 62. §-t szükségképpen fel kell adnia és ezzel a monogamiamegszűnt.

Örülünk kell, hogy házassági jogrendszerünk — nem tekintve apróbb-cseprőbb szépséghibákat — tiszta, sértetlen és ami fő, a gyakorlati életkövetelményeknek megfelel; ne kívánjuk, hogy a «Dispense-he»-féle torz intézmények az erjedés és bomlás csiráit lopják bele. Saját jogrendszerünket *fejlesszük, építsük*. Alkosunk élő jogot, mely a szociális kívánalmakat kielégíti, de ne védjük és főleg ne akarjuk recipiálni *azt*, ami más államokban politikai forrongásból eredőleg félrecsúszás, jogrontás.

Dr. Scholtz Géza.

Az O. F. B. gyakorlatából.

A földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920:XXXVI. tc.-nek az eljáró bíróságoknál való gyakorlati végrehajtása és pedig úgy a tárgyaló bíró előtt folyó eljárásra nézve, mint pedig magának az O. F. B.-nek eljárására nézve a gyakorlat a bírói eljárásokban eddig nem észlelt újítást provokált. Úgyszólván hétről-hétre olvassuk, hogy vagy a földművelésügyi miniszter, vagy pedig az O. F. B. elnöke, vagy ennek teljes tanácsa bizonyos rendelkezéseket ad ki, amelyek vagy a tárgyaló bizottságra vagy magára az O. F. B.-re nézve zsinórmértékül szolgálnak. Akár a törvénynek nem épen klasszikus rendszere okozta ezt, akár a törvény alkalmazásához fűződő, rendszerint roppant vagyoni érdek, akár az a körülmény, hogy egy egészen új s eddig ismeretlen jogi területen való mozgás vált szükségessé, kijelenthetjük, hogy ez a szokás semmiféle szempontból sem perhorreszkálható. Pótolja az irányadoul szolgáló bírósági döntvényeket egyrészt, másrészt pedig preventív intézkedést tartalmaznak aziránt, hogy az O. F. B. felesleges munkával ne terheltessek meg.

Az alábbiakban rá fogunk mutatni arra, hogy a jövőben kiadandó ilyen rendelkezések minő újabb szempontokat vehetnek fel, amelyek figyelembevétele sok alsófokú munkának és költségnek megtakarítását előidézní alkalmas s ezáltal a törvény végrehajtásának olyan sokszor hangoztatott gyorsaságát megvalósítani képes.

Mindjárt a 2. §-ra ráfér egy kis kitanítás. A 7. pont második bekezdése megállapítván, hogy a szabadkézből, árverésen, vagy az elővásárlás jogán megszerzett ingatlanokból az állam egyeseknek, elsősorban azonban érdemes kisbirtokosoknak, továbbá okleveles gazdáknak és gazdatiszteknek, a gazdasági célszerűséghez képest *nagyobb* ingatlanokat is juttathat — instruálandók lennének a tárgyaló bírák, hogy akkor, amidőn a fenthivatkozott szakasz 600 négyszögöltre — 15 kataszteri holdig terjedő ingatlanok odaítéléséről beszél, de okleveles gazdáknak ennél

nagyobb ingatlant is juttathat, nem akarta azt, hogy a gazdálkodási hivatottság, vagy a gazdasági oklevél birtoka jogcímén, egész birtokok, bármekkora terjedelemben megváltassanak s ezzel a gazdasági oklevél jogosultságát elismerné egy kész, nagy birtoknak könnyűszerrel való megszerzésére, tápot adván ezáltal bizonyos körben a föld-elosztási propaganda demagógiájának érvényesülésére.

Felesleges munkát végez továbbá a tárgyaló bizottság akkor, amidőn a megváltási eljárás megindítása során nem részesül kellő figyelembe a törvény 28. §-a, amely a megváltás kritériumául egyrészt a háborús szerzeményt veszi, másrészt pedig a nyilvános számadásra köteles vállalat, vagy egyesület tulajdonát.

Nyilvános számadásra köteles vállalat csak a részvénytársaság és a szövetkezet lévén, egyesületek pedig azok a jogi személyek, amelyek belügyminiszteri láttamozással működnek valami oly politikai, társadalmi, vagy jótékonyági cél érdekében, nyilvánvaló, hogy a közkereseti s a betéti társaságok tulajdonai nem esnek a törvény e rendelkezése alá, mégis a gyakorlatban nem ritka eset, hogy közkereseti társaságok cége, mint ilyen a megváltás kritériumaként van oda állítva. E teljesen téves felfogás eliminálását célszerű volna ilyen rendelkezésszerű instrukcióval keresztül vinni, mert akkor, amidőn a törvény intenciójakép azt tartja, hogy a cél az, hogy a lehetőséghez képest előmozdítsa a földszerzést főleg azok részére, akik a föld gondos és szorgalmas művelésére képesek is és hajlandók is, joggal szupponálhassa, hogy a részvénytársaságok, szövetkezetek és egyesületek ennek a kívánságnak kevésbé felelhetnek meg, de nem vehette ezekkel egy kalap alá a közkereseti társaságokat, vagy a betéti társaságokat, amelyek nálunk rendszerint 4–5 tagnál többől nem állanak, mert ezeknél épen a föld gondos és szorgalmas megművelése valószínűbbnek látszik, mint egyeseknél. Ha pedig az kétségtelen, hogy az *egyesület* fogalma alá a közkereseti társaság, vagy a betéti társaság nem tartozik, akkor már nyilvánvaló, hogy ezeket a törvény nem akarta a megváltást szenvedők kategóriájába sorozni. Hiszen, ha ez lenne feltehető, akkor ehbe a kategóriába esnének az összes társas tulajdonok, amelyek örökség folytán olyan sűrűn fordulnak elő, már pedig a közkereseti társaság tulajdona a társas tulajdonnal teljesen egy elbírálás alá esik, mert jogilag *aequivalens*, hogy valamely ingatlan egy közkereseti társaság, vagy pedig a társasnak nevében külön áll, figyelembe véve azt, hogy a közkereseti társaság a tagok egyetemleges és korlátlan felelősségén alapszik s nem, mint a részvénytársulatoknál, vagy a szövetkezeteknél, vagy az egyesületeknél egy ideális jogi személyiségen.

Nem részesül kellő figyelembe a törvény 44. §-a, amely szerint a megváltás árát a tárgyaló bizottság által foganatosított becslés s az általa beszerzett egyéb adatok alapján az érdekeltek által esetleg megnevezett szakértők meghallgatásával akként kell megállapítani, hogy az érdekeltek az ingatlanok a *megváltási ár megállapításakor meglévő teljes értékét* kapják kárpót-lásul.

Itt nagy mulasztások történnek. Először is nem lesz szakszerű s kimerítő módon megállapítva a megváltandó ingatlan, másrészt nem teljesítetik nyomozat, annak a megállapítása érdekében, hogy az igénylők a megállapítandó árat viselni tudják-e.

E mulasztások aztán olyan eredményekre vezetnek, hogy úgy a tárgyaló bizottság, mint az O. F. B. felesleges munkát végeznek, a nagy apparátussal járó költségek felmerülnek s a föld-éhesek rezignáltan csalódnak, a megváltást szenvedők pedig hiába élik át a vagyonuk elvesztésének lehetősége miatti keserű napjaikat.

Erészben egyszerű volna, hogy a megváltási igény iránti kérelmek elintézésénél már kontradiktórius szakértői szemlék tartatnának a becslés megejtése végett s egyúttal az igénylők felhivatnának arra, hogy fizetőképességüket plausibilis módon igazolják.

Dr. Hajnal Hugó.

A meghitelezés jogi konstrukciója.*

A. vevő megállapodik B. eladóval, hogy a vételárat deponálja a pénzügyintézetnél azzal a meghagyással, hogy az összeget az áru megérkezése után, melyet az eladó nem mer hitelbe elküldeni, részére azonnal folyósítsa. Ezen megállapodáshoz képest A. vevő

a kérdésben forgó vételárösszeget a pénzügyintézetnél leteszi, a pénzügyintézet azt elfogadja és a vevő megkeresése folytán erről az eladót értesíti is.

Nézzük tehát, hogy a főügyleti mellékmegállapodás megvalósítása céljából miféle jogcselekmények mennek végbe.

Kétségtelenül megállapítható elsősorban a megbízási ügylet, a vevő és a pénzügyintézet között, mint önálló kötelmi viszony, amelynek keretében a meghitelező leteszi a vételárat és megbízza a pénzügyintézetet annak átvételével, őrzésével, kezelésével és az eladó részére leendő kifizetésével, esetleg saját részére leendő visszafizetésével. Ezzel azonban a jogcselekmények sorozata még nincs kimerítve, mert a megbízási viszonytal kapcsolatban, sőt, mint annak *præmissája* még egy szerződés létesül a vevő és a pénzügyintézet között és pedig a letéti szerződés.

A polgári törvénykönyv javaslatának 1365. §-a 2-ik bekezdéséből a contrario az következik, hogy ha valamely ügy elvégzésének elvégzése más szerződés tényálladékát állapítja meg, akkor az illető szerződés fennforgása konstatálendő és annak szabályai lesznek irányadók. Ez alapon tehát tekintettel arra, hogy a meghitelező a vételár letételével kétségtelenül azt a megbízást adja a pénzügyintézetnek, hogy azt kezelje, őrizze, utasításához képest folyósítsa, vagy a kezelés megszüntetése mellett neki magának rendelkezésére szabocssa *a letéti szerződés minden alkatelemeivel megvalósul*.

Az is kétségtelen, hogy a letéti szerződésben a bank a kötelezett, az adós, t. i. a letétet a letéveinek, mihelyt kívánja, visszaadni tartozik.

Ez tehát a jogi konstrukció első momentuma.

A második mozzanatot nyomban elérjük, amikor a letéve, akit a letéti szerződésből kifolyólag a letét tulajdonjoga, a letett összeg feletti rendelkezési és visszakövetelési jog a pénzügyintézet szemben egyedül illet meg, a pénzügyintézetet megbízza, hogy a nála letett összeget egyszerre vagy visszatérő időszakokban a meghitelezettnek fizesse ki. Ez a megbízás, mint meghagyás annyit jelent, hogy a vevő átengedi a letétet az eladónak, tehát — szerény nézetem szerint — jogilag *implicite* magában foglalja a letéve jogának a meghitelezettre való hallgatóságos átengedését is, vagyis a letét cessióját jelenti. Itt szinte szabad szemmel lehet észlelni azt a jogi emeltyűt, amely a letéve tulajdonjogát egy gondolat alatt kiemeli és átvizsi az eladó jogkörébe.

A harmadik mozzanathoz pedig akkor érünk, amidőn a pénzügyintézet a meghitelezőnek eme megbízását és meghagyását elfogadja. Ezzel tudomásul veszi, hogy a letéveinek a letétből eredő minden joga, tehát a letét tulajdonjoga és visszakövetelésének joga a meghitelezettre szállott át, amely jogot tehát a meghitelező többé nem gyakorolhatja, ezzel tehát a bank a megbízás elfogadásakor tudatában van annak, hogy a letét tulajdonjoga már az eladóé.

A megbízás elfogadása, mely a letéve joga átengedményezésének tudomásul vételével kapcsolatos, teremti meg azt a jog-alapot, melyből kifolyólag a pénzügyintézet, mint letéttartó, engedményezettként felelősségre vonható a meghitelezett által saját nevében, de a letéve, vagyis engedményező jogán. Felelősségre vonható azért, mert mint letéttartó válik vele szemben önállóan kötelezetté. Az a jogcselekmény pedig, amely a banknak, mint letéttartónak obligációját a meghitelezett szemben megalapítja, a megbízás elfogadása által magától többé el nem hárítható, mert abba belefoglalt cessiónak tudomásulvétele és ebből fakad annak kötelezettsége, hogy a letétet a meghitelezettnek, mint a meghitelező jogutódjának az engedmény alapján kiszolgáltattani tartozik.

Az átruházást — bár feltételes — véglegesnek lehet tekinteni. Ha az eladó netán nem teljesítené főügyleti kötelezettségét, vagy ha érvényessége időhatárhoz volna kötve, úgy vagy önönmagától válik hatálytalanná, vagy pedig a cessió hatálytalanságának érvényesítése mellett a visszajáró vételár *ex causa non secuta* amúgy is vindikálható. Hogy a cessiónak korlátai is lehetnek, például bontó- vagy felfüggesztő feltétel, időhatár stb. az az ügylet lényegét nem érinti. Azt is fölöslegesen említem meg, hogy a cessió hallgatóságos létrejötté élő jogunk szerint semmiféle akadályba nem ütközik, mert hiszen az adós helyett fizető is hallgatag lép be a hitelező jogaiba. Mellékesen említem meg azt is, hogyha az akkreditálás visszavonhatatlannak kijelentésében né-melyek szerint beütköztetik a bankgarancia vállalása, akkor a

* Bef. közl. — Az előbbi közl. 1. a 18. és 19. számában.

kifizetési megbízás elfogadásába hasonlóképen beleolvasható a letét cessionjának tudomásul vétele.

Az általam felállított jogi konstrukció a pénzügyre semmiféle kockázatot nem hárít és semmiféle új kötelezettséget nem jelent. Az ő adósi mivolta már adva van, csupán a hitelező személyében történik változás. A bank mint letéttartó a letétet a letévőnek amúgy is bármikor kiadni lévén köteles, közömbös előtte az, hogy azt a vevőnek, avagy ennek jogán az eladónak szolgáltatja-e ki. És így újból hangsúlyozom, hogy az eladó a vevő által letett pénzt a banktól a vevő jogán akarja felvenni, nem pedig mint eladó, mert a bank nem vesz részt a főügyletben és mert a teljesítés e neménél nem is tűrné, hogy eladói kötelezettségei egy harmadik személy által vita tárgyává tészenek, kivéve a pusztá formásokat t. i. a számla- vagy fuvarlevélmásolat felmutatását.

A letéti szerződés akceptálása esetében a meghitelező, mint letévő a letét átruházása pillanatától kezdve a letétről lemondottnak tekintendő, ez többé nem az ő tulajdona, hanem a meghitelezetté, akit az a főügyletből kifolyóan amúgy is megillett és akire eredeti rendeltetéséhez és céljához képest, vagyis főügyletbeli kötelmének megfelelően feltételeken átengedményezte, a pénzügyintézet pedig a pillanattól kezdve, mint letéttartó (letéteményes) a letétet már a meghitelezett számára őrzi, kezeli és neki mint engedményesnek kiszolgáltatni köteles. Az tehát nem res relicta, nem uratlan jószág, hanem átment az eladó jogkörébe a felek intenciójához képest, amelynek lényege az, hogy ne legyen hézag a letét tulajdonjogában, hogy ez egy pillanatig sem legyen uratlan, hanem az eladó tulajdonává váljék. Hogy ez a letét tényleg nem képezi többé a letévő tulajdonát, hogy felette többé nem rendelkezhet, az igen fontos harmadik személynek a letétre vonatkozó netáni igényei szempontjából is, így tehát a meghitelezett érdekeit eminenter érintheti. És itt utalnom kell egy írott jogforrásra, még pedig az 1921: XV. tc. (a vagyonváltságról szóló törvény) 2. §. c) pontjában foglalt rendelkezésre, melyből ugyancsak le lehet vezetni azt a jogi következtetést, hogy a kincstár sem tekintette az akkreditiva tárgyat képező letétet a letévő tulajdonának.

A kir. közigazgatási bíróság 1922 jan. 21-én kelt 4579/1922. számú ítéletében szintén ennek a nézetnek adott kifejezést.

Az idézett törvény értelmében ugyanis nem esnek vagyonváltság alá azon letétek, melyeket 1920 december 9. előtt (fordulónap) ú. n. elfogadott akkreditiva folytán a pénzügyintézet harmadik személynek kifizetni köteles.

A felhívott törvény a meghitelezésből származó követelések tekintetében mentességet biztosít a zárolás alól, önként előtérbe nyomul tehát az a kérdés, hogy ez a kedvezmény milyen címen és alapon terjesztett ki a meghitelezés tárgyat képező letétekre.

A felelet helyes logika szerint igen világos és egyszerű. T. i. a kincstár sem tekinti a kérdésben forgó letéteket a letévő tulajdonának. Hiszen, ha annak tekintené, nem mentesítené a zárolás alól.

Szakasztott ilyen a jogi helyzet a végrehajtási foglalás esetében is. Mit is érne az eladó olyan a vevő bonítását biztosító letéttel, melyet a vevő hitelezői lefoglalhatnának? Ettől a veszélytől csak az óvhatja meg, ha a letét azonnal átszáll reá, amin nem változtat az a körülmény, hogy *felvétele felfüggesztő feltételtől függ*.

A meghitelezettre átszállott letét tehát nem fordítható vevő hitelezői követeléseinek kielégítésére, hanem az eladó által tulajdonjogilag kiigényelhető mindenkivel szemben, mivel most már, mint engedményes ő van jogosítva annak kiadását követelni a letét-tartótól.

Ezen a főügyleti jogviszonyt nem érintő, azzal szervi összefüggésben nem álló jogi konstrukció mellett, mely nemcsak a letétre, de a folyószámlabetétre is alkalmazható a bank mindaddig, míg az akkreditiva hatályos, mert hiszen azt, hogy a főügyletet kötő felek által a főügylettel együtt, akár közös egyetértéssel, akár a törvényben gyökerező okoknál fogva ne lenne hatálytalanítható — vitatni nem lehet — mint letéttartó felel a meghitelezettnek, mint a meghitelező engedményesének. A bank tudatában van a megbízás elvállalásakor, hogy közbenjárói tevékenysége, milyen konzekvenciájával jár, hogy a letét elfogadása szigorú civil- és büntetőjogi kötelmet ró reá, mely a hitelező és adós közötti jogviszonynál is szigorúbb, tudja, hogy mint letéte-

ményes vált adósává a vevőnek és hogy ezen tartozása ment át az eladóra. Ezen kötelezettségének nem áll útjában az, hogy a tartozás kiegyenlítése a letét kiadása, illetve felvehetése, bizonyos feltételek, illetve viszontszolgáltatás teljesítéséhez van kötve, mert egyrészt nincsen jogszabály, mely az engedményes jogainak korlátozását tiltaná (csak az nincs megengedve, hogy az engedményezőnél több joga legyen) másrészt utalok arra, hogy a bírói letétnél is kiköthető annak feltételes kiszolgáltatása. E tekintetben hivatkozom a polgári törvénykönyvjavaslat 1026. §-ára: „ha az adós csak viszontszolgáltatás ellenében van teljesítésre kötelezve, a letétkor kikötheti, hogy a letét csak úgy adassék ki a hitelezőnek, ha ez viszonyos kötelezettségének megfelel.” Ez alapon semmi jogi akadály nincsen annak, hogy a meghitelezett a pénzügyintézzel, mint letéttartóval szemben igazolja, hogy az átengedményezett letét felvehetésének feltételeit teljesítette. Ami végül az engedményezettnek az engedményessel szemben megillető beszámítási jogát illeti, még pedig esetleg az engedményező ellen netán más jogalapon fennálló ellenkövetelés tekintetében — amit esetleg fel lehetne hozni ezen elmélet helytállósága ellen — e pontban sincs veszedelem, mert a pénzügyintézet illet csak akkor számíthat be a meghitelezettel szemben, ha ehhez való jogát fenntartja, ami soha meg nem szokott történni.

Ezen elmélet mellett a vételár *azonnali* megkapása még büntetőjogi szankcióval is biztosítva van, miután a bank a letévő jogutódjának épügy felel büntetőjogilag, mint magának a letévőnek.

Ezen elmélet mellett közömbös, hogy ki értesíti az engedményest, mert ez akkor is hatályos, ha azt az engedményezett az *engedményező nevében eszközli*.

Az értesítés véleményem szerint a letéti szerződés átruházásának, tehát a már létrejött kötelelemnek tudomásul adása, nem pedig kötelemalapító jogcselekmény.

Az utalványozásnál az utalványozott szintén a saját nevében nyilatkozik. Ott az elfogadás kötelemalapító tény. Engedményezésnél rendszeren az engedményező vagy engedményes értesítik az engedményezettet és ezeknek értesítései igenis jogalapító tények, ellenben, mikor a bank, mint engedményezett tudatja a cessiont az engedményessel, ez az értesítés nem egyéb, mint a letéttartó által elfogadott és elismert kötelelemnek a tudomásuladása.

A pénzügyintézet a meghitelezettel szemben egyáltalában nem jut kedvezőtlenebb helyzetbe, mint amilyenben volt a meghitelező irányában, ez áll úgy magánjogi, mint büntetőjogi felelőssége szempontjából. Elvégre neki mindegy, hogy a letétnek X. vagy Y. az ura, neki csak arra kell megnyugtató, hogy a letétet csak egyizben követelhessék rajta, amire nézve pedig az általam felállított jogi konstrukció teljes garanciát nyújt, míg ellenben az *együttkötelezett* elmélete mellett a bank adósa a vevőnek és *egyidejűleg* adósa az eladónak is.

Teljes garanciát képez a cessionra fennálló ama sarktétele, hogy a cession visszavonhatatlan, amiből okszerűen következik, hogy az akkreditiva szintén soha vissza nem vonható. — Quod erat demonstrandum.

Rekapitulálva az eddigieket: Mi körül is forog tulajdonképpen a vita?

Az akkreditiva jogi szerkezetének vizsgálódását nem az a kérdés tette aktuálissá, mikép lehetne az eladó érdekét biztosítani abban az irányban, hogy a vételárat a vevőtől gyorsan megkaphassa. Korántsem. Ez másdrangú kérdés.

Az eszmecsere a Kúria utolsó éveinek ama ítélkezése váltotta ki, melynél fogva kétségessé vált, hogy az eladó a meghitelezés útján fizetendő vételárat egyáltalában megkapja-e, ha pl. a vevő közben tönkrement, miután a Kúria a letéteményes bankot az eladóval szemben kötelezettségben állónak el nem ismeri.

A dr. Kohner-féle álláspont szerint vita esetén a vételárnak bírói letétbehelyezése csak az esetre nyugtathatná meg az eladót, ha a letét az ő tulajdonául elismertetik, ellenkező esetben a vevő hitelezői rátehetik a kezüket és így az eladó biztosítása illuzóriussá válik.

A dr. Sichermann-féle álláspont elfogadása mellett a meghitelezés bizonyos eseteiben a bank kötelezettsége megáll, de ezt a kötelmet jelentékenyen csorbítja a bankot szerinte megillető kifogásolási jog, amelyről nem tudni, mikép szállott át reá a vevőről.

Az eladót csakis a letét *tulajdonjogi* megszerzése biztosít

hatja, mely álláspont elfogadása a meghitelezés problémájának megoldását jelenti abban az esetben, amikor a meghitelező a vételárát valamely pénzintézetnél a meghitelezett részére leendő kifizetés céljából előre deponálni köteles.

Dr. Léderer Miksa.

Szemle.

— **Dr. Lőw Loránt**, miként a napilapok hírül adták, megnyerte a *Deutscher Anwaltsverein*-nek a pénzelértéktelenedés jogi hatásaira vonatkozólag kitűzött pályadíját. Munkája legközelebb német s miként az magyar szerzőtől elvárható, a magyar viszonyok nyomatékossabb méltatásával, magyar nyelven is megjelenik. Dr. Lőw Loránt e lapnak állandó munkatársa s így nem tartanánk illendőnek, hogy bensőséges örömünk kifejezésén felül, érdemeit külön is méltassuk.

— **A szerződésileg megállapított tartásdíjak felemelésének** évek óta vitatott nagy fontosságú kérdésében a kir. Kúriának *Zsiross Kálmán* elnöke alatt működő III. polgári tanácsa nagy fontosságú döntést hozott, amennyiben szakított azzal az eddig elfoglalt álláspontjával, hogy a szerződésileg megállapított nőtartásdíjak összege egyoldalul még a változott viszonyok dacára sem emelhető fel. Egy szerződéses tartási kérdésből kifolyólag az eddigi felfogástól eltérőleg kimondotta a napokban, hogy a szerződés dacára helyt ad a tartás-felemelési kérelemnek. Az ítélet kihirdetett indokaiból nagy elégtétellel állapítottuk meg, hogy a kir. Kúria azon mindig hangoztatott érveléseinket osztja, amelyek szerint nem a Pp. 413. §-a jogsítja fel a tartás felemelését kérő felet a magasabb tartás követelésére, hanem azon elv, amelyet a «gazdasági lehetetlenülés» gondolata negatív formában magában foglal. A Pp. 413. §-a csak ítéletről beszél, amellyel ugyancsak a Pp. szerint a bírói egyezség is egyenértékű s ilyképp ez a törvényhely a szerződésileg megszabott tartásnak felemelésére irányuló törekvés jogalapjául nem szolgálhat. A Kúria szerint is abból kell kiindulni — amit mi is hangoztattunk — hogy a szerződés a mai viszonyok között nem teljesíti azt a célt, amelynek elérése végett kötöttet, t. i. a tartást követelni jogosult egyén eltartását és ennél fogva a szerződést a mai megváltozott viszonyoknak megfelelőleg kell átalakítani, mert csak így teljesíti a szerződő felek akaratát, lévén pl. a nőtartásról szóló szerződésben a férj akarat az, hogy annyit fizessen a nőnek, amennyi az ő eltartására szükséges, s a nő kifejezett szándéka s jogi álláspontja, hogy ő kevesebbrel nem elégszik meg, mint amennyire neki önfenntartásához szüksége van. Már pedig, ha a férj és nő vagyoni viszonyainak s társadalmi állásának 1914-ben, havi pl. 200 K nőtartás felett meg, akkor a felek szándékának teljesülése céljából méltányos és szükséges megállapítani azt az összeget, amely a felek mai viszonyai között a kitűzött célt szolgálja.

A szóbanforgó kúriai ítélet indokolása kiemeli azt a különbséget, amely az időszaki szolgáltatásokat szabályozó szerződések s az azonnal, illetve egy teljesítménnyel perfektuálható szerződések között van s az utóbbiak merevségével szemben az előbbieknél az idő múlását s ez alatt a viszonyok változását a szerződés céljainak elérése végett figyelembe veendőnek s ehhez képest a szerződést megváltoztatandónak mondja ki.

Remélhetőleg a most ismertetett kúriai határozat alkalmat fog adni a baleseti kártalanításokból folyó időszaki járulékok felemelése tárgyában hozott jogegységi döntés revíziójára is.

Mikor a kir. Kúriának ezt az irányváltoztatását örömmel üdvözljük, nem mulaszthatjuk el felhívni a figyelmet arra a hibára, hogy a gyakorlatban a Pp. 413. §-a nem nyer alkalmazást azon esetekben, amikor a törvényes gyermekek ítéletileg megállapított tartása a házasság felbontása után kerül elbírálásra s ez azért történik, mert a H. T. 98. §-a ilyenkor a tartás felőli intézkedést a gyámhatóságra bizza. A bíróságok ahelyett, hogy a Pp. 413. §-a értelmében ez esetekben is maguk tárgyalnák le az ügyet, a speciális törvényt alkalmazzák s a gyámhatóságokhoz utalják a vita eldöntését, pedig tudvalévő, hogy a bizonyítási eljárásnak a gyámhatóság előtti gyarlósága ezeknek a kérdéseknek beható megvizsgálását és igazságos eldöntését rendkívül problematikusá teszi. A bíróságoknak lehetőleg arra kellene törekedniük, hogy minden jogvitát kivegyenek a közigazgatási.

hatóságok kezéből, mihelyt arra módjuk van, már pedig erre a Pp. 413. §-a alkalmat ad.

Dr. Virágh Gyula.

— **A pongyola-földadótörvény.** (Levél a szerkesztőhöz.) A Jogt. Közl. legutóbbi számában reámutatott a földadótörvény pongyola szövegezésére. A mult számban bemutatott virágcsokrot én is kiegészítem egy szál virággal. A törvény szerint azok, akik húsz holdnál kisebb terület haszonbérloei, nem kötelesek búzaadót fizetni. Mi történik azonban azokban az esetekben, midőn a tulajdonos nagyobb területet adott haszonbérletbe és ezen főhaszonbérlo apró parcellákat adott haszonbérletbe, ami igen gyakori eset? A törvény szerkesztői erről is megfélekedtek.

— **Ügyvéd mint árdrágító.** I. (Levél a szerkesztőhöz.) A budapesti kir. Ítéltábla 12. tanácsa a több íves felülvizsgálati kérelemnek helyt adva és annak értelmében a másodfokú ítélet megváltoztatásával az alperest szolgalmi jog megállapítása, tkvi kitüntetés és birtoka erejéig marasztalván: e felperesi jogorvoslatért 12. P. 5693/92. sz. ítéletében 157 korona ügyvédi költséget állapít meg. Tehát a bélyeg- és portókiadás levonásával majdnem annyit, mint amennyi a jogorvoslatra fölhasznált papír-mennyiség mai ára. Az ügyfelek: birtokos és gőzmalom-tulajdonos. Egyáltalában az ügyvédi költségek iránt mindig idioszinkrásiával viseltető bíróságaink soha annyira nem védtek az úgynevezett földész-társadalmat költségek szempontjából, mint most, amikor a szegény gazda már majdnem 9—10,000 koronáért kénytelen odaadni a kenyérre való árút, ha az ügyvéd erre rászorulván meg akarja venni. Széféncsére az ügyvédi existencia ma már annyira nem komoly mint existencia, hogy igazán mind egy: 10 korona vagy 1000 korona egy tárgyalás vagy perirat díja.

II. (A budapesti ügyvédi kamarához intézett bejelentésből) K. Máriának L. Ferenc elleni az erzsébetfalvai járásbírósnál B. 2046/1922. szám alatt indított majd fellebbezett ügyében a pestvidéki kir. törvényszék 1922 szeptember 30-án tartotta meg a fellebbezési tárgyalást. (A törvényszéki iratok száma Bf. I. 7846/1922.) Délelőtti 1/2 10 órára lévén idézve, már 1/2 9 órakor kellett lakásomról távoznom s egy órai várakozással 1/2 11 tájban kerültem sorra. A tárgyalás körülbelül 11 órakor végződött s körülbelül 1/2 12 óra tájban kerültem vissza a budapesti kir. törvényszékhez és központi járásbíróshoz, hogy napi teendőim után láthassak. A fenti tárgyalás ellátása tehát összesen három óra időt vett igénybe a munkanap legértékesebb szakából. Az ügy ellátásával 30 K villamosjegy-kiadásom volt s 10 K-át fizettem a teremörnek, amiért felöltöm és ernyőm gondját viselte a tárgyalás ideje alatt. Összkiadásom tehát 40 K volt. Ezért a munkáért és kiadásért összesen 100 K-át állapított meg a Trombauer-tanács, úgy hogy tiszta keresményem a majd egész délelőttöt felölelő munkáért 60 K, azaz a zürichi paritás szerint felszámítva békebeli 12 fillért volt. A mai vásárlóképeség demonstrálására meg kell jegyeznem, hogy a 60 K tiszta keresményem egy ajánlott levélnek a portója. Az ügyvédi munkának eme lealacsonyítását nem hagyhatom szó nélkül s tisztelettel bejelentem a tekintetes Kamarának, hogy az esetet illetékes helyen szóvátenni kegyeskedjék. Tisztelettel: aláírás.

— **A pénz elértéktelenedése és a köteles rész.** Több oldalról a lap szerkesztőségéhez intézett kérdésre ez úton adjuk meg a választ, hogy legfelsőbb bíróságunk még mindig nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy a pénz elértéktelenedése mily befolyással van a köteles rész megállapítására. Értesülésünk szerint a Kúria azon perek elintézését, melyekben ezen elvi kérdés felmerült, hosszabb idő óta függőben hagyja.

— **A veszélyviselés jelentősége.** Alperes a szerződésben felsorolt tárgyakat kifejezetten, mint a gyárában használt állapotban, készen fekvő anyagokat adta el a felperesnek azzal a kikötéssel, hogy elszállításig a veszély az eladót terheli, s utóbbi az ő tulajdonjogát a vételár kifizetéseig fenntartja. Mielőtt alperes késedelembe esett volna, a kommunisták, majd a románok az árút elrabolták. Az alsóbíróságok az alperest teljesítésre kötelezték. A Kúria a keresetet elutasította, mert a kárveszély viselésének kérdése a jelen per eldöntésére befolyással nincs. Az általános szabály ugyanis, hogy az árú átadásáig vagy legalább is a szállítmányozó, illetve fuvarozó részére történt átadásig a veszély az eladót terheli, korántsem jelenti azt, hogy a kárveszélyt viselő eladó a szerződést akkor is teljesíteni tartozik, ha a veszélyviselés ideje alatt a szolgáltatás reá nézve, hibáján kívül, lehetetlenné válik, hanem ennek csak az a jelentősége, hogy a

kárveszélyt viselő eladó, az elmaradt szolgáltatás ellenértékét, a nem szállított árú vételárának megfizetését — rendszerint — a maga részéről szintén nem követelheti. Már pedig a szolgáltatásnak tárgyi lehetetlensége az eladóra nézve fennforog, ha bizonyos meghatározott helyen levő árukészletét (zártfajú árú) egészben, vagy részben eladott ugyan, de ez az árukészlet az ő birtokából és rendelkezése alól végleg elvonatik, ha pedig az ilyen árú nemcsak az eladó hibáján kívül, hanem oly időben megy veszendőbe, amikor az eladót késedelem nem terhelte, akkor ő nemcsak a teljesítés alól szabadul, hanem kártérítéssel sem tartozik. (Kúria IV. 5594/1921.)

— **A Pp. 29. §-ához.** A Pp. 29. §-a szerint a szerződészerű teljesítés elmulasztásából eredő kártérítést tárgyzó per a szerződés teljesítése helyének bírósága előtt megindítható, ha a teljesítés helye okirathoz megállapítható; és több teljesítési hely közül az illetékességet bármelyik megállapítja. Irányadó tehát nem szükségképpen csak az a hely, ahol az alperes tartozik a szerződést teljesíteni, illetve ahol a vitás kötelezettség teljesítendő (oszlak Jur. korm. 88. §., illetve német Z. P. O. 29. §.), hanem a szóban forgó szerződés több teljesítési helye közül bármelyik. Ennélfogva, amennyiben okirathoz megállapítható, hogy a vételár a Budapesten tevével bírt alperes részére Budapesten volt fizetendő, az árú pedig Bécsből máshová volt szállítandó, vagyis a felek mindegyike a szerződést más-más helyen tartozott teljesíteni? a 29. §. értelmében az illetékességet a két teljesítési hely bármelyike, s ekként Budapest mint a vételár fizetésének helye is megállapítja. (Kúria P. IV. 5480/1921.)

— **A Pp. 27. §-ához.** A szerződéstől elálló eladó a már felvett vételárt a szerződéshez ragaszkodó vevő részére bírói letétbe helyezte. A bíróság azt a vevőnek — kérelme és hozzájárulása nélkül — kiutaltványozta, de utóbbi azt nem vette fel. Ez a kiutalás tehát nem idézhette elő azt a jogi hatást, hogy a letéti összeg az eladó vagyonából a vevő vagyonába átmenjen; és ez — dacára a kiutalásnak — még mindig, mint az eladónak oly vagyonra jelentkezik, amely bírói foglalásnak tárgya és különösen a vevő pernyertessége esetén a kereseti követelés részben való kielégítésének alapja lehet. Ebből következik, hogy a vevő a KT. 353. §-án alapuló kártérítési pert a külföldi eladó ellen, a letéti pénztár hol fekvése szerint illetékes bíróságnál, a Pp. 27. §. első bekezdése értelmében megindíthatja. (Kúria P. IV. 5480/1921.)

— **Aranyklauzula.** A németalföldi hitelező a magyar adós-nak kölcsön adott magyar koronák beszerzésére — 100 koronánként — 50-26 hollandi forintot fordított. A felek megállapodása az volt, hogy a tartozást «aranyban, azaz a kölcsönösszeg beszerzésére fordított árfolyamban» kell visszafizetni. Az adós a kölcsön egyik esedékes részletét magyar koronákban visszafizette, amikor 100 magyar korona már nem 50-26, hanem csak 19 hollandi forintnak felelt meg. A hitelező annyi hollandi forintot írt az adós javára, amennyi a 19-es árfolyamnak megfelelt: mert álláspontja szerint vissza kell kapnia annyi hollandi forintot, amennyit a kölcsönkoronák beszerzésére fordított. Kimondatott, hogy a hitelező a koronákban teljesített részletfizetést az adós terhére vezetett hollandi forint-számlán 50-26-os árfolyamon tartozik elszámolni, mert a felek így állapodtak meg és mert ez a megállapodás mindkét fél érdekében történt. (Kúria IV. 5761/1921.)

— **A Jogállam októberi füzetének tartalma:** Staud Miklós: Az izgatásról. — Rapoch Géza: Perköltségbiztosíték és békeszerződés. — Kovács Marcell: Az 1919—21. évek perjogi gyakorlata. — A miskolci jogakadémia emlékkönyve.

Járásbíróági székhelyen, közel a fővároshoz, lévő ügyvédi jömenetelő irodámat felcserélném, nagyobb városival, esetleg idősebb kartárral ott társulnék. Fialat ügyvéd jelégére kiadóhivatalba.

16459

Fővárosban széleskörű ismerettséggel és nagy rokonsággal bíró (31 éves) ügyvéd, kinek vidéki nagyvárosban harmadfél éve, önálló irodája van, fővárosi nagyforgalmú irodához társulna vagy részesedésért irodavezetést vállalna. Cím a kiadóhivatalban.

16460

Közjegyző-helyettes kerestetik vidéki városba. Nyugalmasított munkaképes bíró is jelentkezhet. A német nyelv tudása szükséges. Ajánlatokat «közjegyző-helyettes» címen a kiadóhivatalba kérek.

46461

Jó megjelenésű ügyvédjelölt ajánlatát «Vidék» jelégével kérem kiadóhivatalba.

16462

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Cím- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4000 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bíró,

a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszterium lakásügyi főosztályának főnöke

által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 180.— K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 225.— K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térfi)	K 360.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tcz.	« 60.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 80.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 100.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tcz.	« 240.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 60.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 120.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz. (Nyári)	« 280.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 60.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 120.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tcz. életbeléptetéséről	« 80.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 140.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 80.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 240.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 180.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közöltetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem. I.**, Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.**

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur egyetemi m.-tanár, budapesti ügyvéd: Földbirtokreform és magánjog. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Huzamos baleset. — Dr. Vési Mályás budapesti ügyvéd: A lakásrendelet 68. §-ának magyarázatához. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 10. ív. — Magánjogi Döntvénytár XV. k. 9. és 10. ív.

Földbirtokreform és magánjog.

I. Általános jellemzés.

Nem politikai, még csak nem is jogpolitikai tanulmány az, aminek megírását e cikksorozatban feladatomból tűztem ki, hanem kizárólag magánjogi: körvonalozása annak a korszakot alkotó változásnak, amelyet «a földbirtok helyesebb megosztását szabályozó rendelkezésekről» szóló 1920: XXXVI. tc. a fennálló magánjog csaknem minden részében okoz; és megkísérlése annak, hogy az új pozitív jogszabályokat szervesen beillesztjük a magánjogi rendszerbe, ami mellett csak tanulságosak és gyümölcsözők lehetnek azok a módosítások, amelyeket magukon a magánjogi rendszer tömlőin kell végeznünk, hogy bennük az új bor illő elhelyezést találjon.

Hogy a háború és az annak nyomán járó gazdasági eltolódások a földbirtokjogot gyökerestől fel fogják forgatni, az a társadalmi erők hatásának törvényeit ismerő előtt az első perctől kezdve kétségtelen volt. Annál elkerülhetetlenebbé vált ez a háború szerencsétlen vége következtében, amely az országot művelhető földje nagyobbik felétől megfosztotta, a bennünket körülvevő ellenséges államoknak pedig módot adott arra, hogy erőszakos rendszabályokkal a birtokos magyar kisebbségek kezén lévő ingatlanokat saját nemzetiségükbeliek kezére juttassák, s ezzel a magyar birtokosok tömegét földönfutóvá téve, elhelyezésük és a nemzeti termelés szolgálatába állításuk gondját reánk hárítsa. Más oldalról a pénz fokozatos elértéktelenedése és minden más tőke-elhelyezés problematikusává válása a tőkének mezőgazdasági befektetésre irányuló hajlamát oly mértékig fokozta, hogy szabad forgalom mellett a legrövidebb idő alatt beállt volna az eddigi birtokososztálynak teljes kisajátítása az ingó tőke részéről, ami egyfelől súlyos gazdasági és politikai következményekkel járhatott volna, másfelől pedig a társadalmi erőviszonyoknak nem felelt volna meg. Mi sem természetesebb ennél fogva, mint hogy a már a háború alatt tett szörványos kísérleteket most, a politikai és gazdasági konszolidáció kezdetén, egy öntudatos és a probléma minden ágára kiterjedő *birtokmegkötési politika* váltja fel, amely törvénytárunkban éppen a fent idézett törvénycikkben nyert megtestesülést.

Közgazdasági elméleti kiindulópontja ennek az akciónak az a *Marx-Rodbertus*-féle tétel, hogy a föld nem árú, hanem az államterület egy része és a nemzeti termelés meghatározott, nem szaporítható mennyiségben rendelkezésre álló eszköze, amelynek a nemzeti célok érdekében minél gazdaságosabban való kihasználása az állami gondoskodás elsőrendű tárgya kell, hogy legyen. Evégből a törvény, noha kifejezetten az egyéni tulajdon elvén épül föl,¹ sőt részben éppen az egyéni tulajdon elvének oltalmára,

az intézmények és intézkedések egész sorát állítja fel, amelyeket az a cél irányít és olvaszt egységes egésszé, «hogy a magyar földbirtok megosztását helyesebbé tegye» (T. 1. §.) és ezzel gazdaságosabb kihasználását biztosítsa. Közelebbről a T. e cél megvalósítását úgy kontemplálja, hogy «a lehetőséghez képest előmozdítja a földszerzést főleg azok részére, akik a föld gondos és szorgalmas művelésére képesek is és hajlandók is, de eddigi viszonyaik között önhibájukon kívül földhöz nem juthattak» (T. 1. §. első bek. 2. mond.); de feladatai körébe vonja házhelyek szerzését és a házépítés előmozdítását (T. 17. §. utolsó bekezdés, 28. §. utolsó bek., 61. §., 70. §. első bek., 86. §. stb.), valamint a meglevő birtokállapotnak a T. intencióival meg nem egyező megváltoztatása elleni oltalmat is, az utóbbit különösen az által, hogy bizonyos feltételek mellett módot ad arra, hogy az újonnan földhöz juttatottakat megillető kedvezményekben és korlátozásokban a régi tulajdonosok is részesüljenek, sőt arra is, hogy a háború kezdete óta netán már megtörtént és a régi tulajdonosra hátrányosnak mutakozó elidegenítés utólag ismét felbontassék (T. 91. §.). A T. tehát nemcsak földet *juttat*, hanem *el is vesz* földet és *megakadályozza* föld juttatását, aszerint, amint ezt a földbirtokmegosztás helyesebbé tétele szempontjából szükségesnek tartja.

Ezenkívül a T. gondoskodik arról, hogy az általa előidézett birtokeltolódások a lehetőséghez képest állandók maradjanak és evégből a birtokmegkötések egész sorát állítja fel azzal a céllal, hogy a föld azoknak és örökösöknek kezén maradjon, akiket erre hivatottaknak tart. Evégből eltiltja vagy legalább megnehezíti a juttatott ingatlanok elidegenítését és megterhelését (76. §.), megengedi bármely ingatlanra elidegenítési vagy terhelési tilalomnak az állam vagy meghatározott szerveivel kötött jogügylet alapján való bejegyzését (87. §.) és meghonosít jogunkban eddig ismeretlen intézményeket, minő a járadék birtok és a családi birtok, amelyeket speciális, forgalmukat megnehezítő jogszabályok oltalma alá helyez. Végül hatályukban fenntartja azokat a korábbi rendelkezéseket, amelyek hasonló céllal különleges jogi természetű ingatlan vagyonok megalapítását intézményesítették (haditelek, vitéztelek).

Mind e rendelkezések abban a törvényhozói intencióban csúcsosodnak ki, hogy *mezőgazdasági ingatlan tulajdonosa ne lehessen akárki, hanem csak az, akiben bizonyos személyes tulajdonságok meynvannak*. Ennek a jogpolitikai célnak teljes jogi ekvivalense az a magánjogi szabály volna, hogy *mezőgazdasági ingatlan szerzésére jogképessége csak az így kvalifikált személynek legyen*. Ezt az elvet azonban a T. nyíltan egyetlen vonatkozásban sem vallja, hanem a maga elé tűzött célt ennél sokkalta enyhébb alakban, mintegy kerülő úton valósítja csak meg, amennyiben a reform keresztülvitelére szükséges ingatlanokat lehetőleg szabadkézből, árverésen, vagy a T.-ben biztosított elővásárlás jogán, vagyonváltság címén (1921: XLV. tc. 4. §. 1. pont utolsó két bekezdése, 58—68. §-ai), végső esetben pedig ugyancsak a T.-ben szabályozott megváltás útján szerzi meg és osztja ki és a fentemlített kvalifikációt csak azok személyében követeli meg, akiknek ebből az adományból juttatni óhajt. Mégis azonban az elővásárlási és a megváltási jogban burkoltan bennefoglaltatik az ingatlan szerzésére vonatkozó jogképesség megszorítása, és pedig a háború kezdetére visszaható erővel, mert, mint még bővebben látni fogjuk, az állam részére biztosított elővásárlási jog messze túlmegy a magánjogi elővásárlási jog keretén és mezőgazdasági ingatlan csaknem minden elidegenítése esetében gyakorolható,

¹ V. ö. O. F. B. 2160/1922., Bándy-Ridly: A földbirtokreform-törvény stb. Budapest, 1922., 9. l.

ami más szóval azt jelenti, hogy az állam csaknem minden szándékolt vagy megkísérelt elidegenítés alkalmával kizárhatja a szerzésből azt, aki a szem előtt tartott kvalifikációval nem rendelkezik; és mert a megváltási jog módot nyújt az államnak arra, hogy az 1914. évi július hó 28. óta történt ingatlanszerzéseket a szerző részére fizetett kártalanítás (megváltási ár) felkínálásával revideálja.

Közelebbről kutatván már most ama személyes tulajdonságok után, amelyeket a T. a földbirtokos-jelöltektől megkíván, azok általános körülírását maga a T. adja meg az 1. §. első bekezdésében, amely szerint ezek olyanok, «akik a föld gondos és szorgalmas művelésére képesek is és hajlandók is, de eddigi viszonyaik között önhibájukon kívül földhöz nem juthattak». Azonban az igényjogosultak körét a T. egyéb rendelkezéseivel közelebbről is meg lehet határozni. Így abból kiindulva, hogy a T. alkalmazása szempontjából közérdekű földbirtokpolitikai célnak nyilvánítható különösen az arany vagy ezüst vitézségi éremmel kitüntetett földművelők, a földműves hadirokkantak, a munkaképes földműves hadiözvegyek és felnőtt földműves hadiárva földhöz juttatása, a mezőgazdasági munkásoknak, törpe- és kisbirtokosoknak, közszolgálati alkalmazottaknak, becsülettel szolgált katonáknak és érdemes gazdatiszteknek földhöz juttatása, mintaközépbirtokok alakítása (T. 1. §. harmadik bek.); továbbá lelkész-kedő rendes lelkészek és az egyházközségek tanítói javadalma-zása (T. 84. §.) stb. Közelebbi kellékeket állít fel még a T. 2. és 3. §-a, melyek közül az utóbbi noha negatív értelemben van fogalmazva, lényegében egy sor pozitív előfeltételt tartalmaz, pl. született magyar állampolgárság, épelméjűség, büntetlenség stb., mi mellett különösen figyelemreméltó a 3. §. 8. pontja, amelyben a negatív oldalról körülírt érdemességet az illetékes járási mezőgazdasági bizottság titkos szavazással — tehát a megokolás kötelezettsége nélkül, inkább érzület, mint tárgyilagos okok alapján — állapítja meg.

Azzal, hogy a T. a mezőgazdasági ingatlan szerzésére való képességet így körülbástyázott személyes kvalifikációhoz köti, a mezőgazdasági ingatlanszerzés jogát a vagyoni jog köréből kiemeli és az általam ú. n. *társadalmi szervezet jogának* alkotó elemévé teszi. Még soha jogelméleti kategóriát a jogfejlődés utólag ily tökéletesen nem igazolt, mint ezt, amelyet először 1908-ban «Das Vermögen im BGB.» stb. című művemben, majd pedig 1909-ben magyar nyelven is «A svájci polgári törvénykönyvről» című tanulmányom 101. s k. lapjain, tehát még *virulente pace*, fejtettem ki. Négy főjellelvonását állítottam ott fel a társadalmi szervezet jogához tartozó szabályoknak, ellentétben a vagyoni joggal, amelyek mindegyike alkalmas arra, hogy élesen bevilágítsa a földbirtokreformtörvény belső szövedékébe. Nem foglalkozom bővebben a negyedikkel, hogy t. i. e. jogszabályok elvileg kényszerítő jellegűek, mert ez a T.-re minden korlát nélkül tökéletesen ráillik (v. ö. különösen T. 3. §. 7—9. pontja, 24., 29., 96—98. §-ai). «A munkakör, amely az egyest a társadalmi szervezetben elfoglalt állásából kifolyólag megilleti», mondtam az idézett helyen, «nemcsak jogosítvány; jogosítvány is, de egyúttal kötelezettség is, csakúgy, mint a közjogi funkciók». A T. 86. §. értelmében az OFB. határozata alapján vissza lehet követelni a házhely céljára megváltott területet, ha azon legfeljebb öt év alatt lakházat nem építenek és valamely birtokost megillető kivételt vagy kedvezményt meg lehet vonni, ha olyan körülmények közé kerül, hogy a T. 3. §. 3—7. pontjainak valamelyike alá eső okból arra sem volna érdemes, hogy neki földet juttassanak. V. ö. még a haditelekre vonatkozólag 1820/1917. M. E. sz. rendelet 7. §. a vitézitelekre vonatkozólag 6650/1920. M. E. sz. rendelet 5. §. A társadalmi szervezet jogának második sajátosságaként azt állapítottam meg, hogy alanyai kizárólag természetes személyek. A T. fent kifejtett alapgondolata ezzel tökéletesen kongruens, mert a megkívánt kvalifikációk egyáltalán csak természetes személynél képzelhetők. Sőt a T. egyes rendelkezéseiből kétségtelen, hogy egyenesen egyik programpontja a jogi személyek vagyonában lévő mezőgazdasági ingatlanoknak megfelelően kvalifikált természetes személyek kezére juttatása. Jogi személyekkel szemben ezért a T. a megváltásnak (T. 28. §. első bek., 35. §. utolsó bek.), úgyszintén a haszonbérletre kötelezésnek is (T. 50. §. utolsó bek.) tágabb teret ad és a jogi személy részéről való ingatlanszerzés ellenőrzésében oly messzire megy, hogy még a közkereseti vagy betéti társaság részéről való szerzést is hatósági hozzájáruláshoz

köti (88. §.).² Igaz viszont, hogy ez állásfoglalásnál nem vezetheti a földbirtokforgalom szabadságának oltalmazására irányuló törekvés, mert hiszen céljait épen a birtokmegkötés politikája útján igyekszik megvalósítani. Ez a megkötés ellenkezőleg a társadalmi szervezettel új alakítására irányuló tendencia szolgálatában áll, amellyel elsősorban a kötött vagyont igyekszik a régi szervezetelektől elvonni és az új célok szolgálatában állítani.

Legérdekesebb azonban az a mód és mérték, ahogyan a T. a szervezetjogi szabályok ama harmadik sajátosságát valósítja meg, amelyből folyólag az annak köréhez tartozó jogosítványok személyhez kötöttek, el nem idegeníthetők és át nem örökíthetők. Nem fér kétség hozzá: azok a kellékek, amelyek a T. szerint földhöz juttatásra kvalifikálnak, szigorúan személyes jellegűek és kizárólag az igénylőnek saját személye szerint bírálandók el. Élők közötti jogutódlással azok éppoly kevésbé szerzethetők meg, mint halálesetre szóló intézkedés útján. Azonban a T. ennél sokkal tovább megy és nemcsak a juttatásra való igényt, hanem magát a juttatott földre vonatkozó tulajdonjogot is személyhez köti, amennyiben az így szerzett ingatlan elidegenítését tíz évre kizárja, illetőleg hatósági hozzájárulástól teszi függővé (76. §.), s a jelzett időbeli határon túl is módot ad arra, hogy az elidegenítési tilalom álügyet alapján a telekkönyvbe bejegyeztessék (87. §. második bek., lásd alább). Hasonló személyhez kötöttség áll fenn a haditelekre (1820/1917. M. E. sz. rend. 3. §.) és a vitézitelekre (6650/1920. M. E. sz. rend. 3. §.) is. Mindezen elidegenítési tilalmakkal karöltve jár a terhelési és végrehajtási tilalom is. Ezzel a T. nemcsak a juttatási igényt, hanem magát a tulajdonjogot is kiemeli a maga körében a vagyoni jog keretéből és a társadalmi szervezethez folyó joggá avatja, amely fölött az egyén nem rendelkezik szabadon, amelynek gyakorlása nem függ kényétől-kedvétől, hanem mintegy közjogi jellegű funkció. Míg azonban a szervezetjog általános elvei az e körbe tartozó jogosítványoknak az örökösökre való átszállását is — épen szigorúan személyes jellegűekre való tekintettel — kizárják, addig a T. e ponton visszanyúl a hűbérjog gondolatvilágába és a szervezetjogi céllal terhelte ingatlanok nagy részénél a korlátozásokat az örökösökre is kiterjeszti. Áll ez az említett tíz évi időhatáron belül tekintet nélkül a tilalom telekkönyvi bejegyzésére, az időhatáron túl pedig bejegyzés esetében (87. §. utolsó bek.); áll a családi birtokra, a haditelekre és a vitézitelekre korlátozás nélkül. S még tovább megy a T. a modern hűbériség életreállításában akkor, amikor a kérdéses ingatlanok tekintetében a halálesetre szóló intézkedés jogát lényegesen megszorítja, úgy hogy a tulajdonos azokról csak szűkebb értelmű családja javára rendelkezhetik. Ez a korlátozás ugyan általában a T. alapján juttatott ingatlanokra nincs kimondva és így a végrendeleti szabadságnak az említett elidegenítési tilalom határai között további általános jellegű korlátja nincs; azonban a családi birtoknál (T. 73. §.), a haditeleknél (1820/1917. M. E. sz. rend. 6. §.) és a vitéziteleknél (6650/1920. M. E. sz. rend. 4. §.) a tulajdonátmenet a családhoz nem tartozó végrendeleti örökös javára ki van zárva, az oszthatatlan családi birtoknál pedig örökös csak lemenő lehet (T. 74. §.). Öröklés esetében már most a személyes kvalifikáció az örökösben vagy megvan, vagy nincs meg, s az utóbbi esetben a szervezetjog elvei szerint a nem kvalifikált örökös nem tarthatná meg a birtokot. Ez a következmény azonban a T. egyéb céljaival nem egyezné meg, miértis azt a családi birtok tekintetében épen úgy, mint a haditelek és a vitézitelek tekintetében csak igen korlátozott mértékben juttatja érvényre (T. 74. §. 4. bek.; 182/1917. M. E. sz. rend. 7. §.; 6650/1920. M. E. sz. rend. 5—6. §-ai). E ponton — miként nyilvánvaló — a család megerősítésének célzata ellentétbe kerül azzal a közgazdasági céllal, hogy az ingatlan a legjobb gazda kezébe jusson; a mód, amellyel a T. az ellentétet megoldja, nyilván a család konzerválásának érdekét helyezi előbbre, s lemond arról, hogy az utód személyes alkalmasságát a föld minél jobb megművelésére vizsgálja vagy ellenőrizze.

Egyéni jogot a T. kifejezetten megtagad bárkitől is arra, hogy neki földet juttassanak (2. §.), a T. szavai szerint azért, mert a

² Dr. Hajnal a Jogt. Közl. október hó 15-diki számában megkísérli a restriktív értelmezéssel az ellenkező eredmény levezetését. Érvei meggyőzők abban a tekintetben, hogy a T. kétségtelenül túllő e szabályával a célon. De *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*.

földbirtok helyesebb megoszlása közérdek. E doktrinár ízű kijelentés nyilván inkább 'elfedi, mint feltárja a rendelkezés igazi okát. A törvény akkor is parancsol, ha tanít; miként a professzor akkor is tanít, ha nem tud tanítani. Azt parancsolja, hogy higgyük el, amit maga sem hisz, mert abból, hogy valami közérdek, legkevésbé sem következik, hogy annak érvényesítése ne történhetnék egyéni jogcímen. Bizonyára közérdek, hogy a részvénytársaság közgyűlése ne hozzon a törvénybe vagy alapszabályokba ütköző határozatot; mégis a kereskedelmi törvény 174. §-a minden részvényesnek egyéni kereseti jogot ad arra, hogy az ilyen határozatot megtámadhassa. S közérdek az is, hogy tisztességtelen versenyt az egyik kereskedő vagy iparos ne támasszon a másiknak; mégis a jelenleg uralmon lévő irányzat védőszárnyai alatt a nemzetgyűlés asztalán fekvő törvényjavaslat is feljogosít minden versenytársat — azt is, akit a versenytény nem sért közvetlenül — hogy annak abbahagyását keresettel kérhesse. A *publica actio* — a közérdek érvényesítésének egyik legerélyesebb eszköze a világtörténelemben — egész fogalmi alkata szerint a közérdeknek egyéni jog alakjában való érvényesítése; s ha a T. illető helyén épen ellenkezőleg azt olvastuk volna, hogy: «a földbirtok helyesebb megoszlása közérdek lévén, minden igénylőnek egyéni jogcímen követelési joga van arra, hogy neki földet juttassanak», ily szabályban csak az alapgondolat erőlyes és következetes megvalósításának jogi formáját ismertük volna fel. Tudjuk jól, hogy ily kijelentés politikailag veszélyes, gyakorlatilag keresztülviheletlen és így fölötté oktalan lett volna. De ez nem változtat azon, hogy a törvénybe felvett elméleti megokolás csupán eltereli a figyelmet a rendelkezés valódi okától, amely nyilván abban áll, hogy ha a programmba vett reform folytán földhöz juttatandók egyéni jogot is nyertek volna, Csonka-Magyarország egész megművelhető területe és bankönyomás céljára rendelkezésre álló minden papirosa nem lett volna elegendő az igények kielégítésére, nem hogy gondolni lehetett volna arra, hogy a reform a fennálló és kiméletre érdemesnek tartott birtokállomány megbolygatása nélkül legyen keresztülvihető. A kérdéses rendelkezés tehát a biztosítószlep munkáját végzi, nehogy a reformból több váljék valóra, mint amennyi — az irányadó tényezők véleménye szerint — meg nem árt. A földhöz juttatás iránti igény tehát úgy, ahogyan azt a törvény konstruálja, nem magánjog, hanem csak *Jellinek-féle szubjektív közjog* s még mint ilyen sem egyéni, hanem csak az igényre kvalifikáltak egész körét illető, ú. n. *összességi jog*, amely a hatóságot csak diszkréciónárius jogának irányadása szerint és csak közjogi és fegyelmi felelősségének keretében kötelezi.

Ha a törvény egy ily nagyszabású átalakulás keresztülvitelének pragmatikus szabályozására vállalkozott volna, úgy nem a T. száz paragrafusára, hanem egy háromezer szakaszos kódexre lett volna szükség. A bosszorkánysággal határos csodatett a T. egy valóban mesteri ötlettel viszi véghez: a kérdések özönét érdemben szabályozatlanul hagyja és reábízza egy szervre, amelyet igyekeznek a kiváltságok és biztosítékok minden elképzelhető nemével felfegyverezni, de ezzel szemben szinte korlátlan hatalommal is ruház fel avégből, hogy a célt minél tökéletesebben és intencióihoz hívebben valósítsa meg. Az Országos Földbirtokrendező Bíróság minden inkább, mint bíróság. Maga a T. szerint is «a földbirtok helyesebb megoszlását az ország egyetemes érdeke szerint szabályozó állami tevékenység irányítására» (4. §.) alakult. Bíróság nem szokott «irányítani», hanem dönteni. Bíróság irányadó szabálya nem a méltányosság (T. 11. §.), sőt nem is az «igaz méltányosság» (11. §. első bek. vége), már csak azért sem, mert bíróság nem igen tudna különbséget tenni «igaz méltányosság» és «nem igaz méltányosság» között, de főképp azért nem, mert azt a szabályt, amelynek a bíróság rendeli alá döntését, magyarul — igazságnak nevezik. Az olyan fórum, amely állami tevékenységet irányít, közigazgatási hatóság és ha az OFB. a T. értelmében számos esetben magánjogi kérdéseket a rendes bíróság kizárásával végérvényesen eldönteni hivatott, úgy közigazgatási hatóságra bíztak kivételes bírói hatalmat. Hogy ez így van, a T. számtalan egyéb rendelkezése is bizonyítja. Csak találmányra ragadok ki egynehányat. A T. 13. §-a szerint az OFB. oly ügyeket is köteles tárgyalni, amelyeket a földművelésügyi miniszter eléje utal; tehát az OFB. a földművelésügyi miniszter segédszerve. Másrészt az utóbbi is köteles az OFB. által kért felvilágosításokat megadni és előter-

jesztéseit «tárgyalni», mely miniszteri tevékenység ugyan eddigi alkotmányjogi fogalmaink szerint ismeretlen valami, mert a minisztérium kebelében folyó tárgyalások a miniszternek önmagával való tanakodásánál többet nem jelentenek, de mindenesetre oly szoros kapcsolatban áll az OFB. működésével, hogy az utóbbi sem lehet más, természetű állami funkció, mint a miniszteré. A T. 25. §. 4. bek. szerint a jogügylet tudomásulvételének kérdésében az OFB.-hez fellebbezésnek van helye, de az OFB. utasíthatja a törvényhatóság tisztii ügyészét, hogy ily fellebbezéssel éljen. Bíróság nem utasíthatja a felet oly jogorvoslat igénybevételére, amelyet a félnek öhozzá kellene intéznie. A T. 59. §. szerint az OFB. az eldarabolás folytán keletkezett perekbe a vevők javára beavatkozhatik. Bíróságot, mint beavatkozót a Pp. nem ismer. Eljárási szabálya az OFB.-nak nincs, csak «ügyrend»-je; ülései nem nyilvánosak; tárgyalás perjogi értelemben előtte nem történik; a felek képviselőiben ügyvéd előtte el nem járhat (v. ö. T. 11. §.; 60,000 1921. F. M. számú rendelet 7. §.). Anyagi jogerőre az OFB. határozatai csak annyiban képesek, amennyiben mint kivételes bíróság döntései jelentkeznek;³ adminisztratív tényei éppoly kevésbé emelkednek jogerőre az anyagi perjog értelmében,⁴ mint jogügyleti vagy quasi-jogügyleti akaratnyilvánításai, amilyeneket a T. nagy számban bír rá. Nem fikció tehát, hanem valóság — *cacher la vérité avec la vérité* — amikor a 60,000 1921. F. M. sz. rend. 9. §-a megszabja, hogy az OFB.-t a közte és a rendes bíróság vagy a közigazgatási bíróság közt felmerülő hatásköri összeütközés eseteiben a rendes bíróságokkal szemben úgy kell tekinteni, mintha közigazgatási hatóság volna.

Nem akarjuk e bár nagy vonásokban odavetett, de jól megfontolt kritikai észrevételekkel sem a T. jelentőségét vagy érdemeit, sem az OFB. eddigi működését lekicsinyíteni. Sőt ellenkezőleg. A T. ékes tanúsága annak a tősgyökeres és velünk született politikai tehetségnek, amely messze túlhaladja általános kultúrfokunk és jogi és társadalomtudományi iskolázottságunk szintjét. Nagy ügyességgel és messzire előre tekintő politikai érzékkel vannak benne összeegyeztetve a jelszavak a tényleg megvalósíthatóval, a gazdasági és politikai exigenciák az aktuális irányzatoknak való részben őszinte, részben inkább csak markirozott hódolással. A szervezet, hatáskör és eljárási mód, amellyel az OFB.-t felszerelték, az objektivitás és megbízhatóság megnyugtató érzését kelti és a kimagasló egyéniségek, akik az intézmény élére kerültek, minden dicséretre és kételyen felül állanak. Ezért az eddig nyilvánosságra került döntések és intézkedések a valóságban sokkalta megnyugtatóbbak és a súlyos érdekellentéteket kiegyenlítőbbek, mint ahogyan a T. sokszor huszárosan kategorikus rendelkezéseitől várható lett volna. Ennek a törvénynek valójában két szövege van, vagy talán három is: valódi szövegét a legkevésbé azon ismerhetni fel, amelyik a törvénycikkben vagyon megírva.

Dr. Meszlény Artur.

Huzamos baleset.

I. Az idei Magánjogi Döntvénytár 64. folyószám alatt közli a Kúria P. VI. 5058/1921. sz. ítéletét. Az eldöntött eset — a döntvény szavaival — a következő: «Felperes 1899 április 29. napjától kezdve volt az alperes cégnél a vagonépítő osztályon, mint bognár alkalmazva, a teendőihez tartozott a vasúti kocsi falainak ólomfestéssel bevont deszkákból való összeállítása s... a megépített vagonrészeknek a befestése... A felperes által vállalt ennek az ipari munkának a természete olyan, hogy az azzal foglalatalkodó ipari munkás ki van téve az ólomfesték esetleges ártó hatásának, amelynek károsító eredménye csakis az illető munkás szervezetének nagyobb vagy kisebb ellenálló erejétől függ, azonban el nem hárítható s egészségügyi óvintézkedések útján el nem kerülhető. Felperes tényleg ólommérgezést kapott, melynek következtében felső végtagjai megbénultak. A felpereséhez hasonló megbetegedés azonban — a peres felek egyező tényelőadása szerint — az alperes üzemében több elő nem fordult. Fel-

³ Csak e korlátozással lehet elfogadni az OFB. 10,772/1922. sz. határozat kijelentését, *Bándy—Ridly* id. m. 19. l.

⁴ Ezért lehetséges korábbi határozat hatályon kívül helyezése és azzal ellentétes egység jóváhagyása: OFB. 13401 1922., 13,666/1922. sz., *Bándy—Ridly* id. m. 19. l.

peres... 1906. évben vette észre, hogy a kezeinek az ereje fokozatosan gyengül s ujjai megtagadják az engedelmességet.

Felperes felső végtagjainak a megbénulása ezek szerint nem hozható okozati kapcsolatba az alperes gyári üzemének a veszélyességével és az nem is valamely hirtelen beállott balesetből származott, hanem az önként vállalt ipari munkának huzamosabb időn keresztül folytatott rendszeres teljesítéséből.

S minthogy az önként vállalt munka teljesítéséből a foglalkozásnak az egészségre káros hatása folytán beállott egészségkárosításért a munkaadó felelősséggel nem terhelhető. ...»

Mielőtt a döntés érdemére térnék, rá kell mutatnom arra, hogy az indokolás szövege egy helyütt félreértésre ad okot. Az ítélet ugyanis azt mondja: «Felperes felső végtagjainak a megbénulása ezek szerint nem hozható okozati kapcsolatba az alperes gyári üzemének veszélyességével», vagyis a Kúria látszólag ténybeli okból, okozati összefüggés híján, nem jogi megfontolás alapján utasítja el a felülvizsgálati kérelmet; holott az indokolás egész tenorjából kivehető, hogy a Kúria szerint is a felperes betegségét az alperes üzemében végzett munkája közben, nem pedig másutt kapta. Az idézett mondattal, úgy látszik, azt akarja kifejezni a Kúria, hogy az alperes üzemét *ebben a konkrét vonatkozásában* nem tekinti veszélyes üzemnek — máskülönben az üzem, pl. a gépek mellett dolgozó munkásokra nézve, a Kúria szerint is nyilván veszélyes üzem — és ha veszélyes üzem nincs, akkor nincs mivel a balesetet okozati összefüggésbe hozni. A veszélyesség kérdésével alább más vonatkozásban még foglalkoznom kell: itt csak ki akartam küszöbölni egy nézetem szerint nem idetartozó momentumot.

A döntés lényeges elemeit a következőkben látom:

I. A káros behatás nem valamely rövid idő alatt lefolyó szerencsétlen esemény (baleset), hanem állandó; az így elszerencsétlenedett ember «lassan hervad el, mint a virág, melyet titkos féreg foga rá», míg a baleset a vers következő sorainak villámcsapásához hasonlít. Ne tévesszük össze azonban ezt a lassan fejlődő betegséget valamely *baleset* által kiváltott — addig lapangó — betegséggel, amelyet a gyakorlat ami esetünkkel teljesen ellenkezően ítél meg (175. E. H. és Mjogi Dtár IV. kötet 181. eset), vagyis megállapítja érte a vétkes felelősséget.

2. Az ítélet (és sok más idevágó döntés) ezenkívül még arra is támaszkodik, hogy az üzem (illetve: az üzem működésének ez [az adott esetben jelentős] kihatása) nem veszélyes. Az adott esetben a Kúriának a felfogását nem oszthatom; különben is, úgy érzem, nemcsak harmadik személyekkel, hanem magával az alkalmazottal szemben is számba kell jönnie a 84. sz. T. Ü. H. óta az üzem veszélyességén kívül az üzem terjedelmének és természetének. (V. ö. *balesetre nézve* Mjogi Dtár XI. köt. 126. eset, Kúria P. IV. 7967/1916.) Nem lehet szó tehát veszélyes üzemről és ennek következtében objektív felelősségről sem akkor, ha (mint a Kúria 1567/1911. sz., a Mjogi Dtár VI. kötetében 16. sz. alatt közölt ítéletével eldöntött esetben) felperes kizárólag egy meghatározott beteg szolgálatára volt alkalmazva és annak az ágyból való kiemelgetésével szerezte betegségét, míg lemarasztalnám az alperest ugyanily károsodásért, ha az nem magán-személy, hanem kórház vagy szanatórium. A megoldás igazságtalannak látszik; ugyanígy áll azonban a dolog a szoros értelemben vett balesetknél is, ahol a vétkes balesetért esetleg szintén aszerint kap az elszerencsétlenült munkás kártérítést, vajjon kis- vagy nagyüzem-e a munkáltató. (Arg. ismét a 84. sz. T. Ü. H.: az üzem terjedelme.) A Dtár IV. folyam VI. kötetében 170. szám alatt közölt esetben a nyersbőrökkel való foglalkozás közben szerzett baktériumos fertőzés következtében elhalt munkás özvegyének nem ítélte meg a bíróság kártérítést, mert az üzemet csak akkor tekintette volna veszélyesnek, ha abban *kizárólag* fertőző bőröket dolgoznának fel és így az üzem állandó veszéllyel nem jár. Magától értetődik, hogy helytelennek tartom ezt a döntést is; az üzem, ha abban fertőző bőröket is feldolgoznak, kétségkívül veszélyes.

3. Objektív felelősségről lévén szó, kiindulópont, hogy mindkét fél vétkes. Ha a munkaadó vétkes — ami abban is megnyilvánulhat, hogy az emberi erőt egyáltalán meghaladó, vagy oly teendő elvégzését követeli a munkástól, melyről *tudja*, hogy a munkás egyéni képességét túlhaladja — úgy kétségkívül felelős. (Mjogi Dtár II. kötet 190. eset, Kúria 6203/1907 = 176. E. H.)

A döntés sarkpontja az 1. alatti tétel; bírói gyakorlatunk,

amely liberális az objektív felelősség megállapításánál, ha uno actu ható balesetről van szó, ridegen elutasító a huzamosan ható egészségkárosítás esetében. A bevezetésül említett eseten kívül utalok a Dtár III. folyamának XXVI. kötetében 52. sz. alatt közölt 247/1903. sz. ítéletre; a felperes a tényállás szerint táblavasak emelgetésével sérvet szerzett. Ugyancsak sérvről szól az ugyanabban a kötetben 191. sz. alatt közölt ítélet (kúriai szám hiányzik). Hogy a felperes milyen munkát végzett, arról az ítéletben nincs szó; az indokolások közelebbi megjelölés nélkül az alperes «gyári üzem»-ét emlegetik. A budapesti kir. ítélőtáblának — indokaiból helybenhagyott — 10,127.1903. sz. ítélete azonban nem is annyira az egészségkárosítás tartós voltából, hanem abból indul ki, hogy «felperes által végzett munka *közveszélyes jellegűnek* egyáltalában nem tekinthető, míg előbb csak a *közveszélyes üzem*et gyakorló ipari és gyári vállalatok»-ra korlátozza a vétkes felelősséget; vagyis, úgy látszik, a tábla egy csapásra beálló balesetért nem állapította volna meg a konkrét alperes objektív kártérítési kötelezettségét. Ugyancsak sérvesetet dönt el a 822/1904. sz. ítélet; a felperes a Máv. gépgyárában súlyos tárgy cipelése közben kapta a sérvet. Az ítélet a Dtár IV. folyam II. kötetében 275. sz. alatt olvasható; 169. sz. alatt a Polgári Jogi Határozatok Tárába is belekerült. Az 1269/1905. sz. kúriai ítélettel (Dtár IV. f. IV. köt. 241. eset) eldöntött perben a felperes azt adta elő, hogy az alperesnél túlerőltetett munka és különösen tűz mellett való állás következtében bal lábán csontthártyalobot kapott. Végül a Dtár IV. folyam II. kötetének 63. sz. alatt olvasható 5682/1904. sz. kúriai ítélettel eldöntött perben a kereset azon alapszik, hogy a hűdéses elmezavarban elhalt felperes ezt a betegségét — amit utóbb a per során az orvosszakértők is megerősítették — a mozdonyvezetői foglalkozásával járó túlfeszített munka, izgalmak és az utazási rázkódtatások okozták. Az indokolások eszmemenete nagyjában mindenütt ugyanaz, mint az előjáróban említett döntésé.

II. Nem tudom ugyan, mily harcok előzték meg a balesetért való objektív felelősség jogelvének általános elismerését, de mégis felteszem, hogy az objektív felelősség ellenzői annak idején ugyanazokat az érveket hozták fel, mint amelyeket az idézett ítéletek indokolásában olvashatni. Úgy látszik, a jogfejlődésnek többször is meg kell tennie ugyanazt az utat; mert nyilvánvaló, hogy ugyanazok a megfontolások, amelyek a szorosan vett baleseti jogban az objektív felelősség elvének kifejlődésére vezettek, találunk a mi esetünkre is.

A munkás, aki oly üzemben vállal munkát, ahol őt baleset érheti és ahol a vétkes balesetek bizonyos száma állandóan elő is szokott fordulni, a balesetek bizonyos valószínűségével épen úgy számolhat, mint egészségének lassú leromlásával az a másik, aki testét lassan megörlő gyárba lép be; mégis mennyire más védelemben részesíti a mi gyakorlatunk az egyiket, mint a másikat! A munka «önkéntes elvállalás»-a erre a megkülönböztetésre nem elegendő ok. Az ártalmas foglalkozást elvállaló munkás «szabad akaratára» való hivatkozás valójában nem egyéb, mint burkolt utalás a károsult *önhibájára*. Még ha volna is valami igaz ebben a felfogásban: megfelelkezik ez a nézet arról, hogy a baleseti judikatura a «vétkesség»-nek ezt a fokát már rég megbocsátotta. A törvénykönyveket nem földöntúli lények számára írták és a jogszabályok számolnak az emberi gyarlóságnak bizonyos kikerülhetetlenül csekély mennyiségével. Az egyes ember sokszor nem könnyelműségből követ el valami olyasmit, amely a tiszta ész parancsolatával ellenkezik, hanem életviszonyai kényszerítik rá.

Jogilag releváns vétkesség megállapítására nem ad elegendő alapot az sem, hogy csak a munkás maga ítélheti meg, mennyit bír el és ha az első káros következményeket észleli magán, módjában áll az egészségére ártalmas foglalkozást abbahagynia. A saját ellenállóképességét a munkásnál sokkal fejlettebb intelligenciájú ember sem mindig képes megbírálni; a káros következmények első tünetei sem jelentik mindig azt, hogy a baj fokozódni fog. A maga szakmájában begyakorlott munkás a szakmaváltoztatással járó *azonnali* veszteséget nem szívesen vállalja a csupán *esetleges, jövőbeli* károsodásának elkerülése végett.

Ugyanezeket az érveket hoznám fel oly nézettel szemben, amely esetleg a «volenti non fit injuria» elvére hivatkoznék.

A judikaturának azt az álláspontját, amely oly nagy jelentőséget tulajdonít annak, vajjon «egyes biztosan és időpont szerint meghatározható esemény» (Dtár IV. f. II. kötet 63. eset) vagy

állandó behatás oka-e az egészségháborításnak: könnyen megfogható külsőségekbe való kapaszkodásnak tartom.

És végül: a nagyüzem az ilyen, mondhatnók: lassú baleset folytán ráhárult kártérítési tartozását épügy átháríthatja, vagyis feloszthatja üzletfelei között, mint a szorosan vett balesetből eredőket.

Dr. Vági József.

A lakásrendelet 68. §-ának magyarázata.

A cím valójában nem is fedi azt, amivel foglalkozni akarok, minthogy ez alkalommal csak a 68. §. 1. pontját óhajtom magyarázni, amely a következő elvet foglalja magában. Felmondási lehetőséget ad a rendelet:

«1. Ha a ház tulajdonosának fel- vagy lemenő ágbeli rokonának vagy testvérének van szüksége a házában lévő lakásra, feltéve, hogy a bérlet akár a tulajdonos, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy testvére lakásának átengedésével, akár más módon kielégítő lakáshoz jut stb.»

Eme pont alapján folytatja a rendelet «felmondásnak csak az esetben lehet helye, ha a beköltözni kívánó, helybenlakásra jogosult (3. §.) és ha a lakás indokolt lakásszükségletét (17. §.) meg nem haladja. A felmondást az 1. pont alapján érvényesnek nyilvánító határozatban ki kell mondani, hogy a határozat alapján végrehajtást csak akkor lehet elrendelni, ha a bérlet kielégítő elhelyezése biztosítva van».

A lakásrendelet, amely ma valójában, különösen a fővárosnak, egyik legégetőbb kérdését igyekszik szabályozni, véleményem szerint nem olyan, amelynek magyarázata ennek a mindenkor komoly jogi kérdéssel foglalkozó lapnak a hasábjaira kívánczozhatnék. A lakásrendelet s ezt szükségesnek tartom leszögezni, nehogy jogi felfogásom tévesen legyen értelmezhető, nem olyan, amely egyrészt kihívna, másrészt érthetővé tenné a komoly jogi kritikát, mert én a lakásrendeletet egyik legerősebben tekintélytomboló alkotásunknak tartom, amely azt eredményezi, hogy a komoly formában esetleg teljes lelkiismeretességgel meghozott bírói ítéletek végrehajthatóságában való hitünket rendíti meg akkor, amikor a rendelet alapján, esetleg kimondott ítélet egyszerűen nem végrehajtható, annál az intern rendeletnél fogva amelynek magasabb szempontjait egyébként helyeslem, hogy senkit sem szabad az utcára tenni. Mondom, ezek a gondolatok hosszú időn át tartottak vissza engem attól, hogy a ma érvényben lévő lakásrendelettel jogi szempontból foglalkozzam.

Minthogy azonban a lakásrendeletnek fentidézett egyetlen intézkedése olyan, amely eredményre vezet, amelyknél a bírói ítélet nemcsak írott malaszt s minthogy ebben a kérdésben bíróságaink szinte egyértelműen — véleményem szerint — ennek a §-nak a szellemével ellentétes döntéseket hoznak, készlet arra, hogy ezt a §-t, illetve ennek a §-nak fentidézett részét a törvényt magyarázat eszközeivel vegyem bonckés alá.

A bírói ítéletek egész tömege mondja ki azt, hogy eme fentidézett rendelkezés alapján a háztulajdonos felmondása érvényesnek csak az esetben mondható ki, ha ő azt igazolja, hogy neki «szüksége» van arra, hogy felmondása érvényesnek mondassék ki. S itt a szükség alatt érti a legtöbb ítélet azt, hogy a ház tulajdonosának ki kell mutatnia és igazolnia kell azt, hogy őt valaminő elkerülhetetlen érdek kényszeríti arra, hogy felmondással éljen. Én ezt a bírói döntést az idézett rendelkezéssel ellentétesnek találom.

A törvényt magyarázat szabályainak megfelelően a gramatikai magyarázat ugyanis a következőre vezet.

A magyar nyelv szabályai szerint, ha a rendelet a szükségességet akarta volna kifejezni, akkor ugyanúgy, ahogy azt a 2300 1921. sz. rendelet 44. §-ának 2. pontja tette a nyomatékosítást kifejezésre juttatja azzal, hogy azt mondja «elkerülhetetlenül szüksége van». Az elkerülhetetlen szó nélkül a szüksége van nem jelent más, mint azt, hogy «néki kell» s véleményem szerint ugyan az az értelme volna ennek az idézett rendelkezésnek akkor is, ha azt mondta volna, hogy a ház tulajdonosának *kell* a házában lévő lakás vagy, ha azt mondja és véletlenül ez magyarosabb is, hogy «a ház tulajdonosának van szüksége a házában lévő lakásra». Egy szóval a «van szüksége» a gramatikai magyarázat szerint egyértelmű azzal, hogy «néki kell» és a magyar nyelv, ha a szükségességet akarja kifejezni, akkor a «van

szüksége» kifejezést jelzővel «elkerülhetetlenül» «fontos érdekből» stb. látja el.

Ami már most a logikai magyarázatot illeti: az teljes egészében ellentmond ama bírói döntéseknek, amelyek a különleges szükségesség igazolását kívánják, ellentmond magának a hivatkozott §-nak a 7. bekezdésével, amelyben megállapítja, hogy az első pont alapján csak az esetben lehet helye a felmondásnak, ha a helybenlakásra jogosultságot egyrészt, másrészt pedig azt igazolja a háztulajdonos, hogy az indokolt lakásszükségét meg nem haladja. Ha a rendelet ennél többet akart volna mondani, akkor itt külön ki kellett volna emelnie azt, hogy továbbmenően csak az esetben lehet helye a felmondásnak, ha a háztulajdonos az elkerülhetetlen szükségességet vagy egyáltalában azt igazolja, amelynek igazolását ma a bírói döntések megkívánják.

A logikai magyarázat eszközének vehetjük azt a meggondolást is, hogy mi a célja a lakásrendeletnek s ez a szempont ismét ellentmond a hivatkozott bírói döntéseknek. A lakásrendelet nem vitásan csak abban lelheti létjogosultságát, hogy a mai látszólagosan szűkös lakásviszonyok között nem engedhető meg az, hogy valaki különös vétkességétől eltekintve, lakás nélkül maradjon. Ezt, de ennél többet a lakásrendelet nem célozhat. És akkor, amikor a ház tulajdonosa csak akkor élhet felmondással, illetve a felmondása csak akkor válhatik végrehajthatóvá, ha az illető lakó részére kielégítő lakásról gondoskodik, akkor érthetetlen és a rendelet intenciójával ellentétes a tulajdonos tulajdonjogát még továbbmenően is megszorítani.

Ma, amikor a lakás a tulajdonos részéről valójában bizonyos mértékig ajándéknak tekintendő vagy legalább is az állam részére lerótt különleges adónak, akkor csak a legelemibb joga a ház tulajdonosának, hogyha ő vagy hozzátartozója a saját házában akar lakni és a lakó kielégítő lakásszükségét biztosítja, hogy ezt megtehesse.

A logikai magyarázathoz tartozik a régi és az új lakásrendelet ebbeli hasonló intézkedésének az összehasonlítása. A régi lakásrendelet még «fontos érdek és elkerülhetetlenül szükség» említ, az új lakásrendelet pedig ezt egyáltalában elhagyja s csak állítmányi kiegészítőül hagyja meg a szükség szót. Fel kell tételleznünk a rendelet alkotójáról, hogy ismerte a régi lakásrendeletet s ha a különleges szükségességet kívánta volna meg, úgy átvette volna a régi rendelethől a «fontos érdek» vagy «elkerülhetetlenül» kifejezéseket.

Ezeknek az eddig felsoroltaknak a figyelembevételével a törvényt magyarázat szabályai alapján megállapítandónak látom azt, hogy a fentidézett rendelkezés az új lakásrendeletnek csak annyit és nem többet mond, hogy felmondási joga van a háztulajdonosnak akkor, ha helybenlakásra jogosult, a felmondott lakás kielégítő lakásszükségét meg nem haladja, s a lakó részére kielégítő lakásról gondoskodik.

Dr. Vési Mátyás.

Szemle.

— **Brüll Ignác** arcképének leleplezése a budapesti ügyvédi kamara dísztermében jelentőségére nézve messze kiemelkedik a szokásos arcképleleplezések közül. Elsősorban az őszinte hála és meleg kartársi érzés megnyilatkozása volt az elhunyt iránt, akinek emlékét a kar legjobbjai kegyelettel őrzik és ápolják. De az ünnepély egyúttal a kar tünnetése volt régi ideálja mellett. **Pap József** és **Baracs Marcel** ünnepi beszédei mély benyomást gyakoroltak a díszes közönségre, amely azzal az érzéssel távozott, hogy méltó utódok ülnek a kiváló előd helyén.

— **Az International Law Association** ezidei konferenciáját augusztus 24—30-án tartotta Buenos-Ayresben. Az összejövetelen 14 európai állam, 21 amerikai köztársaság és Japán képviselői vettek részt, összesen 208 személy, részben az associatio tagjai, részben a kormányok képviseletében megjelent diplomáciai képviselők. A magyar tagok közül **dr. Altmann István** budapesti ügyvéd volt jelen, ki **Nagy Ferenc**, mint a Magyar Jogászegylet elnökének megbízásából az Associatio alakulóban lévő magyar fiókegyesületének és a Magyar Jogászegyletnek képviseletében jelent meg az értekezleten, melynek napirendjén a következő tárgyak szerepeltek: a népszövetség továbbfejlesztése iránti indítvány, egy állandó nemzetközi büntetőtörvényszék léte-

sítése, az állam nemzetközi felelőssége idegen állampolgárok irányában polgárháború esetén, de facto kormányok elismerésének kérdése, kisebbségi védelem, nemzetközi munkásbiztosítási kérdések, egy nemzetközi kereskedelmi választott bíróság létesítése. Külön tengerjogi bizottság előtt tárgyalattak: tengeralatti járműveknek háborúban való használatának módjára vonatkozó nemzetközi megállapodások, a postai forgalomnak háború esetén való sérthetlensége, a Harter Actban foglalt elvek kiegészítése és egyéb tengerjogi kérdések. A nemzetközi magánjogi bizottságban több tag előadást tartott a férjes nők jogképességéről, továbbá az idegen ítéletek végrehajthatóságáról, a csekkjog nemzetközi egységesítéséről, külföldi államhitelekéről, az értékpapírok megsemmisítése szabályainak egységesítéséről voltak viták által követett előadások. Határozatok a legtöbb tárgyra vonatkozólag oly értelemben hoztak, hogy az előadói javaslatok tovább tanulmányozás és jelentéstétel céljából bizottságoknak adtak ki, melyek jelentésüket a legközelebbi — előreláthatólag 1924-ben Stockholmban megtartandó — konferencián fogják megtenni. Az értekezlet igen fényes külsőségek mellett folyt le, az argentinai kormány, a társadalom, különösen a jogáskörök és Buenos-Ayres város tanácsa is vetélkedtek abban, hogy a konferencia tagjainak az ottartózkodást minél kellemesebbé és Argentinának, ezen korlátlan fejlődési lehetőségekkel bíró országnak megismerését felejthetetlen emlékké tegyék.

— **A szerződésileg megállapított tartásdíjak felemelése** kérdésében mult számunkban jelzett ítéletét a kir. Kúria következőképen indokolja: A felek egyező előadása szerint házasságukat a sátorlajthyelyi kir. törvényszék még az 1909. évben a H. T. 77. §-ának a) pontja alapján jogerősen felbontotta. Ezt megelőzőleg felek az 1908 november 28. napján felvett közjegyzői okirathoz foglalt szerződéssel vagyoni viszonyait rendezték és ennek a szerződésnek a keretében alperes — többek között — magát arra kötelezte, hogy felperesnek évi 1000 K tartásdíjat fizet mindaddig, míg felperes él, illetőleg újból férjhez megy. Nem szenvedhet kétséget, hogy szerződő feleknek a tartásdíj mennyiségének meghatározásában az az egyező szándéka és akarata jutott kifejezésre, hogy a tartásdíjnak általuk egyetértően megállapított összege a felperesnek társadalmi állásához és a felek vagyoni és kereseti viszonyaihoz mért megélhetését a szerződés keletkezésekor fennforgott gazdasági viszonyok között teljesen biztosítsa. Az, hogy a szerződésileg megállapított tartásdíj összege feleknek a szerződés létrejötté idejében fennforgott vagyoni helyzetükre és az az akkori gazdasági megélhetési viszonyokra is tekintettel — megfelelő volt: felek között nem vitás. A fentelődottakból önként következik, hogy abban az esetben, ha akár felek vagyoni viszonyaiban, akár pedig az általános gazdasági megélhetési viszonyokban vagy mindkettőben utóbb olyan változások állottak be, amelyeket a felek a szerződés létrejötté idejében előre nem láthattak és amely viszonyok következtében a szerződésileg megállapított tartásdíj összege utóbb elégtelennek bizonyult: a tartásra jogosítottat attól, hogy a tartásdíj megfelelő felemelése iránt a tartásdíj fizetésére kötelezett szemben keresetileg fellépessen, elzárni nem lehet és pedig annál kevésbé, mert egyfelől nincsen olyan jogszabály, mely ezt tiltaná és mert másfelől ez a feleknek a szerződéskötésekor fennforgott fent már említett szándékával és szerződési akaratával nemcsak, hogy nem áll ellentétben, hanem annak megfelel. Nyilvánvaló — de az egyébként felek között nem is vitás — hogy felek a szerződés keletkezésekor az utóbb bekövetkezett háború és forradalmak okozta vagyoni eltolódásokkal, értékemelkedésekkel, szóval a gazdasági megélhetési viszonyoknak oly fokú megváltozásával és az ebből keletkezett általános drágasággal, mint ezek tényleg előállottak, nem számolhattak, mert azokat előre nem láthatták és nyilvánvaló az is, hogy a mai viszonyok között évi 1000 K tartásdíjból megélni nem lehet. Mindezeknél fogva a kir. Kúria úgy találta, hogy felperesnek az a kereseti kérelme, hogy a szerződésileg biztosított tartásdíj összege a jelenlegi viszonyokhoz mért felemeltessék, alaposnak mutatkozik. (P. III. 949/1920.)

— **A béremelés jelentősége a felmondás szempontjából.** Az érvényben lévő lakásrendeletek oly hihetetlen pongyolasággal vannak megszerkesztve, hogy iskola például lehetne az egyetemeken tanítani, annak bemutatására hogyan nem szabad rendeletet szerkeszteni. Hogy e pongyolaság a béremelés és igénybevételi eljárás körül minő következményekkel jár, azt csak azok

tudhatják, akik ezekkel a kérdésekkel a gyakorlatban foglalkoznak. Míg azonban itt mentő körülményül hozható fel az, hogy talán valami magasabb érdek fűződik ahhoz, hogy a lakáshatóságnak szabad keze legyen, addig a béremelés jelentősége a felmondás szempontjából már jogi kérdés s ennél úgy a bírónak, mint a jogásznak bármennyire nem szívesen is teszi, kutatnia kell azt, mit is akar a rendelet.

Mindenekelőtt a 68. §. 8. bekezdésének ama rendelkezéséből, hogy «ha a felmondási idő a bérösszeg nagyságától függ, azt az 1920 május 1-ső napján érvényesen kikötve volt bérösszeg alapján kell megállapítani», valamint a lakásrendelet 89. §-ának az egybevetéséből meg kell állapítanunk azt, hogy a budapesti lakásbérleti szabályrendeletek, amennyiben azt az új lakásrendeletek kifejezetten hatályon kívül nem helyezik, érvényben állanak. Ekként tehát érvényes Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete 26. §-ának az az intézkedése, hogy «az első bérleti éven túl történt béremelés mindenkor ugyancsak azzal a hatállyal jár, hogy a magasabb bérösszeg esedékességétől számított egy éven belüli időre az imént említett kivételekkel a bérbeadó a bérletet fel nem mondhatja, a bérösszeget pedig semmi esetben sem emelheti fel». Ebből tehát vitátlannul folyik az, hogyha a bérbeadó a bért bármilyen mértékben még, ha csak a rendelet megengedte határok között is emelte úgy a béremeléstől számított egyéven belül felmondással nem élhet. Minden olyan kereset tehát, amely a felmondás érvényességének a kimondása iránt az utolsó béremeléstől számított egy éven belül indul, tisztán eme kifogás alapján elutasítandó. Bár ez vitátlannak látszik, mégis rá kell mutatni, mert hiszen bíróságaink legalább is az elsőfokon ezt a vitátlann elvet nem mindenkor követik.

Sokkal nehezebb kérdés azonban az, hogy miként intézkedik a rendelet abban az esetben, ha a bérbeadó jog fenntartással emeli a bért, vagyis akként, hogy amennyiben bármilyen okból a felmondás érvényesnek ki nem mondatnék, abban az esetben érvényesüljön legalább a béremelés. Ennél a jogfenntartással közölt béremelésnél még nagyobb a vita s még kevésbé állapítható meg teljes bizonyossággal a rendeletről — hogy mi is a jog.

Mielőtt álláspontomat megindokolnám, leszögezem azt az elvet, hogy véleményem szerint a jogfenntartással közölt béremelés nem zárja ki egyéb okok fennforgása esetén a felmondás érvényességének a kimondását.

Ha ugyanis a budapesti lakásbérleti szabályrendelet lényegét nézzük, akkor a fentebb közölt 26. §-ban az az elv csúcsosodik ki, hogy ha a bérbeadó a béremelést talán épen azért, hogy ne kelljen hurcolkodnia, elfogadta, akkor legalább egy esztendőig biztosítsák egyrészt újabb béremelés, másrészt pedig a hurcolkodás lehetősége elől. Ezenkívül a lakásbérleti szabályrendeletek biztosították a bérbeadónak minden körülmények között, amennyiben határozott időre kötött szerződésről nem volt szó, a felmondási lehetőséget, s így akkor érthető volt annak a kimondása, hogy a béremelés a felmondást egy évig kizárja. Ma azonban, amikor jól tudjuk, hogy a felmondási keresetek, amelyek a lakásbérleti szabályrendeletek szerint vitátlannak voltak, a mai rendeletek értelmében csak a legritkábban érvényesülők, így aligha felel meg a méltányosságnak, hogy a jogfenntartással közölt béremelésnek ma oly súlyos konzekvenciái legyenek.

Ma, amikor a béremelés valójában nem is béremelés, hanem a pénz elértéktelenedése következtében rendelettel szabályozott átértékelési mód, amikor a felmondások egyrészt bizonytalanok, másrészt hosszadalmasak, azok végrehajtása szinte kizárt és amikor mégis keresztülvihető, akkor az már valóban nem is felmondás, hanem lakáscsere, akkor úgy vélem, hogy a jogfenntartással közölt béremelés esetén nem helyezkedünk szembe a budapesti lakásbérleti szabályrendelet intencióival, ha a felmondást egyéb okok fennforgása mellett érvényesnek mondjuk ki.

A ma érvényesülő felmondási lehetőség annyira nem egyezik a lakbérleti szabályrendeletekben foglalt felmondással, hogy a mai felmondásokra, legalább is a jogfenntartással közölt béremelésnek, gátló hatást tulajdonítani nem lehet. V. M.

— **Kölcsönzsákok és ponyvák veszélye.** A bírói gyakorlat szerint a KT. 344. §-ának az a szabálya, mely szerint azon időponttól kezdve, midőn az árú a szállítványozónak vagy fuvarozónak, vagy fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadott, a veszély, amely az árút éri (rendszerint) a vevő által viselendő, az árú tartályaira (zsákok, hordók, takaróponyvákra) is

alkalmazandó, Kúria II. 3600/1921., IV. 230. 4795/1921. A budapesti kereskedelmi és iparkamara szerint kölcsönzsákok tekintetében a veszély attól az időponttól kezdve, amikor azok a kölcsönadó birtokából kikerültek, a visszaérkezésig a kölcsönvevőt terheli. (Hiteljogi Döntvénytár XIII. 23. sz.) Ugyanezt jelentette a kamara 1921. évben, az igazságügyminiszter felhívása folytán adott válaszbán. A IV. tanács egy újabb, 5852/1921. sz. határozata vis major (szerbek részéről Baranya megyében történt fosztogatás) esetében a kölcsönvevőt mentesítette. Ezután a IV. polg. tanács plenuma a kamara által bizonyított fenti szokást fennállónak és a K.T. I. §-a értelmében irányadónak ismerle el.

— **Magánjogi társaság megszűnése.** Az ingatlan haszonbérletének gazdasági üzeme és ezzel kapcsolatos vételi, eladási és hitelezési ügyletek lebonyolítása végett alakult társaság — bár mint közkereseti társaság jegyeztette be cégét — magánjogi természetű. Az általános magánjogi elvek szerint a társaság megszűnik, ha valamelyik tagja meghal, ha csak a szerződésből más nem következik. Mert a társaság személyes bizalom alapul, a szerződésileg meghatározott közös cél megvalósíthatása pedig, amelyre a társaság tagjai erőiket egyesítették, a társak egyéni tulajdonságaitól is feltételezve van, amiből következik, hogy a társaság tagjai nem kényszeríthetők arra, hogy a társas viszonyt az elhalt tag jogutódaival is folytassák. Igaz ugyan, hogy a bérbeadó vagy a bérlő halála egymagában, ha az ellenkező kikötve nincs, a haszonbérleti viszonyt meg nem szünteti (3. sz. t. ü. döntv.). De még ha a haszonbérleti szerződés kifejezetten is úgy rendelkezik, hogy az az összes jogokkal és kötelezettségekkel együtt a szerződő felek örököseire is átszáll, — a szerződésből azonban kitűnik, hogy ez a rendelkezés a bérbeadó javára vétetett fel oly célból, hogy magát a bérlők kötelezettségei betartása szempontjából az örökösökkel szemben is biztosítsa, — ezzel a bérlőtársak még nem fejezték ki azt, hogy a társas viszonyt az elhalt tag örököseivel is folytatni lesznek kötelesek. Ebből következik, hogy az egyik társ halála folytán a többiek a haszonbérlet közösségének megszüntetését és a társasági vagyon felosztását követelhetik, amit a bérlőnek a bérbeadóval szemben fennálló és fennmaradó egyetemleges kötelezettsége sem gátolhat. (Kúria V. 1577/1921.)

— **Háború alatt kötött és részben a háború befejezése után teljesítendő írógép-csereszerződés.** Alperes eladott a felperesnek 1917. évi október hó 6-án egy Remington-rendszerű írógépet 875 K-ért attól az időponttól számított három hónapon belül leendő szállításra, amikor a háborús állapot megszűnése után az írógépnek Amerikából való behozatala ismét lehetővé válik; a felperes pedig ugyanakkor eladott az alperesnek, a fenti vétellel kapcsolatosan, egy Remington-rendszerű írógépet 1600 K vételárért és ezt át is adta. Alperes a felperesnek eladott gépet — bár a háború már megszűnt és Amerikából a behozatal már megindult — nem szállította és ilyen írógép vételára időközileg 40,000 K-ra emelkedett. Nyilvánvaló, hogy a peresfelek között egyidejűleg létrejött két ügylet egymással szerves kapcsolatban áll, hogy felperes e saját írógépét csakis annak ellenében adta el az alperesnek, hogy neki az utóbbi a háborús szállítási nehézségek megszűnte után új írógépet fog szállítani; ebből pedig önként folyik az, hogy amennyiben alperes az írógépek árának időközi nagymértvű emelkedése folytán a felperessel szemben vállalt szállítási kötelezettségének aránytalanul nagy anyagi megterhelés nélkül eleget nem tehet s a kikötött új írógép szállítása reá nézve gazdaságilag lehetetlenné vált: köteles felperesnek az ennek fizetett vételár visszatérítése ellenében visszadni azt az írógépet, melyet ő 1917 október 6-án a felperestől megvett és pedig abban a használhatósági állapotban, amelyben azt a felperestől átvette vagy pedig köteles a felperesnek oly használt gépet szállítani, mely az eredete, a gyártási rendszere és használhatósága szempontjából a felperestől megvett írógépnek megfelel. (Kúria IV. 5483/1921.)

— **A nyugdíj felemelése iránti igény.** Az uradalmi nyugdíjszabályzat szerint alapelveként az nyert megállapítást, hogy minden uradalmi tiszt és középpállású alkalmazott nyugdíjjárandóságának alapját egy évre járó készpénzfizetése, terményekben kiszolgáltatandó járandósága, illetményföldjének és tehéntartásának egy évi jövedelme képezi és hogy az illetmények egyenértéke a szabályzathoz fűzött függelékben az illető rendszeresített állás után meghatározott összegekben egyszersmindenkorra állapítá-

tik meg. Ezeknek az összegeknek a függelékben foglalt kitüntetése pedig a peres felek egyértelmű előadása szerint akként létesült, hogy az állással járó készpénzbeli évi illetmények összegéhez a természetbeni járandóságoknak a nyugdíjszabályzat létesítése idején volt piaci értéke hozzászámításával állott elő a majdani nyugdíj mennyiségének kiszámítása egyik tényezőjének veendő táblázatbeli összeg. Felperes azt kéri, hogy nyugdíjigénye megállapításánál ne a függelékben túlalacsonyan meghatározott illetményegyenérték, hanem az azóta, különösen a háború miatt megváltozott gazdasági viszonyok méltánylásával az 1919. évi fizetése és terménybeli járandósága vétessék alapul. Peresfeleket s így elsősorban a felperest alkalmazó alperes uradalmat beismérelése szerint a nyugdíj- és kegydíjszabályzat alapján a függelékben egyszersmindenkorra megállapított 1909. évi értékszámításnál az a szándék vezette, hogy a természetben való járandóságoknak a piaci árak átlagai szerint való átszámításánál felmerülhető vitákat kiküszöböljék. Erre az elhatározásra pedig feleket nyilvánvalóan az a tapasztalat vezette, hogy a béke állapotában a termények időközi árai között nagyobbmértvű eltolódások úgysem mutatkoztak. Tény tehát, hogy feleknek a szabályzatban megnyilvánuló szerződési akarata az volt, hogy az alkalmazottak a természetben való járandóságoknak valódi értékét kapják meg. És minthogy az időközben bekövetkezett világháború, forradalmak és egyéb körülmények hatásaként a gazdasági viszonyokban beállott, soha el nem képzelt eltolódásokra, melyek a termények békebeli normális viszonyok között kifejlődött árának több ezerszeres megdrágulását vonták maguk után a perbeli felek a megállapodás létesítése idején még csak nem is gondolhattak, végül; minthogy a kötelmi jog általános elvei szerint, az adósnak úgy kell kötelezettségét teljesítenie, amint azt tekintettel az eset körülményeire és az életfelfogására a méltányosság megkívánja, s ezekhez képest a szerződéseknek is az az értelmet kell tulajdonítani, amit nekik az életfelfogása a fennforgó körülmények józan méltatása mellett tulajdonít, a feleknek a nyugdíjszabályzatban foglalt megállapodások létesítésénél fennforgott szándékához mérten is, alapos felperesnek az arra irányuló kereseti igénye, hogy a részére alperes által folyósított nyugdíjjárandóság összege felemeltessék. Azonban el kell bírálni azon alperesi védekezést is, hogy ő a felperes igényeit — a magasabb nyugdíj kiszolgáltatását — csak gazdasági viszonyainak teljes megrendülése árán volna képes teljesíteni. (Kúria P. II. 1247/1921.)

— **Hosszúlejaratú kelengyeszállítási szerződés és gazdasági lehetetlenülés.** Fehérneműkelengye vételára cirka 10-12. évi részletekben volt fizetendő s a szállításnak a teljes lefizetés után kellett történnie. Ekkor azonban az árak már több mint százszorosra emelkedtek. Jogsabály, hogy az eladó nem kötelezhető a szerződésben megállapított feltételek mellett való teljesítésre, ha a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között időközben az eladón kívül álló rendkívüli események hatása alatt aránytalan értékkülömbösség áll elő, aminek következtében a teljesítés a vevőt, az eladó rovására, nem várt vagyoni előnyhöz juttatná, az eladóra pedig nagy veszteséget háraitana. És a gazdasági lehetetlenség, ha azt nem az eladó cselekvésével, vagy mulasztásánál okozati összefüggésben álló események idézték elő, nemcsak a teljesítés alól menti fel az eladót, hanem ez alapon a vevő tőle — rendszerint — kártérítést sem követelhet. (Kúria II. 1572. és 3123/1921.) Áll ez különösen akkor is, ha a vevő a kelengye átvétele végett hosszú időn át nem jelentkezett. (Kúria IV. 2344/1921.) Ha azonban a gazdasági lehetetlenülés abban az időpontban, amikor a teljesítés esedékessé vált, még egyáltalán nem, vagy nem olyan mértékben forgott fenn, hogy az a teljesítést némi áldozatok mellett kizárta volna és az eladó nem tett meg mindent, hogy a teljesítést a gazdasági lehetetlenülés hatása alól kivonja és nem igyekezett tőle telhetőleg a vevő érdekét a jelzett hatással szemben megóvni, abban az esetben jogellenes magatartása alapján az ő felelőssége megállapítható. Az egyik esetben alperes 1917 szeptember 15-én már láthatta, hogy a kelengyeszállítás a háború folytán előállott bizonytalan gazdasági helyzet és a korábban kiadott, a fehérnemű készítéséhez szükséges anyagok forgalmát korlátozó kormányrendeletek következtében nehézségekbe ütközik; ahelyett, hogy felperest erről értesítette volna, azt írta neki, hogy a viszonyok javultával szállítani fog, tehát olyan magatartást tanúsított, amelyből felperes azt a meggyőződést meríthette, hogy alperes a kelengyét szállítani

fogja, s ezért szükségletének más úton való kielégítéséről nem gondoskodott. Következésképp az alperes a jelzett magatartásával felperesre hárult és az alperesnek magatartásával okozati összefüggésbe hozható, s a vétességgel arányban álló megkárosításért felelősségre vonható. (Kúria II. 2705. és 3123/1921.) De még kevésbé szabadulhat az alperes a kártérítés alól, ha a szerződés 1917. évben jött létre, amikor már számolható az áremelkedésekkel és ha azután is halogatta a teljesítést. (Kúria II. 3160/1921.)

— **Kiskorú ügyletének megtámadhatatlansága.** A felperes huszonkét éves volt, amikor ingatlanát, gyámi közbenjárás és gyámhatósági jóváhagyás nélkül az alperesnek eladta s az akkori viszonyoknak megfelelő vételárat felvette. Kiskorúságáról említést nem tett, az a telekkönyvben nem volt feljegyezve, sőt a telekkönyv szerint a felperes rövid idővel az eladás előtt bankkölcson vett fel az ingatlanra: alperes tehát jóhiszeműen feltehetette, hogy a felperes nagykorú. Az eredeti érvénytelenség miatti törlési kereset elutasított: mert felperes az alperest a szerződéskötésnél az ő nagykorúságát illetőleg tévedésben tartotta, a rosszhiszemű fél pedig a jóhiszemű féllel szemben elvált szerződési kötelezettsége alól, kiskorúsága dacára sem mentesül és pedig annál kevésbé, mert az időközben beállott pénzértékeltolódás folytán az eredeti állapotot már visszaállítani sem képes. (Kúria V. 6048/1921.)

— **Szolgálati járandóság és birtokvédelem.** Felperes ág. ev. lelkészi járandóság fejében ingatlant bírt hasznélvezetűl. Állásától felfüggesztetvén, úgy állapodtak meg a felek, hogy a lelkészt csak az ingatlan egy harmadának hasznélvezete illeti meg, azaz csak a termények egyharmadát tarthatja meg ily címen, míg a termények kétharmada fejében természetbeni szolgáltatásokat köteles az egyházközségnek teljesíteni. Több felperes a lelkészi állástól az egyházi bíróság jogerős ítéletével elmozdítván, az egyházközség az ingatlant tőle önhatalmulag elvette. Felperes sommás visszahelyezési keresetével elutasított, mert a felek nem állottak egymással hasznélbérleti jogviszonyban, hanem az ingatlannak a felfüggesztés tartamára, a fegyelmi ügy végleges eldöntéseig, tehát visszavonásig való hasznélatra történt átengedése forgott fenn, alperes tehát a hasznélleti időtartam lejártával a felperest a visszabocsátásra előzetesen felhívni nem tartozott, illetve az ideiglenes hasznélal visszavonásával birtokháborítást el nem követett. (Kúria Psz. 4735/1922.)

— **Visszvégrehajtás előfeltétele.** A végrehajtható másodbírói ítélet alapján fizetett összeg visszafizetése iránt visszvégrehajtásnak van helye, ha a harmadbíróság a kereset elutasította, és a másodbírói ítélet alapján történt kielégítés «közokirattal igazoltatik». A Pp. 43. §-a nyilván arra gondol, hogy a kielégítés közhitelű módon történt és ennek megtörténtét hiteles személy igazolja. De a visszvégrehajtás enélkül is elrendelendő, ha a felperesi ügyvéd a kifizetés tényét nemcsak a közjegyző előtt beismeri (s erről tanúsítvány készül), hanem ezt a beismerést a felperes a visszvégrehajtási kérvény folytán megindult eljárás folyamán a bírósághoz intézett beadványban is megismétli: mert ez minden bizonyítékot, tehát a törvény által megkívánt közokiratot is feleslegessé tesz. (Kúria Psz. 4999/1922.)

— **Hatáskör a hasznélbérlet megszüntetési perben.** Az 5660/1920. és 6270/1921. M. E. sz. rendeletek a hasznélbérleti viszonyból eredően, az eme rendeletekben kifejezetten megjelölt kérdések eldöntését utalják a felállított kivételes bíróságok hatáskörébe és jöllehet a 6270/1921. M. E. sz. a. rendelet 9. és 10. §-aiban a mezőgazdasági bérletekre nézve a rendkívüli hatályú felmondás bizonyos esetei is eme kivételes bíróságok hatáskörébe utaltattak, mégis az a kereset, amely egy egészen újonnan kötött hasznélbérleti szerződés első évére kikötött és lejárt, de meg nem fizetett hasznélbérben való marasztalásra és a hasznélbérletnek az esedékes hasznélbér meg nem fizetéséből a birtokból való kimozdítására irányul, nincsen a hivatkozott rendeletekben a kivételes bíróságok hatáskörébe utalva. (Kúria Psz. 1254/1922.)

Budapesti ügyvéd telefonos irodával társulna, összeköttetésekkel rendelkező kollégával. Címe a kiadóban megtudható. 16464

Nemzetgyűlési képviselő vidéki irodájába fiatal, nőtlen ügyvédet keres irodavezetőnek, esetleg később társnak vagy gyakorlott ügyvédjelöltet. Német nyelv tudása szükséges. Címe a kiadóban. 16463

Társul belépne, kevés magánvagyonnal rendelkező külföldi egyetemeket járt német, francia, angolul tudó vidéki fiatal, nőtlen ügyvéd, előkelő nagyforgalmú fővárosi irodába. Jelenleg vidéki nagy városban működik. Címe a kiadóhivatalban. 16465

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Béce-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Czim- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4800 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bíró,

a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának
főnöke

által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 216. — K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 250. — K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térft)	K 360.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tez.	« 72.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 96.—
A börtövény (Hampel)	« 120.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tez.	« 240.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 72.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 144.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tez. (Nyári)	« 236.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 72.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 144.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tez. életbeléptetéséről	« 96.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 168.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 96.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 288.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 216.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrássy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közölletik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Szüts Miklós ny. kir. kúriai bíró: Jogállandóság. — Dr. Meszlény Artur egyetemi m.-tanár, budapesti ügyvéd: Földbirtokreform és magánjog. — Dr. Nádas László budapesti ügyvéd: ny. miniszteri tanácsos: Az alkalmi egyesülések társulati adója. — Dr. Blau György budapesti ügyvéd: Viszonzás a «Dispensehe» dolgában. — Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd: A bérmegállapítási ügyekről. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XV. k. 7. ív. — Perjogi Döntvénytár VII. k. 9. ív.

Jogállandóság.

Ez a hosszú szó hosszú történelmi mult tanulságait tükrözi. Valóban csodálatos összefüggést kell látnunk az emberi életviszonyok állandósága és a jogfejlődés között. Egyfelől a jogalkotás vagy, helyesebben mondva, a jog merítése, — mert a helyes jogalkotás rendszerint csak merítés, — mindig a társadalmi és állami életviszonyok valamely állandóságán alapul. Ezekből merít, ezekből alakul a jog; enélkül nincs létének igazi ereje. Másfelől, ha ez a jog ilyképp megalakult: ez tartja fenn, ez teremti napról-napra az élet további fejlődésében az állami és a nemzeti lét állandóságát. Mert az életben nincs megállás, de mégis állandóságnak kell lennie. Ez a látszólagos ellentmondás az élet érdekes titka és leghatalmasabb ereje. Az élet állandósága táplálja a jogot, és ez a helyes jog táplálja az állandóságot.

Ennek a felismeréséhez a nagy tömegek ösztönszerű intuitiója is vezet: de ugyanezt évszázadok tapasztalása, az ebből leszűrhető logikai következtetés is megerősíti.

Midőn azonban az életviszonyok állandóságáról szólnunk, melyből a jog születik, ez alatt nemcsak a hosszabb időmulás állandóságát kell értenünk, bár annak itt mindig nagy jelentősége van: mint inkább azt a fizikai értelemben vett stabilitást, az állhatóságot, mely a fizikai fölfogás szerint az egyensúlyban levő és abból egykönnyen ki nem mozdítható test föltételeinek megfelelő. Így nem csodálkozhatunk, ha oly rendkívüli viszonyok között, milyenek közt ma élünk, rég szentesített és belénk forrott jogelvek is, a létviszonyok stabilitása érdekében, ideiglenes engedményekre kényszerülnek; mint azt a mostani fölfordulásban a tulajdonjog korlátai, kötelmi, szerződésjogi (pl. a haszonbérletre vonatkozó) elvek érinthetetlensége, sőt minden ízében monarchista nemzetünk alkotmányjogi fölfogása tekintetében is tapasztalhattuk, anélkül, hogy a nagy többség mindezekhez az elvekhez törhetetlen ragaszkodását föladná.

A jogállandóság éppen az egyensúlyából ki nem zökkenhető kultúrát jelenti, s egyik erőssége alkalmazkodó képességében, rugalmasságában rejlik.

Nem is lehet a jogot csak úgy a négy fal között gondolkodva kitermelni, hanem csak a való élet talajából, sokszor bevilágíthatatlan mélységeiből. S a jog helyes fejlődése és megállása sohasem pusztán a diskurzív logikai okoskodás feladata egymagában, ehhez számos, inkább a tudat alatt működő vagy ezekhez átkapcsoló szellemi erők találkozása is szükséges, melyek nem kevésbé nagy és fontos szükségletei annak a fenkölt szellemi és erkölcsi életnek, mely a nemzetek és államok fönmaradásához szükséges és jogállandóságukat teremti.

Ezek közt a lelki képességek közt kimagaslik a pszichológiában rég ideje, de azért ma sem eléggé ismert úgynevezett intuitio, amit magyar szóval «ész-szemlélet»-nek neveznek, s mely bi-

zonyos igazságoknak a logikus érvelés bevégeztsége nélkül, szinte villámszerű rávilágítás útján való megértését, úgyszólván szemléleti erejű meglátását jelenti. Ebben is vannak fokozatok a legvilágosabb látástól az egészen homályos, majdsaknem öntudatlan sejtésig, de soha sem azonos ez a pusztá ösztönnel, noha emlékeztet is rá. Ez mégis az a titkos intő, mely nemzetek sorsán őrködik és, ha csak el nem sorvadt, jogállandóságukat sejtelemszerű sugallással óvja. Körülötte csoportosulnak kisebb, szintén a tudat alatt lappangó lelki erők, melyekről itt többet mondani tárgyunktól messze vezetne.

Ellentétben áll mindezekkel az értelmi megismerés, az intelligencia, mely a logikai gondolkodás fokozatos kiépítésén alapul, de éppen ezért csak az adatok szétszedésével dolgozik, s így az életet a maga eleven egységében közvetlenül alig láthatja. Ezért mondja a nagy francia filozófus Bergson Henrik «L'évolution créatrice» (A teremtő fejlődés) című művében (179. lap): «L'intelligence est caractérisée par une incompréhension de la vie» (az értelmet az életnek valami meg nem értése jellemzi), amiben nagy igazságot némi egyoldalú túlzással mond ki.

Mert tévedés volna azt hinni, hogy a két ellentétes szellemi tevékenység közt minden összeköttetés hiányzik. Ugyanazon egy szellem két különböző ágazata ez, egymás emlőin nevelkednek nagyra. Egyik a másiktól *ébred*, s mindegyik a másikat *ellenőrzi*.

Nagy vigasztalás ez, ha meggondoljuk, hogy míg a diskurzív logikai értelem fejlesztése a tudomány, tapasztalás és tanulás segítségével napról-napra haladhat, annyira nehéz, sőt első tekintetre lehetetlennek látszik, a tudat alatt működő szellemi erők céltudatos fejlesztése, sőt hozzáférhetősége; holott ezekre, bár azt kevésbé hiszik, éppen úgy rászorulunk. Eléggé mutatja ezt az a kettős tapasztalás, hogy a legjobb, a teremtő erejű gondolatok milyen sokszor álmában jönnek az emberre, másrészt, hogy a magunkat ellenőrző vagy fegyelmező szellemi működés feladatai mily könnyen a szinte öntudatlan reflextevékenység természetét öltik fel.

Íme a helyes jogfejlődés maga is két lábon jár, állhatóságához ez hozzátartozik. S ebben a jogfejlődésben mindig benne van a *jogszolgáltatás*, mint ennek leghensőbb tényezője. Nem csupán a törvényhozók, hanem éppen úgy, sőt néha még inkább a bíróságok fejlesztik és *tartják* a jogot, s akik velük együttműködnek: a jogkeresők s az ügyvédi kar.

Amint belátjuk, hogy a jogállandóság s a vele összefüggő jogfejlődés a tudat alatti s főként intuitív lelki erők, másfelől pedig a logikusan gondolkodó értelem együttműködéséből keletkezik: rendkívüli fontosságot nyer az a kérdés, vajjon képesek lehetünk-e ezeknek az elsőül említett, nehezen hozzáférhető szellemi erőknek céltudatos fejlesztésére befolyjni; mert enélkül a helyes fejlődés egyik egyenlőrangú tényezője hatalmi körünkön kívül áll, s csak a szerencsés véletlenből táplálkozhatnak.

De annyira rejtett ez a kérdés, hogy alig is vették észre, s bár megoldásának jelenségeivel találkozunk, a kérdés fölvetésével alig.

Már előbb említettem ellentétes lelki erőink közt a szoros összefüggést, mely egyiknek az emelkedését a másikra is áttértesztheti. De van különösen egy irányvonal, mely mindakettőn keresztülvezet s így mindakettőt fogja, s ez az emberi lélek leg-sarkalatosabb, mindent megmozgató érzése, az önzés. Ebben tor-kollnak össze a többi lehetőségek is, melyek a tudat alatti lelki erők ébresztésére, mondhatnám emez erők iskolájának szervezé-

sére hatást gyakorolhatnak. T. i. az önzés végleteinek kirekesztésében.

Az önzést ugyanis az életből kizárni nem lehet; szükséges az abban a világban, melyben élünk. De a tudat alatti énünkben nem folynak be ránk közvetlenül a mindennapi élet apró gondjai, küzdelmei és szükségletei, hanem inkább csak az, ami általános emberi; ami az észszemlélet tiszta erejével magában hordja annak a megértését, mennyire szorosan összefügg jóllétünk többi embertársaink jóllétével, s hogy a legokosabb önzés az, amely mások önzését is méltányosan kiméli és a kisebbségek jogát el nem tapossa.

Igaz, hogy mindezeknek az igazságát logikai értelmünk érveivel is gyönyörűen indokolhatjuk, csak hogy itt *lát*ni kell, nemcsak *belá*tni! Sokan hiszik azt is, hogy a legféltelenebb önzés épen a lélek legmélyebb rejtekeiben lakozik. Mindez nem a föltétlen igazság. Aki tisztán látja mily bevehetetlen vár a logikai érvelés számára a legtöbb emberi fej s különösen a nagy tömegek gondolkodása, az, úgy hiszem, igazat ad abban, hogy nagy etikai igazságok elismerését nem kívülről, hanem inkább csak belülről, tudat alatti szellemi erők megszólamlásával, lehet az emberben s főképp az emberek sokaságában ébreszteni. Csak innen jönnek, intuitív meglátások útján, az igaz és erős meggyőződések. Viszont a legtöbb ember sohasem annyira önző, amilyenné az élet küzdelmeiben, terheinek súlya alatt fejlődhetik.

Minden, ami, bár inkább csak közvetett úton, a létért való küzdelem durvaságainak letörésére alkalmas s az «élni és élni hagyni» igazságos elvét táplálja, többek közt tehát már maga a helyes jog és a helyes jogszolgáltatás, sőt már csak ezek keresése is: mindez hivatva van lelkünk rejtett erőit felszínre hozni s a kölcsönös megértést és bekapcsolódást logikai gondolkodásunk önzőbb és szűkebb látóköre és tudat alatti lelki erőink objektív biztossága közt mind szorosabbra fűzni, az utóbbiakat ébreszteni, befolyásuknak tört nyitni s az önzésnek azt az uralmát építeni, amit «nemes önzés»-nek nevezhetünk.

Ez az érintkezés a kétféle lelki erők közt elsőben hangot ad a tudat alatti megismerés eme legerősebb igazságának, de lassanként fellobbantja annak egyéb szikráit és meglátásait is.

A világháború nehéz éveitől kezdve az elem sokat vesztett föntartó erejéből, s ezért kevésbé találhattuk azt a győztesek világában. Kikapcsolódott, elenyészett az emberiség logikai értelméből az a tudat alatti meglátásokon éledő meggyőződés — mert meggyőződésnek kell lennie — hogy csak ez a nemes önzés a legüdvösebb, az, amely önmagának szab mértéket és korlátokat. A másik nem egyéb mint a háborúnak örök folytatása kiinn és benn egyiránt.

Annál inkább kell *amazt* nekünk, a háború kiszípolozottjainak megértünk, s mindent elkövetnünk arról is, hogy egész jogéletünkben a benső kapcsolat elevenségét a tudat alatti szellemi erők sugallása és a logikai értelem belátásai közt helyreállítsuk és fokozzuk.

Ehhez nagy etikai erők kellenek, etikai hatások, melyek képesek megmozgatni, sőt felrázni az emberi lélek legrejtettebb mélységeit — *vihar nélkül*. Csak annál az örök nagy érdeknél fogva, mely minden emberi egyéniség önfenntartási jogához, jogos, sőt köteles önzéséhez fűződik. Ezek az etikai erők mindenütt körülöttünk és bennünk vannak. Ezeknek bármilyen, akár céltudatos, akár önkénytelen tömörülése, így különösen:

1. a honszeretet ápolása; 2. az erkölcsi nevelés színvonalának emelése; 3. az önfegyelmzés magasabb iskolája; 4. a mély felelősség érzetének bevezetése; s 5. a becsületes munka, mely mindezeknek a törekvéseknek örök ébresztője: ezek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy lényünknek kétféle ellentétes lelki erői a kölcsönös állandó érintkezést el ne veszítsék s egymásból táplálkozhassanak, ami a közszellem és a közvélemény egészséges irányának és egyensúlyának sokszor elhanyagolt, de leghivatottabb biztosítója. Ekképen is érvényesül a jog- és erkölcs egymást támogató szoros összefüggése, mert csak ezeknek a tényezőknek felülkerekedése ápolhatja köztünk a helyes jogfejlődést s a jogállandóságot. Különösen az utóbbit, mely a tömegek általános hangulatából, intuitív sejtelméiből meríti legszilárdabb elemeit.

Szervezni ezeket a folyamatokat nagyon nehéz, de lehet; erőszakolni ellenben egyáltalán nem lehet. Ezekben a szabadság világa uralkodik, s ehhez főként csak felvilágosítás és meggyőződés kell. De minél általánosabb. Olyan ez, mint a középkori

művészet nagyszerű templomainak építése volt a hitélet erősítésére. Az ezekben megkövült nagy eszmék, az eléjük térdelő tömegek: a példaadás nagy erejével hatottak.

Ha eleve csak kevesen értik is meg az eszmék nagyságát, a meggyőződés példákat teremt, s «*exempla trahunt*», a példaadásban él a lelkek gravitációs vonzása. Minél több embert hat át az ilyen meggyőződés, annál tevékenyebb annak kihatása a nagy tömegekre. Így uralkodhat a szellem, amely eddigelé mindig kisebbségben van, nagy sokaságok fölött, ha ezek annak igazságait, intuitív erők terjedése útján megsejteni tudják. És így vezet szellemi integritásunk útja történelmi integritásunkhoz.

Lehetőség-e ez vagy csak utópia? Mindakettő! Utópia akkor, ha ezeket csak szavaljuk, de igaz hit nélkül; ha mind csak a másiktól várná a «nemes önzés» gyakorlatát, s ha visszariadunk a kezdet nehézségeitől vagy a várható eredmény csekélységétől.

Ellenben lehetőség akkor, ha a nemzet komoly magábaszállása arányban áll azzal a rettentő sorscsapással, mely alatt most szenvedünk. Ilyenkor a legkisebb eredmény már több mint sok más téren a legfényesebb siker. Mint amikor Fichte «*Reden an die deutsche Nation*» művével a napoleoni háborúk idején felrázta az aléltságból elmerült nemzetét.

Mert a felszínes önzés minden túlzása és sokasága mellett sokfelé húz, s ebben áll gyöngesége; ellenben a nemes önzés tud egyesíteni; bizonyos szellemi fensőbbiség térfoglalását hozza, mely az értelmi fejlődés mellett oly rejtett lelki erők bekapcsolódását is jelenti, melyek a közös emberi és nemzeti érdekek felismerését megkönnyítik s mindinkább harmónikus egységben a jogállandóságot föntartják.

Most, mikor a végzet igazán létkérdései elé állította nemzetünket, életbevágó fontosságú ezeknek az igazságoknak a legszélesebb körökben ébresztendő megértése és meggyőződésérelése: jogállandóságunk integritása. Ezt megértünk, erre szervezkednünk, elsősorban magunkkal békét kötnünk kell: hogy azt a legkisebb, csekélyke sikert is csak elérhessük, mely az első nélkülözhetetlen magja minden egyéb sikernek.

Ezt belátva, bizhatunk abban az életerős szívósságban, mely nemzetünket egy évezred veszedelmei közt föntartotta, hogy felvirrad a megértés s az erős meggyőződés hajnala, jogállandóságunk integritásának megmentése, és a nagy többség képessé válik a nemes önzésre, s ha kell, a nemes önzetlenségre, sőt az önfeláldozásra is. Mert oly nagy veszedelmek idején a milyennek most vesznek körül, ezeknek kell átvenniök a vezetést, hogy jogállandóságunk fönmaradhasson.

S ne feledjük, hogy épen ez az, ami megmentett már bennünket a múltban s megment a jövőben, de viszont ezt a jogállandóságunkat csak mi, — a nemzet, — menthetjük meg magunk.

Szűts Miklós.

Földbirtokreform és magánjog.*

II. Elővásárlási jog.

A T. 16. §-a az államnak földbirtokpolitikai célokra minden mezőgazdasági ingatlan elidegenítése esetében törvényes elővásárlási jogot biztosít, amelyet a telekkönyvbe bejegyezni nem kell és amely bejegyzés nélkül is mindenki, még a szerződéses elővásárlásra jogosulttal szemben is hatályos. Ezen túlmenőleg kivételesen helye van elővásárlási jognak a T. 17. §. utolsó bekezdése értelmében házhely és köztér céljára község belterületén lévő ingatlanra is, ha az nem lakóhely vagy más beépített hely. Az elővásárlási jog tárgyai körének további meghatározását foglalják magukban a T. 22. §. második bekezdése és a T. 83. §. első bekezdése.

Kutatva már most az állam részére biztosított e jognak közelebbi tartalmát, a következő megállapításokra kell jutnunk: 1. Az elővásárlási jog, amelyet a T. az államnak vagy másnak (T. 20. §.) biztosít, nem vagyonjog, hanem szervezeti jog, noha tartalma java-részt a vagyonjogihoz hasonló: 2. a T. elővásárlási joga mind hatályának köre, mind a benne foglalt jogosítványok tartalma, mind pedig azok jogi biztosítása és érvényesítése tekintetében lényegesen tágabb kiterjedésű, mint a magánjogi elővásárlási jog: 3. a korlátozás, amelyet az elővásárlási jog a T.-ben nyert

* Az előbbi közl. I. a 21. számban.

alakjában a földbirtokforgalom szabadságára gyakorol, lényegesen súlyosabb a magánjogi elővásárlási jognál.

1. Hogy az elővásárlási jog szervezeti jog és nem vagyongjog, ez a T. számos rendelkezéséből kiviláglik. Így már abból, hogy a T. az államnak e jogot «földbirtokpolitikai célokra» adja meg, amelyeket a T. 1. §. harmadik bekezdése kifejezetten a «közérdekű» jelzővel illet, 2. §-a pedig a legfontosabb földbirtokpolitikai célt, a földbirtok helyesebb megosztását, kifejezetten közérdeknek deklarálja. Miként azt igen találóan mondja az O. F. B. 3233. 1922. sz. határozata:⁵ «A T.-nek ugyanis nem célja, hogy a fennálló és jól működő gazdasági üzemek megbontassanak, csak azért, hogy a föld szétosztassék, hanem csak az a célja, hogy a birtok a közérdeknek megfelelően helyesebben osztassék meg, vagyis nem az egyéni birtokszerzési vágy az irányadó, hanem a közérdek, hogy a T. 2. §-ának keretén belül földhöz jusson a viszonyokadta esetben az, aki arra érdemes.» Az elővásárlási jog e természete akkor szűnik meg, amikor azt a jogosult gyakorolta s ezáltal az eredeti szerződésben megszabott feltételekkel szerződő félle vált: ebben a pillanathban a vagyongjogi elvek lépnek hatályba. S az elővásárlási jog említett quasi közjogi jellegét tanúsítja továbbá a T. 25. §-a, amelynek negyedik bekezdése az elővásárlási jogot kizáró jogügylet tudomásulvétele ellen «közérdekből» fellebbezést enged a gazdasági albizottság határozata ellen. Végül e jellege mellett szól az elővásárlási jog abszolút hatálya telekkönyvi bejegyzés nélkül, valamint az állam e jogának a telekkönyvi hatóság részéről hivatalból való figyelembevétele (T. 18. §.).

Az elővásárlási jog e természetéből fontos jogkövetkezmények folynak. Elsőbbet is az, hogy az e jog gyakorlására hivatott szervek azt még diszkrécionárius jogkörükön belül is nem kényük-kedvük szerint, hanem hivatalos felelősségük korlátai között kötelesek gyakorolni. Áll ez pl. a földművelésügyi miniszter ana jogára is, amelynél fogva az elővásárlási jog gyakorlásáról esetről-esetre lemondhat (T. 21. §.), amit legjobban jellemez az, hogy a lemondás érvényességéhez az O. F. B. hozzájárulása szükséges; áll ez a jog gyakorlásának a T. 20. §-a értelmében való átfengedéséről, amely ehhez képest nem követi a magánjogi *cessio* és *successio* szabályait; áll az elővásárlási jog gyakorlását kizáró tudomásulvételtől, legyen az nyílt vagy hallgatóságos és történjék ez akár a gazdasági albizottság, akár az O. F. B. részéről (T. 25. §. utolsó bekezdés).

Az elővásárlási jog e közjogias jellegéből folynak továbbá a T. 19. §-ának a magánjogba mélyen belenyúló rendelkezései, amelyek az elővásárlásra jogosultnak módot adnak arra, hogy a szerződő felek által titkolt és telekkönyvileg nem érvényesített elidegenítő jogügylet tartalmát a felek eskü alatti kihallgatásával megállapíttassa. E rendelkezés az elővásárlásra jogosult javára — egészen az új adótörvények mintájára — egyenesen *felfedező kötelezettséget* állapít meg. Alkalmazása a gyakorlatban nehézséget okozott, amelyet csak azzal a megszorító értelmezéssel lehetett kiküszöbölni, hogy a rendelkezés csak akkor foghat helyet, ha az elidegenítés írásbafoglalásának ténye megállapítható s csupán az okirat előmutatását tagadják meg a felek; mert, ha okirat léte nincs megállapítva, jogügylet a 4420. 1918. M. E. sz. rend. (T. 77. §.) értelmében nem jött létre és így az elővásárlási jog nem nyilhatik meg, hacsak a T. 29. §-ának esete (*in fraudem legis* leplezett tulajdonátruházás) nem forog fenn. Egyelőre nyílt kérdés, mik a jogkövetkezményei általában és különösen magánjogi szempontból annak, ha a felek az eskü alatti kihallgatásra nem jelennek meg vagy megtagadják a vallomástételt? A T. 97. §. 2. pontja nyilván alkalmazást nyer, de ezzel a jogügylet tartalma még nem került felszínre, annál kevésbé, mert a T. id. rendelkezése nem ad módot a büntetés megismétlésére vagy fokozására és ezzel a renitencia megtörésére, lévén itt — ellentétben a 96. §-ben megállapított pénzbírsággal — kifejezetten és műértelemben kihágásról és elzárási, illetőleg pénzbüntetésről szól. Beállhat tehát az eset, hogy a felek elszenvedik a büntetést és nem árulják el jogügyletük tartalmát. *Quid juris* ilyenkor? Az elidegenítő ügylet tartalmának ismerete nélkül az elővásárlási jog feltételeit nem lehet megállapítani (T. 23. §. első bekezdés). A törvény hallgat. Nem merem megtörni a csendet. Az bizonyos, hogy a Pp. 327. §. második bekezdés, 373. §. és 376. §. sanctiói a jelen esetben

csütörtököt mondanak. Még legközelebb fekvő megoldásként a T. 23. §. második bekezdése analóg alkalmazása kínálkozik, noha nem lehet tagadni, hogy ez csak rendkívül merészen szabad-elvű — pardon: kiterjesztő — törvényértelmezéssel volna lehetséges, mert úgyszólván egy képzeletbeli adás-vételi jogügyletet kellene konstruálni s a vételár megállapítása végett a vegyes bírósághoz kellene fordulni, amelynek erre a T. hatáskört nem adott.

2. Amit a T. elővásárlási jognak nevez, az tulajdonkép ennél sokkal több. Az elővásárlási jog elnevezésénél és fogalmánál fogva «vásárlást», azaz adás-vételt feltételez és ehhez képest a kötelezettet az illető tárggyal való jogi rendelkezésben csak a vétel útján való elidegenítés tekintetében korlátozza.⁶ Ezt az elvet bírói gyakorlatunk is követi.⁷ A T. elővásárlási joga annak szavai szerint minden elidegenítés esetében megnyílik és a T. 26. §-a külön is kiemeli, hogy az elővásárlásról szóló rendelkezések megfelelő alkalmazást nyernek csere, ajándékozás, árverés vagy csődben való értékesítés esetében is. Igaz, hogy erre a kiterjesztő rendelkezésre épen azért van szükség, mert a T. részletes szabályai közvetlenül a vételi ügyletthez alkalmazkodnak, sőt egyes helyeken, pl. a 21. §. második bekezdésében a T. erre kifejezetten utal is, míg a 23. §. első bek. rendelkezésének az adásvételi szerződés a hallgatóságos, de szükségszerű előfeltétele. Más oldalról a T. 16. §-ának rendelkezése túlságosan is általánosít, mert most már nem kétséges előttem, hogy a T. az elővásárlási jogot csak az *élők közötti szerződéssel* történő elidegenítés esetére állapítja meg, tehát nem halálesetre szóló és nem egyoldalú ügylet útján való elidegenítés esetére is. Ha ezt fel nem tesszük, minden végrendeletet, amely mezőgazdasági ingatlanról rendelkezik, a T. alá kellene vonni, s ugyanez állana az «Auslobung» esetére. Nem tehető fel a törvényről, hogy ha ezt akarta volna, a végrendeletet és általában a halál esetére szóló intézkedést a 26. §-ba fel nem vette volna és eddig egyetlen oly eset nem került nyilvánosságra, hogy a telekkönyvi hatóság a T. 18. §-a értelmében járt volna el olyankor, amidőn az ingatlan tulajdonjogának bejegyzését végrendeleti örökös kérelmezte. A T. 26. §-ának felsorolása tehát taxativ és annyiban mindenestre következtelen, hogy az élők közti ajándékozást más elbánás alá vonja, mint a halál esetére szólót; más oldalról a T. 16. §-át megszorítólag kell értelmezni és hatályát csupán az élők közötti szerződés útján való elidegenítésre korlátozni.

A T. elővásárlási jogának tulajdonképeni *tartalma* annyiban azonos a magánjogi elővásárlási joggal, hogy a jogosult nem lép be a harmadik személy ajánlatába vagy azzal kötött szerződésbe, hanem önálló vételi szerződést köt a kötelezettrel; míg azonban a magánjogban ez a szerződés tartalmilag mindig azonos azzal a szerződéssel, amelyet a harmadik a kötelezettrel kötni akart vagy megkötött, addig a T. rendszerében épen tekintettel az elővásárlási jog tágabb körére, gyakran szükségessé válik az alapszerződés felrététele és egy új tartalmú adás-vételi szerződéssel való pótlása, aminek közelebbi módozatait a T. 23. §. második bek. és 26. második bek. tartalmazzák.

Lényegesen csekélyebb mértékben védi meg a T. a kötelezettet a magánjognál ama veszély ellen, hogy a jogosult az ő kárával gyakorolja elővételi jogát. A magánjogban, ha a harmadik a pénzbeli vételáron felül oly mellékszolgáltatást is ígért, amelyre a jogosult képtelen, az elővásárlás jogát csak úgy lehet gyakorolni, ha a körülmények elég alapot nyújtanak arra a feltevésre, hogy a kötelezettnek a mellékszolgáltatás körüli érdekét megfelelő pénzüsszeggel ki lehet egyenlíteni (Polg. tkv. jav. biz. sz. 1186. §.). A T. 24. §. második bek. értelmében a mellékszolgáltatásra vonatkozó kikötést nem létezőnek kell tekinteni, ha fel lehet tenni, hogy a szerződés az ilyen mellékszolgáltatás nélkül is létrejött volna, vagy ha a mellékszolgáltatás pénzben meg nem becsülhető, vagy a törvény céljaival ellenkezik. Míg továbbá a magánjogban az elővásárlásra jogosult a harmadik személy részéről kikötött vagy neki engedett fizetési haladékat csak dologi biztosíték adása ellenében veheti igénybe (Polg. tkv. jav. 1188. §.), addig a T. jogosultja erre nem kötelezhető. Míg végül a magánjogi elővásárlási jogot kényszer-végrehajtási eladás

⁶ Polg. tkv. jav. ind. az 1173—1198. §-aihoz III. harmadik bek.

⁷ Kúria 10,384/1895., Új Dár 11. 266.

esetében⁸ vagy ha a tárgyat a kötelezett csődtömeggondnoka adja el, nem lehet gyakorolni (Polg. tkv. jav. 1190. §.), addig a T. id. 26. §-ában kifejezetten ellenkező értelemben rendelkezik.

Mindezek a részletek azonban eltörpülnek amaz alapvető, mert konstrukcióbeli különbséggel szemben, hogy míg a magánjogi elővásárlási jog kötelmi igényt létesít az elővásárlásra jogosult és a kötelezett között, amelynek csak a telekkönyvbe való bejegyzés ad nem ugyan dologi, de mégis abszolút hatályt, addig a T. az elővásárlási jogot már eleve az alája eső ingatlan inharens dologi terhévé teszi, amelynek sérelmére telekkönyvi jogokat nem lehet szerezni, annak ellenére sem, hogy az elővásárlási jog bejegyezve nincs. Ehhez képest a telekkönyvi hatóság köteles az eredeti szerző bejegyzett jogát hivatalból törölni és ennek ranghelyén az elővásárlásra jogosult jogát bejegyeztetni még akkor is, ha az elővásárlási jog gyakorlását később igazolják, mintsem a tulajdonjog az eredeti szerző javára bejegyeztetett (32,000/1921. I. M. sz. rend. 9. §.). Csak, ha az ingatlan már harmadik jóhiszemű kezén van, nem lehet többé az ilyen hiba alapján eljárni. A T.-ből ugyan ez nem tűnik ki. De ha fel nem tennők, teljesen és végleg benne volnánk az 1848. előtti jogállapotban és gyönyörködhetnénk az *ad invalidationem fassionis ex neglecta praemonitione* apáról-fiúra szálló perek változataiban... Elég hasonlóvá teszi ehhez az állapothoz a telekkönyvi jogot az, hogy az elővásárlási jog gyakorlásának nem akadályá, hogy a telekkönyvi hatóság a tulajdonjogot a vevő javára már átírta akkor, amikor a földmívelésügyi miniszternek az elővásárlási jog gyakorlása iránti nyilatkozata a telekkönyvi hatósághoz érkezik, feltéve, hogy azt kellő időben tette meg (O. F. B. 479/1922. sz., *Bándy-Ridly* 33-1.), mert az eredeti szerzőt a telekkönyvi *publica fides* nem védi.

Az elővásárlási jog bizonyos esetekben megöli az eredeti elidegenítő ügyletet, anélkül, hogy maga hatályba lépne. Ez áll jelesen akkor, ha a földmívelésügyi miniszter az elővásárlás jogát az O. F. B. hozzájárulásával már gyakorolta és az elidegenítő félhez intézte azt a nyilatkozatot, hogy az elővásárlás jogával él, utóbb pedig a jogosult az elidegenítővel, habár az O. F. B. hozzájárulásával, megegyezik abban, hogy a szerződést felbontják. Ilyenkor nem éled fel az eredeti szerző jogügylete, s még kevésbé akkor, amikor az eredeti szerzővel szemben a tudomásulvétel jogerősen megtagadták, mert ilyenkor az ügyletet úgy kell tekinteni, mintha a felek meg sem kötötték volna (60,000/1921. F. M. sz. rend. 32. §. második bek., 32,000/1921. I. M. sz. rend. 13. §. első bek., 5200/4919. M. E. sz. rend. 5. §.). Elismeréssel kell kiemelnünk egyébként, hogy az O. F. B. az 5200/1919. M. E. sz. rend. 5. §-ban említett határidőt zárosnak tekinti, mert a rendeletben nincs külön kimondva, hogy ez a határidő meghosszabbítható, és elmulasztásához a jog elvesztését fűzi, kifejezetten azzal a megokolással, hogy a rendelet a magántulajdon feletti szabad rendelkezést korlátozza, tehát mint kivételes jogszabály szorosan értelmezendő (O. F. B. 7281/1922. *Bándy-Ridly* 43. l.). Nem kétszemer, hogy az O. F. B. *eadem ratione* a T. 22. §-ában megszabott azonos jellegű határidőre is ugyanezt a jogelvet alkalmazza.

A törvényes elővásárlási joggal kívül a T. 87. §-a módot ad arra is, hogy bármely ingatlan tulajdonosával az állam vagy erre kijelölt szervei «jogügylettel» elővásárlási jogot állapítsanak meg és jegyeztessenek be a telekkönyvbe. E jogügyletről egy mondatból utóbb kitűnik, hogy az csak szerződés lehet, amelyben az egyik szerződő fél az ingatlan tulajdonosa, a másik az állam vagy szerve, a kedvezményezett pedig az utóbbiak valamelyike vagy az O. F. B. hozzájárulásával bármely harmadik személy. Bővebb megfontolás azonban azt is világossá teszi előttünk, hogy az állammal vagy illető szervével a tulajdonos részéről kötött szerződés csak alakilag az, tartalmilag *egyoldalú megterhelése az ingatlannak*. Az állam vagy szerve itt nem mint önálló gazdasági alany, hanem mint az absztrakt földbirtokpolitikai cél megvalósítójaként, gondozója jelentkezik, hogy legyen valaki, akihez a tulajdonos nyilatkozatát intézhesse és hogy ellenőrizze a rendelkezés közcélszerűségét. Amikor tehát a T. az ilyen elővásárlási jog tartalmát tekintetében csak annyit mond, hogy az a szerződésben megállapított feltételek alatt érvényesíthető, tulajdonképpen szabad kezét enged a tulajdonosnak, hogy egyoldalúan állapítsa

meg birtoka megkötésének mértékét, feltéve, hogy ahhoz az állami szerv hozzájárulását el tudja érni. Ez azonban teljes dologjogi anarchiára vezethetne, mert annyiféle elővásárlási jog alapítását tenné lehetővé, ahány egyéni ízlés, kíváncsi és szeszély van az országban. A telekkönyvi közhitel a legsúlyosabb válságba jutna, ha e részben a törvényalkalmazás nem korrigálja a T. hézagait. Ezt a korrekturát pedig a restriktív törvényértelmezésben vélem megtalálhatni, amely abból indul ki, hogy az így megállapított elővásárlási jognak a törvényes elővásárlási jog keretében kell és szabad csak mozognia, hogy tehát az egyfelől nem mehet túl az utóbbinak a T.-ben lefektetett korlátain, másfelől kétség esetében nem a magánjogi elővásárlás, hanem a T.-ben szabályozott ily jog ismérvei alapján határozandó meg.

Az ily módon bejegyzett elővásárlási jog abszolút hatályát a T. visszaható erővel ruházza fel s ezzel legalizálja azokat a «szerződéseket», helyesebben (l. fent): hatósági hozzájárulással létesített egyoldalú rendelkezéseket, amelyek alapján ily jogokat a T. életbelépte előtt törvényes alap nélkül jegyeztek be. A magánjogász nem haladhat el szó nélkül az ily szabály mellett, amely utólag mondja ki érvényesnek a telekkönyvi bejegyzést, amely akkor, amikor történt, törvényellenes volt, s ezzel mindazokat a bejegyzéseket, amelyek az érvénytelen bejegyzés figyelmen kívül hagyásával keletkeztek, egyszerűen félreléki. Ilyen tehát a valószínűségben a *publica fides*? A rómaiak ezt *Graeca fides*-nek nevezték...

Ellentétben a T. 87. §-ával egy másik esetben a T. nyilvánvalóan a magánjogi elővásárlási jogra nyúl vissza, anélkül, hogy ezt az alapvető különbséget akár csak a nomenklaturában is kifejezésre juttatná. Ez az oszthatatlan családi birtok esete, amelyre nézve az örökösnek a telekkönyvbe bejegyzése alkalmával be kell jegyezni az örökösnek azt a jogát is, hogy 30 napon belül elővásárlási joggal élhetnek abban a sorrendben, amelyben az örökösödésre hivatva lettek volna (T. 75. §. utolsó bek.). Erre későbbi fejtegetéseinkben, amelyek a családi birtokkal fognak foglalkozni, még visszatérünk.

3. Már az eddigiek teljes világításba helyezik azt a megállapításunkat, hogy az elővásárlási jognak a T.-ben nyert alakja a földbirtokforgalom szabadságát a magánjogi elővásárlási jognál lényegesen nagyobb mértékben korlátozza. A magánjogi elővásárlási jog általában csak jogügylettel lévén megalapítható, gyakorlása már *ab ovo* szűk körre van szorítva. A T. elővásárlási joga már a törvény erejénél fogva abszolút hatállyal terhel minden ingatlant, amely a földbirtokpolitika akció-sugarába esik és terheli abban a lényegesen súlyosabb mértékben, amint ezt fent körvonalaztuk. Annál mélyebbreható a földbirtokforgalomnak ez a megkötése, mert az nincs, miként a megváltási eljárás, időbelileg korlátozva (T. 35. §. második bek.), hanem bis auf Weiteres jogunknak állandó intézménye; és súlyosan nehezedik ez az elővásárlási jog a földbirtokforgalomra még ott is, ahol mentességeket osztogat — *timeo Danaos et dona ferentes* —, mert amikor kizárja az elővásárlási jogot a szerző és az elidegenítő fél közötti rokonság esetére (T. 17. §. 3. pont), tulajdonképp törvényes elővásárlási jogot biztosít ezeknek a rokonoknak azzal, hogy őket e megterheléstől mentesíti. Miként fent első fejezetünkben mondtunk: az elővásárlási jog egyik legfontosabb eszköze az általános jogképeség ama burkolt korlátozásának, amely a T. jellemző vonása.

(Folyt. köv.)

Dr. Meszlény Artur.

Az alkalmi egyesülések társulati adója.

A társulati adóról szóló 1922: XXIV. tc. 1. §-a értelmében a közkereseti társaságok, betéti társaságok és alkalmi egyesülések (kereskedelmi ügyletek kötéseire közös kockázattal vagy nyereségrészesedéssel létesült csoportok, átmeneti társulások stb.) is társulati adó alá esnek. Mindenekelőtt felvetődik az a kérdés, hogy az úgynevezett titkos vagy csendes társaságok, amelyeknél valaki nemcsak alkalmi, hanem állandó módon meghatározott betétet, avagy munkájával járul valamely egyéni üzlethez, anélkül, hogy a cég cégjegyzékben mint társas cég szerepelne, társulati adó alá esik-e vagy nem. Az alkalmi egyesüléseknél is, ép úgy mint a csendes társaságoknál, igen gyakran kifelé csak egy személy jelentkezik és a főkülönbség az alkalmi egyesülések és csendes társaságok között az, hogy az utóbbinál valamely bejegyzett

⁸ Önkéntes árverés esetében és így vagyonszétválásnak elárverezés útján való megszüntetése esetében igen: Kúria 5406/1913. sz., Mjogi Dtár VIII. 3.

céghez valaki annak mindennemű üzetére meghatározott, vagy határozatlan időre társul, anélkül, hogy magát a cégjegyzékbe bejegyeztetné, míg az alkalmi egyesülés bejegyzett, de sokszor be nem jegyzett cégek társulása és a társulási idő gyakran nemcsak megállapítva, hanem a társulás bizonyos üzletekre, vagy bizonyos üzletek egyes körére szorítkozik. E két alakulat között azonban éles határvonalat nehéz húzni. Abból, hogy a törvény mindennemű társuláshoz, tehát a be nem jegyzett társulatoknál is, mint pl. az alkalmi egyesületeknél a társulati adót kívánta alkalmazni, arra lehetne következtetni, hogy a csendes társaságok is társulati adó alá esnek. Erre enged következtetni az is, hogy az alkalmi egyesületek egyes nemcinek felsorolása csak exemplificative történt. Minthogy azonban a csendes társaságok semmiképp sem sorozhatók az alkalmi egyesületek közé, a törvény 1. §-a továbbá taxative felsorolja mindazokat a társulatokat, amelyekre a társulati adó kiterjeszthető és ezek között a csendes társaságok nem foglaltatnak és tekintettel végül arra, hogy a társulati adóval való megrovás, mint súlyosabb adónemmel való megrovás csak határozott törvényi rendelkezés alapján foglalhat helyet, azon véleményünknek kell kifejezést adnunk, hogy a csendes társaságok nem társulati adó, hanem kereseti adó alá esnek.

Az alkalmi egyesületekre nézve a törvény, a többi társulattól eltérő speciális jogszabályokat állít fel. A 11. §. azt mondja, hogy az adót az alkalmi egyesülés, továbbá felszámolás és csődeljárás egész tartamára egyszerre kell kivetni. Ugyanezen szakasz kimondja, hogy az alkalmi egyesületeknél a közös üzlet befejezése után készítenő számadás eredménye az adókvetés alapja és ennek alapján mutakozó adóköteles nyereséget, mint egy évre szóló alapot kell társulati adó alá vonni. A 16. §. értelmében a mérleg szerinti nyereségből levonandók, illetve a veszteséghez hozzászámítandók az alkalmi egyesületek megadóztatásánál a nyereségnek az a része, amely valamely más társulati adó alá eső vállalatnál megadóztatás alá került. Ebből következik, hogy ha pl. egy concern öt részvénytársaságot ural és ezek a mérleg szerinti nyereséget vagy ennek bizonyos részét, amely ilyképen már megadóztatás alá került, a szindikátushoz beszolgáltatják az ilykép beszolgáltatott nyereséget pedig a szindikátus osztja fel tagjai között, akkor a szindikátusnál ezek a nyereségek többé megadóztatás alá nem kerülnek. Ha ellenben a részvénytársaság ezeket a szindikátust megillető nyereségeket a mérlegben mint kiadást vagy veszteséget számolja el, ebben az esetben ez a tétel magánál a részvénytársaságnál adómentes, a szindikátusnál azonban társulati adó alá esik. A törvény 22. §-a azt mondja, hogy a kivetendő társulati adó, az alkalmi egyesületeknél nem lehet kevesebb a bruttó nyereség 10%-ánál. Hogy a törvény mit ért bruttó nyereség alatt, erre nézve kételyek merülhetnek fel. A törvényjavaslat indoklása sem nyújt e tekintetben felvilágosítást és remélni kell, hogy a végrehajtási utasítás fogja precizizálni a bruttó nyereség pénzügyi jogi fogalmát. A kereskedelmi számvitel szempontjából létezik bruttó bevétel, létezik bruttó kiadás, netto bevétel, tiszta nyereség, de bruttó nyereség fogalma ismeretlen. Nyereségek egy társaságnál csak az tekinthető, ami az összes kiadások levonása után tiszta jövedelem gyanánt jelentkezik. Hogy ehhez a tiszta jövedelemhez vagy tiszta nyereséghez mit kell hozzáadni, hogy abból a bruttó nyereség keletkezik, azt a törvény szóhangzata szerint eldönteni nehéz. A törvényjavaslat indoklása szerint vannak vállalatok, melyeknek szervezete és elszámolása olyan, hogy a jövedelem túlnyomó részben átmegy az egyes tagok vagy harmadik személyek birtokába, anélkül, hogy a zárszámadások megadóztathatók volnának; ez az alkalmi egyesületeknél fordulhat különösen elő, amelyek elszámolásának egészen más célzata van, mint a társaságok zárszámadásának. Szükségessé vált tehát, mondja az indoklás, ezeknél a vállalatoknál az adó legkisebb mértékének leszőgezése. Világosan szólva a törvényhozó azon nézeten van, hogy az alkalmi egyesületek nagyrésze oly társaság, amelyeknél már nincs érdemi közreműködés, nincs fáradság és nincs kiadás, hanem a nyereségek szétosztatnak. Ez a feltevés sokszor fennáll, sok esetben azonban nem, mert számos alkalmi egyesülés van, amely nemcsak a nyereség felosztása vagy a nyereség szabályozása céljából alakul, hanem fáradságos és évekre kiterjedő produktív munkát végeznek, ép úgy mint a többi kereskedelmi társaságok és a kereskedelmi cégjegyzékbe az ilyen alkalmi egyesületek csak azért nem vétetik fel magunkat, mert az alkalmi egyesülés egyik

tagja sem akar egész vagyonával valamelyik üzletből kifolyólag korlátlanul felelni, avagy az egész üzlet csak olyan rövid tartalmú, hogy ezért egy társas céget alakítani egyáltalában nem érdemes. Valószínűnek kell tartani, hogy olynemű gyakorlat fog kialakulni a bruttó nyereség meghatározásánál, mely szerint az alkalmi egyesülés egyes tagjai által személyi költség címén felszámított összegek szigorúbb revízió alá fognak vétetni.

A törvény célja, az alkalmi egyesületeknél kétségtelenül az volt, hogy azok legalább is oly megadóztatás alá kerüljenek, mint a közkereseti társaságok vagy a részvénytársaságok. Ha azonban az alkalmi egyesületek megadóztatását az új törvény szerint szemügyre vesszük, végeredményében azt kell mondanunk, hogy ez az az alakulat, amely az összes társaságok között a legenyhébben van megadóztatva. Rendkívül nagy előny az alkalmi egyesületeknél t. i. az, hogy azok a törvény szerint csak az egyesülés befejezése után egyszerre adóznak. Míg tehát más társaságoknál csak a megelőző egy évi veszteséget lehet áthozni, addig az alkalmi egyesületeknél, amelyeknek fennállási időtartama esetleg tíz év is lehet, az adóztatás csak ezen tíz évi tartam befejezése után történhetik, vagyis az összes időközben netáni veszteségek levonásba hozhatók. Az alkalmi egyesülés ilyképen teljesen vértetve van az ellen, hogy adót fizessen akkor, amikor az egész üzlet nyereség nélkül végződött, míg más társaságok sokszor több veszteséges év után egy nyereséges évben súlyosan adóznak. Lényegesen enyhébb az az adóztatás, továbbá azért is, mert egy komplikált nagy üzemnek öt vagy tíz évi könyveit leírás, értékesítés, utánpótlás stb. szempontjából teljesen átvizsgálni úgyszólván lehetetlen és így az adóhatóságok az alkalmi egyesületeknél szemben teljesen tehetetlenül fognak állani. Nem terheli továbbá ezt az alakulatot a nyereségtöbblet adó sem. Végül megtörténhetik az, hogy az alkalmi egyesülés nem határozott időre alakul, amihez joguk van és ebben az esetben tulajdonképpen a törvény szó szerinti magyarázata mellett úgy állana a dolog, hogy az alkalmi egyesülés kénye-kedvétől függne, hogy mikor akar adózni, illetve helyesebben, mikor tekinti üzleteit befejezettnek, mert hisz az ügyek lebonyolítását a végtelenségig lehet húzni és addig az alkalmi egyesület megadóztatni nem lehet. Kíváncsiak vagyunk, hogy a végrehajtási utasítás és a pénzügyi hatóságok gyakorlata az itt említett kérdéseket miképp fogja megoldani és még inkább, hogy a közigazgatás bíróság milyen álláspontot fog elfoglalni.

Dr. Nádas László.

Viszonválasz a «Dispensehe» dolgában.

A Jogt. Közlöny 1922. évi 2. számában megjelent dr. Scholtz Géza cikke: Az osztrák úgynevezett «Dispensehe» magyar vonatkozásban. Tárgyhoz és cikkhez hozzászóltam Osztrák «Dispensehe» Magyarországon címmel (Jogállam, 6. és 7.). Dr. Scholtz erre kitüntetett azzal, hogy (Jogt. Közlöny, 19. és 20.) bővebben kifejtette újra az alapkérdésben elfoglalt álláspontját és az én szerény eszmemenetemmel is foglalkozott. Úgy — és vita indokolják, hogy viszonzálással éljek — azon ígéret mellett, hogy a magam részéről többé erre a kérdésre visszatérni nem fogok.

Dr. Scholtz második cikkének lényege azonos lévén az elsőével: *érdemben* az én előző cikkem már az ő válaszára is válaszolt. Ha a vita érdekel valakit, az nem fog ítéletet alkotni anélkül, hogy elolvasta volna azt, amit a Jogállamban írtam és most nem idézhetek in extenso.

Sok ponton folytathatnám a vitát, de csak egyre térek ki ezúttal: a döntőre. A teljességre-törekvés ellentétes a lényeg ki-domborítására irányulóval; az utóbbit követem. A lényeg pedig itt ez: megszűntnek tekinthető-e az a házasság, amelyet az opt. elavult 111. szakasza okából ugyan fel nem bontottak, de ágytól-asztaltól elválasztottak, ha ezenfelül az impedimentum ligaminis alól a felmentések adására hivatott közigazgatási hatóság diszpenzált és ez alapon újabb házasságot kötött egyik fél egy harmadikkal?

Dr. Scholtz jogi és fogalmi levezetéssel arra az eredményre jut, hogy a régebbi házasság nem szűnt meg, az újabb érvénytelen. (E nézetét ugyan res judicátának nyilváníja az alapon, hogy az osztrák legfelsőbb bíróság is — ellentétben a közigazgatási fórumokkal — így határozott, de másfelől azt is mondja, hogyha a legfelsőbb bíróság a «Dispensehe» mellett döntött volna, akkor is fenntartaná álláspontját. Ép így én sem vélem a kér-

dést a bírói állásfoglalással elintéztetnek. A jogi irodalom már sokszor nem követte a Curia locuta, controversia finita elvét, a bíróság is megváltoztathatja határozatát.) Fogalmi levezetésének döntő pontja, ha jól értem, az, hogy a fennálló házassági kötelék *valami realiter létező*, ami nem lesz, mert nem lehet, azáltal nemlétezővé, hogy dispensatio adatik az impedimentum ligaminis alól (sem pedig azáltal, hogy ez alapon újabb házasságot köt valamelyik fél). *Ép ügy*, mondja, mint ahogy hiába mondaná ki a jog, hogy az unokatestvérek nem unokatestvérek, vagy hogy a két szoba közti ajtót elálló szekrény nem akadályozza az átjárásnak: az unokatestvérség ténye, vagy a szekrény fizikális akadály-volta változatlanul megmaradna.

Ezek a példák szerény nézetem szerint semmit sem bizonyítanak «pro». A jog szuverén, a maga világában, a jogviszonyok felett, de nem a fizikai faktumok felett. «Az angol parlament mindent csinálhat, csak leányból fiút nem.» A szekrény és az unokatestvérség (azaz: azon négy generációs aktus, amelyek révén a két unokatestvérnek egyugyanazon ember a nagyszülője), jelen, illetve elhalt *fizikai* tények; a házassági kötelék létezése azonban *jogi* «tény». Ha a szuverén törvény mondaná ki, hogy a szóbanforgó dispensatio igemű megszűnteti a régebbi köteléket, vajjon akkor sem fogadná el ezt dr. Scholtz valószínűleg? Holott az a szekrény tényleg akkor is tovább állna, ha törvény mondaná ki, hogy «nem áll ott», amíg fizikailag el nem távolítanak. S amit a törvény megtehet, azt megteheti a jogszokás is. A kérdés tehát az, elegendő-e ily jogszokásra az Ausztriában idetendáló gyakorlat. Hogy ez különböző szempontok *mérlegelésének* a kérdése, azt már a múltkor (9. alatt) mondtam; szintűgy, hogy mindkét feleletet lehetőknek vélem.

«Contra» azonban bizonyítanak valamit dr. Scholtz példái. Azt, hogy *realitás-érzéke* egészen más, mint az enyém. «A fennálló kötelék is egy valóság, habár csak elképzelt és nem kézzelfoghatóan», mondja, s ezt a valóságot, láttuk, fizikai kényszerképpen érzi. Ellenben egyáltalán hatás nélkül marad fejtegetéseire az, amit *én* valóságnak neveznék. Mint világnézeti különbségekből előállott felfogásektéréseknél lenni szokott: periferikus jelentőséggel szerepel nála az, ami nálam centrális helyzetben van. Azt mondja, hogy «a Dispensehe már meghalt», s ugyanakkor előadja, hogy jelenleg 50 60.000 ember él ilyen Dispenseheben: hogy az ő nézete szerint Ausztriában még most sem lesz vége a köteléki felmentéseknek (azaz még ezután is tömegesen fognak ilyen házasságokat kötni); hogy az elméleti vita és az osztrák államélet faktorai közti konfliktus tovább tart; hogy «egy *harmadik állam* felső hatósága... annak a véleményének adott kifejezést, hogy a felmentés praktikus szempontból egyenlő a felbontással», tehát akceptálta a «Dispensehe»-t (nem közli melyik ez az állam, így nem tudom, azonos-e a Németbirodalommal, mely mint múltkor rámutattam, szintén akceptálja azt, kivéve Bajorországot); ezen tények mellett kifejezést ad azon nézetének is, hogy *helytelen* a felbonthatatlanság osztrák jogtétele; hogy az a helyzet, amelyből ott a «Dispensehe»-vel keresnek kiutat, «sokszor igen nagy szociális bajoknak lehet a kútfeje» és hogy e kérdésben «a szociális érteket sem szabad lekicsinyelni». Mindez azonban (s ezenfelül azon továbbiak, amiket a Jogállamban kifejtettem s most, ismétlem, nem ismételhettek): semmi befolyással nincs eredményeire; «csak a *célra* tekintettel — mert ez már nem objektivitás, hanem hangulat — nem szabad a témát kezelni», mondja; lényeges nála, úgy látoim, csak a fogalom, a subsumptio, a levezetés. Azt, hogy eredménye *pro praxi* megfelelő, dr. Scholtz nem állítja.

Az én számomra (már a múltkor mondtam, hogy részben a jogász *methodusok* szembeállítására végett tettem szót a kérdést) az élet, a most felsoroltak igenis lényegesekek. *Ihering* mottója: Der Zweck ist der Schöpfer des ganzen Rechts: Werböczy (Prologus, tit. 5.) szerint: Justitia est virtus... moralis (amit a jog és igazságérzettel érzek rokonnak) és: Justitia est inter virtutes summum bonum; jus medium; jurisprudentia infimum. Elismerem: az én *methodusom* — természetesen a törvény *alkalmazásában*, nem *megkerülésével* — Zweckjurisprudenz akar lenni; vajjon az ezt lenéző nem *Begriffsjurisprudenz-e*? Nemrég írta Oberlandesgerichtspräsident Dr. Levin, Braunschweig (vezetőhelyen a D.J.Z. 1922. 19—20. füzetében), e tán ide is szóló szavakat: «... Es gibt keine abstrakten Persönlichkeiten. Der Richter ist keine Subsumptionsmaschine, die das grosse Geheimnis der

Rechtsfindung auf mechanischem Wege lösen kann, sondern sein Urteil wird sehr wesentlich beeinflusst von seinen allgemeinen Anschauungen über Staat und Gesellschaft. Die Ansicht, als ob sich die schöpferische Kraft der Rechtsfindung abseits der Imponderabilien auswirken könne, die das Wesen der Persönlichkeit ausmachen, ist psychologisch ganz unhaltbar und längst überwunden...»

A vitába vetett azon momentumokat egyébként, amelyek nem tartoznak szorosan a tárgyhoz, nem tárgyalom.

Dr. Blau György.

A bérmegállapítási ügyekről.

A lakbérmegállapítási «*ügyek*» az ú. n. «nem peres eljárás»-ra vonatkozó szabályok alá esnek és ezeket külön eljárási költség (5 %) terheli. Téves volna azonban azt hinni, hogy a bérmegállapítás kérdésében felmerült és bírói döntés alá bocsátott minden vita a bérmegállapítási «*ügy*» fogalma alá esnék. Bérmegállapítási ügyről ú. i. csak akkor lehet beszélni, amidőn a felek *konstitutív* jellegű határozatot provokálnak a bíróságtól, tehát: a) vagy a bérlő kéri a *lakásrendelet korlátai között történt* emeléssel szemben a bér méltányos leszállítását; b) vagy a bérbeadó kéri a *lakásrendelet szerint követhető* bérnél magasabb bér megszabását, illetve a szerződésilag kikötött bérrel szemben a bér méltányos megállapítását.

A felek között azonban ez esetektől eltekintve is merülhetnek fel viták a bérmegállapítás kérdésében. Lehet, hogy a bérlő nem kíván leszállítást a lakásrendelet korlátai között történt emeléssel szemben és a bérbeadó sem kéri magasabb bér megszabását, mint a minő bér a lakásrendelet, avagy a bérszerződés szerint követhető, mégis vita támad a felek között a béremelés *jogossága*, akár annak *összegszerűsége* kérdésében. Tegyük fel a háztulajdonos emelni kívánja a lakás bérét, amelyre vonatkozólag a bért egy 1920 november 1. napja után kötött szerződés szabályozza, mikor is az 5555 1922. M. E. sz. rendelet 59. §-a szerint semmiféle béremelés helyt nem foglalhat. A bérlő ilyenkor kifogásolni fogja a béremelés *jogosságát*, de az ú. n. bérmegállapítási «*ügy*» folyamatba tételének helye nem lesz sem a bérlő, sem a bérbeadó részéről, hanem a vitás ügy peres úton lesz tisztázandó, még pedig vagy a bérbeadó által az emelt bér megfizetése iránt, folyamatba tett behajtási perrel, vagy pedig egy bérmegállapítási per útján, melyet akár a bérbeadó, akár a bérlő folyamatba tehet, ha a Pp. szerinti előfeltételei a megállapítási pernek egyébként fennforognak. A most említett perekben szintén a bérmegállapítás fogja a bírói döntés alapját képezni, azonban a bérmegállapítás kérdésében ezen pereknél a bírói határozat *deklaratív* jellegű, tehát egészen más természetű, mint a külön eljárási költséggel terhelt bérmegállapítási ügyek konstitutív természetű határozatai. Hasonlóképp vita támadhat a felek között a béremelés *összege* tekintetében, amely azonban nem szorul a bérmegállapítási «*ügy*» konstitutív határozatára, hanem perben hozott deklaratív határozattal lesz eldöntendő. Tegyük fel például, hogy a bérbeadó az 1917 november 1-i bér hatszorosára emeli fel valamely lakás bérét azon az alapon, hogy az középlakás, mert 1920 május 1-én 5000 K bért fizetett; ha ezzel szemben a bérlő azt vitatja, hogy 1920 május 1-én a bér csak 4000 K volt és így az emelés, kislakásról lévén szó, csak négyszeres lehet, akkor nincs helye a külön eljárási költséggel kapcsolatos bérmegállapítási ügy folyamatba tételének, mert hisz sem a bérbeadó nem kívánja a lakásrendelet szerint követhető bérnél magasabb bér megszabását, sem a bérlő nem kívánja a lakásrendelet szerint megengedett béremelés leszállítását, hanem bérbeadó és bérlő egyaránt a lakásrendelet szerint megengedett béremelést kívánják életbeléptetni és vita csak a körül van, hogy helyesen számítva mennyi ezen megengedett emelés. Ily esetben tehát a bérbeadó egyszerűen megindíthatja a pert a szerinte jogosan követelt bér (6—5000 K) behajtása iránt, amivel szemben a bérlő a per során igazolhatja, hogy a megengedett emelést (4—4000 K) bérbeadó túllépte; esetleg ezen kérdést felek megállapítási perrel is tisztázhatják.

Élesen külön kell választani a konstitutív bérmegállapítási ügyeket azon perekől, melyek ugyan szintén bérmegállapítási kérdésekben eredményeznek, de deklaratív természetű bírói határozatokat. A megkülönböztetés nemcsak azért fontos, mert csak

az ú. n. bérmegállapítási «ügyek» esnek a külön eljárási költség alá, de egyéb gyakorlati természetű következményekre való tekintettel is fontos a megkülönböztetés.

Elsősorban azon kérdés tekintetében, hogy vitás esetben a vita jogerős eldöntéséig a bérlő minő bért tartozik megfizetni?

Ha a felek közt a béremelés jogossága, vagy összege tekintetében támadt vita, amely a fentiek szerint perben hozott deklarativ természetű határozattal lesz eldöntendő, akkor a bérlő a vitás kérdés jogerős eldöntéséig csak az *addígi* bért tartozik megfizetni. (5555/1922. M. E. sz. rendelet 60. §. 3. bekezdés.)

Ha azonban a vita csak abból kifolyólag támadt, hogy a bérlő a lakásrendelet szerinti béremelést leszállítani kívánja, avagy a bérbeadó a megengedettnél (vagy a szerződésben kikötött-nél) nagyobb béremelést kívánt eszközölni, úgy a bérlő, illetve bérbeadó által folyamatba teendő bérmegállapítási ügy konstitutív természetű döntésének jogerőre emelkedéséig a *lakásrendeletnek állatánosságban alkalmazásra kerülő szabályai szerint fel-emelt* bér lesz megfizetendő, tehát a bérlő a norma szerint fel-emelt bért tartozik a bérlőfizetés esedékességekor, illetve a bér-emelés hatálybalépésekor megfizetni, még ha a bérleszállítás iránt a bérmegállapítási ügyet folyamatba is tette (6000/1922. M. E. sz. rend. 7. §. utolsó bek., illetve 9. §. 4. bek.), viszont a bérbeadó a norma szerint emelt bérnél nagyobb bér megfizetését a béremelés hatályba lépésekor nem igényelheti, még ha az nagyobb mértékben való emelhetés iránt a bérmegállapítási ügyet folyamatba is tette (6000/1922. M. E. sz. rendelet 8. §. 5. bek., illetve 9. §. 6. bek.) és hasonlóképp csak a szerződésileg kikötött bér megfizetése követelhető mindaddig, amíg a bérbeadó által folyamatba tett bérmegállapítási ügy során a bíróság a bérnek a szerződéssel szembeni emelését jogerősen nem eszközölte. (5555/1922. M. E. sz. rendelet 59. §.)

A fentiekkel egyúttal tisztázottnak tekinthető az a kérdés is, hogy a bérmegállapítási ügyet ki tartozik folyamatba tenni?

Ha akár lakásnál, akár üzlethelyiségnél a *bérlő* a norma szerint eszközölt béremelés leszállítását kívánja, úgy ő tartozik a bírósághoz fordulni a bér méltányos leszállítása iránt; ha ellenben a *bérbeadó* a norma szerinti emelésnél nagyobbakat akar eszközölni, úgy a bérlő ellenzése esetén ő tartozik a bíróságtól kérni a bér méltányos megállapítását, ugyanígy akkor is, ha a szerződés ellenére óhajt béremeléssel élni.

A fentiekből látható, hogy a lakásrendeletek most tárgyalt rendelkezései között több oldalról konstatálni vélt ellentmondások csak látszólagosak, a rendelet helyes értelmezése mellett ez ellenmondások fenn nem állanak.

Dr. Ribáry Géza.

Szemle.

— Az ügyvédi kamara az illetékek ötven százalékát szavazta meg az inségakció céljára. Hogy a jótékonyosság megfelelő eszköz-e a szociális problémának akár csak ideiglenes megoldására is, hogy etikailag helyes-e a *douce violence* érvényesítése, amikor az államnak módjában áll az adózás becsületes *violence*-át alkalmazni, hogy a földmunkások nyomorának enyhítésére nincs-e az ügyvédi karnál a földmunkásokhoz közelebb álló kereseti osztály — mind e kérdések megfontolására a kormány, amelynek tekintélye az akciót támogatja, bizonyára hivatottabb, mint az ügyvédi érdekek szószólója. Ezzel szemben azonban nekünk kötelességünk az angol közmondásra utalni: *charity begins at home* — a jótékonytságot mindenki elsősorban a saját portáján gyakorolja. Ha egyéb nem, az a tény, hogy a közgyűlésen egyik derék kartársunk ötvenezer koronát ajánlott fel arra, hogy abból a jótékonytságot gyakorolhassák, akik arra vagyoniilag képtelenek, eléggé bizonyítja az ügyvédi kar gazdasági helyzetének sivárságát. Ez egyébként talán nem is szorul bizonyításra. Sorra kapjuk kartársainktól a panaszos leveleket, amelyek joggal kesergik, hogy egyik vagy másik bíróság egész délélőtti ügyvédi munkáért 2—300 koronákat, vagyis 40—50 fillért állapított meg. Tapasztalásból tudja mindenki, hogy jómódú felek is mily nehezen hajlandók a kikötött költségeket megfizetni. Csak a jó Isten

vagy a Kúria elnökének józansága mentett meg, hogy az árdrágítótörvény alá essünk, ezzel szemben a bíróságok valószínű negatív árdrágítást követnek el az ügyvédséggel szemben. Érdekes volna megtudni, hogy az ügyvédség mily minimális része az, amely ma még ügyvédi munkával képes lét-fenntartásának eszközeit megszerezni, de valóban nem kell statisztika annak megállapításához, hogy az ügyvédek mily tömege, özvegyeik és árváik minő sokasága sínylődik a földmunkásokéhoz hasonló nyomorúságban. Azzal a különbséggel, hogy még a jobb napok emléke lelkileg is súlyosítja helyzetüket és a gazdasági élet diagrammájának még mindig lefelé irányuló görbéje közeli jobb jövő reményével sem kecsegteti. Mindebből pedig nem óhajtánánk arra következtetni, hogy a kamara helytelenül járt el, midőn az inségakció *douce violence*-ának engedett, hanem csupán reményünket fejezzük ki, hogy az Ömge és a földbirtok egyéb képviselői époly egyhangúsággal fogják, ha majd arra sor kerül, az ügyvédség nyomorakcióját támogatni, mint a minő lelkesen az ügyvédi kar a hozzá intézett felhívásnak eleget tett.

— A kölcsönzsákokról. A kir. Kúria 1922 jún. 21. P. II 2874/1921. sz. a. a Hitelj. Dtar 87. sz. a. következő döntést hozta: «A vevő által az eladónak szállítás eszközölésére engedett zsákok után külön kifejezett megállapodás hiányában kölcsöndíj nem igényelhető.» Ez az álláspont teljesen téves alapon nyugszik és nem egyezik meg a zsákokra vonatkozó és a háború alatt keletkezett, tehát a háborús viszonyokra feltétlenül hatályos jogszabályaival. Az indokolásból ugyanis kitűnik, hogy a felek közül az egyik a Hadi-Termény r.-t. bizománya volt, aki a zsákokat gabonátöltés céljaira a Hadi-Termény r.-t. diszpozíciójára küldötte alperesnek. Már pedig a 3100/1917. M. E. sz. rendeletben a zsákkölcsönzésről szóló 9. §-a felhatalmazása alapján kiadott a kereskedelemügyi m. kir. miniszter Bt. 6343/1918. sz. rendeletével jóváhagyott zsákkölcsönzési feltételek a Hadi-Termény bizománysára ugyancsak a kereskedelemügyi m. kir. miniszter fenti rendeletével ki lettek terjesztve és így tehát az általános zsákkölcsönzési feltételek a Hadi-Termény bizománysára is feltétlenül vonatkoznak és így a Hadi-Termény bizománysának is joga van a zsákkölcsönzési feltételek 9. §-a értelmében a kölcsöndíjat követelni, mert — szószerint idézve: «a kölcsöndíj a zsákoknak a kölcsönadó raktárából való elszállítása napjától a kölcsönadó raktárába való visszaérkezése napjáig fizetendő.» Így tehát azt kell feltételezni, hogy a kir. Kúria, sőt a perben szereplő ügyvédek sem ismerték a fenti rendeleteket, amelyek a zsákkölcsönzésre vonatkoznak. (Dr. Sebeők Dezső budapesti ügyvéd.)

— A vételár előfizetése iránti igény utólagos keletkezése. A budapesti gépgyár mint eladó s az orosz-lengyelországi vevő között létrejött kötlevel szerint a vételár utolsó részlete akkor volt fizetendő, midőn felperes a vasúti bélyegzővel ellátott fuvarlevelet átveszi; továbbá teljesítési helyül az eladó cég telephelye, Budapest jelöltetett ki és per esetére a budapesti központi kir. járásbíróság illetékessége köttetett ki. Ez a szerződés 1918 október 29-én jött létre, tehát még csak abban az időben, midőn az Osztrák-Magyar Monarchia mindkét állama régi határai közt létezett és a vevő telephelye (Radom) osztrák-magyar megszállás alatt állott és az eladó joggal számíthatott arra, hogy a vételügyletből a vevővel szemben netán származható vételárkövetelését saját telephelyén perelve, az e tárgyban hozott ítéletet a vevő lakhelyén, minden akadály nélkül végrehajthatja. A kötlevel kikötései semmi kétséget sem hagynak fenn arra nézve, hogy eladó a vételár utolsó részletének hitelezésénél ebből a feltételestől indult ki. Időközben azonban a helyzet lényegesen megváltozott, amennyiben a békeszerződés értelmében az a helyiség, ahol a vevő lakik, az újonnan keletkezett Lengyelország területébe jutott, amellyel pedig Magyarország köztudomású szerint a bírói ítéletek kölcsönös végrehajtására nézve ezidőszent még viszonyosságban nincs. A viszonyoknak ezekkel a megváltozásai pedig gyökeresen alapjukat veszítették azok a feltevések, amelyekből kiindulólág az eladó annak idején a vételárhátralék hitelezésére nézve kötelezettséget vállalt; és a változott viszonyok közepette a hitelezés kockázatának lényeges megnövekedése miatt az eladó nem lehetett abban a megnyugvásban, hogy a vasútra

adott gépjéért az ellenértékét megkapja. A szerződés természetes feltevési alapjaira ható — a szerződés megkötésekor semmiképen előre nem látható és erőhatalom jellegével bíró külső állapot — változás mellett jogos volt az eladónak az eljárása, hogy midőn a vevő 1920 február elején küldött táviratában a gép átadását szorgalmazta, eladó erre 1920 február 18-án írt levelében csak úgy volt hajlandó, ha felperes a hátralékos vételárat a gép átvétele előtt teljes egészében megfizeti, és hogy a gép elvitelére és a vételár lefizetésére négyheti záros határidőt tűzött ki. (Kúria P. IV. 5815/1921.)

— **A vevő jogainak átruházása.** Jogsabály, hogy a vevő a vételi szerződésből eredő jogait, ha azt a szerződés vagy a kereskedelmi szokás ki nem zárja, harmadik személyre az eladó hozzájárulása nélkül is átruházhatja. Ha a kötlevel szerint az eladott építési anyag a vevő «különféle kövezéseibe» szállítandó, ez kizárja azt, hogy a vevő a saját vállalatánál fel nem használt árut tovább eladhassa. Egyébként fennálló kereskedelmi szokás is, hogy a budapesti és környékbeli téglagyárak falitégglát és keramitot kizárólag a kötlevelben megjelölt építkezés (kövezés) céljára adnak el, és ha az építkezés kivitelre nem kerül, a gyár az árut egyéb célra, különösen pedig továbbadás végett — kivéve, ha a vevő hivatásos építési anyagkereskedő — szállítani nem tartozik. Ha a vevő a kötéstől hátralékos árut harmadik személynek mégis tovább eladta, ez oly szerződésszegés, mely az eladót a szerződésnek általa még nem teljesített részéről való elállásra feljogosítja. (Kúria IV. 670/1922.)

Különbség a fuvarozó, és a biztosító felelőssége között. A vasúti kocsi a rendeltetési állomásra érkezéskor nyitva volt, s a feladáskor alkalmazott lakatok hiányoztak. A címzett ezt a körülményt a rendeltetési állomás közlegeinek bejelentette, de ezek nem vettek fel tényálladási jegyzőkönyvet. És a kocsi igénybevétele várakozó katonaságra való tekintettel a címzett kénytelen volt az árut a kocsiból azonnal lerakni és el-fuvarozni. Ily körülmények között az áru átvétele s a fuvardíj kifizetése (Ü. Sz. 97. §.) a fennforgó esetben nem szüntette meg a vasút ellen támasztható igényeket: mert a vasútnak a kocsi állapotából az áruhiányt gyanítania kellett és így a tényálladási jegyzőkönyvet az Ü. Sz. 82. §. (1.) bekezdése értelmében a fél kérelme nélkül is fel kellett volna vennie, ezt azonban vétkezen elmulasztotta, minélfogva a jegyzőkönyv felvételének elmaradására a vasút az Ü. Sz. 97. §. (2.) bekezdése 3. pontja értelmében nem hivatkozhatik. Más elbírálás alá esik azonban a biztosító felelőssége, amely a keresk. törv. 497. §-a szerint (valamint a biztosítási feltételek értelmében is) megszűnik, ha a kijelölt átvévevő az árut a kár megállapítása előtt elfogadja. (Kúria IV. 5582/1921.)

— **Beszámítás a megítélt perköltséggel szemben.** (Ppé. 18. §.) A Kúria Pk. V. 6991. és 8057/1916. sz. határozatai szerint a perköltségben marasztalt fél ezzel szemben beszámíthatja azt a követelést, mely ugyanazon ellenféllel szemben, az ő javára megítéltetett. (Perjogi Dtár III. 69. és 96. sz., ahol a vonatkozó irodalom is fel van említve.) A budapesti ítélőtábla, mint fellebbezési bíróság a részben nyertes felperest az ítéletben feljogosította arra, hogy a részére megítélt tőkét az alperes részére megítélt perköltségbe beszámítsa. (7. P. 3701/1921.) Alperesi ügyvéd felülvizsgálati kérelme folytán a Kúria ezt a rendelkezést a Ppé. 18. §. utolsó bekezdése alapján mellőzte, s ekként a fent idézett korábbi határozatokkal ellentétbe jutott. (P. IV. 368/1922.) Az ezután, f. é. október hó 11-ikén tartott tanácsbeli plenáris értekezleten a Kúria IV. polgári tanácsa ismét a régi — a beszámítást megengedő — álláspontra tért át. V. ö. Borsitzky Imre, Müller Ferenc, Fái Sándor a Jogt. Közl. 1915. évi 258., 316., 338. és 1916. évi 229. lapján, Fái Sándor az Ügyvédek lapja 1915. évi 21. számában, Kovács Marcel, Jogállam 1915. évi 574. l.

Dr. Vajda Lipót hatvani ügyvéd f. é. december hó 1-ével vidéki gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet keres. 16466

Ügyvédi irodamba gyakorlott jelöltet és magánjogi gyakorlattal társat keresek. Dr. Schulhof Emil, Szeged. 16468

Ügyvédjelölti vagy irodavezetői állást azonnali belépésre keresek. Cím «Kereső» jelige alatt a kiadóban. 16469

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Czim- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4800 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bíró,

a m. kir. népjóléti és munkügyi minisztérium lakásügyi főosztályának
főnöke

által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 216.— K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 250.— K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térft)	K 360.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tcz.	« 72.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 96.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 120.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tcz.	« 240.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 72.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 144.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz. (Nyári)	« 336.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 72.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 144.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tcz. életbeléptetéséről	« 96.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 168.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 96.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 288.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 246.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közöltetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: Pollák Illés. (Hetvenedik születésnapjára.) — Sorix: A polgári perrendtartás novellájának tervezetéről. — Dr. Sömjén Géza budapesti ügyvéd: Fizetési nap — lejárati nap. — Dr. Szabó Elemér az Iparosok Orsz. Közp. Szövetkezete jogtanácsosa: Az uzsorabíróági eljárás novellája. — Ifj. dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd: A külföldi pénzürték (valuta-) követelések behajtása. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 11. ív. — Közigazgatási Döntvénytár. XIV. k. 6. ív. — Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 11. ív.

Pollák Illés.

(Hetvenedik születésnapjára.)

Hajlott kor — mondja az általánosságokra támaszkodó szó-lásmód. Pollák Illés ezúttal is vitába száll az általánossággal — úgy jár öles alakjával nyílegyenesen, hogy, — de ide mégis csak a régi regények elkoptatott frázisa illik, kadettot sejtessz a lépései-ből és szinte hiányként érzed a jókedvű sarkantyúpengés elmara-dását. Áll reá Buffon híres mondása variáltan: l'homme, c'est le style. A tartás ruganyossága, az egész ember rendben tartott ápoltsága, a megjelenés külső csínja: mind visszatükröződik a gondolkodásában és írásában. Pollák Illés elsősorban gondolkodó és csak azután író. Nem abban az olcsó bók értelmében, hogy előbb gondolkodik, mielőtt ír, hanem értve akként, hogy a gon-dolkodónak egyelőre nincs közössége senki mással, csak saját magával. Az író már kapcsolatot jelent a külvilággal, a gon-dolkodó önmagában, külső vonatkozások nélkül él és munkál. Az író valahogyan mindig a közönséget látja, érzi maga előtt, a gon-dolkodó világa a splendor isolation, az önmagára utaltság, az ön-magával való betöltöttség. Ez a pszichikai alapvonás terelte őt a bölcselkedés felé. Pollák Illés lényegileg szigorú filozófus, de az életfelfogás ridegségét a fölényes emberismeret enyhíti derűssé. Mint a jognak bölcselője, az írott törvény kényszerével nem engedi megkötni gondolatainak szabad folyását. A stilisztikában a költészetről azt tanítják, hogy a vers kötött forma, a próza kötetlen. A jog poétái, és a kevesek között Pollák Illés, nem a kötött forma művelői. Meg van írásában a csillogó szellemesség, a stílusnak a gondolatla kongruens eleganciája, az érzés meleg-sége, amely a tudományban szokatlan szubjektív színezést ad írá-sainak.

De sem külső formák, sem megkövült normák által ma-gát meg nem köti. Megadatott számára az a képesség, ami néhai Szász Schwartz Gusztáv szerint a jogász psziché lényegét teszi. Tud felháborodni azon, amit jogtalannak érez. Az ő delejtűje a jogéézet, mely ideges vibrálással indul kereső útjára az igaz-ság után.

Munkálkodásának vezető eszméi előre adottak, nála nem ese-tenként eldöntött kérdés a cui prodest. Amit ír, mond vagy tesz, azt az emberi eszményért, mindannyiunk tökéletesedéséért, a pol-gárosultságért (milyen kár, hogy ebben a szóban nincs meg az a kifejező erő, a gondolatnak az a kikívánczoló súlya, amit e szón Ulrich Hutten érthetett) emberi fajtánk értelmi és erkölcsi ki-pallérozódásáért teszi.

Pollák Illés írói egyéniségének egyik legszembeötlőbb jellem-zője, előadásának közvetlen elevensége. A nyomtatott betűk le-peregnek a papírról, de újra glédába sorakozva ráröppennek a beszélő ajkára. Az írott szó nem is az elmondott, de a folyó-beszéd képzetét ébreszti, az olvasót szinte hallgatóvá varázsolja.

Ez a vonás nem Pollák Illés egyéni vonása, de kivételes ado-mánya annak a kevés számú írónak, akiben minden objektív fegyelmezettségen felülkerekedik és szétárad az élet lendületes szubjektivitása, aki ezt a szubjektivitást nem tudja és nem akarja belefojtani személytelen megállapítások még oly súlyos szürke-ségében sem. Látásmódja a Péter Altenbergeek zsongó idegmámo-rával itatott józanság, a «wie ich es sehe»; nézetei, egyéni külö-nösségük ellenére is sokszor bátorítólag hatottak a szokásos köz-keletűséggel elégedetlenkedő tömegemre, aki a heroizis vád-jától való félelmében megtorpan az önmaga gondolata előtt, de Pollák Illés szavai után az autos epha nyugalmaival meri most már maga is vallani az új ígét. Elűtő lélekkel így vált ő a vele nem egyivású tömeg tanítómesterévé.

A szónok a fórum embere és az ügyvéd csatáját a fórumon vívja végig. Az ügyvédről sokszor elmondották, hogy az ügy első bírāja, hozzá lehet párosítani azt is, hogy az ügyvéd a törvény-hozásnak és a bírói jogfejlesztésnek is a maga kezdeményező fellépésével első megindítója. A létezővel szembe szegezi a leendő-t. Az elavult joggal szembe a joggá kívánczó igazságot. A jog folytonos megújulásának belső megtermékenyülésének a hit-vallása hajtja, őrzi a jó ügyvédet, aki nem a jó bírót eseti méltá-nyosságát akarja gyakorolni, de akit a jogfejlődés egyetemes érdekei irányítanak. Ethikai erő és higgadt megfontolás vezeti munkájában, az egyén emberi méltóságának megóvása és a köz-érdek kielégítésének összeegyeztetése, ennek a fájó ellentétnek elsimitása izgatja.

Ha pedig valaki a matematikai feladatok mintájára mind-ezen jelenségek próbájaként az élet külső sikereinek érvényesü-lését kívánja, annak is felelünk. Pollák Illés ismeri az életet, szép-ségeivel és hitványságaival együtt. De ő a gondolatok álmodója volt a serény ügyeskedők között. Önérzetes és rátartó a törté-tők között és hű önmagához a megalkuvók táborában. «Szép bölcs feje» — így köszöntötte Ady Endre egykori tanárát — amely egy magas testen nyugszik, fölényes vidámsággal tekin-tett az előtte, alatta nyüzsgő embertömegre és bármennyire közelállónak érzett minden embert, nem elegyedett kicsinyes har-caikba.

Így is ügyésze lett a budapesti ügyvédi kamarának, elnöke az országos ügyvédszövetségnek (amely sajnos nem lett azzá, amivé fejlődnie kellett volna). Bár Pollák Illés skeptikus fel-fogása tagadja az igazság létezését, de talán elfogadja az igaz-ság olyatén meghatározását, hogy az sok ember egyező véleményének összesűrűsödése. És bizonyára igazság ennek a meghatá-rozásnak értelmében, hogy Pollák Illés a magyar ügyvédi kar egyik dísz és büszkesége. Dísz és büszkesége, aki dicsőséget hozott a karnak, sőt az országnak a külföldön is, amikor Plósz Sándor leipzig és berlini előadóestéi alkalmából rendezett ban-kettekén ő volt a magyar küldöttség Sprech-minisztere. A ma-gyar perjogi tudomány meglepője mellett méltóan és hozzá-tehetjük maradandó benyomást keltve, ő képviselte a magyar-forensis ékesszólást, és a magyarság ügyét. Az ő egyéni, vagy még szabatosabban szólva, egyedi képességei, bármennyire tűnjék is az első hallásra önellentmondással, azt a nemzeti egyetemes-séget jelentette, amelynek az ő szereplése is megbecsülést és el-ismerést szerzett.

Meleg szeretettel köszöntjük hetvenedik születésnapján.

Dr. Beck Salamon.

A polgári perrendtartás novellájának tervezetéről.

Szomorúsággal tölt el, hogy, amidőn hosszabb hallgatás után ismét a polgári per és a bírói szervezet némely kérdéseivel kíváncsi foglalkozni, az irányadó szempontok közt döntőnek kell elfogadni az ország gazdasági romlását. A gazdasági változások nélkül, amelyeket így összegezünk, a polgári perrendtartás novellájának ez a tervezete nem is fekédnék előttünk. Arról van szó, hogy a szép palotában alkalmas lakásokat alakítsunk — szegény embereknek.

Fájdalom nem lehet kétségbevonni, hogy a gazdasági helyzet, különösen államháztartási hatása megkíván bizonyos perrendi «reform»-okat és vizsgálódásunk tárgya csak az lehet, vajjon a tervezett intézkedések célszerűek-e.

A kritikát részben megkönnyíti az a kodifikációknál nem épen gyakori helyzet, hogy némely a gyakorlatban már kipróbált intézkedésnek a kodifikálásáról is szó van. Az előadói tervezet első sorban azoknak a szabályoknak a törvénybe iktatását javasolja ugyanis, amelyeket már az ú. n. kivételes hatalommal kibocsátott 3329/1920. M. E. sz. rendelet is életbe léptetett. Szükségessé teszi azt a kivételes hatalom alapján kibocsátott rendeletek érvényességének az 1922. XVIII. tc. 6. §-ában szabályozott elmúlása.

1. A rendeletnek és a tervezetnek is legfontosabb intézkedése az *egyesbírói hatáskörnek kiterjesztése* a pereknek érdemi elintézésére a kir. törvényszékeknél.

Röviden jelzem csak, hogy e kiterjesztésnek *elvíleg* ellene vagyok, mert a perek tanácsi elintézésének vagyok híve. Az államháztartás helyzetéből merített érveknek súlya alatt elfogadom azonban kiindulópontul azt, hogy az egyesbírói hatáskört ki kell terjeszteni.

E kiterjesztésnek az volna a legegyszerűbb módja, hogy a járásbírói hatáskör nagyobbíthatnák megfelelően. Megvallom, hogy ezt a megoldást némely okokból helyesnek tartanám. Elkerülhető volna ezzel a törvényszéki eljárásnak bifurkációja, az, hogy a törvényszékeknél vagyoni jogi perekben vegyesen működjenek szenátusok és egyesbírák. A törvényszéki eljárásnak ez a kétfélesége ugyanis nincs hátrány nélkül. A vegyes rendszernek kétféle beosztási megoldása lehetséges. A tanácsok vagy külön szervezetnek az egyesbírák bevonása nélkül, vagy az egyesbírák részvételével. Az első esetben a gyengébb bírák, akikre az egyesbírói teendők ellátása nem volt bízható, lesznek a tanácsok tagjai s nem nagy támaszai a tanács elnökének. A második esetben az egyesbírák — a törvényszéki bírák java — résztvesznek ugyan a szenátusokban is, de nem teljes lélekkel, igazi birodalmuknak az egyesbírói munkakört tekintik, a tanács — a tanácselnöké. Önként felvetődik az a kérdés, vajjon ily körülmények közt nem jobb volna-e minden vagyoni jogi pert a törvényszéknél is egyesbíróra bízni?

Mégis a járásbírói hatáskörnek az összes egyesbírói perekre kiterjesztése ellen súlyos érvek hozhatók fel. Elsősorban, hogy a nagyobb értékű miatt nagyobb jelentőségű perekhez a törvényszékeknél inkább gyűjthetők össze a jobb bírák. Másodszorban az is, hogy a takarékoskodás útján, amelyen járunk, a decentralizáció felől a centralizáció felé kell haladni s ezért nem szabad a járásbírói hatáskört a törvényszéki hatáskör rovására növelni. Most még fenntartjuk régi bírói szervezetünket, de, ha idővel arról győződünk meg, hogy ezt sem tehetjük s az elsőfokú bíraskodást egységesen kívánók megszervezni, a törvényszék maradna meg és a járásbírói hatáskörnek kellene megszűnni.

Meg kell maradnunk tehát a törvényszéki megoldásnál vegyesen egyesbírákkal és szenátusokkal, mert a tisztán egyesbírói eljárásra egyelőre még alig határozzuk el magunkat. Bírónevelési szempontok is a szenátusok teljes megszüntetése ellen szólnak. A szenátusi szervezet azt is lehetővé teszi, hogy az egyesbírák is bizonyos csoportok tagjai maradjanak, amelyeknek élén, többkevesebb felügyeleti joggal, a tanács elnöke áll.

A tervezet szerkesztői az értékhatárok megállapításánál aligha voltak figyelemmel az 1922. év második felében bekövetkezett újabb értékelődésre: a 100,000 K-ás járásbírói és 500,000 K-ás törvényszéki egyesbírói értékhatár nem felel meg ennek. Az értékhatár különben csak ideiglenesen állapítható meg: változni fog a változó pénzértékkel. E változásban a törvényhozás lassú intézkedését sem várhatja meg: a tervezet fel is hatal-

mazza az igazságügyminisztert, hogy a pénz értékének változásához képest a törvényhozás rendelkezéséig intézkedhessék.

2. A rendelettel szemben is újítás a tervezetnek az az intézkedése, hogy a törvényszéki egyesbíró *a járásbírói eljárás szabályai* szerint jár el. A rendelet (4. §.) a törvényszéki egyesbíróknál is a törvényszéki eljárás szabályait alkalmaztatta.

Sokan ez intézkedést természetesnek fogják tartani, én, legalább ilyen általánosságban, helytelenítem.

Az egyesbírói eljárásnak természete nem kívánja meg szükségképpen a járásbírói eljárási szabályoknak alkalmazását. Legjobban illusztrálja ezt az a tény, hogy a 3329/1920. M. E. számú rendeletnek élethelépése óta a törvényszéki eljárás szabályai szerint akadálytalanul folyt. Ez természetes is, csak az elnök és a tanács hatáskörét kell egy személyben egyesíteni.

A perrendtartásnak a járásbírói eljárásra vonatkozó intézkedéseit, túlnyomó részben, nem is az indokolja, hogy egyesbíró jár el tanács helyett, hanem, hogy többnyire értékük szerint kisebb jelentőségű ügyekről van szó.

Ez a törvényszéki egyesbírói eljárásban nem mondható. Ezért meg kell maradni annál az eljárásnál, amelyet a törvény, mint normálist állapított meg s épen a jelentősebb ügyekre.

Maradjon meg mindenekelőtt az a szabály, hogy *mindig* jegyzőkönyvvezetőt kell alkalmazni és nemcsak a «lehetőséghez képest», mint a járásbírói eljárásnál. A jegyzőkönyvet vezető bírót seholsem kedvelem: szellemi munkájában nem szabad az írás fizikai fáradságával megzavarni. Nem volna szabad a járásbírói eljárásnál sem, még kevésbé a törvényszéki fontosabb hatáskörben.

A jegyzőkönyvezésen is kár változtatni. Az előkészítő iratoknak megengedése, amelyről még szólok, jövőben a jegyzőkönyv készítését a járásbírói eljárásnál is egyszerűsíti, de kár elhagyni a különiratok és a fakultatív jegyzőkönyvezés bevált rendszerét (245. §.) a kötelező jegyzőkönyvezésért (246. §.) s nehézkesebbé, vontatottabbá tenni a bírói munkát.

Nincs kifogásom az ellen, hogy a törvényszéki egyesbírói eljárásban a jegyzőkönyvet a felek is aláírják (247. §.) és ugyanaz áll a tanuvallomás aláírásáról (309. §.) amit én különben a törvényszéki tanácsi eljárásban is megkívnék.

Azt nem tartom indokoltnak, hogy az egyesbíró elé utalt törvényszéki darabokban a perfelvételi tárgyalás után érdemleges tárgyalás «rendszerint folytatólag» megtartassék. Ez megfelelő szabály kisebb jelentőségű ügyekben, amelyek előkészítésre nem szorulnak, de nem a törvényszéki egyesbíró elé utalt nagyobb értékű perekben.

3. A tervezet a törvénynek azzal az intézkedésével szemben, amely *előkészítő iratok* közzétételét a járásbírói eljárásban kizárta (205. §.), ezt a közzétételt megengedi. Teszi ezt sajátos módon, amidőn kimondja, hogy «a járásbírói eljárásban előkészítő iratok közzététele nem kötelező», de megengedi, hogy azokban a perekben, amelyekben az ügyvédi képviselő kötelező, a bíróság az előkészítést elrendelhesse, ha «az érdemleges tárgyalást előkészítés hiánya miatt el kell halasztani».

Én, aki, az előzők szerint, a perfelvétel kapcsán az ügyet érdemben rendszerint nem tárgyaltnám, minden ügyben, amelyben az ügyvédi képviselő kötelező, a törvényszéki eljárás szabályaival egyezően a járásbírói eljárásban is előkészítést kívánék az előkészítésnek külön elrendelése nélkül. Az előkészítés csak előmozdítja az ítékezés alaposágát és gyorsabbá teszi a tárgyalást. Kellő alkalmazással a szóbeliség azért nem szűnik meg.

A tervezet kiegészítő rendelkezést tartalmaz a törvényszéki előkészítést illetően is. A periratváltást akarja megakadályozni, amidőn a második előkészítő irat után kérelemre elnöki engedélyt kíván újabb előkészítő iratokhoz. A szabály kevésbé gyakorlati. A beadott előkészítő iratot mégis bajos elnöki hatáskörben visszatartani. A felesleges iratoktól legjobban rettent el az a tudat, hogy ilyenekért a bíróság költséget meg nem állapít.

4. Új intézkedése a tervezetnek, hogy a perbírói eljárás 289. §. esetein kívül is kiküldött, vagy megkeresett bíróra bízhatja a tanu kihallgatását «ha a kihallgatandó tanu száma oly nagy, hogy a perbírói eljárás előtti kihallgatásuk tetemes idővesztéssel, vagy jelentékeny költséggel járna».

Ez a szabály is az eljárás egyszerűsítését, munkaerő kiméltetését célozza. Volt elsőbírói eljárás, amely már a 289. §-ának 4. bekezdése alapján megkísérelte a tanubizonyításnak a tanács plénumból a kiküldött bírósághoz utalását. Akkor a felsőbírói ellen-

állásán megtört ez a közvetetlenséget csorbító kísérlet. De — szegény ember vízzel főz!

5. Nem tartom helytelennek a tervezetnek azt az intézkedését, hogy a fellebbezési eljárásban (497. §.) a tanács elnökének rendelkezésére «a felek helyett az elnök, vagy a bíróságnak tőle megbízott tagja adja elő az ügyet».

Ez a szabály, helyes alkalmazással, egyszerűsítheti, gyorsíthatja a per menetét. Természetes, hogy a tanács tagjainak az előadása nem foszthatja meg feleket felszólalási joguktól.

Én a bírói előadást az elsőfokra is kiterjeszteném, ha bírói cselekmények ismertetése szükséges.

6. A tervezet a perrendtartás 498. §-ának azt a rendelkezését, hogy a fellebbezési bíróság előtt *az elsőbíróságnál fel nem hozott tények, bizonyítékok* és keresetváltoztatás nélkül *új jogok* korlátlanul felhozhatók, korlátozza arra az esetre, ha a felek «nyomban valószínűvé teszik, hogy az új tényállítást, bizonyítékot, vagy jogot az elsőbíróság előtt önhibájukon kívül nem hozhatták fel, vagy nem érvényesíthették».

Ez az újítás nem szerencsés és nagyon kívánatos volna, hogy ne kerüljön a törvénybe.

Helyes a törekvés, hogy a per kimerítően tárgyalassék az elsőfokon s a fellebbviteli bíróság csak felülbírálásra szorítkozhassék, de nem helyes eszköz az ú. n. novum kizárása.

Elsősorban is ez a korlátozás nem felel meg a magyar bírói pszichéjének, aki formális szabályok kedvéért nem mellőzi az igazság kutatását ott, ahol az igazság nyomait látja. A fellebbezési bíróságok e szabály alkalmazásánál mellőzni fogják a novumot, ha amúgy is alaptalannak látják, de elfogadják, ha a fél igazsága némiképp valószínű, vagy csak lehető. Ahhoz, hogy a bíróság «utólagos» előadásokat mellőzhessen, elég volna a 222. §-nak megfelelő intézkedés vonatkozással az elsőfokon felhozott állításokra, bizonyítékokra és jogokra.

És a korlátozás nem felel meg a szóbeli per szellemének sem, amelyben a bírói pervezetés oly nagy mértékben befolyásolja a felek előterjesztéseit. Sok előadás azért marad el, mert a pervezetésben megnyilvánuló bírói felfogásból evidens feleslegessége a félnek. Mind ennek a dolog természetéből, mint gyakran akasztó nyoma nincs. A felsőbbbíróságnak más lehet a felfogása. Kár az időért, amelyet arra kell fordítani, hogy a peres fél valószínűsítse az önhibáján kívül történt mulasztást.

Ha a fellebbviteli eljárás korlátozására szükség van, annak a fellebbvitel megszorítása a legegyszerűbb és a legegészségesebb módja. Ha kell, úgy az 521. §-nak (a tervezet szerint 10,000 és 2000 K-ás) értékhatárát kell feljebb emelni és az ítéletábrái ítéletek felülvizsgálatát is korlátozni, közeledni a két fok rendszeréhez, amelyet csak kivételesen, inkább a jogegység kedvéért koronáz a harmadik fok.

7. A rendeletnek az ú. n. régi perekre vonatkozó szabályait a tervezet, helyesen átvette.

E szabályok két új szabállyal is bővültek. Az egyik, hogy bizonyos törvényszéki, a másik, hogy bizonyos ítéletábrái ítéletek ellen nincs fellebbezés.

Még egy szabállyal bővíteném a régi perek lebonyolítására vonatkozó szabályokat. Eltörölném a formális esküket és megfelelően kiterjeszteném az eskü alatti kihallgatásról szóló fejezetnek alkalmazását ezekre a perekre.

Sorix.

Fizetési nap — lejárat nap.

A külföldi pénznemben kikötött tartozások átszámítási árfolyamának kérdésében a Kúria gyakorlata állandónak mondható ugyan,* de azért a kérdést nem lehet a magyar jogban végleg elintézettnak tekinteni. *Curia locuta, causa non finita.* Kiváló jogászainknak a jogi lapok hasábjain lefolytatott vitáját legyen szabad az alábbiakban a külföldi joggyakorlat rövid ismertetésével kiegészíteni.

Hogy a német és az osztrák felsőbbbíróságok álláspontja ebben a kérdésben állandó és ellentétes a Kúria jogi felfogásával, az részletesen ki van mutatva dr. Sente Lajos alatt idézett tanulmányában. Úgy a német, mint az osztrák bíróságok kimondották, hogy külföldi pénznem kikötése esetén az árfolyam-átszámítás a tényleges fizetés, nem pedig a szerződésileg kikötött lejárat napja

szerint eszközölendő. Jellemző az osztrák gyakorlatra, hogy az osztrák HGB. 336. §-a ugyan úgy intézkedik, mint a magyar KT. 326. §-ának 2. bekezdése, vagyis a «lejárat napján jegyzett árfolyam» szerinti átszámítást írja elő; ez a kifejezés azonban az osztrák bíróság szerint egybeesik a tényleges fizetés napjával. A német Reichsgericht ugyanezen eredményre jut, azonban már csak a BGB. 244. §-át kell szószerint alkalmaznia, mert ez a tényleges fizetési napot jelöli meg irányadóul. Mindkét bíróság főként arra a jogi alapelvre helyezi a súlyt, hogy *a késedelembe lévő adósnak nem jár prémium a megkésélt fizetésért, a jóhiszemű hitelező pedig oly értéket követelhet vissza, a mekkorát adott.* Nemcsak a szerződési kifejezések, hanem a törvény szavai is in dubio a szerződéshez hű fél javára magyarázandók.

A valutaárfolyamok folytonos ingadozása és hirtelen változása folytán ez a kérdés a volt ellenséges külföldön is gyakran felmerül. Az ottani bíróságok ítélkezését még kevésbé befolyásolhatták a gazdasági szempontok és az «exceptio-ruinae»-féle jogpolitikai megfontolások, mint a magyar bíróságét, mert egyrészt náluk a saját valuta kisebb mértékben romlott a többi entente-valutákhoz képest, másrészt gyakran előfordult, hogy javult, mely esetben a hitelező iparkodott a «lejárat nap» árfolyamát alkalmazni és a késedelmes adós fizetett volna szívesebben a «fizetési nap» árfolyama szerint.

A külföldi bíróságoknak általunk ismert gyakorlata azonban egyértelműleg elfogadta azt az álláspontot, melyet a német és az osztrák bíróságok követnek.

A francia bíróság kimondotta, hogy «ha a fizetés külföldi pénznemben volt kikötve, az adós oly összegű francia pénzt köteles fizetni, amely szükséges a külföldi pénznemben megállapított érték beszerzéséhez, a fizetés napja szerinti váltóárfolyamon számítva». (Lyoni fellebbezési bíróság, 1920 június 8.) A fizetés itt spanyol pesetákban volt kikötve és már az elsőbíróság az adóst oly frankösszeg fizetésére kötelezte, amennyi az ítélet napján jegyzett váltóárfolyam szerint szükség volt a peseták beszerzésére; a hitelező fellebbezett, mert a peseta folytatlagosan emelkedett és a fellebbezési bíróság igazat adott neki, mert «a mai árfolyamon ez az összeg sokkal alacsonyabb értéknek felel meg és ily körülmények közt, ha az ítélet változatlanul helybenhagyatnék, a Spanyolországban lakó hitelező, kinek joga van spanyol pénznemben való fizetést követelni, követelésének nagy részét elvesztené egyedül azon okból, hogy a fizetés késedelmesen történt. Teljes joggal követeli tehát felperes a peseták ellenértékét a fizetés napja szerinti váltóárfolyamon. Ez a felfogás felel meg egyedül a méltányosságnak és az általános jogelveknek». Megjegyzendő, hogy a francia bíróságot nem fészélyezték a törvényhozónak homályos kilejezései. Hivatkozás csak a Code Civil 1243. szakaszára és a kereskedelmi törvény 143. szakaszára történik. Az előbbi szerint «a hitelező nem köteles más dolgot elfogadni, mint azt, amellyel neki tartoznak, még ha a felajánlott dolog értéke ugyanakkora, sőt ha nagyobb is». Az utóbbi pedig csak annyit mond, hogy «a váltó azon pénznemben fizetendő, melyről szól». A francia joggyakorlat egyébként állandóan úgy alkalmazza ezen gyér törvényanyagot, hogy fizetést Franciaországban csak törvényes forgalomban levő pénznemben kell teljesíteni, de minden készpénztartozás a fizetés időpontjában bírt értékkel számított készpénzzel fizetendő vissza. (Daloz, Jurisprudence Générale, 3. füzet 1922.)

Kiemelendő még a francia ítéletnek az a rendelkezése, hogy a késedelmes adós *kamatlartozása* már nem a tényleges fizetés szerinti árfolyamon kiszámított tőke után, hanem a lejárat napján szerinti árfolyam szerint kiszámított tőke után számítandó. Miként alább látni fogjuk, a többi külföldi bíróságok is követik ezt az elvet, ép úgy, mint az osztrák és a német bíróságok.

Az olasz bíróság szintén fészélyezve volt az olasz kereskedelmi törvény által (39. cikk), mely szerint külföldi pénznemben megszabott tartozás az ország pénznemében fizetendő a lejárat napján látra szóló váltóárfolyam szerint. Mégis kimondotta, hogy «ez a törvénycikk nem szünteti meg a szerződés szerinti fizetési határidőt elmulasztó adósnak azt a kötelezettségét, hogy annak a napnak árfolyam szerint tartozik fizetni, amely napon megszűnik a késedelem, melyet az adós idézett elő azzal, hogy a meghatározott napon kötelezettségének teljesítését elmulasztotta; mert a 39. cikk arra a rendes esetre vonatkozik, amikor az adós kész kötelezettségének a megállapított lejáratkor eleget tenni;

* L. dr. Sente Lajos, Valutatartozások fizetése. Szerző kiadása.

ebben az esetben a fizetés napja és a lejárat napja azonosok». (Milanói fellebbezési törvényszék, 1921 febr. 25. Monitore dei Tribunali 1921 szept. 3-iki 18. szám.) Az indoklás szerint *mora perpetua obligationem*, tehát az adósnak saját késedelméből haszna és a hitelezőnek kára nem lehet. A kamat tekintetében ugyanazt az álláspontot követi, melyet a francia bíróság.

Végül még felemlítem a *román bíróságnak* egy igen terjedelmesen megindokolt, 1921 december 5-én kelt ítéletét. (Ilfovi törvényszék, II. kereskedelmi osztály), mely a román kereskedelmi törvény 41. §-nak szövegeivel szemben, mely szerint, amikor az idegen pénznemnek nincs kereskedelmi árfolyama, a fizetésnek az *esedékesség* napján érvényes váltóárfolyam szerint kell történnie, megállapítja, hogy a törvény e rendelkezése «nem tarthatott egyebet szem előtt, mint azokat az általános eseteket, amikor a jófizető adósok tartozásait épen a váltóban feltüntetett lejárat napon egyenlítik ki, s mert igazságtalan volna, ha az ország pénznemének olcsóbbodása alatt a *hitelező szenvedne, jóllehet, hogy az adós a hibás*».

Bátran állíthatjuk ezek után, hogy a kir. Kúria 6227/1918. és 802/1919. sz. ítéleteiben megrögzített jogi felfogásával és törvénymagyarázatával azidőszert *egyedül áll Európában*. Ugyanazon törvényszövegek, sőt törvényes intézkedés teljes hiánya mellett is azt az elvet követik az összes idézett külföldi bíróságok, hogy a hitelezőnek *azt és annyit kell visszakapnia, amit és amennyit hitelezett*. Nem helytálló az az érv sem, hogy «dura lex, sed lex», mert a Váltótörvény 37. §-a, mely «fizetési nap»-ról beszél, elég alapot nyújt arra, hogy a K. I. 326. §-ába csúszott, «lejárat nap» kifejezése a törvényhozónak *valódi szándékát* beléértelmezték. Egyébként, ha a Vt.-beli «fizetési nap» = «lejárat nap», ép oly joggal mondhatjuk, hogy viszont a Kt.-beli «lejárat nap» = «fizetési nap»; vagyis, hogy a törvényhozó a normálisnak tekintendő esetet kívánta szabályozni, amikor mindkét fél hű a szerződéshez és az adós nincs moráiban, másszóval, amikor az adós tényleg fizet is a lejáratkor.

Érdekes még a francia ítélet azért is, mert a fizetendő összeget nem határozza meg számszerűleg, hanem arra kötelezi az adóst, hogy «annyi francia frankot fizessen, amennyi szükséges lesz a kikötött spanyol pesetáknak a tényleges fizetés napján leendő beszerzéséhez». Perreptartásunk szerint elképzelhető az ítéletnek ilyen fogalmazása, feltéve, hogy a kereseti kérelem erre irányul. Mindenesetre csak így — nálunk szokatlan — marasztalási formával lehet kikapcsolni a perből a kártérítési jogalapot és elkerülni az újabb pert.

Dr. Sömjén Géza.

Az uzorabíróági eljárás novellája.

Az uzorabíróaságról és az árdragító visszaélések esetében követhető eljárásról 1920 jún. 28-án 5950/1920. M. E. sz. kormányrendeletnek alig négy hónap alatt immár második módosítását, illetve kiegészítését közli a Hivatalos Lap 272. száma.

Az alaprendelet első módosítása az uzorabíróaság elsőfokon hozott ítélete ellen használható perorvoslat körét bővítette ki, midőn nem csupán büntett, hanem vétség miatti elítélés esetében is úgy a közvádlónak, mint a vádlottnak megadta a semmisségi panasz használatának jogát. A módosító rendeletet kiegészítő most megjelent 9570/1922. M. E. sz. rendelet még tovább megy, midőn kimondja, hogy semmisségi panasznak az 1920:XXVI. tc. 7. §-ában meghatározott mellékbüntetések valamelyikének alkalmazása vagy nemalkalmazása miatt is helye van. Erre az intézkedésre nyilván az a tapasztalat készítette a kormányt, hogy ezek a mellékbüntetések olyan nagy mértékben sujtották az elítéltet és egész existenciára olyan végzetes kihatással voltak, hogy horderejükben messze meghaladták a kiszabott főbüntetéssel elérni kívánt megtorlást.

Az 1920:XV. tc. 1. §. harmadik bekezdése még az árdragítás visszaélését elkövető közvetítőket bothüntetéssel sujtja és imperative rendeli el, hogy elítélés esetén az elítélt iparigazolványának, iparengedélyének vagy ezt pótló hatósági engedélyének elvesztésére ítéendő, egy évtől öt évig terjedhető időre eltiltandó az ítéletben megjelölendő vagy általában közszükségleti cikkekké váló kereskedéstől; a külföldi az országból kiutasítandó s a visszatéréstől örökre eltiltandó; a belföldi öt évig terjedhető időre kitiltandó a községből, mely nem illetőségi helye; minden esetben elrendeli az ítéletnek az elítélt költségén hirla-

pokban és falragaszok útján való közzétételét, ezenkívül kötelezi a nyílt üzlettel bíró s ártúllépés, áruzsora, árdragító üzérkedés, árúlvonás, árúcsempészet stb.-ért elítélteket arra, hogy üzletük ajtaján vagy ki rakatában feltűnő helyen az elkövetett vétséget és az ezért kirótt büntetést jelző táblát függesszenek ki. A tábla kifüggesztése fél éven át kötelező. Az ítélet bevezetendő az elítélt munkakönyvébe vagy iparigazolványába is. Mindezek a «mellékbüntetések» kumulatív voltak alkalmazandók.

Az 1920:XV. tc. 1920 júl. 16-án lépett életbe és már ugyanez év szeptemberében törvényhozási intézkedés vált szükségessé a drákói mellékbüntetések enyhítésére. Az 1920:XXVI. tc. 7. §-a hatályon kívül helyezi a bothüntetést árdragító visszaélés vétsége esetében és az eljáró bíróság mérlegelésének hagyja fenn enyhébb esetekben a felsorolt mellékbüntetések, vagy közülök egy vagy több alkalmazásának mellőzhetését. De még mindig megmaradt a lehetőség, hogy a bíróság enyhébb esetekben is az összes mellékbüntetéseket alkalmazza, anélkül, hogy az elítélt ezzel szemben perorvoslattal élhetett volna, míg aztán a most megjelent rendelet a mellékbüntetések bármelyikének alkalmazása vagy nem alkalmazása miatt is semmisségi panaszt enged.

A semmisségi panasz elintézését a rendelet az Ube. 20. §-ában felsorolt eseteken kívül vétségre irányuló vád esetén, vagy ha a vád büntetettre irányult ugyan, de a kir. ügyész a vétséggé minősítésben megnyugodott, a kir. Kúrián a tanács elnökének és az ügy előadójának együttes véleménye alapján tanácsülésbe utalja. Erre az intézkedésre, melyet az árdragítási ügyek nagy részét intéző II. kúriai büntetőtanács nagytekintélyű elnöke, Vargha Ferenc kir. kúriai tanácselnök úr is már régebben kívánatosnak tartott, nagy szükség volt, mivel az esetek túlnyomó százaléka kisebb jelentőségű és valóban «igazságszolgáltatási luxus és pazarlás ilyen ügyekben a Kúria igénybevétele». Kifogás alá eshet azonban, hogy vétség megállapítása esetén *általában* mellőzi a rendelet a szóbeli tárgyalással járó fokozottabb védekezési lehetőség intézményes biztosítását, jóllehet a vétség és büntett törvényes kritériumai nem minden esetben fedik az esetek kisebb vagy nagyobb jelentőségét. Ezért sokkal helyesebb lett volna, — mint Vargha is javasolta, — a bagatelluzsora-ügyeket a bár vétségnek minősített, de súlyosabb jellegű és bonyolult jogi s közgazdasági kérdésekkel kapcsolatos ügyektől elválasztani és az utóbbiakat minden esetben szóbeli tárgyalásra utalni. Ezek az ügyek többnyire már értékükre való tekintettel is végső fokon a Kúria elé kerülnek és úgy a büntető-, mint a polgári eljárásban szóbeli tárgyalással volnának elintézendők. Itt különösen figyelembe kellett volna venni, hogy a gyakorlatban az uzsora-ügyekkel foglalkozó tanácsoknak az eléjük kerülő aránylag rendkívül nagyszámú ügyeket a lehet legnagyobb gyorsasággal kell elintéznük és ez a gyorsaság bizony még a legnagyobb lelkiismeretesség és jogi tudás mellett is a megfelelő szakbeli ismeretek híján gyakran súlyos igazságtalanságokra, sőt nem egyszer valósággal Justizmordhoz vezet. Az uzoratanácsok ugyanis épen a fentiekre való tekintettel nem különböztetnek az esetek közt és a zöldséggel, krumplival, egy kiló kenyérrel, drágán borotváló borbélyal és a «főhadnagy nadrággombját drágán felvarró szabóval» nem csupán együtt, hanem teljesen azonos módon tárgyalják a hosszabb lejáratú teljesítési időre vállalt vagy folyamatos munka teljesítéseknél panaszolt árdragító visszaéléseket.

A vádhatóság nyomozó közegeivel épen úgy «tettenéretti» a remeklő hónapok óta dolgozó iparművészt, mint a spenótot vagy a krumplit az ellenőrző detektív megállapítása szerint a beszerzési és általános piaci árnál 10—20 koronával drágábban árusító kofát, vagy az elromlott zárat drágán javító lakatost. És mint ahogyan — igen helyesen — az eljáró nyomozó közeg tanu valamása alapján elítéli az elsőrendű közszükségleti cikkeket illetéktelenül drágító üzért, épen úgy ugyancsak a nyomozó közeg «tanuvallomása» alapján, minden egyéb bizonyíték mellőzésével súlyos büntetéssel és még súlyosabb «mellékbüntetéssel» sujtja a minden előkészítés nélkül, estéről másnap reggelre tárgyalásra idézett vállalkozót, iparost vagy kereskedőt.

Az ilyen ítélkezés nemcsak, hogy nem felel meg a törvényhozó és a vonatkozó kormányrendeletek intenciójának, hanem egyenesen a tisztességes iparost rettentí vissza a munkavállalástól. Ismételtén megtörtént ugyanis, hogy az uzorabíróaság olyan esetekben is megállapította az 1920:XV. tc. 1. §. 2. és 3. pontjában meghatározott árdragító visszaélés tényálladékat, midőn a

vádolt hitelt érdemlően kimutatta, hogy nemcsak a méltányos hasznát meghaladó nyereséget nem követelt a hónapokkal előbb történt megrendelésre előállított ipari termékért, hanem csupán az önköltségi előállítás áránál önhibáján kívül bekövetkezett ugrás-szerű- és előre nem látható munkabéremelkedések folytán keletkezett veszteségének egy részét akarta a megrendelőre áthárítani és midőn az iparos által nyújtott ellenszolgáltatás többszörösen meghaladta az eredeti megrendelési összegben jelentkező szolgáltatást.

Véleményünk szerint az ilyen ügyek mindig olyan bonyolult jogi és közgazdasági kérdésekkel kapcsolatosak, hogy kivételes, rögtönítélő bíraskodás tárgyát egyáltalán nem képezhetnék. De ha már a fennálló törvényes rendelkezések értelmében ezeket az eseteket is uzsorabíróság elé lehet vinni, legalább a fellebbviteli fórum előtti eljárásban kellett volna biztosítani a nyilvános szóbeli tárgyaláson való védekezhetőség kauteláját. A Kúria polgári tanácsai a háborús viszonyok és az ezt követő forradalmak okozta válságos viszonyok folytán előállott gazdasági lehetetlenülés szerződés módosító hatásával, mint legsúlyosabb problémával évek óta legbehatóbban foglalkoznak és kénytelenek meghajolni az élet kényszere előtt. Most pedig azt kell látnunk, hogy eme hűsbavágó kérdésekben minden alakszerű előkészítés és eljárás mellőzésevel működő repülő tanácsok felsőbbbíróságaink állandó gyakorlatával homlokegyenest ellenkező, érdemben nem is fellebbezhető, csupán semmisségi panasszal megtámadható ítéleteket hoznak.

Nap-nap után olvassuk a lapokban, hogy iparos- és kereskedői érdekeltségek országos monstre-nagygyűléseket tartanak az őket existenciájukban fenyegető uzsorabírósági ítéletek elleni tilakozás céljából. Ez a jelenség gondolkozóba ejthetné a törvényhozást és a kormányt és talán annak a belátására indíthatná, hogy ezek az országos érdekű nagy gazdasági alakulatok nem mozdulnának meg egy-két hirtelen és törvényellenes módon meggazdagodni akaró árdragító vagy üzér érdekében!

A termelő ipari munka a megcsonkított ország léte szempontjából van olyan fontos tényező, hogy de lege ferenda megfelelő törvényes szabályok szerinti eljárást és a rendes perorvoslatokhoz való jog visszaállítást igényelhesse, addig pedig míg a jelenlegi kivételes rendelkezések érvényben tartását a kivételes állapotok indokolják, legalább az amúgyis szűk térre szorított semmisségi panaszoknál a súlyosabb és bonyolult jogi s közgazdasági kérdésekkel kapcsolatos esetekben árdragító visszaélés vétségének megállapítása mellett is a Kúrián a nyilvános szóbeli tárgyalás intézményesen biztosíttassék.

Dr. Szabó Elemér.

A külföldi pénzérték (valuta-) követelések behajtása.

I. «Sok utolsóból lesznek elsőek.» Az új testamentum ezen igéi jutnak eszünkbe, midőn arra a sajátságos hatásra gondolunk, amit a háború és forradalmak nyomán kialakult gazdasági viszonyok egyes jogszabályainkra gyakoroltak.

Törvényszakaszok, melyeknek a békében úgyszólván alig volt jelentőségük és így a judikatura eseteiben is ritkán szerepelnek, most elsőrangú fontosságra tettek szert.

A békeszerződés intézkedései, a háborús adósságok, az utód-államokkal való élénk közgazdasági összeköttetés, a magyar koronaérték külföldi paritásának állandó ingadozása stb. napjainkban nagy valutaforgalmat idéznek elő és mindennapi, sőt sok esetben existentialis kérdéssé tették például a KT. 326. §-nak magyarázatát.

A pénz- és a kereskedelmi piacon állandóan valutákról, valutartozásokról hallunk, anélkül, hogy sokan tisztában volnának azzal, hogy tulajdonképpen mi is az a valuta.

A valuta szó olasz szó, a latin valere igéből ered és etymologice érvényességet jelent. Többféle értelemben használják: eleinte értették alatta az érméknek a súly- és finomsági tartalom szempontjából való kellő minőségét, jelenleg pedig magát a törvényes fizetési eszközt és végül azt az anyagot (nemesfém), melyből a törvényes fizetési eszköz készül. (I. 1892: XVII. tcikk 1. §-a: «az ausztriai érték helyébe az aranyérték lép.»)

A pénz politikájának alább még részletesebben érintendő elmélete pedig valutáris pénznek azt a pénzt tekinti, melynek el-

fogadását az állam az ő apocentrikus (tőle eredő) fizetéseinél kikényszeríti.

Mindebből látható, hogy a forgalomban nem helyesen használják a valuta kifejezést. Valuta alatt a külföldi pénznemeket (Geldsorten), jelesül a dollárt, a márkát, lirát stb. értik. Vagyis éppen azokat a pénznemeket, melyek nálunk nem valuták, mert nem törvényes fizetési eszközök. Viszont midőn valutáról beszélnek, egyáltalán nem gondolnak a magyar koronára, amely pedig hazánkban egyedül és kizárólag valuta. Ha tehát külföldi pénznemről van szó, jogászilag akkor beszélünk precízen, ha a valuta szó mellett a «külföldi» jelzőt is használjuk.

Visszatérve a KT. 326. §-ra, felmerül elsősorban az a kérdés, hogy mivel indokolható ezen §. második bekezdésében foglalt szabály, mely szerint külföldi pénznem tartozás kikötése esetén is országos pénznemben, ami alatt a valutákat kell érteni, történik a fizetés. Erre a kérdésre ugyancsak a valutáris pénz elmélete adja meg a választ. Az, hogy egy pénznem valutáris-e vagy sem, a pénz funkcionális beosztásának és ezen beosztás szabályozásának az eredménye. Ennek a beosztásnak pedig a legfőbb alapja az, hogy a fizetések kizárólag magánosok között történnek-e, avagy pedig az államnak is van-e szerepe akár, mint fizető, akár mint a fizetést elfogadó félnek? A magánosok közti fizetések az elmélet műnyelvén paracentrikusoknak, viszont amelyekben az államnak is szerepe van centrikus fizetéseknek neveztetnek. A centrikus fizetések megint kétfélék, ha az állam fizető, akkor apocentrikus, ha pedig az állam elfogadó, akkor epicentrikus fizetésekről beszélünk.

A pénz elméletének egyik legkiválóbb művelője, Georg Friedrich Knapp valutáris pénznek azt a pénzt tekinti, melynek elfogadását az állam a tőle eredő (apocentrikus) fizetéseknél kikényszerítheti. (Staatliche Theorie des Geldes 2. Aufl. 95.) Szerinte tehát a valuta kérdése lényegében nem jogkérdés, hanem politikai, illetve hatalmi kérdés. Jogszabályok alkotásánál elegendő u. i. az állam akarata, ellenben egy pénznemnek valutává való előléptetésére ez nem elég, hanem kell, hogy meglegyen az államnak az elfogadás kikényszerítéséhez szükséges ereje is. A hatalmi tényt követi azután a jogi szabályozás.

Ezen elmélet igen érdekes gyakorlati beigazolást nyert hazánk aligmúlt történetében. A kömmün u. i. az ú. n. fehérpénzt valutáris pénznek akarta megtenni, de akaratát nem tudta keresztülvinni, mert köztudomás szerint fizeteskép igen gyakran a hatalmon lévőkötől is követelték az osztrák-magyar bank jegyeit, amit kénytelennek voltak meg is adni. Vagyis az apocentrikus fizetéseiknél nem tudták a fehérpénz elfogadását kikényszeríteni, nem is lett az sohasem valuta, bár a jogi szabályozása a legszigorúbb volt (forradalmi törvényszék).

Ha azonban az államnak sikerült egy pénznemet valutának megtenni, akkor ennek a pénzügyin kívül érdekes jogi következménye is van, ami az állam bírói felségjogából folyik. «Als Gerichtsherr kann der Staat nicht verlangen, dass bei lytrischen* Verpflichtungen unter Privaten der Schuldner etwas anderes leiste, als was der Staat selber leistet, wenn er Schuldner ist.» (Knapp: i. m. 100 old.) Mert ha ezt nem tenné úgy maga törne pálcát saját pénzügyi politikája felett. Vita esetén tehát az állam lévén a döntő bíró, minden paracentrikus pénztartozás, vagyis amely magánosok között teljesítendő végeredményben a valutáris pénzben fizetendő.

Ezzel a pénzügyi elmélettel magyarázható meg a KT. idézett jogszabálya, amely szerint minden külföldi pénznemben kifejezett tartozás a valutáris pénzzel kiegyenlíthető.

II. A szerződési szabadság elve, amely honorálni kívánja a feleknek külföldi pénznem valóságban történő teljesítéséhez fűződő érdekét, hozta aztán magával, hogy világos törvényintézkedések engedik meg az effektivitás kikötését, vagyis a valutáris pénzzel való teljesítés kizárását. Az Optk. 987., Kt. 326., Mt. 37. §-aiban foglalt jogszabályokat szinte hangsúlyozottan húzza alá a kötelező koronaértékszámításról szóló 1899: XXXVI. tc. 18. §-a, mely az 1900 január 1. napja után keletkezett jogalaphoz származó oly fizetési kötelezettségekről, amelyek egy meghatározott érmenemben vagy valamely külföldi értékben és pedig valósággal teljesítendőek, kimondja, hogy «valósággal (effektive) ebben a meghatározott érmenemben vagy külföldi értékben teljesítendőek».

* lytrisch = pénz szolgáltatására irányuló.

Lássuk azonban, hogyan szerez érvényt a törvényhozás a most idézett jogszabályokban foglalt kategórikus imperativusoknak: minő úton, módon segíti a hitelezőt ahhoz, hogy a külföldi valuta valósággal a birtokába jusson?

Itt közbevetőleg meg kell említenünk, hogy az ügyleteknek ama nagy csoportjára nézve, amelyből a legtöbb külföldi valutakövetelés keletkezik, t. i. a tőzsdén jegyzett pénznemekre és külföldi követelésekre a tőzsdén létrejött, valamint a tőzsdei szokásokra való hivatkozással kötött ügyletek tekintetében a budapesti árú- és értéktőzsde szokásai egészen speciális szabályt állítanak fel. T. i. akár a külföldi pénznem (Szokások 9. §.), akár a külföldi kifizetés (Szokások 22. §.) nemszállítása esetén kizárják a teljesítéshez való igényt, sőt tekintve, hogy az új szokások csak a prompt ügyletekre terjednek ki, a határidős ügyletekre pedig a régi értéküzleti szokások vannak alkalmazásban, a tőzsdetanács 594/1922. Tsz. 40. sorsz. a közzétett hirdetményével szükségesnek találta a határidős ügyletekre vonatkozó szokásokat is olyképp módosítani, hogy nem teljesítés esetén a szerződéshez hű fél a teljesítést határidős ügylet esetén sem követelheti.

Ámde mindazokra a külföldi valuta- és deviza-ügyletekre, amelyekre a tőzsdei szokások nem terjednek ki, valamint azon jogügyletekre, amelyeknél az ellenszolgáltatás effektív külföldi valutában kötött ki, áll az a szabály, hogy a hitelező a külföldi valutát valóságban követelheti.

Bíróságaink meg is ítélik és a végrehajtást is elrendelik a külföldi valutakövetelés erejéig, csak hogy a behajtást megakasztja és lehetetlenné teszi a végrehajtási törvényünk hiányos és elavult intézkedése.

Külföldi valutakövetelés erejéig elrendelt végrehajtásra u. i. azok a jogszabályok az irányadók, melyek alkalmazandók, ha a végrehajtásnak tárgyát meghatározott nemű vagy fajú ingóságok bizonyos mennyiségének átadása képezi. (Végr. törv. 214. §.) Már pedig, ha a végrehajtást szenvedő birtokában ezen ingók (külföldi valuta) nem találhatók, akkor a 217. §. értelmében az ideiglenes, majd a végleges egyenérték erejéig vezethető biztosítási, illetve kielégítési végrehajtásnak van helye.

Az egyenérték pedig természetesen mindig magyar koronában lesz megállapítva és ez a magyar koronakövetelés lesz irányadó a további végrehajtási lépések során is, olyannyira, hogy ha későbbi fizetés, árverési vételárfelosztás stb. következtében eme konvertált magyar koronakövetelés kiegyenlítést nyer, úgy megszűnik a hitelező külföldi valutakövetelése is, bármilyen árfolyamon jegyzik is a megszűnés napján az illető külföldi valutát.

Természetesen sokkal helyesebb volna arra az álláspontra helyezkedni, hogy a Végr. törv. 215. §-ban szabályozott konverzió csak alakí, eljárás jogszabály, amely a jogerős bírói ítélettel megállapított követelés tartalmát nem érintheti, ámde ennek a felfogásnak nem ad helyt a kir. Kúria, amely egy legutóbb hozott döntésében elvi jelentőséggel mondotta ki, hogy: «Helyes a fellebbezési bíróságnak az a jogi álláspontja, hogy a felperesnek a perbeli motor szolgáltatására irányuló követelése a végrehajtási törvény 217. §-ban szabályozott eljárással készpénzköveteléssé változott át, amely után a késedelmi kamaton felül kártérítés az adós hibáján kívül nem követelhető. Nem változtat ezen az a körülmény, hogy alperes előbb természetbeni szolgáltatásra volt kötelezve, mert a kötelemnek jelzett átváltozása a Végrehajtási törvény 217. §-nak rendelkezéséből következik, amely törvény e tekintetben anyagi jogra vonatkozó intézkedést tartalmaz. Ezáltal az adós kedvezőbb, a hitelező pedig hátrányosabb helyzetbe nem kerül, mert a megállapított pénzbeli egyenérték arra van hivatva, hogy a természetbeni szolgáltatást helyettesítse.» (P. II. 1950/1921. sz. Mjogi Dtár 1922. évf. 22. eset.)

A Kúria nézetét azonban nem osztjuk.

A pénzbeli egyenérték u. i. csak akkor tudná helyettesíteni a természetbeni szolgáltatást, ha annak a megállapítása olyan tőzsdei árfolyamok alapján történne, amelyeken a külföldi valutát fedezni lehetséges, illetve ha végrehajthatónak volna egy fix időpontja, amikor a végrehajtást szenvedő birtokában fel nem talált külföldi valutákat beszerezhetné. A Végr. t. 217. §-a azonban, amely a szóbanforgó természetű végrehajtást több fázisra szakítja, a végrehajthatót a fedezés szempontjából teljesen bizonytalan helyzetbe sodorja. Bizonytalan u. i. elsősorban az, hogy tulajdonképpen melyik az irányadó időpont az érték megállapítására, tehát mikor fedezze magát a végrehajtható akár valóságban,

akár fiktíve. Hisz' tisztára a véletlentől függ, hogy mikor és mikorra tüzetik ki a 217. §-harmadik bekezdésében említett tárgyalás; továbbá ezen a tárgyaláson a bíró természetesen csak az előző nap tőzsdei árfolyamait tarthatja szem előtt és ha a végrehajtható már el is fogadná az elsőfokú döntést, akkor is csak a tárgyalást követő legközelebbi tőzsdei napon szerezhetné be a külföldi valutákat. Felesleges arra rámutatnom, hogy különösen manapság minő különbözések állhatnak elő két-három tőzsdenapi árfolyamok között. Mindezek felül a törvény az egyenértéket megállapító végzés ellen kétfokú felfolyamodást enged. Ha tehát a jogerőt várná be a hitelező, akkor meg ép a legnagyobb árfolyammeglepetéseknek volna kitéve.

Ezidőszerint tehát a jogi helyzet az, hogy Magyarországon külföldi valutát effektíve behajtani nem lehet. Hiába engedik meg anyagi törvényeink az effektivitás kikötését, hiába ismeri el a Kúria polgári jogegységi tanácsának 23. sz. döntvénye, hogy jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének külföldi értékben (valutában) kifejezett pénzkövetelés erejéig helye van, a hitelező csak úgy tud a külföldi valuta tényleges birtokába jutni, ha azt nem hajtja be, hanem várja, míg az adós önként fizet, mert ellenkező esetben külföldi valutakövetelése a Végr. t. 217. §-a következtében könyörtelenül magyar koronaköveteléssé alakul át.

Szerény nézetünk szerint ezen a törvényi akadályon segíteni kell, mert közgazdasági viszonyaink a legutóbbi évek folyamán erős átalakuláson mentek keresztül és bizony sok esetben a hitelezőnek valóságos létérdeke, hogy a külföldi valutakövetelését a valóságban kapja meg. A Végr. törv. 217. §-a novelláris úton volna tehát módosítandó olyképp, hogy a végrehajtható külföldi valutakövetelése a koronaegyenérték megállapítása dacára változatlanul fennálljon, avagy pedig neki joga legyen az eredménytelen foglalást követő napon a külföldi valutát a tőzsdén megvenni és a beszerzési vételárát, illetve, ami ezzel lényegében egy: az aznapi tőzsdei árfolyamot követelni és a végrehajtási lépéseket ezen összeg erejéig folytatni.

Az első esetben változatlanul fennállna a hiteles külföldi valutakövetelése egészen a kiegyenlítésig, az utóbbi esetben pedig rajta semmiféle sérelem nem esnék, mert a saját akaratából a maga választotta időpontban konvertálódott követelése magyar korona követeléssé.

Iff. dr. Nagy Dezső.

Szemle.

— **Rendtörvény** voltaképp pleonazmus, mert minden törvény rendet kíván teremteni és minden rend feltételezi a törvény uralmát. Így tehát minden újabb rendtörvény hallgatag beismerése annak, hogy elődje kudarcot vallott. Amint-hogy nem is vallhatott egyebet, hisz papírnorma sohasem pótolhatja a norma által feltételezett erkölcsi erőket, ha azok a valóságban hiányzanak. Csudálatos, hogy senki sem veszi észre a kitűzött feladat megoldhatatlanságát: kivételes szabályokkal biztosítani a normális állapot helyreállítását. Senki sem veszi észre, hogy a normális állapot helyreállításának első feltétele a jogrend ama lélektani tényezőinek helyreállítása, amelyek a hagyományosan stabil jogrendből fakadtak. Ez pedig egyet jelent a kivételes jogszabályoknak kivétel nélküli kiküszöbölésével.

Legalább is nem célszerű azok szaporítása. Ha az igazságszolgáltatás «egyszerűsítése», amelyről készséggel elismerjük, hogy a kényszer szülte, a reform tetszetős köntösében jelentkezik is, azért nem kevésbé destrukciója azoknak a normális perjogi szabályoknak, amelyeket sokszázados tapasztalat fejlesztett joggá. Így az uzsorabírói eljárás «egyszerűsítésében» foglalt rendelkezés, amely megengedi, hogy a Kúria a semmisségi panaszt elutasító határozatát *blanket-tával* indokolja, nem egészen vág össze a bíró lélektanára alapított indokolási kötelességgel. Ha a nevetséges árdrágítási ügyek halmazában merül el a Kúria, úgy ennek orvossága bizonyosan nem perjogi garanciák «kivételes» felfüggesztésében rejlik. Ily kivételes szabályból esetleg kifejlődhet az a «normális» meggyőződés is, hogy az indokolás voltaképp csak felesleges formáság és alig hihető, hogy a bírói

meggyőződés előmozdítaná az igazságszolgáltatás normális menetébe vetett hit helyreállítását.

Ama komoly aggályokat, amelyek a törvényhozási reformok ellen a kivételesség stabilizálása miatt felmerülnek, jótékonyan enyhíti a derű, amely egy néhány nap előtt lefolyt bírósági incidensből mosolyog felénk. Az incidens csupán egy védői mosoly volt, amely ellen a kir. ügyész «kivételes» szokásjogon alapuló rendfenntartási auctoritással tiltakozott. A védő helyesen a Bp.-ra hivatkozott, amely a védelem jogait ily irányban nem korlátozza, mintahogy már régebben egy polgári ügy tárgyalásán az ügyvéd azzal háritotta el az ellenfélnek ugyanebből az okból származó tiltakozását, hogy a féltől nyert meghatalmazásban foglalt utasításnak megfelelően mosolygott. Ezúttal a mosoly spontán volt és a tárgyalási elnök bölcsességét dicséri az a passzivitás, amely voltaképp hallgatag beismerést rejt magában, hogy az arcizmok mozgását a perjog nem akadályozhatja, ha e mozgást az ügyészi beszéd reflexe váltja ki. Alapjában véve az ily mosoly mégis szomorú tünete az igazságszolgáltatásnak, amely gyakran inkább sirásra, mint mosolygásra adna okot.

— **Viszonosság.** A cseh megszállás alatt levő Magyarországon, amelyen jelenleg a cseh köztársaság gyakorolja a jogszolgáltatást, egyik hagyatéki ügyemben, amidőn a jogerős bírói ítélet alapján a Csonka-Magyarország területén lakó ügyfeleim részére a hagyaték átadását kértem, helyettesem közlése szerint a bíróság ez ügyben a következő elsőfokú végzést hozta:

Az eljárást hivatalból felfüggeszti, mert magyar állampolgárokról van szó s egy bizalmas rendeletre való hivatkozással kimondotta, hogy míg a két ország között egyezmény nincs, addig magyar állampolgár Csehszlovákiában örökösödési igényt nem érvényesíthet.

Ez ideig nem állott módomban kézhez kapni a szóbanforgó végzés hivatalos szövegét, úgy, hogy következtetéseimet annak fenntartása mellett teszem meg, hogy a jelzett végzés csakugyan ekként hozatott is meg.

Sok megjegyzést ehhez a határozathoz felesleges is tenni, ez a határozat beszél önmaga helyett s azt, a magasabb (!) jogelvet juttatja kifejezésre, amelyet jogászember egyedül a vae victis fikciójával — magyarázhat meg.

Amikor tehát a csehszlovák köztársaság eme magas erkölcsi jogelvét tudomásul kényszerülünk venni, akkor, úgy vélem joggal utalunk a Pp. 46. §-ában lefektetett jogelv analógiájára, amely felállítja, nem ugyan ily esetekre gondolva, a megtorlásos illetékesség elvét, amely megtorlásos illetékesség logikai következtetése csak az lehet, hogy ha Csehszlovákiában törvényen kívüli a magyar állampolgár, akkor ezt a nemes jogelvet a mi bíróságaink is érvényesítsék.

Akkor, amikor a cseh köztársasággal szemben a magyar bíróságok, sokszor talán fájó érzéssel kénytelenek existenciákat tönkretenni, amikor egy-egy csehszlovák hitelezőnek szokol követelését, a jog és igazság sziklaszilárd alapzatán állva, megítélt, úgy a perrendtartásunk 46. §-ának analógiájára minden alap megvan arra, hogy bíróságaink, ilyen körülmények között csehszlovák alattvalóknak magyar állampolgárok elleni ügyeiben hasonlóképen felfüggeszsek az eljárást.

Amikor a nemzetközi jognak s magának az emberiség egyetemének egyik lényeges pillérét képezi az, hogy minden ember, állampolgárságra való tekintet nélkül, a megszabott korlátok között jogsegélyben részesüljön, akkor az az állam, amelyik ezt az elvet egyszerűen felrugja, annak az államnak a polgára nem igényelheti, hogy a kultúrember eme előnyeiben részesüljön.

Ezt az elvet, feltételezve természetesen, hogy a szóbanforgó végzés csakugyan a csehszlovák jogszolgáltatás ezirányú alapelvét képezi, bíróságainknak nemcsak joga, de kötelessége is követni.

V. M.

— **A fellebbezési bíróság illetékességének a feloldás utáni megváltozása.** Az esztergomi kir. járásbíróság előtt indított perben — minthogy a komáromi kir. törvényszék, mint különben illetékes felsőbíróság székhelye ellenséges megszállás alá került — a győri kir. törvényszék jelöltetett ki illetékes fellebbezési bíróságnak és meg is hozta a másodbírói ítéletet. Ezt az ítéletet fel kellett oldani. Mivel azonban a 34.500/1920.

I. M. sz. rendelet folytán időközben a pestvidéki kir. törvényszék lett az esztergomi kir. járásbíróságnak a felsőbírósága, a feloldás folytán szükségessé vált további tárgyalásra és ítélethozatalra a pestvidéki kir. törvényszék utasított. (Kúria Psz. 1247/1921.)

— **Közösség megszüntetése.** A pénz értékének leromlása és ingadozása egymagában nem szolgálhat akadályul az ingókra vonatkozó közösségnek árverés útján megszüntetésére: mert köztudomású, hogy az egyes vagyontárgyak értéke a forgalomban a pénz jelenlegi értékéhez igazodott s ennek romlásával arányosan emelkedett és így az árverés előre láthatólag olyan vételárt fog eredményezni, mely az eladandó ingóságok ezidő szerinti valóságos értékének megfelel. (Kúria P. I. 121/1922.)

— **Részvény-opció és új kibocsátás.** Alperes bizonyos határidő alatt tartozott bizonyos, meghatározott számú részvényeket felperesnek, az ő kívánságára eladni. A szerződés szerint e határidő végnapjáig alperes gyakorolja az összes részvényesi jogokat és húzza az osztalékot. Új kibocsátás eshetőségéről nem volt szó. Időközben új részvények bocsátatván ki, alperes tetszésétől függött a régi részvények birtokától függő elővételi jogot gyakorolni vagy nem gyakorolni. Ő az elővételi jogot gyakorolta s az új részvényeket a felperesnek átengedni nem tartozik; hanem eleget tett szerződéses kötelezettségének azzal, hogy a szerződésileg meghatározott számú régi részvényeket a jelentkező felperesnek, a szerződéses árban eladta. (Kúria P. IV. 359/1922.)

— **Budapesti r.-t. pozsonyi fióközletével kötött ügyletből származó tartozás.** A budapesti r.-t. pozsonyi fióktelepe nem önálló jogalany. Az utóbbival ügyletet kötő fél a budapesti részvénytársasággal került jogviszonyba, pénzbeli tartozását a KT. 324. §-a alapján r.-t. budapesti pénztáránál fizetheti, s a budapesti r.-t. ellen ez ügyletből kifolyólag perrel felléphet. Közömbös, hogy a könyvkivonatot a pozsonyi fiók állította ki. De ha az adós Pozsonyban fizetett volna — tekintve, hogy az a pénz nem, amelyben a hitelezési ügylet kötött (magyar korona) ott már nincs forgalomban — csak annyi cseh koronát tartozott volna fizetni, amennyi a magyar koronatarthatásnak a lejáratkori árfolyam szerint megfelelt. A trianoni békeszerződés itt nem nyerhet alkalmazást: mert mindkét fél magyar állampolgár. (Kúria IV. 5994/1921.)

— **A vagyonváltság-zárolás veszélye.** Felperes az alperes banktól szénét vásárolt és kikötés alapján, utólag elszámolandó vételárelőleget fizetett, melyet a bank a felperes javára vezetett folyószámlán kezelt. A 10.598/1920. M. E. és 6583/1920. P. M. sz. rendeletek szerint a pénzüzeteknél és bankügyletekkel foglalkozó cégeknek elhelyezett betétek, folyószámlakövetelések és természetben elkülönített készpénzletek 1920 dec. 19-iki állag szerinti 20%-a zárolás alá esett. Ámde a szóbanforgó előleg a befizetéssel az alperes tulajdonába ment át és nem minősíthető a felperes készpénzvagyonához tartozó betétnek. Ha tehát mégis zárolás alá került, az ebből eredő kárt az alperesnek kell viselnie. (Kúria P. IV. 6087/1921.)

— **Biztosítási szerződésben előírt óvintézkedés elmulasztása.** A betörés elleni biztosítási szerződés szerint a biztosított tartozott az üzlethelyiség utcai ajtaját 14 nap alatt riasztó csengővel felszereltetni; és a szerződés érvényességéhez kikötöttet, hogy a benne foglalt biztonsági intézkedések pontosan betartassanak. Felperes három hónap alatt sem tett e kötelezettségnek eleget. A betörés épen az utcai ajtón át történt; és a szakértők véleménye szerint a riasztó csengő alkalmazása a betörést megghusította volna; a csengő felszerelése tehát a biztosítás elvállalására lényeges befolyással bíró körülmény volt. Minthogy a keresk. törv. 472. §-a szerint a törvény által nem szabályozott ebben a kérdésben a felek szabadon szerződhetnek, a biztosító kártérítéssel nem tartozik; és nem hivatkozhatik a felperes arra, hogy a csengő nem volt beszerezhető: ha a beszerzés lehetetlenségéről az alperest nem értesítette. (Kúria IV. 5812/1921.) — Ellenben a biztosított terhére az okból, mert az ajánlatba — kérdés nélkül — fel nem vétette, hogy üzletének vasredőnyös ajtaja felett felülvilágító ablak is van, a közlési kötelesség megsértése fel nem róható. És nem indokolja a keresk. törv. 477. §. 2. bek. alkalmazását az a körülmény, hogy a biztosított a felülvilágító ablakon — felhívás és kikötés nélkül — vasrácsot nem alkalmazott. (Kúria IV. 5962/1921.)

— **A keresk. törv. 347. §-ához.** A vevőnek nemcsak joga, hanem egyszersmind kötelessége a KT. 347. §-a értelmében a romlásnak kitett árut eladni, ha a halasztás veszéllyel jár. Ez már a KT. 271. §-ának rendelkezéséből is következik, melynek értelmében a vevő az általa rendelkezésre bocsátott áru tekintetében is az eladó érdekeit szem előtt tartva, a rendes kereskedő gondosságával tartozik eljárni és az eladó érdekeinek a rendes kereskedő gondossága által megkövetelt ezen megóvása iránti kötelesség keretében tartozik az is, hogy a vevő a különben épségben megőrzendő árut, ha az romlásnak van kitéve s a halasztás veszéllyel jár, az eladó nagyobb károsodásának elhárítása végett a KT. 347. §-a szerint eladja. Azonban az eladásnak ép úgy, mint a megőrzésnek elmulasztása nem vonja maga után a vevőre nézve, az áru hiányosságából eredő jogai elvesztését, hanem csupán kártérítésre kötelez. (Kúria P. IV. 4761/1921.)

— **Egységes ügylet fogalma. Elállás egy másik ügylet nem teljesítése miatt.** Egységes, oszthatatlan ügyletről csak akkor lehet szó, ha a különböző időben teljesítendő két vagy több szolgáltatás úgy kapcsolódik össze egy egésszé, hogy az egyes szolgáltatások az egész szolgáltatásnak csak hányados megjelenései. Ha ellenben az egyes szolgáltatások nemcsak mennyiségileg, hanem egyszersmind minőségileg is különböznek: akkor eltérő szerződési megállapodás hiányában, vagy amennyiben az ügylet természetéből más nem következik, az egyes szolgáltatások önálló, egymástól független kötelek tárgyai. Ennélfogva, az egyszerre, de különböző fajú árúkra, nevezetesen egy vagon épületfára és egy vagon barakkdeszkára nézve más-más egységár mellett és különböző teljesítési idővel létrejött vételi ügylet nem oszthatatlan. Ebből pedig következik, hogy pusztán azért, mert felperes az egy vagon épületfát át nem vette és azt alperesnek rendelkezésére bocsátotta; alperes a barakk-deszka szállítására vonatkozó ügylettől nem volt jogosítva elállani.

— **Közszerzeménnyel való lemondás vételeme.** A végrendeletből megállapítható, hogy örökhagyó az ott felsorolt vagyontárgyakat egészen sajátjának tartotta s ennek feltételezése mellett tette meg az örökösödést szabályozó rendelkezéseit; az örökösödés tehát az ő akaratának megfelelően csak akkor valósulhatott meg, ha csorbítatlanul és a maga egészében jött tekintetbe mindaz a vagyon, amelyről ő mint sajátjáról végrendekezett; és így a végrendekezés tárgyát tevő vagyonállaga és az abban való örökösödés oly szervi kapcsolatban és szoros összeköttetésben áll, hogy a kettő csak egységesen és együttesen állhat meg. A házastárs tehát, aki mint egyik végrendeleti örökös a végrendelet érvényességét elismerte és annak az alapján kívánt örökösödni, ezzel elismerte azt is, hogy az örökhagyó a végrendekezés tárgyát tevő vagyonról, mint sajátjáról, joghatályosan rendelkezhetett. Ebből következik, hogy ő erre a vagyonra a többi kedvezményezett szemben közszerzeményi igényt sikerrel nem érvényesíthet: mert az igény megakadályozná az általa elfogadott végrendeletben szabályozott örökösödés megvalósulását. (Kúria I. 352/1922.)

— **Szavatosság a külföldi pénz valódiságáért.** Külföldi bankjegyet vagy államjegyet eladó, bár jóhiszemű, fél annak valódiságáért, ellenkező kikötés hiányában felelős. Ffzel szemben a kereskedők nem létesíthetnek oly szokást, amely — jegyzék nélkül eladás esetében — őket a törvényes felelősség alól, a vevő hozzájárulása nélkül mentesíti. (Kúria IV. 2183/1922.)

— **A Jogállam szerkesztőségébe dr. Gaár Vilmos kir. kúriai bír., mint társszerkesztő belépett és dr. Gyomai Zsigmond ügyvéddel együtt fogja a lapot ezentúl szerkeszteni.** A nov.-dec. kettősfüzet tartalma: Schuster Rudolf: Az akkedditiva. — Almási Antal: A pénzelértéktelenedés befolyása a pénzáadás kötelezettségeire. — Staud Miklós: Az izgatásról. — Új polgári tanács a kir. Kúrián. — A gazdasági lehetetlenülés. — A polgári perrendtartás módosítása. — A vevő jogainak átruházhatósága. — A kétoldalú turpitudó. — Büntetés és nevelés. — A szaklapok válsága.

Főútvonalon berendezett irodahelyiségekkel és telefonnal rendelkező fiatal fővárosi ügyvéd társulna bármely alakban, esetleg összes ügyek elszámolás mellett át vételével, de csakis széles körű klientelával és összeköttetésekkel rendelkező fővárosi kollégával, aki irodájával bármely okból nem foglalkozhat intenzíve, vagy akinek nincs megfelelő helyisége, illetve helyiséget más célokra tudna felhasználni. Ajánlatok «előnyös társulás» jellegével a kiadói hivatalba kéretnek.

16470

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Cím- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4800 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bír.,

a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának
főnöke

által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 216. — K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 250. — K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kitűnő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térfi)	K 360.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tez.	« 72.—
Egységes bírói és ügyvédi vizgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 96.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 120.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tez.	« 240.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 72.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 144.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tez. (Nyári)	« 336.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 72.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 144.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tez. életbeléptetéséről	« 96.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 168.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 96.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 288.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 216.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése esetén esz-közöltetik. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára negyedévre 220 korona
Döntvénytár nélkül negyedévre 160 korona

Egyes szám ára 45 korona
Döntvénytár nélkül 35 korona

TARTALOM. A Jogt. Közl. ankétja az ügyvédség jövőjéről. (Bevezető sorok.) — I. Dr. Pap József a budapesti ügyvédi kamara elnöke, egyet. ny. rk. tanár: Az ügyvédség jövője. — Dr. Fodor Armin kir. kúriai bír. A polgári perrendtartás módosítása. — Dr. Meszlény Artúr egyetemi m.-tanár, budapesti ügyvéd: Földbirtokreform és magánjog. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XV. k. 12. iv. — Közigazgatási Döntvénytár. XIV. k. 7. iv. — Magánjogi Döntvénytár. XV. k. 12. iv. — Büntetőjogi Döntvénytár. XV. k. 8. iv.

A Jogtudományi Közlöny ankétja az ügyvédség jövőjéről.

A középosztály, helyesebben: a szellemi munkából élő emberek válsága, nem speciális magyar probléma. A leigázott népek mindegyike saját testén érzi annak a mondásnak az igazságát: *primum vivere, deinde philosophari*. Nemesak az országok határai szorultak össze, szűkebbre szorult az a horizont is, amelyet a háború utáni ember — *homo postbellicus* — szeme beláthat. Az élethbiztonság és a kenyér, ez a két jogi érdek, amelynek érintésére a *homo postbellicus* idege még reagál és esetleg munkába állítja védekező szervét: az ügyvédet.

Csak esetleg. Mert nemcsak a háborúnak, hanem a békének nevezett mai állapotnak is irányító eszméje és alapelve világszerte az erőszak. Az ember, mint a legyőzött állam polgára szenved az erőszak súlyát, de mint egyén kedvet kap annak alkalmazására, mert biztatja a siker. Az erőszak és tejtösvérei: a befolyásolás, a megfélemlítés, az összeköttetés, a *homo postbellicus* szemében alkalmasabb eszköz jogok érvényesítésére és védelmére, mint az ügyvéd. A jogtalanság az emberek lelkében élő jogérzetből mindig több és több területet hódít el, a jogtalanság elbirtokolja a jogot.

Ez az ügyvédség speciális problémája. De a magyar ügyvédség nemcsak azt a háborút veszítette el a magyar nemzettel együtt, amelyet a frontokon vívtak és amelynek gonosz békéje elrabolta a magyar ügyvédség munkaterületeit, felduzzasztotta munkáslétszámát, hanem vesztes lett a magyar ügyvédség városi eleme — és ez a túlnyomó rész — abban a másik háborúban, amelyet a falu folytat a várossal szemben.

Ez a magyar ügyvédség speciális problémája.

Ily nagy erők mérkőzésének eredményét sem szó, sem írás meg nem változtathatja. De a magyar ügyvédségnek is kötelessége önmagával szemben, mint az embernek, akit lesújtott a sors, az, amit a francia e szóval fejez ki: *se recueillir*. Magunkba szállani, tisztába jönni önmagunkkal, összegyűjteni erőnket, összeszedni magunkat, mind benne van ebben az egy szóban.

A nyomorgó szellemi munkásság táborában szeretetlenül, jobbról és balról is eltaszítva, szegénylős némaságban húzódik meg a magyar ügyvédség. Nemrég vezető volt az anyagi és szellemi értékek termelésében és fogyasztásában, ma az utolsó sorokban van.

A Jogt. Közl. kötelességének tartotta megtörni azt a csendet, amely az ügyvédi közéletben úrrá lett és amely veszedelmesen hasonlít a halottas szobák csendjéhez. Az ügyvédi közélet hivatalos vezérférfiai és kívülők oly ügyvédek, akiknek a kari politika, vagy az ügyvédség társadalmi szervezeteinek kiépítésénél multjuk van, arra kérte fel, hogy hozzájuk intézett kérdésekre adott feleleteikben tárják fel a magyar ügyvédi kar helyzetét a jogászai nyilvánosság előtt.

Ez az első lépés: tisztázni a helyzetet. A második: egysé-

ges, fegyelmezett munkával megtenni minden lehetőt a helyzet megváltoztatására. A sikerhez szükséges harmadik tényező: az igazságügyi kormány jóakarátú figyelme. Minthogy az állam az ügyvédséget nemcsak mintegy nagymultú és nagyjövőjű foglalkozási osztályt, hanem mint több nagyfontosságú igazságügyi intézmény (közvédelem, szegényvédelem) hordozóját is kell hogy tekintse, nem kételkedünk, hogy már eme pusztulásnak indult két állami intézmény kedvéért is, az igazságügyi kormány jóakarátú figyelemmel fogja kísérni és támogatásban fogja részesíteni azokat a fáradozásokat, amelyek célja a magyar ügyvédi kar megmentése a nyomortól.

M. Z.

Az ügyvédség jövője.

I. Dr. Pap József:

Ha arra a nehéz feladatra vállalkozik valaki, hogy megítélje az ügyvédség jövőjét, úgy az ügyvédség multjából és a jelen állapotból kell kiindulnia.

1861. óta, amidőn a régi magyar törvények vissza lettek állítva a mai napig nagyon tuskés utat járt be a magyar ügyvédség, főleg két nagy bajjal kellett megküzdenie a szokatlan, bátran egészségtelennek mondható túlszűfoltással és azzal, hogy úgy a törvényhozásnál, mint pedig a váltakozó kormányoknál rendszerint nagy volt az ügyvédelles hangulat és áramlat.

Ennek a rovására kell írni azt, hogy több mint 60 éven át semmi gyökeres nagyszabású reform nem történt az ügyvédség anyagi helyzetének javítására.

Az Országbírói Értekezlet határozatai szerint ügyvédek lehetnek nemcsak, akik 1849. előtt tettek ügyvédi vizsgát, nemcsak, akik a Bach-korszak alatt szerezték meg az ügyvédi képesítést, de ügyvédi vizsgára bocsájtattak mindazok, akik a jogi tanfolyamot elvégezték, habár vizsgálatot nem is tettek, ha több évi ügyvédi vagy törvénykezési gyakorlat által a jogban való jártasságukat igazolták. Ennek persze az volt a következménye, hogy, aki valaha jogot hallgatott — pedig Magyarországon ki nem iratkozott be annak idején a jogra — ügyvéddé lett és gyakorlatot folytathatott.

Az így keletkezett túlprodukción nem segített sem az 1874. évi ügyvédi rendtartás azzal, hogy behozta a kötelező jogi doktorátust és a joggyakorlatot három évben állapította meg, sem pedig a későbbi kvalifikációs törvények az 1912: VII. tc. az ügyvédellyel kapcsolatos intézményről, illetve az 1913: LIII. tc. az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról.

Ezen törvények sem emeltek gátat a túlszűfoltás ellen, mert ennek okai nagyrészt kedvezőtlen társadalmi és gazdasági viszonyainkra is vezetendők vissza.

A háborúra való hivatkozással ezen utóbbi minősítési szigorítások közül több elejtetett, sőt az 1921: XXVII. tc. jónak látta megengedni az összes ügyvédi kamarák indokolt tiltakozása ellenére oly nyugalmazott bírónak és kir. ügyészeknek az ügyvédi gyakorlatot, akik ügyvédi oklevéllel nem is rendelkeznek, ha tíz évig mint bírák, illetve mint ügyészek működtek.

Hogy a trianoni béke kegyetlen rendelkezései folytán tömegesen jöttek át Csonka-Magyarországra a megszállott, illetve elszakadt területekről az ügyvédek és az ügyvédi oklevéllel bíró egyéb köztisztviselők, az csak természetes és megérthető, de ép oly természetes és megérthető az is, hogy Csonka-Magyarország a mai gazdasági viszonyok között nem tarthat el 7000 ügyvédet.

Amíg egyrészt a kormány túrte, sőt gyakran favorizálta a

túlnépesedést és beözönlést a karba, addig semmit sem tett oly irányban, hogy az ügyvédségnek új munkaalkalmat teremtett volna, sőt ha ilyen, a dolgok természetes fejlődése folytán önmagától kínálkozik, ezt az ügyvédség igénybe nem veheti, pl. a földbirtokrendező-bíróság előtti eljárás.

Azt tudjuk, hogy a perek nem szaporíthatók, nem is lenne kívánatos ha szaporodnának, hiszen a per társadalmi s gazdasági betegséget jelent.

Nem az a panasza tehát az ügyvédi karnak, hogy nem történt gondoskodás új perekről, de az, hogy a perenkívüli eljárás, a közigazgatási bírósághoz az alsó vagy legalább is a középfokon, szóval oly mezők, amelyek nagy és bő alkalmat nyújthatnak az ügyvédi karnak érvényesülésére — mai napig sem rendezettek, pedig ezen pontokon a közérdek az ügyvédeknek jogos magán érdekével igen könnyen összhangba hozható. Egy két példa elég ékesen beszél!

A földbirtokreformról szóló törvény mobilizálta Magyarországon az összes nagy- és kis birtokokat. Az úrbéri kapcsolat megszüntetése után megindult úrbéri birtokrendezés és a tagosítási eljárás nyomába sem léphet a most tervbe vett nagyarányú birtokreformnak.

Az Országos Földbirtokrendező bíróság, amely a földbirtok helyesebb megosztása kérdéseiben ítélkezik a legmagasabbfokú bíróságaink, a Kúria és a Közigazgatási bíróság minden attribútumával fel van ruházva a szervezet szempontjából. Az előtte folyó eljárásnál hiányoznak azonban azok az alkotmányjogi garanciák, melyek általában a bírósági eljárás számára megkívántatnak s melyek a magyar polgári-, büntető- és közigazgatási bíróság számára törvényileg biztosítva vannak.

Ma már nem vita tárgya, hogy a szóbeliség, a közvetlenség, a nyilvánosság és az ügyvédi képviselőt oly alkotmányjogi garanciák, amelyek nélkül modern bíróság ítélkezése el sem képzelhető.

Az ország ügyvédi kamarái részletes emlékiratokban fejtették ki, hogy azok az érdekek és ellenérdekek, amelyek az OFB. tanácsuléseiben összeütköznek, sok-sok milliókra rúgnak és hogy egyrészt olyan kérdésekről van itt szó, amelyek a földbirtokosoztató későbbi generációt közelebbről érdeklik, másrészt pedig arról, hogy a földnélküliek, de igényjogosultsággal bírók jogos kíváncsiak tényleg teljesítenek. A földbirtokosoztató egyéni érdekei és a jogos szociális érdekek állnak szembe, mint perlekedő felek az OFB. előtt. Ilyen természetű perek elintézése nagy magánjogi tudást, sok élettapasztalatot, bizonyos mértékű gazdasági ismeretet igényel. Semmiesetre sem lenne az OFB. ártalmára, ha ügyvédek képviselhetnék előtte a feleket és szóbelileg megvilágíthatnák az eldöntendő kérdést. S mégis a döntés alapját csupán azon írásbeli anyag képezi, amelyet a helyszínen a tárgyaló bizottságok összeállítottak és a feleknek esetleg még utólag benyújtott írásbeli beadványai.

Több ízben sürgették tehát a Kamarák ezen magas bíróság előtt az ügyvédi képviselőt behozatalát, eddigelé sikertelenül, pedig az 1874. évi ügyvédi rendtartás, a mi alaptörvényünk kimondta, hogy az ügyvéd minden hatóság és bíróság előtt képviselhet feleket.

A lefolyt 50 évben az ügyvédi kamarák a legszorgosabb munkálkodást fejtették ki abban a kérdésben, hogyan lehetne az ügyvédi kar helyzetén segíteni, mindég szem előtt tartva a közérdeket, az igazság követelményeit és a modern peres és perenkívüli eljárási elveket. Az időközileg megtartott jogászgyűlések és ügyvédgyűlések hathatósan támogatták az ügyvédi karnak e tekintetbeni kíváncsalmait.

Az ügyvédi kar egyeteme több ízben adott kifejezést annak, hogy bíróságok és hatóságok előtt hivatásszerűen, avagy díjazásért csak ügyvéd képviselhet feleket s csakis ügyvéd készíthet beadványokat és nyilvánkönyvi bekebelezés alapjául szolgáló magánokiratokat. Ennek dacára a községi jegyzők készítik országszerte a legfontosabb magánjogi szerződéseket, végrendeletek nagyrészt és telekkönyvi ügyeket. Azon nem lehet és nem szabad csodálkozni, hogy a jegyzők kellő jogi ismeretek és gyakorlat híján igen gyakran teljesen elhibázott jogi munkákat készítenek és abból költséges és bizonytalan perek hosszú sorozata támad.

Államjogi szempontból kifogásolható, hogy a községi jegyzőnek, tehát egy közhivatalnoknak meg legyen engedve, hogy magángyakorlatot folytasson és ezért díjakat kapjon azoktól a felektől, akiknek ügyeiben, mint hatóság imperiumot gyakorol.

Ez az inkompatibilitás egy foka, amelytől eltekinteni egyenesen lehetetlen és csak csodálkozni lehet azon, hogy ezen állapotot mai napig tűrték.

Vidéki kartársak hangsúlyozták az 1907. évi Országos Ügyvédgyűlésen, hogy a telekkönyvi beadványoknak 95 %-át községi jegyzők készítik, az ügyvédekre és közjegyzőkre pedig nem esik több mint 5 %.

Ügyvédelles áramlatra a legklasszikusabb példa az, hogy az országgyűlés ép akkor szavazta meg az 1904: XI. törvényt, amely kifejezetten kimondotta, hogy a községi jegyzők ezentúl is folytathatnak magánmunkálatokat, amikor egy kamarai országos értekezlet az igazságügyminiszternél járt ennek a megakadályozása tárgyában.

Egyértelműséggel fejtette ki az ügyvédi kar egyik Országos Ügyvédgyűlésén, de azonkívül is, hogy nem forog fenn indok arra, hogy az állam a saját vagy valamely vállalatának képviselőt s magánjogainak peres vagy perenkívüli érvényesítését s védelmét bürokratikus szervezetbe szorított kinevezett hivatalnokokra bízza, hanem ezen ügyvédi hivatás körébe eső teendők az ügyvédi hivatás természetének megfelelően célszerűbben a független ügyvédi kar tagjaira bízhatók.

Az államnak nézetünk szerint az volna kötelessége, hogy a független szabad ügyvédség erősödését mozgósítsa elő még pedig nemcsak erkölcsi, de anyagi szempontból is, nem pedig az, hogy szaporítsa a bureaukat az ügyvédség terén is, ahol különben is óriási túlprodukció van. Pénzügyileg is jobban járna az állam, ha a különböző köz-ügyvédségeket megszüntetné.

Fájdalom e téren sem történt semmi.

A magyar ügyvédség egyértelműleg kívánatosnak mondotta az utolsó jogászgyűlésen, hogy a bíróságok egyes perenkívüli teendői onnét elvétesse és a kir. közjegyzőkre, illetve az ügyvédekre bízassanak. Ezáltal a bíróságok lényegesen tehermentesítenének, úgy, hogy összes idejüket és erejüket a tulajdonképeni rendeltetésüknek, a vitás peres ügyek elintézésére szentelhetnék.

Így például a bíróságokat mentesíteni lehetne mindazon ténykedésektől, amelyeket az 1894: XV. tc. szerint a hagyatéki bíróság végez, a perre utasító végzés meghozatalának és a hagyatéki zárlat és egyéb biztosítási intézkedések kivételével.

A magánokiratok, közokiratok és váltók megsemmisítése kérdésében a bíróság részére csupán a véghatározat hozatala tartanék fenn, a többi teendők kir. közjegyzőkre és illetve ügyvédekre volnának bízandók.

A csődeljárásban mindazon ellenőrzési teendők, melyeket ma a csődbiztos a tömeggondnokkal szemben kifejt s amelyeket a tömeg-zár alá vétele és leltározása tárgyában végez, nemkülönben a csődfelszámolási tárgyalás körüli teendők ügyvéd-közjegyzőkre bízandók.

A holtta nyilvánítási eljárásnál az előleges bírói szemlénél, a kisajátítási eljárásnál, a kártalanításra vonatkozó egyeztetési eljárásnál közjegyzők és ügyvédek járhatnak el, mint bírósági megbízottak.

Az ügyvédi kar tagjai fel lennének ruházandók egyáltalán mindazon teendőkkel, amelyeket a közjegyzők a ma létező törvények alapján végeznek. Az ügyvédi kar előtt az lebeg, hogy a közjegyzői hatáskör és az ügyvédi hatáskör egyesíthetők. Nem szerzett jogokat akarunk elvenni, amíg egy közjegyző kerületében működik, addig hatásköre semmi tekintetben csorbát nem szenvedhet, ha azonban a közjegyzői állás megüresedik, nem töltenék be újra más közjegyzővel, de az ügyvéd-közjegyzők közt oszlanék meg a munka. Így fokozatosan amalgamizálnának a ma élesen és sokszor egészen igazságtalanul elhatárolt két foglalkozási kör. A külföldön régóta léteznek már hasonló ügykör-beosztások.

E cikk kerete nem engedi meg, hogy a részletkérdésekkel is foglalkozzunk. Célunk csupán az, hogy rámutassunk arra, hogy az ügyvédi kar tudott és tud eszméket termelni, amelyek, ha csak kis mértékben és kis részben is megvalósíthatnának, már is tekintélyes munkaalkalmakat nyújtanának az ügyvédség részére.

A mérvadó köröknek egyszer komolyan és igazán kellene akarni az ügyvédi kérdést megoldani. Mentül inkább halogatják a reformot, annál rosszabb, mert a viszonyok mindig súlyosabbakká lesznek. Erős a hitünk azonban, hogy a reform elől kitérni nem lehet és nem szabad.

Immár 37 éve figyelem meg az ügyvédség fejlődési történetét nemcsak Magyarországon, de a külföldön is. Hosszú tapasztalataimnak az eredménye az, hogy az ügyvédi foglalkozás s illetve az ügyvédség Angolország kivételével rendszerint nem tartozik a dédelgetett és becézett foglalkozások közé. Ez sajnosan így van, ezért azonban nem lehet az ügyvédek felelőssé tenni, ennek mélyreható politikai okai vannak. Az ügyvédség kellő aestimatioja egyenes arányban áll a jognak és az igazságnak a kultuszával. Az állampolgároknak az állammal szemben vannak jogaik és kötelességeik. Mindenki követelheti az államtól, hogy védje meg az ő jogkörét embertársaival szemben és ezenfelül részesítse oltalomban magával az államhatalommal szemben is. Az államnak e célra kétféle tevékenységi köre van: a közigazgatás és az igazságszolgáltatás. Szellemesen és találóan mondja Kohler, hogy a közigazgatás az államnak tevékenysége a jognak korlátain belül, a jogszolgáltatás pedig oly tevékenység, amely tisztán és kizárólag a jognak a szolgálatában áll. A közigazgatási tevékenységnél tekintettel kell lenni ugyanis a célszerűségi szempontokra és az érdekek kielégítésére is, még pedig oly mérvben és addig, amíg ezek a tételes törvény rendelkezéseivel ellentétbe nem kerülnek. A jogszolgáltatásnál azonban nem dominálhatnak más szempontok, mint a jognak az írott jogszabálynak a parancsa és az igazságnak a kívánalmait tekintet nélkül célszerűségi szempontokra és az elérni célzott érdekiegyenlítésekre.

A modern államnak egyik fő feladata előmozdítani a kultúrtörekvéseket, garantálni a jogbiztonságot és a jogegyenlőséget s ezáltal jogrendet teremteni az egész vonalon. Hogy az állam mint jogállam, kultúrállam feladatait teljesíthesse, az állampolgároktól igen sokirányú és különféle természetű követelések teljesítését kívánja, az állampolgárok alá vannak vetve az állam hatalmának. Az államnak, mint legfelsőbb hatalomnak jogában és módjában áll tehát követelni és ha kell kikényszeríteni, hogy a polgárok adják meg az álladalomnak mindazt, ami az ő nézete, felfogása s politikája szerint az állam fenntartásához, fejlesztéséhez, az állam- és kultúrérdekek előmozdításához szükséges vagy célszerűnek mutatkozik. Úgyde különféle időkben a különböző kormányok más és más politikai irányelveket követve és nem ritkán téves mesgyékre is tévedve állami érdeknek tekintik azt, ami lényegileg nem az s nem egyéb, mint a kormány hatalmának alátámasztása és uralmának meghosszabbítása, a célszerűségi szempontok örve alatt pedig gyakran túlságosan hajlékonyá akarják tenni a merev jogszabályokat.

Az állam fogalmilag és rendeltetésénél fogva nagy és széleskörű hatalmi vonatkozásokban áll tehát polgáraihoz. Az államforma ezen szempontból teljesen közömbös, valamiképen az is, hogy parlamentáris kormány uralkodik-e vagy pedig abszolút hatalom.

Mentül hatalmasabb valamely országban az ügyvédi kar, mentül több és nagyobb anyagi és erkölcsi függetlenséggel rendelkezik, mentül elismertebb a köztektélye és társadalmi súlya, annál inkább feltételezhető s annál bizonyosabban várható, hogy a jog és az igazság szabályaira való tekintettel az állampolgárok mentül belterjesebb védelemben fognak részesülni az államnak különféle kívánságaival, különösen pedig azokkal szemben, amelyeket főleg célszerűségi és érdekkielégítési szempontból támasztott. A köztapasztalat azt mutatja, hogy a nyomásra az ellennyomás élénkebben és hatályosabban reagál, de mutatja azt is, hogy oly társadalomban, amely erős és tekintélyes ügyvédséggel rendelkezik, egyáltalán élénkebb a polgárok körében is a jogérzet, mert a tekintetben nagy az ügyvédség nevelő hatása. A politikai nézőpont könnyen érthetővé teszi tehát, hogy a kormányok nem keresik a joggal való konfliktusokat, de ha lehet, ezek elől kitérnek, kiváltképen oly országokban, ahol az állammal, mint impériumot gyakorló közhatalmi tényezővel szemben is meg van szervezve a bírói jogvédelem. Az államok és kormányok pszichológiája az, hogy csak nagysokára s nehezen tudják magukat elhatározni, hogy a közigazgatási tevékenység is kisebb vagy nagyobb mértékben contentiosus bírói oltalomnak legyen alávethető.

A közigazgatási bíróság megszervezése rendszerint az utolsó lépés, amelyre csak akkor kerül a sor, amikor a magánjogi és büntetőbíráskodás már az összes garanciális szempontok figyelembevételével teljesen ki van építve.

Magyarországon is csak 1896-ban honosították meg a közigazgatási bíráskodást, de csakis az utolsó fokban és meglehetősen csonka hatáskörben. Vajjon mikor lesz nálunk közigazgatási bíráskodás az egész vonalon?

A világtörténelemből látjuk, hogy mentől nagyobb volt valahol az állam onnipotenciája, annál rosszabb sora volt ott az ügyvédségnek. I. Napoleon hatalma tetőpontján eltörölte az ügyvédséget. Nagy Frigyes ugyanazt tette, azt hívén, hogy az általa kreált Hof- und Assistensräte és a Justizkommisszáriusok intézménye képes lesz pótolni az ügyvédséget. Az élet azonban hatalmasabb volt ezen két nagy autokratánál, az ügyvédség vissza lett állítva és visszakapta régi hatáskörét. Mert vannak igazságok, amelyeket elnyomni nem lehet. Ilyen alaptétel: hogy a jog eszméje előbb vagy utóbb, de mindenütt diadalmaskodni fog s hogy mindazok az intézmények, amelyek ezen eszme megvalósítására törekednek, tehát az ügyvédség is szintén méltó elismerésben fog részesülni az államhatalom részéről.

Amióta kamarai rendszer létezik, Magyarországon sok történet az ügyvédek erkölcsi emelése szempontjából, de — legyünk teljesen őszinték — semmi anyagi existenciája megalapozására.

A magyar ügyvédi kar mindig hazafias érzésű és önzetlen volt, továbbra is ily szellemben fogja teljesíteni kötelességeit hívén, serényen, lelkesen, sőt fanatizmussal, mert ezzel tartozik a magyar hazának és az igazság eszméjének. Megvirrad még valaha, az bizonyos, de nekünk, a magyar ügyvédségnek folytonosan résen kell lenni, dolgozni kell, elő kell mozdítani a hajnal pirkadását, azon tudatban, hogy ez a kari és honpolgári kötelességünk és hogy ma is áll ezen alaptétel: Vigilantibus jura.

Dr. Pap József.

A polgári perrendtartás módosítása.

Tizenkét év mult el, amióta törvényhozásunk a polgári perrendtartást, Plósz Sándornak kiváló alkotását törvénybe iktatta. Nyolc esztendeje, hogy ez a törvény életben van. Magyar és külföldi szakferfiak elismerték, hogy ez a perjogi alkotás előjár a peres eljárási törvények sorában és előbbre vitte a fejlődést e téren. Ezt az ítéletet polgári perrendtartásunk életbelépte után a gyakorlat megerősítette. Az a szabályozás, amelyet polgári perrendtartásunk tartalmaz, jogi szempontból ma sem szorul változtatásra. Nem a törvény hiánya az, ami szükségessé teszi, hogy polgári perrendtartásunkat módosítsuk, sőt minden módosítás, amely polgári perrendtartásunkat érhetné, azt az aggályt kelti fel, hogy nem haladást, hanem visszafejlődést jelent. Ha ennek dacára igazságügyi kormányunk a kivételes hatalom hatályvesztésével kapcsolatosan polgári perrendtartásunkat novelláris úton módosítani kívánja, erre a körülmények kényszerítik. Ezek a körülmények már a háború alatt szükségessé tették, hogy a kormány a háború esetére szóló kivételes hatalom alapján a polgári perrendtartástól eltérő rendelkezéseket rendeleti úton megállapítson. Így a 3329/1920. M. E. számú rendelet nemcsak az értékhatárokat emelte fel, hanem a törvényszéki egyesbíráskodás megalkotásával fontos újítást is hozott be. A kir. ítélőtábla fellebbezési tanácsának tagjait kivételes hatalom alapján kibocsátott rendelet még 1916. évben ötről háromra szállította le. A kivételes hatalom megszűntével törvényhozási úton gondoskodni kell ezeknek az újításoknak a sorsáról. De itt nem is állhatunk meg. A pénz értékének csökkenése az értékhatárok újabb tetemes feleremelését teszi szükségessé. Gazdasági helyzetünk bizonytalansága minden téren zavarólag hat a jogi viszonyokra, kétségeket támaszt a jogok és kötelezettségek fennállása tekintetében és megnehezíti a feleknek kötelezettségeik teljesítését. Mindezek a körülmények a perek áradatát zúdítják bíróságainkra, amelyek már-már összeroskadnak a munka terhe alatt. Itt tehát segítség kell.

A segítséget általában két területen keresik. Az egyik a bírói szervezet, a másik a peres eljárás területe.

A bírói szervezet tekintetében még a háború előtt nálunk épűgy, mint a külföldön felmerültek egyes kívánságok, amelyek a munkaerővel való takarékoskosságot és a nagyobb egyszerűséget követelték. Elsőfokban tanácsok helyett minél nagyobb mértékben egyesbíráóságokat, a felsőbíráoságnál pedig minél kisebb tanácsokat óhajtottak alkalmazni. Ezek a kívánságok ma a háború és a forradalmak következtében előállott helyzetben különösen Német-Ausztriában és Németországban mind erősebben hangzanak

fel, sőt egyes bíróságoknak eltörléseig mennek. Ily messzemenő módosítások nálunk helytelenek, főlegesen és különösen a mai körülmények között, amikor a lelkeket nyugtalanság tölti el, egyébként is károsak volnának. A magyar bírói szervezet hosszú történeti fejlődésnek természetesen eredménye, állami szervezetünknek egyik legértékesebb része. Bíróságaink tagozatának, külső szervezetének épületét megbolygatni nem szabad. Másképp van ez bíróságaink belső szervezete tekintetében. Az egyesbíráskodás kiterjesztése nem esik e szempont alá. És nem esik e szempont alá az sem, ha a törvényszékek, melyek addig kizárólag társasbírásgok voltak, egyes ügyekben, mint egyesbírásgok járnak el.

A másik terület, amelyen munkamegtakarítást keresnek, a peres eljárás területe. Polgári perrendtartásunk alapelvei: az elsőfokú bíráskodás megosztása egyesbírásgok és társasbírásgok között, kétfokú fellebbezést a fellebbezés és felülvizsgálat formájában, az eljárásban pedig a szóbeliség és közvetlenség elveinek megvalósítása. Mindezekben a kérdésekben az értékhatárok nagy szerepet játszanak. Így pl. a perrendtartásban az az egyesbírásg és társasbírásg ügyek elkülönítő értékhatára 2500 K; — a kétfokú fellebbezéstől rendszere alól kivétel az, hogy 500 K aluli ügyekben a törvényszék mint fellebbezési bíróság ítélete ellen nincs további fellebbezés; — a fellebbezési eljárás szóbelisége alól kivétel az, hogy 100 K értéket meg nem haladó ügyekben a fellebbezést nyilvános előadás alapján intézik el; — a felülvizsgálati eljárásban pedig, ahol a szóbeliséget úgyis csak a feleknek megengedett felszólalási joga alkotja, a kir. ítélőtábla előtt 1000 K-át meg nem haladó ügyekben a felülvizsgálat elintézése nyilvános előadás alapján történik, úgy, hogy itt még ez a felszólalási jog is elesik. Már most ezeknek az értékhatároknak kisebb vagy nagyobb felemelésével kifejezést nyer az, hogy a perrendtartás valamely alapelve mily mértékben érvényesül és milyen mértékben szenved korlátozást. Sőt esetleg valamely értékhatár túlságos felemelésével azt is el lehet érni, hogy valamely a perrendtartásban különben alapvető és rendszeresen keresztülvitt alapelv érvényesülése a legesekélyebbre szorítkozik és így az eljárás a gyakorlatban az eredeti jellegétől eltérő más természetűvé válhatik. Ebből kitűnik az értékhatároknak nagy jelentősége a per-politika szempontjából.

A peres eljárás módosításának súlypontja a törvényjavaslatban ezeknek az értékhatároknak mikénti felemelésében van. A gyorsabb és könnyebb elintézés és ezzel a bíróságok munkaterhének könnyítését a javaslat főképp azzal kívánja elérni, hogy az értékhatárok különböző mértékű felemelésével növeli azoknak az ügyeknek a csoportját, amelyekre nézve egyszerűbb eljárási szabályok vannak és amelyeknél már a perrendtartás is igyekezett a rendesen nagyobb idő- és költségmegtakarítást elérni. Innen van az, hogy a törvényjavaslat különbözőképpen emeli fel az értékhatárokat. A szabály az, hogy a polgári perrendtartásban megállapított értékhatárok kétszázszorosukra emelkednek. Ha tekintetbe vesszük koronáknak értékviszonyát az aranykoronához vagy a külföldi nemes valutákhoz vagy ha figyelembe vesszük a drágasági indexszámokat, ez a kétszázszoros emelés általában nem mondható túlságosnak. Ennél az emelkedési mértéknél azonban kisebb emelések is vannak a javaslatban. Így lényegesen kisebb a járásbírásg előtti kötelező ügyvédi képviseletnek 20,000 K-ra, tehát az eredeti összegnek húszszorosára emelése, amivel a törvényjavaslat kifejezést akar adni annak, hogy az ügyvédi képviselet megkönnyíti a bíróság működését azáltal, hogy az ügyvéd előkészíti és rendezzi a peranyagot. Az általános kétszázszorosnál kisebb emelést találunk továbbá a javaslatban, amikor az ítéletnek fellebbezéstől tekintet nélkül végrehajthatósága szempontjából az elsőfokú bírói ítéletnél megállapított összeget 20,000 K-ra, a fellebbezési bíróság ítéleténél pedig 100,000 K-ra emeli fel, ami a polgári perrendtartásban megállapított összegeknek csak százszorosát teszi ki. De találunk a javaslatban az általános kétszázszoros emelésnél nagyobb mértékű emeléseket is. Így magasabb emelést látunk a hirdetményi közbesítés esetében a hirdetés közzététele tekintetében megállapított összegnek ötszázszorosára, vagyis 100,000 K-ra való felemelésében, ami indokolt abban találja, hogy a hírlapi hirdetés mai igen magas költsége mellett a kisebb értékű ügy ezt a költséget nem bírja el. És legnagyobb az emelés a fellebbezésnek szóbeli tárgyalás nélkül nyilvános előadás alapján elintézése tekintetében megállapí-

tott összegnek 100,000 K-ra, vagyis az eredeti összeg ezerszeresére való felemelésénél, ahol a törvényjavaslat abból indul ki, hogy a törvényszékeket nagymértékben tehermentesíteni kívánja. anélkül, hogy a felek érdekét mélyebben érintené. Erre még alább vissza kívánok térni.

Ezen általános észrevételek után nézzük meg egyenként, hogy melyek azok a lényeges módosítások, amelyeket a törvényjavaslat az elsőfolyamodású, a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásban tesz.

Az elsőfolyamodású bíróságok hatásköre tekintetében a javaslat olyképpen rendelkezik, hogy a *járásbírásg* hatáskörét vagyoni jogi perekben kiterjeszti 500,000 K-ig. A *községi bíróság* hatásköre tekintetében megállapított értékhatárt 10,000 K-ra emeli fel a javaslat. Mivel ezek az emelkedések a perrendtartásban foglalt összegek kétszázszorosát teszik ki, ez tulajdonképpen csak a perrendtartás értékmegállapításához visszatérést jelentene. Fenntartja a javaslat a *törvényszéki egyesbíráskodást* is olyképpen, amint az 1920. év óta megvan, de a jelenleg erre nézve megállapított 500,000 K értékhatárt 3,000,000 K-ra emeli fel. Ennek oka az, hogy az 1920. év óta beállott értékváltozások következtében a tanács elintézése alá tartozó perek száma annyira megnövekedett, hogy ebben az irányban intézkedni kell. Az 1920. évi rendelet a törvényszéki egyesbíró hatásköre tekintetében irányadó összeget a járásbírásg hatáskör értékhatárának tízszeresével állapította meg. Ezzel szemben a törvényjavaslat a járásbírásg értékhatárának csak hatszorosát állapítja meg a törvényszéki egyesbíráskodás értékhatárául. Fenntartja a javaslat a mai jogot abban a tekintetben, hogy a törvényszéki egyesbíró hatáskörébe csakis vagyoni jogi pereket utal, a házassági és más statusperek elintézését azonban a tanácsnak hagyja meg. Mindezekben tehát a törvényjavaslat nem akar lényegileg eltérni a fennálló jogtól, hanem csak számol a változott viszonyokkal.

A törvényszéki egyesbíráskodás már megalkotásakor is némely részről ellenzésre talált. Tagadhatatlanul a gyakorlatban is egyes esetekben okot adott panaszra. A törvényszéki egyesbírák túlterheltsége egyik-másik esetben odavezetett, hogy az egyesbírói eljárás súlypontja a szóbeli tárgyalásról áthelyeződött az előkészítő iratokra, ami semmi esetben nem kívánatos. A visszatérés a polgári perrendtartáshoz abban a tekintetben, hogy a törvényszék minden ügyben mint társasbírásg járjon el, mindezek dacára ma nem lehetséges. Ez a visszatérés vagy azt vonná maga után, hogy a járásbírásg hatáskörét még nagyobb mértékben, a törvényszéki egyesbíró hatáskörének értékhatáráig, tehát 3,000,000 K-ig kellene kiterjeszteni, ami túlterhelné a járásbírásgokat és elvonná ezeket a nagy ügyeket az ítélőtábla fellebbezési hatásköre alól, vagy ha azt nem tennők, a törvényszékeket a maihoz képest nagyobb munkával terhelné meg. holott jelenlegi munkaterhüknek csökkenése szükséges.

Az észlelt bajokon a törvényjavaslat részben olyképp akar segíteni, hogy eltérőleg a ma fennálló jogtól a törvényszéki egyesbíró nem a törvényszéki, hanem a járásbírásg eljárási szabályai szerint jár el. Mivel azonban a perrendtartás szerint a járásbírásg előtt csak a lehetőséghez képest kell jegyzőkönyvvezetőt alkalmazni, a javaslat szerint az egyesbíró előtti tárgyalásnál jegyzőkönyvvezető minden esetben kötelezően kell alkalmazni. A járásbírásg eljárási szabályainak alkalmazása következtében az érdemleges tárgyalást megelőző szakban a törvényszéki egyesbíró előtt az előkészítő iratok váltása efesik. Viszont azonban a javaslat a bírósági eljárásban is általában a mainál nagyobb teret ad az írásbeli előkészítésnek. Kimondja a javaslat, hogy a járásbírásg eljárási eljárásban előkészítő iratok közlése nem kötelező, azonban hozzáteszi, hogy abban az esetben, ha az érdemleges tárgyalást előkészítés hiánya miatt el kell halasztani, a bíróság olyan perben, amelyben az ügyvédi képviselet a törvény szerint kötelező, elrendelheti előkészítő iratok közlését és erre határidőt tűz. Ez kétségtelenül az írásbeliségnek tett engedmény, de ezt jogászörökben ismételtén kívánták. A járásbírásg előtt a jegyzőkönyvvezető alkalmazása nem kötelező és a nehéz gazdasági viszonyok között az igazságügyi igazgatás sok helyen nem tud gondoskodni jegyzőkönyvvezetőről. A bíró tehát maga kénytelen néha rendkívül terjedelmes tárgyalási anyagot jegyzőkönyvbe foglalni. Ez a bíró munkáját megakasztja és megnehezíti. A járásbírásg hatáskörének fokozatos kiterjesztése és a nagy értékű pereknek, pl. valamennyi haszonbérleti pernek ideutalása követ-

keztében a felek illetőleg képviselőik is mindinkább súlyt helyeznek arra, hogy a járásbírói eljárásban is a tényállást maguk foglalják írásba. Még inkább lép előtérbe ez a kívánság, ha a törvényszéki egyebíró is a hozzáutalt nagy perekben a járásbírói eljárás szabályai szerint jár el. Mindezek a körülmények indokolják, hogy a járásbírói eljárásban is korlátozott mértékben írásbeli előkészítésnek lehessen helye.

A törvényszéki tanács előtti eljárásban azonban a törvényjavaslat az előkészítő iratok túltengésének is gátat kíván vetni. Polgári perrendtartásunk szerint az alperesnek a tárgyalási időköz első felében adható előkészítő irata után a felek a tárgyalásig korlátlannul válhatnak további előkészítő iratokkal. Ezek az előkészítő iratok sokszor nagy peresomóvá nőnek fel. Az osztrák perrendtartás legalább annyiban korlátozza a feleket, hogy az előkészítő iratokban jogi fejtegetésekbe ne bocsátkozzanak. A magyar perrendtartás semmiféle korlátot nem ismer és ezzel a felek néha visszaélnek. A túlságosan terjedelmes és nagyszámú előkészítő irat elolvasása a bíróság munkaidejét nagy mértékben veszi igénybe. Ebből az okból a törvényjavaslat kimondja, hogy a felperes keresetlevelén és az alperes első előkészítő iratán felül mindegyik félnek csak egy-egy előkészítő irat közlésének lehetősége áll nyitva, az elnök azonban kivételesen kérelemre több előkészítő irat közlését is megengedheti, ha a szóbeli tárgyalásnak a határon befutása végett szükségesnek látszik.

A törvényszéki tanács elintézése alá tartozó perekben a javaslat a bizonyítás közvetlenségének némi megszorítását is tartalmazza, amikor bizonyításfelvételt kiküldött vagy megkeresett bíró útján tágabb mértékben teszi lehetővé, mint a perrendtartás. Miután ugyanis gyakran előfordul, hogy a tanács elintézése alá tartozó perekben, különösen házassági köteléki perekben rendkívül sok tanút kell kihallgatni, ami a bíróság munkaidejét nagy mértékben veszi igénybe, a törvényjavaslat megengedi, hogy a bíróság a tanúkihallgatást kiküldött vagy megkeresett bíróra bízhatja akkor is, ha a kihallgatandó tanúk nagy száma vagy egyéb körülmény miatt a perbíró előtt kihallgatásuk tetemes idővesztéssel járna.

A fellebbezési bíraskodásban a javaslat részben oly módosításokat tesz, amelyek a kir. törvényszékek, mint fellebbezési bíróságok munkájának csökkenését vonják maguk után, részben pedig oly módosításokat, amelyek mind a kir. törvényszék, mind a kir. ítélőtábla fellebbezési bíraskodásában könnyítéseket fognak előidézni. A törvényszék fellebbezési bíraskodását tehermentesíti első sorban a fellebbezési értékhatárnak felemelése 10,000 K-ára. A polgári perrendtartásban megállapított értékhatárnak kétszázszorosára való felemelése megfelel az értékhatárok felemelésére megállapított általános elvnek. A fél 10,000 K értéket meg nem haladó ügyekben a községi bíróságot és a járásbírói igénybeveszi, további perorvoslatra tehát nincs szükség és az ily csekély értékű per ennek a perorvoslatnak költségeit nem is bírja el. Másodszor pedig a javaslat a törvényszékek fellebbezési bíraskodásának tehermentesítésére igyekszik azzal, hogy 100,000 K értéket meg nem haladó perben a fellebbezést szóbeli tárgyalás nélkül nyilvános előadás alapján rendeli elintézni. A polgári perrendtartás a fellebbezésnek ilyképi elintézését egyes idetartozó külön kérdéseken kívül csak kis pertárgyaknál engedte meg, még pedig a 100 K értéket meg nem haladó perekben. Ennek az egyszerűbb elintézési módnak nagyjából mértékű igénybevétele a törvényszékeket nagymértékben képes tehermentesíteni, anélkül, hogy a felek érdekét érintené vagy az elintézés alaposságát veszélyeztetné. A felek érdekét ez az elintézési mód nem sérti, mert tág korlátok között itt is hozhatnák fel az elsőbíróság előtt nem érvényesített tényeket és bizonyítékokat, csak hogy azokat a fellebbezésben vagy az írásbeli észrevételekben elő kell adniok. Az ügynek alapos elintézését pedig ez az eljárási mód nem veszélyezteti, mert a bíróság olyan esetben, amikor az ügy előadása után az alapos elintézés érdekében szükségesnek tartja, szóbeli tárgyalást tűzhet. Mindezeknél fogva a törvényjavaslat tág körben kívánja ezt az elintézési módot alkalmazni és a polgári perrendtartásban foglalt 100 K értékhatárt 100,000 K-ára, tehát ezerszeresére emeli fel.

A törvényjavaslat tartalmaz továbbá oly rendelkezéseket, amelyek egyaránt kiterjednek a kir. törvényszékekre és a kir. ítélőkére fellebbezési bíraskodására. Ilyen első sorban az a rendelkezés, hogy a fellebbezésnek szóbeli tárgyalás alapján való elintézése

esetében is nem a felek, hanem a bíróságnak az elnöktől megbízott tagja vagy maga az elnök adják elő az ügyet. Eddig is előfordult, hogy a fellebbezési eljárásban az ügyvéd helyett az elnök vagy a bíróság valamelyik tagja volt kénytelen az ügyet előadni. Az ügy előadásának mai szabályozása oly feladatot ró az elnökre, hogy ennek következtében csak kevesebb ügyet tűzhet ki tárgyalásra. Tulajdonképpen az volna a helyes, hogy az elnök és a tanács valamennyi tagja elolvassa a periratait. Miután azonban ez a gyakorlatban sokszor nem lehetséges, az elnök az, akinek minden ügy iratait a legrészletesebben meg kell tanulnia, míg a tanács többi tagja csak a tárgyaláson vesz részt. A helyes munkamegosztást tehát elő fogja mozdítani, ha az elnök ezt a munkaterhet a tanács többi tagjával megosztja.

A közvetlenség némi megszorítását a fellebbezési eljárásban is tartalmazza a javaslat. Az elsőfolyamodású bíróság előtti eljárásban, amint azt előadtam, a javaslat olyképp korlátozza a közvetlenséget, hogy a tanu kihallgatása kiküldött vagy megkeresett bíró útján is történhetik, ha a kihallgatandó tanúk nagyszáma vagy egyéb körülmény miatt a perbíró előtt kihallgatásuk tetemes idővesztéssel jár. Természetesen ez a szabály a fellebbezési eljárásban is alkalmazást nyer, sőt a perrendtartás lehetővé teszi azt is, hogy a felsőbb bíróság a perben eljáró alsóbíróságot is megkeresheti. Miután azonban a perrendtartás szerint a törvényszékek és a felsőbb bíróságok megkeresés útján csak székhelyükön kívül fogatosíthatnak bírói cselekményeket, a törvényszék és az ítélőtábla, mint fellebbezési bíróság nem bízhatná a bizonyításfelvételt a saját székhelyén levő alsófokú perbíróra. Ez nem volna helyes, különösen, ha figyelembe vesszük azt a felmerült panaszt, hogy egyes bíróságok nem merítik ki a bizonyításfelvételt, hanem a fellebbezési bíróságra hárítják át a bizonyításfelvételt. Ennélfogva szükséges, hogy a fellebbezési bíróság nemcsak a székhelyén kívül levő, de a székhelyén levő elsőfokú bíróságra is bízassa a bizonyításfelvételt. A törvényjavaslat tehát ezt is megengedi.

Természetesen az 1916. évben háborús rendelettel tett azt a rendelkezést, hogy a kir. ítélőtábla fellebbezési tanácsa öt tag helyett három tagból áll, a törvényjavaslat fenntartja és törvényerőre kívánja emelni.

A felülvizsgálati bíraskodásban a javaslat mind az ítélőtáblákat, mind a Kúriát tehermentesíteni kívánja. Az ítélőtáblák tehermentesítése első sorban azáltal történik, hogy a törvényjavaslat kétszázszorosára emeli fel a felülvizsgálati értékhatárt, amelyet 100,000 K-ban állapít meg, és ugyanígy emeli fel a felülvizsgálati kérelemnek szóbeli tárgyalás nélkül nyilvános előadás alapján elintézése tekintetében a perrendtartásban foglalt értékhatárt, amelyet 200,000 K-ban állapít meg. A Kúria tehermentesítését pedig a javaslat főképp azáltal kívánja elérni, hogy a felülvizsgálat alá kerülő járásbírói ügyek nagy zömét a jelenleg fennálló szabályozástól eltérőleg a kir. ítélőtáblákhoz utalja át. A perrendtartás szerint ugyanis az értékre tekintettel a járásbírói hatáskörébe utalt ügyekben a fellebbezési bíraskodást minden esetben a kir. ítélőtábla gyakorolta és csakis az értékre tekintet nélkül a járásbírói hatáskörébe utalt perekben osztott meg a felülvizsgálati bíraskodás 2500 K-áig a kir. ítélőtáblák és ezenfelül a kir. Kúria között. Az 1920. évben, amikor ez a kérdés a kivételes hatalom alapján rendelettel új szabályozás alá került, a Kúriának ügyforgalma csekély volt, holott a kir. ítélőtáblák már akkor is nagyon meg voltak terhelve. Ennélfogva az 1920. évi rendelet olyképp rendelkezett, hogy járásbírói ügyekben tekintet nélkül arra, hogy akár a pertárgy értékénél fogva, akár az értékre tekintet nélkül tartoznak a járásbírói hatáskörébe, 25,000 K értékhatár felállításával megosztotta a felülvizsgálati hatáskört a Kúria és az ítélőtáblák között. Ezóta a helyzet megváltozott. Ma a Kúria túlterheltsége oly nagy, hogy a polgári ügyszakban, jóllehet a tárgyalási határnapok hónapokra már le vannak foglalva, 1700 ügyben még tárgyalás sincs kitűzve. Ennélfogva helyesnek mutatkozik minél több felülvizsgálati ügyet a Kúriától az ítélőtáblákhoz átutalni. A törvényjavaslat ennélfogva visszatér a polgári perrendtartás álláspontjához és a törvényszéki ügyeken kívül csakis az értékre tekintet nélkül a járásbírói hatáskörébe utasított azokban a perekben, amelyeknek tárgya 500,000 K-át meghalad, utalja a felülvizsgálati bíraskodást a kir. Kúria hatáskörébe, minden más esetben pedig a járásbírói per felülvizsgálatát a kir. ítélőtáblára bízta.

A törvényjavaslat ezenkívül a polgári perrendtartás életbe lépése előtt folyamatba tett perekben is megállapít a fellebbezés korlátozása céljából értékhatárokat és egyéb csekélyebb jelentőségű eljárási szabályokat is tartalmaz. Ha végig tekintünk a fent ismertetett rendelkezéseken, nem zárkozhatsz el annak felismerése elől, hogy a törvényjavaslat igyekszik a kellő mérték megtartásával a fennálló bajokat orvosolni, anélkül, hogy perrendtartásunk alapvető eszméit, szerkezetét és lényegét érintené.

Dr. Fodor Ármin.

Földbirtokreform és magánjog.*

III. Megváltás.

A földbirtok, mint legfontosabb termelési tényező megosztása többé-kevésbé minden korban alá volt vetve a közhatalom közvetlen ingerenciájának. A történelem során szinte szabályszerűen visszatérnek a különböző földosztások, valahányszor a földbirtoknak a magánforgalomban előállott megosztása nem felel meg a fennálló politikai vagy társadalmi erőviszonyoknak. Az állam erre a közvetlen beavatkozásra a maga szuverenitásából meríti jogát és teljhatalmánál fogva egyszerűen megszüntetheti azokat a szerzett magánjogokat, amelyek a célbavett reformnak útját állnák. Ha az intézkedései folytán szenvedett kárért az egyest mégis kártalanítja, teszi ezt azért, mert igazságos akar lenni és a köz vagy mások érdekében előálló hátrányt nem akarja egyes áldozatok vállaira rakni, hanem át akarja hárítani a közre. A mérték és mód, ahogyan a kártalanítás történik, legjobban jellemzi azt az ideológiát, amelyet a törvény ural és a célokat, amelyek érvényesítésére törekszik.

A nemzetgazdászok már régen tisztában vannak e visszatérő jelenségek törvényszerűségével, olyannyira, hogy egyesek azokat — ellentétben a jogászokkal és a tételes jogokkal (l. alább) — a kisajátítás kapcsán és azzal egy magasabb egységbe foglalva, az államélet normális megnyilatkozásaiként tárgyalják. Így különösen *Lorenz v. Stein* alapította meg az ú. n. «Entwährung» fogalmát, amely alatt érti «das Recht und das Verfahren des Staats, vermöge deren derselbe durch seine Verwaltung ein wohlverordnetes Privatrecht, dessen Aufhebung als eine unabweisbar gewordene Bedingung der allgemeinen Entwicklung anerkannt ist, gegen Rückerstattung seines Werts oder gegen Entschädigung und nach gesetzlichen Formen aufhebt» — és amely alá foglalja egyfelől a kisajátítást, másfelől a megváltásokat, sőt a szükségrendeletek útján előálló jogelkobzást is.⁹ S nyomában jár *Adolf Wagner*, aki a legélesebben gondolkodó jogászt is megismerve mutatja ki az «Entwährung» közjogi természetét és cáfolja meg a tulajdonjog korlátlanosságára vonatkozó és általa helytelenül a római jogra visszavezetett tant.¹⁰ A megváltásoknak és a kisajátításnak e közjogi jellegét egyébként részben *Laband* is tanítja («Die rechtliche Natur des Retracts und der Expropriation», *Arch. für ziv. Praxis*, LII. k.); teljes tisztaságában pedig *Grünhut* fejtette ki (Das Enteignungsrecht, Wien 1873. és a *Conrad-féle Handwörterbuch der Staatswissenschaften* III. k., 1892.).

A tételes jog szempontjából a T.-ben szabályozott megváltás mindenestre a kisajátítástól (1881: XLI. tc.) teljességgel különálló és független jogintézmény. Egyes helyeken maga a T. állítja a kettőt kifejezetten egymással szembe (17. §. 7. p., 28. §. 8. p., 88. §. 2. bek.). Nemcsak arról nem lehet tehát szó, hogy a T. rendelkezéseit a kisajátítási törvényből kiegészítsük és értelmezzük, hanem közelebbi vizsgálat hamarosan meggyőz arról is, hogy a megváltás a maga alapelveiben is eltér a kisajátítástól. Hogy csak egy-két egészen fundamentális különbséget érintsünk: a kisajátítás a jognak állandó és normális intézménye, míg a megváltás lebonyolítását a T. öt éven belül kontemplálja (35. §. 2. bek.); míg kisajátításnak csak az id. tc.-ben taxative meghatározott esetekben van helye, addig a T. a megváltás alá kerülő ingatlanok ismérveit csak nagy általánosságban határozza meg (28—31. §-ok) és az OFB.-t kivételesen feljogosítja annak megengedésére is, hogy bizonyos feltételek mellett az állam a (házhelyek céljára)

szükséges területeket az id. §-ok korlátaiktól eltekintve szerezhesse meg (32. §.); míg a kisajátításnál a bérlő vagy hasznbérő, ha szerződése megszűnik, teljes kártalanítást igényelhet (kisajátítási törvény 28., 29. §-ai), a kisajátítást szenvedő egyéb szerződéses jogviszonyai pedig érintetlenek maradnak, addig a megváltott ingatlan bérlője vagy hasznbérője kártérítést nem kap, csak beruházásait kárpótolják (T. 47. §.), s részmegváltás esetében mód van arra is, hogy a megváltást szenvedő egyéb terhes szerződéseitől szabaduljon (T. 33. §. 3. bek.); míg végül kisajátításnak elvben csak teljes kártalanítás mellett van helye, amelynél kiindulópontul az ingatlanok a becsléskori forgalmi értéke szolgál (kisajátítási törvény 23—25. §-ai), addig a T. ezt az elvet szintén hangoztatja ugyan (44. §. 1. bek.), azonban azt lényegesen megszorítja azzal a rendelkezésével (2. bek.), hogy ha az ingatlant legfeljebb két évvel megelőzően vétel útján vagy árverésen szerezték, a megváltási ár az ott elért árnál csak a beruházásokkal és kamatokkal lehet nagyobb, ami más szóval a pénzértéktelenedés veszélyének a megváltást szenvedőre való áthárítását és azt jelenti, hogy a megváltást szenvedő a tőle elvett vagyontárgy forgalmi értékénél jóval kevesebb megtérítést kap. S kiegészíti a képet a T. 91. §-ának a vagyoni előny megosztására vonatkozó közismert rendelkezése, amely módot ad a régi tulajdonosnak arra, hogy ne csak a háború alatt átruházott ingatlanát kapja vissza megváltás útján, hanem kisebb-nagyobb részben osztozkodjék abban a pénztöbbletben is, amely a régi vételár és a megváltási ár között mutatkozik. Tehát kártalanítás helyett — az időközi értéksziporulat elvonása, ami csak akkor és oly mértékben jogosult, ha és amennyiben ez a szaporulat kizárólag spekulatív nyereszkedés eredménye. Csak a legteljesebb elismerés hangján nyilatkozhatunk arról a mérsékletről és objektivitásról, amellyel az OFB. ennek a gondolatnak érvényt szerez és ez olcsónak látszó földszerzési mód elől elzárkózik, ha azt látja, hogy annak etikai és közgazdasági alapja nincs meg. «A háború alatt is voltak olyan ingatlanváltozások, amelyek a háborús körülményekkel és azoknak következményeivel nem voltak semmiféle összefüggésben s a háborús körülmények és háborús nyereségek nélkül is létrejöttek volna... a jelenlegi állapot (a konkrét esetben) az 1920: XXXVI. tc.-nek a törvény célját meghatározó 1. §-ában jelzett feltételeknek is megfelel, mert ez az állapot a magyar földbirtok megosztásának helyesebbé tételére nézve kedvező, s mert igazolva van az, hogy azok, akik jelenleg a föld birtokában vannak, annak gondos és szorgalmas művelésére nemcsak hajlandók, hanem képesek is.» (OFB. 9976. 1922. sz., Bándy—Ridly 139. s. k. II.)

Ha maga a megváltási eljárás alapján egyúttal a háborús szerzemények folytán előállt birtokállapot revíziójaként is jelentkezik, úgy a T. 91. §-ában szabályozott visszajuttatás lényegében nem egyéb, mint a már létrejött elidegenítő ügyleteknek a körülmények változása alapján megengedett és visszaható erővel felruházott megtámadása. A jogbizonytalanságot, amely e rendelkezés nyomában járt, misem jellemzi jobban, mint az alaptalan és még a törvény tág fogalmazású feltételeinek sem megfelelő ily kérelmek özöne, amelyet az OFB.-re zúdítottak. Fölösleges hangsúlyozni, hogy mind a visszajuttatás, mind pedig a vagyoni előny megosztása iránti igény szigorúan személyhez kötött és így élők közötti jogügylettel át nem ruházható (OFB. 4068/1921. sz., Bándy—Ridly 136. l.), sem pedig a hitelezők végrehajtás alá nem vonhatják. (60,000/1921. F. M. sz. rend. 213. §. 5. bek.)

Ami már most a megváltás alá kerülő ingatlanok körét illeti, annak rendkívül tágra szabott voltáról kellő képet ad az a megállapítás, hogy megváltás alá esik minden korlátozott forgalmú birtok (T. 88. §.), minden oly mezőgazdasági ingatlan, amelyet élők közötti jogügylettel vagy árverésen 1914 július 28. után idegenítettek el, minden nagybirtok, amely a jelzett napot megelőző 50 éven belül olyan körülmények közt cserélt gazdát, amelyek miatt az elővásárlást is gyakorolni lehetett volna, s kivételesen minden ilyen közép- vagy kisbirtok is. Egész nagy vonásokban ez azt jelenti, hogy csak az oly — bizonyára elég ritka — ingatlan mentes a megváltás alól, amely 1864. óta ugyanannak a családnak kezén van (hacsak neki kivételes körülmények speciális mentességet nem biztosítanak), mert hiszen, miként láttuk, az elővásárlást általában minden mezőgazdasági ingatlanra lehet gyakorolni, amely nem rokonok közti átruházásnak volt tárgya. Maga a megváltás alól engedett mentességek és kivételek ugyancsak

* Az előbbi közl. I. a 21. és 22. számban.

⁹ Verwaltungslehre, VII. 67.; Handbuch I. A. 144. I.

¹⁰ Grundlegung der politischen Ökonomie, III. kiad., Leipzig, 1894., II. I. k. 532. s. köv. II.

speciális körülményeken alapulnak, amelyeknek mérlegelésében az OFB.-nek csaknem teljesen szabad keze van. Úgy hogy bizvást mondhatni, hogy a T. folytán revízió alá van bocsátva Csonka-Magyarország egész mezőgazdasági ingatlan-állományának a tulajdonjoga, s kizárólag a T. végrehajtásának módjától függ, hogy ennek az állománynak mily része kerül tényleg megváltás alá. Ma 2200 községben folyik a megváltás.

A megváltási jogot a telekkönyvben fel kell jegyezni. (T. 41. §. 1. bek.) Ez a feljegyzés a tulajdonjognak az állam vagy a kedvezményezett javára való bejegyzésével (T. 48. §. 1. bek.) egyidejűleg törölendő. A tulajdonjogot az említett feljegyzés rangsorában kell bekebelezni. (32,000/1921. I. M. sz. rend. 20. §.) Az OFB. rendelkezésére jelzálogjogot lehet bejegyezni nemcsak számszerűleg meghatározott pénzösszeg, hanem meghatározott mennyiségű s minőségű gabona vagy más termény mindenkor pénzbeli egyenértéke erejéig is (utóbbi id. rend. 20. §. 3. bek.). A külföldi valuta mellé (23. sz. kúriai jogegységi határozat) ezzel bevonul a telekkönyvbe a «búza valuta» is. Ha még hozzávesszük, hogy telekkönyvi feljegyzés tárgya többek közt az OFB. ama felhívása is, hogy a megváltás alá eső ingatlan tulajdonosa kísérelje meg a megjelölt területeknek magánügyletekkel az igényjogosultak kezébe juttatását (T. 30. §. vége): akkor képet alkothatunk magunknak arról a gyökerekig menő változásról, amelyet a T. telekkönyveinkben és telekkönyvi jogunkban előidézt.

Miként elővásárlási jogot, úgy megváltási jogot is be lehet a telekkönyvbe jegyezni az állam vagy egyes privilégizált szervei és bármely ingatlan tulajdonosa közt létesített álügylet alapján. (T. 87. §.) Hogy miért álügylet, arról már szólottam. Anyagi jogi direktívát az ügylet kötelező tartalma tekintetében a T. nem nyújt. Egyedüli garancia az OFB. hozzájárulásának szükségessége. De miként az elővásárlási jognál (l. fent), sőt még mikéntebben, a bejegyzett megváltási jog tartalmát és érvényesítésének módját azonosnak kell feltételeznünk a törvényessel. Ellen esetben ez, mint szintén már érintettük, szakítást jelentene a dologi jogok tartalmi változhatatlanságának elvével. A bejegyzés harmadik személlyel szemben is hatályos, még akkor is, ha a T. életbe lépte előtt történt. A visszaható erő e monstruózus túlfeszítéséről ugyancsak már elmondottuk véleményünket.

A megváltás függőben tartásának (T. 50. §.) a kishaszonbérletek kiméltése és fejlesztése adja meg a legis ratióját. Az igényjogosult ilyenkor főhaszonbérlelként lép be a haszonbérleti viszonyba. Korlátolt forgalmú mezőgazdasági birtok (T. 88. §.) e célra igénybevehető akkor is, ha nincs haszonbérbe adva. Ha a függőbentartás ideje lejárt és az ingatlant végleg megváltják, az öt évnél régebben bennülő kishaszonbérlelnek elővásárlási joga van az ingatlanra. (T. 51. §.)

Megváltás helyett, ha az ingatlan haszonbérbe van adva, kishaszonbérletek alakítása rendelkezhető el. (T. 52. §.) Kötelezett ilyenkor a haszonbérlelő, nem pedig a tulajdonos. Ez utóbbi és a haszonbérlelő közti jogviszony tehát változatlan marad. Kártérítést is csak a haszonbérlelő követelhet, ha átbocsátási kötelezettségének eleget tesz (id. §. 2. bek.), s csak azért, hogy nem tudja kellően kihasználni a befektetett szükséges és hasznos beruházásokat (id. §. 1. bek. 2. mond.). Kongruens ez a szabályozás a T. 47. §. rendelkezéseivel (l. fent). Az alhaszonbérlelőket a főhaszonbérlelő irányában nem szabad egyetemleges kötelezettséggel terhelni. (OFB. 3818/1922. sz., Bándy—Ridly 105. l., 1622/1922. sz. u. o. 106. l.)

(Folyt. köv.)

Dr. Meszlény Artur.

Szemle.

— Az aggályosságot, mint terminus technicust a Corpus Juris Hungarici-nek 900 évről szóló tárgymutatója csupán mint a régi Pp. szerint az okirat ellen emelhető kifogást ismeri. Törvénytárunk nyelvújítóinak kétes érdeme, hogy a közrend fokozottabb védelméről szóló törvény útján kívánják e kifejezéssel jogi műnyelvünket gazdagítani. Igaz ugyan, hogy a javaslat 6. §-a lírai bőbeszédűséggel — les mots sont fait pour cacher les pensées — mondja el, hogy melyek a gyanújelek, amelyekből a hatóság azt a «meggyőződését meritheti», hogy valaki aggályos, a verbum regens mégis az, hogy ily meggyőződés, miként az indokolás bevallja, «perrendszerű bizonyíték nélkül» is meríthető. Még

pedig miből? Az aggályosnak minősítendő személy «magatartásából, nyilatkozataiból vagy egyéb körülményekből», ami alatt épügy érthető az orr nem tetszősége, mint egy arc-fintorítás vagy az a körülmény, amelyet a római haruspexek a leölt állat beleiben találtak. Tréfán kívül szólva — hisz e javaslatnak igazán fele se tréfa — a magyar jogászság, amely tudja, hogy minő elkeseredett, évezredes küzdelmek árán sikerült a bírói szubjektív cognitiót, mint a büntetés forrását, a törvény objektív ismérveivel pótolni, talán mégsem szemlélheti keleti nemtörődömséggel azt a merényletet, amelyet e javaslat a személyes szabadság ellen tervez. Midőn a büntetőjognak újabb fejlődése a biztonsági rendszabályokat megteremtette, a nemzetközi büntetőjogi egyesületnek kopenhágai konferenciáján csak úgy mint az 1912. évi magyar jogászggyűlésen communis opinio volt, hogy az ú. n. közveszélyesek ellen politikai bűncselekmények miatt biztonsági rendszabályok nem alkalmazhatók. Ugyanez a nézőpont érvényesült az 1913:XXI. tc. kritikájában is. Ha már azt is aggályosnak találta a jogászság egyeteme, hogy bíró büntettesnek veszélyessége alapján állapíthasson meg jogkövetkezményeket, úgy talán nem lépünk túl a jogos kritika határait, ha veszélyesnek találjuk, hogy közigazgatási hatóság politikai magatartása miatt aggályosnak talált személyt foszthasson meg egyéni szabadságától. Néhai Kovács József sebészprofesszor kérdésére, hogy valamely daganatot mikor kell operálni, a szigorló azt felelte: ha az orvos attól tart, hogy a daganat tovább terjed. Mire a tudós professzor megjegyezte, hogy az orvos aggálya nem lehet ok a sebészi beavatkozásra. Még kevésbé a rendőrtisztviselő és ha már benne vagyunk az aggódásban nem fojthatjuk el azt az aggályunkat sem, hogy az efajta operatív beavatkozás nemcsak a beteget pusztítja el, hanem az operatort is.

— A Budapesti Ügyvédi Kör rendes évi közgyűlésén a választmány beszámolt a lefolyt évben kifejtett működéséről. Joggal mondja a közgyűlés elé terjesztett évi jelentés, hogy az elmúlt esztendőben oly magas nivójú előadások hangzottak el, amelyek nemcsak a budapesti jogászvilágot, hanem közgazdasági életünk széles rétegét és a körbe vonzották. Az előadások közül kiemeljük a következőket: Dr. Sztehló Kornél: Kérdések a közszerzeményi jog köréből, dr. Glücksthal Samu: Adópolitikai aktuálítások, dr. Lengyel Aurél: Csemegi-codex, dr. Klug Emil: Infláció és adózás. Dr. Klug előadása nyomán megindult vitában dr. Vargha Imre pénzügyminiszteri államtitkár tartott előadást, melynek során részletes bírálat tárgyává tette a vitafel-szólalások során felmerült indítványokat. Dr. Szenté Lajos: A valutajogi kérdésekről, dr. Ujlaki József: Az adóreformról, dr. Főző Sándor a központi díj- és illetékkiszabási hivatal vezetője: Az adócsalásról tartott előadást.

A közgyűlés az 1922—25-iki ciklusra újból megválasztotta a régi vezetőséget elnökké: Dr. Dési Gézá, másodelnökké: dr. Szilágyi Artúr Károlyt, alelnökké: dr. Balog Sándort és dr. Kövess Bélát, főtitkárrá: dr. Fehér Dezsőt.

— Előnyösebb szavazati joggal bíró részvények. Lapunk f. é. 11., 12. és 14-iki számában, König Vilmos és Doroghi Ervin cikkei foglalkoztak a közgyűlési határozattal, amely a kibocsátandó 25,600 drb elsőbbségi részvény mindegyikének egy-egy szavazatot biztosított, holott a többi részvények közül csak 25 darabnak együttesen van egy-egy szavazata. A közgyűlés azt is elhatározta, hogy az elsőbbségi részvények birtokosai csak megbízható magyar honosok, illetve jogi személyek lehetnek és hogy azok másra át nem ruházhatók. Több részvényes panasza folytán a cégbíróság a közgyűlési határozatot, mint, amely a többi részvényesek jogait sérti, megsemmisítette. A budapesti kir. tábla (6. P. 8269/1922.) az elsőbíróság végzését megváltoztatta: mert nincs akadálya az olyan elsőbbségi részvények kibocsátásának, amelyek nem vagyoni, hanem csak szavazati előnyben részesülnek; mert a határozat a forgalomban lévő összes részvények túlnyomó többségének hozzájárulásával jött létre; és mert az a kérdés, hogy ez az óvintézkedés a külföldi tőke részéről fenyegető veszéllyel szemben (Überfremdungsgefahr) indokolt-e, csak a megtámadási perben dönthető el. Együttal kimon-

Tekintettel a papiros árának, valamint a munkabérnek emelkedésére, lapunk előfizetési árát is fel kellett emelnünk.

A «Jogtudományi Közlöny» előfizetési ára 1923 január 1-től a Döntvénytárral együtt negyedévre 400 K, Döntvénytár nélkül 280 K.

dotta, hogy az elsőbbségi részvények birtokosainak honosságára és az elidegeníthetlenségre vonatkozó korlátozás az alapszabályokba s e részvények szövegébe felvéteessék és a birtokosok névjegyzéke a cégbíróságnál bemutatassék. A panaszos részvényesek felfolyamodása folytán a Kúria (IV. 7055/1922.) a másodbíróság végzését indokainál fogva és azért is helybenhagyta: mert a közgyűlésen hozott határozat mikénti foganatosításának közlelbi meghatározása a cégbíróság hatáskörébe tartozik; és mert igaz ugyan, hogy a szóbanforgó elsőbbségi részvények a másodbírói végzésben foglalt rendelkezés folytán lényegileg névre szólók lesznek; ámde annak, hogy ugyanazon részvénytársaság részvényeinek egyik meghatározott csoportja bemutatóra, másik meghatározott csoportja pedig névre szóljon, törvényes akadálya nincs.

— **Perköltségbiztosíték.** A 47,737/1921. I. M. VII. számú rendelet szerint Jugoszláviával a perköltségbiztosíték alóli mentességre vonatkozó viszonyosság tekintetében most nincs megállapodásunk. Ennélfogva az a felperes, aki a trianoni békeszerződés folytán magyar honosból jugoszláv honossá lett, biztosítékot adni tartozik. E kötelezettség beálltának időpontjára nézve nem az 1921 szept. 28-ikán kelt és az állampolgársági rendelkezéseket ismertető 6500/1921. M. E. sz. rendelet közzététele (1921 szeptember 28.), hanem a békeszerződés életbelépése tárgyában 1921 szept. 2. napján kelt 7200/1921. M. E. sz. rendeletnek a Budapesti Közlönyben 1921 szept. 11-ikén történt közzététele irányadó. Ha tehát az ezt követő első érdemleges tárgyaláson (1921 szeptember 21-ikén) az alperes a Pp. 125. §-a és 180. §. 8. pontja alapján emelhető pergátló kifogást elmulasztotta, ezután már a 180. §. első bekezdése értelmében a biztosítékot nem követelhet. (Kúria P. IV. 3019/1922.)

— **Szöbéli végrendelet.** Nincs oly kötelező jogszabály, hogy a szöbéli végrendelet csak akkor volna érvényes, ha a megszabott alakszerűségek betartását mind a négy tanu magában a perben igazolja, hanem elegendő s a törvény követelményeinek megfelel a szöbéli végrendelet akkor is, ha bizonyítva van, hogy az elhalt végrendeleti tanu más módon (a hagyatéki bíróság előtt tett vallomásaiban) hitelt érdemlően nyilatkozott a végrendelezés törvényszerűségéről. És habár a még élő három végrendeleti tanu közül az egyik nem emlékszik a végrendelező ama kijelentésére, hogy nyilatkozatát szöbéli végrendeletnek kívánja tekinteni, a bíróság a másik két tanunak e tekintetben teljesen határozott vallomását mérlegelheti és a végrendelező ezen kijelentését bizonyítottnak elfogadhatja. (Kúria P. I. 65/1922.)

— **Franciaországban fizetendő csekk be nem váltásából származó pénzkövetelés.** Alperes forgatmány nélkül, visszteher ellenében, tehát magánjogi úton, egy Párizsban fizetendő, 15,000 frankról szóló csekket ruházott át a felperesre. A párizsi utalványozott a csekket be nem váltotta. Alperes tehát a csekkben foglalt követelést megtéríteni köteles. Ennek a megtérítési kötelezettségnek teljesítési helye az általános magánjog szabálya szerint az alperes budapesti telepe; minélfogva annyi magyar koronát tartozik a felperesnek fizetni, amennyi a lejáratkor jegyzett árfolyam szerint, vagyis akkor, amikor felperes őt a be nem váltott csekk összegének kifizetésére felhívta, a 15,000 franknak megfelelő. Ezzel szemben nem lényeges az az állítólagos kereskedelmi szokás, mely szerint a csekknek forgatmány nélküli átruházása esetében az átruházó a beváltásért nem felelős: mert csekk átruházása nem szükségképen kereskedelmi ügylet. (Kúria P. IV. 5965/1921.) A szóbanforgó esetben úgy az átruházó, mint a csekk megszerzője is tőzsdebizományos volt.

Dr. Pető Ákos békéscsabai ügyvéd irodájában egy teljes gyakorlatlalt bíró dr. iuris-jelölt azonnali, vagy mielőbbi belépéssel alkalmazást nyer. Javadalmazás: lakás, reggeli, ebéd, vacsora és 4000 K kezdő fizetés. 16475

«**Vidéken lakó**» okleveles ügyvéd, vagyos, jó családból való, 40 éves földbirtokosgazdálkodó, nőtlen, szerény igényekkel szívesen ajánlkozik jó forgalmú keresztnény vidéki ügyvédi irodába **irodavezetőnek**, esetleg társulna is! — Cím kiadóhivatalban megtudható. 16473

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Budapesti Czim- és Lakásjegyzék az 1922/1923. évre.

Ára 4800 korona és 13 % felár

A Franklin-Társulatnál megjelent és ugyanott kapható a

Dr. BORSOS ENDRE

budapesti kir. ítélőtáblai bíró,

a m. kir. népjóléti és munkaügyi ministerium lakásügyi főosztályának
főnöke

által összeállított és magyarázatokkal ellátott

AZ ÚJ LAKÁSRENDELET ÉS A LAKÁSÜGYRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

Ára 216.— K és 13 % felár.

A LAKÁSÜGYI HATÓSÁGOK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI és a lakásügyekben fizetendő illetékeket szabályozó rendeletek

Ára 250.— K és 13 % felár.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT zsebkiadásai

Ügyes és tetszetős kiállítású törvénykönyvek, tárgyalásokra, eljárásokra zsebben hordhatók. Kötő, pontos szöveg, kiváló szakemberek jegyzetei, utalásai és magyarázatai, a gyakorlati életben működő jogászember szükségleteinek megfelelően. A sorozatban a következő törvények jelentek meg:

Az új egyenes adótörvények (Róth—Térft)	K 360.—
Az állami alkalmazottak ellátásáról szóló 1912: LXV. tez.	« 72.—
Egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok (Mendelényi)	« 96.—
A börtönytörvény (Hampel)	« 120.—
A büntettek és vétségekről szóló 1878: V. tez.	« 240.—
Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok	« 72.—
Az ipartörvény és a reá vonatkozó joganyag (Márkus)	« 144.—
A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tez. (Nyári)	« 336.—
Lakásbérleti szabályok (Pongrácz)	« 72.—
A polgári perrendtartás (Lánczy)	« 144.—
A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tez. életbeléptetéséről	« 96.—
A magyar sajtójog (Kenedi)	« 168.—
A törvénykezési illetékek (Ujlaki)	« 96.—
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Borsodi)	« 288.—
Az új lakásrendelet és a lakásügyre vonatkozó jogszabályok. Összeállította dr. Borsos Endre	« 216.—

Megrendelhetők:

a Franklin-Társulatnál, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és bármely könyvkereskedésben.

A szállítás utánvétellel vagy a pénz-előzetes beküldése esetén eszközöltek. A feltüntetett árakhoz 13 ill. 15 % könyvkereskedői felár számíttatik.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Béce-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-96.)